

Pontifex

1875

IHS
BIBLIOTECA DE LOYOLA

Sala 1

Estante 31

Pluteo 2

Handwritten notes on a small piece of paper pasted on the left edge of the right page, including the words "D.", "on", "22", and "era".

Handwritten word "ens" on a small piece of paper pasted on the left edge of the right page.

Handwritten notes on a small piece of paper pasted on the left edge of the right page, including "ig", "48", and "1072".

Handwritten notes on a small piece of paper pasted on the left edge of the right page, including "1072", "una", "de", "14", "c", and "1072".

21-3-9

S V M M A E
V I R T V T V M
A C V I T I O R V M,

Tomus Secundus,

R E V E R E N D I S S I M O
ac eximiae Sacrae Theologiae professore, D.
Guilielmo Peraldo Episcopo Lugdunensi,
ex sacro ordine Praedicatorum, Auctore.

*Cum Verborum ac rerum locupleti ac diligenti
accessione, seu Indice locupletissimo.*

De la mission De Azeaga.

V E N E T I I S,

Sub signo Angeli Raphaelis, 1 5 8 4.

SVMMAE VITIORVM
GENERALIS DISTINCTIO
MATERIARVM:

Tomus Secundus,

QVI APPELLATUR SVMMA VITIORVM
& diuiditur in nouem Tractatus.

Numerus folium, litera faciem denotat.

- 1 DEijs quæ valent ad vitiorum
detestationem fol. 1.
2 De Gula 3
3 De Luxuria 10
4 De Auaritia 35
5 De Acedia 112
6 De Superbia 143
7 De Inuidia 241.b
8 De Ira 245.b
9 De Peccato linguæ 261
*Sequitur particularis eorundem
Titulorum subdivisio.*
- PRIMVS TRACTATVS,
qui est de Vitio in genere, vnam habet
partem in qua sunt:
1 Rationes docentes Vitia summo-
pere vitanda fore 1.
2 Deum supra omnia odio habere
peccatum 1.b
3 Peccatum homini nocere: & quan-
ta mala secum inducat 1.b
4 Viam Vitiarum duram & asperam
fore 2.b
- II. TRACT. PRIMA PARS
de Vitijs Gule, quatuor habet
partes.
1 de Ordine dicendorum, de indu-
centibus ad detestationem Gule 3
2 de Triplici iniuria quæ fit proxi-
mo ex vitio Gule 3
3 de Multiplici Contumelia ex eo-
dem vitio nata 3.b
- 4 de Multiplici malo ex eodem vi-
tio nato 4.b
5 de Varijs incommodis corporis &
animæ inde prouenientibus 4.b
6 de Innumeris vitijs inde exorien-
tibus 3
7 Gula vitium vnum esse ex grauio-
ribus infirmitatibus 6
8 de Graui seruitute, qua laborat
Gulotus 6.b
- II. TRACT. SECUNDA PARS
agit de speciebus Gule.
1 Quæ mala veniunt in Ebrietate 7.b
2 de 3. Speciebus Gule ex Greg. sum-
ptis 7.b
3 Hominem non debere querere
delicata & mollia 8
4 de Alijs 4. Gula speciebus 8.b
- II. TRACT. TERTIA PARS
agit de quatuor Satellitibus
Gule. 8.b
- II. TRACT. QVARTA PARS
agit de Gula Remedijs.
- TERTIVS TRACTATVS
agit de Luxuria, & diuiditur
in sex partes.
III. TRACT. PRIMA PARS
est de his quæ valent ad detesta-
tionem Luxuriæ
1 de Sex miserijs annexis peccato
luxuriæ, & de ijs quæ faciunt ad
eius detestationem 10

Tom. II. f. 2. de

INDEX PARTICVL. TITVL.

- 2 de Quinq̃ue ad eius detestationē
facientia. 1. Angelis faret. 2. Da-
monibus multum placet. 3. Deo
valde contumeliosum. 4. Proximo
iniuriosum. 5. Sibipſi nocium
10.b & 11.
3 de Quatuor quæ etiam faciant ad
eius detestationem. 1. quā effi-
cax ſit hoc vitium ad hominem
capiendum 12. 2. quā potens
ad retinendum 12.b
3 de eiusdem vitij vilitate. 13
4 de Miſeria eius ſeruitute 13
5 Demones etiā erubescere ob hoc
peccatum 13

III. TRACT. SECVNDA PARS

habet nouem capita.

- 1 de Luxuria cordis & operis 13.b
2 de Duplici acceptione nominis lu-
xuria ac eius quinq; speciebus. 13.b
3 de Peccato cōtra naturam ac eius
magnitudine 14
4 de Incestu 15.b
5 de Adulterio & eius speciebus. 15.b
6 de Stupro 16
7 de Simplicij Fornicatione: & pec-
cato Meretricum & Raptu 16.b
8 de Luxuria altera diuisione &c.

- 1 de Luxuria Clericorum 17
2 Quæ aggravant peccatum car-
nis in Clericis 17
3 Peccatum Luxurie indecens
multum in Sacerdotibus 17.b
4 de Peccato carnis in personis Reli-
giosis, ubi sex tanguntur, quæ va-
lent ad ostendendum quod pecca-
tum Carnis valde grane est in re-
ligiosis 18
5 de quinq̃ue aggravantibus il-
lud in Monialibus 19

III. TRACT. TERTIA PARS

*Subdiuiditur in septem Capita,
agens de Incitamentis lu-
xuriæ. Et primū*

- 1 de Otio, & indifferetia sumptione
cibi & potus 19.b
2 de peccato Venularum turpitudi-
nem consilientium 20
3 de Malo exēplo per quod exci-

- tatur Luxuria 21
4 de Mulierum aspectu, qui valde ti-
mendus est 21.b
Quod oculi dant sapē Luxuriæ oc-
casionem 22
5 Mulierum colloquium valde ti-
mendum 23
6 de Auditu. Cantionum amatoria-
rum, turpiloquiorum, & Instru-
mentorum Musicorum 23
7 Mulierum tactus esse multum pe-
riculosos 23

III. TRACT. QVARTA PARS

habet quatuor Capita.

- 1 de Triplici remedio contra luxu-
riam malum 23.b
Quod fugiendo contra Carnis pec-
catum sit pugnandum 24
Mulieres esse fugiendas 24.b
2 de Tribus quæ solent homines ex
accessu mulierum decipere 24.b
3 de Chorteis, & quā malum sit di-
cere eas 25
Quod stultum sit in presenti cho-
reas ducere vel alia signa lætitiæ
habere 28.b
4 de Alijs remedijs cōtra Luxuriā 30.

III. TRACT. QVINTA PARS

*de simplici Fornicatione sub quatuor
Capitibus*

- 1 Quod simplex Fornicatio sit pro-
hibita 30.b
2 Quare Dominus simplicem forni-
cationem prohibuerit 31
3 Stultum esse querere, quare Domi-
nus eam prohibuerit 31.b
4 Quod Dominus misericorditer ege-
rit, eam prohibendo 32

III. TRACT. SEXTA PARS

*de Allegoribus Impotentibus Con-
tinendi, habet duo capita.*

- 1 de Scripturarum testimonijs con-
tra illos, qui dicunt se non posse
continere 32.b
2 Stultos ac fatuos esse declaratur
eos, qui dicant se non posse conti-
nere 33

TRA-

INDEX PARTICVL. TITVL.

TRACTATVS QVARTVS

de Auaritia qui diuiditur in 5. partes.

TRACT. IIII. PRIMA PARS

*de his quæ faciunt ad eius dete-
stationem.*

- 1 Naturam dissuadere Auaritiā 35
2 de xij. Maledictionibus, quas fa-
cit S. Scriptura Auaris 35.b
3 de Scripturæ Testimonijs magni-
tudine huius vitij ostendentes 36
Auarum esse iniquū in Deum, in
se in proximum, & in creaturas 36
Quod Auaritia sit Idololatria, &
Auarus Idololatra 37

- 4 Quod Auaritia sit gravis Infirmitas,
eāq; ex xij. signis apparet 38
de septem Infirmitatibus quæ in
Auaio sunt 39
Quare Auarus diuitijs nō satiet 40
5 Quod Auaritia sit miſera ſerui-
tus 41
Quod Auarus possideatur à diui-
tijs 41.b

Sex esse quæ augment miseriam hu-
ius ſeruitutis 42

- 6 Quod magnam vim habet Auaritia
ad Animas capiendum, deti-
nendum, & submergendum 42.b

Auaritiæ laqus eſt occultissimus 43
Quod nullū vitium hominum for-
ius stringat, quā Auaritia 43

- 7 Auaritiam Deo fore exosā 43.b
de Quaduplici stultitia Auaris 43.b

Auaris Deum fore iratum 43.b
Deus quare odit Auaritiam 44

Diues avarus, peruersus quomodo
ſit erga Deum 44

Auaritia proximo iniuriosa 44.b
Auaritia sibipſi nocens, & de Aua-
ri diuitis infamia 45

de Auaris varia stultitia 45
Homini in hac quæ ſint: & quod tē-
poralia nostra non ſint 45.b

de Dimittitur quinq; vilitatib. 47
P. cū ſecū velle habere, stultum
eſſe 48.b

de Auarorum tribus stultitijs 49.b
de Auaris incircumſpectione 50.b

& incautela ibid.

Auarus quando fiat stultus 51

Et de alijs eiusdem stultitijs 51.b

de Ceteris malis quæ veniunt ex
Auaritia 52.b

de Duobus alijs malis quæ facit Aua-
ritia homini Auaio 54

de ijs quibus Scriptura comparat
Auarum 54

de Exemplis quæ faciunt Auaritiæ
detestationem 54.b

TRACT. IIII. SECVNDA PARS

*de Auaritiæ speciebus &c. habet
tria Capita.*

1 de Vſura & eius detestatione 55

de Sex Vſurarium stultitijs 55.b

de Multiplici Vſurarii iniquitate 56

de xij. quæ faciunt ad Vſuræ detesta-
tionem 57

de Pena multiplici quæ à Domino
puniuntur Vſurarii 58

de Duabus speciebus Vſurariū 58.b

de Reſponſibus Vſurariū, præcipue
circa ſ. in gl. reprehensibiles ſūt 59

2 de Rapina peccato, & quæ ho-
minem prohibeant ab ea 60.b

de xij. quæ Rapinæ magnitudinem
ostendunt 60.b

Raptores Diabolo peiores eſſe 61

Quæ à Rapina peccato hominem
cohibere debeant 62

Raptores Dominus valde punitu-
rus eſt 62.b

Etiā in hoc mundo 64

3 de Inuidiis Tallijs, & peccati huius
magnitudine 65

Sex mala oriri quod quis Tallias fa-
ciat 65.b

de Vilitate huius peccati 66

4 de Fraudibus negotiatorum 66

de Octo malis abundantibus in Met-
catoribus 66.b

de Triplici fraude quæ ſit in Menſu-
ris, & eius duplici damno inde
proveniente 66.b

5 de Munerum acceptione 67.b

de x. malis quæ ex Munerum accep-
tione oriuntur 67.b

de Quinq; in quib. acceptores ma-
nerum poſſunt reprehendi 68.b

Tom. II. f. 3. de

INDEX PARTICVL. TITVL.

de Clericorum deliciis, quæ mortis	69.b	Malum multiplex ex Missarū plu-	91
septem adducunt	69.b	ralitate	91
de Munerum diuersitate	70	de Pluralitate Officiorum in ca-	91.b
de Auaritia Aduocatorum	70	dem Missa	91.b
de Ocho retrahentibus hominem à	70.b	de Altarium multiplicatione siue	91.b
tali officio	70.b	necessitate	91.b
de xij. Aduocatorum peccatis	70.b	de Fructuum conseruatione	92
de Fraude mali Aduocati	72	de Puerorum promotione ad S.Or-	92.b
de Conditionibus stentia Decre-	73	dines & dignitates	92.b
torum & similium	73	de Libenter currentibus ad Num-	94
de Auaritia Ministrorū Ecclesiæ,	73.b	mos Horarios	94
& de Simonia & eius detestatio-	73.b	de Peccato indignè cōficiendi &	94
ne	73.b	consecrandi	94
de xij. Simoniæ contumelijs	74.b	Sacerdos ad celebrationem & Chri-	95.b
de Damno multiplici quod ex Si-	74.b	sti corporis sumptionem se prapa-	95.b
monia prouenit	76.b	rabat	95.b
Simoniæ diuisio quadruplex	77.b	de Inducentibus ad detestationem	96
de Peccato adificantium Sion in	77.b	indignè cōficiendum	96
sanguinibus, & de 3. quæ faciunt	78.b	de Eorum peccato, qui Communi-	98.b
ad eius detestationem	78.b	care non curant	98.b
de Verbis S. scripturæ carnalē amo-	79	le peccatum Deum à se expel-	99.b
rem detestantia	79	lunt	99.b
Ex Carnali amore, quanta in Dei	80	de Vitio proprietatis in Religio-	100
Ecclesiæ male exurgant	80	sis	100
de Infidelitate Carnalium	80	de Duodecim stultitijs Religiosi	102
Quod in Ecclesiæ Ministris, plus	81.b	proprietarij	102
oblit amor carnalis quam Simo-	81.b	de Eius peccati peruersitate	103
nia	81.b	Proprietatis vitium nequaquam to-	104
de Choritarum peccato, quod ma-	81.b	lerandum sed extirpandum	104
ius sit Simonia	81.b	de Auaritia Scientiæ	104
10 de Auaritia Mercenariorum quæ	82.b	de Prædicatoribus sibi solum viue-	105.b
Ecclesiæ Dei obest, & quare sit de-	82.b	re ei gentibus	105.b
testanda	82.b	15 de Peccato Lusorum, & de his que	105.b
Quare Deus in primitiua Ecclesia	84	faciunt ad eius detestationē	105.b
noluit temporalia coniuncta esse	84	de 16. Quæ circa ludum accidere	106
Spiritualibus	84	possunt	106
11 de Septem Auaritiæ signis in Ec-	85.b	Quod transgressus totius Decalogi	106.b
clesiæ Dei apparentibus	85.b	in ludo accidere possit	106.b
de Beneficiorum pluralitate, & qd	85.b	de xij. stultitijs Lusorum	106.b
plura beneficia Ecclesiastica non	85.b	de His qui se Lusoribus immiscer,	108.b
possunt haberi	85.b	& qui eis necessaria suppeditant	108.b
Causæ plurium beneficiorum, sed	86.b	TRACT. III. PARS TERTIA	
inesficaces	86.b	de his quæ dant occasionem	
Que faciant ad plurium Beneficio-	88	Auaritiæ.	
rum detestationem	88	TRACT. III. PARS QVARTA	
de Multiplici periculo quod est in	90.b	de Remedijs contra Aua-	
reli. Ecclesiasticis dispensando	90.b	ritiam.	
de Missarū pluralitate, in quib. cas-	91		
bus liceat dicere plures Missas	91		

TRA

SECVNDI TOMI.

TRACT. III. PARS QVINTA		de xij. stultitijs otiosi hoīs	123.b
de Prodigalitate Auaritiæ contra-		de Ocho fluctibus Oris	124
ria habens Capita quatuor.		Quam reprehensibiles sunt Otiosi	125.b
1 Distinctio Prodigalitatis à Libe-	110.b	tempore Gratiæ	125.b
ralitate	110.b	Circa Occupationem tria attenden-	126
2 De malis quæ sequuntur ex Pio-	111	da	126
digalitate	111	de Dilationis Vicio, præcipuè Con-	126
3 de Stultitijs Prodigii	111.b	uersionis	126
4 de Clericorum Prodigalitate	112	Quæ impediunt, ne Deus cor pec-	126.b
Quod Rapina talium est pericu-	112.b	toris introeat	126.b
losa	112.b	de Ocho inducentibus ad accelera-	127
TRACTATUS QVINTVS		tionem. Conuersionis	127
de Acedia in quatuor partes		de Ocho bonis quæ sequuntur accel-	127.b
diuisus.		erationem Conuersionis	127.b
P R I M A P A R S		de piculis male Cōsuetudinis	128.b
habet quatuor Capita.		de Cōuersione dilata, & de 12. quæ	128.b
1 de Inducentibus ad Acediæ dete-	114	efficiant conuersionem dilatam	129.b
stationem	114	difficiliorem	129.b
2 de S. Scripturæ verbis. q. ad laborē	115.b	Qui differt conuerti, Iniquus in	131.b
exhortant, & ab ocio arcent	115.b	Deum est	131.b
3 Quantum Acediæ peccatum Deo	116	Et iniquus in Angelum, in scip-	132
displaceat	116	sum	132
Peccatum Acediæ multum Diabo-	116.b	Et in proximum	132.b
lo placere	116.b	Et in Creaturas	132.b
Acedia quo pacto hominem malis	117	Quod Peccator sit in statu pericu-	133
culpæ repleat	117	losi	133
Acedia quomodo homini auferat	118	de Magna stultitia differentiū con-	133.b
bona. Gloria, Gratiæ & Natu-	118.b	uerti	133.b
rit	118.b	de Ocho in quibus fatua est dila-	133.b
de Ocho quæ valere possunt ad tem-	119	tio	133.b
poris conseruationem	119	de Cōfessionis dilatione, & de eo-	135
4 de Alijs ad detestationem Acediæ	120	rum stultitia qui hoc faciunt	135
inducuntia	120	de Sex bonis quæ ex Cōfessione	135.b
P A R S SECVND A		proueniunt	135.b
de diuersis peccatorum generibus.		de Fatuitate differentium Confite-	136
habens 17 Capita.		ri ad mortem vsque	136
1 de Tepiditate, & malis inde exur-	121	de Eorum stultitia qui Cōfessionē	136.b
gentibus	121	differunt Quadragesima fere per-	136.b
2 de Mollitie	121.b	acta	136.b
3 de Somnolentia in eos qui p̄textu	122	de Tarditatis Vicio	137
cōteplationis palliāt pigritiā	122	de Vicio Negligentiæ	137.b
de Somno corporis, circa quē quin-	122	de Sex quæ faciunt ad detestationē	138
que reprehensibilia	122	Negligentiæ	138
de Tribus que hominem à Somno	123	de Remedijs contra Negligentiam	138.b
cohibere debent	123	fol.	138.b
Quæ homini ritè dormituro neces-	123	de Tribus studijs diligentiam impe-	138.b
saria	123	dientibus	138.b
4 de Otiositate, & qd stultus sit otio-	123	8 de Vitio Inconsummationis	139
sus, deq; trib. gradib. stultitijs	123	9 de Vitio Remissionis	139.b

† 4 30 de

INDEX PARTICVL. TITVL.

- 10 de Vitio quod potest vocari dis-
tutio 139.b
11 de Incuria Vitio 140
12 de Ignauia Vitio 140
13 de Vitio Indeuotionis 141
14 de Vitio Tristitia in diuino serui-
tio 141.b
15 de Vitæ tædio 142
16 de Desperatione, & vnde proue-
nire consuevit 142
17 de Remedijs contra desperationē
sol. 142.b
17 de Acedia Claustralium, & duo-
decim malis q̄ inde pullulāt 143
P A R S T E R T I A
de octo Remedijs contra Acediā 144
P A R S Q V A R T A
de Indiscretio sermone, habens
quinque Capita.
1 de Indiscretio sermone, & quid exi-
git, vt q̄s Deo discretē scribat 145
2 de Multiplici malo quod ex indi-
cretio sermone prouenit 145.b
3 de xij. stultitijs Indiscreti sermo-
ris 146.b
4 de Malis quæ faciunt delicata Ci-
uitaria 147.b
5 de Condescensione Patrum spiri-
tualium circa fratres 147.b
TRACTATVS SEXTVS
de Superbia, habens quatuor
partes.
P A R S P R I M A
Quare Vitis sic ordinatur: & de
radicibus Vitiuorum 148
P A R S S E C V N D A
habens 12. Capita, quæ agit de ijs
quæ valent ad detestationem
Superbie.
1 Quomodo Superbia se habeat ad
Bona 148.b
2 Quo Superbia se habeat ad alia
vitia 149
3 Quomodo Superbia se habeat ad
Diabolum 150
4 Quomodo se habeat Superbus ad
Proximum 150
5 Quomodo Superbus se ad Deum
habeat 151
6 Quomodo se habeat Deus ad Su-
perbum 152
7 de signis specialis odij, q̄ Deus ad
Superbum habere dicitur 153
8 Exemplis xij. S. scriptura ostēditur
Deum Superbū odio habere 153.b
9 de Diuturnitate huius Odij 154.b
10 de causis quare Superbia ita sit
exosa Deo 154.b
11 de Abominatione Superbiæ 155.b
12 Quod Superbia hominem inflet,
infelicem reddit, arefaciat, & bo-
na eius consumit 155.b
13 Quod Superbia hominem excor-
dat, decipiat, & infatuat 156
14 de quinque modis, q̄ Superbia ho-
minem infatuat 156.b
15 de stultitijs quibus laborat Super-
bia 157
16 Quod mons Superbiæ sit locus in-
felicissimus, qui dupliciter osten-
ditur 158
17 de Sex speciebus exaltationis 159
18 Quod Superbia sit valde periculo-
sa infirmitas 160.b
19 Triplex ratio cur facillimè Super-
biam quis incurrat 161
20 Superbiam haud facillē curari 161
21 Quod Superbia sit deformitas ma-
gna 161.b
22 Quod Superbia arundini & vento
comparetur 162
23 de Diuersis rebus, quibus Super-
bus comparetur 162
24 Quod diligenter Dñs velit seruos
suos immanes a Superbia 162.b
P A R S T E R T I A
de Superbie diuisionē, quæ habet
Capita 40.
1 De illa Superbie specie, q̄s q̄s cre-
dit bona sua à seipso habere 163.b
2 de Sex quæ faciunt Superbum, qui cre-
dit à seipso non a Deo se habere
164
3 de ijs qui credunt se habere à Deo
bona sua, sed tñ pro meritis 164.b
4 de Superbia qua quis credit se ha-
bere, quod non habet 165.b
5 de Remedijs contra Superbiā 166
6 de Su-

S E C V N D I T O M I.

- 4 de Superbia Intellectus, qua q̄s se
præponit alijs propria estimatio-
ne 166.b
5 Stultum esse alijs se preferre 166.b
6 Magnam esse iniquitatem apud
Deum, & proximum, præferre se
alijs 167.b
7 de Diuisione Supbiæ affectus, &
de presumptione ac eius triplici
damno 168
8 de Fatuitate illius qui de se præsu-
mit 168.b
9 de 4. Speciebus presumptionis 169
10 de Appetitu propria excellentia
& de desiderio Domini 169.b
11 de ijs quæ faciunt ad detestationem
huius vitij 170
12 Quam male imò pessimè sit ambi-
tiosis ad dignitatē aspirātib. 170.b
13 de Appetitu Magisterij 172.b
14 de Doctrina bona & vita mala 173
15 de Afflictione magisterij curiosoru
sol. 174.b
16 de Merito bonorum Doctorum, &
triplici genere hominum 175
17 de Appetitu simplicis excessus 175.b
18 de Superbie speciebus exterioribus, &
primo de Supbia in corpore 176
19 de Superbia ornatus, & his quib.
viti possumus contra eam 176.b
20 de Exēplis quæ dissuadēt ornatum
supbiæ, & humilē comedant 177.b
21 de xij. stultitijs se ornantium 178
22 de Alijs quæ debent hoies coe-
re ab amore supbiæ ornatus 180.b
23 Quod Superbus habitus potest esse
culpabilis multis de causis 181.b
24 de Mulierum candidis 182
25 de Cortigiarum saltu 182.b
26 de Mulierum Peplis & Vitis cro-
ceatis 183
27 de Facie sibilis & fuce ornātib. 184
28 Sex debere mulierē coercere à ci-
uilibus astatum detestandis 184.b
29 de Habitu reprehensibili propter for-
mam vel compositionem 185
30 de Superbia ornatus Vsurariorum
& raptorum 185.b
31 de Quinque quæ debent cohibere
Mulieres à pulchritudinis amo-
re 186
32 Quantis & quot personis noceat
superbus habitus 187
33 Quod habitus mulierū se ornātū
culpandus est ob intentionē 188
34 de Mulieribus se ostentantib. 188.b
35 de Bona erubescencia & eius cō-
mendatione 189.b
36 de xvj. Erubescensibus 190
37 de Mala Erubescencia & eius de-
testatione 191.b
38 de Triplici fatuitate erubescens tū
bene agere 192.b
39 Erubescens de ope bono, sed non
recte erga Deum gerere 193.b
40 Bona opera tripliciter glorificare
hominem 194
41 de quatuor remedijs contra malā
erubescenciam 194.b
42 de Malitia trisurum, quā noci-
ua sit Ecclesiæ Dei 195
43 de Supbia ornatus Lectorū 196
44 de Sex quæ ab hoc ornatu hominē
cohibere debeant 196
45 de Superbia in equitaturis, & de
reuocantibus ab huiusmodi 197
46 de Supbia q̄ est circa familiā 197.b
47 de Superbia conuiuiorum 198
48 de Aedificiorū Superbia, & quæ
inducunt ne talia fiant 198.b
49 de Fatuitate illius qui superba ædi-
ficia construit 199.b
50 Quæ sint quæ Clausuales cohibere
debeant ab huiusmodi ibid.
51 de Superbia librorum, & de octo
inducentib. ad detestationē 200.b
52 de Superbia Cātus, & his quæ sūt
reprehensibilia circa cantum 201
53 Vnde & quomodo oritur Super-
bia, & ex quibus bonis 201.b
54 Quod fatuus & impius sit qui de
bonis suis superbit 202
55 de Bonis corporis superbie stul-
tium esse 202.b
56 de Nobilitate generis superbie fa-
tum esse 203
57 Nobilem non est esse nobilib. pio-
creatum 203.b
58 de

SECUNDI TOMI.

29 de duplici animi nobilitate 204. b
Signa vere Nobilitatis sex esse ibid.
30 de Conuetudine illarum eccle-
siarum quæ nolūt Canonicos nisi
nobiles admittere 205. b
de Quinque perueritatibus huius-
modi ecclesiarum 206
31 Fatuum esse de temporali re su-
perbiæ 207
32 de Superbiæ diuisione 207. b
Quod ministris Ecclesiæ multū sit
timendum Superbia 207. b
Persuasores contra Superbiam mi-
nistrorum Ecclesiæ 208. b
Superbia exterior non faciliè proce-
dit ab simili ibid.
Clericis non sufficere solam inte-
riorem humilitatem ibid.
33 de Prælatorum Superbia, & q̃ con-
tra omnibus modis eundū sit 212
34 de Clausalium quadruplici su-
perbia 212. b
34 de Duodecim Superbiæ gradibus
ex Bernardo 213. b
36 de quibusdam Vitijs quæ proce-
dunt ex Superbia, & aduersantur
sanæ fidei 215. b
Quod Diabolus conatur seminare
errores in Dei Ecclesia 216
de Quatuor erroribus in quibus et
fideles videntur esse 216. b
de Errore diuinationis, & quatuor-
decim speciebus eius 216. b
de ijs quæ faciunt ad detestationē
huius peccati 217
An liceat Sortis vti 218
de Sōnjs an sint obseruāda 218. b
Sex modis fieri Imaginationes som-
niorum 218. b
Quare tā frequenter eueniant quæ
diuini dicunt 218. b
de Vaticinijs diaboli 219
de Phytionissa quæ Samuelem susci-
tauit 219. b
Quod tpa nō sint obseruāda 219. b
de Errore Maleficorum 219. b
de Errore Superstitionis 219. b
Vnde maleficia efficaciam sortian-
tur 220

de Errore illorum, qui verē cre-
dunt fieri, quæ tantum in somnis
fiunt 220. b
37 de Peccato Irreuerentiæ 221. b
Quibus reuerētia sit exhibēda ibi.
Reuerētia qualiter & quā ob causā
sani patribus Spiritualibus & Car-
nalibus exhibenda 223
de Decimis reddēdis, & ijs quæ suā-
dent ad eas reddendas 224. b
Decimæ reddendæ de melioribus,
Integralibus, absque mora 225
38 de Peccato Inobedientiæ, & eius
detestatione 225. b
de Malis quæ sequuntur Inobediē-
tiam 226
Vniuersa hominem ad obediendū
inducere 227. b
de Inobedientiā non custodiendū
Solennitates ibid.
Festis diebus à quinq; vacandū 228
Quatuor dieb. Festis meditāda ibi.
Orationi Festis dieb. vacandū 229
de Ingratitudine non obseruantū
dicem Dominicū ibid.
Sabbatum in D. Virg. Mariæ hono-
rem cur celebrandum 229. b
de Inobedientiā contemnentium
Excommunicationem 231
de Inobedientiā contemnentū mi-
norem Excommunicationē 232
de Peccato indiscrētē præcipien-
tium 232. b
Sex esse quæ Prælatos prohibent à
præceptorum multitudine 233
Contra nimietatem Præceptorum
in Claustro 233. b
In eos, qui facillimē excommuni-
cant ibid.
de Iusta vel Iniusta Sententia 234
39 de Peccato Vanæ gloriæ ibid.
de His quæ faciunt ad eius detesta-
tionem ibid.
de Octo vanitatibus quæ sunt in va-
nē gloriosis 235
Quo pacto hoc pētm Deo sit contu-
meliosum, sibi ipsi exitiale 235. b
de Diuersis quibus Vanā Gloria
comparatur 236. b
de Di-

SECUNDI TOMI.

de Diuisione Vanæ gloriæ 237
Quæ faciunt ad detestationem Car-
nalis gloriæ ibid.
de Octo contra Vanam gloriam re-
medijs 237. b
40 de Hypocrisis, & de octo quæ faciūt
ad eius detestationem 238
Hypocrita quibus rebus assimile-
tur 238. b
Hypocritas quare in Euāgelio per-
sequutus sit 240
de Tribus speciebus Hypocrisis 240. b
P A R S Q V A R T A
de octo remedijs contra Su-
perbiam 240. b
TRACTATVS SEPTIMVS
de Inuidia quæ habet tres Partes.
P A R S P R I M A
de his quæ valent ad Inuidiæ
detestationem 241. b
P A R S S E C V N D A
de Speciebus Inuidiæ 244. b
P A R S T E R T I A
de remedijs contra peccatum
Inuidiæ. 245
TRACTATVS OCTAVVS
de Ira habens partes quatuor.
P A R S P R I M A
de ijs quæ valent ad detesta-
tionem Ire 245. b
Cap. 1. Quæ dissuadent Iram, & quæ
cur à Cōrde auferenda ibid.
2 Quinque de causis Ira Deo displi-
cet 246. b
Quatuor ob causas Ira diabolo pla-
cet 247
Quod Ira multum nocet Proxi-
mo 247. b
Iracundi hominis amicitia tres ob
causas cauenda ibid.
Ira proprio subiecto multum no-
cere ibid.
3 Quibus rebus Iracundus compa-
retur 248
4 de Stultitijs Iracundi multiplici-
bus 248. b
Hominem iracundum stultum fore
Iram recipientem, seruando, &
iudicando 252
de sex Iniquitatibus Iracundi, vo-
lentis se vindicare 252. b
Exempla ad Iram detestationem ibi.
P A R S S E C V N D A
de Diuisionibus Ire 253
de His quæ valere possunt ad Odij
detestationem 253
P A R S T E R T I A
de peccatis pronementibus ex Ira.
1 de Guerra, & quæ hominem ab ea-
dem arcere debeant 253. b
de Signis Dominum amare pacem
fol. 254
2 de Peccato Incēdiorum, & quæ
cohibent hominem ab ijs 256
3 de Homicidij peccato, & quæ ho-
minem ab eodem arcant 257. b
de Occisione Iustorum hominum 259
P A R S Q V A R T A
de remedijs contra Iram propriam
& alienam 259. b. 260
TRACTATVS NONVS
de Peccato Lingue, habens
Partes tres.
P A R S P R I M A
de his quæ mouent hominem ad
diligentem linguæ custo-
diam 261
Quod in moderatione prædicatio-
nis habendus est respectus ad quin-
que 264
P A R S S E C V N D A
de viginti quatuor Lingue pec-
catis sub 24. Capitulis.
1 de Blasphemia 264. b
de ijs quæ inducūt blasphemie de-
testationē, & eorum pēnis 265
Ex quibus circumstantijs pateat hu-
ius peccati magnitudo 266
Quam sint culpabiles qui blasphem-
os tolerant, cum possint prohibere
267
de duplici Blasphemia scilicet Oris
& Cordis 268
2 de Peccato Murmuris, & eiusdem
peccati detestatione 268
de Tribus diuisionibus murmu-
ris 269. b
de Clausalium murmure 270. b
de Qua-

INDEX PARTICVL TITVL

de quatuor remedijs contra peccatum murmuris	271.b	12 de Peccato prauis Consilij, & ijs quæ hominem ab illo peccato prohibent	286.b
3 de Defensione proprii peccati, & de his quæ conducant ad eius defensionem	272	A quibus personis Consilium suum sit	287.b
de stultitia illius qui peccatum suum defendit	272.b	13 de Seminantijs discordias, & ijs quæ ab illo cohibent	287.b
de diuersis modis excusandi peccatum	273	14 de Bilinguium peccato, & quæ ab illo prohibent	288
4 de Peccato periurij, & duabus speciebus eius	273.b	15 de Peccato amantium rumores sol.	288.b
de xij. quæ debent homines retrahere a peccato periurij	ibi.	16 de Peccato Iactantia, & de his quæ valent contra illud	ibi.
Septem sunt quæ S. Scriptura circa Iuramentum dissuadet	274.b	17 de Secretorum reuelatione	289.b
5 de Peccato Mendacij, & quid sit mendacium, ac quæ detestari faciunt	275	18 de Peccato indifferetæ comminationis	ibi.
de Mendacij diuisionibus	276.b	19 de Peccato indifferetæ promissionis	ibi.
de ijs quæ valent contra falsum testimonium	277	20 de Verbo otioso, & de ab illo cohibentibus	ibi.
6 de Peccato detractionis, quibusq; DetraCTOR comparetur	ibi.	de Quinque timendis circa venialia peccata	291
Quibus comparetur DetraCTOR	277.b	21 de Multiloquio, & ijs quæ ab illo cohibent	291.b
de diuersis speciebus Detractionis	fol.	22 de Turpiloquio	292
de Peccato libenter audiendi Detractiones	281	23 de Scandalitate & ijs contrarijs	ibi.
7 de Peccato Adulationis, ac eius detestatione	281.b	de Risu huius temporis	292.b
Adulatores quibus rebus comparantur	282	Multiplex risus malus	ibi.
de Quatuor remedijs contra peccatum Adulationis	283.b	24 de Taciturnitate indiscreta	293
8 de Peccato Maledictionis, ac eius detestatione	284	Praeterea tacere, maxime à Verbo Doctrinae malum	293
9 de Peccato Conuicij, & his quæ hominem cohibent ab hoc peccato	fol.	P A R S T E R T I A	
10 de Peccato Contentionis, & eius prohibitione	285.b	de octo remedijs contra peccatum Linguae	293.b
Contentio maxime precauenda ne fiat cum quinque personis	285	de Silentio Claustrali	294
11 de Peccato Derisionis	286.b	Commendantia Claustrale Silentium	ibi.
		Scientij Commendatio & Vtilitas	294
		Fouea ruinae & occasio peccati diligenter obturanda	295.b
		Finis Indicis particularium Titulorum.	

INDEX RERVM QVAE IN HAC SVMMA VITIORVM CONTINENTVR.

A	Busiones in claustro duodecim folio	288	Aduocatus malus, Sagittarius est dicitur boli	72.b
Acceptio muneris vituperabilis	68	Aduocatus auaritia laborat	70	
Acedia Deo displicet	114	Aduocatus sibi & alijs dāno est	72.b	
Acedia Diabolo placet	114.b	Aduocatus multipliciter a Domino premitur	71	
Acedia possessori proprio nocet	115	Aduocat* vt nonacula facit dolū	72	
Acedia auferit hoi bona queris	116	Aduocatus cur pranas desinet	73.b	
Acedia detestanda	112.117.b	Aduocatus similis est heretico	72	
Acedia monachorum xij. mala gignit	145	Aduocatum officium dissuadent octo	70.b	
Acedia replet hominem malis	115.b	Aduocatum xij. sunt pericula	70.b	
Acedia species sexdecim	118.b	Aedificiorum superbia in sex representatur	198.b	
Acedia remedia octo	141	Aedificiorum sumptus quæ vitare laborem hortatur	199	
Acediam dissuadet Scriptura, ac ad laborem hortatur	113.b	Alijs sese praeferre iniquum	166.b	
Adulatio quid sit	281.	Alimenta quo sumeda 4. vide cibus	52	
& cur lacti comparetur	282	Amationibus Diuitie exitio sunt	170.b	
Adulatio cur detractione deterior	fol.	Amor carnalis detestandus	78.b.	
Adulatio literis dispositis scribitur fore vt laudatio	281.b	Amor ordinatus & inordinatus	148	
Adulatio quantum noceat hoi	282.b	Amicitiam destruit Conuicium	285	
Adulatione malum quomodo 3 remedijs enitetur	283.b	Ancillarum festum	178.b	
Adulatione dissuadet S. script.	281.b	Animalium amor mortuus	257.b	
Adulatione dissuadent exēpla	282	Appetitus excellentia propria tres continet partes	169.b.	
Adulator hominem iugulat	282.b	Appetitus simplicis excessus vitium detestandum	175.b	
& vitium sepelit	282.b	Appetitus Domini	169.b	
Adulator maledictus, abominabilis & detestabilis	283	Appetens solus pra alijs videri quam peccet	175.b	
Adulator est Diaboli sacerdos	282.b	Arguere & corripere potius decet quam adulari	283	
Adulator proditor	282.b	Aspectus mulierum fugiendus	21.b	
Adulator echo	282.b	Auaritia omnium infirmitatum spiritus ritualium grauissima	38	
Adulator nutrix & fili* Diaboli	282			
Adulator diuersis rebus comparat	282			
Adulatoris stultitia qua laborat	fol.			
Adulterij species duæ	283.b			
Adulterij enormitas septem modis declaratur	15.b			
Adversitates patienter ferenda	268.b			

I N D E X

- malium gravissima 38
Avaritia Deo exosa est 45. Proximo
inuitiosa 45
Avaritia auctori pprio nociva 43 b
Avaritia misera est servitus quæ a
Diuitiis possidetur 42
Avaritia vim magnam habet ad ani
mas illaqueandas 42. b
Avaritia mala quanta perpetret 52
53. 54.
Avaritiæ detestatio 54 b
Avaritiæ species 55. Remedia octo
fol. 107. b
Avaritiæ enormitas quanta sit 36
Avaritiæ natura dissuadet 35
Avaritiæ laqueos habere occul
tos 43
Avarus cur diuitijs non satiet 40. 60
Avarus Infirmitates patitur septem
fol. 39
Avarus duodecies in Scriptura ma
ledicitur 35. b
Avarus ruficitates quinque Deo fa
cit, quæ homini non faceret 44
Avarus stulte agit custodiendo diui
tias quinque de causis 48. b
Avarus est Idololatra 38
Avarus incautela maxima labo
rat 50. b
Avarus stultus circa sua: stultior cir
ca suos: stultif. circa seipsum 51
Avari circumspectio præpostera 47
Avari quadruplex stultitia 43. b
49. b. 51
Avari Diuitis infania 45
Avaris Deus irascitur, ac quatuor
actionibus eos odit 44
Auditus Cantionum amatoriarum
fugiendus 23
- B.
- B**enedicendi cur nam sint per
fectiores 251
Beneficia plura simul habere, ma
lum 85. 86
Beneficia plura possidentes à Domi
no maledicuntur 87
Acin sex sunt reprehensibiles 88. b
- Beneficiorum pluralitatis causæ in
efficaces 86
Beneficiorum pluralitas induci hæ
refum Sabellij 87. b
Bellum ex ira oritur 253. b
Bellum excitare, duodecim impe
diunt 253. b
Bilingues qui sint 288
Bilingues & quæ ab hoc vitio homi
nem conferunt 288
Blasphemia Loquela est inferna
lis 266. b
Blasphemia omnis præcauenda 284
Blasphemia duplex alia oris, alia
cordis 268
Blasphemie magnitudo seu gravitas
ex circumstantijs 266
Blasphemie Detestatio 265
Blasphemie Crimen tolerans, quan
tum veniat culpandus 267
Blasphemie poena & culpa an remit
tatur 265. b
Blasphemi omnibus creaturis dete
rioris ibid.
Blasphemi dupliciter ingrati 265. b
Blasphemi Cambus detiores 267
Blasphemi plectuntur 265. etiã puer
quinqueannis 46
Bona interna, nostra esse tantum 40
Bona opera tripliciter glorificant 94
minem 143
Bona alia parva, alia magna 1
Bonus nemo sit absque linguæ cu
stodia 263. b
- C.
- C**anibus deteriores blasphemij
folio 267
Cantum amatoriarum illecebrarum
fugendum 23
Cantus in quo reprehensibilis 201
Canonici nolentes recipere propter
nobiles, taxantur 205. b
Carnalis amoris diu inducenda 78. b
Carnalis amor plus nocet ecclesiæ
ministriis quam imonia 80
Carnalis amor quantus malorum
omnium sit fons 79

Car.

K E R V M.

- Carnalis gloriæ detestationem quæ
inducant 237
Carnis peccatum quam enorme in
Religiosis vitium 18
Cauda mulierum 182 Celebrans
vide Sacerdos
Choreas ducere malum & res plena
periculis esse declaratur 26. 27
Stultorum & fatuorum est opus 29
Choritarum peccatum tripliciter pu
nitum 81
Cibus quomodo sumendus & quo
ties 8 b
Cibaria delicata fugienda s. multa
mala inde oriri 147. b
Clamor duorum præsertim peccato
rum ad Deum ascendit 14
Clausulium abusus duodecim 288
Clausulium Acedia xij. mala pro
ducit 145
Clausulium ædificia non magnifi
ca sed humilis commendatur 199. b
Clausulium belli spiritualis exor
dium à gula sumitur 270. b
Clausulium bonum oẽ pax est 271
Clausulium fuga à proprietatis vi
tio ob mala quinque 99
Clausulium luxuriam aggravian
tia 18
Clausulium murmur 270. b. 271
Clausulium proprietatis excessus
lerna malorum 111
Clausulium superbiæ radix triplex
fol. 222
Clausulium silentium 294
Clausulium vita absq; silentio est
vineæ absque sepe 295. b
Clausulium vita, à carnis illecebris
sit oportet immunis 19
Clericorum avaritia ad horarios nu
mos & funera currentium nota
tur 93
Clericorum carnale peccatum 17
Clericorum delicta 69. b
Clericorum humilitas externa sine
interna non sufficit 209
Clericorum luxur in vestitu 211
Clericorum luxuria 17
Clericorum prodigalitas, & quæ nã
eandem restringat 110
Clericorum rapina valde periculo
sa 110. b
Clericorum superbia 207
Clericorum splendide se ornantium
excusationes & argumenta di
luuntur 210. b
Cohabitare mulieribus tripliciter
periculosum 24. b
Colloquiū mulierum declinanda 23
Comedendi horam prævenire gu
losi est 8
Comessatio gula species 7
Communiatio indiffereta fugienda
fol. 289. b
Communicare non curantes per au
num quantum peccent 97
Communicatio indigna quam enor
me scelus 96
Communicans cum excommunica
to quomodo peccet 232
Concionatores & suggesto quæ ob
servare debeant 264
Condescendere decet fratres spiri
tualibus fratribus 147. b
Conditiones scientiæ decretorum &
similium describuntur 78
Confessio accusatoria humilium quan
ti sit meriti 272
Confessionem sex utilitates sequun
tur 133
Confessionem differre vsq; ad mor
tem, stulti est 133. b
Confiteri nolentes nisi sub finem
quadragesimæ, errant 134
Conservantium fructus qui habent
redditus annuos stultitia monstra
tur 90
Constitutionis male pericula quæ
fol. 126
Consuetudo ecclesiarum nolentes
præter nobiles in Canonicatus or
dinem admittere, reprehenditur
fol. 205. b
Cõsiliarius malus proditor est 286. b
Cõsiliū à quib. sumendum 287. b
Cõsiliū prauum dare, piaculum
est 287
Contentionis vitium diabolum

causa

R E R V M.

cum sit, quomodo cuitandum
fol. 286
Contentio cum quinque personis
maxime cauenda
ibid.
Contingere se posse negantium er-
ror exploditur 32 b
Conuerti differens inique agit in
Deum 138.b
in Angelum turpiter peccat 129
in seipsum iniquus 129.b
in proximum & inferiores creatu-
ras iniurius 129 b. 130
Conuersio dilata, difficilior fit 127
Conuersionem morum octo nos mo-
nent accelerare 124.b. & eius vti-
litas 125
Conuictum dicens valde peruersus
ostenditur 285
Conuictum correctioni nunquam
addendum 285
Conuictis abstinere quæ inducant
fol. 284 b
Conuictorum nimium apparatus
fol. 198
Corporis humani portæ, sunt oculi
fol. 22.b
Correctio conuictio mista, falsa &
mendax est 284.b
Correctio immoderata fugienda ibi-
dem.
Corrigia serica deaurata reprehen-
sioni exposita 183
Crapula quid 5
Curiositas magistrorum pessima oc-
cupatio 136
D.
Debilem reddunt diuitiæ homi-
nem ad pugnam 53.b
Deceptio in cohabitatione mulie-
rum prouenit ex tribus causis
fol. 24.b
Decima de opt. rebus persoluen-
te, integra, cito, libenter 225
Decretorum scientia est mobilis, ter-
rena, tumultuosa 73
Scripturam deficit ac blasphemat
fol. 73
Decretorum variatio, & interpreta-
tio a quibus dependat 73
Decimas dare quæ nos moneant
fol. 224. b
Defendere proprium peccatum vi-
tio sum est 272
Defendendi proprii peccatum diuer-
si modi 273
Defectus aliorum quomodo quam
optime ferantur 260 b
Delicata cibaria quot mala gignant
fol. 147 b
Delicata non debet quærere homo
triplici ratione 8
Delicia clericorum septem mortēs
continent 69.b
Derisores 195
Derisio vide irrisio & irrisores
Desperationis origo 139
Desperationis remedia 139.b
Detractiones trium sunt generum
fol. 280.b
Detractiones species fortuantur di-
uersas 281
Detractiones impatienter tolerare,
vitium est 281.b
Detestanda cur sint 277
Detractiones Audire dissuadet sa-
cra scriptura 281
Detrahere nemini nec patri Carna-
li nec spiritali debemus 220
Detractores testes sunt iniqui 279
Detractores crudeles plerumque exi-
sunt ibid.
Detractores suis rebus comparen-
tur 277.b
Detractores Deo exosi, a Deo male-
dicti 280
Deus summopere cur odit pecca-
tum 1
Deus ne ad peccatorem veniat quæ
impediant 124
Deum per mortale peccatum a se re-
pellere piaculum maximum
fol. 124
a Deo quæ petenda sint. 269.b
Diabolus omnibus modis conatur
seminare in Ecclesia Dei errores
fol. 216
Diabo-

R E R V M.

Diabolus quomodo futura pradi-
cat 219
Diabolus bonus in substantia, malus
in voluntate 284.b
Diaboli Sagittarij, Aduocati sunt
mali 73.b
Diaboli nutrit & adulator est sacer-
dos 282.b
Diabolo male optare cur minime li-
ceat 284 b
Dilatio conuersionis periculosa
fol. 124
Dilatio stulta est octo casibus
fol. 131
Dilatio nocet homini non parum,
cuius duæ species 124
Diligentia impeditur tribus rebus
fol. 135.b
Discordes plus nocere ecclesiæ, quā
crucifixores Christi 267.b
Discordias seminare quā sit im-
pium, imo Diabolicum ibid.
Discordiarum remedia ibid.
Dissolutus quid sit, dissolutio unde
proueniat 137
Dispensatio bonorum Ecclesiastico-
rum periculosa 89.b
Diminatorum Dicta cur tā frequen-
ter eueniant 219
Diminutorum poena secundum Ca-
nones multiplex 117.b
Diminutionis species quatuordecim
fol. 216.b
Diminutio multum detestanda 217
Diminutionis amonibus suis malefa-
ciunt 52
Diminutio detinent hominem in pec-
cato 53
Diminutio possesores suos spoliant
fol. 53
Diminutio debilem reddunt ad pugnan-
dum 53.b
Diminutionis non satiat avarus 36
Diminutionum fructus quinque 47
Doctrina bona & vita mala ecclesiæ
nocet 174
Dæmones vide Diabolus.
Diabolum erubescere luxuriam
fol. 33
Dominica die creatus est mundus,
natus Christus, resurrexit, & spi-
ritum sanctum misit 239
Dormituro bene, tria necessaria
fol. 120.b
E.
Ebrietas maledicunt a Deo
fol. 7.b
Ebrietas Gulæ species 7.b
Ebrietas, vilese pulchrum 5
Ebrietas detestanda ob multa 7.b
ex Ebrietate quanta oriuntur mala
fol. 7.b
Ecclesia nolentes in Canonicos præ-
ter Nobiles recipere reprehendun-
tur 205.b
Ecclesia nocet Doctoris vita mala,
et si doctrina bona subsequatur
fol. 173
in Ecclesia Dei Diabolus errores se-
minare nititur 216
Ecclesiasticorum bonorum pericu-
losa dispensatio 89.b
Ecclesiasticorum Auaritia 84.b
Ecclesiasticorum Luxus 17.18.19
Ecclesia ministris quā oblit car-
nalis amor 80
Ecclesiæ plus obfunt discordes quā
Christi crucifixores 287.b
Equestris apparatus nimis tarta-
tur 197
Errores quatuor in quibus etiam fi-
deles esse videntur 216 b
Erubescencia bona & mala quæ sit
fol. 130 b
Erubescencia malæ remedia 124.b
Erubescencia quare detestanda
fol. 291 b
Erubescencia bene agere triplex
saturitas monstratur 192.b
Erubescerent de bono, malè se habere
erga Deum 193.b
Exaltationis species sex 159.b
Excommunicatio cur multum te-
menda 231
Excommunicatio species duas ha-
bet ibid.
Tom. II. †† Ex-

I N D E X

Excommunicatio non facillè ferèda	233. b
Excommunicatus an Gentili dete- rior	232
Excommunicato conuersare quale peccatum	ibid.
Exemplum malum præcipuè Luxu fugiendum	21

F.

Faciem fucantes reprehenduntur	fol. 184
Faciem aduersus faciem sumere quid sit	275
Fames & Esuries aliquando oritur ex Gula	5. b
Familia potentum reprehenditur ex tribus	197. b
Feror indiscretus Acediæ opponi- tur, & detestandum vitium decla- ratur	145
Ferorem indiscretum multa mala comitantur	145. b
Feruētes indiscretè duodecim labo- rant stultitijs	146. b
Festis diebus à quibus vacandum fol.	228
Festorum dierum obseruantia quid requirat	ibid.
Festis diebus orationis vacandum. fol.	229
Festis diebus quatuor meditanda. fol.	228
Filij Dei & Diaboli distinctio. fol.	267. b
Filiorum trium de hereditate inter se disceptatio	ibid.
Formæ habitus reprehenditur. fol.	185. b
Forma vestrum vitiosa	ibid.
Fornicatio animam & corpus macu- lat	10. b
Fornicatio Homicidio & Rapina peior	16. b
Fornicatio simplex prohibita & ratio quare id factum	30. b
Fornicatio Meretricum detestanda. fol.	16. b

Fornicationum congressus vitandus fol.	21
Fratribus quomodo condescenden- dum	147
Fraus in mensura graue peccatum. fol.	67
Fructus Virginibus ceteris: Con- iugatis tricesimus: Viduis sexage- sinus debetur	16
Fructuum conseruatio in Ecclesia- sticis beneficijs	50

G.

Gastrimargia vnde dicta	7
Gula hominem totum requi- rit	7
Gula Naturam lædit	5
Gula Infirmitates ac Mortes addu- cit	5
Gula Voluptates in dolores mutat fol.	5
Gula frustra laborat	7
Gula à Diabolo firmiter tenetur. fol.	6. b
Gula reddit hominem stultum, in- sanum	5
Immisericordem: Quasi porcum Vilem & Pauperem	ibid.
Gula Contumelias gignit	3. b
Gula occasio peccatorum multo- rum	5
Gula causa variarum infirmita- tum	6
Gula Spiritualium & Corporalium infirmitatum mater	6
Gula species Comestatio, & Ebrie- tas	7
Gula species secundum Gregorium fol.	7. b
Gula species aliarum adhuc quatuor fol.	8. b
Gula Satellites quatuor	ibid.
Gula Remedia cælo	9
Gulosus Demonum habitaculum fol.	3
Gulosus maculatus non solum, sed ipsa macula	3
Gulosus Proximo iniurius fit	3

Gu-

R E R V M

Gulosus ventrem pro Deo: Coqui- nam pro Templo habet	3. b
ex Gula quæ ostiatur mala Guera, vide Bellum.	5. b
Hypocrita quibus rebus comparetur fol.	238. b
Hypocrita Lanuginem pro fructu habet	239
Hypocrita vix conuertitur	ibid.
Hypocrita octo, maledictionibus à Deo maledicitur	240
Hypocritis vitium detestandum	238. b
Hypocritis tres species	240. b

H.

Habitus superbus culpandus. fol.	184
Habitus ex forma qualis esse debeat fol.	185. b
Habitus Vsurariorum & Raptorum fol.	185. b
Habitus reprehensibilis & conipo- situs	ibi.
Habitus superbus quantum noceat. fol.	187
Hereticis deteriores Aduocati mali. monis immitti	72
Homicidium Christianorum Fratri- cidium est	258
Homicidium dissuadent multa. fol.	257. b
Homicidium iniustorum grauius est quam iniustorum	259
Homicidium quæ cohibeant	257. b
Homicidij enormitas	259
Homicida cur sit irregularis	258
Homicida Filium Dei quomodo oc- cidat	258

Homo spiritualis omne opus trina consideratione præuenit	87. b
Homo erubescere debet de veste tri- plici ratione	179. b
Hominis Bona propria quæ modis	46
Hominis Rex, Liberum arbitrium, 8 Hominis princeps, Sensus	8
Homini temporalia bona non sunt, 49 Homini tria sunt necessaria vt debi- to modo dormiat	120. b
Hominem à malo duo cohibent	191
Hominem pigrum quæ efficiant	4
Hominum genus triplex	175
Honorandi parentes	223. b
Honorandi alij præ alijs	222. b
Honore quis dignus	82
ad Horarias preces & Funera excu- rentes notantur	92. b
Hospitalitas Deo grata	257
Hypocrita quibus rebus comparetur fol.	238. b
Hypocrita Lanuginem pro fructu habet	239
Hypocrita vix conuertitur	ibid.
Hypocrita octo, maledictionibus à Deo maledicitur	240
Hypocritis vitium detestandum	238. b
Hypocritis tres species	240. b

I.

Iactantia quid	288. b
Iactantia Vitanda	ibid.
Iactantia Exemplum	288. b
Ignauia & Ignauus	137. b
Imaginationes somniorum vi La- monis immitti	218. b
Imperficerantia	134. b
Incendarius quis, & quæ cohibeant hominem ab hoc malo	256
Incendiariorum peccatum in Spi- ritum sanctum	256. b
Incendiariorum poena	257
Incessus quam enorme peccatum sit, quatuor modis offenditur	15. b
Inconsummationis seu imperfec- rantia vitium quam sit detestan- dum	139. b
Incuria & Incurius quæ dicitur	137. b
Indenotio quæ sit & dicatur	138
Indigne conficere sacramenta quæ & quanta dissuadent	97
Indiscretæ præceptiones multis sit modis	232. b
Indiscreta promissio quæ	289. b
Indiscretus feror	145
Infidelitas superstitiosorum peior est paganorum idololatria	220
Infirmitatum spiritualium omnium grauis. Avaritia morbus est	38
Infirmitatum tam Corporalium quæ spiritualium Gula mater est	6
Ingratitudo magna non celebrari diem Dominicum	229
Iniuria multiplex proximo irroga- tur ex Gula vitio	1. b
Inobediētia quomodo, qualiter detestanda & quanta mala secum adducit.	225. b

†† 2 Ite.

I N D E X

Irreuerentia quid	221.b	merantur	264
Irrifores & Irrisio	195	Lingua pronitas	262
Inuidia peccatum abominandum	241.b	Vitiosa octo remedia	293.b
fol.	241.b	Litigare Superbia signum	285.b
Inuidia habet species duas	244.b	Litibus abstinere magni meriti esse	286
Inuidia qualiter extirpanda	245	fol.	286
Ira pericula quot gignat	253.b	Locustæ adulatorum nominantur	282
Ira bona & mala	253	fol.	282
Ira in Deum, in proximum: exterior	253.b	Loquela cur homini data	290.b
& interior	253.b	Loqui raro decet	294
Ira Deo displicet valde	246.b	Loqui multa quæ vetant	291.b
Diabolo placet	247.b	Ludentibus quando quis non debeant	108.b
Ira Proximo nocet	247.b	affligere	108.b
Proprio subiecto	247.b	Ludorum duodecim stultitiæ	106.b
Ira detestandum malum	245.253	in Ludo sit aliquando transgressio	106
Ira remedia	259.b 260	totius decalogi	106
Ira comparationes	248	Ludum consequuntur nonnunquam	105
Iracundus se volens vindicare peccat	252.b	Lutorem quæ à ludo reuocent & arceant	108
Iracundi hominis amicitia cauenda	247	Luxuria generaliter sumpta quinque species habet	13.b
		Luxuria diuiditur ex diuersitate subiectorum	17
		Luxuria sumitur dupliciter	13.b
		Luxuria vitium est quod Dæmones erubescunt	13
		Luxuria Deo execrabilis	11.b
		Diabolo grata	11
		Luxuria proximo iniuriosa	12
		Subiecto proprio noxia	12
		Luxuria hominem fortiter retinet	12.b
		fol.	12.b
		Luxuria hominem vilem facit, ac seruum efficit	13
		Luxuria Angelis foetet	10.b
		Clericorum detestanda	17
		Luxuria Sacerdotum indecens	17.b
		& Religiosorum	ibid.
		Luxuria Sanctimonialium	19.b
		Impugnanda est fugiendo	24
		Cur detestanda	10.b
		Luxuria species	13.b
		Luxuria foetor, infamia & penitentia	10.b
		Luxuria fomenta oculi subministrant	22
		Luxuria remedia	23.b 30
		Luxuria enormitas quæ est contra naturam	

L.

Lacti cur adulatio comparetur.	17
fol.	17
Lamiae	182
Laquei Auaritiæ	43
Largitatis & Prodigalitatis differentia	110.b
Lectorum ornatus nimis reprehenditur	196
Et quid eum continere faciat.	196
fol.	196
Librorum suppellex superba	220.b
Ligna regem vngentes super se.	171.b
fol.	171.b
Lingua orationis est Organum.	261
fol.	261
Lingua ad orandum deputata.	263
fol.	263
Lingua cur in medio capitis collocata	292
Lingua nocumenta	263
& cur gladio comparetur	263
Lingua bonæ utilitas	263
Lingua vitium vitare quæ moneant	261
fol.	261
Lingua peccata viginquatuor enu-	

R E R V M.

naturam offenditur	14	fraus	ibid.
Luxuriam detestari faciunt quinque	10.b	Octo abundant malis	ibid.
fol.	10.b	Mercenarij multiplex malum in Ecclesia adducunt	82
Ibidem sex		Mercenarij mali sunt latrones	84.b
Luxuriosus gehēnam quomodo habere	10.b	fol.	84.b
		Mercenarij Auaritia execranda laborant	86.b
		Meretitium peccatum	16.b
		Michael Archang. cur non ausus fuit Diabolo maledicere	284.b
		Missas plures dicere quando licitum	91.b
		quando non	ibid.
		Missæ preparatio	95.b
		Ministrorum Ecclesiæ Dei Superbia	207.b
		Ministrorum Ecclesiæ Dei exultationes ornatu vestium defendentes, exploduntur	208.b
		Ministris Ecclesiæ plus nocet amor carnalis quam Simonia	84
		Ministerium bonorum doctorum magni est meriti	175
		Moderatio prædicationis quinque respicit	264
		Mollis & mollities quid	121.b
		Monachus murmurans est vas vacuum & dolium absque gratia Dei	270.b
		Monachus murmurans est Rota inuenta	270.b
		Monachus murmurans profert Paternoster Dei sui	270.b
		Monachus murmurans Discipulus Galeni fit	271
		Monachus quando murmurare licere videatur	271
		Monachus vide Claustralis.	
		Monialibus quàm sit turpe carnis vitij laborare	19
		Mons superbiæ, locus est infelicitatis	153.b
		Morum correctio & conuersio quid requirit	126
		Mors peccatorum pessima	259
		Mulier aliud nil quàm laqueus diaboli	21.b
		Mulier fugienda	24.b
		Mercatorum in mensuris triplex	

I N D E X

Mulier ostentans se incendiaria est.	188 b	Murmurans claustralis vult sibi sua	188 b
Mulierum Cauda	182	auctoritate, de Religionis cruce	183
Mulierum Pepla & Vittæ	183	dispensari contra queuis iura	271
Mulierum Species gladius igneus	22		
Mulierum Proprietas triplex	24 b		
Mulierum accessus hominem decipit	24 b		
Mulierum aspectus cur fugiendus.	21 b		
Mulierum Colloquia vitanda	23		
Mulierum Tactus declinandus.	21 b		
Mulierum habitus ex intensione indicatur culpandus	138		
Mulierum Fucus	134		
Mulierum ornatus quis requiratur	177		
Mulierum cohabitare damnosum.	25		
Mulieres ornare se non vt viris placeant, sed vt publice spectentur.	177 b		
Mulieres sex cohibere debet ne deserant crines alienos	134 b		
Mulieres quinq; auocare debet a nio amoris palchritu.	136		
Mulieres facie subio ornates & sefe fucantes perstringantur	134		
Multiloquium que cohibeant.	291 b		
Munera accipientibus decem mala eueniunt	67 b		
Munera accipientes reprehenduntur	68 b		
Munera tres species	70		
Muscorum instrumentorum sonus fugiendus	23		
Murmur quid sit	268		
Murmur de testadum malum	268 b		
Murmur claustraliu	270 b		
Murmuris diuifio	269		
Remedia	271 b		
Murmuris peccati Vindicta	269		
Murmurare de paupertate & teporis importunitate stultu est	269 b		
Murmurasse contra malorum hominum felices successus videntur sancti	270		

Orna-

R E R V M.

Ornatus Mulierum superbus culpa-bilis	188	Peccatorem que impediunt ne Deus	124
Ornatus Mulierum superbus multis	187	intra ad cor	222
Ornatus Clericorum taxatur	210 b	Peccantes Festis diebus grauius peccat	222
Lectorum carpitur	196	Pecunia omni in via fer-	49 b
Ornat Rapra & Vfurariu	185 b	re fatui est	176 b
Ornantes se duodecim stultitij agitantur	173	Pedes recti qui sint	183
Ornatu superbu diffidentia	177 b	Pepla mulierum	183
Otiolus stultissimus existit, ac stul-	125 b	Periculum magnum in dispensandis	89 b
titij vexatur	123 b	Ecclesiasticis bonis	273 b
Otiolus Gratia tempore, quatuor de causis reprehensibilis	125 b	Periurium detestandum Vitiu	273 b
Otiolus cum alios omnes, tum sacer-	290	Periurij que cohibeant in homine.	273 b
dotes minime decet	290	Periurij duo species	273 b
		Periurus manu dat Diabolo: Sacra	274
		non reueretur, sacre legis falsarius	274
		est	274
		Periurus quo a Deo maledicatur	274 b
		Personæ aliz plus aliz minus hono-	222
		randæ	222
		Personæ quinq; quibus cum non	236
		est contendenda	236
		Persecutores duabus de causis bene	231
		dicendi	231
		Parentes honorare que nos prouo-	220
		cent	220
		Parentes caueant a filijs maledicen-	234 b
		do	234 b
		Patri carnali ac spirituali reuerentia	223
		ci refrenatio	223
		Philosophi laborant Superbia	153
		Philosophi linguæ & tactus Impudi-	170
		ci exhibenda	170
		Pigrum non detrahendum	280 b
		Placere hominibus quo pacto quis	291 b
		poterit	291 b
		Peccatum homini nocet quatuor ra-	233 b
		tionibus	233 b
		Peccatum Deo quantum displiceat	232 b
		Peccatum bona omnia aufert, mala	232 b
		infert	232 b
		Peccatum multis occasio mortis	264
		Peccatum edificantium Sion in san-	233
		guinibus detestandum	233
		Peccati excusatio Deo displicet	212
		Peccati proprii excusatio, stultorum	212
		est	212
		Peccati proprii excusandi Vig plures	182
		Peccata venialia, vide Veniale.	167
		Peccata clamantia in Cælum cur ita	168
		dicta	168
		Peccatum Verularu ad turpitudinē	257 b
		inducencia quam sit graue	257 b

†† †

Pra-

I N D E X

Prodigalitas à largitate quid differat	110.b	Raptores Diaboli in quibus peiores	fol.	61
Prodigalitas mala multa quæ consequuntur	111	Raptores Bestia peiores quacunque modo Eloquentiæ	fol.	62
Prodigalitas in Clericis detestantur	112	Raptores puniri in hoc mundo.	fol.	64
Prodigiorum stultitiæ quinque.	112.b	Raptores quatuor plagis à Domino percipiuntur	fol.	63
Promittere indifferenter quàm sit malum	290	Redeunt ad peccatum mortale post Eucharistiæ sumptionem grauius peccant	fol.	48
Promotio puerorum ad sacros ordines valde nocua	92.b	Religiosus fugere debet Vitium proprietatis	191	
Proprietas Religiosorum detestanda	100	Vide cetera Claustralis.		
Proprietas Religiosorum triplex in Aethor figuratur	100.b	Religionis clauis Silentium	295.b	
Proprietas Religiosorum Virum omnium in iuxta puniendum	104	Religionem destruit præceptorum copia	233.b	
Proprietas Religiosorum Vitium perpetuandum	101	Remedia Superstitiosa fugienda.	fol.	220
Proprietarius religiosus duodecim laborat stultitijs	102	Remedia Acediæ	141	
Multa mala incurrit	103	Remedia A iulationis	283.b	
Proprij peccati defensio mala.	fol.	Remedia Desperationis	139.b	
Pueros ad sacros ordines promouere valde nocuum	92.b	Remedia Erubescentiæ vitiose	194.b	
Typhonissa quomodo Samuelem suscitauerit	219.b	Remedia Ira alienæ	259.b	
		Remedia Ira propriæ	260	
		Remedia Luxuriæ	23.b.30	
		Remedia Linguae	293.b	
		Remedia murmuris	27.b	
		Remedia Negligentiæ	138.b	
		Remedia Superbiæ	166	
		Remedia Vanæ gloriæ	237.b	
		Remittere bona opera indecens.	fol.	139.b
		Res qualiter æstimandæ	179	
		Reuerentia quibus exhibenda.	fol.	221.b
		Reuereri parentes quæ nos moneant.	fol.	223
		Reuelari secreta quæ impediunt.	fol.	294
		Rex quidam purpurea decorus à Philosopho confusus	179	
		Rigor disciplinæ quando & quomodo laxandus	147.b	
		Risus multiplex	292.b	
		Risus moderatus esse debet & rarus.	ibid.	
		Risus & stultitiæ ebullitio & error reputatur	292	

R.

Ranæ denotant Aduocatos	73.b
Rariloquentia commendatur.	fol.
Rapina solidorum Clericorum periculosa	112
Rapinæ grauitas ex quibus reliceat	60.b
Raptus quid	17
Raptor pauperem excoirat	62
Raptor pellem, Carnem & Sanguinem auferit	62

Ru-

R E R V M.

Rumores amare Religiosos non decet	283.b	Silentij commendatio ex s. Scriptura.	294.b
Rauiticas sancta præferenda quomodo Eloquentiæ	294.b	Silentij varij effectus	294.b
		Silentij Vilitas	294.b
		Simonia infert contumeliam Deo.	fol.
		Simonia detestanda	74.b
		Simonia adducit damna multa	76
		Simoniæ & Simoniacorum triplex distinctio	77
		Sion in sanguinibus edificare quid & quam magnam	78
		Solennitates festorum quomodo celebrande	218
		Somnia an obseruanda	218.b
		Somniorum imaginationes à Demonijs immiti	ibid.
		quæ Somnijs fiant, ea vera credere erroneum est	220.b
		Somnolentia	122
		Somnum corporis quæ inducant.	fol.
		Somnus Corporis in quinque representari potest	122
		à Somno nimio quæ cohibeant hominem	123
		Sortibus an uti liceat	219
		Superbia affectus & eius distinctio	166
		Superbia intellectus quæ sit	166.b
		Superbia ubi & quando oriatur.	149.b
		Superbia comparatur rebus diuersis	fol.
		Superbia diuini multipliciter eiusque species varæ	164
		Superbia exterior membrorum corporis videlicet quæ sit, eiusque distinctio	176
		Superbia appellatur Rex Vitijs.	149
		Superbia appellatur peccatum maximum	149
		Superbia appellatur Sathanæ imago	160
		Superbia appellatur Magna deformitas	162
		Superbia bona quæ sunt, expellit quæ non sunt, iura non permittitque manent, falsificat	148.b

Su-

I N D E X

Superbia, vitia quanta ex se producat 149
Superbia animæ nocet, corpori nihil prodest 149
Superbia oibus vitijs immixta 149.b
Superbia operibus bonis infidiatur. fol.
Superbia hominem decipit, infatuat & extecat 156.b
Superbia cur facillè non curetur. fol.
Superbia modis sex ostendit se bona sua à se habere 164
Superbia quomodo se habeat ad alia vitia 149
Superbia quò se hēat ad Deum 151
Superbia quomodo se habeat ad Proximum 160
Superbia quomodo se habeat ad seipsum 165
Superbia a abominabilis 155
Superbia Deo exalta 155
Superbia arundini comparatur 162
Superbia personarum vtpote minorum Ecclesie 207.b
Superbia Prelatorum 212
Superbia Claustralium 212.b
Superbia clericorum 208.b
Superbie remedia 165, 240.b
Superbie diuifio fumpta ex diuifitate personarum 207.b
Superbie gradus, fecundum Bernardum 213.b
Superbie signum euidentissimum esse aut electionis, aut damnationis. fol.
Superbie detestaciones quæ subministrant 165
Superbie ornatus in Lectis 196
Superbie ornatus in Equis 197
Superbia ornatus in Vestium copia, in precio 182
Superbie ornatus in Habitu 181.b
Superbia ornatus in Familia copiosa 197.b
Superbie ornatus in Conuiuiorum apparatu 193
Superbie ornatus in ædificijs 198.b
Superbia ornatus in Librorum pretiositate 200.b
Superbia ornatus in alijs omnibus destruitur auctoritatib. 177, 180.b
Superbie ornatus in Cantu 201
Superbus stultitijs varijs laborat. fol.
Superbus adamussim describitur. fol.
Superbus Deum odit 151
Superbus supra Deū extollitur 151
Superbus peccat directè contra Deū. fol.
Superbum abominatur Deus 152
Superbum ad dignitates euehi cur permittat Deus 153
Superbum detestatur Deus eumque cur aliquando cadere permittat. fol.
Superbum seruum Dominus excera- tur 162.b
Superbum odit Deus 153.b
Superbie de corporis bonis stultum. fol.
Superbie de temporalibus rebus fatum 202, 207
Superbie de nobilitate generis im- pium 203
Superbè se ornantiū duodecim stultitie 178
Superstitiosa remedia 219.b

T.

TAberna, Diaboli templum cur sit 267
Tactus mulierum multum periculosis 27
Tacere pralatos quando non expectat 293
Taciturnitas indiffereta & vitiosa. fol.
Tadium vite vnde proueniat 142
Tallia iniuste quæ sunt, & de peccatis inde exsurgentibus 65, 66
Tardiloquentie commendatio 294
Tarditatis vitium sex dissuadet 137
Temporalia non sunt hominis 46
Talia quæ in primitiua ecclesia non fuere coniuncta spualibus. 83.b
Tem-

R E R V M.

Temporalia pro æternis querere, stultum est 48
Temporalia cur tam facillè euanescent 43
Tempora non esse obseruanda 219.b
Temporalis habere rationem quæ nos commoneant 119
Templum Diaboli, taberna est 267
Tepiditas quid sit, & qua mala secum asportet 121
Testimonium falsum quæ nos cauere faciant 277
Timenda quinque circa peccata venialia 201
Timent tripliciter erubescētes 191.b
Tribulationum utilitas 260.b
Tristitia in seruitio Dei, Deo ingrata, Diabolo grata 141.b
Turpiloquii Proximū corrumpit 292
Turpiloquium dissuadenda 23

V.

VAcandum festis diebus à quibus 288
Vana Gloria Deo contumeliosa: proximo nocua 235.b
Vana Gloria quò diuidatur 237
Vana Gloria diuersis rebus comparatur 236
Vana Gloria octo stultitijs in se continet 235
Vana Gloria remedia quæ habeat. fol.
Vaticinia Diaboli 219
Veli in inulicris capite quid significet 183.b
Venialia peccata quantum extimescenda 291
Venter Gulosus Deus est 3.b
Vera securilia & turpia non esse referenda inter otiosa 290
Verba sacra pluriquæ vestes sanctæ 251
Verbum otiosum quid sit, & quomodo cauendum 290
Vera cupiditas semper detrahit 10
Vestis materia curiositate hominum supra modum creuit 182
Vestis penitentium quæ de veste quare sit erubescēda 179.b
Vestiarum peccatum turpitudinem suadentium detestandum 20
Vestales incantatrices Lingua & Folles Diaboli appellantur 20.b
Virginis Deiparæ cur Sabbatum dicatur 229
Virginitas amissa bonum irrecuperabile 16
Virginitatis Votum non admittit dispensationem 16
Viri ab vxoribus honorandi 222.b
Visus quantum & cur restringendus. fol.
Vina ob tres causas vitanda 1
Vitiōrū doctrina quare necessaria 1
Vita Vitiōrum hominum aspera & molesta 2.b
Vita mala & doctrina bona habenti verendum, Ecclesie verò perniciosum 172
Voluntate nostram diuino beneplacito resignare optimum esse 223
Voluptas carnis, Mulier dicitur morte avarior 6
Voluptas gutturis cur postponenda 7
Votum Virginitatis non recipit dispensationem 16
Vstura detestanda 55, 57, 58
Vstura alia palliata, alia manifesta 58
Vstura palliata sex habet species 58
Vsturarum species duæ 58
Vsturius sextuplum patitur stultitiam 55.b
Vsturius multiplicem in se habet iniquitatem 56
Vsturius octo in se habet reprehensionibus exposita 59
Vsturium quæ inducant ad restitutionem 59.b
Vsturarum ornatus & habitus taxatur 185.b
Vultum sibi & suco exornare, detestabile 184

F I N I S.

MI

REVERENDIS.
AC EXIMII SACRAE
THEOLOGIAE PROFESSORIS
Guilielmi Peraldi Episcopi Lugdunensis, ex
sacro ordine Prædicatorum.

TOMVS SECVNDVS,

Qui summa Vitiorum appellatur.

TRACTATVS PRIMVS DE VITIIS
IN COMMUNI.

Pars Prima.

Disturi de singulis Vitijs, quum opportunitas se offert, incipimus à vitio Gule, & qalocus se offert, & propter hoc quod dicit Glos. super Matt. 4 In pugna Christi prius contra Gulam gitor, quia nisi hæc prius refrenetur, frustra contra alia vitia laboratur. Et alia glo. dicit ibi. quod diabolus victus de Gula, non tentat de libidine. Ante omnia tamen ostendimus doctrinam vitiorum perutilem esse, per hoc quod vitia studio & summa diligentia sunt vitanda: Vitari autem non possunt, nisi prius cognoscantur.

¶ Quod vitia summa diligentia sint vitanda, tribus rationibus ostenditur.

Triplici autem ratione potest ostendi vitia summa diligentia esse vitanda: scilicet quia demonibus valde placent, deo summe displicent, homini vero summe nocent. Quod valde placeant vitia demonibus, ostenditur ex assiduitate tentandi. de qua dicit Gregorius. Assiduat tentatione diabolus tentat, ut saltem tedio uincat. Tentatio vero diaboli ad hoc est immediate ut in malum culpe hominem impellat. Vnd Greg. de illo: Nihil se fecisse estimat, quum animas non sauciat.

Tom. 2.

A ¶ Quod

T O M V S II.

¶ Quòd deus summè odiat peccatum, triplici
ratione ostenditur.

Quòd autem deus summè odiat peccatum, ostenditur triplici
ratione. ¶ Primò ex hoc, quòd illud quod maximè videtur
odire, scilicet diabolum, non odit nisi ratione peccati: & eum ama-
ret, si peccatum non esset, tanquam creaturam suam. Vnde Sap. 11.
Nihil odisti eorum quæ fecisti. Quod intelligendum est, nisi pro-
pter peccatum adiunctum, quod ipse non fecit. Vnde quum illud
propter quod aliquid est tale, sit magis tale, constat vitium esse ma-
gis exolum deo quàm diabolum. ¶ Secundò potest idem ostendi
per hoc quod deus non habet ita bonum amicum in cælo, nec in
terra, quem non haberet odio ad mortem si inueniret peccatum
morale in eo. Vnde licet Petrus ardentius amasset Christum quàm
ceteri Apostoli: tamen Christus eum damnasset si decessisset in
peccato tinneg negationis. Bene ostendit deus quantum odiat pec-
catum, quando filios suos quos tantum dilexit: pro illis mori
voluit, in ignem inextinguibilem proiciet, quado inueniet in eis
peccatum morale. ¶ Tertiò potest ostendi idem per hoc quòd
deus filium suum crucifigi voluit, vt cum eo peccatum crucifige-
retur. Vnde Augustin. super illud ad Coloss. secundo ubi loqui-
tur de chirographo: Innocens occiditur, & peccatum crucifigi-
tur. Et deus pater dicit de Filio suo, Esaia 53. Propter scelus popu-
li mei percussit eum. Si quis diceret se tantum odire aliquem quod
vellet eum cum proprio filio gladio vno transuerberasse, vel cum
propria matre, satis videretur quòd haberet eum odio. Sic Chri-
stus odit peccatum: voluit enim uno gladio illud secum trans-
uerberari. Anima etiam matris suæ voluit cum peccato eodem
gladio transuerberari. Vnde Luc. 2. dicit Simeon ad beatum Virgi-
nem: Et tuam ipsius animam pertransibit gladius. Pertransibit, in
quam, per compassionem.

¶ Quòd peccatum noceat homini quatuor rationibus ostendi-
tur. Et numerantur sex quæ peccatum aufert homini.

Quòd autem peccatum summè noceat homini, potest ostendi
multis rationibus. ¶ Primo per hoc quòd nihil potest ho-
mini nocere nisi per peccatum. Vnde solum caueat homo sibi ab isto
hoste: & non sunt timendi ei alii hostes. Nec diabolus, nec homo
malus, nec infirmitas, nec mors, nec alia aduersitas potest ei nocere,
si à peccato cauerit sibi. Ad hoc pertinent hæc testimonia scrip-
turæ quæ sequuntur. Gregor. Nulla nocebit aduersitas, si nulla do-
minetur iniquitas. Et illud Ecclesiastic. 8. Qui custodit mandatum,

non

DE VITIIS IN COMMUNI.

2

non experietur quicquam mali. Nihil enim erit ei malum vel no-
cium. Esaia 3. Dicite iusto, quia bene &c. Et ad Roman. 8. Scimus
quoniam diligenter deum omnia cooperantur in bonum. Ad
plus non potest nocere diabolus vel persecutor iusto, nisi quia fa-
bricabit ei coronam æternam: Bernardus. Lucundum dei iudici-
um: quia ille superbus humilium malleator nesciens eis coronas
fabricat perpetuas, omnes impugnando & omnibus succumben-
do. Et David. Supra dorsum meum fabricauerunt peccatores. Fa-
bricauerunt, inquam, coronam perpetuam. ¶ Secundò potest ostendi
quantum noceat homini peccatum per hoc quòd nihil est ho-
mini adeo salubre quod peccatum non reddat ei noxium. Ip-
sam vitam conuertit peccatum homini in mortem, & ipsam sa-
lutem in damnationem: sicut patet in sacramento altaris, quod
qui indigne accipit iudicium sibi manducat & bibit: id est dam-
nationem. Peccatum est illud qui non solum est benignus &
mansuetus, sed ipsa benignitas & mansuetudo, nobis quasi furi-
bundum reddit. David, domine ne in furore &c. Furor eius
videbitur, quando filios suos in ignem proiciet, nec inde extra-
het eos. ¶ Tertiò potest ostendi quantum noceat peccatum ho-
mini: quia meliori parti hominis nocet, scilicet animæ. Vnde
Ecclesi. 21. Dentes illius dentes leonis, interficientes animas ho-
minum. Nec solum animæ nocet, imò etiam corpori. Vnde se-
quitur: Quasi rompheæ bis acuta omnis iniquitas. Bis acuta di-
citur: quia interficit animam & corpus. Sequitur, Plaga illius
nō est sanitas. Intellige post vitam istam. In quo inuitur quòd
non parum noceat peccatum tam corpori quàm animæ. ¶ Ad
ultimum, peccatum omnia bona aufert hominis, & teret omnia
mala infert. ¶ Primò aufert deum. Secundò, regnum æternum.
Tertiò fratemitatem Ecclesiæ. Vnde Ecclesiastic. 15. Quæ com-
municatio hominis sancti ad canem? Quarto bona Ecclesiæ. Da-
uid: Particeps ego sum omnium &c. Quintò bona propria.
Amb. Qui charitatem non habet, omne bonum amittit quod ha-
bet. Sextò aufert homini seipsum. Et hoc duobus modis. Primò,
quia in seruitutem diaboli transit. Secundò quia melius esset ei quod
natus non fuisset si sic perseuerauerit. Vnde quum ante peccatum
quoddam pretiosum esset, per peccatum transit ad statum in quo
minus eligendum est esse quàm non esse. Patet, quia plus nocet
homini, quàm si omnino auferret ei esse. Ferè etiam omnia
mala infert peccatum, sicut manifestum erit cum de singulis pec-
catis ageatur.

AA 2 ¶ Quod

¶ Quod vita Vitiorum sit aspera & molesta in presenti, tribus rationibus ostenditur.

SE hic ad præsens sufficiat ostendere quod vita vitiorum est aspera & molesta etiam in presenti. ¶ Ostendemus autem hoc tripliciter. ¶ Primo per iustitiam dei, quæ non sinit dedecus culpe esse in homine absque decore vindictæ: sicut dicit Aug. Vnde idem Aug. Iussit deus, & verum est ut sua pena inordinatus sit animus. Multæ molestiæ sequuntur odium, vel iram, vel vnam de alijs vitijs. Vnde Hier. 2. Scito, & vide quàm malum & amarum est dereliquisse te Dominum deum tuum. Ad minus sequitur hæc pena de peccato, scilicet remorsio conscientie. ¶ Secundò potest ostendi idem per hoc quod opus vitij est in extremis, sicut opus virtutis est in medietate. Natura verò in medietate delectatur in extremis verò contristatur. Vnde David: Iustitiæ Domini rectæ, lætificantes corda. ¶ Terriò ostenditur idem per hoc quod vitium innaturale est: sed virtus est secundum naturam. Vnde Bernard. Nullum vitium naturale est: omnis verò virtus homini naturalis est. Deinde subiungit: Virtus, quoniam res naturæ est, cum venit in animum, aliquando non venit sine labore: sed venit in locum suum, & fideliter sedet & bene cum ea convenit natura. Vita ergo vitiorum aspera est: vita verò virtutum est suavis. Sed sicut dicit Hieronymus, insuavem & asperam fecit nobis viam virtutum longa consuetudo peccandi. Et habetur simile in lumine solis, quod est delectabile oculis. Vnde Ecclesiastici 11. Dulce lumen est, & delectabile oculis videre solem. Contristat tamen lux solis oculos tenebris affuetos. Peccatum ergo demonibus placet, deo summè displicet, & homini summè nocet, sicut ostensum est. Abominabilem etià reddit hominem, & deo, & Angelis, & hominibus. Vnde David: Corrupti sunt, & abominabiles facti sunt in iniquitatibus suis. Summa ergo diligentia est vitandum. Si vniuersi demones, & mali homines, & bestię, & omnes alię creaturę quę possent homini nocere, essent simul congregatę ex vna parte, magis timendum esset unum peccatum mortale quàm omnia illa. Ad hoc autem quod nos debeamus ita fugere peccatum, pertinet quod legitur Ecclesiastici 21. Quasi à facie colubri fuge peccatum. Et illud Sen. Cum hominibus pacem habe, cum vitijs bellum. Et iterum: Vitia sine modo & sine ordine persequenda sunt: quia modum & ordinem non habent.

Tra-

Tractatus secundus de vitio Gulę.

De ordine dicendorum in hoc tractatu. Et de quatuordecimque valere possunt ad detestationem vitij Gulę. Pars I.

Hoc ordine dicemus de vitio Gulę. Primò dicemus de his quę faciunt ad detestationem huius vitij. Secundo de speciebus eius. Terriò de satellitibus quibus vitium istud. Quarto de remedijs contra hoc vitium. ¶ Quatuordecim autem sunt quę faciunt ad detestationem huius vitij. ¶ Primum est hoc quod natura dissuadet nobis illud. Vnde legitur in scientia naturali, quod inter animalia magnorum corporum nulli de dit natura tam strictum os secundum corporis qualitatem, sicut homini, quod sine subito factum est ad commendationem temperantię & detestationem Gulositatıs. ¶ Secundum est hoc quod vitium istud est requies demonum: vnde Matthæi 12. Quum imundus spiritus exierit ab homine, ambulat per loca arida querens requiem, & non inuenit. Loca arida sunt homines separate viuentes, in quibus diabolus non inuenit requiem. Vnde legio de monum dixit Domino, vt legitur Matthæi 8. Si eiicis nos hinc, mitte nos in gregem porcorum: quod dominus permisit eis. Postquam enim aliquis quasi porcus vitio Gulę est subditus, demonum habitaculum est. Vnde dicit Glof. Nisi quis more porci vixerit, diabolus potestatem in eo non accipit.

¶ De triplici iniuria quę fit proximo ex vitio Gulę.

Tertium est multiplex iniuria proximi quę sequitur ex vitio isto. Triplicem autem iniuriam proximi quę sequitur ex vitio isto ponemus ad præsens. Prima est, proximi corruptio. Vnde in Psalm. Sepulchrum patens est guttur eorum. Ad literam, homo qui se inebriat vespere, os fœtidum habet sequenti mane ad modum sepulchri. Sed ad corruptionem mali exempli possumus hoc referre. Malo enim exemplo corrumpunt Gulosi proximos suos. Ad quod pertinet quod legitur ad Rom. 14. Si propter cibum tuum frater tuus contristatur, iam non secundum charitatem ambulas. Noli cibo tuo illum perdere pro quo Christus mortuus est, & in epistola Iude de Gulosis dicitur: Hi sunt in epulis suis maculę conuiuentes. Non solum sunt maculati, imò sunt maculę alios maculantes suo exemplo. Secunda iniuria est quod vnus Gulosus expedit in piscibus, vnde viginti pauperes satis habent de pane. In

A 3 quo

T O M V S II.

quo fratres suos de portione eorum defraudat. Omnes fideles fratres sunt, unde Bern. Noli putare gratuitum quod impendis proximo: velis nois debitor es. Tertia iniuria est, conuitia & verbera quae ebrij & variis repleti ferculis solent inferre finis suis. Tumultuosa enim res est ebrietas: vt legitur Prouer. 20.

¶ De multiplici contumelia quae sequitur ex vitio Gulae.

Quarto facit ad detestationem huius vitij multiplex contumelia dei, quae sequitur ex vitio isto. Ex quibus, septem ponemus ad praetens. ¶ Prima est, quia vitium istud vilissimum creaturam deificat, vt tre fecit, iuxta illud Apostoli ad Phil. 3. Quorum deus venter est: vbi dicit Aug. Hoc ab homine colitur quod per ceteris diligitur. Idololatria ista deterior est in hoc idololatria paganorum: quia illi auro & argento & marmoreis lapidibus honores diuinis impedere solent: sed Gulosus venter pro deo honorat, qui est quasi latrina. In hoc uidetur hoc vitium destabile esse cunctis alijs vitijs. Secunda contumelia est, quia de templo spiritus sancti coquinam facit. Vnde secunda ad Corinthios 6. Vos. n. templum dei uiui estis. De hoc templo facit coquinam, qui adeo se implet cibis & potibus, quod igniculus naturalis non sufficit illud decoquere, sed tanquam ex lignis viridibus vel humidis fumum producit, qui hominem pigrum & somnolentum reddit. ¶ Tertia contumelia est quod animam, quae imago est beatae Trinitatis, multum deturpat obsecrando eam: unde in hominibus qui laborant vitio isto, impletur illud verbum Prophetae: Denigrata est facies eorum super carbones. Vnde Hieronymus. Nihil adeo obruit intelligentiam, vt comessatio & ebrietas. ¶ Quartum est, quod hoc vitium multum elogata deo. Ad quod pertinet quod dicitur in Psalm. In chamo & freno maxillas eorum constringe, qui non approximant ad te. Non approximantes ad deum, sunt homines cibo & potu se replentes, quibus operatur David magis ac magis constringi maxillas, id est parcius victualia dari: ut sic saltem cogantur approximare sicut accedit famelicus ad dominum. ¶ Quintum est, quod vitium hoc dei obliuionem inducit. Vnde Osee 13. Saturati sunt, & eleuauerunt cor suum: & obliui sunt mei. ¶ Sextum est, quod vitium blasphematur. Vnde super illud 1. ad Cor. 10. Siue comeditis, siue bibitis, omnia ad gloriam dei facite, dicit Augustinus. Si quod manducas & bibis, ad refecionem corporis sumis, sustentationemque membrorum, gratias agens ei qui tibi mortali & fragili tribuit ista supplementum solatium: cibis tuus & potus tuus laudant deum. Si vero modum naturae debitum immoderatione edacitatis excedas, & vinolentia te ingurgites, quantaslibet dei laudes lingua tua resonet, vita tua blasphematur.

D E G V L A.

4

blasphematur. Sicut formositas operis artificem laudat: sic eius deformitas eum quodammodo blasphematur. Hiero. Valde absurdum est nimia saturitate velle honorare sanctum, quae scimus Deo placuisse pietatum, quidam sanctus dixit: Venter receptaculum ciborum oes hominum labores & momentanea Gulae blandimenta stercoris sine condensatione est, vana fuisse probat. Vnde male viuens, creatorem suum blasphematur. ¶ Septimum est, quod hoc vitium contemnit Deum & quicquid Deus habet. Vnde Elau qui tenet figuram Gulosorum, dicit Gen. 25. Quid mihi proderunt primogenita? Et paucis interpositis subditur: & abiit paruipedens quod primogenita vendidisset. De Gulosis verum est illud, quod pro nihilo habent terram desiderabilem, & illud Thren. primo. Dederunt pretiosa quaeque pro cibo ad refocilandas animas. ¶ Quintum quod facit ad detestationem huius vitij est hoc, quod vitium istud inquinat membrum illud in quo magis indecens est immunditia quam in alio membro. In ore minus tolerabilis est immunditia quam in alio membro duplici ratione. Primo propter nobilitatem membri. Secundum, quia praeter ceteris membris deputatum est diuino officio. ¶ Sextum est quod prima prohibitio quam Deus dedit, data fuit contra vitium istud. Vnde Gen. 2. De omni ligno paradisi comedite: de ligno autem scientiae boni & mali ne comedas. ¶ Septimum est hoc quod vitium istud laqueus est in uia, per quam necesse est nos ire: & ideo magis timendum est nobis. Vnde diabolus hoc vitio hominem tentauit cum esset in paradiso, & in statu innocentiae. Isto etiam vitio primo aggressus est tentator filium Dei. Vnde Gregorius loquens de illo uerbo. De necessitatibus meis erue me: dicit, Necessitates corporales hoc habent periculosum quod in eis sepe minimè dignoscitur quid circa eas uitio uel utilitatis studio agatur. Has necessitates Psalmista cupit euadere, sciens plerumque voluptatum culpas occasione necessitatis prorumpere. Ait Aug. Sumenda sunt alimenta tanquam medicamenta: sed dum ad quietem fatietatis ab indigentia transiunt, in ipso transitu laqueus concupiscentiae insidiatur. Frequenter enim dum hoc fit, adiungitur se quasi pedisse quae periculosa iucunditas, & plerumque praecurrit vitii causa fiat quod causa salutis fieri debuit, & gaudet infelix anima, ut obtentu salutis obumbrat negotium voluptatis. ¶ Octauum est hoc quod torrens in Euangelio exprimitur tormentum huius vitio reddendum. Vnde pluries dicit Dominus in Euangelio: Ibi erit fletus & stridor dentium: & dicit glossa. qui de edacitate grauissimi sunt. Et Luc. 16. Mitte Lazarum ut intingat extremum digiti tui in aquam, ut refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma.

A 4

¶ De mul-

T O M V S II.

De multiplici malo quod legitur in Scriptura ex vitio Gulæ subsecutum.

Nonò facit ad detestationem huius viciij multiplex malū pueniens ex hoc vitio. Et primò enumeremus mala quæ i Scriptura reperiuntur euenisse occasione gulæ. Secundo mala quæ eueniunt quotidie his in quibus est vitium istud. Primò. n. occurrit nobis quod vitium gulæ in matre nostra Eva occasio fuit omnium malorum. Secundo legitur Gen. 9. quod Noe qui perfectus fuit in generationibus suis, vitio isto denique sit. Bibes. n. vinum inebriatus est, & nudatus in tabernaculo suo. Tertio legitur Gen. 19. quod Loth, quæ Sodoma non vicij, vino inebriatus, duplicem incestum commisit. Quarto legitur Gen. 25. quod Esau vitio isto dignitatem primogenituræ amisit. Quinto legitur Gen. 4. quod Pharaon faciens conuiuium grande, magistrum pistorum suspendit. Vitio et gulæ populus Israel iram Dei meruit. Vnde in Psal. Adhuc esca eorum erant in ore ipsorum, & ira Dei &c. Et 2. Reg. 13. Absalon fecit conuiuium, & interfecit fratrem suum Amon. cum temerarius esset vino. Et de Holoferne legitur Iudith 11. quod bibit vinum multum nimis quantum vna die nunquam biberat in tota vita sua, & interfectus est à Iudith. Legitur et in principio Iob, quod filij Iob bibentes vinum in domo fratris sui primogeniti sunt oppressi: & dicit Greg. In maioris fratris conuiuio filios Iob sathan obruit. Nunquid illi ventri vacabant? Quasi diceret, Non sed tamen inter conuiuia, mentis bonam intentio minus seruet, & minus prouidet. Et i Euangelio legitur, quod Herodes conuiuium faciens, Ioannem Baptistam occiderit.

De multiplici malo quotidie corpori & animæ ex vitio Gulæ proueniente.

Mala verò quæ proueniunt quotidie ex hoc vitio illis qui habent hoc vitium multa sunt. Et primò enumeramus ea mala quæ eueniunt spiritui. Inter quæ primū est grauamen spiritus. Vnde Dominus Lucæ 21. Attendite ne grauentur corda vestra in crapula & ebrietate. Crapula est cruda epula, quoniam tamen de cibo sumitur quod calor naturalis non sufficit ad decoctionem eius. Adeo enim grauentur spiritus nimietate cibi & potus, ut sit quasi sepultus: vnde Osee 9. Memphis sepeliet eos. Memphis interpretatur, ex ore. Nimietas cibi & potus ex oris vitio occasionem habens homines sepeliet. Gregor. Quanto corpus impletur, tanto anima minoratur. Vnde Hierony. Qui luxuriatur, viuens mortuus est: & qui inebriatur, mortuus est & sepultus. Rabanus: Vile sepulchrum est ebrietas. Sepultura

D E G V L A.

pultura ista quasi quadam submersio spiritualis est. In aqua enim sepeliri est submergi. Secundum malum est loquacitas. Vnde Greg. in homilia, de diuite epulone: Prima in male conuiuantibus famulatur culpa loquacitatis, post loquacitatem ludi et leuitas sequitur. Tertium est lasciuia. Exod. 32. Sedit populus manducare & bibere, & surrexerunt ludere. Quartum malum est luxuria. Vnde Hierem. 5. Saturavi eos, & merchati sunt. Ad Ephes. 5. Nolite inebriari vino, in quo est luxuria. Prou. 20. Luxuriola res est vinum. Hiero. a. Iustochium: Virgo Christi vinum fugiat ut venenum. Idem: Quicquid seminarium est voluptatis venenum puta. Idem: Quandiu Eua in paradiso abstinnit, virgo fuit: quam cito præceptum obstitit, ne violauit, corruptionem sensit. Idem ad Furiam virginem: O filia si apostolus castigauit corpus suum, & in seruitutem redegit, ne cum alijs prædicallet reprobis efficeretur: quomodo tu iuuenula adhuc in furore inuentus posita, dapibus & vino plena, de castitate eris, secunda? Ipsa etiam auaritia quandoque prouenit ex vitio gulæ. Vnde Hier. Deliciæ & epularum varietas auaritiæ fomenta sunt. Idem: Tolle epularum & libidinis luxuriam, nemo quærit diuitias, quarum usus vel in ventre vel sub ventre sunt.

De innumeris vitijs prouenientibus ex hoc vitio, scilicet immisericordia &c. cetera. Sequitur ex hoc vitio similiter immisericordia. Vnde Amos 6. Bibentes vinum in phialis & optimo unguento delibuti, nihil compatiebatur super contritione Ioseph. Ad idem facit quod legitur Lucæ 16. de diuite epulone quod Lazaro compassus non est. Et uniuersaliter homo vitio gulæ subiectus nulli alij vitio resistere potest. Vnde Galenus: Ebriolus, seruus est omnium peccatorum. Nulli peccati potest uincere quod captus est hoc vitio. Ex quo. n. ori, quod est quasi porta hominis, vitio gulæ, quod est quasi de familia diaboli dominatur, totam familiam diabolicam, scilicet uniuersitatem vitiolorum permittit intrare. Vitium gulæ reddit hominem stultum, imò insanum, & ad ultimum reddit eum quasi porcum. Ad primum faciunt hæc testimonia scripturæ. Prou. ubi loquitur de uino & ebrietate: Quicumque his delectatur, non erit sapiens. Et in Iob 28. Sapientia non inuenitur in terra suauiter inuentum. Sen. Copia ciborum subtilitas impeditur. Hier. Venter pinguis non gignit tenuem sensum. Tullius: Mente recta uti non possunt multo cibo & potu repleri. Ad secundum pertinet quod legitur Osee 4. Vinum & ebrietas auferunt cor: id est, mentem. Et eundem 7. Ceperunt principes facere a uino. Seneca, Nihil aliud est ebrietas, quam uoluntaria insania. Ad tertium facit quod dicit Seneca,

T O M V S II.

Seneca. Quosdā ventri obedientes loco animalium numeremus non hominum. Hier. Qui post carnem ambulant in ventre & libidine pui, quasi irrationabilia animalia reputatur. Et 2. Pet. 2. dicitur de talib. Hic velut irrationabilia pecora naturaliter i captione & perniciē. Et gl. inter lin. supplet, tendunt. In hoc tñ deteriores sunt irrationabilib. animalib. quia illa nō incidunt in laqueos quos vident, vel in laqueos in quos alia vice ceciderunt, qđ isti faciunt. Vnde Hiero. Bruta animalia & vagæ aues in easdem pedicas retiaque non incidunt. Præter ista mala quæ spiritualia videtur esse, sequuntur multa alia mala ex vitio gulæ. Primò fames. Vñ de gulosis in Psal. dicitur: Famem patientur vt canes. Osee 4. Comedet & non saturabuntur. Hiero. Voluptas habita, famem, non satuita tem parit. Et Lucæ 15. dicit filius Prodigus, qui tenet figuram gulosorum: Ego autē hic fame pereō. Et ad literam est hoc verum de illo qui inebriat se vespere, & sitit in sequenti mane. Vnde Prouerbiorum vigesimotertio dicit Salomon in persona talis: Quando euigilabo, & rursus vina reperiam? Deinde sitit vsque ad prandium, nisi prius biberit. Idem accidit de esurie: quia in prandio non cessat esuries, vel quia non habet ea quæ veller, vel quantum veller, vel pparata vt veller. Sicut enim dicit Augustinus: Vbiunque quærit caro refectioem, inuenit defectionem, Si autem accidat quod habeat, quæ, & qualia, & qualiter vult, non habet tantum ventrem quantum veller habere, aut deest ei annona, aut faccus. Non potest esse sine fame, cui ex defectu famis fames nascitur: tunc oportet eum ire spatari, vt sic esuriat, & sic famem venetur. Læditur etiam natura. Vnde Iob. 20. Cum satiatus fuerit arctabitur, & omnis dolor irruet super eum. Homo satiatus arctatur: id est, arctus sibi videtur: sicut angusta videntur alicui horrea sua propter multitudinem frumenti. Dolor enim irruit super eū: non enim consequitur voluptatem quam quæsiuit. Vnde Tullius: Si videres istos epulones velut opimos boues stertere & sudare, intelligeres eos qui maxime sequuntur voluptates minime assequi quod volunt. Qui vitio gulæ laborat, patitur pro delectatione vnus horæ molestiam diei vnus vel mensis: quia in acutam vel altam infirmitatem incidit. Seneca. Ebrietas vnus horæ hilarum insaniam longi temporis tedio pensat. Ecclesiastic. trigesimo. Amaritudo animæ, vinum multum potatum. Ex vitio etiam gulæ sequitur, vigilia. Vnde Ecclesiast. quinto. Dulcis est somnus operanti, siue parum, siue multum comedat: saturitas autem diuini non finit eum dormire. Sequitur etiam inde paupertas. Vnde Ecclē-

D E G V L A.

6

Ecclesi. 19. Operarius ebriolus non locupletabitur, Prou. 21. Qui diligit epulas, in egestate erit: qui amat vinum & pinguiā non ditabitur. Causa verò quare talis non ditatur, tñgitur in Aggæo, vbi sic legitur cap. 1. Qui congregauit merces, mittit eas in saccum pertusum. Quandoq; ebriolus, qđ per totam hebdomadam laborauit, in die Dominica ponit in saccum pertusum, scilicet in ventrem. Sequitur etiam ex vitio gulæ, corporis infirmitas: nec vna tñ, sed plures, & quandoq; mors. Ad primum pertinet quod legitur Ecclesi. 37. In multis elcīs erit infirmitas. Ad secundum pertinet quod dicit Seneca: Quis hostis in quenquam tam contumeliosus fuit, qđ in quosdam voluptates suæ sanæ? Sufficit alicui si hostem suum excæcat: sed voluptates non solum excæcant voluptuosos, sed etiam impotentes reddunt, & contractos, & leprosos & diuersis aliis infirmitatibus affligunt. Ad tertium pertinet quod legitur. Ecclesi. 37. Propter crapulam multi obierunt. Et Sen. Potest nostra providentia huic corpusculo longiorem prorogare morā, si voluptates quibus maior pars perit, poterimus regere, & coercere. Ad quartum pertinet quod legitur. Ecclesi. 7. Inueni mulierem morte amariorem. Hæc mulier est voluptas carnis, quæ morte est amarior: quia non vna sola morte interficit, sed tripliciter: scilicet morte temporalī, morte cuius, & damnationis æternæ. Ad idē pertinet quod legitur Prouerb. 23. Vacantes potibus, & dantes symbola, consumuntur. Et post in eodem: Ingreditur blandē: sed in nouissimo mordebit vt coluber, & sicut regulus venena diffundet. Et Naum. 1. Sicut spinæ se inuicem complectuntur, sic conuiuium eorum pariter potantium consumetur quasi stipula ariditate plena. Hoc vitium seruū nostrum naturalem dominari nobis facit, vnde Ecclesi. 12. Benefac humilī: id est, aīe: & ne dederis impio, id est corpori. Prohibe panes illi dari ne in ipsīs potentior te sit. Et Prouerb. 29. Qui delicatē a pueritia nutrit seruū suū, postea sentiet eum contumacem.

Quod vitium gulæ est vna de grauioribus infirmitatibus. Decimum faciens ad detestationem huius vitij est hoc, quod vitij istud est vna de grauioribus infirmitatibus spiritualibus. Perpenditur autem grauitas huius infirmitatis ex hoc, quod citò interficit vel suffocat, durē affligit, vix curatur, multas expensas requirit, quæ tamē potius nocent quàm prosint. Omnia etiam genera infirmitatum & spiritualium, & corporalium inducit hæc infirmitas. Propter primum assimilatur hæc infirmitas squinatæ, quæ est infirmitas gulæ citò suffocans hominem. Propter secundum assimilatur hæc infirmitas cuidam infirmitati, quæ dicitur appetitus

T O M V S II.

appetitus caninus, vel bolisimus. Affligit enim hæc infirmitas hominem fame insatiabili, sicut ostensum est prius. Vnde Prou. 13. Iustus comedit, & implet aiam suam: venter autem impiorum insatiabilis est. Vix etiã curatur vitium istud: quia initium habet ab humana necessitate, sicut ostensum est prius. Nec senectute videtur desicere sicut luxuria: imò tunc augetur, & medicamentum eius vertitur in nocumentum. Vnde Gregor. in Moral. Quot solatia ad viuendi vsum querimus, quasi tot nostræ aggritudinis medicamentis obuiamus: quia hoc ipsum medicamentum in vulnus vertitur: quia exquisito remedio paulo diutius inhaerentes ex eo grauius rescimur, quod prouidè ad refectionem paramus. Senes enim magis amant bonum vinum: expensas etiã tantas requirit hæc infirmitas, ut multi hoc vitio depauperentur, & semper deterius se habent. Quomodo autem ex hac infirmitate ceteræ introducantur, satis manifestum est ex prædictis. Vnde decimum faciens ad detestationem huius vitij est hoc, quod ille qui hoc vitio capitur, à diabolo valde periculose capitur. Vnde cum diabolus querat eum mortificare, secundum illud. Psal. Considerat peccator iustum, & querit mortificare eum: iam est prope intentionem suam, cum ad gulam manum ei tenet. Ad hoc referri potest illud verbum Sen. Voluptates inter res vilissimas precipue extirpare, quæ more latronum in hoc nos amplectuntur, ut strangulent. Quod decimum faciens ad detestationem huius vitij est hoc, quod ille qui hoc vitio à diabolo tenetur, valde firmiter tenetur. Hoc enim vitium est quasi quoddam frenum ori ipsius impositum. Vnde potest eum circumducere ad voluntatem suam: iuxta illud Iac. 3. Frena in equorum ora ad consentiendum nobis mittimus, & omne corpus eorum circumferimus. Est etiã vitium istud inter difformitates spirituales quasi latitudo oris: non talis qualis habent ora canum, qui dicuntur lepores vel venatij, sed talis qualem habet os inferni. Insatiabilis enim est, nec sufficit ei quod gignit terra, nisi & aquatilia & volatilia habeat. Vnde Hierony. Tauri paucorum iugerum pascuis aluntur, vnicuique sylua pluribus elephantibus sufficit: homo vero terra & mari pascitur.

De graui seruitute qua laborat gulosus, quæ in sex attenditur.

Penultimum faciens ad detestationem huius vitij est hoc, quod ille qui laborat hoc vitio, est in seruitute valde graui, & valde ignominiosa. Sex autem sunt in quibus attenditur grauitas huius seruitutis. Primum est hoc, quod ipse est seruus eius, qui naturaliter debet seruire ei, scilicet corporis sui. Ad hoc pertinet illud quod legitur. Prou. 19. Non decet seruum dominari principibus. Et illud Prou. 30. Per tria mouetur terra, & quantum sustinere non

potest,

D E G V L A.

7

potest, Per seruum cum regnare coeperit. Seruus iste corpus est, ex cuius dominatione terra mouetur, quia homo vel ecclesia turbatur. Secundum est, quod talis omnium illorum seruus est quibus indiget corpus. Vnde Sen. Multis seruit, qui corpori seruit. Tertium est, quia talem oportet seruire cuidam domine, scilicet gule, cui nullus potest seruire ad suam voluntatem, quæ vult singulis diebus parari sibi varia ferula, de quibus nihil remanet: sed postquam tetigerit, proicit, & in locum turpitudinis & quasi perditionis transfert. Ad hoc pertinet, quod legitur Ioc. 1. Mulate qui bibitis vinum in dulcedine: perit enim ab ore vestro. Et illud verbum Berna. Voluptas gutturis, quæ tanti hodie æstimatur, vix duorum habet latitudinem digitorum. Non durat delectatio, nisi quantum durat transitus ille per gulam, & pro illo transitu vult domina gula tot & tanta sibi parari. Quartum est, quod ipse vili labori intendit, quia impletioni loci immundi, scilicet ventris. Quia enim ratione locorum immundorum euacuatio est vile opus, eadem impletio. Intendit enim sacci vnius refectioni, & sacci immunditia pleni, cum intendit refectioni corporis. Corpus enim saccus est. Vnde in Psal. Considerasti saccum meum. Ipsa etiam gloriosa & beata caro Christi sacculus vocatur. Quid autem est hoc, intendere refectioni sacci vnius anni, quæ ad vltimum scio putreficendum? Quintum est hoc, quod vanus & quasi inutilis est labor eius. Satis vanus videtur labor quo aliquis laborat, ut deliciose pascat latronem vnum morti damnatum. Latro iste morti damnatus, est corpus nostrum. Vnde Sen. Omnes capitali supplicio condemnati sumus. Satis etiam videtur vanus labor, quo homo laborat, ut vermes splendidè pascat. Non est curandum qualem inueniant carnem vermes, vel pinguem, vel macilentam. Carnem impinguare, est uermibus escam preparare. Sextum est, quod domina gula totum laborem hominis requirit. Vnde Eccl. Omnis labor in ore eius. Vltimum faciens ad detestationem huius vitij est commendatio sui contrarij, scilicet commendatio Temperantiae uel Ieiunij. Sed de hoc alibi dicitur.

De speciebus Gulæ.

Pars II.

EQVITVR de speciebus huius vitij, quæ sunt gastrimargia, siue comestatio & ebrietas. Dicitur autem gastrimargia, eo quod in castris uentris omnia mergantur. Ad cuius detestationem sufficiant ea quæ ad detestationem gulositatis superius dicta sunt.

Quæ

T O M V S II.

Quæ mala veniant ex Ebrietate.

Sed ad detestationem ebrietatis, quæ semper vitiosior est, aliqua addemus. Primum est, quod ebrietas prodigiose agit. Exercitus enim illius pacifice recipitur, & post nocet. Vnde Prouerbio. 23. Ne intuearis vinum quando flauescit, cum splenderit in vitro color eius: ingreditur blade, ecce pacificus ingressus, sed in fine mordebit ut colubere: ecce nocumentum. ¶ Secundo facit ad detestationem huius vitij multiplex maledictio, quam Deus ebriis facit. Vnde Esa. 5. Væ qui cõsurgitis mane ad ebrietatem sectandam & potandum vsque ad vespertum. Et post eodem cap. Væ qui potentes estis ad bibendum vinum. Et dicitur contra aliquos qui gloriantur ex hoc quod possunt multum vinum sustinere. Et Esaie. 28. Væ coronæ superbie ebriis Ephraim. Et Prouerb. 23. Cui vax: cuius patriti vax: cui rixæ: cui foueæ: cui sine causa vulnera: cui suffossio oculorum: nonne his qui morantur in vino, & student calicibus potandis: Et dicit glossa super illud. Cui suffossio oculorum. Immoderatus haustus vini, exterioris & interioris visus ingerit cecitatem. ¶ Tertiò facit ad detestationem huius vitij hoc, quod omnia bona dissipat in homine. Bona gratiæ dissipat vsque ad fundamētum eorum, scilicet vsque ad fidem. Vnde ecclesia. 19. Vinum & mulieres apostatare faciunt sapientes: bona etiam naturæ exterminant vsque ad insensibilitatem. Vnde Prouerb. 23. dicit ebriosus: Verberauerunt me, & non dolui: vulnerauerunt me, & non sensi, vnde Augu. Ebrietas aufert memoriam, dissipat sensum, cõfundit intellectum, concitat libidinem, inuoluit linguam, corrumpit sanguinem, omnia membra debilitat, vitam diminuit, & omnem salutem exterminat. ¶ Quarto facit ad detestationem huius vitij hoc quod dicit Augustinus super illud Genes. 43. Biberunt, & inebriati sunt cum illo, verbum inebriandi vt ait Augustinus pro saturitate ponitur. Et post subiungit, Inebriari vt inebriantur ebriosi, nec ipsi terræ est vtile, quoniam maiore humore, quàm sufficit, corrumpitur: sic vita ebriosi, qui non satietate se replet, sed emergitur diluuium. ¶ Quintò facit ad detestationem huius vitij quod Gregorius de illo dicit Ebrietas, inquam, est blandus demon, dulce venenum, sua ne peccatum, quam qui habet, non se habet quam qui facit, non se ait peccatum, sed totus est peccatum.

De alijs quinque speciebus Gulæ secundum Gregorium.

Aliter distinguuntur quinque species huius vitij à Grego. super illud Gen. 25. vbi dicit Esau Iacob: Da mihi de coctione hæc rufa. ¶ Prima species, cum quis horam comedendi præuenit vel

gitur

D E G V L A

gitur de Ionatha. 1. Reg. 14. Talis timere potest illam maledictionem quæ habetur Eccles. 10. Væ tibi terra, cui rex puer est, & cuius principes mane comedunt. Terra intelligitur hic homo. Terra enim est, & in terrâ ibit. Rex est liberum arbitrium, qui animâ habet regere. Principes intelliguntur quinque sensus: sicut illi qui verû Deij colunt, ab honore & obsequio diuino diem inchoare voluit: sic illi quorum Deus venter est primo querunt regnû Dei sui: Regnum Dei eorum, est esca & potus. ¶ Secunda species est, quando aliquis nimis delicata vult habere, vt legitur Numeri vndecimo de filiis Israel qui in eremo carnes desiderabant. Et in Luca legitur de Diuine epulone, quod epulabatur quotidie splendide. Seneca. Palatum tuum fames excitet, non sapores.

¶ Triplici ratione ostenditur quare homo non debeat querere delicata.

Triplici autem ratione non debet homo querere delicata. ¶ Primo propter naturâ vasis cui cibos quos, sumimus infundimus: corrumpit enim quicquid infunditur. Si quis haberet aliquod vas quod corrumpere vinum quando est infusum, ipse non infunderet ibi de meliori, quod haberet. Ad hoc pertinet quod legitur Ioel. 1. Vlulare qui bibitis vinum in dulcedine: perit enim ab ore vestro. ¶ Secundo propter hoc: quia cum delectabilia tibi datur in adiutoriû carni aduersus spiritum concupisceti, sunt duo contra vnû, & vincitur spiritus. Vnde Bernardus de condimentis: Sufficit vt comestibilia fiant, non concupiscibilia. Sufficit enim concupiscenti malitia sua, quæ cum vix aut nullo modo pertransire possit ad finem explendæ necessitatis nisi per viam quantecumque delectationis, si cõperit habere irritamenta, sunt duo contra vnû, & periclitatur continentia. ¶ Tertiò, cum carni deliciæ dantur: vult eas post ex consuetudine habere. Vnde Prouerb. 22. Prouerbum est, Adolefcens iuxta viam suam, etiam cû senuerit, non recedet ab ea. Cum homines timeant tantum malam consuetudinem quæ etiam à dilectissimis non sustineant eâ super se adinueniri: mirum est quod seruo nequam, scilicet corpori hoc tolerare volunt. ¶ Tertia species est, quando quis nimis sumit: vt legitur de Sodomitis. Ezech. 16. Hieronymus. Pluvia illa optima est, quæ sensum descendit: subbit autem & nimius, & præceps imber, arua subuertit. Similiter nimius cibus nocet. ¶ Quarta species est studiositas, quæ pertinet ad sollicitudinem, & curiositatem lautè preparandi: vt legitur de filiis Heli primo Regum secundo. De studioso dicit Idid. Tota die epulas ruminat, qui ad explendam gulam vespere delicias præparat.

T O M V S II.

rat. Talis est quasi animal ruminans. Sed in hoc differt à ruminantibus animalibus, quia bruta animalia ruminantia ruminant post sumptionem cibi, sed talis ruminat ante. Quinta species, est quæ quis nimis auidè uel ardentè sumit cibum: ut legitur de Esau. Gene. 25. Vnde Eccle. 27. Noli auidus esse in omni epulatione, neque effundas super omnem escam. Et Augustinus. Melius est piscibus uesci more domini, quam lenticula more iumentorum. Signum fœdæ auiditatis est in sumendo cibum, tremor manuum scyphum & bolum tenentium, effusio uultus exterioris super cibaria, cum toruis oculis, quam comitatur effusio uultus exterioris super escam, quæ est quando sic animus ad cibum ardore trahitur, ut aliquid cogitare non sinatur. Signum etiam huius fœdæ auiditatis est inordinatio sciendi panem, mastican di cibum & sumendi. Bernard. Etiam ad sanitatem corporis quanto cibus honestius, & ordinatius ingeritur, tanto facilius, & salubrius digeritur. Contra auiditatem istam consilium est interponere psalmum uel aliam orationem. Hæc species continentur in hoc uersu.

Præ, properè, laute, nimis ardentè, studiosè.

¶ De aliis quatuor speciebus Gule.

Possunt etiam addi his quinque speciebus aliæ quatuor species. Prima est, quum quis nimis frequenter sumit cibum. Sufficit homi sano sumere bis in die ad plus cibum. Frequens autem sumptio cibi multum nocua est corpori: secundum enim artem medicinalem, una de deterioribus rebus est apponere cibum super cibum indecoctum. Alia species est, quando quis uariis ferculis uult uti. De qua uarietate dicit Seneca. Fastidientis stomachi est multa degustare, quæ ut uaria sunt & diuersa, inquinant, non alunt. Sicut aliqua sunt quæ diuersa placent, cõiuncta uerò nobis abominabilia sunt. sic cõiunctio tot diuersorum ferculorum in stomacho interdum est abominabilis nature. Tertia species est, quum quis noua requirit, & inconsueta. Quarta, cum pretiosa uel sumptuosa, non habens etiam respectum ad hoc quod sint magis saporosa.

De quatuor satellitibus quibus utitur vitium Gule. Pars III.

Dicto de speciebus huius uitij, consequenter dicendum est de quibusdã satellitibus quibus utitur uitium istud: quæ quatuor sunt præcipuè. Primum est ambitio, de qua dicit Sapiens. Non magno nobis cõstat fames, sed ambitio. Maiorè partem eorum, quæ expendunt superbi, faciunt ad pascendũ ocu-

D E G V L A.

los hominum. Sed si nullus hoc deberet scire, ipsi quandoque nõ expenderent decimam partem eorum quæ expendunt. Alia tria sunt ciborum delectabilitas, siue sit ex generibus ciborum, siue ex modo præparandi, & ciborum uarietas & qualitas.

De octo remedijs contra vitium Gule. Par. IIII.

Sequitur de remedijs cõtra vitium istud, quæ octo sunt. ¶ Primum est sermo diuinus. Hoc remedium docet nos dominus Matt. quarto, ubi dicit diabolus tentanti ipsum de vitio gula: Non in solo pane uiuit homo, sed in omni uerbo quod procedit ex ore dei. Et Gregori. Frequens sumptio cibi spiritualis interdum inducit contemptum & obliuionem cibi corporalis. ¶ Secundum remedium est moderata occupatio. Hoc remedium insinuat nobis Salomon Prouerborum. 21. Desideria occidunt pigrum: noluerunt enim quicquam operari manus eius: tota die concupiscit & desiderat. Homo otiosus patitur famem uniuersalem. Aures enim eius esuriunt rumores, oculi vanitates, gula cibos, sed occupatio in magna parte sedat famem istam. Mallent autem specialiter hæc duo remedia ad hoc ne hominem horam præueniat, uel ne nimiam sollicitudinem de cibo sibi preparando habeat. Tertium remedium est, elongatio ab his qui dant occasionem excedendi in cibo uel potu, sicut est delectabilitas, uarietas, uel nimietas ciborum. Licet enim illud quod legitur Ecclesiastici 21. Quasi à facie colubri fuge peccata: & si accersis ad ea, suscipient te: uideatur generaliter dictum de omni peccato: specialiter tamen hoc referri potest ad illa peccata in quibus tentat suauitas uel voluptas. In illis enim in quibus aduersitas tentat, melius potest expectari consilijs: unde non est securum accedere ad mensam, ubi nimia, uel varia, uel delicata sunt apposita homini, qui uult curari ab hoc uitio. Hoc insinuat nobis Genes. tertio. ubi sic legitur: Vidit mulier lignum quod bonum esset ad uescendum, & pulchrum oculis & delectabile aspectu, & tulit de fructu illius & comedit. Vnde dicit Gregorius: Non licet intueri quod non licet concupisci. Et Esaiæ 28. loquens de flore gloriæ exultationis, dicit: Quod cum aspexerit uidens, statim ut manu reuerit, deuorabit illud. Non est securum intueri uel uidere delectabilia. ¶ Quartum remedium est, frequenter considerare qualis post mortem caro sit futura. Hoc remedium docet nos Gregorius dicens: Nihil adeo ualet ad domanda carnis desideria, sicut cogi-

tate qualis si futura mortua. ¶ Quintum remedium erit, æterna cœ-
næ meditatio, ad quam inuitati sumus. Hoc remediū docuit nos
Dominus ubi nos ad cœnam illam inuitatos esse docuit. Aliter co-
medit ad cœnam delicatam inuitatus, & aliter non inuitatus. Qui
enim inuitatus est parum comedit in prandio ne cœnam amittat.
Sed sunt quidam qui adeo similes sunt facti iumentis, quod de si-
liquis porcorum hic impleri desiderant, & de illa delicata cœna &
æterna non curant, cuius sola esuries hominem beatum reddit.
Beati enim qui esuriunt & sitiunt iustitiam: quoniam ipsi saturabū-
tur. quid faciet ipsa refectio, si esuries ipsa beatum reddit? ¶ Sex-
tū remediū est, consideratio malorum quæ excessum cibi & potus
sequuntur. Sequitur enim inde triplex mors, scilicet mors culpæ:
interdum mors corporis in præsei & in futuro æterna mors, sci-
licet corporis & animæ. Ad hoc pertinet quod legitur Iob sexto:
Aut gustare quis poterit, quod gustatum affert mortem? Cum ma-
gna mensura sumuntur medicamenta, sic & alimenta sumi debet,
secundum Augustinum. ¶ Septimum remedium est, consideratio
penuriæ Christi & in se, & in mēbris suis. Ad primū monemur
Threnoru 3. Recordare paupertatis meæ & transgressionis, & absyn-
thij, & fellis. Paupertas etiam ipsius in membris suis multum debe-
ret homines retrahere a superfluitate quam faciunt in conuiuijs
suis, quum cogitant quantum paupertate sustineret Christus in pau-
peribus & in hūmis ad mortem, qui vix possunt interdum panem
habere. Mirum est quomodo sæpè non remordet conscientia diui-
tes huius seculi, quando cogitant quod ipsi subtrahunt ori dei in
pauperibus quod ponunt in ore diaboli. Pascunt enim filios dia-
boli, scilicet malos, & dei filios fame perire permittunt. ¶ Vltimū
remedium est & summum, dei gratia. Vnde qui laborat hoc vitio,
orationi debet instare & dei gratiam postulare, quæ ardorem hu-
ius vitij sedat. Vnde Ioannis 4. Qui biberit ex aqua quam ego da-
bo ei, non sitiet in æternum. Et ad Hebræos decimo tertio. Opti-
mum est grana stabilire cor, non escis, quæ non profuerunt ambu-
lantibus in eis. Ad idem pertinet illud verbum Senecæ. Si vis, in-
quit, in perpetua voluptate esse, non voluptatibus addiciendum est,
sed cupiditatibus detrahendum. Cupiditatibus verò non detrahi-
tur, nisi quum ros gratiæ infunditur.

Tractatus tertius de Luxuria.

De his quæ faciunt ad detestationem huius vitij, Pars Prima, quæ
habet tria capitula.

De ordine dicendorum in isto tractatu. Et de sex miserijs an-
nexis peccato Luxuriæ.

Caput I.

Erodes autem Tetracha &c. Quia peccatum Luxu-
riæ occasio fuit incarcerationis & decollationis
Ioannis. Ideo hic dicemus de peccato isto, & satis cō-
gruo ordine post vitium gula, quia nascitur ex il-
lo. Dicemus aut hoc ordine. ¶ Primò dicemus de
his quæ faciunt ad detestationem huius vitij. ¶ Sedò de
speciebus ei. ¶ Tertio, de his quæ præstāt occasionē huic peccato. ¶ Quar-
tò de remedijs cōtra vitium istud. ¶ Quintò, quare deus prohibuit
simplicem fornicationem. Minus enim misericorditer videtur
deus egisse cum genere humano in hac prohibitione, cum pro-
pter hanc prohibitionem ferè totus mundus pereat. ¶ Sextò, tan-
gemus aliquid de impotentia continendi quam multi allegant.
¶ Primò autem faciunt ad detestationem huius vitij ista sex quæ cir-
ca hoc peccatum inueniuntur, scilicet anxietas, poenitentia, eru-
bescentia, fœtor, fœtiditas, infamia. ¶ De anxietate & poenitentia,
dicit Hieronymus: Appetitus fornicationis anxietas est, satietas
poenitentia. Nec solum præcedit illud peccatum anxietas appe-
titus, immo & multæ aliæ molestiæ quas Dominus spinas vocat.
Osee secundo, dicens: Sepiam vias tuas spinis. Spinæ illæ sunt vi-
gilis, timores, expensæ, & sollicitudines hoc peccatum præceden-
tes. Bernardus: O quantæ præcedunt vigiliæ per annum, & sequitur
momentaneæ delectationis festum. Tanta est insania luxuriosoru,
ut super spinas currant ad mortem suam, & expensis multis parēt
sibi viam in infernum. ¶ Ad poenitentiam pertinet quod legitur
Proverbiu quinto de muliere fallace, per quam voluptas in-
telligitur. Nouissima autem illius amara quasi absynthium. Et
quidam qui sibi abscidit linguam, ut vehementia doloris tempe-
raret vehemenciam tentationis, dixit: Absit ut tanti emam, vnde po-
stea poeniteam. Inspiciens mercator est qui forum facit vnde certū
est quod poenitebit. Exemplum: Quædam virgo estimans quod
delectatio huius peccati quippiam magnum esset, desiderio illius
virginitatem suam auferri permisit. Deinde videns quod pro tam
vili tantum thesaurum amiserat, adeo poenituit quod voluit se-

T O M V S II.

interficere. Erubescētia verò, q̄ est in hoc peccato ostendit as-
fconso. Vnde Iob vigesimoquarto: Oculi adulteri obseruat cali-
ginem. Erubescētia aut ostendit indecētia huius peccati. Erubescē-
tia. n. fuga est rei indecentis. Magna ergo erubescētia, q̄ est in pec-
cato isto ostendit magnā eius indecētia. Fētor ē ēst in hoc pec-
cato, qui a viris spiritalibus aliqñ sentitur. Vnde quidā scolaris p-
sentiam scorti in domo sua fētoe eius cognoscebat. Et quidā Ar-
chidiaconus sentiebat quū seruus eius fornicatus fuerat. Et de fē-
ditate dicit Seneca: In voluptate nihil est magnificum, nihil quod
naturam deo proximā deceat, mēbrorum viliū ac turpiū mini-
sterio veniens, exitu fōda. Ista fōditas est inquinatio corporis. Vn-
de super illud ad Corinthios sexto. Oē pām quodecunq; fecerit
homo, extra corpus est: qui aut fornicatur, in corpus suū peccat. di-
cit Glos. Cetera pētā tantum aīam maculant, fornicatio verò nō tā-
tū aīam, sed ē corpus contaminat. Ibi. n. nō solum est imūditia
spiritalis, sed et corporalis. Est etiā infamia in peccato isto. Vn-
de macula gloriæ vocatur. Eccl. quadragesimo septimo. Inclina-
st femora tua mulieribus. Et post: Macula dedisti in gloria tua. Hier-
onym. etiam dicit hoc peccato pollui que in hōie honesta sunt.
Palma, inquit, vitiorum est, honesta pollueret: tunc vitia bene de ali-
quo triumphauerunt, quum per peccatum Luxurię honesta in cō-
polluerunt. Ad idem pertinet quod legitur Prouerbiorum sexto
de adultero. Turpitudinem & ignominiam congregat sibi, & op-
probrium illius nō delebitur. Non enim habebit opprobrium so-
lū ia præsenti, immo etiam in futuro. Vnde de ipso Ecclesiast.
22. In plateis ciuitatis vindicabitur, quasi pullus equinus fugabi-
tur: & vbi non sperauit apprehenderetur, & erit dedecus omnibus,
quia non intellexit timorem domini. Luxuriosus quodammodo
iam habet gehennam suā. Habet. n. ad modum gehennę ignē, fē-
torē, & vermē. Ignē concupiscētię. Vnde Osee 7. Oēs adulteran-
tes quasi clibanus succēsus a coquēte. Et fētorē, de quo iā diximus,
& etiam fētoem infamię, & vermem remordentis conscientię.
Quod quinque faciunt ad detestationem Luxurię. Et primò quod
luxuria angelis valde fēret. Cap. II.

De detestationē huius vitij faciunt etiam ista quin-
que, scilicet quod vitium istud angelis valde fēret vel di-
splicet, dāmonibus valde placet, deo est valde cō-
tumeliosū, proximo valde iniuriosū, subiecto suo
valde nociuū. Primū potest ostendi tripliciter.
Primò per hoc qđ in Vitis patrū legitur de angelo
quo-

D E L V X V R I A.

II

quodā, q̄ obturauit nares ad aspectum cuiusdā luxuriosi. Secū-
dò per hoc quod scriptum est: Angelis suis mandauit de te, vt custo-
dian: te in oībus vijs tuis. Si filia regis Francię tradita esset alicui
vt custo daret eā, non parum displiceret ei si in eius custodia forni-
cāretur. Quantum ergo angelis displicere potest si filia regis cē-
lestis quibus ipsi ad custodiam deputati sunt, fornicāretur? Ideo di-
cit Bern. In quouis diuersorio, in quouis angulo, reuerentiam ha-
be angelo tuo, nec audeas illo præsente quod me vidente non au-
deres. Ad idem potest referri quod dicit Apostolus 1. ad Corinth. 11.
scilicet quod mulier debet habere caput velatū propter angelos.
Tertio potest ostendi per hoc qđ in isto peccato quēdam contume-
lia sit spiritali naturę, quā aīa magis elegit iumenting natura as-
similari, quā in spiritualitate se seruare, & carnem sibi assimila-
re, a brutali delectatione eam cohibendo. Hoc autem nō sit abs-
que contumelia angelicę naturę, quę est spiritalis natura vt aīa
cut non sit absque dedecore aliorum clericorum, quando aliquis
clericus apostatat, & fit laicus, malleus similis esse rusticis, q̄ cleri-
cis. Ad istam tertiam rationē pertinet quod dicit gl. 1. ad Corinth.
6. super illud, Qui fornicatur, in corpus suum peccat. In hoc pec-
cato est anima sub corpore. Item dicit gl. In fornicationis opere
sic totus homo absorbetur a carne, vt iam dici non possit ipse ani-
mus suus esse, sed simul totus homo possit dici caro.

Quod peccatum Luxurię multum placeat dāmonibus.
Quod autem multum placeat dāmonibus, primò ostendi po-
test per hoc quod legitur Iob 40 Behemoth in locis humi-
tibus dormire. Loca humentia sunt Luxuriosi. Secundò per hoc
quod dicit gl. super Lucam, quod quum dāmones de omni pec-
cato gaudeant, præcipue tamen gaudent de fornicatione & idolo-
latría. Et tangitur ibi causā quare de fornicatione ita gaudeant:
quia ibi corpus & anima maculantur. Tertio per hoc quod diabo-
lus poterit se iustificare comparatione fornicatorum coram deo,
quum in eo non inuenietur peccatū, quod ipsi habebunt. Quarto,
per hoc quod diabolus procurat vt in dormiendo habeat homo
delectationem huius peccati. Quintò, per quod illis qui non
habent materiam perpetrandi hoc peccatum, ipse quandoque mi-
nistrat materiam: vt patet in dāmonibus incubis. Sextò per hoc
quod in hoc peccato binos & binos lucratur diabolus homines,
& vili foro etiam habet eos. Ad quod pertinet quod legitur Prou.
6. Pretium scorti vix est vnus panis: mulier autem viti pretiosam
animā rapit. Pretium scorti dicitur esse vix vnus panis: quia vnus
B 3 panis

panis diutius sedat arborem appetitus, quam delectatio illius peccati. Fatua autem mulier illo pretio dat animam suam diabolo, & corpus locatori, pro quo non daret alicui solares suos, &c.

¶ Quod peccatum Luxuriæ sit contumeliosum Deo.

Est etiam istud peccatum valde contumeliosum deo. Quod primo potest ostendi per hoc quod honorabiles personæ huius seculi unum dedecus reputant sibi quod filia eorum fornicantur: quantam ergo contumeliā faciunt filia celestis regis patri suo quod fornicantur. Secundo, per hoc quod unum dedecus est spolis nobilibus, quod spolia eorum adulterantur. Ad hoc pertinet quod legitur Prou. 6. Zelus & furor viri non parcat in die vindictæ, nec acquiescet cuiusquam precibus, nec suscipiet pro redemptione dona plurima, & exponit hoc gl. de celestis sponsio. Tertio, & per hoc, quod vilissima pars, que in ipso fornicatore est, imperet ei quod dominus prohibet, ipse potius illi vili parti, quam deo obedit, potius eligens sibi eandem dominari quam deum. Quarto, per hoc quod templum dei violat & polluit. Ad quod pertinet quod legitur 1. Cor. 3. Nescitis quia templum dei estis vos, & spiritus dei habitat in vobis? Siquis autem templum dei violauerit, disperdet illum deus. & post: Templum dei sanctum est, quod estis vos. & post 6. Nescitis quoniam corpora vestra sunt templum spiritus sancti, qui in vobis est, quem habetis a deo, & non estis vestri vnde sequitur: Empti estis pretio magno, glorificate & portate deum in corpore vestro. Glorificandus est deus in corpore itaque in templo. Contra luxuriosos potest dici psalmus iste. Deus, venerunt Gentes in hereditatem tuam, polluerunt templum sanctum tuum: posuerunt Hierusalem in periculum custodiā. & super illud, Portate deum in corpore vestro: dicit gl. Si non parcis cibis propter te, vel parce tibi propter deum, qui tibi fecit te domum pro se. Quinto potest ostendi quod contumeliosum sit peccatum istud deo, ex hoc quod luxuriosus illud dulcius reputat quod deo est contumeliosus. Magis enim amat interdum coniugatam turpem, quam solutam pulchram. vnde non videtur querere in peccato suo voluptatem suam, sed dei contumeliā. vnde Hiero. Luxuriosa mens inhonesta ardentius prosequitur: & quod non licet dulcius suspicatur. Sexto patet per hoc quod peccatum contumeliā dei publicam negotiationem facit, & quod pure est peccatum publicum officium efficit, quod speciale est huic peccato & peccato vsuræ: & ideo Ecclesia persequitur ista peccata pre ceteris. Septimo per hoc quod istud vitium præponit delectationem vilium & turpium membrorum delicijs quæ in deo sunt: quæ contumelia valde magna est.

¶ Quod

Quod peccatum Luxuriæ sit iniuriosum proximo. Hoc etiam peccatum est valde iniuriosum proximo: quod tripliciter potest ostendi. Primo per hoc quod aufert ei non suam, sed seipsum. vnde Prou. 6. Non gradus est culpa cum quis furatus fuerit. Furatur. n. vt esuriētem impleat animam. Deprehensus quoque reddet centuplum, & omnem substantiam domus suæ tradet & liberabit se qui autem adulter est, pro cordis inopiam perdet animam suam: vnde mulier fatua non aufert tamen suam stultitiam, sed seipsum. Nota quod adulterium accidit pro cordis inopia. Indignaretur enim cogit si haberet vilissimam partem suam se subijci, & pro tam vili lenocinio sedari. vnde Eccl. In multa sapientia multa est indignatio. Vel propter cordis inopiam, id est, sapientie defectum. Secundo potest ostendi per hoc quod ille qui hoc vitio laborat nulli fide seruat. vnde 2. Reg. 11. David suum fidelem militem fecit occidi pro vxore eius. Ad idem pertinet quod legitur 2. Regum 13. de Amon qui sororem suam Thamar corripit. Tertio potest ostendi per hoc quod vitium istud multis aufert hereditatem suam. vnde legitur Eccl. 23. Mulier omnis relinquens virum suum, peccabit, statuens hereditatem ex alieno matrimonio.

¶ Quod peccatum Luxuriæ sit nociuum proprio subiecto.

Est etiam hoc vitium valde nociuum subiecto suo. Aufert enim pecuniam illi, aufert & bona temporalia & spiritualia, & etiam seipsum. Ad primum pertinet quod legitur Prou. 29. Qui nutrit scortum, perdet substantiam. & Luc. 15. de filio prodigo qui dissipauit substantiam suam viuendo luxuriose: propter bona vero omnia quæ destruxit, comparatur igni. vnde Iob 31. Ignis est vsque ad consumptionem deuorans, & omnia eradicans genimina. Hiero. Flammiger igne percutit femina conscientiam. Ad hoc quod ipsum hominem auferat sibi. Pertinet quod legitur Osee 4. Fornicatio, vinum, & ebrietas auferunt cor. Amans amore fatuo non habet cor suum. Ipsum etiam corpus quandoque amittit. vnde 2. Reg. 13. Interfectus est Amon, quia corripit Thamar. Hiero. Quotidie sanguis moechorum funditur, adulteria damnantur. Honorem etiam aufert hoc vitium & incrementum bonorum. vnde Gen. penult. Ruben primogenitus meus, & subiungitur Prior in donis, maior imperio: supplere debueras esse. Sed sequitur: Non crescas, quia maculasti cubile patris tui, & cetera. Præ ceteris iure debebatur ei honor primogenituræ & dupliciter in possessionibus, quod amittit, quia cubile patris maculauit.

T O M V S II.

De aliis quatuor quæ faciunt ad detestationem huius vitij.
Et primò quod est multum efficax ad hominem
capiendum. Cap. 111.

N huius peccati detestationem faciunt et alia quatuor, scilicet hoc quod vitium istud multum efficax est ad hominem capiendum, & multum potens ad detinendum hominem, & et ponit in magna vilitate & in misera seruitute. Ad primū pertinet quod dicit Aug. Efficacissimū glutinū ad capiēdas animas est mulier. Et Prou. 6. de muliere mala multos vulneratos deiecit & fortissimi quique interfecti sunt ab ea. Ad idē facit quod legitur Num. 24. quod hoc peccatum præceteris elegit Balaam, quo deiceret filios Israel, & faceret eos peccare. Hoc vitij caput nobiles & ignobiles. vnde Hier. In serico & in pannis, eadem libido dominatur, nec regum purpuras, nec medicantium squalorē spernit. Hoc vitium vincit & sapientes & insipientes. vnde Hier. Quid Salomone sapientius? & tū infatuatus est amore mulierum. Eccl. 19. Vinū & mulieres apostatare faciunt etiā sapientes. Breuiter istud Peccatū ferē totum mundum ad infernum trahit. vnde Abac. 1. Totum in hamo suo subleuauit, totum traxit in fagina sua, & congregauit in rete suo Hamus, & fagina, & rete diaboli, sunt pulchre mulieres, quæ totum mundum in perditionem trahunt.

¶ Quod Luxuria est potens ad retinendum.

Potens est etiam hoc peccatum ad retinendum. Vnde Prou. 22. Fovea profunda os alienæ: cui iratus est Dñs, incidit in eam: qui in profundam foueam cadit, non exit de facili: sic non de facili euadit de manibus diaboli qui capitur pulchritudine alicuius mulieris. Ideo dicitur de ore mulieris, quod sit profunda fovea, potius quam de alio mēbro: quia pulchritudo huius membri multos capit: quod hoc vitio laborat, vix potest cogitare de his quæ pertinent ad salutem suam. Deum quasi non cognoscit, ad celū et non leuat oculos: adeo brutalis factus est, quod verba correctionis vel admonitionis suæ non potest audire. Ad duo prima pertinet quod legitur Osee 5. Non dabunt cogitationes suas ut reuertantur ad Dñm: quia spiritus fornicationis in medio eorum, & Dñm non cognouerunt. Ad tertium facit quod legitur Danie. 13. de senibus qui exarserunt in Susannam, & declinauerunt oculos suos ut non viderent celum, nec recordarentur iudiciorum iustorum. ¶ Ad quartum pertinet quod legitur Eccl. 21. Verbum sapiens quocumque audierit sciens laudabit,

DE LUXVRIA.

13

bit, & adiciet: audiet luxuriosus, & displicebit sibi, & proiciet illud post tergum suum. Vix ergo em edatur aliquis de peccato isto, quā ea fugat quæ possunt esse occasio suæ liberationis.

¶ Quod luxuria ponit hominem in magna vilitate.

Ponit et hoc vitium hominem in magna vilitate, ad quam vilitatem & turpitudinem exprimendā quasi turpiter loquitur scriptura de vitio isto. vnde Ioel. 1. Cōputrescunt iumentā stercore suo. Greg. Iumenta in stercore suo cōputrescere est homines in fœtore Luxuriæ vitæ finire. In Psal. Disperierunt in Endor, facti sunt sicut stercores terræ. Endor, interpretatur fons generationis. vnde Endor pars illa intelligitur quæ operi carnali & generationi deseruit. Propter hanc vilitatē cōparatur sibi Prou. 11. Circulus aureus in naris suis, mulier pulchra & fatua. Sus si ex vna parte videret volutabrum & ex alia parte lectum roseum, prius curreret ad volutabrum. Sic tales immunditiā Luxuriæ deliciis paradisi, pponunt. Licet diabolus intelligi posset suis ista, & mulier ipse circulus quē diabolus immergit in lutū oīs immunditiæ. Ad eadem vilitatē pertinet quod legitur Eccl. 9. Omnis mulier quæ est fornicaria, quasi stercores in via ab omnibus prætereuntibus conculcabitur.

¶ Quod luxuria ponit hominem in misera seruitute.

In misera etiam seruitute ponit hominem vitij istud non solum quia facit spiritū seruū eius qui sibi naturaliter deberet seruire, scilicet corporis sui, sed et vilissimæ parti illius: Sed etiam propter seruitutem mulierum quæ est valde misera. Vnde Tul. Illum ego non liberum dicam, cui mulier imperat, leges imponit, vocat, veniendū est, ieiic, abeundum est: poscit, dandum est: minatur, extimescendum est. Hunc ergo non tantummodo seruū, sed nequissimum seruū ego iudico. Hiero. Nihil vilius quā a carne vincit: nihil gloriosius, quā carnem vincere.

¶ Luxuria videtur esse de numero peccatorum illorum de quibus demones erubescunt.

Præterea Luxuria videtur esse de numero peccatorū illorum de quibus et erubescunt demones. Vnde gl. super illud Ezech. 16. Da bo te in animas odientiū te filiarū Palestinarū, quæ erubescunt in via tua scelerata. dicit gl. loquēs de spirituali Hierusalem: Tāta miseriæ Hierusalē erit correctio, ut erubescant et demones nostro rō magnitudinē peccatorū. Cuius ratio esse potest hæc: peccatum diaboli, est supbia hominū verò, Luxuria, & alia carnalia peccata. Luxuria verò videtur esse turpior superbia, quia quia minus turpis creditur, minus vitatur. Luxuriam eo magis erubescunt homines, quia

quia oēs turpem nouerunt. Præterea dicunt Magistri quod sunt aliqui demones qui memores sũ antiquæ nobilitatis, nõ dignantur de Luxuria tentare. Signum ad hoc est, quod Lucifer tentans Dominum in deserto, non tentauit eum de luxuria.

De speciebus Luxurię. Pars I. quę habet decem Capitula.
De Luxuria cordis & corporis. Cap. I.

Equitur de speciebus luxurię. Diuiditur autem Luxuria, vno modo in duas species, scilicet in luxuriam cordis, & luxuriam corporis. Ad has duas species pertinet qđ legitur i Psal. Vre renes meos, & cor meum. Contra primam speciem est necessarium vt ad mammillas zona aurea simus præcincti, secundum qđ vidit Io: Apocalypsis 1. Contra secundā oportet nos præcinctos esse ad renes, secundū visionem Ezech. 9. & Dan. 10. Leuauit oculos meos, & vidi, & ecce vir vnus vestitus lineis & renes eius accincti auro obrizo. Incontinentia verò cordis valde perniciosa est pp hoc, qđ ille qui laborat hac specie incontinentię peccat mortaliter toties quoties videt pulchram mulierem. Ideo dicitur sagena eorum cor mulieris fatig. Eccl. 7. Inueni amariorem morte mulierem, quę laqueus venatorũ est, & sagena cor eius. Sagena totā aquā occupat: sic corde fornicatur. cum oĩbus fatua mulier.

De acceptione huius nominis Luxuria, & quod enumerantur quinque species secundum vtranque acceptionem. Cap. I.

Lio modo diuiditur Luxuria in quinque species. Notandum tamen est quod hoc nomen Luxuria. quinque sumitur largius, quandoque minus largę. Primo modo Luxuria dicitur inordinatus amor delectationis, quę secundum tactum est: sicut vitiũ Gule est inordinatus amor delectationis qđ est secũdũ guttur: & cupiditas, inordinatus amor pecunię: & secundũ hoc pōt diuidi Luxuria i quinque species. Quarũ prima ptinet ad suauitatē vestium & lectorum. Scđa ad suauitatem vnctionum quā antiqui utebantur. Tertia, ad suauitatem balnearum. Quarta ad tactus immundos illorum membrorum qđ generationi non deseruiūt. Quinta, pertinet & ad mēbra generationi deputata. Et iste species

Species luxurię vocantur Luxuria, secundum quod hoc nomen luxuria strictē sumitur. Et diuiditur in quinque species. Prima est simplex fornicatio. Secunda, stuprum, quod est illicita defloratio virginũ. Tertia, est adulteriũ, quod est ad alterius thorum accessio. Quarta est incestus, qui est cōsanguinearum, vel affiniũ abusus. Sub qua specie cōprehendi possunt peccata sanctimonialiũ, & etiā religiosorum. Quinta est peccatum contra naturā, quod fit duobus modis: qñq; enim est contra naturam quo ad modum, vt cum mulier supergreditur, vel cum sit bestiali modo illud opus, tñ in vase debito, qñq; verò est contra naturā quantum ad substantiā, vt cum quis procurat vel consentit, vt semen alibi qđ in loco ad hoc deputato effundatur. De quo vitio cum magna cautela loquēdũ est in prædicando, & interrogationes in confessionibus faciēdo, vt nihil hoĩbus reueletur, quod illis præster occasionē peccandi. Et nota qđ diabolus dicitur habere manus, quibus frequēter hoĩes capit, scilicet Gulam & Luxuriam. De quibus exponitur illud Psal. Considerat peccator iustum: scilicet diabolus, & querit mortificare eum: Dñs autem non derelinquet eũ in manibus eius. Quinq; digiti in prima manu, sunt quinque species Gulę quę notantur in hoc versic. Preproperę, lautę, nimis, ardentę, studiosę, quinque digiti in secunda manu, sunt quinque species dictę.

De peccato contra naturam, cuius magnitudo octo modis ostenditur. Caput III.

Nter quas primò prosequemur de vitio contra naturā. Magnitudo huius peccati potest ostendi octo modis. Primò illis testimoniis scripturę quę hoc vitium asserunt maximum vel nimium. Quale est illud quod dicitur Gen. 14. Hoĩes autem Sodomitę erant pessimi, & peccatores corā Deo nimis. Et 18. dicit Dñs. Clamor Sodomorum & Gomorrhæorum multiplicatus est: peccatum eorum aggrauatum est nimis: descendam & videbo &c. Greg. Nouitas tantę & inauditę turpitudinis quasi admirationem, & aubitationem parit in audiente. Vnde Dominus quasi admirans, & dubitans super tanto scelere, introducit loquēs: Descendam & videbo, & cetera. Incredibile enim mihi videtur homines tantum flagitium perpetrassē. Et nota quod de duobus peccatis, scilicet de homicidio, & de vitio cōtra naturam, legitur clamor ascendisse ad Dominum: quia laborantes his duobus vitiis specialiter hostes Dei sunt & generis humani. Facto enim, etsi non verbo, di-

T O M V S II.

be, dicunt ei: Masculum & feminā creasti vt multiplicarētur, nos
operā dabimus vt minuantur. Vnde quasi parificatur homicidio
vitium istud. Adistum etiā primum modum pertinet quod legitur
de Ioseph Gen. 37. Accusauitq; fratres suos apud patrem suum cri
mine pessimo, id est de vitio contra naturā, secundum vnam expo
sitionē. Ad eundem modum pertinet illud verbum Aug. Adulterij
malū fornicationem vincit, vincitur ab incestu: peius enim est cū
matre, q̄ cum aliena vxore dormire. Sed omnium horum pessimū
est quod contra naturam fit: vt si vir membro mulieris nō ad hoc
cōcesso vtatur. Hoc execrabilius fit in meretrice, sed execrabilius
in vxore. Vnde & Clemens Papa: Grauius peccant fornicarij: id
est, valde grauius: grauius adulteri, cūcūc his grauius incestuosi:
quos oēs transcendunt contra naturā delinquentes. ¶ Secūdo po
test ostendi magnitudo huius peccati per vindictā iam sumptā à
Dño de peccato isto. Pr̄ma autem vindicta huius peccati fuit di
luuium. Inter alias causas enim diluuij ponit hoc Methodius, q̄
mulieres in vesaniō. versę: supergressę viris abutebantur, & quod
exarserant hoīes in aliterutrum coeuntes. Secunda fuit subuersio
quinq; ciuitatū. In qua vindicta attendendum est q̄ Dominus nō
solum nocerates puniri voluit, sed innocentes, paruulos etiā vnus
diei. In hoc pr̄ouisum est pueris, ne diutius viuentes sequerentur
exempla patrū, & grauius damnarentur. Et etiam circumiacētes
regiones puniri voluit: nec solum etiā hoīes, immo etiam anima
lia & terrę nascentia. Ipsam quoq; terrā destruxit, eā conuertendo
in mare mortuū in quo nihil viuit, nec auis, nec pisces. Etiā can
dela viua supernatās extincta mergitur, quasi igne infernali sum
pta est ista vindicta. Nec potuit expectare ignis iste, donec cetera
peccata punirētur. Vnde Greg. Gehennalis flamma morā non sus
tinens, Sodomorū prægenit tollere nationē, & ipsam terram tan
tā cōfusionis conscientia consumpsit ignis sulphureas, & spiritus
procellarū, & in lacum horribilem solum oē redactum est. Et Gen.
19. Dñs pluit super Sodomā & Gomorrā ignem & sulphur de cō
lo, & subuertit ciuitates has, & oēm circa regionem, vniuersos ha
bitatores vrbū, & cuncta terrę virentia Respiciens etiā vxor Loth
post se, versā est in statuā salis, ad ostendendum quantū displiceat
Deo memoria huius peccati. Tertia vindicta fuit de Onan, de quo
legitur Gen. 38. q̄ semen fundebat in terrā, & idcirco percussit eū
Dñs, eo quod rem detestabilem faceret. ¶ Tertio potest ostendi ma
gnitudo huius vitij per poenam huic peccato taxatam. Vnde Leui.
20. Qui dormierit cum masculo femineo coitu, vterq; operatus
est ne

DE LVXVRIA.

15

est nefas: morte moriantur, sanguis eorū super eos. ¶ Quarto per
cominationem quā facit Deus huic peccato. Vnde Ios. 3. Congre
gabo oēs gentes, & deducam eos in vallem Iosaphat, & disceptabo
cum eis. Et subiungitur causā vna disceptationis: quia posuerunt
puerū in prostibulo. Quinto potest ostendi per hoc quod Scriptura
ita detestabiliter loquitur de peccato isto. Vnde ad Rom. 1. Masce
li in masculo turpitudinem operantes. Non dicit aliquod turpe,
sed ipsam turpitudinē vocat peccatum istud. Et ibidē: vt contume
liis afficerent corpora sua &c. Propterea tradidit illos Deus in pas
siones ignominie. Et Leuit. 18. Cum masculo non commisceris
coitu femineo, quia abominatio est. Et Symmachus dicit, quod
ineffabile est, & nō dēt homo loqui de peccato isto. ¶ Sexto quod
multi antiqui inueniuntur nō reputasse adulterium, vel stuprum
respectu huius peccati. Gen. 19. dicit Loth Sodomitis: Nolite, quę
so, fratres mei, nolite hoc malum facere: habeo duas filias quę nō
dum cognouerunt virum, educā eas ad vos, & abutimini eis. Et Iu
dic. 18. Habeo filiā virginem, & hic homo habet concubinā: edu
cā eas ad vos, vt humilietis eas, & vestrā libidinem impleatis: tātū
hoc obsecro, vt scelus hoc contra naturā non operemini in virū.
¶ Septimō potest ostendi magnitudo huius vitij, per hoc quod illud
peccatum est adinuentio. Deus enim multū odit adinventiones in
peccatis. Vnde super illud Esa. Visito super fructum adinuentio
nū vestrarū: dicit Greg. Deus plus punit studia peccatorum, quā
peccata. Et in Psal. Ibunt in adinventionibus suis. Item, Corrupti
sunt, & abominabiles facti sunt in studiis suis. ¶ Octauo potest
ostendi magnitudo huius vitij per multiplicē effectū ipsius. Hoc vitium
scelus inter nos & Deū rumpit. Genus humanū quantū in se, de
struit, hoīem iumento inferiore reddit. Propter hoc vitium filius
Dei desinit incarnari, vt dicit auctoritas. Ad primū pertinet, quod di
cit Augustinus: Hoc vitio violatur societas q̄ nobis cū Deo esse di
citur, dū natura, cuius ipse auctor est, peruersitate libidinis pollui
tur. Sicut aliq; quā alius deteriorauit sibi rē suā, dicit: vestra sit. Sic
Deus illum quē ipse fecit hoīem masculum, quū videt quod ipse fe
cerit se feminā, non reputat creaturā suā. Secūdum verò planum
est. Tertiū verò potest ostendi per hoc, quod ille q̄ peccat peccato isto,
non obseruat legē: quā etiā bruta animalia obseruat. Alia species lu
xurię iumento assimilant hoīem, sed hæc inferiorē reddit. Ideoq; So
doma bene mura interpretatur: q̄ hoc peccatū reddet hoīes mutos
in die iudicij. Nō poterunt. n. excusare se per ignorantia, quā ipsa
natura legē docuerit ipsa bruta animalia, quā isti transgrediuntur.
De in-

T O M V S II.

De incestu, cuius peccati magnitudo quatuor modis ostenditur.
Caput IIII.

Equitur de Incestu, cuius peccati magnitudo potest ostendi. Primo per poenam taxatam huic peccato in lege. Postquam enim Dominus prohibuit incestum & peccatum contra naturam. Leui. 18. subiungitur: Omnis anima quæ fecerit de abominationibus his quippiam, peribit de medio populi sui. Et eiusdem 30. taxatur poena eadem huic peccato. ¶ Secundo potest ostendi per hoc, quod Apostolus tradidit Satana cruciandum illum fornicatorem, qui cum nouerca sua peccauerat: secundum quod legitur 1. ad Cor. 5. ¶ Tertio potest idem ostendi per mala quæ ex hoc peccato sequuntur. Vnde legitur 2. Reg. 12. quod Amō qui sororem suam corruerat, interfectus est à fratre suo Absalon. Nisi homines ab hoc peccato cauere sibi, sequerentur inde non solum odia & homicidia, sed etiam fratricidia. ¶ Quarto potest ostendi per hoc quod peccatum istud hominem quasi canem reddit. Canis enim in opere illo non obseruat consanguinitatem.

De adulterio & speciebus eius, cuius magnitudo in septem ostenditur.
Caput V.

Equitur de adulterio quod diuiditur in duas species: scilicet in simplex adulterium; quod est cum vxoratus peccat cum soluta, & econuerso. Et in adulterium duplex, quod est cum vxoratus peccat cum vxore alterius. ¶ Septem autem sunt per quæ potest ostendi magnitudo huius peccati. ¶ Primo per hoc quod est contrarium sacramento matrimonij, quod ipse Deus instituit & in paradiso, & in statu innocentie. Vnde non fit contumelia tanto sacramento absque magna contumelia Dei. ¶ Secundo per hoc, quod est contrarium iuri naturali. Vñ enim ex præceptis iuris naturalis est hoc. Quod tibi non vis fieri, alij, ne feceris. Hoc nullo modo veller aliquis sibi fieri, vt quis cū vxore sua peccaret. Multi sunt qui potius permitterent se interfici, vel exheredari, quam hoc sustinerent. Ius ergo naturale dicit homini, qd hoc nullo modo debeat facere alij, quod ab eo odit sibi fieri. ¶ Tertio potest ostendi per hoc, quod prohibitio adulterij in Decalogo immediate ponitur post prohibitionem homicidij, & ante prohibitionem furti. Vnde Clemēs Papa: Quid in omnibus peccatis adulterio

DE L V X V R I A.

16

adulterio grauius? Secundū enim in poenis tenet locum. i. in prohibitionibus. Homicidio quodammodo assimilatur adulterium. Cum enim vir & mulier sint vna caro: qui auferit vxorem suam ali cui, idem est ac si seipsum ei auferret. Exuperat autē istud peccatum qd furtum, quia quod auferretur, cum sit creatura rōnalis, melius est quacūq; terrena substantia. Quarto pōt idem ostendi per legem qd habetur Leu. 10. Vbi sic dicitur: Si mōchatus quis fuerit cū vxore alterius, & adulteriū perpetraverit cū vxore proximi sui, morte moriatur: moriatur & mōchus & adultera. Eadem poenas punitur hoc peccatū secundum leges mundanas, nec recipitur aliqua redēptio. ¶ Quinto, ostenditur idem per hoc quod legitur Dñs dixisse David cum adulteratus esset. 2. Reg. 12. Nō recedet, ait, gladius de domo tua vsq; in sempiternū, eo quod despexeris me, & tuleris vxorē Viri Hethi. ¶ Sexto pōt ostendi per mala, quæ inde sequuntur. Sequuntur autē ex hoc peccato exheredationes filiorū. Vnde Eccl. 22. Mulier relinques virum suum, peccabit statuens hereditatē ex alieno matrimonio. Sequitur etiam inde homicidia. Vnde David cum in adulterium cecidisset, fecit interfici fidelem militem suū. Sequitur etiā inde multotiens, vt scilicet quis cognoscat filiam patris sui, vel eius vxorē, ignorans quis sit pater eius. Septimo potest ostendi magnitudo huius peccati per iudicium zelotypie. De quo Num. 5. Si declinasti à viro tuo, atq; polluta es, & cōcubisti cum altero viro, his maledictionibus subiacebis. Det te Dñs in maledictionē exemplūq; cunctōrū in populo. Putrefacere faciat femur tuum, & tumens vterus tuus dirumpatur &c. & Ezech. 33. Vnusq; que vxorem proximi sui polluit: & hereditate terrā possidebitur. De Stupro, cuius peccati magnitudo ostenditur.

Caput VI.

Equitur de stupro, quod est illicita defloratio virginū. Cuius peccati magnitudo ostendi pōt. ¶ Primo ex hoc quod Sichem filius Emor qd Dimam filiā Iacob deflorauit, interfectus est hac de causa cum patre suo, & toto populo vrbis sue: vt legitur Gen. 34. ¶ Secundo pōt idē ostendi per hoc quod idē peccatū auferit virginitatē, cui debetur fructus centesimus: cum coniugatis debeatur solū tricesimus, viduis solū sexagesimus. Satis deteriorat terrā, qui facit vt nō possit reddere nisi sexagesimū fructū, vel tricesimum, cum prius redderet centesimū. Qui illicitē deflorat aliquā, aliqñ est occasio mille fornicationum quas ipsa faciet postea. Sicut ille qd primò rumpit clausurā vine, occasio est illius

Rus dñi quod faciunt qui postea intrant, q aliter non intrassent. Et aufert ei qñq; q nunguā de cetero maritum habebit. Ad detestationē etiā huius peccati facit, quod bonum quod ipse aufert, l. virginis bonū, est irrecuperabile, & irrecompensabile. Voti virginis non recipit dispensationem, quia nec recompensationem.

De simplici Fornicatione.

Cap. VII.

De simplici fornicationis detestationem sufficere possunt q dicta sunt de luxuria generaliter. Adde- re tñ hoc possumus, quod hoc peccatum est detestabilius etiā homicidio, vel rapina, in hoc quod illa non sunt substantia liter mala: pōt enim aliqui velle occidere aliquē meritorie, sicut iudex amore iustitiæ. Et aliquis pōt accipere alienum in summa necessitate sed nullus potest fornicari scienter, quin mortaliter peccet. Ponamus quod aliquis malū non cogitauerit, nec dixerit, nec fecerit, & omnia egerit bona quæ excogitari possunt, & semel tantū fornicatur, & sic decedit absq; penitentia, ex necessitate damnabitur: Si omnes Missæ, quæ vsq; ad finem mundi celebrabūtur ab ecclesia pro eo celebrarentur, non liberarent eum à morte æterna. Ad detestationem etiā istius peccati facit quod legitur Num. 25. quod cū esset fornicatus populus Israel cum filiabus Moab, iussit Dñs cunctos principes populi suspendi in patibulis contra solē. Et occisi sunt de populo xliij. millia hominu m. Et Phinees qui interfecit Zambri coeūtem cum Madianitide sacerdotium sempiternū meruit, & iram Dei à populo diuertit. Et licet fornicatio genus sit omnis illiciti coitus, qui sit extra vxorem tamen specialiter intelligitur in vsu viduarum, vel meretricum, vel concubinarum.

¶ De peccato meretricum.

AD detestationem huius fornicationis, quæ sit cum meretricibus facit hoc, q quando aliquis se credit cum talibus peccare simplici fornicatione, ipse qñq; commisit adulterium vel incestum. Sepē enim tales mulieres coniugatae sunt, & forsitan à cōsanguineis eius, qui peccant cum eis cognita. Vnde committit se qui cum talibus peccat magno discrimini. Et licet non sint coniugatae, vel affines ei, ipsæ tamen æquē peccant ac si forent ex quo æqualis est contemptus. Ad detestationem verò illius fornicationis, quæ sit cum viduis, facit hoc quod peccans cum talibus aufert eis honorem. Ad detestationem verò eius, quæ sit cum concubina: facit hoc, quod talis fornicatio sit cum scandalo proximi.

¶ De

¶ De rapto.

Est autem alia species luxuriæ præter prædictas, quæ Raptus dicitur. Est autē raptus, cū puella violenter à domo patris educitur, vt corrupta in vxorē habeatur, siue puellæ siue parentibus vis illata constiterit. Hoc peccatū tantum est, quod morte punitur.

De alia diuisione Luxuriæ. Et primò de Luxuria Clericorum. Caput VIII.

Erroneo modo potest diuidi peccatum Luxuriæ scēdum diuersitatem subiectōrū in quibus est, vt diuidatur in luxuriam laicorum, clericorum & religiosorum personarum. ¶ De luxuria verò laicorum nihil aliud dicemus quam de luxuria in genere dictum sit. Sed de aliis duabus speciebus dicemus, quia grauius est peccatū illud in clericis & religiosis personis: & aliter ponderandum est in eis, quam in laicis. Vnde pondus sanctuarij maius erat ceteris ponderibus mercatorum, & ciuium, ad designandum quod aliter ponderanda sunt peccata laicorum & peccata eorum qui sancti deberent esse, quibus dicitur in Esa. Mundamini qui fertis vasa Domini.

¶ Quæ aggrauant peccatum carnis in clericis.

Sepem autem sunt, quæ aggrauant peccatum carnis in clericis in sacris ordinibus constitutis. ¶ Primum est, voti fractio: & est ista circumstantia valde aggrauans peccatum: quod satis apparebit, si aliquis attendat, quam pretiosum sit quod talis aufert Deo, & quod res sancta sit. Hæ duæ circumstantiæ aggrauare solent peccatum rapinæ, pretiositas rei quæ rapitur, quia magis dānicatur proximus: & sanctitas ipsius, quia tunc non est solum furtum, imò etiam sacrilegium. Castitas verò quam iste promisit Deo cū sacros ordines suscepit, quā Deo aufert cū fornicatur, res irrecōpensabilis est. Vnde Ecclesi. 26. Omnis ponderatio non est digna animæ continentis. Res etiam sancta est, cū sit Deo oblata. Vnde contrectatio eius inuito Domino facta est sacrilegium. ¶ Secundū est scādalum & derisio populi. Vnde Hier. Clericus aut honestior est ceteris, aut aliis est tabula. ¶ Tertiū est scientia, vnde Greg. Vbi maius est sciētiæ donū, transgressor maiori subiacet culpe. ¶ Quartum est hoc, q ad seruitium Dei assumpti sunt. Sicut enim qui tor-nicatur in ecclesia magis peccat, q qui fornicatur in domo communi, eò quod ecclesia sit Dei seruitio deputata: sic maius est peccatum luxuriæ in clericis, qui sunt Dei seruitio deputati, q in laicis.

Tom. 2.

C

¶ Quia-

T O M V S I I I.

¶ Quintum est, quod ipsi sunt de familia dei, & eius expensis vi-
uunt & vestiuntur: proiitores enim sunt quando illum in pugnat,
de eius bonis viuunt & vestiuntur. Et dei contumelia etiam ma-
ior est: quia a suis contemnitur, unde in Psal. Si inimicus meus ma-
ledixisset mihi &c. ¶ Sextum est hoc, quod ipsi decipiunt populum qui
dat eis elemosinas, ut ipsius peccata del-ant orando, & gratia im-
petrent sanctitate vite sue: quod ipsi non faciunt, quia secundum Grego. cum
indignus ad intercedendum mittitur, irati animus ad deteriora pro-
uocatur. Ber. Qui ambulant in carne, deo placere non possunt, &
placere velle presumunt. ¶ Septimum est, dignitas officij ad quod or-
dinati sunt quod specialiter pertinet ad sacerdotes. Sicut n. grauius
peccaret qui calicem benedictum in lutum proiceret, vel aliter ma-
cularet, eo quod ad continentiam discum sanguinem sit deputatus. Sic
sacerdos valde peccat grauius qui ad suscipiendum dominicum
corpus & sanguinem ordinatus est, quando peccato carnis se ma-
culat. Et sicut etiam ille grauius peccaret, qui in calice inquinato
manente immunditia in eo sanguinem domini poneret: sic valde
grauius peccat ille qui testore luxurie inquinatus antequam ab
immunditia illa se abluerit, corpus & sanguinem domini sumere
presumat, de quo Ambrosius. Qui indigne Christum sumit, idem
est ac si interficiat, & Augustinus super illud ad Hebræos. Irritam
quis faciens legem Moysi, sine vlla miseratione duobus vel tribus
testibus moritur: quanto magis putatis deteriora mereri supplicia,
qui filium dei conculcauerit. Conculcat Christum qui libere pec-
cat, & absque timore, & qui eo indigne participat.

¶ Quod peccatum Luxurie valde indecens sit in sacerdote.
Nota quod peccatum Luxurie valde indecens est in sacerdo-
te. Et hoc quinque de causis. Et quia homo, & quia dei mini-
ster, & quia angelus, & quia plusquam angelus in aliquo, & quia
videtur deus, vicem enim dei tenet. Ad primum enim facit illud
Seneca. Voluptas nihil habet magnificum, nihil quod natura deo
proximum deceat ministerio membrorum vilium, ac turpium ve-
niens. Appetitus fornicantis est brutalis. Concupiscentia bruto-
rum visio delectabili tam cito accenditur, & non habet in potesta-
te sua ut eam temperet vel extinguat. Sic fornicator vult appeti-
tum suum implere quantumcunque malum inde sibi accidere de-
beat. ¶ Ad secundum nota quod si diuites huius seculi tantum a-
mant munditiam in eis qui sibi seruiunt cibum preparando, quid
ille de quo legitur in Cant. Qui pascitur inter lilia id est puritate
delectatur. August. Melius est spiritualia penitus omitti, quam im-
pure

DE L V X V R I A.

18

pure tractari, vel tangi. In ecclesiasticis officiis dominus non fre-
quentiam ministrorum, sed deuotionem probat animorum. Ad ter-
tium, pertinet quod legitur in Malach. 3. cap. Labia sacerdotum cu-
stodiunt scientiam, & legem requirunt ex ore eius: quia angelus
Domini exercituum est: plus est etiam quam angelus, quantum ad
dignitatem sacerdotalem, quam non credimus angelis esse con-
cellam. Non enim si proferret angelus verba illa. Hoc est corpus
meum. Hic est sanguis meus: fieret transubstantiatio: quia non ha-
bet ordinem qui ad hoc exigitur. Nec angelis legitur dicere esse,
Quorum remisistis peccata, remissa sunt: ut legitur discipulis dictum.
Ioann. penult. Hoc tamen verbum sane intelligendum est. ¶ Est etia
ut deus. Unde super illud Matthæi 16. Vos autem quem me esse di-
citis, glori. inteli. uos ab alijs discreti non homines, sed dii. Et in Le-
uit. dijs non detrahes: & principi populi tui non maledices. Et
quale est hoc, quod ille amat ut porcus, qui est ut deus?

De peccato carnis in personis religiosis, cuius magnitudo pecca-
ti sex modis probatur. Caput IX.

Consequenter ostendendum est quod aggrauetur pecca-
tum carnis in religiosis personis. Et primo osten-
demus hoc generaliter in quibusque religiosis
personis, deinde specialiter in sanctimonialibus.
Et nota quod septem circumsstantie aggrauantes peccatum
clericorum qui sunt in sacris ordinibus constituti,
possunt similiter ad peccata religiosarum personarum referri. Sed
causa breuitatis de hoc ad presens dimittimus.

¶ Sex autem sunt per quas ostendi potest quantum aggrauetur
hoc peccatum in religiosis. ¶ Primum est hoc quod Moyes narrat
Gen. sexto tanquam causam diluuij. Cum coepissent inquit, hoies
multiplicari super terram, & filios procreassent: videntes filij Dei
filias hominum quod essent pulchre, acceperunt uxores sibi ex
omnibus quas elegerant. Si enim displicuit tantum deo quod filij
dei filias hominum in uxores acceperunt, quantum credendum
est displicere deo cum filij Dei cum filiabus hominum fornicantur?
¶ Secundum est, quod ceteris religiosorum nobilior pars est
in corpore Christi, scilicet ecclesia: unde per faciem intelligitur,
& ideo sponso Ecclesie maxime displicet macula in eis: unde ip-
se dicit in Cantic. Sponsa: Ostende mihi faciem tuam. Qui ma-
gnam alicui vult facere contumeliam maculat ei faciem. Unde Iu-
daei in faciem Christi expuerunt, ut commelia maior esset. Sic
C 2 Christo

Christo contumeliā magnam faciunt, qui faciem sponsæ pro qua abluenda faciem propria sputis Iudæorum exposuit, maculant vel in se vel in aliis. Tertium est hoc, quod peccatum carnis in religiosis apostasia est. Si enim qui habitū religionis deserit, apostata iudicatur: cum castitas magis substantialis sit religioni, q̄ habitus, qui castitatē deserit, apostata est. Vnde de tali verū est quod legitur Prou. 6. Homo apostata vir inutilis. Nec quantum ad Deum utilis est, quicquid enim facit in claustris, non valet ei ad meritū vitæ æternæ. Et quo ad hōes inutilis est, cum eis sit scandalo & derisioni. Quartū est hoc, q̄ diabolus ita studet, & laborat ut religiosis faciat cadere, præcipuē in peccatum carnis. Vnde Eccl. 13. Venatio leonis onager in eremo. Leo est diabolus, cuius venatio est monachus in eremo claustris. Diabolus est quasi lecor, cibos iustitias quærens. Vnde Habac. 3. In crassata est pars eius, & cibus eius electus. Quantum placeat diabolo peccatū carnis in religiosis, potest ostendi ex hoc quod legitur in dialogo Gregorij, q̄ Andreas Fundanæ ciuitatis episcopus, cum vitā virtutibus multis plenā duceret & continentem, quandam monialem quam secum prius habuerat, noluit ab episcopi sui cura repellere, certus de sui & eius cōtinentia. Sed hostis eius cœpit specie oculis eius imprimere, aditū tentationis exquirens. Quadā verō die Iudæus quidam de Campania Appiam tendens, cum iā esset nox, nesciens quō declinaret, iuxta Apollinis templū se contulit. Noctē verō mediā dū præ timore vigilaret, vidit malignorum spiritū turbam in Ecclesiā aduenire, quorū princeps discutere cœpit quid egissent. Et post multū venit vnus, qui in Andreæ animum per speciem sanctimonialis quadā tentationem carnis cōmouisse apperuit. Cū verō malignus spiritus, qui præerat inhiāter audiret, adiunxit, q̄ ad hoc peruenit tentatio, ut die præterito in terga eiusdem sanctimonialis fœminæ alapā daret. Tunc blandē exhortatus est eum ut perficeret, quod cœperat, ut singularem palmā teneret. Tunc Iudæus accedens ad episcopū, diligenter ab eo, licet hoc celare vellet, extorsit. Quem episcopus ad fidem monuit, & baptizauit. Ad idem facit quod legitur in Vitis Parrum, quod dicebat quidā Thebeus senex, quod filius fuisset sacerdotis idolorum, & cum quadā die videret patrem suum in templo sacrificantem idolis, vidit & sathanam cū militia sua astantē. Quem cū singuli dæmones adorassent, reuerunt facta nequitie lux. Vnus ait: Per xxx. dies hōes vnus provincie plurimos occidi. Alius dixit, per xxx. dies plurimos se submersisse in mari. Alius se per decē dies interfuisse nuptiis, & spon-

sum, &

sum, & sponfam occidisse, & multam effusionem sanguinis intalle. Hoc audito oēs sathan flagellari iussit. Tandem vnus ait, per xl. annos incitasse quendā monachum in eremo ad peccandum, & vix illa noctē cōpulisse eum fornicari. Tunc surgens, & osculans eum imposuit ei coronā quam habebat, dicens quid maximū fecisse. Quintum est hoc, quod Dominus legitur ita grauiter puniuisse peccata illa, quæ in claustris sunt commissa. Primum claustrum fuit in cœlo, in quo ipse Deus abbas fuit, in quo quidā cōspirationem fecerunt, & absq̄ spe veniæ damnati sunt. Secundum claustrum fuit in terrestri paradiso, in quo qui inobedientes fuerunt, de paradiso expulsi, & morti cum tota successione sua damnati sunt. Tertium claustrum fuit in principio Ecclesiæ, in quo Petrus fuit abbas, in quo qui proprietarij esse voluerūt, morte subitanea perierunt. Causa autem quare peccatum in claustris commissum adeo Deo displiceat, potest esse duplex. Vna tangitur Esa. 26. vbi sic legitur: In terra sanctorum iniqua gessit, & non videbit gloriam Dei. Multum displicet Deo quod diaboli filius locum occupet, in quo deberet esse vir sanctus. Secunda causa est: quia claustrales debent esse serui Domini, proprie proprij. Vnde valde magnam contumeliā reputat sibi hoc Deus, quum à talibus se cōtemni videret. Sextum est hoc, quod vita claustralis est angelica vita. Imitari enim debet angelicam vitam in puritate per castitatem. In carne enim præter carnem viuere, non humanæ est naturæ, sed virtutis angelicæ. Et in charitatis seruire vsq̄ ad omnium communionē. Et in persecutione obedientia, ut sicut in cœlo, sic ibi voluntas Dei perfectē fiat. Claustralis ergo angelus est. Ergo vel malus vel bonus. Si malus est, diabolus est vel dæmon. Nihil enim aliud est malus angelus, quā diabolus. Et sic claustrales luxuriosi sunt dæmones incubi. Hieron. Professis Christianæ religionis militiam, nihil est medium inter angelos & dæmones. Aut enim erunt angelis æquales, aut dæmonibus non impares. In claustralibus videtur hoc peccatum maximum esse, & indecens: quia spiritualissimi debent esse. Et hoc peccatum præ ceteris carnales eos reddit. Efficitur enim in hoc peccato homo totus caro. Macula enim intolerabilis est in oculo, quæ parā grauaret in alio membro. Viri enim contemplatiui sunt ut oculus.

De peccato carnis in Monialibus.

Sequitur de peccato carnis in sanctimonialibus. Quod adeo graue est, quod non est sola fornicatio, imo est ibi adulterium, & incestus, & stuprum, & quasi peccatum contra naturam. A dul-

T O M V S I I.

terium est ibi, quum sit accessio ad sponsam Christi. ¶ Et valde est graue genus adulterij, si attendatur quod desponsata sit Altissimo: quoniam n. nobilior est cui desponsata est, tanto maior est contumelia: Ipsi. n. est desponsata cui angeli deferunt: Attendere et debet qui ea sollicitat, quod sponsa est Domini sui. Vnde cum peccato adulterij erit ibi crimen prodicionis. Hoc aut attendebat Ioseph, qui domine suae dicenti sibi: Dormi mecum: dixit Genesis trigesimo nono. Quid possum facere hoc malum, & peccare in Dominum meum? Attendere etiam debet quod sponsa ista est adeo dilecta a domino suo quod inclusit eam. Oblita est populum suum & donum patris istius, unde concupiuit rex decorem eius. Iuxta verbum Psalmi. Ad hoc adulterium specialiter potest referri quod legitur Proverbiorum sexto. Zelus & furor viri non parcat in die vindictae. Stuprum etiam, id est illicita defloratio virginis, frequenter est ibi. Incestus etiam, & valde graue genus incestus: quia cum vxore patris. Vnde ad hoc potest referri quod legitur primo Corinthiorum quinto. Audite inter vos fornicatio, & talis fornicatio qualis nec inter gentes, ita ut vxorem patris sui aliquis habeat. Ad idem potest referri quod legitur Genesis penultimo. Ruben effusus es sicut aqua, non crescas, quoniam ascendisti cubile patris tui, & maculasti stratum eius. Est etiam quodammodo ibi vitium contra naturam, quum fornicatur cum mortua, & iam sudario inuoluta. Religiosae personae quae perfecte ordinem suum seruant, continuè sudarium suum ferunt, quia in habitu suo sepeliuntur.

De his quae dant occasionem peccato Luxuria, Pars Tertia.
qua habet septem capitula.

De incitamentis Luxuriae. Et primò de otio, & indiscreta sumptione cibi & potus. Caput I.

DICTO de his quae faciunt ad detestationem Luxuriae, & de speciebus eius, dicendum est de his quae prestant occasionem huic peccato. Quae sunt octo, scilicet otium, indiscreta sumptio cibi & potus, exhortatio vetularum vel aliarum personarum quae consilia trices sunt turpitudinis, & prauum exemplum, aspectus mulierum, colloquium, auditus cantilenarum amatoriarum, vel instrumentorum musicorum, & turpiloquiorum, & tactus. ¶ Quod otium det occasionem huic peccato, patet ex scriptis ethnicorum, & etiam

D E L V X V R I A.

20

etiam ex sacra scriptura. Vnde Poeta: Queritur, Aegyptius quare sit factus adulter: In promptu causa est, desidiosus erat. Et Ezech. 16. Haec fuit iniquitas Sodome sororis tuae, superbia, saturitas panis, & abundantia, & otium. ¶ De indiscreta sumptione cibi & potus, quomodo sit causa luxuriae, satis dictum est, ubi de vitio gulae supra in principio diximus. Dicit etiam Hieronimus, quod difficile inter epulas seruatur pudicitia. Et Bernardus. Periclitatur castitas in deliciis. Item Hieronimus. Pro membrorum ordine ordo vitiis est. Hinc dicitur, quod membra generationi deputata seruiant peccato.

De peccato vetularum turpitudinem. Cap. II

Multa autem sunt per quae potest ostendi magnitudo huius peccati. ¶ Primum est hoc, quod peccatum istud est diabolicum. Opus enim diaboli est operam dare ut hominem decipiat in peccatum. Sic studium vetularum talium est, ut mulieres inclinent ad peccatum. Nec habent de illo peccato quandoque nisi fetorem & potum vni vini. Vnde Iob tertio. Puella vendiderunt pro vino, & biberunt. ¶ Secundum est hoc, quod opus earum magis est noxium quam opus diaboli. Vbi enim nec homo nec diabolus potest aliquid facere per se, ibi facit vetula. Vnde posset recte dici diabolus, eo quod in peccato diabolo assimiletur. A peccato enim habet diabolus quod sit diabolus, qui est a creatione angelus. Posset et dici satan, quod interpretatur aduersator. Efficacia eius enim aduersatur saluti eius quam mouet ad malum, quam ipse diabolus. ¶ Tertium per quod potest ostendi magnitudo huius peccati, est pena serpenti a Domino indicta. Serpens enim quem diabolus sibi elegit, ut per eum mulierem deiceret, eo quod mulieri assimileretur (erectus enim tunc erat, & secundum Bedam, vultu virgineum habens) significat recte has vetulas quas diabolus elegit ad alias mulieres deiciendas, eo quod sint eis similes. Licet autem serpens tanquam creatura irrationalis non intellexerit quid fecerit, tamen in tribus punitus est cum mulier in duobus punita sit tantum, & vir tantum in vno. Vir etiam quia in solo esu peccauit, in labore quarendo sibi edulium punitus est. Vnde dictum est ei: Maledicta terra in opere tuo, & cetera. Mulier superbiuit, & in fructu peccauit: ideo Deus eam humiliauit, dicens, Sub viri potestate eris. Et in fructu eius punitur eam, dicens: In dolore paries. Serpens verò, quia hominem deiecit, prostratus est, quum prius erectus incederet. Vnde dictum est ei: Super pedes tuos gradieris. Qui a habuit in ore mendacium, ideo in ore eius positum

T O M V S II.

est venenum. Et in cibo punitus est. Vnde dictum est ei: Terram comedas oībus diebus vitæ tuæ. Quia mulierem decepit, ideo dictum est ei: Inimicitias ponam inter te & mulierem. Et post: Ipsa cōteret caput tuum. Et est argumentum q̄ mulieres sanctæ multū debent odio habere tales vetulas, non naturam, sed vitium earum. Et nisi se correxerint, procurare eo modo quo secundū Deū poterūt, vt à vicinia sua expellāt eas. Qualiter ergo punientur vetulæ q̄ intelligunt peccata q̄ faciunt, si sic serpens punitus est, qui non intellexit? Sicut serpens in ore punitus est, sic punientur & ipsæ. Et quia vinum pro peccato qd faciunt bibunt, fel draconum erit vinum earum, & venenum aspidum insanabile. Ipsis ēr dicitur: Non terram comedas, sed carbones comedas oībus diebus vitæ tuæ. Et quia se plancae vel pōtem diabolo fecerunt, vt p eas ad mulieres diabolus transiret, ipse prostratæ conculcabuntur, & vadent sup eas horribiles, vt ait Iob. Quartum est qd legitur Ecclesia, vigesimo octa uo, de lingua tertia, vbi sic habetur: Mulieres fortes dei cū vel mulieres viratas, secundum aliā literam, vel ēt maritatas. Et quibusdā interpositis, subiungitur: Et utilis potius inferus, q̄ illa. Ignis infernalis non exurit nisi illos qui adducuntur, & qui hoc meruerunt sed lingua tertia iniustissime vrit igne peccati, ēt illos qui sibi nihil nocuerunt. Quintum est hoc, q̄ vetula talis se habet sicut lingua in corpore diaboli, q̄ est congregatio malorum. Ex quo satis potest ostendi, quod multa malitia sit in huiusmodi mulieribus. Si enim tantum est malitiæ in lingua vnus hominis, vt habetur in Cano. Iac. tertio, quantum credenda est habere malitiæ lingua diaboli. De lingua hominis dicit Iacob. Lingua nostra ignis est, vniuersitas iniquitatis. Et post, quæ maculat totum corpus, & inflamat rotam natiuitatis nostræ inflammata à gehenna. Et iterum: Lingua est inquietum malum, plena veneno mortifero, quæ de lingua diaboli verissime possunt dici, scilicet de vetula. Præterea cū diabolus vt faber sit, iuxta illud Esa. quinquagesimo quinto. Ego creauī fabrum sufflantem in igne prunas. Et iuxta illud Iob quadragésimo primo. Halitus eius prunas ardere facit. Vetulæ istæ sūt vt folles ipsius. Attestatur aut nigredo vetularum huic officio. Ipse ēt vetulæ sunt quasi larvæ sub quibus latet diabolus, & in quibus operatur. Si enim se manifestaret in propria forma, horrorem mulieribus incuteret. Ipse ēt rex sunt proditiōis apud Deum cuius castra explorant, & procurant vt diabolo tradantur. Præterea, quum Christus in tempore passionis laborauerit vsque ad sudorem sanguineum, & tantum dolorem sustinuerit quod non fuit dolor

DE LVXVRIA.

21

dolor sicut dolor eius, & tū expenderit. Ibi enim fractum est alabastrum, & vnguentū misericordiæ effusum in tanta abundantia, q̄ cum senserunt cœlū & terra, & infernus: vnicam tamē animam, scilicet latronis, in actu lucratus est ibi. Ex quo satis pater quantū peccent hæ vetulæ etiā si non auferrent nisi vnā animam Deo in tota vita sua, cū tale damnum faciant ei, quale lucrum ipse fecit in cruce. Item si prædicator vnus non lucraretur in tota vita sua nisi vnicā animam, multum faceret, quum vna aīa plus valeat q̄ omnes diuitiæ huius mundi. Igitur si aliqua vetula toto tēpore vitæ suæ nullum aliud malū faceret, nec corde, nec ore, nec opere, nisi quod vnā animam Deo auferret, nimis esset. Item si aliquis vendidisset vnum de vicinis suis comedendo, & bibendo cum eo aliquibus qui eum corporaliter iugularent, valde malus indicaretur vel si q̄s ad tantam malitiam peruenisset, q̄ pro duodecim denariis hominē vnum corporaliter interficeret. Quam mala ergo iudicanda est quæ tot mulieres vendit ad interficiendum eas spiritualiter, comedendo & bibendo cū eis. Et quæ non pro duodecim denariis, sed pro potu vno vini interdum in mortem vnus aīe consentit. Præterea incendarij qui furim domos & acervos manipulorum incēdunt in guerris, peiores cæteris reputantur, & maximē sunt exosi. Vetulæ autē istę incendariæ sunt. Luxuriā enim, quæ ignis est vsq; ad consumptionem deuorans, vt legitur Iob 31. in cordibus hominum ponunt. Nec parcunt etiam templis: fideles enim tēpla sunt Deo in baptismo dedicata. Item si nullum tale sacrificiū est Deo vt zelus animarum, nullum tale sacrificiū est diabolo vt perditio earum, & nihil sic Deo displicet. Vetulæ tales videntur propriē esse de familia diaboli. Et sicut voluit Christus vt super apostolos apparerent linguæ igneæ, ad ostendēdum quod officium eorum erat verbis corda hominum igne cœlesti inflammare: sic diabolus si vellet officium istarum vetularum hominibus ostendere, linguas igneas igne fetido inferni faceret super eas apparere.

De malo exemplo per quod excitatur Luxuria. Caput III.

ALVM exemplum licet vniuersaliter multum timentum sit, præcipuē tamen exemplum huius peccati: quia in membris generationi deputatis maximē sæuit concupiscentia. Vnde summo studio vitanda sunt, vbi fornicarij conuertantur: quia non accideret de facili, quod aliquis videret aliquos fornicari quin tentaretur. Vnde Ecclesiastic. decimo nono.

Qui

T I O M V S II.

Qui se coniungit fornicariis, erit nequam. Et Apostolus primo Corinthiorum quinto loquens de Corinthio fornicatore. Nescitis quia modicum fermenti totam corrumpit? Expurgate ergo vetus fermentum. Et Senec. Vnū exemplum auaritiæ vel luxuriæ multum mali facit. Etiam cum eis qui sunt in matrimonio non est tu tam habitare illis qui virginitatem vel castitatem volunt seruare.

De aspectu mulierum, qui valde timendus est. Cap. 1111.

A spectus mulierum valde timendus est, ut potest ostendi & auctoritatibus & exemplis, & rationibus. Auctoritatibus. Vnde super illud Gen. 3. vidit mulier &c. Dicit Greg. Non licet intueri quod non licet concupisci. Item Gregor. Pensandum est quantum visum debemus restringere, qui mortaliter viuimus, si mater viuentium per oculos ad mortem venit. Et Ecclesiast. nono. Virginem ne conspicias, ne forte scandalizeris in decore eius. Et post. Auerte faciem tuam a muliere compta. Exemplis potest idem ostendi. Vnde Genes. trigesimo quarto. Cum vidisset Dinam Sichei filius Emor Heuæi, princeps terræ illius, adamauit illam, & rapuit. Et Genes. trigesimo nono. Iniecit domina oculos suos in Ioseph, & ait: Dormi mecum. Et secundo reg. 11. vidit Dauid Bersabee lauante se ex aduerso super solarium suum. Erat tunc mulier pulchra valde. Et subiungitur: Missis itaque Dauid nutius tulit eam. Et de Iudith 16. legitur: Colligauit cincinnos suos mitra ad decipiendum eum. Sandalia eius rapuerunt oculos eius. Pulchritudo eius captiuam fecit animam eius. Cincinnos vocat capillos in serie vna congregatos. Multis etiam rationibus potest ostendi quod valde timendus sit nobis aspectus mulierum. Quarum quedam sumuntur ex parte mulierum, & alia ex parte oculorum. Ex parte mulierum sumere possumus tres rationes, ad hoc ostendendum. Prima est hæc, quod a planta pedis vsque ad verticem non est locus in mulieribus, in quo non sit positus laqueus ad capiendum oculos. Quod satis innuit Iudith 16. Dicitur ibi: Colligauit, & cetera ut supra, ecce laqueus in pedibus. Et Ecclesiast. 7. Inueni mulierem amatiorem morte, quæ laqueus est venatorum, & lagena cor eius. Vincula sunt manus eius. Hoc dicitur, ut qui in manibus eius teneretur, sciat se esse in vinculis diaboli. Et Prover. 7. Ecce occurrit mulier ornata meretricio, præparata ad capiendas animas. Notandum quod diabolus exorat mulieres, pellem honestæ conuersationis ab eis remouendo, ad miluos, id est

DE LVXVRIA.

22

est ad luxuriosos capiendos, qui sunt animalia ignobilia, quæ ad extra volant. Ad idē solent canes vel murilegi exkoriari. Mirū est quomodo hoc toleratur inter fideles, quod mulieres sic præparæt se ad intersectionem animarum. Si quis faceret foueam in via, & eā cooperiret, nō toleraretur. Tota autem profunda est meretrix: ut legitur in Prou. 23. Item Eccle. 9. Ne respicias mulierem multuolam, ne forte incidas in laqueos eius. Secunda ratio quare aspectus mulierum sit timendus, est hæc, quod mulieres in aspicientibus se solo visu ignem infernalem succendunt etiam à remotis. Vnde Eccle. 9. Ne circumspectas speciem alienam. Propter speciem mulieris perierunt multi. Et ex hoc concupiscentia quasi ignis exardescit. Tertia ratio est, quia nō est aliqua pars in eis, quæ quasi gladio nō vtantur in necem se aspicientium. Hieronymus. Gladius igneus est species mulieris, quasi ex oī parte sui sagittas mittens. Ad quā sagittationem pertinet quod legitur Prou. 7. Donec transfigat sagitta iecur eius. Et paulo post. Multos vulneratos deiecit. Non est hoc mirum si multos interficiat, cum densescat multitudine telorum sicut porcus, qui dicitur spinaticus multitudine spinarum.

Quod oculi dant occasionem sepe peccato Luxuriæ.

Ex parte verò oculorū possunt sumi septē rationes. Prima est quod oculi sunt valde veloces ad nocendū animæ. Ideo p̄donibus cōparantur. Thren. 4. Oculus meus dep̄datus est animā meā: Prædones timentur multum propter sui velocitatē. Ad idem pertinet quod dicit Gregorius super illud Gen. 3. Vidit mulier &c. Deprimendi sunt oculi a lasciniis suæ voluptatis, quasi quidā raptores ad culpā. Nō enim Heua lignum contigisset, nisi prius incautē respexisset. Secundo timendi sunt oculi, quia à remotiori nocēt. Gustus & tactus sunt eorum quæ sunt immediata: sed visus nō sic propter hanc causam multum timentur balistarum, & sagittarum. Tercio, quia oculi cōtra nos multis armis vtuntur. Plures enim differentias rerū nobis ostendit visus, ceteri sensus. Sensus iste ministrat materiā tentandi nobis, & quantum ad concupiscentiā carnis, & quantum ad concupiscentiam oculorum, & quantum ad superbiam vitæ. Vnde philolophus: Totius hoīs libertas, est perdidisse oculos. Oculi sunt per quos paupertatē ferre non possumus. Oculi tota nostra luxuria sunthi nos in omnia quotidie vitia precipitant. Quarto, quia duces sunt scelerum. Inter latrones magis timeantur, qui vias scientes aliorum sunt duces. Sene. Intelligendū est partem esse innocentis cecitatem. Huic oculi adulteriam monstrant, huic incestum, huic domum quam concupiscat, irritamenta sunt

T O M V S . I I .

sunt malorum, duces scelerum. Quinto propter corruptionem magnā quæ in oculis est. Ad quā corruptionem. Primò facit facilitas lædendi, quæ videtur habere à natura, etiam quantum ad peccatum. Cui attestatur facilitas lædendi corporaliter, quæ est in eis. Dispositio enim corporalis attestatur frequenter dispositioni spirituali. Ad idem facit hoc quod naturaliter custodiuntur oculi tanta diligentia. Multis enim tunicis inuoluti sunt à natura, & palpebra etiam exteriori defenduntur, & etiā obiectione manus si opus fuerit. Eiusdem etiam facilitatis lædendi signū videtur esse hoc, quod per oculos ad matrē nostram mors intrauit. Secundo facit ad corruptionem istā hoc, quod multi corrupti fuerunt in primo peccato. Vnde post comestione pomi sequitur in Genesi: Et aperti sunt oculi eorum. Quod intelligitur quo ad motus concupiscentiarum. Non enim intelligendū est, quod quasi palpones, & cæci accesserunt ad lignum vetitum. Vnde super illud Matth. 7. Quid autē vides festucā, dicit gl. Oculi qui in paradiso post culpā est reueratus, videt non vnde proficiat, sed vnde in deterius cadat. Tertiò corrupti sunt ex diuturna consuetudine peccandi. Tanta autē corruptio ista est, quod quasi inuitus concupiscit homo quod videt oculus. Vnde super illud Iob 31. Pepigi fœdus cū oculis meis, & cetera. dicit gl. Fœdus cum oculis pepigi, ne prius incautē aspiceret quod postea inuitus amaret. Sexto ideo sunt multū timendi oculi, quia vsus eorum est valde necessarius. Quāto .n. est vsus magis necessarius, tanto & abusus est magis timendus. Licet lingua valde corrupta sit, tū includi potest lōgo tpe, & sic cessando ab eius vsu cauet homo ab eius abusu. Sed oculi non cessant videre, vnde non cessant peccare. Vnde 2. Pet. 2. Oculos habentes plenos adulterij, & incessabilis delicti. Septimo sunt oculi timendi, quia sunt quasi duæ portæ in castro corporis nostri, quibus si dominetur diabolus, simpliciter erit dñs corporis nostri. Dñs qui habet portas alicuius castri, habet & castrū. Vnde Iob 31. Post illud, pepigi fœdus &c. Subiungitur: Quā enim partem haberet in me Deus desuper? Vbi insinuat quod nihil habet Deus in hōie, si oculos non habeat: sicut non est dñs castri, qui non habet ibi ingressum, & egressum. & vt breuiter dicā quum brevis sit oīs malitia super malitiā mulieris, vt legitur Ecclesi. 2. 5. Et nihil oculo nequius creatū sit, vt legitur eiusdem 30. Quum in aspectu mulieris hæc duo valde timenda coniunguntur, cōstat aspectum mulierum valde timendū esse. Ideo Iob sciens oculos esse hostes valde nociuos, fœdus cū eis pepigerat, vt nec cogitaret de virgine. Ideo etiā leguntur quidam philosophi sibi oculos eruisse. Vnde Hieronymus: *

D E L V X V R I A .

25

nymus: Non doceas si hoc non habeas, quod formice, & mulce, & serpentes habent, carnis oculos: sed illum oculum te habere lætare, de quo in Cant. Vulnerasti cor meum, soror mea sponsa in vno oculorum tuorum. Denique quosdam mundi philosophos legimus, vt toram cogitationem ad puritatem cogere, sibi oculos eruisse: in hoc tamen non debemus eos imitari.

Quod colloquium mulierum valde sit timendum. Caput V.

Olloquium mulierum valde timendum est. Quod patet primò per hoc quod sermo mulieris insinuat esse rete. Prou. 7. vbi sic legitur, de fallace muliere: Irrexit eū sermonibus multis. Secundo ex hoc quod comparatur igni. Eccl. 9. vbi sic legitur: Colloquium illius quasi ignis exardescit. Tertiò ex hoc quod comparatur gladio acuto. Prou. 5. Fauis distillans, labia meretricis, & nitidius oleo guttur eius: nouissima autem eius amara quasi absinthium, & acuta quasi gladius biceps.

De auditu cantionum amatoriarum, turpiloquiorum, & instrumentorum musicorum. Caput VI.

Vditus cantionum valde timendus est. Vnde Ecclesiast. nono. Cum saltatrice ne sis assiduus, nec audias illam ne forte pereas in efficacia illius. Ad auditum turpiloquiorum possumus referre quod dicit Apostolus primo Corinthiorum decimo quinto. Corruptunt bonos mores colloquia mala. Musica etiam instrumenta multum sunt timenda. Frangunt enim corda hominum & emolliunt. Et ideo secundum verbum Sapientis essent frangenda.

Quod tactus mulierum sit valde periculosus. Caput VII.

Actus mulierum valde periculosus est, sicut potest ostendi multis testimoniis scripturæ. Et primo ex hoc quod legitur Ecclesiast. 9. Cum muliere aliena ne fideas omnino, nec accumbas cum ea super cubitum &c. Secundo ex hoc quod legitur Ecclesiast. 26. Qui tenet eam, quali qui apprehendit scorpionem. Tertiò ex hoc quod legitur Ecclesiast. 7. Vincula sunt manus eius. Quarto ex hoc quod legitur Prouerbio. 6. Nunquid potest homo abscondere ignem in sinu suo, vt vestimenta eius

ra eius non ardeant aut ambulare super prunas ut non comburantur plantæ eius? sic qui ingreditur ad vxorē proximi sui, non erit mūdus qui tetigerit eam. ¶ Ad idem facit exemplum Andreæ episcopi supra positum, qui sanctimoniam percussit manu, de qua percussione princeps demonū adeo lætatus est. Ad idem facit exemplum quod habetur in dialogo de quodā sacerdote qui habuerat concubinā, sed eam dimiserat, & ei non cohabitabat imō sanctissimē viuebat. Tandē eo ægrotāte ad mortem, & circumstantibus dubitantibus, vtrum iam spiritus recessisset, illa que tunc ibi erat accessit propē tentatura vtrum adhuc spiraret ille autem vidit eam & cū magno conamine locutus ait Recede mulier recede: adhuc viri gniculus, tolle paleam. Ad idē facit quod legitur in Vitis patrū, de quodam fratre, qui volens cum matre transire flumen, manus suas inuoluit pallio eius: & portauit eā vltra: & interrogatus ab ea, cur hoc faceret. Respondit: Corpus mulieris ignis est, & eo ipso quod cōtingebam te, veniebat mihi memoria de aliis mulieribus.

*De remedijs contra Luxuriam. Pars IIII, habet
quatuor capitula.*

De triplici remedio contra peccatum Luxuriæ. Caput I.

DICTVM est de his, que dant occasionē Luxuriæ, consequenter dicendū est de remedijs contra hoc peccatū. Quum autem Luxuria sit ignis, sicut patet ex prædictis, necessarium erit triplex remediū contra eā, sicut contra ignem nimum triplex solet adhiberi remedium, scilicet, aut per aquę effusionē, aut lignorum subtractionem, aut elongationem. Verbi gratia: Si olla quæ iuxta ignē est adeo ebulliat ut effundatur quod in ea continetur, aliquod horum trium fieri consuevit vel aqua frigida ollæ infunditur, vel de lignis subtrahitur, vel olla ab igne elōgatur. Sic etiā faciendū est contra ignem luxurię. Si quis videret se tentari à peccato illo, consilium vnum est ut ad aquā recurrat, vel ad aquam frigidam quam proiciat super se ad literam, vel ad aquam lacrymarum, vel ad aquam, id est tribulationem quamcūq; vel recipiat disciplinam bonam, vel pūgat se fortiter, vel trahat si bi pilos barbe, vel capitis, vel si nō vult adhibere tribulationis præsentiam, saltem adhibeat eius memoriā, ut cogitet de penis quæ debentur peccato luxurię. Ad istud remedium pertinet quod legi-

tur Prou. 20. Dolor vulneris absterget maculam. Eccl. 1.1. Malitia vnius horę obliuionem facit luxurię maximā. Ad idem pertinet quod legitur in Vitis patrū de quodā sene, qui quum tentaretur graniter de quadam muliere, quam receperat in hospitio suo, ipse accendit lucernam, & combussit omnes digitos suos. Sicut autem ille merito combureretur, super cuius veste ignis caderet, qui præpigiuita illum à se non excuteret, nec esset compatiendum ei. Et si cur merito domum suam amitteret, qui videns domum suam comburi, aquam non quæreretur merito ignis luxurię eos consumit qui ad aquam tribulationis non currunt, cū vident ignem consumere, non vestes suas vel domū, sed seipsos. In qua pigritia satis ostendunt, quod magis vilipendunt seipsos, quam aliqua suorum. Sene. Nihil est homini seipso vilius. si homo tunc intraret in aquā frigidam vsque ad pectus, ex quo non immineret ei ex hoc periculum, non esset malum. ¶ Secundum remedium est ut homo subtrahat sibi de cibo & potu: secundum enim ligna syluę exardescit ignis, ut legitur Eccl. 12. Pamphilus: Detrahe ligna foco, protinus ignis abest, & præcipue de illis generibus ciborum & potuum, que inflammant ad luxuriam: ut sunt fortia vina & acuti saporis. Ista enim sunt non qualiacūq; ligna ad nutrimentū luxurię, sed sunt quasi facule ardentes ad eam incendendam. Vnde sicut deridendus esset ille, qui faculis ardentibus domum suam accēderet, si diceret quod combustio eius sibi displiceret: Sic deridendi sunt qui dicunt se velle continere, cū talibus cibis, & potibus domos suas incendunt. ¶ Tertium remedium est, ut homo elonget se ab igne luxurię. Hoc remedium docet nos Apostolus primo ad Corinth. sexto. dicens, Fugite fornicationem. Super quod verbum dicit Ambrosius: Quum aliis nempe vitij potest expectari conflictus: hanc fugite, ne approximeris, quia non potest aliter melius vinci. Ad idē monemur exemplo Ioseph: de quo legitur Gene. 39. quod cū dormina sua diceret ei, Dormi mecum: ipse relicto in manu eius pallio, fugit, & egressus est foras.

¶ Quod fugiendo homo debeat pugnare contra peccatum carnis.

Triplex autem ratio potest assignari, quare fugiendo pugnandum sit cum peccato carnis. Primum est, quod luxuria ignis est, homo verō est vel scenum, vel stupa. Primum potest haberi ex illo verbo Esai. 40. Omnis caro scenum. Secundum ex illo verbo Eccl. 1. Stupa collecta synagoga peccantium. Nulla autem securitas est stupę vel sceno esse iuxta ignem. Secunda ratio est, quia luxuria

T O M V S II.

luxuria peccatum est valde immundum. Vnde sicut non esset bonū luctari cum homine luto, quia licet deliceret eum, tamen se inquinaret: & sic non est securum luctari cum peccato isto: Vix enim potest esse quin homo non inquinetur ibi. Ad hoc potest referri quod legitur Ecclesiast. 13. Qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea. Tertia ratio est, quia non est bonum de propē pugnare cum hoste illo, qui ex propinquitate sumit vires. Talis est luxuria. Corpus enim nostrum quod prius erat pacificum, conuertitur in hostem. Vnde sicut princeps aliquis timet pugnare cum hostibus suis, quando credit quod in exercitu suo multi sunt proditores, qui debeant iuvare hostes suos quando conflictus venerit: sic debet timere homo pugnare contra luxuriam quoniam corpus nostrum ad motum proditoris contra nos in pugna illa fiat.

Quod mulieres sint fugiendæ.

AD hoc enim quod mulieres nobis fugiendæ sint, faciunt testimonia scripturæ quæ sequuntur. Eccle. 30. Commorari leoni & draconi placebit, magis, quā habitare cum muliere nequam. Hieronymus. Ianua diaboli, via iniquitatis: scorpionis percussio, nocivus genus est feminarum. Idem: Ego iudico si cum viris mulieres habitent, viscarium diabolo non deerit. Ex his occupatum est ab initio peccatum. Eccl. 25. A muliere initium factum est peccati, & per illam omnes morimur. Hieronymus: Prima tentamenta clericorum sunt frequentes accessus mulierum.

De tribus quæ solent homines ex accessu mulierum ad se decipere. Caput II.

Sed tria solent circa aliquos decipere, scilicet sanctitas mulierum, fiducia de propria castitate, & confanguinitas. Contra primum dicit Hiero. Si pudicitiam queris, feminam quam videbis bene conuersantem, mente dilige, non corporali frequenter ornatu. Contra secundum similiter dicit Hiero. Ostium tuum aut raro aut nunquam mulierum pedes teret. Vide ne sub eodem tecto manseris, nec in præterita castitate confidas. Nec David sanctior, nec Samson fortior, nec Salomone potes esse sapietior. Memento semper quod paradisi colonum mulier de possessione sua eiecit. Si dixerit forsitan aliquis se non stipulam esse, sed ferrum, & ideo non oportet eum timere mulierum familiaritatem, scimus quod ignis ferrum ipsum immutat, & quasi ignem induit. Sic & ignis luxuriæ etiam homines ferreos immutat in malum. Vnde Hierony. Ferreae mentes libido

D E L V X V R I A.

25

libido domat. Ex duobus est lapidibus si inuicē colliduntur ignis exit. Sic ex familiaritate duarum personarum, quæ quasi lapides videntur, exit quædam ignis luxuriæ. Præterea, etiam murus à canela iuxta se posita non cõburatur, tñ denigratur. Sic licet homo non cadat ex familiaritate mulierum in peccatum carnis, tamen aliquantulum inquinatur. Vnde Hiero. Crede mihi: non potest cum Dño toto corde habitare qui feminarum accessibus copulatur. Contra tertium dicit Hieron. Si generis gratia iudicas mulieres nullo modo dimittere, memento quod Thamar à fratre suo corrupta sit: præcipue vero debet homo cauere ne sit solus cum sola. Vnde Hieron. Solus cum sola secretò absque arbitrio ne sedas. Ad hoc facit quod legitur Gen. 39. Accidit quadam die ut intraret Ioseph domum, & operis quippiam absque arbitrio faceret: at illa apprehensa lacinia vestimenti diceret. Dormi mecum: & ipse fugit. Sicut autem fugiendæ sunt mulieres, ita & munuscula earum. Vnde Hier. Crebra munuscula, & vestes ori applicatas, ac degustatos cibos, blandasque, ac dulces literas sanctus amor non habet. Fugiendæ etiam sunt loca in quibus homo possit vel spectare mulieres, vel spectari ab eis. Ad quod pertinet quod legitur Ecclesiast. 8. Noli circumspicere in vicis ciuitatis, ne obseruaueris in plateis illius. Auerte faciem tuam à muliere compta. Ad hoc essent homines multum admonendi post Pascha. Hæc enim est occasio reciduiandi multis.

De choreis, & quàm malum sit ducere eas, multis testimonijs scripturarum ostenditur. Cap. III.

Iacet autem sint fugiendæ loca vniuersaliter in quibus mulieres possunt videre, vel videri, specialiter tamen fugiendæ sunt loca in quibus ducuntur choreæ. Vnde hic de choreis agemus, ostēdentes quàm malum sit choreas ducere. Primum ex testimonijs scripturarum. Secundò rationibus multis & periculosis hoc sit. Tertiò, quod fatuum sit hoc. De testimonijs autem scripturarum sufficiat ponere septem. Primum est illud verbum Augustini: Melius est in Dominicis diebus arare vel fodere, quàm choreas ducere. Secundum est illud quod legitur Exod. 32. Quam propinquaslet Moyses ad castra, vidit vitulum, & choros, iratusque valde, proiecit de manu tabulas, & confregit eas ad radicem montis. Deinde assumptis secum filiis Levi, interfecit tria millia. Alia littera habet viginti tria millia. Ex hoc quod Moyses qui erat mansuetissimus hominum qui erant in terra, adeo iratus fuit, & tan-

tam vindictā sumpsit de hoc q̄ Dei honores vitulo impenderant, & choreas duxerant, satis pōt esse manifestum quantū irasci deberet si quis zelum altarum haberet, qui diuino seruitio contempto, & neglecto videret diuinos honores impendi non vitulo, qui est creatura Dei, sed ipsi vanitati lasciuie per vitulum designatæ, vitulus enim aīa est lasciuum. Tēporibus illis quibus deberent hoīes audire canus ecclesiæ, audiunt cantus lasciuie. ¶ Tertiu testimonium est illud quod legitur Marth. 14. q̄ saltatrix fecit amputari caput Ioannis. In hoc enim p̄figuratum est quantā potestatem habituræ erant saltatrices ad separandum eas, in quibus est gratia Dei, quæ per Ioannē designantur, à capite suo Christo. ¶ Quartum testimoniu est quod legitur Ezech. 25. Pro eo q̄ plausisti manu, & percussisti pede, & gaula es toto affectu super terrā Israel: ideo ego extendam manū meam super te, & tradam te in direptionem gentiū, & interficiam te de populis. ¶ Quintum est illud Augusti. Omnis motus perulantiæ, saltus est in profundum cloacæ. ¶ Sextū est illud quod refert Gregorius in dialogo. de quadā sorore, cui de nocte in visione apparuit beata virgo, atq; coeuias in albis vestibus ei ostendit puellas, quæ cum illis se admiscere appeteret, & se illis adiungere non auderet, beatæ Mariæ vocē requisita est an vellet cū eis esse, & in eius obsequiis viuere. Cui eū puella diceret, Volo: mandatu protinus accepit, vt nihil vltra leue, & puellare ageret, & à risu & iocis abstinere, sciēs q̄ inter virgines quas viderat ad eius obsequiū die trigesimo venire. Quibus visis in cūctis suis moribus puella mutata est, & oēm à se leuitatem puellaris vitæ remouit. Cumq; parentes eius eam mutatam mirarentur, quisi sibi beata virgo iullerat & quo die itura esset ad eius obsequium indicauit. Tūc post xxv. dies febre correpta est, & die trigesimo cū hora exitus sui appropinquaret, eandem Dei genitricem cum puellis quas in visione viderat, ad se venire cōspexit. Cui se vocanti respondit, & aperta voce his clamare cepit, Ecce domina venio: in qua voce reddidit spiritū: & ex corpore virgineo habitatura cum suis virginibus, exiit. In hoc q̄ puella q̄ volebat processioni beate virginis interesse, mandatum accepit vt à iocis abstinere, satis potest perpendi, q̄ ingressus processions chorearum prohibeat ab ingressu processions celestis. Vnde multum fugiendæ sunt huiusmodi processiones, quæ à tali processione hominem prohibet. ¶ Septimum testimonium est Apoc. 9. vbi legitur, quod ascēdit fumus putei abyssi sicut fumus fornacis magnæ, & obscuratus est sol & aer de fumo putei abyssi, & de fumo putei exierunt locustæ in terrā.

terrā. Fumus ascendens de puteo abyssi, est fœtor & ardor luxurie, qui obscurauit solē id est cœtum sacerdotum, quorum est illuminare ecclesiā & aerem id est cœtum contemplatiuorū pro magna parte. De hoc fumo exierunt locustæ: id est, cantatrices, & saltatrices se nō regentes ratione, sed incedentes inordinatē ac si bruta animalia essent. Hæ locustæ nihil oīno virens relinquunt in terrā ecclesiæ, sicut de locustis Aegypti legitur Exo. 10. Hæ locustæ dicuntur exisse de fumo putei, non quia habeant ab eo q̄ sunt, sed quia habent inde q̄ locustæ sunt. Aliquæ enim quarum corda infecta sunt ex fumo putei abyssi, procurant choreas. Aliæ verò ex leuitate sola in principio ei consentiunt. Iuxta hunc modū loquendi dicitur diabolus esse pater malorum, non quia ipsi habeant ab eo q̄ sunt, sed quia habeant ab eo, id est ab eius imitatione, q̄ mali sunt. ¶ Sequitur in visione Ioannis quibuscūq; interpositis. Et similitudinibus locustarū similes equis paratis in p̄liū. Innuitur in hoc q̄ ornatus mulierū est quēdā preparatio ad hoc q̄ diabolus eis inideat, & Deum in eis impugnet. vnde sicut dicit Propheta de Dño, quod ipse posuit Ierusalem sicut equum gloriæ suæ in p̄lio: sic diabolus facit de talibus mulieribus. Sequitur. Et super capita earū tales coronæ similes auro. Hoc pertinet ad ornatum quem habent tales mulieres in capitibus. Et insinuat q̄ ornatus quos iste mulieres deferūt in suis capitibus, quos acquisiuerunt à suis amatis, sunt quasi coronæ pro multiplici triūpho quē habuit diabolus per eas de filiis Dei. sic solent strenui milites in torneamentis in capitibus equorū suorū coronas ponere de floribus. Sequitur. Et facies earū sicut facies hoīum. Sicut facies hoīum dicit, & nō facies mulierū: pp mulieres, q̄ se dipingunt, quarū facies sunt sicut larvæ sub quibus latet facies naturales quas Dñs eis dedit: quæ sunt pallide. Ad quas facies pertinet, qd dicit Hieronymus: Quia fiducia, inq̄, erigit ad cœlos vultus, quos cōditor non agnoscit: sequitur. Et habebant capillos sicut capillos mulierū. Sic dicitur, propter illas quæ deferunt crines à mortuis mulieribus abscisos, qui nō sunt capilli mulierum, quia nec mortuarū sunt, quia ab eis abscisi sunt: nec illarū sunt quæ eos deferunt, sicut vāg non sunt spinarū, etū eis alligantur. Et mirum est quomodo mulieres non timent deferre capillos mulierū mortuarum, & habere eos de nocte ad caput suum. Sed verisimile est q̄ diabolus hanc audaciā procuret in eis. Cuius signū est hoc, q̄ ipse deferre timeret camisiā vel aliam vestem mulieris mortuæ: de capillis verò nō timent, de quibus videntur magis esse imendum. Sequitur. Et dentes earum sicut dētes leonum. Hoc pertinet

T O M V S II.

tinet ad rapacitatem talium mulierum. Ad hoc pertinet q̄ legitur Eccl. 9. Ne respicias mulierem multiuolam: tot enim volunt tales mulieres ab amatoribus suis, q̄ mirum est. Sequitur, Et habebant loricas sicut loricas ferreas. Hic insinuat in corrigibilitas earū. Sicut enim in lorica non pōt vna macula ab alia separari, sic non pōt eis persuaderi vt vnum de ornamentis suis dimittant. Et vox alarū earum sicut vox curruum equorū multorum currentium in bellū. Sicut exercitus magnus suo tumultu hostes fugat quādoq̄, & deuincit, & clamore aues volantes cadere facit sic exercitus diabolicus chorearum solis derisionibus, & clamoribus suis deuincit bonos, & illos qui habebant pennas virtutum à sublimitate vite inchoatē cadere facit. Quod dicitur, alarū, pertinet ad velocitatem quā habent in discurrendo. Quod dicitur, vox curruum, pertinet ad tumultum quem faciunt. Sequitur: Et habebant caudas similes scorpiionibus, & aculei erant in caudis earum. Hoc referendū est ad hoc q̄ mors æterna est finis carnalium voluptatū. Vel ad hoc, q̄ ad mortem culpę hoīes pertrahunt. Sequitur, Et potestas earum nocere hoībus mensibus quinq̄. Hoc potest referri ad hoc, quod à Pascha vsque ad Autūnum præcipue nocent choreæ ecclesię Dei. Sicut enim reges tēpore isto solent ad bella procedere vt hostibus suis auferant, quod in hyeme labore acquisierunt sic diabolus, q̄ citō est Pascha, congregat exercitus chorearum, & auferit ecclesię quod in Aduentu & Quadragesima acquisierat. Sequitur: Et habebant super se regē angelū abyssi. Diabolus enim eas regit, cui nomē Hebraicē Abaddon, Græcē autē Apollion, & Latine habens nomē, Exterminans. Glo. interli. A patria vitę exterminare, est exulē facere. Vnde merito vocatur exterminans diabolus tentans homines per mulieres: quia per eas hoc in exilio sumus. iuxta verbū Hiero. prius positū. Memēto semper q̄ paradisi colonum mulier de possessione sua eiecerit, & valde potēs est demon ille ad faciendum hoīes exulare à cœlesti patria. ¶ Rōnibus ostenditur quā periculofum sit choreas ducere. ¶ Consequenter ostendendū est rationibus q̄ periculofum sit choreas ducere. ¶ Sex autem sunt per q̄ potest ostendi hoc, Primum est hoc, q̄ diabolus in choreis nō habet vnicū gladiū, sed tot quot ibi sunt personę pulchrę & ornate iuxta verbum Hieron. prius positum, Gladius igneus est species mulieris. Vnde non parū timendum est vbi tot gladij hostis conspiciuntur: cum vnicus etiā gladius eius multum timeatur. Præterea, ibi percutit diabolus gladio euaginato: tunc enim pallia, & supertunica alia remouētur. Cum enim alibi percutit gladiū inuoluit. Cum

DE LVXVRIA.

27

Cum etiā gladius iste ex omni parte fecerit, ibi ex omni parte percutit. Ostendunt enim ibi se ex omni parte ante & retrō à dextris & à sinistris. Percutit etiā ibi gladio exacuto. Ad choreas enim nō veniunt nisi prius præparate: quæ præparatio quēdā exacutio est gladij diaboli. Motu etiā circulari quasi quadā mola diaboli exacutur gladius iste, id est, pulchritudo augetur: quia quæ pallida est, & quæ febricitans ibi à fatuis pulchra creditur. ¶ Secundū est, q̄ diabolus non vitur ibi facula vnica ad accēdendum corda hominū, sed pyra immensa. Vnde cum vix possit esse aliquis diu iuxta vnā de faculis istis quin calefiat: quō non calefiat vbi tot sunt faculæ ardentes? Præterea maiores quę filias suas ornant, & ad choreas mittunt, quasi festucas vngunt, vt melius ardeant, & in ignē proiciunt. ¶ Tertium est, quod in choreis vitur diabolus potentioribus armis quę habet, & ferē omnibus modis quibus vti pōt. Potentiora arma quę diabolus habet sunt mulieres. Quod patet per hoc, q̄ diabolus elegit mulierem ad deiiciendum hoīem primum. Has etiā elegit Balaam ad deiiciendum filios Israel: vt legitur in libro Num. 24. vbi habetur quod Balaam dixit ad Balach, Dabo cōsiliū quid populus tuus huic populo faciet extremo tempore. Istud cōsiliū fuit q̄ ipse Balach mitteret mulieres de Moab ad filios Israel, quę deciperent eos. Et sic factum est: vt patet parū infra, scilicet 25. vbi sic dicitur: Morabatur autem eo tēpore Israel in Sethim, & fornicatus est populus cū filiabus Moab, qui vocauerunt eos ad sacrificia sua. At illi comederunt, & adorauerunt deos earum. Et Apoc. 2. habetur, q̄ dicit Deus per Ioannem angelo Pergami, Habeo aduersum te pauca: quia habes illic tenentes doctrinā Balaam, qui docuit Balach mittere scandalum coram filiis Israel, edere & fornicari. Hanc dimisit diabolus Iob, sperans q̄ per eam deiiceret eū. Per hanc etiam voluit deiicere Tobiam. Per hanc David, Samsonem, & Salomonem deiexit. Diabolus tribus modis per mulieres tentat homines insipientes, scilicet tactu, visu, & colloquio: his tribus modis simul in choreis per mulieres tentat homines insipientes, scilicet tactu manuum, cantus suauitate, & pulchritudinis ostensione. In quibus quātum est periculum, ostensum est prius. ¶ Quartum est, quod nulli sancto vel sanctę deferunt honorem, qui choreas ducunt, immo omnibus contumeliam faciunt Sicut enim contumeliam facit alicui sancto, qui peccat in loco ei dedicato: sic qui peccat in tempore ei dedicato. Vnde cum in nullo festo timeant choreas ducere, nulli sancto timeant contumeliam facere. Præterea cum prohibitus sit eis labor in diebus festis, etiam ille, qui esset ad

T O M V S II.

honore Dei, & utilitatem propriam vel proximi, nunquam concessus est eis labor qui sit in contumelia Dei & sanctorum, & damnum proximi. Irridendus videtur esse qui perit requiem producētibz choreas, quę absq; poenitentia decesserunt, cum labore in vita sua quieti prelegerint, & in diebus festis quiescere noluerūt. Nec habent aliquem sanctū qui pro eis intercedat, quia oībz contumelia fecerunt. Quintum est, qđ ducentes choreas faciunt quodammodo cōtra omnia sacramenta ecclesię. Primò contra baptismū: quia frangunt pactum quod inierunt cū Deo in baptismo, cū patrinus earum dixit pro eis, Abrenuntio diabolo, & omnibz pompis eius. Pōpam enim siue processionem diaboli intrant, cū choreas intrāt: unde patrini earum possunt timere ne de promissione illa rei apud Deum inueniantur, & nō admonuerunt eas diligēter ne choreas intrarent. Processio diaboli, est chorea in qua ad modū conuersarum diaboli se habent, quę non intrant, sed assistunt. Tāquā moniales diaboli sunt, quę intrant & cantant. Quę autem assistunt participes sunt maleficiorum, quę ibi fiunt, sicut conuersę sunt participes beneficiorum quę fiunt a sororibus quę nouerunt cantare. Signū autem qđ chorea est processio diaboli, est hoc, qđ tendit ad sinistram. Ad hoc potest referri illud quod legitur Prou. 4. Vias quę a dextris sunt nouit Dñs: peruersę verò sunt quę a sinistris sunt. Contra sacramentū etiam ordinis quodāmodo faciunt, qui choreas ducunt. Sunt enim quasi similes clericorum, & tale seruitiū diabolo offerunt, quale clerici Deo, & per cantus earū cantus ecclesiasticus contemnitur, & negligitur. Qui enim deberēt interesse vesperis, intersunt choreis. Contra sacramentum matrimonij etiā fit ibi: & quia maritis multū ibi detrahatur, quibus dicitur, Por non mari si &c. & Multi incitantur ad faciendū contra matrimonij si dem: apertē etiā contra matrimonij legem ibi prędicatur: vt cū cantatur, qđ pro prauo marito vxor dimittere nō debeat quia amicum habeat, cum secundū legem Dei etiam leprosum dimittere non debeat, quin loco, & tēpore ei debitum reddat, si ipse voluerit. Faciunt etiam contra sacramentū confirmationis, in quo in fronte signum crucis susceperunt tanquā emptę passionē Christi. In choreis verò signo crucis abiecto, signū diaboli in capite proprio posuerunt, signū scilicet venalitatis, quasi Christus nō emerit eas. Posuerat Christus vexillum suum in fronte earum tanquā in emine ntiore parte castri sui, & ipse vexillum diaboli pro eo posuerūt, non absq; magna contumelia Christi. Faciunt etiam contra sacramentū poenitentię per quā Deo reconciliatę erant in Quadrage-

sima,

DE LVXVRIA.

28

simā, dum pacem illam frangunt, & in exercitum diaboli addunt. Faciunt etiā contra sacramentum altaris: quia ad mensam Dei pānē celestem susceperūt, & post nihilominus Dei terram igne incēdunt, similes Iude, qui cū comedisset ad mensam Dñi, accepit cohortē, & a pontificibus, & Phariseis ministros, & venit cōtra Iesum: vt haberetur Ioann. 18. Contra sacramentum verò extremę unctionis paucę possunt facere, quia paucę illud susceperunt. Si quę tñ illud susceperunt, faciunt contra illud quando sanitatem acceptā a Deo, in sacramento illo expendunt in contumeliā largientis. Sextum, per quod potest ostendi qđ malum sit choreas ducere, est multitudo peccatorum quę cōmittunt personę quę choreas ducunt. Peccant enim gressu, ornatu, cantu, tactu, visu, auditu &c. Gressu peccant, nullam enim passum faciūt, qui non bene numeretur. Vnde Iob 31. Nōdne ipse considerat vias meas, & cunctos gressus meos diu numerat? Ornatu verò peccant quinq; modis. Primò, quia inde superbiunt. Secundò, quia corda intuentium ad luxuriā accēdunt. Tertiò, quia aliis qui non habent similes ornatus erubescētia faciunt, & dante eis occasione concupiscēdi similia. Quartò, ga reddant eas querulas, & molestas maritis suis. Quintò, quia si similia a maritis suis habere non possunt, per peccatum ea aliunde habere volunt. Cantu etiā peccant multipliciter. Primò, quia attrahunt corda aliquarū personarū quę nō sunt iuris sui: vt sunt iuvenes maritatē vel filię familias, quibus mariti vel parētes prohibēt ne eant ad choreas, & tñ aded attrahunt corda earum quod vadūt, & in reditu mariti vel parētes verberant eas, iurāt, litigant, & multa alia mala occasione ista faciunt. Propter hoc cōparantur cantatrices Sirenis. Esa. 13. vbi sic legitur, Respondēbunt ibi vlulę in edibus suis, & Sirenes in delubris voluptatis. Vlulę, aues sunt qđ rostro in palude fixo stridēt. Vnde significant cantatrices qđ rostro cordis fixo in palude luxurię cantant. Sirenę sunt secundum quosdam piſces marini in specie muliebri, qđ cantu suo dulci hōes decipiunt. Delubra vocat loca in qbus voluptuosi vacāt voluptati, vt eos insinuet esse idololatrias. Secundò cantus earū tentat etiam corda sanctorum. Er est illa sagitta diaboli inuitabilis, a qua non defendit murus, nec aliquid tale. Ab ornatu pōt homo abscondere se, sed a cantu non sic. Tertiò, qñq; potest esse occasio mortis alicui infirmanti cantus earū qui quiete indiget, & si quiesceret curaretur: moritur autem, quia cantatrices non permittūt eum quiescere. Quartò, assistentes ad libidinem inflāmat. Sicut cantas ecclesiasticus excitat ad spiritualē deuotionē, sic talis cantus ad libidinem. Quinto,

D 4 to, cor-

T O M V S II.

et, corda audientium inebriat vino gaudij temporalis. Vnde quasi et iij, Dei obliuiscuntur omnino, & etiam se ratione non regunt. Præter hæc interdum est in cantilenis earum turpiloquium, & interdum mendacium contra legem Dei. vnde mirum est quomodo apud Christianos hoc toleratur, quod inter eos contra legem eorum prædicetur, cum apud gentiles statutum sit vt quicumque contra legem eorum prædicauerit, interficiatur.

Quod fatuum sit in præsentī choreas ducere, vel alia signa lætitiæ habere.

Osten sum est quantum sit periculum chorearum, consequenter est ostendendum, quia in fatuum sitio præsentī vita choreas ducere, vel alia signa lætitiæ habere. Facultas verò ista satis apparebit nobis, si diligenter attendamus vbi sumus, & quod tendimus. In prima consideratione inuenimus nos esse in exilio, in val le miserie & lacrymarum, & in regione ymbræ mortis. De primo dicit Augustinus: Nescimus quo fine claudimur in exilio isto. Et in Psal. Quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena? Si viris sanctis graue est cantare in terra aliena etiam canticum Domini, quid debet esse de canticis diaboli? De secundo etiam dicit Augustinus: In valle miserie sumus, in qua eo magis flendum, quominus flemus, qui deberemus esse in cælo vel saltem in terrestri paradiso, qui est locus amenissimus vsque ad globum lunarem attingens, nunc heu sumus in valle miserie plena, vbi intra idum infixi sumus in limo profundi vsque ad genua, vbi ventis & grandine & pluuiis impugnamur, vbi aduersantur nobis, quæ ad seruandum nobis creata sunt quedam animalia: vt lupi, leones, & serpentes querunt nos interficere, & quedam non permittunt nos quiescere, nec de die, nec de nocte, vt pulices, & similia. Quædam nobis volunt eruerē oculos, vt culices, & similia. Ad tertium pertinet quod legitur in Psalm. Ascensiones in corde suo disposuit in valle lacrymarum, Quis locus est cantui vel risui in valle lacrymarum? Ideo dicitur Eccle. 2. Risum reputaui errorem. Et Aug. dicit super Ioan. risum talium esse phreneticorum. Et Eccle. 22. dicitur quod musica in laetitia importuna sit narratio. Sicut importuna esset narratio eius qui narrationem suam proponere vellet, licet omnes imponerent ei silentium: sic importuna est narratio illorum, qui in risu & lætitia sunt in mundo isto, cum omnia ad fletum moueant, quæ in hoc mundo videntur, si verè agnoscantur. Vnde Ecclesiast. 1. Qui addit scientiam, addit & dolorem. Mala præsentis vite per se, & immediata luctum inducunt: bona verò præsentia inducunt causam luctus: id est,

D E L V X V R I A.

id est, peccatum. Quocumque homo se vertat, videt vnde flere possit, & debeat. Si sursum respiciat, videt patriam cælestem a qua exul est incertus vtrum vnguā ad eam sit perueniurus. Si deorsum respiciat, videt sepulchrum suum, terram scilicet in quam necessario reuertetur. Si ad dextram prosperitatis, & ad sinistram aduersitatis se vertat, videt quod cadunt a sinistris mille, & a dextris decem millia. Si autem respiciat antè, in promptu sunt multæ causæ flendi. In occulto verò, id est a tergo, sunt multo plures. Plura enim sunt pro quibus flere debemus, quæ non videmus, quæ ea quæ videmus. Quis potest locus esse risui inter tot Dei iniurias, inter tot proximorum miseria, inter tot fratres nostros, quos quasi in feretris peccatorum iacere videmus? Corpus peccatoris quali feretrum est, in quo mortuus spiritus iacet. Talia meditabatur Ieremias cum diceret. Quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lacrymarum, & plorabo interfectos filiarum populi mei Ierem. 9. Quis deslere non debeat vbi ad fletum monet ipse Deus & verbo & exemplo? Verbo, vt Luc. 6. Beati, qui nunc fletis, quia ridebitis. Et post, Vae vobis qui ridetis nunc, quia lugebitis, & flebitis. Exemplo verò Luc. 19. vbi post gaudium & cantum cum quo susceperant eum in Ierusalem venientem, subiungitur: Et vt appropinquauit videns ciuitatem, fleuit super illam, dicens: Quia si cognouisses, & tu, innuens cantum huius vite & gaudium ex exultatione prouenire. Bernardus: Compatitur Dei filius, & plorat homo patitur & ridebit. Etiam ad fletum movent paruuli, qui nondum sunt vnus diei. Augustinus. Puer a ploratu incipit, nec ridere potest propheta calamitatis. Lacrymæ sunt testes miserie: nondum loquitur, & iam prophetat. Erubescant cantatrices ibi non fletis, vbi infans qui nondum est vnus diei, prædicat esse fletum. Quod autem sumus in regione ymbræ mortis, patet ex illo verbo Luc. 1. Visitauit nos oriens ex alto: illuminare his qui in tenebris, & in ymbra mortis sedent, ad dirigendos pedes nostros in viam pacis. Ad idem potest referri quod legitur Esa. 9. Habitantibus in regione ymbræ mortis, lux orta est eis. Potest autem vocari vita ista ymbra mortis, quia magis assimilatur morti, quam vitæ: Vel propter proximitatem quam habent ad mortem culpæ illi, qui hic viuunt vita gratiæ. Omnia enim querunt mortem spirituales eorum. Vnde David: Inimici mei circumdederunt animam meam. Item Hieronymus: Gladium tenet hostis vt me perimat. Ex omni parte sunt pericula spiritualia, & laquei. vnde Guido Cartusienis. Laqueos bibis, comedis, vestis, dormis. Omnia sunt laqueus. Ymbra etiā mortis potest dici, propter proximitatem quā habent ad mortem

te porne eterne qui in peccato sunt. Quasi ad portam in feni sunt tales, ita ut inter eos & infernū non sit nisi transuersum corporis, ut si a corporibus recedūt atq; statim quasi in puncto sint in inferno. David: Appropinquauerūt vsq; ad portas mortis. Iob 21. Tympanum & citharā tenent, & gaudent ad sonitum organi: ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt. Illa etiā pars mūdi in qua sumus, quasi stabulum est in domo Dei. Que domus tota est machina mūdi. Palatium eius est cōlū. Et quale est in hoc stabulo sordido choreas ducere? Ad hoc valet quod legitur. Lu. 10. Imponens illum in iumentum suum, duxit in stabulū. vbi glo. nō domum, sed stabulum dixit: quo nōte miseras, & fectores huius vite designat, ne homo in hoc exilio quasi i patria gaudeat. Sed hūc fectore non sentiunt, qui fectidi sunt. Vnde Ber. Vbi omnes fectidi sunt, fector vnus minime sentitur. Si quis etiā attendit quō nos tēdimus, satis videbit, q̄ fatuum hic est cantare vel choreas ducere: quasi enim ducimur ad mortē. Sen. Oēs supplicio capitali condēnati sumus. Et Aug. Nihil aliud est tempus huius vite, q̄ cursus ad mortem. In quo nemo paululum stare vel tardus ire permittitur, sed vrgentur omnes pari motu. Singulis diebus facit homo dietā vnā ad mortem corporis. Et talis est proximus morti, qui se credit remotū. Ad hoc potest referri, quod narrat Gregorius in dialogo de Fortunato, qui audiuit quendam vnā simiam ferentem, qui ante portā suam cōpit cymbalis ludere, & clamauit: Heu heu mortuus est infelix iste. Et post cibū sibi datum quum egrediretur ianuā, saxum cecidit in verticē eius, altero die funditus vitā finiuit. Quale est hoc, hōsem mortī condēnatum, cum choreis, & instrumentis musicis ad tormentū suū ire? Ad mortem suam cātando, & letando vadunt, qui choreas ducunt. In hoc cygno sunt similes, qui ante mortē cantare dicitur. Quale etiā est hoc, ad districtissimum iudiciū ire letando, p̄cipue cū sentiat se homo in tot & tantis culpabilē? Ad hoc pertinet quod legitur in Vitis patrum de quodā patre, qui videns quendam ridentem ait: Reddituri sumus rationē de vita nostra coram cōlo & terra, & tu ridēs? Ad idē potest referri exemplum de rege illo, qui memor malorum suorū, & diuini iudicii gaudere nō poterat. Qui interrogatus super hoc a quo dam fratre suo, voluit ei causā ostendere: vnde misit buccinatores suos ad portā fratris sui, quod secundum cōsuetudinem illius regni certum signum erat mortis. Deinde quū frater regis ad regē esset adductus, & non modicum timeret, & valde tristis esset, requi siuit rex quare non gauderet: qui cū respondisset ei. Quomodo in sta-

in statu tali possem gaudere? Indicaui ei rex causā tristitiæ. Si enim ille tū timebat, qui sciebat regem esse fratrem suum, qui in nullo se sciebat esse culpabilem apud eum, quia aliqua signa offēse regis audierat: meritō timere potest qui tot & tantis scit se esse culpabilem, non apud fratrem, sed apud Dominum maiestatis.

De alijs remedijs contra Luxuriam.

Caput IIII.

Equitur de alijs remedijs contra peccatum luxuria. Et cū luxuria non sit qualiscūq; ignis, scilicet ignis infernalis, summum remedium contra ipsam est oratio: vnde sicut ille, qui patitur morbū illum qui ignis infernalis dicitur, alicubi se facit referre ad ecclesiam beatæ Marię virginis, vt Parisiis. Alicubi ad sanctū Antonium, nec inde recedit donec curatus sit. Sic qui ignem luxurię sentit, toto corde deberet se conuertere ad Deū & ad suffragium sanctorum, & nō deberet cessare donec accepisset sanitatem: & post debere sequi gratiarū actio, & singulis diebus reddere deberet homo Deo & sanctis aliquē censum vel seruitium in signum liberationis: quia scriptum est. Et tuam te, & honorificabis me. Si quis tanto ardore quæreretur curationē ab isto igne infernali, quanto querit curationem ab illo, vix nō esset quin impetraret. Hoc remedium docemur Sapiē. 8. vbi sic legitur. Vt sciui quoniam aliter non possum esse continens nisi Deus det, & hoc ipsum erat sapiētia, scire cuius esset hoc deum, adiū Dominum, & deprecatus sum illum. Specialiter autem valet contra peccatum illud beata virgo Maria, quę sic amatrix est munditię in se sicut in alijs. Ei specialiter aliquod seruitiū faciendum esset, vt ab hoc igne liberaret. Tamen in hac parte cauendum est a temerarijs votis. ¶ Quintum remedium est, honesta occupatio: quia, Otia si tollas, periere Cupidinis arcus. ¶ Sextum est, aqua sapientię salutaris. Vnde in Canonica Iacob 3. Quę deitū est sapientiā, primam quidem pudica est, id est, pudicum reddens. Vnde Zachar. 9. Vocatur vinum germinans virgines: id est, virginales affectiones. Et Dñs Ioan. 15. Vos mundi estis propter sermonem quem locutus sum vobis &c. Hieronymus: Ama sacras literas, & carnis vitia non amabis. Et Sapien. 8. vocatur sponsa. vbi sic legitur, Quasi sponsam mihi eam assumere. In quo verbo insinuat quod adhuc sapiētię sit remedium contra illicitas delectationes carnis. ¶ Septimum remedium est eleemosyna. Vnde super illud 1. ad Timoch. 4. Pietas ad omnia vtilis est, dicit Ambrosius, Si quis misericordiam

T O M V S I I.

cordiam sequitur, si lubricum carnis patitur, vapulabit quidem, sed non peribit. ¶ Octauū remedium habet hoc vitium commune cū vitio gulæ. Et hoc remedium est consideratio mortis, vel status in quo caro post mortē futura est: quia iuxta verbum Gregorij. Nā hil aded valet ad domanda carnis desideria, sicut cogitare semper qualis caro sit futura mortua, sicut in tractatu de Gula diximus.

*De prohibitionē simplicis fornicationis. Pars Quinta.
Quæ habet quatuor capitula.*

De ordine dicendorum in ista parte. Et quod simplex fornicatio sit prohibita, ostenditur auctoritatibus. Caput I.

Vintò loco in tractatu de Luxuria est dicendum de simplicis fornicationis prohibitionē. De qua hoc ordine dicemus. Primò ostendemus simplicē fornicationem prohibitam esse. Secundò ostendetur eam prohibendam fuisse. Tertiò ostendetur quæstionem illam qua queritur quare Deus prohibuit simplicem fornicationem, diabolicā esse & irrationabilem & irratione dignā. Quartò ostendemus quod egit Dominus misericorditer cum genere humano, quum simplicem fornicationem prohibuit: quum possit tamen alicui contrarium videri, ex hoc quod ferè totus mundus perire propter prohibitionem istam videatur: & quia hæc prohibitio videtur esse cōtra multiplicationem humani generis. ¶ Quod autē simplex fornicatio sit prohibita, probatur. Primò ex hoc quod legitur Deut. 23. Nō erit meretrix de filiabus Israel. Secundò ex hoc quod legitur 1. ad Cor. 6. Nolite errare: neque fornicarij, neque idolis seruientes, neque adulteri, neque molles, neque masculorum concubitores, neque fures, neque auari, neque ebriosi, neque maledici, neque raptores regnum Dei possidebunt. Tertiò ex hoc quod legitur ad Gala. 5. Manifesta sunt opera carnis, quæ sunt fornicatio & cæte. Et subiungitur: Qui talia agunt, regnum Dei non consequentur. Quartò, ex hoc quod legitur ad Ephesi. 5. Hoc scitote, intelligentes quoniam omnis fornicator, aut immundus, aut auarus, quod est idolorum seruitus, non habet hereditatem in regno Christi & Dei. Quintò ex hoc quod legitur Actu. 15. quod dixerunt Apostoli, & seniores fratres: Visum est Spiritui sancto & nobis, nihil vltra imponere vobis oneris, quàm hæc necessaria, vt abstineatis vos ab immolatis simulacrorum, & sanguine, & suffo-

cato,

DE LVXVRIA.

31

cato, & fornicatione, vbi dicit gloss. interlin. Necessaria sunt sine quibus non est salus. Vnde quum fornicatio ibi numeretur, nisi quis ab ea abstineat, non saluatur.

Quare Dominus prohibuerit simplicem fornicationem. Caput II.

Qcto autem sunt per quæ potest ostendi, quod simplex fornicatio prohibenda fuit. ¶ Primum est sterilitas, quæ frequenter est in illis, quæ indifferentes omnibus se exponunt. Si enim passim se omnibus exponere reddat eas steriles, sicut procurare sterilitatem contra legem naturalem est: sic exponere se, cōtra legem naturalem erit. ¶ Secundum est, quod educatio proles de naturali lege ad patriam pertinet, & educare eam nō potest nisi eam agnoscat. Agnoscere verò prolem suam non potest pater, nisi matrem vt propriā habuerit. Vnde patet quod concessio simplicis fornicationis quæ impedit ne pater prolem suam educet, quodammodo est contra legem naturalem. ¶ Tertium est, crebra interfectio prolis, quæ sequitur ex fornicatione, & crebrior sequeretur si esset cōcessa. Matres enim non potentes proli providere, nec habentes auxilium à patre, suffocarent sepe eam, sicut & hodie aliquæ faciunt. ¶ Quartum est hoc, quod vir reddit mulierem impotentē ad prouidendum sibi, & tempore quo est grāuida, & quo iacet de prole, & quo occupata est circa prole educandam: quare videtur de lege naturali obligatus esse ad prouidendum ei tempore tali, quod concessio fornicationis impediret. ¶ Quintum est hoc, quod ita displicet viro quando vel vxor vel concubina se concedit alij viro. Secundū enim legem naturalem non deberet se coniungere alij mulieri, ex quo simile nō esset fieri villo modo. ¶ Sextū est naturalis equitas, quæ requirit hoc ne aliquis homo plus quā vnā habeat, ne forte sit aliquis, qui nullā habeat. In equali numero fuerunt formati à principio vir & mulier: nec est certum vtrū numerus per generationem amplius creuerit. Vnde sicut aliquis pater familias qui habet quatuor domos, & quatuor filios, ordinat, quod vnus non habeat nisi vnā, ne sit aliquis qui nullā habeat: Sic Dominus ordinauit vt vir vnus nō habeat nisi vnā mulierem. ¶ Septimum est, pax generis humani. Si enim liceret cuilibet qualibet vti, sequeretur rixæ, & odia, & multa homicidia. ¶ Octauum est, quod aliquæ aues sunt quarum est talis castitas, quod vna vni adheret: vt patet in turturibus. Vnde quum non minor debeat esse castitas hominis castitate turturis, vnus vir

vni

T O M V S I I.

uni debet adherere mulieri. Indecē est quod carnalior sit homo, qui præter carnem habet spiritum rationalem, quāvis quæ carnalitate habet solum. Possunt autem præter prædicta tres causas assignari quare Dominus prohibuit aliquas voluptates, & secundum gustum & secundum tactum. Primo in signum dominij. Vnde Augustinus dicit super Genesim. Non erat vnde homo se dominum habere cogitaret, nisi ab aliquo prohiberetur. Secundum ut haberet homo vnde mereretur. Vnde Augustinus similiter super Genesim dicit, Oportebat ut homo sub domino positus ab aliquo prohiberetur, ut virtus merendi esset obedientia, quæ sola verissime est virtus. Si enim nihil fuisset prohibitum vel præceptum, non posset aliquis male agere, & ideo non esset difficile, nec forsitan laudabile bene agere, quæ enim virtus est si quis agat quod sibi placeat? Sed in hoc est virtus magna quod homo contra propriam voluntatem facit, & conformat se voluntati Dei. Vnde Sapientia. Hoc solum virtuti adiciēs, quod propriæ voluntati detraxeris. Et Poeta: Est virtus placidis abstinuisse bonis. Tercio, ut homo assuecat proponere amorem Dei amoris carnali. Ad amandum enim Deum super omnia tenetur homo ex illo mandato primo, & maximo. Diliges Dominum Deum tuum. Et ex sola transgressionem huius mandati posset aliquis damnari, etiam si nullum aliud speciale mandatum transgrediretur.

Quod fatuum sit querere quare Dominus simplicem fornicationem prohibuerit.

Caput III.

Equitur videre quomodo illa questio sit diabolica & irratione digna, qua queritur quare Dominus prohibuerit simplicem fornicationem. Ideo verò diximus eam diabolicam, quia proposita est primo à diabolo talis questio Genesim 3. ubi dixit ad mulierem. Cur præcepit vobis Dominus, ut non comederetis ex omni ligno paradisi? Ideo verò diximus eam irratione dignam: quia nullus proponeret alicui homini similem questionem, qui eum pro stulto non haberet. Si veniret aliquis ad aliquem ciuem, & diceret ei. Quare non permittis filias tuas prostituere? vis eas maritari? Estis vos fatui? diceret ipse. Quanto ergo potius ille fatuus potest reputari, qui de cœlesti rege hoc audet querere, quare ipse filias suas non permittit fornicari, quare vult eas vel castas permanere, vel nuptis tradi. Præterea, querere quare Dominus de re sua aliquid prohibuerit, est querere quare Dominus in re sua ius aliquod vel aliquod signum dominij tenuerit, quam questio-

D E L V X V R I A.

52

questionem patet stultam esse: ut si quis querat à rege Franciæ, quare non datis mihi totum regnum vestrum, ut nec aliquod signum dominij retineatis? Ibi permiserat Dominus bonum omne lignum, præter unum, bene debuisset ei sufficere.

Quod Dominus misericorditer egerit cum hominibus, prohibendo eis simplicem fornicationem.

Cap. IIII.

Exiam dictis patet manifestum esse quod Dominus misericorditer egerit cum humano genere, quum simplicem fornicationem prohibuit viris, quia potius voluit eos habere fidele adiutorium quam tales, qui furarentur eis quidquid possent furari. Concubinae quæ nesciunt quandiu debent esse cum hominibus, furantur eis quidquid possunt. Cum mulieribus etiam in hoc misericorditer egerit. Videns enim Dominus quod mulieres habituræ essent laborem in portando prolem in utero, dolorem in parturiendo, solitudinem & occupationem & laborem in nutriendo, voluit viros ante opus carnale eis obligari in iuvando eas. Cum prole etiam misericorditer egerit. Frequenter enim peteret proles, si simplex fornicatio esset concessa, ut prius ostendimus. Cum toto etiam genere humano Dominus in hoc misericorditer egerit, cuius paci providit. Misericorditer etiam egerit cum genere humano, quod ab illa voluptate hominem cohibere voluit in parte qua nullus vitatur nisi valde raro absque peccato. Ad id autem quod obicitur, quod ferè totus mundus perit propter prohibitionem illam. Dicendum est quod fortè plures perirent si non esset prohibita fornicatio, quā modo pereant. Quia vel periret propter nimium amorem quæ haberent ad mulieres. Vehemens enim amator propriæ uxoris sicut dicit Ambr. adulter est. Homines enim tunc nimis essent carnales: quia quæ non alliceret una, alliceret altera. Vnde Deuter. 17. dicitur de rege, Non habebit uxores plurimas: ne illiceant animam eius, vel perirent propter rapacitatem. Fornicariæ enim mulieres depauperant homines, & fures reddunt: vel propter odium, quando auferretur ab aliquo illa quæ amaret. Vel propter aliud peccatum quod fornicationem sequeretur. Ad id autem quod obicitur, quod hæc prohibitio est contra multiplicationem generis humani, in parte patet solutio ex hoc quod dictum est prius, quod illa quæ omnibus supponuntur, steriles efficiuntur. Præterea, Dominus non facit magnam vim in paucitate vel multitudine hominum. Vnde Eccl. 16. Ne iucunderis in filiis impiis si multiplicentur. Et subiungitur: Melior est enim unus timens Deum, quam mille filij impij. Et vtilius

hinc est mori sine filiis, q̄ relinquere filios impios. Et Eccl. 15. Non concupiscit Dñs multitudinem filiorum infidelium, & inutilium. Scit enim Dominus, q̄ melius fuisset malis mori sine filiis, q̄ relinquere filios impios. Vnde Dominus bene precepit vel cōsultit illud. Ex quo hoc sequitur, q̄ pauciores sint homines: quoniam videlicet ad hoc, q̄ plures saluentur, vel ad hoc meliores sint qui saluentur. vnde ipse cōsultit castitatem, & virginitatem, & similia. Prohibitio verò fornicationis saltem ad hoc valet, quod perfectiores sint qui saluantur. Nota peruersitatem quorundam hominum quibus ibi displicet proprietas, vbi Deo placet, in mulieribus scilicet: & ibi placet, vbi Deo displicet, scilicet in possessionibus.

*De allegantibus impotentiam continendi, Pars V I.
Quæ habet duo capitula.*

De diuersis testimoniis scripturarum contra illos qui dicunt se non posse continere. Caput I.

Limò in tractatu de Luxuria, dicendū est aliquid de impotentia cōtinendi, quā multi allegant. Et primò ponemus diuersa testimonia scripturarū, quibus contra eos qui hoc dicunt possumus uti. Deinde ponemus multas rōnes, quibus contra tales vtendū est. ¶ Et inter testimonia, Primò occurrat illud Gen. 4. quod dicit Dñs ad Cain, loquens de peccato: Sub te erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius. Vnde quasi mendaciū Deo imponunt, qui dicunt se nō posse abstinere à peccato. ¶ Secūdo occurrit illud Iob 6. Aut poterit aliquis gustare, quod gustatum affert mortē. Ex quo verbo videtur q̄ potius deberet homo dicere. Non possum fornicari, q̄ non possum continere. Et in veritate qui perfectam fidem haberet, q̄ delectatio fornicationis esset venenata, sic faceret. Nōne si apponeretur alicui cibus amarissimus, vel venenatus, ipse statim diceret. Non possum aliquo modo comedere: voluptas verò prohibita est venenata & morte amariore. Vnde Eccl. 7. Inveni amariorem morte mulierem. Quod intelligitur de voluptate, quæ est morte amariore, quia hic morte culpe interficit: in futuro verò interficit morte æterna tam corporis, q̄ animæ. Ad idem potest adduci, quod legitur Eccl. 15. Apposuit tibi aquam & ignem: ad quod volueris, porrigere manum. Et post: Ante hominem vita & mors, bonū & malū: quod placuerit, dabitur ei. Ad idem facit illud

illud Apostoli. Fidelis est Deus q̄ nō permittit vos tēteri supra id q̄ potestis. & Matt. 11. Iugū. n. meū suauē est &c. Quō enim leue est si est importabile: Et illud 1. Iob. 5. Hæc est charitas Dei, vt mādatur eius custodiam⁹, & mādatur eius grauiā nō sunt. Ad idē pōt referri illud Hiero. Maledictus q̄ dicit Deū precepisse impossibile. Idē: Violentiā facit Deo, qui petit ab eo qd̄ soluere non pōt. Ius n̄ iustitię humanæ est, nō esse licitū petere ab hoīe quod soluere non pōt. Quod si verū est, multo fortius nō est licitū iustitię diuinæ petere hoc. Idē. O prophana temeritas, o vesanorū infania. Deū scientiæ duplici ignoratiā cōdēnaus, q̄ nesciat quid fecit, q̄ nesciat qd̄ iussit, quasi imposuerit mādātū q̄ impleri nō possit: Proh nefas, impositis iniquitatē iusto, crudelitātē pio, ac si vos, qd̄ suspicari sacrilegiū est ad salutē nō fecerit, sed ad pōnā. In qua auctoritate insinuat Hieron. illos esse blasphemos, qui dicūt se nō posse cōtinere. Deo .n. imponunt ignorantia, iustitiā & impietātē. Contra tales potest etiā adduci illud Aug. Nemo peccat in eo, quod vitare nō pōt. Et illud: Peccatū adeo est voluntariū, q̄ si non est voluntarium non est peccatū. Et illud Sene. Omite excusationes, nemo peccat inuitus. Rationibus ostenditur, quod fatui sint, qui dicunt se non posse continere.

Caput II.

Onsequenter sunt rōnes ponēdę, quibus vtī possumus cōtra eos, q̄ dicunt se nō posse cōtinere. ¶ Primò ergo dicimus illis, qd̄ ipsi faciunt verecundiā sibi ipsis, & cōfiteantur suum magnū opprobrium. Confitentur. n. vilissimā partem quæ in eis est sibi dominari, & adeo perfectā dñatione, q̄ oporteat fieri q̄ illa pars imperauerit, & hoc cū vigiliis multis, cū laboribus multis, & expensis, cū periculo aīe & etiā corporis q̄nq; Bene vī cor amisisse, qui talē seruitutē tolerat: melius esset tolerare seruitutē leprosi vnius, q̄ istā. Vnde recte numeratur fornicatio cum his, q̄ auferunt cor. Osee 4. Fornicatio, vinū, & ebrietas auferunt cor. ¶ Secundo dicimus, q̄ in talibus hoībus est impotentia, quæ non vī esse in paralyticis hoībus. Non enim possunt sedere, nec iacere. Si enim hoc possent, diabolus nō ferret eos ad locum in quo fornicarentur. ¶ Terriò dicimus, q̄ cū dignitas ista sit data homini prę ceteris animalibus, q̄ liberum habeat arbitrium, ipsi non solum similes facti sunt brutis, immo etiā inferiores. Minus enim habent libertatis, q̄ bruta, & quo lammodo magis habent brutalem concupiscētiā, & maiori seruituti subiectam. Piscis enim temperat se ab esca si hamum videat, & auis à granis si laqueū videat: mi-

fer verò homo timore mortis eterne non pòt se temperare ab esca voluptatis momentaneæ. ¶ Quarto, dicimus q̄ talis vno solo gartione presente non auderet fornicari, sed sola verecundia cohiberet eū: quanto magis presentia Dei, & angeli qui sibi deputati est ad custodiā, deberet eum cohibere? Boet. in lib. Cōsolat. Magna nobis, si dissimulare nō volumus, indicta est probitatis necessitas, cum ante oculos iudicis agamus cuncta cernentis. Bern. In quouis disuorsorio, in quouis angulo reuerentiā habe angelo tuo, nec audeas illo presente quod me vidente non auderes. Verificator: Cū qd turpe facis quod me cernente ruberes, Cur spectāte Deo non magis ipse rubes? Non est dicendum q̄ equus non possit cohiberi ex quo modico freno cohibetur: sic nō debet dicere, non possum me cohibere à peccato carnis ille quē frenum erubescētis cohiberet. ¶ Quinto dicimus q̄ non est verisimile q̄ domus alicuius hominis eo invito cōburatur, ex quo ipse voluntariē ignem apponit. Ignē propriis manibus in domo corporis sui apponunt, qui cibos & potus ad libidinē excitantes sumunt. ¶ Sexto dicimus q̄ non debet dicere infirmus, nō possum curari, qui solum pp hoc nō curatur, quia cōsilio non acquiescit. Hec est sola causa quare laborātes in infirmitate spiritali nō curantur, quia cōsilio cōlestis medici nō acquiescunt. Illa q̄ ad cōsiliū corporalis medici proprios erines deponeret, ad cōsiliū spiritalis medici nō vult deponere alienos. Vsurarius q̄ corporali medico proprios daret denarios, ad cōsiliū spiritalis nō vult restituere alienos. ¶ Septimo dicimus q̄ nulla est eius excusatio, qui castrum fidei suę commissam hostibus dñi sui vili precio reddit, muris adhuc integris, succursu non postulato à dño suo, nec expectato: cū sciat eum & posse & velle subuenire ei. Nec est credendū ei à dño suo, si dicat, non poteram me tenere. Oīa ista facile est videre in eo qui pretio vilis voluptatis castrū corporis sui tradidit diabolo in primo cōsidu tentationis, non misso nuntio orationis ad Dñm pro succursu, quum Dñs possit ei subuenire, & velit. Nō vult n. exheredari. Vnde Apostolus: Fidelis Deus qui nō permittet uos tētari supra id qd potestis: sed faciet etiā cum tētatione prouentū, ut possitis sustinere. ¶ Octauo dicimus q̄ non uideret inuitus mori, qui voluntariē mortem suā carē emittit: nec innitus capi, qui hostes insequitur, & inter manus eorum se ponit, quū sciat se eis non posse resistere, quū sola fuga securus possit esse. Sic nō debet dicere. Non possum continere, qui consortia mulierū non uult fugere, quū debilem se agnoscat. ¶ Nono dicimus q̄ si talis qui dicit se nō posse continere, haberet tantā volunta-

uoluntatem continendi quantā habet uinum suū custodiendi, de facili contineret. Si tanta diligētia obstrueret sensus corporis sui, eū sentit cōscientiā per eos aliquātulū damnificatā, quantā diligētia obstruit foramē dolij sui, cū perpendit per illud aliquātulum uini exisse. ¶ Decimo, querimus ab eo qui se nō posse continere dicit, à quo cogitur ad fornicādū, utrū à diabolo, uel à carne, uel ab ipsa muliere? A diabolo non, eū dicat de eo Greg. Non est timēdus hostis qui non pōt uincere nisi uolentē. Super illud Matt. 4. Si filius Dei es, mitte te deorsum. dicit Gl. In quo infirmus ostēditur, cū nulli nocere possit, nisi ille prius se deorsum miserit. Si dicat se à muliere cogi, ridiculū est hoc, cū potius ipse eā cogat. Si à carne, ille hāc excusationē nō recipit, qui ei dñum carnis dedit. Vnde Gen. 3. dicitur ad mulierē quē tenet figurā carnis: Sub uiri potestate eris, & ipse dominabitur tui. ¶ Vndecimo, querimus à tali quō ipse intelligat hoc, Non possum cōtinere: utrum sic intelligat, nō possum continere etiā si uelim: uel sic, nō possum, quia nolo? Si primo modo, patet hoc esse falsum: q̄a si impulerit eū timor uel cupiditas ad hoc qd uelit tā cito, potest continere. Verbi gratia: Si debeat lucrari ex cōtinentia sua mille marcas, uel castrū, uel ciuitatē, uel domum, uel si sciat se tā cito post peccatum amissarum pedē suum, uel aliud membrū, uel si videat sibi paratū lectū igneum in quo oporteat eum iacere, cū à lectō mulieris surrexerit. Vnde Bern. Ignosce Dñe, ignosce, excusamus, tergiuerfamur, vix est aliquis qui in eis, quę ad te sunt experiri velit, quid possit, etiā quod promptissimē secundū carnem pōt uel secundum seculum, siue timor impulerit, siue cupiditas traxerit. Si secundo modo intelligat, nō possum cōtinere, q̄a nolo, igitur non est nō posse in causa, sed potius nō velle in culpa, iuxta uerbum Aug. ¶ Duodecimo pōt q̄ri ab ipso qui dicit se nō posse continere, utrū intelligat quod non pōt cōtinere suis uiribus sine Dei auxilio, aut intelligat, q̄ etiā adiutus à Deo nō possit. Si secundo modo hoc est manifestē falsum, & etiā sapit heresim. Si primo intelligat, hoc planē uerum est. Sine adiutorio enim diuino, nihil possumus. unde Io. 15. Sine me nihil potestis facere. Et 2. Cor. 3. Non q̄ sufficientes simus cogitare aliquid à nobis quasi ex nobis: sed sufficientia nostra ex Deo est. Et Aug. Dñe, sine te nihil sunt omnes conatus mei. Et Sap. 8. Vt sciri quoniam aliter non possum esse continens, nisi Deus det, & deprecatus sum eū. Matt. 19. Cū q̄rerent discipuli, quis pōt saluus esse? Respōdit Iesus: Apud hoīes impossibile est, apud Deum omnia possibilia sunt.

T O M V S I I.

sunt, ubi dicit interli. Impossibile est apud homines, ut per se à suis cupiditatibus convertantur. Et Ioan. 7. Nemo potest venire ad me, nisi Pater meus traxerit eum. Hoc autem valde vile est ostendere hominibus, quod viribus suis saluari non possint, nec à peccato abstinere. Hoc enim persuasio eis, potest eos monere homo ad tria valde eis vilia: ad eorum iustificationem scilicet, ad excutiendam quandam stultam præsumptionem, & fiduciam, qua credunt se converti quando voluerint. De qua legitur Eccle. 29. Repromissio nequissima multos perdidit. Mira infamia, ille qui non potest, cum liber est, diabolo resistere, sperat cum ab eo captus erit, & ligatus, viribus suis de manibus eius liberari, quum scriptum sit Iob quadragesimo primo quod factus est ut nullum timeret, & non est potestas in terra, quæ ei valeat comparari. Qui in mortali est, captus est, & ligatus. Vnde Prov. 5. Iniquitates sue capiunt impium, & funibus peccatorum suorum quisque constringitur. Item qui non potest se tenere, ne ad impulsu tentationis cadat in foueam peccati: quomodo sperat se cōfractum casu, consuetudine pressum, aggere peccatorum obrutum à tam profunda fouea per se exire, eo qui impulit ei resistente? Imò quod amplius est, sperant homines cum morte spiritali mortui fuerint, seipsos posse resuscitare. Et ut breuiter dicam, in præsentem se nihil posse asserunt, sed in futuro, quando ex se erunt impotentiores, & Dei adiutorio minus digni, quia cum diutius offenderunt, quando etiā diabolus magis laborauit ad impediendum salutē eorum. Ipse enim calcaneo insidiatur: id est, fini hoīs. Quod haberi potest ex hoc, quod dictū est serpenti. Gene. 3. Tu insidiaberis calcaneo illius. Tunc, inquā, omnia se posse præsumunt. ¶ Secundo potest homo mouere eos ad hoc, quod gratiam eius studeant sibi cōparare: sine eius auxilio conuerti non possunt elemosynas suas largiendo, orando Deū, & suffragia sanctorū, & virorum iustorū implorando. ¶ Tertiò non possunt moueri ad hoc ne fingāt se quin faciāt, quod possunt etiā aliqua quæ videntur sibi difficilia. Dñs enim non vult iuuare eos, qui se non iuuant. imò quasi fingit se, quia ipsi fingūt se. Vnde Sap. 1. Spiritus disciplinæ effugiet fictū. ¶ Item potest sic queri ab eo, qui dicit se cōtinere non posse. Aut vis cōtinere, & non potes: aut potes, & non vis. Si vis & non potes, infidelis est Deus qui patitur te tetari supra posse tuum. Præterea nõne credis, quod oia possis cum eo, qui omnia potest? Sicut vulgariter dicit, quod non habet nisi quinq; solidos. Ego & rex habemus centum millia marcarum. Non potest paruū esse illud posse, cuius defectum posse diuinū paratum est supplere. Si autem potes

& non

DE AVARITIA.

35

& non vis, inexcusabilis es. ¶ Vltimò potest queri à tali, an possit aliquo tempore continere. Quod si dixerit, sic per mensem: ostendendum est ei, quod potius sperare debet, quod sequenti mense cōtineat, quā isto. Primò, quia consuetudo iuuabit eum. De qua Tullius: Optima forma viuendi est eligenda, quā iucundam reddet assuetudo. Poeta: Quod malè fers, assuesce, feres. Præterea sperare debet Deū esse paratiorem ad iuuandum, quum postquam per mensem pro amore eius continuerit, quā ante si tamen ex corde instanter hoc petierit. Item quum ipse non sit securus de vita, non dico per mensem, sed nec per vnā horam, qua ratione sperat se accepturum à Deo vitam, eadem debet ipse sperare se seruaturum virtutem seruandi Deo in vita illa. nec debet disponere se seruaturum diabolo in vita quam nondum habet. Non debet similis esse operario ebrioso, & latori, qui prius obulum perdidit, quā illum lucratus sit.

Tractatus Quartus de Avaritia. De his, quæ faciunt ad detestationem huius vitij. Pars I. quæ habet nouem Cap.

De ordine dicendorum in isto tractatu. Et quod natura dissuadeat Auaritiam. Caput I.

Ost vitium Gulae, & Luxuriæ dicemus de vitio Auaritiæ: quia tractatus de vitio isto vtilior est prædicationi, quā tractatus aliorum vitiorum. Hunc enim ordinē tradit Bern. ut id prius quod maturius ad salutē. De quo vitio hoc ordine dicemus. Primò dicemus de his, quæ faciunt ad detestationem huius vitij. Secundò, de speciebus eius. Tertiò, de his, quæ fouent aliquo modo avaritiam in cordibus hominum. Quartò, de remediis contra vitium illud. Quintò, tangemus de prodigalitate, quæ est vitij contrarium avaritiæ. Intelligimus autem avaritiam in hoc loco, indebitum amorem pecuniæ. ¶ Primò autem facit ad detestationem avaritiæ hoc, quod natura dissuadet nobis vitium istud, & quodam modo est contra naturam. Voluit enim natura terram infimā esse inter creaturas, & à pedibus omnium conculcari, docens nos in hoc absque dubio, quod debemus conculcare pedibus mentis terrenam istā, & contemnere. Quale verò est hoc, quod homo Deo, & creaturis omnibus præponat creaturam illam, quā natura omnibus creaturis voluit postponi? Ad significandū diuitias conculcā-

E 3 das

das esse & contemnendas, primitiui de ecclesia celitus edocti, pre-
tia domorū & agrorum suorum ponebant ad pedes Apostolorū,
vt legitur Act. 4. Vnde in fine eiusdem capituli, vbi dicitur q̄ Io-
seph attulit pretium agri sui quem viderat, & posuit ante pedes
Apostolorum, dicit Glos. Docet calcandum esse aurū quod subdit
pedibus apostolorum. Preterea cum aīa secundum naturam subli-
mior, & purior sit cœlo, tāquā Deo similis, exaltata debet esse a ter-
renis istis, sicut exaltantur cœli a terra. Vnde sicut valde mirabile
esset, & quasi contra naturam si cœlū adhereret terræ: sic quasi con-
tra naturam est cum avaritia aīam terrenis adherere facit. Itē aīa
cœlum spirituale est, Dei enim habitaculum est. De quo cœlo dicit
Bern. Non mirum si libēter inhabitat cœlum hoc Dñs Iesus, quod
vtiq; non quo modo ceteros dixit tantum vt fieret, sed pugnavit vt
acquireret, occubuit vt redimeret. Comparatione huius cœli, vocat
Dñs cœlum materiale desertum. Luc. 15. Nonne dimittit nonagin-
tanouem in deserto? quanta verò peruersitas est cœlum vel ter-
ra implere, vel ei terram supponere? Quis locus terræ in cœlo vel
super cœlum? hanc tamen peruersitatem vult avaritia facere.

De duodecim maledictionibus quas facit sacra scri-
ptura auaris. Cap. II.

Secundo faciunt ad detestationē huius vitij maledi-
ctiones quas facit sacra scriptura auaris. De qbus
ponemus has duodecim q̄ sequuntur. Esa. 5. Vē qui
coniungitis domū ad domum &c. Et eiusdem 32.
Vē qui prædatis, nonne & ipse prædaberis? Haba-
cuc 2. Vē qui congregat nō sua. Et in eodem, Vē
qui congregat avaritiā malam domui suæ. Amos 6. Vē qui opu-
lenti estis in Sion. Et in eodē: Vē vobis qui dormitis in lectis ebur-
neis. Et Luc. 5. Vē vobis diuitibus. Et Iac. 5. Agite nūc diuites: plo-
rate, ululantes in miseriis quę euenient vobis. In epistola Iudæ, Vē
his qui in viā Cain abierūt. Principium malitię Cain fuit avaritia:
vnde in viā Cain abeunt, qui sequuntur avaritiā. Et Apoc. 8. Vē vē
habitantes in terra. Ad modum talparū sunt auari. Et August.
Vē illis qui viuunt vt augeant res perituras vnde æternas amittūt.
Idē: Maledictus dispensator auaris, cui largus est Dominus. Sic sci-
res aliquē sanctum maledixisse ei qui aliquem cibū comederet, vix
auderes cum comedere: quō erga auarus audet cōtingere diuitias
amore, quum amatoribus earum sacra scriptura quę ex ore Altis-
simi prodit, vt legitur. Eccle. 10. tot maledictiones ponat?

De

De quatuor testimoniis Sacre scripturę, quibus ostenditur
magnitudo huius vitij. Caput III.

Ertio faciunt ad detestationē nem avaritię testimonia
Sacre scripturę, quę ostendunt magnitudinē hu-
ius vitij. De quibus ponemus quatuor tantummo-
do. ¶ Primum est Eccle. 10. vbi dicitur. Avaro nihil
est scelestius, id est, nullū scelus maius est avaritia:
etiā scelus Iudę nō videtur maius fuisse scelere aua-
ri quā ad hoc quod Iudas Deum dedit pro triginta denariis: sed
auarus quq; dat eum pro vno denario, & quandoque pro nihilo,
quum nō timet periuriū incurrere vt denarium vnum lucretur,
& quandoque non lucratur vnum denarium, quando vendit illud
pro quo periuriū incurrit: & in veritate peccatum Iudę fuit aua-
ritia vel ex avaritia. ¶ Secundum testimonium similiter est Eccle.
10. vbi dicitur, Nihil iniquius est q̄ pecuniā amare. Hic enim ani-
mā suā venalem habet, quoniam in vita sua proiecit intimā suā.
¶ Quā iniquus sit amans pecuniā, manifestari potest. Primò per
hoc quod statera æstimationis suę iniquissima est. Plus enim in
ea ponderat obolus, q̄ Deus, & q̄ animā ipsius avari, & q̄ regnum
æternum. De hac statera legitur Osę 12. Chanaan in manu eius
statera dolosa. Chanaan interpretatur, negotiator. Hęc est statera
dolosa, quę abominatio est apud Deum. de qua Prou. 11. Et bene
dicitur abominatio esse, quia non pōderant ibi nisi temporalia, q̄
Apostolus Philip. 3. stercora reputabat, quem non dimisit spiri-
tus sanctus decipi in sua æstimatione. Secundo pōt ostendi iniqui-
tas amantis pecuniā, per hoc quod in eo non est æquitas illa quę
est tam in creatore, q̄ in ceteris creaturis. Creator enim cōmunica-
re vult & se & sua. Similiter creaturę suę cōmunicant vt sol cōmun-
icat lumen suum, & ignis calorem, & arbores fructus suos. Vnde
Aug. Indiciū maximū diuinę bonitatis est, quod quęlibet res cogi-
tur dare seipsam. Auarus verò cōicere nō vult sua nisi cum a mor-
te cogitur. Nec etiam tunc frequenter, imò abscondita putrefiunt,
creatura vna defectū alterius supplere cupit. Vnde natura nihil va-
cū patitur: auarus verò non curat defectus proximi sui supplere.
¶ Quod auarus iniquus sit in Deum, in se, in proximum
& in inferiores creaturas.

Tertio ostēditur iniquitas avari, per hoc quod ipse est iniquus
in Deum, & in seipsum, & in proximum, & in inferiores creatu-
ras. In Deum iniquus est, quia bona sibi cōmendata a Deo ad dis-
pensandum,

Spensandum, proditiosè sua facit. Diuites enim dispensatores sunt diuitiarum Dñi. Vnde Apostolus 1. Cor. 4. Sic nos astitmet homo vt ministros Christi, & dispensatores mysteriorũ Dei. Iniquus est in Deum, qui a vilissimã creaturã ei preponit. Iniquus est etiam in Deũ, quia inde hostis Dei efficitur. vnde amplius eũ amare debuit: scilicet pp bona huius mundi, quæ Deus sibi cõtalit. ¶ Iniquus in seipsum est Primò, quia seipsum inimicis suis vedit. Valde iniquus reputaretur aliquis, qui proximũ suũ inimicis suis capitalibus venderet. Sed iniquior valde reputaretur, q cognatũ vel fratrem venderet. Iniquissimus qui patrẽ quẽ plus amare deberet. Sed multò iniquior vñ esse reputandus ille, qui seipsum vendit, cũ amplius seipsum debeat amare, q patrẽ. Hæc causa innuitur cũ sequitur in verbo proposito. Ecclesi. 10. Hic enim aiam suam venalem habet. ¶ Secundo iniquus est avarus in seipsum quia se euiscerat. Vnde Dauid, Tabescere fecisti sicut araneã aiam eius. Valde crudelis reputaretur, qui ventrẽ patris sui gladio tranuerberaret, & viscera proiceret quò ergo iniquus non est, qui seipsum quem debet amplius amare, euiscerat quod est desperare se. Desperatio enim maius peccatũ est ceteris. Ad hoc pertinet, quod legitur in verbo in Ecclesi. proposito. Proiecit in vita sua intima sua. ¶ Tertiò iniquus est in seipsum, quia amat ea, q tot mala sibi faciunt vt patebit inferius. Amat spinas diuitiarũ, in quibus cõburẽdus est. Vnde Prou. 1. legitur de quaris. Ipsi contra sanguinẽ suũ insidiantur, & molliuntur fraudes contra aias suas. ¶ Iniquus etiã avarus est in proximũ, quia sibi retinet, quod pauperibus erogare debuit Sicut eleemosynarius alicuius principis, vel executor alicuius testamẽti iniquus esset, si ea quẽ deberet distribuere pauperibus sibi retineret. Iniquus est etiam in proximũ, qui quasi occidit eum, cũ fame eũ permittit perire cũ pòt subuenire. Vnde scriptũ est, Pisce fame morientẽ: q si non paueris, occidisti. Vnde Ecclesi. 3. 4. Panis egentiũ, vita pauperum qui defraudat illum, homo sanguinis est. Precipue aut iniquus est avarus in eos quos amplius debet amare: scilicet in filios, quibus materiã incendiĩ cõgregat infernalis, quibus molã afinariam ad colla suspendit qua demergentur in profundũ inferni, quos amore diuitiarũ quasi ad collũ posito quodam fune, hostibus infernalibus tradit. Iniquus est avarus in vxorẽ, & in totam familiam suam quam strangulat, dũ eos facit consentire peccato vsurarũ In creaturas vero inferiores iniquus est avarus, quia recludit eas in carcere custodit suã, vbi eas putrescere facit. Vnde Luc. 3. dicitur avaris, Diuitiẽ vestrã putrefactæ sunt, & vestimenta vestra à tincis comestæ sunt.

Aurum

Aurum & argentum vestrum æruginant, & ærugo eorum erit vobis in testimonium, & manducabit carnes vestras quasi ignis.

¶ Quod avaritia sit idololatria, & avarus idololatra.

Tertium testimonium est ad Ephesios 5. vbi dicitur q avaritia est idolorũ seruitus. vbi dicit gl. Avari Deus est nummus. Avarus est similis latroni minus bona pro melioribus cõmutanti, donec inuẽtus est, & cõprehensus. Aegris dantur à medicis cuncta, q desiderant. Sen. Nũquã Avarus bene facit, nisi cũ moritur. Aug. Nemo habet iustũ lucrum sine iusto dāno. Vbi lucrum, ibi & clamorũ, lucrum in arca, clamor in conscientia. Tulit vestem & perdidit fidẽ. Acquirat pecuniã, & perdit iustitiam. ¶ Quod autẽ avaritia sit idololatria, vel Dei negatio, pòt ostendi multipliciter. ¶ Primò per hoc, quod super illud Matt. 6. Nõ potestis Deo seruire, & mammon, dicit gl. Diuitiis seruire, Deũ negare est. Duobus modis pòt negare aliquis dñum alicuius ptincipis, vel dicendo. Ego nõ recoгноско vos esse dñm meum, nec aliquid teneo à vobis. Si scirem vos esse dñm meum, vel aliquid me tenere à vobis, libenter soluerẽ vobis censum vel seruitiũ vestrum. Item dicendo, bene recognosco q debetis esse Dñs meus, & censum debeo vobis, sed nihil soluã vobis: & hic modus negandi magis est contumeliosus Dño. Sic differt negatio qua mali Christiani negant Dominũ Deum, ab illa qua Gentiles negant eũ. Multi enim Gentiles sunt, qui Christo libenter seruire si scirent eum esse Dominũ suũ: sed solum propter hoc censum se nitiĩ sui ei non reddunt, quia eius dominium non agnoscut: sed Christiani bene agnoscut eũ esse Dominũ suum, & tamen seruitiũ censum nolunt ei reddere, maiorem contumeliã facientes ei, quã Gentiles quia scientes hoc faciũt. Secundo pòt ostendi per hoc, quod Deus præcipit avaro vt nomẽ eius nõ assumat in vanũ. Exod. 20. Et ex alia parte numus vnus, quẽ lucrari cupit, præcipit ei vt nomen Dei assumat in vanũ, & ipse potius obedit nummo, q Deo, indubitanter ostendens se magis esse seruũ nummĩ, q Dei. Obedientia enim ostendit quẽ aliquis verò reputet dominũ. Vnde Dominus Luc. 6. Quid vocatis me Domine, Domine, & nõ facitis, q dico? Ecclesi. 10. Pecuniæ obediunt oĩa. ¶ Tertiò pòt ostendi per hoc, q avarus creaturam adorat interiori adoratione. Adorare enim aliquid, est summum honorem ei exhibere, vel diuinam maiestatem ei profiteri. Vtrunq; verò facit avarus. Si enim occurrat ei duo, quorum alterum credat habere Deũ, alterum diuitias, maiore honore exhiberet diuitiis in diuite, quã Deo in alio. Hæc idololatria insinuat nobis Salomon in Prou. dicens: Multi colũt personam

nam potentis &c. Coli ad Deum pertinet. In potente coluntur diuitiæ per sediuus verò per accidens. Vnde quidā, Dñs nummi nobis hos præstat honores. Maiestatē etiam diuinā proficitur avarus creaturæ. Maieestas enim est, quod signatur per hoc aduerbiū summē, cum dicitur summē bonus, vel summē potēs, vel aliquid simile. Facto autē proficitur avarus illud summē bonū quod summē diligit, & præ ceteris charū habet: & sic diuinā maiestatem proficitur avarus illi creaturæ quā diligit amplius, q̄ Deum. Præterea cum transit ante pulchram vineā vel domum, caput cordis inclinat ei. Inclinationis animi est amor, sicut dicit Dionysius. Interius ergo tale reuerentiā exhibet avarus vineæ vel domui, qualē verus fidelis exhibet Deo in imagine Crucifixi vel beatę Virginis. ¶ Quarto pot ostendi per hoc, q̄ avarus illa tria dat creaturæ, q̄ propriē Deo dāda sunt, scilicet, fidē, spem, & amorē. De fide satis potest ostēdi, quia ipse melius sentit, vel eredit de diuitiis, q̄ de Deo. Credit enim q̄ necessaria debet habere si diuitiis seruerit, & credit se fame perire, si Deo seruerit, quasi Deus possit minus, vel minus velit seruitores suos remunerare, q̄ diuitiis. Duabus de causis accidit q̄ aliquis non prouidet ei q̄ sibi videt fideliter seruire: vel quia non pot, vel quia non vult: quarū neutra pot esse in Deo, cum sit omnipotens, & summē bonus. Spē etiā ponit avarus in diuitiis suis: quod quodāmodo de Deo desperare est. vnde August. De Deo desperare est spē in creaturis posuisse. Amorem etiā ponit ibi quē in Deo debet ponere faciens inde Deū suū. vnde Aug. super epistolam ad Philip. Hoc ab hoīe colitur, q̄ præ ceteris diligitur. ¶ Quinto hoc pot ostendi auctoritate Hier. dicentis ad Rusticū monachū. Aestimato male pōdere peccatorū, leuius alicui videtur peccare avarus, q̄ idololatra: sed non mediocriter errat. Nō enim grauius peccat, qui duo grana thuris proicit super altare Mercurij, q̄ pecuniam auarē cupit, & inutiliter congregat. Ridiculū videtur q̄ aliquis iudicetur idololatra, quia duo grana thuris offert creaturæ quę Deo debuit offerre: & ille nō iudicetur idololatra, qui totū seruitiū vitæ quod Deo debuit offerre, offert creaturæ. Ad idē facit illud verbū Osę 10. Secūdu multitudinē fructus sui Israel multiplicauit: sibi altaria, iuxta habertatē terrę suę exuberavit simulachris. ¶ Quartum testimoniū est illud verbū quod legitur 1. Tim. 6. Radix omnium malorum est cupiditas. Alia litera habet, Radix oīum malorū est auaritia. Ad auaritiā ergo quasi ad radicē oīum malorū præcipuē adhibēda esset securis prædicationis. Frustra laboratur in extirpatione malorum si rami amputantur, & radix ista relinquitur.

Quod

Quod grauis infirmitas sit Auaritia. Caput III.

¶ Varto facit ad detestationē auaritię hoc quod inter infirmitates spirituales ipsa est pessima, vel vna de peioribus. Vnde Eccl. 5. Est infirmitas pessima quā vidi sub sole, diuitiæ conseruare in malū dñi sui. Pereunt enim in afflictione pessima. Inter infirmitates quardā sunt bonæ, quardā sunt malæ. Bonæ sunt infirmitates corporis: qd ostēditur per hoc, q̄ d summo bono, id est à Deo, & q̄ dantur à prę amantissimo, & per hoc q̄ sunt vt cōtūta facta in minus nobili parte hoīs ad sanandū partem meliorem, scilicet animā. Meliora sunt, vt ait Salomon, vulnera diligētis, s. Dei, q̄ fraudulentā oscula odientis, scilicet mundi. Vulnera diligētis costurā sunt vt medicinalia: sed oscula odiētis sunt vt mortis serpētini, vel venenati, vel oscula Iude proditoris. Dicit enim mūdus iste dāmonibus. Matth. 26. Quęcūq; osculatus fuero, ipse est, tenete eū. Infirmitates verò malæ, sunt infirmitates spirituales, scilicet peccata mortalia: quod pot ex hoc ostēdi quod sunt infirmitates ad mortē, & ad aternā mortem: & hoc, quod medicum, scilicet Dei filiū oportuit venire de tā longinquis partibus ad curationē earum: & ex hoc quod tantas expensas oportuit fieri pro curatione earū: Filius enim Dei se expendit ibi. Vnde Bern. Ex cōsideratione remedii periculi mei æstimato quātitatē. Filius Dei iubetur occidi, vt vulneribus meis pretioso sanguine istius balsamo medeat: agnosce homo q̄ grauius sunt vulnera illa pro quibus necesse est Christum Dñi vulnerari. Inter infirmitates spirituales pessima vel grauissima est infirmitas auaritię quantum ad multa.

¶ Quod in xij grauitas huius infirmitatis potest ostendi. **D** Vodecim verò sunt ex quibus potest ostēdi grauitas huius infirmitatis. Primū est, eius diuturnitas. Cuius diuturnitatis duę sunt causę: scilicet abundantia materię & durabilitas. In materia huius infirmitatis est ferē totus mundus. Vnde cum difficultate valde magna euacuatur perfectē materia ista à corde hominis: vt scilicet homo omnia temporalia perfectē contemnat: materia etiam huius infirmitatis durabilior est, quā materia luxurię. Mulier enim quam aliquis amat potest mori vel deformis fieri: & sic cessante materia cessat infirmitas luxurię in homine. Sed terra quam amat avarus plus durabit, q̄ ipse: & ideo infirmitas illa erit diuturna propter cōsimiles causas: est diuturna & aliqua infirmitas corporalis propter abundantiam materię, & cōpactio-

nem.

cem. Secundum est, continuitas huius bonitatis. Fornicator quique non fornicatur semel in mense, annis vero quasi continue laborat. unde Eccl. 4. Vnus solus est & secundum non habet, non filium, non fratrem, & tunc laborare non cessat. Et eiusdem 2. Cuncti dies eius laboribus, & arumnis pleni sunt. Tertium est, afflictio acerba quam habet infirmitas ista. Affligit autem in hac infirmitate graviter sollicitudo, quod est in conservando. Ad quod pertinet, quod dictum est in verbo proposito, Diuitiæ conservatæ in malum domini sui. Graviter vero affligit labor in acquirendo. unde 1. ad Tim. 6. post illud verbum, radix omnium malorum est cupiditas. subiungit Apostolus, Quam quidam appetentes erraverunt a fide, & inseruerunt se doloribus multis. Gravissimè vero affligit dolor in amittendo. Et ad hoc pertinet, quod dictum est in verbo proposito. Pereunt enim in afflictione pessima. Tunc enim pessimè affliguntur, cum diuitiæ eis pereunt. Unde Poeta Ploratur enim lachrymis amissa pecunia veris. Quarta est universitas huius infirmitatis. Avaritia enim non parit senem, nec invenit modum secundum verbum Prophetæ. A maiore usque ad minorem omnes avaritiæ studet. Vix est puer septemnis quin cupidus sit, & furetur denarios matri suæ. De peccato luxuriæ expectant pueri duodecimum annum vel decimum quartum. Item peccatum luxuriæ senio senescit in aliis quibus: sed de avaritia dicit auctoritas, quod cum cetera vitia in senibus senescant, sola avaritia non senescit. Sap. Cum senes ad omnia illa rectius ceteris sapiant, ad solam avaritiā desipiunt. Sen. Monstro similis est seni avaritia. Quid enim stultius est, quam via deficiente viaticum augere? Avaritia etiam non parit infirmis, nec lanis. Peccatum luxuriæ, ad modicam infirmitatem corporalem fugit. Infirmitas enim gravis sobriam reddit astringit, ut legitur Eccl. 3. 1. Sed avaritia tunc interdum augetur. Amat enim tunc avarus amplius suas diuitias, quas iam habet, quam laborare non potest in acquisitione aliarum diuitiarum. Avaritia etiam non parit, nec literatis, nec idiotis: multi sunt viri literati, qui fornicari dedignantur, qui tamen valde avari sunt. Quintum per quod potest ostendi gravitas huius infirmitatis est hoc, quod celestis medicus primo volens occurrere huic infirmitati quasi periculo sori, primum consilium dedit contra eam. Matt. 5. dicens: Beati pauperes spiritu &c. Sextum est hoc, quod quasi ad mortem iudicavit eam tantus medicus. Matt. 19. dicens: Amen dico vobis: quia dives difficile intrabit in regnum celorum. & post: Facilius est camelum intrare per foramen acus &c. Non dixit hoc de peccato carnis: immo dixit, Meretrices & publicani præcedent vos in regnum Dei. Septimum est hoc, quod ista infirmitas abstulit finaliter tanto medico unum de illis quos ipse acce-

le acceperat in cura, scilicet Iudam. Hoc non facit ambitio vel aliud peccatum, licet de ambitione pluries sint tentati apostoli. Octavum est hoc, quod avaritia irritat celestem medicum, & ad ultimum ipsum interfecit. De primo habemus Luc. 15. Audiebant hæc verba Pharisæi qui erant avari, & iridebant eum. Aliud manifestum est, quia avaritia Iudæ & sacerdotum interfecit eum. Nonum est hoc quod celestis medicus contra hanc infirmitatem tantam purgationem indixit, dicens Luc. 14. Omnis ex vobis qui non renuntiaverit omnibus que possidet, non potest meus esse discipulus. Contra gulam non tantum dixit, sed solum admonuit, ne corda discipulorum gravaretur crapula & ebrietate. Decimum est hoc quod ecclesia in principio contra hanc infirmitatem ita strictam dietam observari voluit, ut nullus haberet aliquid proprium. Undecimum est hoc, quod multi hac infirmitate laborant qui nesciunt se illa laborare, & ideo non querunt sanitatem. Seneca: Initium salutis est cognitio peccati. Idem: Se nemo avarum intelligit, nemo cupidum. Ideo cum difficultate ad sanitatem pervenimus, quia nos agrotare nescimus.

De septem infirmitatibus quæ sunt in avaro.

Decimum est varietas infirmitatum quæ infirmitatem avaritiæ sequuntur. De quibus septem ponemus. Quarum prima est cæcitas, quæ est figurata Ioan. 9. per cæcitatem illius cæci nati. Unde Dominus volens illuminare eum, linit oculos eius luto, insinuans esse causam cæcitatis illius luto temporalium illorum. De hac cæcitate legitur similiter Tob. 2. ubi habetur quod Tobias fuit excæcatus stercorebus calidis hircinum quæ super oculos eius ceciderunt. Hircus garrulus & depictus, significat felicitatem huius mundi, quæ est quadam pulcritudine depicta & tumultuosa quæ calida stercorea projicit super oculos cordis: id est temporalia ista, quæ exurunt corda hominum. Gen. 20. legitur quod Abimelech rex Geraræ dedit Saræ mille argenteos in velamen oculorum suorum. & super illud Psalmista: mane astabo tibi, & videbo: dicit glossa: Deum non videt qui temporalibus adheret. Secunda infirmitas est febris quæ figurata potest esse per febrim a qua Dominus curavit filium reguli. De qua legitur Ioannis quarto: Avarus febrile distemperantia patitur, cuius tremore habet cum trepidat ubi trepidandum non esset. Sene. De ipso videt regem, & æstimat prædonem: videt pauperem, & æstimat furem. Ad tremorem huius febris pertinet quod legitur Iob. 15. Sonitus terroris semper in auribus eius: & cum sit pax, insidias suspicatur. & in Ps. Poluisti firmamentum eius formidine. & Esa. 24. Formido, & fouca, & laqueus super te qui habitator es terræ. Habitator terræ est avarus

T O M V S II.

avarus qui est quasi talpa. Aestuat autem avarus ex febre ista cum irascitur ex amissione diuitiarum suarum. Tertia infirmitas est manus ariditas, de qua legitur Matth. 12. Extende manum tuam, ait Dñs habenti manum aridam, & extendit, & restituta est sanitati sicut altera. Manum aridam habet avarus dum per largitionem elemosynarum non valet pauperi extendere. Quarta infirmitas est illa a qua quis dicitur lunaticus, de qua legitur Matth. 17. Dñe miserere filio meo, quia lunaticus est, & mala patitur, & sepe cadit in ignem, & crebro in aquam. Avarus sepe cadit in ignem irae, & crebro in aquam voluptatis. Potest autem vocari lunaticus, quia regitur secundum sapientiam huius mundi: quae per lumen lunae intelligitur quae lucet de nocte. Sapientia huius mundi solum lucet de nocte praesentis vitae. Cum post praesentem vitam illuxerit sol iustitiae, bene apparebit quod sapientia huius mundi stultitia sit. Quinta infirmitas est inclinatio ad terram. De qua Luc. 14. Et ecce mulier quae habebat spiritum infirmitatis annis xvij. & erat inclinata, nec poterat sursum respicere. secundum sacros expositores, ista infirmitas est amor diuitiarum quae hominem bestiam reddit interius, ut ad terram respiciat qui ad caelos respicere debuit. Vnde David: Oculos suos statuerunt declinare in terram. Bernardus: Quid indecentius quam curvum recto corpore gerere animam? Idem: Indigne corpus humanum inhabitat brutus, & bestialis spiritus. Sexta infirmitas est, respirandi difficultas usque ad suffocationem. Vnde Matt. 13. Sollicitudo seculi istius & fallacia diuitiarum suffocat verbum, ubi dicit gl. Sollicitudo huius seculi dum bonum ad cor intrare non finit, quasi aditum vitalis status claudit. Septima infirmitas, est hydropisis. De qua Luc. 13. Ecce quidam homo hydropicus erat ante illum &c. Assimilatur autem avarus hydropico in inflatione, & foetido anhelitu & siti insatiabili. Inflatione possumus referre ad superbiam quae comitatur diuitias. Vnde super illud 1. ad Tim. 6. Diuitibus huius seculi praecepe, non sublimem sapere. dicit gl. Aug. Vermis diuitum superbia est, vel istam inflationem possumus referre ad ventris ingluviem, quae interdum diuitias comitatur. Illi enim cui sufficiebat vnum solum cum pauper erat, non sufficiunt tria cum dives factus est. Foetorem vero anhelitus referre possumus ad consilia corrupta quae dant avari familiaribus suis. De siti vero avari planum est quod est insatiabilis. Vnde Prou. 30. Sanguisugae duae filiae sunt, dicentes: Affer, affer. Sanguisuga diabolus est sanguinem peccati semper fucus, & sitiens. Ipse dum in humilitate mansit fuit angelus: superbia vero fecit eum sanguisugam. Ipsius vero duae sunt filiae avaritia, & luxuria

D E A V A R I T I A.

40

xuria, dicentes semper: Affer, affer. Ad eandem insatiabilitatem pertinet quod legitur Eccle. 5. Avarus non implebitur pecunia.

Quare avarus diuitiis non satietur.

Possumus autem assignari septem causas huius insatiabilitatis. Prima est, avaritas: quia secundum sanctos, animam Dei capacem nihil minus Deo implere potest: unde quum orbis terrarum sit ante Deum quasi gutta rosis antelucani, ut legitur Sap. 11. non sufficit implere cor hominis unius. Exemplum de Alexandro qui dixit: Mundus uni non sufficit homini. Secunda causa est, quia cupiditas est infinita, pecunia vero quantuncumque magna sit, est finita. Seneca. Naturalia desideria finita sunt ex sancta opinione nascuntur: innaturalia vero ubi desinant non habent. Cupiditas infinita nascitur: immo quia nullo fine mensuratur, vel fine tali mensuratur qui in praesenti non obtinetur. Nullo fine mensuratur in eo qui solum vult habere diuitias, ut habeat. Fines, qui in praesenti non obtinetur, mensuratur in eo, qui ideo vult eas habere, ut per eas gratiam & gloriam huius mundi sibi acquirat vel qui timet de pecunia vult habere, ut necessitati, quae possit sibi accidere sufficiat. Nullus enim inquam in mundo isto habuit gratiam, & gloriam apud omnes, etiam ipse filius Dei, immo alij dicebat de ipso bonus est alij dicebant non, sed seducit turbas. Necessitati autem, quae potest accidere, non sufficere etiam quae sunt, sed necessaria essent quae possunt esse. Sed qui mensuraret desiderium suum, necessitati praesenti pauca sufficerent. Sic mensurant avaritia: & ideo pauca eis sufficiunt. Seneca: Quibus nihil deest, feris in alimentum sollicitudo sua sufficit. Sic docet nos Apostolus ut nos desideria nostra mensuremus 1. ad Tim. 6. Habentes alimenta &c. Cum pecunia quantuncumque sit finita, cupiditas infinita, non potest pecunia via alia adaequare ei nisi cupiditas finiatur, & sic diminuitur. Vnde non est alia via cupidini perueniendi ad satietatem, nisi rescindendo desiderium suum. Vnde Seneca. Si vis te diuitem facere, non pecuniam est adiciendum, sed cupiditati detrahendum. Tertia causa quare avari desiderium non satietur, est haec, quod quasi pars cibi appositi semper veteri efficitur. Verbi gratia: Avarus si habet novum frumentum, statim condit novum horreum. Si habet novam vineam, condit novum dolium, & tamen facit ut cui prius deerat horreum vel dolium, modò desit vinum vel frumentum. Quarta causa est haec, quod bona quae avarus acquirit, quid vacui secum afferunt. Sicut enim homo habet aliquem defectum, sic & alia creatura. Vnde cum auro & argento venit defectus clavis, & scilicet. Vineam habet defectum cellarii, doliorum, & aliorum multorum quae

T O M V S II.

quæ secum afferunt venit enim necessitas plura expediendi cum diuitijs. Vnde Ecclesiast. quinto. Vbi multæ opes, & multi qui comedunt eas. Et sic verum est, permultis illos indigere, qui permulta possident, vt dicit Boetius. Et sicut dicit Seneca. Altera cupiditatum ex sine alterius trahitur. Idem: Congregetur in te quidquid multi diuites possident ex his maiora cupere dicens. Et super illud 1. ad Timotheu sexto: Quam quidam appetentes, errauerunt a fide dicit glossa. Qui pecuniâ appetit, capere cupit. Qui vult sitim cupiditatis suæ diuitijs sedare, similis est illi q. vult sitim corporalem extinguere salsa aqua bibendo. Aqua salis, ex eo q. aqua nata est sitim extinguere, & eo q. salis nata est ea prouocare. Sic diuina inq. rum aliquæ defectu suppleant, sitim sedant: inquantu verò multos defectos secum afferunt, sitim prouocant. ¶ Quinta causa est, quod hæc cupiditas est quasi ignis. vnde Eccl. 23. Anima calida quasi ignis ardens. Et Prou. 30. Ignis nunq. dicit sufficit. Ignis verò non extinguitur ex appositione lignorum siccorum, sed augetur. Secundu eni ligna syluæ exardescit ignis, vt dicit Eccl. 28. Sic nec cupiditas extinguitur ex appositione diuitiarum, sed augetur. Crescit. n. amor nûmi quantu ipsa pecunia crescit quia pecunia nō ponitur vbi suis auari est: vnde sicut vinu in dolio nō sedat sitim corporalem: sic nec pecunia in arca vel bursa sedat sitim auaritiæ. Insanis auare q. pecuniâ ponis in bursa vel arca: nō eni est ibi sitis. ¶ Sexta est, q. pecunia res est corporalis aia verò res est spiritualis. Res verò spiritualis corporali nō potest impleri: nec econuerso. Verbi gratia: Sicut arca sapientia non potest impleri, ita nec aia pecunia. ¶ Septima causa est vanitas pecuniæ. Vnde Dauid: Vt quid diligitis vanitatē? Et sicut plenu vano adhuc vacuu reputatur, vt arca plena aere vacua reputatur, nec propter plenitudinē q. habet minus capax est alterius rei: sic aia auari quantu cunq. habeat de diuitijs, adhuc vacua est. Vnde veru est q. dicit beata Virgo. Diuites dimisit inanes. Ad hoc pertinet quod dicit Bernardus: Nō plus satiabitur cor hominis auro, q. corpus aia. & Ecclesiast. trigesimo quarto: Quasi qui apprehendit vmbra, & sequitur ventu: sic qui attendit ad vana medacia. Et Iere. 4. Asperi terrā, & ecce vacua erat, & nihil. Nō solum autē inanis & vacuus est omnis auarus, imo & pauper. vnde Tullius: Si propter auaritatē pecuniæ quotidie decipis, polcis, eripis, sūt ne hæc signa abundantis an egentis? Animus humanus nō arca diues appellari solet, quis illa plena sit. Quu inanē te videbo, diuitē nō reputabo. Et subiungit: Contentum suis rebus esse, sunt maxime & certissimæ diuitiæ, quasi diues potest auarus esse, sed verē diues nūquam erit.

Vnde

DE AVARITIA.

41

Vnde Prou. 14. Est quasi diues quum nihil habeat, & est quasi pauper, cum in multis diuitijs sit. Auarus in veritate nihil habet eorū quæ habere vult. Vnde Hiero. in magno prologo Biblia: Antiquum dictum est, Auaro deest tam quod habet, quam quod non habet. Credenti totus mundus diuitiarum est: infidelis autem, etiam obolo indiget. Quod exponit Bern. dicens: Fideli totus mundus diuitiarum est: quia tam aduersa quam prospera ipsius æque seruiunt ei, & coperantur in bonum. Et subiungit: Auarus esurit terrena vt mendicus, fidelis contemnit vt dominus. Poeta: Sēper auarus eger: nocet empti dolore voluptas. Dauid: Diuities eguerūt, & esurierūt:

Quod Auaritia sit misera seruitus. Cap. V.

Vintō facit ad detestationem Auaritiæ: misera seruitus, in qua auaritia ponit. Auarus enim seruus est diuitiarum. Vnde Dauid, Nihil inuenerunt viri diuitiarum in manibus suis. Ordo congruus esset vt diuitiæ virorum essent, non viri diuitiarū. Sed auaritia hanc peruersitatem facit, vt viri sint diuitiarum. Dicit autem auarus seruus diuitiarum: quia non est possessor earum, sed tñ custos. Et non tñ non possidet, imò etiam possidet ab eis. Quod auarus sit custos diuitiarum, dicit gl. super illud Luc. 16. Non potestis Deo seruire & mammonæ, his verbis: Seruit diuitijs qui custodit vt seruus: sed qui seruitutis excussit iugum, distribuit vt dominus. Quod autem auarus diuitias non possideat, dicit Seneca his verbis: Pecuniam magnam habet aliquis, si auarus est, non habet. Si prodigus est, non habebit. Signum autem manifestum quod auarus non sit possessor diuitiarum, est hoc, quod non potest inde facere quod vult, vel quod bonum iudicat: imò domina auaritia bene prohibet ei. Vnde Ecclesiast. 6. Est aliud malum quod vidi sub sole, quod est frequēs apud homines. Vir cui Deus dedit diuitias, & honorem & substantiam, & nihil deest animæ suæ ex omnibus quæ desiderat, nec tribuit ei Deus potestatem vt comedat ex eo, sed homo extraneus deuorabit illud. Hoc vanitas & magna miseria est & Sen. Non sit tibi auaritia, quæ quicquid omnibus abstulerit sibi ipsi neget. & Bern. super Cantic. Queritur à quouis eorum qui insatiabili corde lucris temporalibus inhiant, quid sentiant de illis qui sua videntes & pauperib. erogantes, regnum celorum pro terrena substantia mercantur sapienter ne agant. Respondebit, proculdubio. Sapienter, quare iterum sibi, Cur quod approbat non facit. Non possum, inquit. Quare

F prore

T O M V S II.

profectorga dñā auaritia nō permittit. Nō habet auarus ea q̄ habere videtur, nisi eo modo loquendi quo quis compedes habet quibus compeditus est, qui potius dominatur ei quā seruian.

¶ Quod Auarus possideatur à diuitijs.

Quod autem auarus possideatur à diuitijs, ostendit Sidonius, dicens, Res tuas si mediocriter colas, possides, si nimium possideris. Hoc etiam potest probari, primò per hoc, quod obedit eis auarus, sicut prius ostentum est ex illo verbo Eccl. 10. Pecunie obediunt omnia. Secundò ex hoc quod cōformat se auarus burse sue sicut ancilla dominæ Bern. super Cant. loquens ad auarū: Facis te pecunie tue nō dominū, sed seruū. custodem, nō possessorem. Denique conformaris crumenæ tuæ tāquam seruus domino suo: vt quomodo ille necessario congaudet illi gaudenti & condolet dolenti. Tu quoque crescente marsupio tuo crescis pariter & animo, & decrecente pariter decrescis. Nam cōtraheris tristitia quā illud exinanitur: & solueris letitia, aut certe inflaris superbia, quā illud impletur. Tertiò ostenditur quod diuitiæ possideant auarū, ex hoc quod ita impediunt eum, quod in nulla necessitate potest se habere. Si infirmus fuerit ad mortem, non potest se habere per horam ad audiendum consilium medici, vt scilicet audiat sermonem. Si sententiam mortis cognouerit latam contra se, nō poterit se habere, vt iudicem pro vita sua oret. August. Venditis rebus nostris, nullum maius earum recipimus pretiū quā nos ipsos. Implicati enim talibus, nostri non eramus. Senec. Gratuita nobis videntur quæ carissime constant. Ex hoc potest apparere stupor noster: quia ea sola putamus emi, pro quibus pecuniā damus vel solimus. Ea gratuita vocamus pro quibus nos ipsos impendimus. Idem: Nihil est cuique se vilius. Idem: Nostri essemus si nostra nō essent. Nōne bene se amisit diues auarus qui in summa necessitate non potest se habere: infirmus etiam ad mortem, nec potest se habere ad horam vt consiliū medici audiat id est, vt prædicationē audiat: lata est sententia mortis super eum, nec per vnā horā potest se habere, vt pro vita sua iudicem oret. Si maledictus est qui partē suam deteriorem facit, quid ille qui omnino se reddit experiem? id est sine parte, sicut dicit Bernard.

¶ Quod sex sunt quæ faciunt ad miseriam huius seruitutis.

Sex sunt quæ faciunt ad miseriam illius seruitutis, in qua ponit auaritia. Primū est hoc, quod ista seruitus est spiritalis. Multo enim indignius est mente seruire, quā corpore, vt dicit Sap. & Bernard. An non seruus cui dominatur peccatum, & maxime nisi

D E A V A R I T I A.

42

nisi tu fortē indignius iudices hominem tibi quā vitium dominari. Secundum est vilitas rei cuius seruus est. Rei enim cōtempribilis, & ab omnibus conculcabilis seruus est, scilicet terræ. Tertium est hoc, quod ipse seruus est cuiusdam dominæ, quæ vellet quod ipse nūquā comederet vel biberet. Ista domina est auaritia. Quartum est hoc, quod domina ista eos, qui sibi seruiunt per totam vitam suam, nudos transmittit in camisia, nec aliam mercedem dat eis. Vnde Psal. Dormierunt somnum suum, & nihil inuenerunt omnes viri diuitiarum in manibus suis. Item: Simul insipiens, & stultus peribunt, & relinquent alienis diuitias suas. Item: Ne timueris cum diues factus fuerit homo &c. Eccl. 14. Qui cōgregat, ex animo suo iniuste, alijs cōgregat, & in bonis illius alius luxuriabitur. Iob 1. Nudus egressus sum ex vtero matris meæ, & nudus reuertar illuc. & 27. Diues quū dormierit, nihil secum auferit. 1. ad Timoth. 6. Nihil stulimus in hunc mundū, haud dubiū quia nec auferre quid possumus. Quintum est hoc, quod domina ista honestissima præcipit: fatta rapinas, perituras, proditiones, homicidia, imò etiam deicidia. Hæc præcepit principibus sacerdotum, vt filium Dei occiderent Sextum est hoc, quod gratia præcepit. Vnde Ierem. decimosexto Seruietis dijs alienis qui non dabunt vobis requiem die, ac nocte. Esaiæ 20. Tradam Aegyptum in manibus dominorum crudelium. Et vt breuiter dicam, Auaritia seruis suis exhibet torturam, & compedes, & occupationes graues, & viles quæ seruis maleuolis solet exhiberi. Ecclesiast. trigessimotertio. Seruo maleuolo tortura, & compedes, mitte illum in operationem, ne vacet. Greg. Ad cōpedes onerat quicquid homo præter necessaria curat. Auaritia seruos suos exæcat: & ad molam, id est, ad volubilitatem terrenorum istorum molere facit. Quod significatum est Iudic. decimosexto in Samsonē, quem exæcatum Philistiæ molere fecerunt. Auaritia etiam facit manus auarorum in co-phino seruire. Terra enim onerati vadunt per solitudinem. Ipsa etiam facit eos fodere, non solum fossorio, imò etiam corde. Vnde & talpis assimilantur. Ad miseriam enim seruitutis auaritiæ, facit hoc, quod auarus est seruus omnium illorum qui diuitias possunt ei conferre, vel auferre, vel conseruare. Seneca. Minus, quā seruus est, qui seruos timet.

TOMVS II.

Quodd magnum vim habeat auaritia ad capiendū animas & detinendum vel submergendum. Cap. VI.

Sexto facit ad detestationem Auaritia hoc, qd diabolus non habet machinamentum efficacius ad capiendum vel detinendum vel submergendum, qd sit auaritia. Contra eam quasi nullum castrum potest tenere. Quatuor sunt quæ ad fortitudinem castra solent facere, fossati magnitudo, loci altitudo, murus & aquæ abundantia castrum cingens. Contra primum comportat auaritia aggerem & fossatum paupertatis replet. Vnde bene ei conuenit qd legitur Hab. 1. Super oem munitionem ridebit, cōporabit aggerem, & capiet eā. Contra altitudinem verò loci cōgregat molem terræ castrum altiorē. Procurat. n. qn videt castrum aliquod in eminentia vite, vt tot temporalia habeat qd altiora sunt quodammodo ipsis spiritualibus. Tunc ipalia quodammodo altiora sunt qn spiritualib. præponunt: qn et in electione prelatorum maior habet respectus ad illa, & magis occupantur prelati circa ea postq electi sunt. Contra abundantiam vero aq lacrymarum & sapientiæ salutaris auaritia obstruit terra meatus aque dū adeo impedit spirituales viros terrenorum solitudine, qd nō possunt cogitare nec peccata sua, nec altas causas flendi, vt exitus aquarum deducant oculi eorū, & hoc est qd legit Gen. 4. Cain interfecisse Abel. Cain interpretatur possessio, Abel luctus. Tunc Cain Abel interfecit, quā sollicitudo terrenarum possessionū luctum claustralem impedit. Item et impedit ne aqua gratiæ vel sapientiæ salutaris ad claustrales fluat. Ad quod potest pertinere quod legit Iudith septimo, qd quā Holofernes obsedisset Bethulia, fecit incidere aqueductum. Murum verò castrum subsodit auaritia, quum de muneribus prelatorum ecclesiæ corrumpit. Vnde Gen. penult. Simcon & Leui fratres vasa iniquitatis bellantia, & quibuldam interpositis, subiungitur. In furore suo occiderunt virum, & in voluntate sua suffoderunt murum. Simcon interpretatur exaudibilis. Leui assumptus. Vnde bene tenet hī duo figuram eorum qui munera largiuntur. Illi enim exaudiuntur in petitionibus suis, & assumuntur ad dignitates. Isti occidunt prelatum ecclesiæ qui vir deberet esse, & subsodiant murum, corrumpeudo illum qui resistere deberet malis ingredientibus in ecclesiam Dei. Nullam etiam vitium est cuiuslaquei sint potentiores ad capiendum quam auaritia. Quod ideo est, quia auaritia habet laqueo valde abiconfos, & diuersos, & ferē vbiq̃ positos.

Quod

DE AVARITIA.

43

Quod laquei auaritiæ tribus modis sint occulti. De absconditione legitur Iob 14. Abscondita est terra pellica eius, & David, Narrauerūt vt absconderent laqueos, dixerūt. Quis videbit eos? Serutati sunt &c. Absconditi verò possunt dici tribus modis. Primò, quia adeo subriles sunt qd periti magistri non vident eos: vt patet in subtilibus laqueis vsuræ, & simoniæ, de quibus etiā summi magistri dubitant. Secundò, quia velati sunt necessitate naturalis: necessarium est enim aliqua habere ad sustentationem vite. Vnde Gregorius: Primò diabolus sollicitat hominem vt quærat necessaria: qn verò est in opere, vt quærat superflua, & ex hoc accidit, qd diabolus tentat eos de auaritia, quos non auderet tentare de luxuria, quia non audirent illum, quia nihil boni est ibi. Tertio verò quia sunt veluti spirituali vtilitate. Qui enim habet diuitias, potest peccata sua elemosynis redimere, & multa alia bona facere. Ad quod referunt auari illud Ecclesi. septimo. Vtilior est sapientia cū diuitiis. non attendentes quod valde magnam oporteret esse sapientiam, quæ cum diuitiis duraret diu, quum sapientia Salomonis eam eis durare non potuerit. Quod aut laquei auaritiæ multi sunt & vbiq̃ positi, patet per hoc qd legitur Sapientiæ 14. qd creaturæ Dei in odium factæ sunt, & tentationem animæ hominum, & in mulcipulam pedibus insipientium: In quacunque creatura desiderabili quam videmus, habet auaritia laqueum suum: vnde difficile est laqueos auaritiæ euadere ei qui corde in terra habitat. Iō bene dicitur Esaiæ vigesimo quarto. Laqueus super te qui habitas in terra. Et 1. Tim. 6. Qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli. Et nota quod auaritia vitium mulcipula ad capiendum incautos, in qua pro aslere retinente, est tota domus vna, & quandoque episcopatus vnus, & quandoque regnum, vt quando aliquis talia iniuste possidet. De hac mulcipula loquitur Aug. dicens auaro: Præda quam vis rapere, est in mulcipula. Tenes alienum, & teneris à diabolo. Et vix tales saluantur, cum valde difficile sit ea relinquere quæ iniuste possident.

Quod nullum vitium fortius teneat hominem, quàm auaritia. Nullum enim vitium est quod fortius hominem teneat. Cuius rei potest triplex causa assignari. Prima est soliditas rei cui ligatus est. Possessio enim sua plus durat quā ipse: & ideo nō soluitur à vitio auaritiæ, dum viuit. Secunda causa est, quia pluribus stipitibus ligatus est. Quot possessiones amat, tot stipitibus ligatus est. Et multiplici funiculo: quia non solum amore proprio, imò etiam amore filiorum. Vnde cum in morte defuit amare ea sibi, a-

F 3

mat

T O M V S I I.

mat adhuc filijs suis. Potens etiam est auaritia ad submergendum hominem in profundum inferni. Vnde super illud Deute. 38. Nō habebit rex argenti & auri immensa pondera, dicit interli. in infernum mergentia. Et 1. ad Timo. 6. loquens Apostolus de diuitiū desiderijs, dicit, Quę mergunt hominem in interitum, & perditionem, & Augustinus: Amas seculum, absorbebit te. Amatores enim suos vorare nouit, non portare. Nec mirum si avari demerguntur, cum ligatam habeant ad collum per amorem, non molam aſnariam, imō domū vel rē pōderosiorē, & sint in profundo maris. Quōd Auaritia sit Deo exosa, iniuriosa proximo, & nociua proprio subiecto. Et primō quod Deo exosa sit, testimonijs sacre scripturę ostenditur. Caput V I I.

SEprimo facit ad detestationem auaritię hoc, quod ipsa est Deo valde exosa, proximo valde iniuriosa, & proprio subiecto valde nociua. ¶ Primum potest ostendi ex testimonijs sacre scripturę, S. Deum odire auaros, vel iratum esse eis: quale est illud, Odisti obseruantes vanitates superuacue. vanitates obseruant, qui in diuitijs sperant: & sicut tangitur in gl. superuacue sperat, qui sperat in diuitijs: quia quū in eis sperat, aut ipse expirat, & ea hic dimittit: aut cum uiuit omnia pereunt, & ipse in spe sua deficit. Ad idem facit illud Iac. 4. Amicus huius mūdi inimicus Dei constituitur. & illud 1. Ioan. 2. Si quis diligit mūdū, nō est charitas patris in eo, & illud, Inimici eius terra lingunt.

¶ De quadruplici stultitia avari.

IN quo verbo quadruplex stultitia auarorum insinuat. ¶ Prima est, quia rem in mūdā corde lingunt, quā cani lingua erubesceret lingere: scilicet terram. ¶ Secunda est, quia quum diuitię spinę vocentur a Domino, Matt. 13. qui verissimē res scit appellare, cum diuitias terrenas lingunt, solatium in eis querendo, quasi mel super spinas lingunt. Quod diuitię spinę sint, dicit Greg. sup. Illud Iob 30. Iste sub sentibus delitias reputabant his verbis: Profecto spinę sunt quia cogitationum suarum aculeis mentem pungit. ¶ Tertia stultitia est hęc quia fonte dulcedinis, & solarij negleget, guttas solarij in terrenis diuitijs querunt. ¶ Quarta stultitia est, quod lingendo ad facietatem se posse peruenire credunt.

¶ Quod auaris Deus sit iratus,

QUod verō Deus iratus sit auaris, patet. Primō ex illo verbo Zach. 1. Ira magna irascor ego super omnes gentes opulentas. Secundo ex illo verbo Esa. 57. propter iniquitatē auaritię eius ira-

DE AVARITIA.

44

iratus sum, & percussus eū. Tertiō, ex illo Osee. 12. Ad iracundiam pronocauit me Ephraim, Ephraim, id est fructificans, & diues. Quarto ex illo verbo quod dicit Iac. 5. auaris diuitibus. Thesaurizatis vobis irā in nouissimis diebus. vbi dicit gl. Nescis miser cū thesauro pecunię, thesaurum irę pariter cumulasti. Signū etiam quod auarus sit Deo exosus, potest hic esse, quod Deus non vult eū nominare. Vnde Luc. 16. non nominatur diues, Lazarus verō nominatur, & hęc potest esse causa: quia diuites vocauerunt nomina sua in terris suis. Vnde Dominus non vult memor esse nominū eorū per labia sua, quia nomina eorum fuerunt in ore ioculatorum, & aliorū hominū carnaliū, qui quasi proci sunt. Vnde scit aliquis nō poneret libenter in ore suo pōmum quod in ore proci fuisset, sic Deus nomina talium in ore suo non vult habere.

¶ Quatuor rationes sunt quare Deus odit auaritiam.

Potest aut assignari quadruplex ratio inimicitiarū, quę sunt Dei ad auaritiā. Prima est hęc, quod auaritia misericordiā fugat. Vnde sicut misericordia Deo specialiter placet, iuxta illud Osee. 6. Misericordiā volo et nō sacrificiū: sic auaritia displicet ei. Secūda hęc est quod auaritia vilipendit multū Deū. Illud enim quod libenter faceret pro obolo, non vult facere, cum dicitur ei quod hoc faciat pro Deo. Tertia est hęc, quod creaturam ab omnibus cōcūleabilem deficiat non sine magna contumelia Dei: ad augmentū verō contumelię Dei, non solum vnum Deum sibi facit, sed tot quot possessiones habet. vnde Osee 10. Israel secundum multitudinē fructus sui multiplicauit altaria sibi iuxta vbertatē terrę suę exuberant simulacris. Ad cumulū etiā cōtumelię facit quod de bonis sibi a Deo collatis hęc cōtumeliā illi faciūt. vnde Osee 2. Ego dedi ei frumentū, vinū, & oleū, & argentū multiplicauī eis & aurū, quę fecerūt Baal. In hoc aut deterior est hęc idololatria, idololatria genitū: quia simulachra genitū os habēt & cetera membra ad similitudinē hominum, sed auaritia deficiat informem materiam, scilicet argentum & aurū.

¶ Quod auarus diues quinque rusticitates faciat Deo.

QUarta causa est hęc, quod auarus diues quinque rusticitates faciat Deo, seu perversitates quas nulli homini faceret. ¶ Prima est quia cum beneficium debeat acceptatorē reddere memorem benefactoris sui, auarus tamen inde Deū magis obliuiscitur. Vnde Osee. 13. Adimpleti sunt, & saturati & eleuauerunt cor suum, & obliui sunt mei. Et Esa. 57. Viā manus tuę inuenisti, propterea Deū non rogasti. Greg. Qui felicitatē quę sita in terris inuenit, datorē qui eam tribuit non requirit. Gene. 40. Succedentibus prosperis,

T O M V S II.

prepositus pincernarū oblitus est interpretis sui. ¶ Secunda rusticitas est, quod Deo de bonis sibi collatis grauius non agit: nec propterea eū magis diligit, imo min⁹, q̄ nulli homini faceret, vnde Ierem. 5. Ibo ad optimates. Et sequitur quibusdā interpositus Ecce simul frigerūt iugū, ruperūt vincula. ¶ Tertia rusticitas est, q̄a quū beneficiū debeat esse quoddā franū retinens susceptorē beneficij ab iniuria largitoris, iuxta illud Esa. 47. Laude mea infranabo te, ne intereas, avarus tñ nō timet Deū offendere, licet tot beneficia ab eo susceperit: nec timet beneficia suscipere, licet tantū eū offenderit, in quo et cauēt sibi ipsi latrones. ¶ Quarta rusticitas est hæc, q̄ quanto maiorē terrā a Deo tenet, tantō ad minus seruitium teneri se credit. Diuites omninō nihil volunt facere de seruitio Dei. ¶ Quinta rusticitas est, quia cū teneat bona Domini in manibus suis, & Dominus inde petat in pauperibus ipsi nolunt dare, vel cōmōiare etiā ad centuplam vsurā: quod facerent vni Iudæo vel Saraceno. Vnde Aug. ad Auarū: Dicit tibi Christus, Da mihi ex eo, qđ dedi tibi. De meo quero, & mihi non donas. Da mihi, & reddo. Habeisti me largitorem, facito me debitorē, habeam te sceneratorem. Pauca mihi das, plura reddam. Temporalia mihi das, æterna restituam. Idem: Præbe testū, & accipe cælum. Bern. Quid infantiæ est quod cunctantur relinquere simpla pro centuplis: Vbi est cupidus: vbi ambitiosus: vbi consequitor huius seculi.

Quod auaritia sit iniuriosa proximo.

Sequitur de malis quæ facit auaritia proximo. Quæ multa sunt. Ex hac enim sequuntur bella, & lites. Vnde Iacobi quinto: Vnde in vobis bella, & lites, nisi ex cōcupiscētijs vestris: Seneca: Quicquid inuenerit homines si hac duo pronomina de medio tolleretur, meū & tuum. Ex hac etiam sequuntur homicidia. Vnde Cain qui interpretatur possessio, legitur fratrem suū Abel occidisse. Et Prouerbiorū primo: Fili mi, si te lactauerint peccatores, nō acquires eis. Si dixerint, Veni nobiscū, insidiemur sanguini. Et post subiungitur causilla motiua: Omnem substantiam pretiosam reperimus, implebimus domos nostras spolijs, & cetera. Ex hac et sequitur rapina. Vnde Ecclē. 13. Venatio leonis onager in eremo. Sic paſſea diuitū sunt pauperes. Avarus nulli fidē custodit, nec Deo nec homini. Deo non ipsius enim est vox illa Lucæ decimo. Ecce hæres, venite, occidamus eū, vt nostra fiat hæreditas. Homini non. Fili enim avarus mortē patris exoptat, & mater filiā vedit iugulato ribus infernalibus. Ex hac et accidit, q̄ filii volunt potius parētes comburi æternaliter, quā hæreditatē sibi minui. Hæc facit vt tribu

nalia

DE AVARITIA.

49

nalia velut tabernæ sint, in quibus sanguis innocentum venialis offertur. Amos 3. Nescierunt facere rectum, dicit Dñs: thesaurizantes iniquitatē. Hæc mendacia vel periuria nō timet, pupillos & viduā exheredat. Hæc pauperes cōtēnit, & iridet, unde Iob, 12. Deriderit iusti simplicitas, lāpas cōtenta apud cogitationes diuitū parata ad tēpus statutū. Et Ecclē. 13. Sicut abominatio est superbo humilitas, sic execratio est diuiti pauper. Hæc est immisericors proximo, vnde Iob 40. Cor eius indurabitur quasi lapis. Cor diaboli est avarus. Et Lucē 12. habetur de Lazaro petente elemosynam, & nemo illi dabat. Et notatur ibi immisericordia diuitis epulonis, & et familiæ illius. Et Amos sexto. Bibentes vinum in phialis, & optimo vngue to delibuti, nihil compatiēbantur super contritione Ioseph.

Quomodo proprio subiecto noceat auaritia.

Sequitur videre quomodo auaritia noceat proprio subiecto. Notandum ergo, quod auaritia reddit hominē stultum, vnde Luc. 12. Stulte, hac nocte animam tuam repetent a te: quæ autem parasti, cuius erunt? Sic est qui sibi thesaurizat, & non est in Deum diues, & supplet Glos. supra illud. Sic est stultus: Ad idem pertinet illud Apostoli, Sapientia huius mundi stultitia est apud Deū, & Pro. 1. Vtique paruuli diligitis infantia, & stulti quæ sibi noxia sunt cupiunt. Nec est stultus avarus: quia stultitia, sed multiplici. Non solum stultus, imō & insanus est.

De infania auari diuitis.

Infania verō diuitis auari potest multipliciter ostēdi. Primo per hoc, qđ occultos laqueos exquirat, vt se strāgulet. Vnde Prouerbiorum 26. Cor iniqui exquirat mala. Iniquus potest intelligi avarus propter illud verbum Ecclesiastici 10. Nihil iniquius, q̄ amare pecuniā: qui ad modū infani exquirat mala, scilicet laqueos occultos vsuræ, & simonis, in quibus se interficiat. ¶ Scđo potest ostēdi ista infania per hoc, quod volūtarius vadit submergere se. Singulis diebus facit dietā vnā in infernum. Quis adeo sapiens est, qui insan⁹ reputari non possit, si requisitus quod eā respondet. Vado me submergere vel suspendere. Hoc autē respondere potest quicunq; est in mortali peccato: vadit enim submergere se in abyssum inferni, qđ est summa stultitia, sicut sapientia summa est in paradysum ire. Vnde Ecclesiastes sexto. Quid habet amplius stulto sapiens, & quid pauper, nisi ut pergar illuc ubi est vita? ¶ Tertiō per hoc, quod cū insipiens sit, insipientiam suam non agnoscit, imo sapientem se putat, quod plus est quā stultitia, & quā infania. Vnde Prouerbiorum 28. Sapiens sibi videtur vir diues: pauper autem prudens, scrutabi-

T O M V S II.

Scrutabitur eum. Pauper iste Christus est, qui scrutabitur eum qui si bi sapiens videtur, ostendens eum non fuisse sapientem. Et Prou. 22. Vidisti hominem sibi sapientem videri, magis illo spem habebit stultus. In quo verbo innuitur insipientiorem esse ceteris illum qui se putat sapientem, quum non sit. Quarto ostenditur insania ista per hoc, quod avarus spiritualiter interficit omnes, qui iuxta se sunt. Si videris aliquem qui claua accepta primo interficeret uxorem suam, deinde filios suos, & filias, & totam familiam, & post sacerdotem ne pro peccato suo eum excommunicaret, nunquid eum insanum reputares? Sic facit avarus, precipue usurarius, dum omnes tales facit communicari peccato suo. Corporaliter etiam percutit diues vicinos suos. Quandoque enim diuitie sue eum faciunt insanire. Vnde alapa una quandoque constat ei centum libras. Vnde Eccl. 10. Obiurgatio & iniurie annihilabunt substantiam, & domus quae nimis locuples est, annihilabitur superbia. De hac persecutione loquitur Dominus Matt. 24. dicens: Si autem dixerit malus ille seruus in corde suo, Mora facit Dominus meus, & coeperit percutere conseruos suos & cetera. Quinto ostenditur insania ista per hoc, quia ad districtissimum iudicem cum re furtiua ire non timet. Dum viuimus, non cessamus ad iudicem ire, & quotidie proximiores sumus. Sexto ostenditur insania ista per hoc, quod cum domus conscientie suae igne cupiditatis succensa sit tempore, quo aquam gratiae ad ignem illum infernalem extinguendum querere debuit, quaerit potius quasi faculas ad incendendum domum suam, quia quaerit aurum & argentum, ceteraque concupiscebilia, quae ignem cupiditatis incendunt.

¶ De multiplici stultitia Auari.

Sequitur de multiplici stultitia avari. Er est prima stultitia eius, quod se ceteris rebus minus diligit, quod potest ostendi. Primo per hoc quod se malum & sua bona vult habere, vide August. Adeo caecitas mentis conualuit, adeo absorbit hominem interius, ut omnia velit praeter seipsum bona habere. Et iterum Aug. loquens ad avarum. Quid est, quod te velis malum habere? Nihil omnino. Non uxorem, non filium, non seruum, non tunicam, postremo non caligam, & tamen vis habere malam vitam. Rogo te praepone vitam tuam caligae tuae. Secundo potest ostendi idem per hoc, quod avarus de perditione sui non dolet, de perditione autem oboli dolet in singulis diebus forulares suos tergit, seipsum autem per annum sordibus relinquit: nec etiam tunc bene mundat. Tertio, potest idem ostendi per hoc quod de corde suo quasi clypeum rebus suis facit, ut cor suum incommoda rerum suarum primo excepiat, similis cui-

D E A V A R I T I A.

40

lis euidam stulto, qui habens forulares novos transiens per spinas se discalciauit. Adeo enim amabat forulares suos, quod potius elegit forcularibus suis, quam propriis pedibus parere. Secunda stultitia avari est, quod sua negligit, & de alienis sollicitus est.

¶ Quae proprie sint hominis.

Quatuor autem sunt quae possumus dicere nostra, scilicet bona interna. Vnde Sen. Sapiens intra se omne bonum terminabit. Et dicit quod quidam patria capta, uxore & liberis amissis, quum ex incendio publico solus, & tamen beatus exiret, interroganti viatori, si quid perdidisset, Nihil, inquit, perdidit: bona mea mecum sunt. Ista bona interna negligit avarus. Proiecit enim in vitam internam suam, ut legitur Eccl. 10. Nostrium est etiam tempus, vnde Seneca. Cetera a nobis aliena sunt: tempus tantum nostrum est. Quod autem tempus quodam speciali modo nostrum sit, videtur, per hoc quod qui tempus amittit, seipsum amittit: qui medium vitae suae amittit, se dimidium amittit: & qui totum tempus amittit, se totum amittit. Nostra etiam sunt ea, quae pauperibus largimur. Vnde quidam cum dominus eius vellet de bonis eius habere, & praecipisset ei ut de bonis suis veritatem diceret ei facta computatione sexcentorum aureorum, quos pauperibus erogauerat, respondit, quod nihil plus in mundo habebat praeter centum aureos. Cum autem a circumstantibus obiceretur ei, quod falsum esset, & dicerent. Illa gratia tantum valet, & illa domus tantum, & multa alia. Ille respondit, Illa non sunt mea, sed domini mei: quia quando voluerit, accipiet tanquam suum: sed illud quod dedi pro Deo per manus pauperum, in salua custodia posui, ita quod nullus potest mihi illud auferre. Ad quod pertinet illud quod legitur Eccl. 17. & 29. Eleemosyna viri quasi sacculus cum ipso. Nostra etiam sunt bona aeterna: vnde Luc. 16. Si in alieno fideles non fuistis, quod vestrum est, quis dabit vobis? Alienum vocat bonum transitorium, nostrum aeternum. Sua igitur negligit avarus, qui quatuor praedicta, quae proprie sua sunt, non timet amittere: de alienis vero sollicitus est: id est, de temporalibus istis, quae nostra non sunt. Sicut potest ostendi.

¶ Quod temporalia ista non sunt hominis.

Primo ex hoc quod Dominus dicit in Luca, Si in alieno & cetera. Secundo ex illo verbo Habacuc 2. Vae qui congregat non sua. Tertio, ex illo verbo Ambrosii super Lucam, Non bona sunt hominis, quae secum ferre non potest. Sola misericordia comes est defunctorum, quod intelligendum est de illis defunctis, qui cum misericordia in praesenti societatem habuerunt. Quarto potest idem rationabiliter

liter ostendi. ¶ Primò per hoc, quod bona temporalia assimilantur fluuij transeunt. Fatua esset ciuitas aliqua quæ æstimeret aquam Rhodani ante se transeuntem sibi remansurâ, cum per tot ciuitates transierit, nec eis remanserit. Sic fatui sunt, qui bona temporalia sibi remansura putant. Vnde quidam: Erras si mansuras putas tibi diuitias, quæ per tot manus hominum transierunt. Hanc rônem insinuat Dauid, vbi dicit, Diuitiæ si affluunt, nolite cor apponere. Diuitiæ ad modum fluuij sicut affluunt, sic defluunt. Nô est aqua Rhodani illius ciuitatis ante quâ transit, sed ad necessitatē suâ potest inde sumere: sic licet bonis temporalibus vti possimus ad necessitatē nostrâ, nra tñ nō sūt, sed sicut vulgariter dicitur, Tout fut à autrui, tot est à autrui. ¶ Scdò potest ostendi, quod nostra non sunt, per hoc quod terra in qua crescunt nostra non est. Vnde Dauid. Quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena? Et iterum. Aduena ego sum apud te, & peregrinus sicut omnes patres mei. ¶ Tertiò per hoc, quod ianitor huius mundi, mors scilicet, non permittit nos ferre aliquid de hoc mundo. Quando aliquis sedet ad mensam alicuius potentis, multa apponuntur sibi, scilicet scyphi argentei, & similia in quibus solum vsum habet. Si verò aliquis ex simplicitate crederet ea esse sua, & veller ea secum ferre, ianitor bene ostenderet ad portam quod nihil iuris in eis haberet. Ita diuites credunt bona temporalia sua esse, sed mors bene ostendit eis contrarium, cum dicit. Nihil intulisti in hunc mundum, nec quicquam auferre poteris. ¶ Quartò potest idem ostendi per hoc quia dum canis sequitur duos homines, nescit quis eius dominus sit sed si separentur illi ab invicem, canis sequitur dominum suum, & tunc apparet cuius sit. sic diuitiæ in morte remanent cum mundo, & deserunt avarum. ¶ Et est notabile exemplum principis magis Saracenorum, qui cum mortē sibi imminere inspiceret, pannum lineum de quo sibi sudarium consuendum erat, erexit in signum, & fecit circumferri per ciuitatē à præcone dicente. Hæc dicit princeps vester. Cum essem dominus vnde decem regionum, hoc solum de gloria mea & diuitijs meis mecum auferam. Diuitiæ sunt velut infideles amici qui amatores suos in extrema necessitate deserunt. Vñ quidam cum à diuitijs suis auxilium implorasset, nec esset posset habere responsionē ab eis, ait, O fallaces diuitiæ, toto corde vos amaui, & honoravi, & nunc in tanta necessitate positus nihil consilij, vel auxilij à vobis habere possum. Paratæ estis me deserere nec vultis me sequi: ergo præmitta vos. Et his dictis statim distribuit omnia pauperibus. ¶ Vltimò potest ostendi quod temporalia nostra non sunt per hoc quod solā dispensationē in eis habemus.

Ambros.

Ambros. Nemò dicat propriū quod cōe est. Plusquā sufficeret ad sumptū violenter obtentū est. Ille, qui sua negligit, & alia excolit. iuxta sapientiā huius mundi, infelix reputatur: quia cum aliena compellitur relinquere, ex suis quæ neglexit nō potest sustentari. Sic avarus cum temporalia bona amiserit, bonis æternis carebit. ¶ Tertia stultitia avari est: quia ea amat quæ amatoribus suis nō possunt, imò sunt eis valde nociua, contemptoribus verò suis valde sunt vilia, vnde melioris conditionis sunt qui ea non amant. Quod diuitiæ non pro sint amatoribus suis, patet ex illo verbo Ecclesiæ. Qui amat diuitias, fructum non capiet ex eis.

¶ De quinque fructibus diuitiarum.

¶ Vinque fructus videntur esse diuitiarum. Primus est satietas, vnde Tullius: Fructus diuitiarum est copia, hunc fructum non capit qui diuitias amat. Amor enim est fames spiritualis, fames autem non est satietas. Secundus autem fructus est redemptio animarum. Vnde Proverb. 13. Redemptio animæ viri, propriæ diuitiarum. Et Danielis 4. Peccata tua elemosynis redime. Prouerbiō. 14. corona sapientium diuitiæ eorū. Tertius est emptio regni cælestis, vnde Luc. 16. Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, & cætera, & August. præbe tectum & accipe celum. Quartus fructus est patrociniū pauperum. Vnde Gregor. Pauperes non sunt despiciendi ut egeni, sed rogandi ut patroni. Pauperes sunt sicut stipendiarii nostri, vnde Ecclesi. 20. Conclude elemosynam in sinu pauperis, & paulò post, Super scutum potentis, & lanceas pugnabit aduersus inimicos tuos. Quintus fructus est, ipsarum diuitiarum multiplicatio, vnde 1. ad Tim. 4. Pietas ad omnia utilis est, promissionē habens vitæ quæ nunc est & futura. Quatuor vltimos fructus non colligit ex diuitijs, quia eas non seminat, sed retinet apud se, ideo non potest fructum inde colligere. Non solū autem non profunt diuitiæ amatoribus suis, imò et multum nocent. Inquinant enim eos, cruciant, & occidunt. Ad primū facit illud verbū Bernard. Beatus qui post illa nō abiit, quæ possessa onerant, amata inquinant. Ad secundum facit illud quod dicit Seneca. Proice quæ cor tuum laniant: quæ si aliter abstrahi nequirent, cor ipsum cum eis auellendum esset. Ad tertium facit quod cum Constantinus dedit imperium ecclesiæ, audita est hæc vox. Hodie infusum est venenum ecclesiæ Dei. Diuitiæ ergo ut venenum se habent ad amatores suos, interficiunt enim eos. Ideo miratur Dauid quare diligantur, dicens: Vt quid diligitis vanitatem, & cætera. Et proverb. 1. Vtiquequo paruuli diligunt infantiam, & cætera. Ipsæ etiam diuitiæ quodammodo ne amen

tur

T O M V S I I .

tur clamant, dum tot afflictionibus faciunt amatoribus suis. Vnde Greg. Mundus iste dū tot afflictionibus pulsat, tot calamitates ingeminat, quid aliud nisi vt non diligatur clamat? Quod autem diuitiæ sint viles contemptoribus suis, patet ex hoc, q̄ earum contemptores licet pauperes sint, ex cōtemptu earū regnum æternum emunt. Quarta stultitia avari est, quod ea custodit quæ custodita perduntur, perdita verò custodiuntur. Quod ostendi pōt per simile de frumento, quod si custodiat perditur, si seminando perdat, renouatur, & multiplicatur. Vnde super illud Matt. 13. Qui voluerit animam suam saluam facere perdet eam, dicit glo. Quasi dicat agricolæ. Si frumentū seruas, perdis: si seminas, renouas. Ad id ē facit illud Eccl. 29. Perde pecuniam propter fratrem & amicum, & non abscondas sub lapide in perditionē Lapis vocatur cordis duritia. Sub qua dū absconditur, in perditionem absconditur: quia dū seruari creditur, perditur. Et non solum perditur, imò etiam perdit dñm suum, quod deterius est. Vnde Bern loquens de bonis temporaliibus, dicit: Vtinam tantum congregata perirent, & non congregator eorum. Tolerabilius esset insudare labori perituro, q̄ perempturo. Quinta stultitia avari est in expendendo prodigē: quod facit dum pretiosum lumen rationis consumit, in querendo temporalia, quæ vilia sunt, de hoc lumine dicitur in Psal. Signatum est super nos lumen vultus tui Dñe. Lumen vultus Dei, ratio est, quia secundum eā Dei imago sumus. Lumen ergo rationis est signatum super nos: q̄a impressum est nobis, sicut imago sigilli ceræ imprimitur. Hoc lumen valde pretiosum est, sicut pōt ostendi tripliciter. Primò per hoc, quod secundū illud Deo similes sumus. Secundò per hoc q̄ præualeat toti mūdo absq̄ creaturis rationalibus: quod patet per hoc q̄ si alicui lumen rationis tenebrescat per insaniam vel alio modo, melius est illi lumen restituī, q̄ totum mundū ei acquiri. Tertio potest idē ostendi per hoc q̄ sol & luna & omnia alia luminaria celi, imò etiā oēs creaturæ visibiles deseruiunt huic lumini, & sunt quasi ad accendendum illud. Vnde manifestū est quale sit lumen istud, cui tā pretiosa luminaria deseruiunt. Valde enim paruis candelis solent accēdi valde magni cerei. Hoc lumen expendant avari in querēdo temporalia, quæ Apostolus arbitratus est vt stercora, quæ non credimus fuisse deceptum in sua arbitratione. Si quis candelam quinq; denariorum expendere querendo vnū obolum, valde fatuus reputaretur: quāto insipientior reputandus est auarus, qui lumen pretiosum, imò impreciable in cōgregādo lutū expēdit: Verē insanus est auarus, qui vicinos suos reprehendit

DE AVARITIA.

48

prehendit de hoc q̄ cerā consumunt, cum sepum eis sufficere possit, dicens: Vt quid perditio hæc seipsum verò non reprehendit de perditione talis, & tanti luminis. Lumen istud regnū est datum homini, vt eo circa se & Deum viatur, Auarus verò eo vtetur circa iumenta sua, ipse verò remanet in tenebris. Iumenta sua ad lumē comedunt, ipse verò comedit in vmbri, vnde Eccl. 5. dicitur de avaro. Sanctis diebus vitæ suæ comedit in tenebris, & in curis multis, & in ærumna, atq; tristitia. Et quia in tenebris comedit, ideo noxia, & venenata comedit. O quā fatuus reputaretur quis, qui ad præsepe iumentorum suorum ceram magnū poneret, ad mensam verò suam esset sine lumine. Sed insipientior eo est auarus, qui nec solum lumē rationis prodigē expendit, imò seipsum, dum se totū rebus suis largitur ordinandis, & excolendis, & de se nihil retinet sibi ipsi, cum ipse amplius regimine, & cultura indigeat. Sexta stultitia est in acquirendo. Fatuus operarius est, qui sciens aliquā bonam artem ex qua potest lucrari decem marcas in die, & facit vile opus vnde tantum quatuor denarios acquirit. Insipientior est auarus, qui labore diurno tantum lucratur aliquid terrenum, cū labore eodem, vel minori, & quādoq; maiori si propter Deum faceret, posset lucrari regnum cælorum. Ad quod pertinet illud Gregorij. Fatuum est inde temporalia querere, vnde possumus æterna habere. Minuit Dñs hominem paulominus ab angelis, sed homo ex auaritia sua minuit se multo amplius à iumentis, cum reducit se ad illud opus in quo multo minus valet homo quā equus. Locatur enim equus duodecim denariis, quando homo locat se nisi quatuor. Vnde nisi homo laborem suum ad Deū referat, à quo aliam mercedem recipiet, inferior iumentis quantum ad hoc est. Fatuus etiā negotiator est auarus, qui simpla pro centuplis non vult commutare. Vnde Bernardus loquens de verbo isto. Centuplum accipietis &c. dicit, Quid insanix est q̄ cunctamur relinquere simpla pro centuplis? Vbi cupidus? Vbi ambitiosus? Vbi cōquisitor huius seculi? Fatuus est, qui ad hoc laborat vt spinę diuitiarū sibi multiplicentur, quæ eum pungant in præsentis variis curis, & occasionaliter succendent eum in inferno. Nunquid colliget auarus de spinis istis vuas, aut de tribulis ficus? Imò etiā in præsentī iuueniet in illis molestiam, & asperitatem, in quibus quæsiuit suauitatē. Auarus etiā talpæ similis est, quæ quicquid fodit, super humeros proprios ponit. Sic auarus ea, q̄ male acquirit, quodammodo super se ponit. Impediunt enim eū ne ad vitæ gratiæ suscitari possit. Vnde diuitiis quas acquirit cumulat se. Auarus etiam similis est, secundum Bernad.

T O M V S II.

nard homini qui suffocatur in aqua, qui non dimittit, quicquid tenere potest. Et cum deberet amplecti tabulam poenitentis quæ cum a naufragio liberaret, potius amplectitur aurum, & argentum & cætera ponderosa, quæ mergunt eum in profundum inferni. Et ut breuiter dicam, Auarus antequam lucretur, seipsum perdit, & antequam aliquid capiat, capitur. Iusto enim iudicio Dei fit sicut dicit August. ut à diuitijs quas iniuste capere voluit, capiatur iustissime, imò quod deterius est, ipsis diuitijs, quasi quadam esca à diabolo capiatur. Septima stultitia est, quod nec solū expendendo vel acquirendo insipienter agit avarus, sed et custodiendo. Quod avarus stulte agit, custodiendo diuitias. Et hæc quatuor de causis. Primò quia thesaurizat ubi omnes antecessores sui thesauros amiserunt, scilicet in mundo isto. Vnde Osce 7. Ephraim factus est sicut columba seducta, non habens cor: id est, sapientiam. Hæc est insipientia columbæ, quod pullos suos ibi ponit ubi omnes amittere consuevit. Secundò, quia custodire vult quæ durabilia non sunt. Temporalia ista quatuor de causis consumuntur. Primò, propter corruptibilitatem propriam. Vnde de Jacob. 5. Agite nunc diuites, prolate vultates in miserijs vestris quæ euenient vobis. Diuitiæ vestre putrefactæ sunt &c. Secunda cā est aliena rapacitas. Vñ Matthæi 6. de ista cā, & præcedente dñ, Nolite thesaurizare vobis thesaurum in terra, ubi erugo & tinea demoliuntur, & ubi fures effodiunt & furantur. Tertia causa est superbia quam diuitiæ pariunt, quæ postea diuitias consumit. Vnde August. Vermis diuitiū superbia est. Quarta causa est ampla familia quam diuitiæ requirunt Vnde Eccl. 5. Vbi multe sunt opes, ibi multi sunt qui comedunt eas Et quid pdest possessori nisi, quod cernit eas oculis suis. Tertiò insipienter agit avarus custodiendo, quia vult sua secum habere, cum securius possint sibi aliò custodiri. Fatuus est qui vult pecuniam suam secum habere.

Quinque casus sunt in quibus fatuus est qui pecuniam suam secum vult habere. Primus casus est, quando aliquis est viator, & est transiturus per locum ubi se sit spoliandum esset: tunc fatuus est si amplius velit de pecunia sua secum habere, quam sit necessarium ei ad expensas vsque ad locum illum. Onus enim esset ei si amitteret eam. Locus per quem necessario sumus transaturi, est mors, ubi spoliabimur. Spoliatur homo in morte, quia mors angustum est foramen. Vnde Bern. Quid tu camele gibbum? quid tu pecuniosè proditoris loculos tollis? non sic impie, non sic ingredieris. Foramen acus huiusmodi sarcinas non admittit. Secundo spoliatur

DE AVARITIA.

49

spoliatur homo quasi rediturus in ventrem matris suæ, scilicet terræ, vnde Ecclesiast. 40. Ingum graue super filios Adæ à die exitus illorum de ventre matris vsq; in diem sepulture. Et in Iob 1. Nudus egressus sum de utero matris meæ, & nudus reuertar illuc, id est, in ventrem matris, scilicet in terram. Tertiò spoliatur homo in morte ad instar damnatorum qui tradendi patibulo spoliatur. Fatuus est ergo avarus qui diuitias secum vult habere, cum sciat se in morte spoliandum esse: & nō vult eas mittere in locum securum per manus pauperum. Gregor. Securius feruntur diuitiæ de patria ad patriam per manus pluriū, quam vnius. Secundus casus in quo fatuus est qui pecuniam suam secum vult habere, est, cum naufragiū alicui imminet. Vnde Gregorius super illud Iob 31. Quasi fluctus tumentes super me timui semper Deum. Cum fluctus desuper imminet, tunc naues de naui proiciunt pro quibus longa naufragia sumpserunt. Fatuus est ergo avarus qui in tanto naufragio positus potius vult pecuniam suam secum habere, quam eam in salvo esse, præcipue cū Seneca dicat. Nemo cum sarcinis enatat. Tertius casus in quo non vult aliquis pecuniā suā secum habere, est cū pecunia illa furtiua est, & scit pecuniā illā testimoniū fore suæ damnationis, si apud se inuenta fuerit. Fatuus est ergo avarus qui rem male acquisitā, q̄ testimoniū erit cōdēnationis ipsius, ita diligenter conseruat, vñ coniurasse sibi mortē propriam cum in iudicio tā periculoso testes producere velit contra se. Ad hoc pertinere vñ, quod avaris dñ Iac. quinto. Aurū & argentū vestrum eruginauit, & erugo eorum erit vobis ī testimoniū, & manducabit carnes vestras sicut ignis. Quartus casus est in quo non vult aliquis pecuniam suam secum habere cum hostes sui eum insequuntur, & pecunia illa est impedimentum fugæ illius. Ex quo satis manifestum est quā inuis piens sit avarus quem hostes inuisibiles insequuntur, & pecuniam suam nulli commendare vult, sed potius vult eā custodire, cum in veritate ipsa potius eū custodiat, & detineat, nec de manibus eius possit euadere. Vnde avarus est sicut simia vel vrsus qui quandoq; ligantur ad stipitem vel truncum mobilem. Et posset alicui videri, quod simia vel vrsus stipitem custodiat: cum potius a stipite custodiatur. Sic avari ligati sunt ad temporalia bona, quorum quedam sunt mobilia, quedam immobilia, & potius per ea custodiuntur à diabolo, quam ipsi custodiant ea. Nec possunt procedere nisi quantum vinculum amoris quo ad diuitias suas ligati sunt permittit. Vnde Exodi octauo. Veruntamen longius ne abeat. Quintus casus quomodo vult aliquis pecuniam suam secum ha-

T O M V S I I.

hæc est, cum timet super eam se inquietari, vel ut largiatur eam, ut
ut mutuo concedat. Et ista causa deberet multum mouere avarum, quod
pecuniam suam in loco saluo reponeret. sicut enim caro circa os
sa canes prouocat, ut illa rodant & mordeant: & sicut reclamatoria
prouocat aues rapaces: sic diuitiæ contra avaros fures & raptores
prouocant. Vnde Seneca. Avarus diues cupiditatem irritat. Imò
sicuti caro quæ ossi adhæret, cæteris carnibus amplius appetitur:
sic diuitiæ avarorum. Dicunt enim, Auferamus ei, quia nunquam
inde daret nobis: Vnde à multis inquietatur avarus. Accidit et aua-
ro sicut quibusdam arboribus quæ nolunt hominibus fructus suos
dimittere, nisi cum difficultate: vel quia non citò maturefcunt, vel
alia de causa, nihilominus arboribus illis auferuntur fructus sui;
& insuper opprimè verberantur, et vsque ad fractionem multorum
ramorum suorum. Aliæ verò arbores quæ de facili fructus suos di-
mittunt hominibus, remanent absque damno ramorum suorum.
Si niliter avarus diuitiis suis spoliatur velit nolit, & præter hæc
flagellatur & affligitur sæpè. Quarto insipienter agit avarus: sua
custodiendo, quia non vult ea præmittere in cælum. Non enim vult e-
leemofynas facere in vita sua, sed expectat quod ab aliis sibi fiant e-
leemofynæ post mortem. In quo similis illi est qui de nocte traui-
surus per loca foueis plena, lucernam vellet ferri post tergum. Elee-
mofynæ enim quas facit homo in vita sua, sunt quasi lucerna quæ præfert
homini, & custodit hominem ne cadat in foueam inferni. Eleemo-
synæ verò post mortem factæ sunt quasi lucerna post tergum, quæ non
custodit hominem qui cadere possit in foueam inferni. Et si iam cecidit,
non extrahit eum inde eleemofynæ quia in inferno nulla est redemptio.

De tribus aliis stultitiis avari.

Sequitur de aliis tribus stultitiis avarorum. Quarum prima est
improuidentia. Secunda, incircospectio. Tertia verò incautela.
Hæc enim tria sunt species stultitiæ, sicut eorum contrariæ sunt species
prudentiæ, scilicet prouidentia, circospectio, & cautela. Quod
autem avarus valde insipienter se habeat in sua prouisione, patet ostē-
di multipliciter. Primò per hoc quod ubi in æternum mansurus est, de do-
mo sibi non prouidet: ubi verò quasi per noctem hospitaturus est, pala-
tia magna construit. Hæc est vita præsens, si ad æternitatem futuræ
vitæ comparatur. Vnde Sap. 5. dicitur quod spes impij est quasi lanugo, vel
tanquam memoria hospitis unius diei præteritis: Et Tul. loquens de
eo qui bene vixit in mundo isto, dicit quod ipse ex hac vita discedet tan-
quam ex hospitio, non tanquam ex domo. Immo quod plus est, vita
præsens est quasi quoddam diuersorium, ad quod homo declinat ad

com.

DE AVARITIA.

50

commorandum aliquantulum: vel est quasi via per quam cursum tran-
saturi sumus. Ad primam facit quod dicit Tullius. Commorandi diuer-
sorium, non habitandi nobis natura dedit. Ad hoc signandum Dominus
in diuersorio nasci voluit. Breuitas huius vitæ in futuro verius co-
gnosceretur. Vnde Sap. 5. dicunt damnati in inferno, Nos nati con-
tinuò desinimus esse: adhuc vero quod nos per viam præsentis vi-
tæ cursum transaturi sumus, facit hoc quod dicit Aug. quod nihil aliud
est tempus huius vitæ quam cursus ad mortem, unde velocitatem
huius transitus, satis exprimentur damnati in inferno, qui dicunt Sa-
pientiæ, se se præterisse vitam istam tanquam nuntium præcurrē-
tem, & tanquam nauem quæ per transitu fluctuantem aquam, & tan-
quam auem quæ transuolat in aere, & tanquam sagittam ad lo-
cum destinatum emissam. Quale verò est hoc, quod in loco ad quem
ad horam diuertimus, vel in via per quam cursum transaturi sumus,
palatia magna construere volumus: ubi verò æternaliter mansuri
sumus, in nullo nobis prouidere curamus. Secundò potest ostendi
quod avarus insipienter agit in sua prouisione per hoc quod horrea
sua & cellaria sua replet ad sustentationem vitæ diurnæ. Nihil ve-
rò præparat vitæ æternæ. Vita præsens est quasi vita unius diei. Da-
uid: Mille anni ante oculos tuos tanquam dies hesternæ quæ præte-
riit. Tertiò potest idem ostendi, scilicet quod avarus insipienter agit
in sua prouisione, per hoc quod iumento suo, scilicet corpori vineas
plantat, & agros seminat, & prouidere non cessat animam verò suam
propter defectum cibi spiritualis fame perire permittit. Ad quod
possumus referre illud Psalm. Esurientes & sitientes anima eorum
in ipsis defecit. Et Eccles. 6. Omnis labor hominis in ore eius: sed
anima illius non implebitur bonis, quasi diceret, Totus labor ho-
minis est, circa os corporis, animam verò vacuum relinquit. Quarto
potest ostendi quod avarus insipienter agit in prouisione sua,
per hoc quod diligenter cauet ne rami arborum suarum nimio po-
dere frangantur, & iumenta sua non vult nimio pondere grauari:
seipsum verò onere importabili onerare non timet. Vnde August.
Quid miserius est misero non miserante seipsum? Quantum cum-
que oneratus sit avarus onere temporalium istorum, nunquam di-
cit quod satis sit. Seneca: Segetem nimia sternit vberitas. Ramum
nimio onere frangitur. Omnibus quoque nocet quos immoderata
felicitas rumpit. Nec posset avarus sustinere quod iumentum suum
ultra vires suas oneraretur, in onerando verò se vires suas nun-
quam considerat.

G s De

Sequitur de incircumspectione auari, q̄ multiplex est. Prima est q̄ terrā cōtinuē inspicit iuxta illud Psal. Oculos suos statuerūt declinare in terrā. Cœlestē verō patriā nō considerat, q̄ amittit. Secūda est, qd̄ pedes scuto defensionis diligēter protegit caput verō, id est Christū, hostib⁹ exponit. Caput viri Christus est, sicut dicit Apostolus. De hoc capite nō curat auarus, licet ad custodiam illius admoneat, vbi dicitur: Estote prudentes sicut serpentes. Serpens præcipuē caput suū custodit. Capiti asini sui, id est corporis, multū timet auarus, huic vero glorioso capiti nō timet. Tertia incircumspectio est, qd̄ a sinistris aduersitatis diligenter sibi, à dextris vero prosperitatis nō cauet, ex qua parte sibi magis timendū esset, iuxta illud Gregorij. Quū oīs fortuna timenda sit, magis timenda est prospera q̄ aduersa. Et Psalm. Cadent à latere tuo mille &c. Quarta est, qd̄ paupertatem præsentis vitæ quam ante se aspicit, solam attendit, & nimis eam cupiens fugere, quasi retro cadit in foueā paupertatis æternæ, iuxta illud Iob 6. Qui timet pruinam, irruet super eū nix. Et in Prouerbij. Quod timet impius veniet super eum. Quinta est, quod dum auarus cauet diligenter ne quis sibi fureretur argentum suum vel aurum, diabolus ex alia parte furatur ei seipsum, quum tēpus suū ei furatur, & quū derinet eū in aliquo mortali peccato.

De incautela auari.

Decima stultitia auari est, stultitia incautelæ. Et est incautelæ superficialis rerum inspectio, quæ multum abundat in avaro. Videns enim auarus, quandam pulchritudinem exteriorem in vita diuitum, turpidinem & fetorem quæ in illa est non aduertit. De qua turpitudine dicit Augusti. Ecce cum iniquis omnia sunt pulchra & ipsi sunt turpes. Et Osee 8. Factus est quasi vas immundum in nationibus. Videns etiam auarus in vita diuitum exteriora signa lætitiæ, grauem tristitiam quæ corrodit corda eorum non aduertit. De qua dicit Seneca. Horum qui felices vocantur hilaritas est ficta, & est grauis tristitia, eo quidem grauior, quia interdum non licet palam esse miseros, sed inter ærumnas cor ipsum exedat, necesse est agere felicem. Videns etiam auarus vitam diuitum, exteriorem abundantiam, cordis pauperiem non aduertit. De qua Apocal. 3. Dicis quia diues sum, & locuples, & nullius ego, & nescis quia miser es, & miserabilis, & pauper. Et Augustin. de diuite. Extra plenus, intus vacuus, carne crepat, & corde mendicat. Vnde cima stultitia auari est, quod quum nouerit terram esse cibum dæmonum, iuxta illud Genes. dictum serpenti, Terram comedes omnibus

his diebus vitæ tuæ ipse totum ea se inuoluit, ac si cibis diaboli desideraret esse, quia vbi est thesaurus suus, ibi est cor suū. Terrā ē in ore ponit, iuxta illud Ioan. 3. Qui de terra est, de terra loquitur. Et Ela. 29. De humo audietur eloquiū tuū. Auarus etiam in auribus terrā ponit, quia ad modum aspidis aurē terra obstruit, vel quæ de terrenis audit libenter loqui. Loquimini dicunt auari, nobis placet. In oculis ē terram ponit, quia iuxta verbum supra positū oculos suos statuerunt declinare in terram. Et Salomon. Oculi stultorum in sinibus terræ. Terram etiam in manibus habent iuxta illud, Manus eius in cophino seruiuerunt. Terra ē in pedibus eorum, immo lodes, secūdu illud Thren. 1. Sordes eius in pedib⁹ eius.

Quod auarus sit stultus tripliciter.

Dodecimo, stultus est auarus circa sua, stultior circa suos, stultissim⁹ circa seipsum. Circa sua stultus est, quia nescit inde facere commodum suū, imo est similis eam super acerrum fœni sedenti, qui inde non comedit, & tamen latraret si quis inde lumere vellet. Auarus quidem est bursa siue arca furum, raptorū, & tyrannorum huius mundi. Arca non habet aliud cōmodū de pecunia quā seruit, nisi quod occasione illius interdum frangitur. Bursa vero hoc cōmodū reportat de pecunia quā seruat, quod maculata inde remanet, & custodiendo pecuniam consumitur, & rumpit, & interdum à latronibus scinditur. Sic auarus de pecunia quam seruat, maculam culpæ contrahit, vitam suā in custodia illius consumit, occasione illius affligitur, interdum & iugulatur. Valde etiā stultus est auarus circa suos. Facit enim auarus de filiis suis sicut solet fieri de muribus: quia sicut mures inuiscant, & inuiscati per paleam incedendo materiā suæ excutionis colligunt, quia palea eis adherent. Sic auarus quodāmodo inuiscat filios suos, dū docet eos tpalia amare. Amor enim tpalium viscus est spūaliū pœnarū sicut dicit gloss. super Lætatus sum. Et filij sic inuiscati ob amorē temporalium male congregant materiā sui æterni incendij. Citra se vero stultissimus est auarus, quia luctaturus cum luctatore expeditissimo, impedit se diuitiis quibus ab eo teneri possit, & deiici. Contra quod dicit Gregorius. Quando ad agonem fidei venimus, luctamē contra malignos spiritus sumimus. Malignus autem spiritus nihil in hoc mōdo proprium possidet. Nudi ergo cū nudo luctari debemus: quia si quis vestitus cū nudo luctamē aggreditur, citius ad terrā deiicitur, quia habet vnde teneatur. Ideo adolescens, relicta syndone nudus aufugit. Et Ioseph relicto pallio ab Aegyp̄tia. Stultus est etiam auarus circa se, quia plantatus vult esse in aquis diuitum

T O M V S II.

rum, quasi nesciret salices, & ceteras arbores quæ in aquis crescunt steriles esse.

De sex alijs stultitijs auari.

Propter predictas stultitias, sunt sex stultitijs auari. **Prima est,** quod ipse credit ea quæ somnia sunt esse veritate. Vnde Ecclesiæ, tri gesimo quarto: Somnia extollunt imprudentes. Presens felicitas, quæ imprudenter extollit, somnium vocatur, quia assimilatur ei in quatuor. **Primo** in hoc quod sicuti somniantes credunt se contrahere poma aurea, vel lapides pretiosos, vel sumere cibos delicatos, propter sola phantasmata: Sic illi qui reputantur felices, credunt se habere veras diuitias, vel delicias, quoniam sola phantasmata earum habeant. Longe enim amplius distant hæ diuitiæ vel deliciae à ueris, quam phantasmata pomorum aut eorum à pomis aureis. Ad huiusmodi somnium potest referri quod legitur Ezechiel 29. quæadmodum somniat esuriens, & comedit, quoniam aut fuerit expergestus, vacua est anima eius, & sicut somniat sitiens, & bibit, & postquam fuerit expergestus, lassus adhuc fuit, & anima eius vacua est: Sic erit multitudo gentium qui dimicauerunt contra montem Sion. Rectè sicut somnians secundum visionem suam esurit, & comedit, & tamen adhuc in veritate vacuus remanet: sic auarus esurit diuitias, & congregat eas, & tamen eque vacuus est ut prius vel amplius. **Secundo** assimilatur præfens felicitas somno in breuitate. Vnde Iob 20. Quasi somnium auolans non inuenietur, transiet quasi visio nocturna. **Tertio**, assimilatur in hoc, quod diuites finito somno presentis vite, nihil habent in manibus suis, Vnde Psalm. Dormierunt somnum suum, & nihil inuenerunt omnes viri diuitiarum in manibus suis. Glossa, quia nihil hic posuerunt in manibus Christi. Manus pauperum, sunt manus Christi, in quibus bonum est ut nostra ponamus, quia non est quod de manu sua possit erui. Vnde quidam, Quas dederis solas, semper habebis opes. **Quarto**, assimilatur præfens felicitas somno: quia illis qui reputant se felices, nullis persuasionibus potest ostendi quod somniant: sicut nec alicui quod dormit. Soma narrare vigilans est, sic quoniam ignis infernalis excitabit eos à somno, tunc cognoscet se somniasse: sicut illi qui dicunt Sapient. quinto in inferno, Transierunt omnia sicut umbra. Quoniam erunt diuites in inferno, tunc cognoscet bona & mala huius vite non fuisse bona vera & mala vera, sed tantum umbras verorum bonorum, & malorum. Vera enim bona & mala futura vite sunt. **Secunda stultitia est ebrietas.** De qua Ezechiel vi cesimo septimo. Vae coronæ superbie, ebrijs Ephraim. Ephraim, a fructificatione, & diues qui amore mundi ebrius est. Vnde Ieremias 51. Calix auarus

DE AVARITIA.

52

reus Babylon. in manu Domini inebrians omni terra, id est, amatores terrenorum. Cuius ebrietatis triplex est signum. **Primum signum est nuditas.** unde legitur de Noe, Genesim nono: quod bibens vinum inebriatus est, & nudatus in tabernaculo suo: sic auarus veste nuptiali charitatis nudatus est, cum egenis viscera claudat pueris, secundum illud primæ Iohannis 3. Qui habuerit substantiam mundi huius, & viderit fratrem suum necessitate habere, & clausit viscera sua ab eo, quoniam charitas Dei manet in eo: Hanc tamen nuditatem non erubescit auarus ad modum ebrii, quia ea non cognoscit. **Secundum signum est hoc,** quod dāna, & laciones spirituales non sentit. Gregor. Qui peregrinationem istam pro patria appetit, dolere inter dolores nescit. Proverb. 23. dicit ebrius, Verberauerunt me, & non dolui: traxerunt me, & non sensi. **Tertium signum est hoc,** quod auarus dormit tamquam porcus, adeo quod non potest excitari à somno culpæ, nec ad buccinam diuinæ prædicationis, nec ad tonitruum diuinæ cōminationis. **Tertia stultitia auari est,** quod committit se diuitijs quas scit esse fallaces: ex verbo veritatis. Matt. 13. ubi dicitur quod fallacia diuitiarum suffocet verbum. Præterea scit eas quasi infinitos homines perdidisse, & hostibus inuisibilibus captos tradidisse. Abundantia diuitiarum vitium illi verbo Iude. Quemcumque osculatus fuero, ipse est, tenete eum, unde diuitijs quasi à proditoribus cauendum est. **Quarta stultitia auari est,** quod innititur labenti, utque præcipitanti, scilicet mundo. unde Gregorius, Qui labenti innititur necesse est ut cum labente labatur. Proverbior. 11. Qui confidit in diuitijs, corruet. **Quinta stultitia auari est** quod seruitutem suam ponit in eis, quæ in summa necessitate non poterunt eum iuuare, unde Proverb. 11. Non proderunt diuitiæ in die visionis: iustitia autem liberabit à morte. & Sophonis primo. Argentum, & aurum non poterit eos liberare in die furoris domini. **Sexta stultitia auari est,** quod credit diuitijs, quæ non solum sunt mendaces, imò ipsa mendacia vocantur. Vnde Psalmist. Et queritis mendacium. Et Proverbior. 10. Qui innititur mendacijs, hic pascit ventos. Et Augustinus, Domine, volui tecum possidere mendacium, sed te amisi, quia non dignaris cum mendacio possideri. Et mirum est quomodo iam creditur diuitijs, quoniam tam longum tempus transierit, quod mentiri inceperunt, & tot homines suis mendacijs ad infernum pertraxerunt, & adhuc etiam quotidie mentiuntur, nec vnico mendacio, imò multiplici. **Primo**, honorem dominij promittunt, & in miseram seruitutem hominem ponunt, de qua seruitute dictum est prius. **Secundo**, promittunt securitatem, & hominem timidum reddunt. Vnde Cain, q

interpretat possessio, legitur habuisse caput temulū. Iob. 15. Sonitus terroris in auribus eius: & quum pax sit, sp̄ insidias inspicatur. ¶ Tertio promittunt satietatē, & faciunt esurire. Vñ Philosophus: Diuitiæ cogunt esurire. Quarto, promittunt suauitatē, & tñ pungunt. Vñ Esa. 14. Ponam Babylonē in possessionem ericij, vt l3 pū gatur ab his, quæ possidebit, sicut tenens ericiū pungiur ab eo.

De cæteris malis quæ veniunt ex auaritia.

Disto de stultitia auarorum, ostendenda sunt cætera mala quæ facit auaritia subiecto suo, quæ in magna parte patebunt, si ostendantur mala, quæ faciunt diuitiæ amatoribus suis. Vñ de illis malis mō dicemus. ¶ Primū malū est, quod inquinant amatores suos: & iō luto comparantur. Habacuc secundo, vbi dī, Viquequo aggrauat p̄ra se dēsum lutū? Et Ecclesiast. 13. vbi dī. Qui tetigerit picē, inquinabitur ab ea. Et Ezech. 7. sterquilino comparantur, vbi dī: Aurum eorū in sterquiliniū erit, sterquiliniū dispersum vtile est. Agros enim fructificare fecit. Congregatū verō non est vtile, nisi ad inquinandū, & ad fœtorē inferendū: sic diuitiæ dispersæ hoīem inuuant: congregatæ verō amatores suos inquināt. quod Dominus voluit in rerum natura significari, qñ voluit vel ordinauit, quod argentū, & cetera metalla preciosa contingentes sēt corporali-ter inquinatē. Ad eandem iniquitatē pertinet quod legit pro uerbiorū vigesimo septimo. Qui festinat ditari, non erit innocēs. Ditari festinat, qui in mūdo hoc qui locus est paupertatis & exilij, vult ditari. vñ. Ecclesiast. 11. Si fueris diues, non eris immunis à dē lito. & Osce nono, de amatoribus diuitiarū: Facti sunt abominabiles, sicut ea, quæ dilexerunt. & Seneca. Multū est diuitiarū p̄uberniū non corrūpi. Diuitiæ obliuionē Dei inducunt. vñ Genes. quadragésimo octauo. Ephraim & Manasses dicunt fuisse fratres germani. Ephraim interpretat fructificās, p̄ quē intelligimus diuitias: Manasses obliuio. Abundantia enim diuitiarū & Dei obliuio societatē habet adinuicē. Quæ societas innuīt Deuteronom. 8. vbi sic legit, Dñs Deus tuus introducet te in terrā bonā, terrā riuorū. & sub iungit. Absq; penuria comedes panē tuū, & rerū oīm abundantiā perfrueris. Deinde sequitur, Obserua & caue, nequando obliuiscaris Domini Dei tui, valde enim turpis est iniquitatio, quam diuitiæ faciunt. vnde Tull. Deterius auaritia nullum vitium est. ¶ Nec solū vna macula inquinant diuitiæ, imō secum vniuersitatem inducunt vitiorum. ¶ Et Primō superbiam. vnde Ecclesiast. 21. Domus quæ nimis est locuples an nihilabitur superbia. ¶ Secundo iram. vnde Gene. 13. Facta est rixa inter pastores Abraham,

& pastores Loth. Erat enim substātia corū multa, & nequibant habitare simul. ¶ Tertia inuidiam. vñ Prouerbio. 28. Qui festinat ditari, & inuidet alijs, ignorat quod egestas superueniet. Et Greg. dicit de viro iusto: Per hoc, quod in terris nihil appetit, alienis profectibus inuidere nescit. ¶ Quarto acediam. vñ Iere. 48. Sterilis fuit Moab ab adoleſcētia sua, & requieuit in scibis suis. ¶ Quinto vitij gulæ. vñ Luca decimo sexto. Hō quidā erat diues & epulabat &c. Et eiuldē 12. Aīa mea, multa habes bona reposita in annos plurimos, comedē, & bibe &c. ¶ Sexto luxuriā. vñ Ecclesiast. 57. dī ad Salomonē: Collegisti quasi auricalchū aurū, & cōputasti quasi plū bñ argentū. Et post sequit. Inclinaſti femora tua mulieribus. ¶ Secundū malū quod faciunt diuitiæ, est detētio in p̄cō. Et iō cōparant luto, vt supra. Et bitumini. Gene. 14. vbi legit quod vallis syluestris habebat multos puteos bituminis. Vallis syluestris est vallis huius miseræ, quæ diuersa genera diuitiarū h3, quæ corda hoīm ad modum bituminis detinent. Ad hoc pertinet quod dicit Augustinus: Dñe, ea tenebāt me longē à te quæ non poterā possidere sine te. Et illud Ecclesiast. 31. Qui diligit aurum non iustificabitur. Et illud Ieremiæ vicesimo secundo: Locutus sum ad te in abundantia tua, & dixisti, Non audiam. ¶ Tertium. malū, quod faciunt diuitiæ est, quod possesores suos spoliāt. Bona enim spalia, secundū Augustinū, bona viscata sunt. Iō dicit Seneca: Quisquis, inquit, vult vitā agere tutā, ista viscata beneficia deuiter. Sicut ergo virgæ viscata aues spoliāt plumis suis: sic bona spalia spoliāt hoīes pennis virtutū, & plumis sanctorum meditationum, & sanctorum desideriorū. Sicut et spingues lana spoliāt, & interdū excoriāt, ita vt à muscis molestent. Sic diuitiæ corda hoīm excoriāt, & faciunt ea molestari à muscis diuersarū sollicitudinū. De quibus muscis legit Ecclesiast. decimo Muscæ morientes perdunt suauitatē vnguenti. Et exod. octauo: Venit musca grauissima ī domo Pharaonis, & seruorū eius. Et Gregorius: Nihil laboriosius quā terrenis desiderijs æstare. Nihil quē tus, quā in hoc mundo nihil appetere. Hinc est quod Israel custodiam sabbati accepit in munere, & Aegyptus percutitur muscarum multitudinē. Adeo autem spoliāt diuitiæ amatores suos, quod interdum branchæ continentie non remanent eis. Vnde Ieremiæ decimotertio. Computruit lumbare Ieremiæ ad Euphratē. Adeo etiam spoliāt eos quod etiam cor eis non relinquunt, imō vbi thesaurus est eorum, ibi cor eorum est. Mirum est quomodo sapientes mundi vocantur illi, quum mundus ita spoliēt eos. Mirum etiam quomodo non cessant ludere cum mundo, quū in celsa

santer perdant cum eo. Sed de ludo calefacti nesciunt se subtrahere ludosic ut non perdat non cessat ludere lusor. Quarto loco debilitant diuitie. Debilis est enim homo diues ad sustinendum, & ad pugnandum, & ad bene operandum. Ad sustinendum adeo debilis est, ut ad sibi unius verbi de altitudine virtutis deiciatur, & si aliqua infirmitate in aliquo viderit, fere insanit. Vnde Seneca. Regum vobis aios in diuimus: nam illi obliti sunt imbecillitatis, alienae deseruiunt, quasi in iuriam acceperint. Ad pugnandum et debiles sunt. Vnde Ieremieus quadragesimo sexto. Ad Aquilonem iuxta flumem Euphraten victi sunt, & corruerunt. Vnde legitur primo Machab. quod exercitus Alexandri deuictio Dario, spolijs ultra modum ditatis, paulo post cum hostibus iterum congressus deuictus est. Quod videns Alexander, oia spolia quae sui acquisierant, iussit comburi, dicens: Quamdiu sine pecunia fuerunt, non erat qui eis resisteret sed auro, & argento conuisti, desides & pigri effecti sunt: quibus amissis, fortiter sicut prius pugnauerunt. Debiles et sunt diuites ad bene operandum. De illis enim verum est, quod in Psalm. legitur: Manus habent, & non palpaunt: pedes habent, & non ambulant: non clamant in gutture suo. Ille qui multum poterat laborare antequam fieret episcopus, quod factus est episcopus non potest ire, nec curare, nec aliquod bonum facere. Quinto loco affligunt diuitiae amatores suos. Vnde Ecclesiast. 10. labor stultorum affligit eos qui nesciunt in urbe peregre: id est, in paradisum. Affligunt autem eos quasi continue. Vnde Ecclesiast. secundo de auro. Cuncti dies eius pleni sunt laboribus, & aeruminis, nec per noctem mente requiescit. Et eiusdem quinto: Saturitas, diuitis non finit cum dormire. & Ecclesiast. decimoquarto dicitur de auro quod in tristitia erit super mentem suam. & Philosophus dicit de ipso, nihil infelicius fortunato insipienti, item Philosophus. Nihil grauius potest imprecari cuius inimico quam avaritia. Qua in presenti vexatur, corpus eius dura tormenta patitur, & in futuro aeterna supplicia promeretur. Hoc signatum est in eo quod frater Abel legitur fuisse Cain. Abelluctus Cain, possessio interpretatur. Ab el vero & Cain fratres luit: quia luctus & possessiones iuncti sunt. idem figuratum est in hoc quod Tyrus legitur fuisse filia Sidonis. Tyrus interpretatur angustia & afflictio: Sidon, venatio. Venatio autem cupidorum, angustia & afflictio in eis paratur. Sexto loco faciunt diuitiae quandam stultam fiduciam, & presumptionem. Vnde Psalm. Ego dixi in abundantia mea, Non mouebo in aeternum. Et Ecclesiast. vndecimo: Inueni requiem, & nunc manducabo de bonis meis solus, & nescit quod tempus praetereat

recreat, & mors appropinquat, & relinquit omnia alij, & morietur. Vltimo interficiunt animam contemplationem, Vnde Genes. quae dragesimo octauo: Iacob ingredietur Euphraten, mortua est Rachel. Euphrates interpretatur sterilis, & significat diuitiarum abundantiam. Ista eadem mala quae diuitiae faciunt, facit per consequens ipsa avaritia, quae eas congregat.

De duobus alijs malis quae facit avaritia proprio subiecto.

Praeter ista mala, sunt & alia duo quae facit avaritia. Primum est quod conturbat avarum, & totam domum eius. Vnde Proverbiorum decimoquinto: Conturbat domum suam, qui sequitur avaritiam. Domus ibi potest accipi pro domo conscientiae, vel pro domesticis. Secundum malum est ingratitudo. Vnde Seneca: Nullum malum maius habet cupiditas, quam quod ingrata est. Idem: Quisquis de accipiendo cogitat, oblitus est accepti. Cum deberet avarus regitari Deo de bonis quae iam accepit, ipse oblitus est acceptorum, & de acquirendis cogitat.

De his quibus scriptura comparat avarum. Cap. VIII.

CTAVO faciunt ad testationem avaritiae ea quibus scriptura avarum comparat, scilicet inferno, & morti, vnde Habacuc 2. Dilatauit quasi infernus animam suam, & quasi mors non adimplebitur. Vnde in persona avarorum dicitur Proverb. 1. Deglutiamus eum sicut infernus viuentem. & Hieronymus. Avarus est sicut infernus. Insatiabilis est enim, & quo amplius rapit, & deuorat, eo amplius rapere sinit quod deuoret. Comparatur etiam avarus mari. Omnia enim flumina intrant mare, & mare non redundat, ut legitur Ecclesiast. 1. Sic de diuitijs avarus non redundat. Comparatur etiam cani. Vnde Seneca: Vidi aliquem canem missum a domino frustra panis aut carnis aperto ore capere, quod exiecit protinus in tegrum deuorat, & semper ad speciem venturi inhiat. Idem accidit nobis: quidquid expectatibus nobis fortuna proiciat, illud sine ulla voluptate dimittimus, statim ad rapinam alterius recti & avaritiam aspiramus. Comparatur etiam avarus tulpae: eo quod niger sit per nequitiam, caecus per avaritiam, & habens diuersos rumulos. Totumulos habet avarus quot possessiones amat. Comparatur et araneae. Aranea telam facit ut multas capiatur. Muscae quae pungunt, signant diuitias, ad quas capiendas totum studium est avarorum. Vnde Esa. 59. Telas araneae texerunt.

De

T O M V S II.

De exemplis quæ faciunt ad testationem auaritiæ.

Caput IX.

NONO faciunt ad detestationem auaritiæ exempla sanctorum & philosophorum, de quibus pauca ponemus. Primum exemplum est Genes. 14. ubi rex Sodomorum dixit ad Abraham: Da mihi aſas, cetera tolle tibi. Rndit Abraham: Leuo manū meā ad Deū excelsū, possessorē celi, quod à filio subregminis vsque ad corrigiam caligæ, non accipiam ex oibus, quæ tua sunt, &c. Secundum exemplum est eiusdem 33. ubi Iacob volēti dare munera Esau, Respondit Esau, Habeo plurima frater mi: sint tua tibi. Tertium est Exod. 26. ubi artifices tabernaculi dixerunt Moysi. Plus offert populus quā necessarium est. Dixit ergo Moyses præconis vocem: Nec vir, nec mulier quidquā offerat vltra in ope sanctuarij. Quar- tum est, Num. 22. ubi dicit Balaam: Si dederit mihi Balach, domum suā plenā argenti & auri, non potero mutare verbū Dñi. Quintum est, 1. Reg. 12. ubi dicit Samuel: Loquimini de me coram Dño, si de manu cuiusquā munus accepi. Sextum. 2. Regū, in fine, ubi dicit Dauid ad Ornan: Nequaquā fiet vt vis: sed emam pretio à te arēā nrā. Septimum est i Iohāne, ubi dicit Dñs: Venit princeps mūdi huius, & in me non habet quidquā. ubi dicit gloss. Noluī habere quod perderet: Venit pauper, ne haberet diabolus quod auferret. Octauū est, secundæ ad Corinthios vñdecimo. Grátis euangelizauī vobis: & quū essem apud vos, & egerē, nulli onerosus fui. Itē Paulus Actū. Vigesimo: Argentū, & aurū, & vestē nullius concupiui, sicut ipsi scitis, quoniam ad ea quæ opus erant mihi, & his qui mecum erant, ministraverunt manus istæ, & idē: Oportet meminisse verbi Domini Iesu: quoniam ipse dixit, Beatius est dare, quā accipere. Aliud exemplum, est quod ponit Hieronymus de quodā philosopho qui proficiscens ad philosophandum Atheas, magnum pondus auri secum detulit. In via autem secum delibans & considerans se non posse simul diuitias, & virtutes possidere, proiecit à se aurum, inquiens: O diuitiæ, abite, sitis procul a nobis. Aliud exemplum est Diogenis in doliō degentis qui locupletem ducebat paupertatem. Ad quem Aristippus quidam Anglicus quum mundat et olera sua accedens ait: Tu quum sapiēs & philosophus sis, si mihi credidisses, & regibus seruire voluisses, nō olera lauares, sed in aula summi principis maneres mecum. Cui respondens, ait: Si mihi credidisses, & paupertate mediocri scires

vii,

DE AVARITIA.

55

vii, non oporteret te regibus adulando mentiri. Hic quū vidisset quendam bibere cum manu ad fontem, ait: Nesciebam naturam mihi dedisse scyphum, & paruulum vas cum quo bibere solebat, ad lapidem confregit. Aliud exemplum est beati Thomæ Cantuariensis, qui instituens cancellarium suum, iuramento eum astrinxit ne vnquam aliquid vsque ad capillum in administratione cancellarii acciperet.

De speciebus Auaritiæ, Pars II. Quæ habet xv. capitula. De peccato vsuræ, & eius detestatione, ex sacra scriptura. Caput I.

DICTO de his quæ faciunt ad detestationem auaritiæ in communi, dicendū est de speciebus eius. Inter quas primo dicemus de vsura, & hoc ordine. Primo dicemus de his quæ faciunt ad detestationem vsuræ. Secundō de speciebus eius. Tertio, tangemus aliquid de restitutione vsurarum. Ad detestationem verō huius peccati faciunt testimonia sanctorum scripturarum. Quorum primum est Exodi vigesimo secundo, ubi sic legitur, Si pecuniam mutuam dederis pauperi meo qui tecum est, non virgebis eum quasi exactor, nec vsuris opprimes. Secundum est Leuiti. 25. Pecuniam tuam non dabis fratri tuo ad vsuram & frugum superabundantiam non exiges. Tertium est Deuter. 23. ubi sic legitur: Fratri tuo absque vsura id quo indiget commodabis, vt benedicat tibi dominus in omni opere tuo, & in terra quam ingredieris possidendam. Vbi insinuat quanta sit utilitas mutuanti fratri suo. Benedicit enim Dominus ei in omni opere suo. Quartum est. 2. Esdræ 5. ubi sic legitur. Vsuras à fratribus vestris non exigeris. Aliud testimonium est in Psalmis. ubi querit Dauid ad Dominum: Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo? aut quis requiescet in monte sancto tuo? Et dominus subiungit, Qui pecuniam suam non dedit vd vsuram. Tabernaculum eius est habitatio militantium: unde significat militantem ecclesiam, in qua non vult Deus quiescere usurarios. Vnde ipse legitur mensas euerisse nummulariorum, & as effudisse, & eos eiecisse de templo. Ioan. 2. non tamen recipiebant manifestas vsuras, sed munuscula fructuum accipiebant vltra sortem. Aliud testimonium est Exechiel. 18. ubi sic legitur de viro iusto. Si ad vsuram non commodauerit, & amplius non accepit &c.

De

T O M V S II.

De sex stultitiis vsurariorum.

Secundo faciunt ad detestationem usura sex stultitiis quibus laborat vsurarius. Prima est cum vehementer desideret tenerari, non vult tamen cum Deo tenerari: quod posset facere sine peccato, & cum magno lucro, sed ibi foeneratur ubi paruum lucrum est, & magnam peccatum, unde Aug. Miser homo cur teneraris homini? Tenerare Deo, & centuplum accipies, & vitam eternam possidebis. Secunda stultitia est, quod ipse accipit pecuniam ad usuram, quam non egeat, & super melius pignus quod habet. Melius pignus, quod habet est anima, supra quam accipit, & quicquid ultra sortem accipit, est ad magnam usuram poenae. De qua usura dicitur in Psalm. Ex usuris, & iniquitate redimet animas eorum, id est poena & culpa. Dicitur autem poena usura: quia poena excedit culpam, cum peccatum momentaneum aternaliter puniatur. Tertia stultitia est, quod largi expedit super seipsum. Largius etiam quam expenderet super deterius pignus quod habet, unde similis est animalibus inemptis a carnificibus quae ad occisionem impinguntur: pro quibus quidquid carnifex expendit, super ipsa expendit. Ad hoc pertinet quod legitur Ier. 12. Congrega eos quasi gregem ad victimam, & sanctifica eos in die occisionis: id est separa eos tanquam ea quae solent immolari: & Eccl. 26. dicitur de tali, Deus parauit eum ad thompeam. Quarta stultitia est quod a scilicet mortifera exurit, & quodammodo fugit. Unde comparatur sanguifuga, quae membro tumido apposita, prauum sanguinem fugit. Et dum membrum a tumore sanat, sibi ipsi est mortis occasio. Et a quibus sibi potius deberet minuire, si iam ea haberet. Ad magnitudinem vero huius stultitiae facit, quod non habet inde quodque nisi maculatas manus, & mortem animae suae. Sicut enim dicitur Iob 20. Diuitias quas deuorauit, euomet, & de ventre illius extrahet eas Deus. Quinta stultitia est, quod omnem viam paradisi obstruit sibi vsurarius. Vias misericordiae obstruit, cum a paupere petente a se mutuū, petit donum quod plus est, & vult sibi ab homine dari: cui potius debuit dare. Viam veritatis obstruit, quum dicit se amore pauperi facere cui accommodat pecuniam, quae incessanter pauperem comedit. Sexta stultitia est, qua vsurarius laborat in fine vitae suae. De qua Ier. 16. legitur. Et in nouissimo suo erit insipiens. Haec est summa stultitia, quae est in nouissimo vita, quum non possit homo postea de ipsa poenitere. Attenditur autem ista stultitia in hoc, quod quum deberet vsurarius de diuitiis sibi facere medicamentum, inde sibi facit vulnera, potius vult inde uti in mortem filiorum suorum, quam sibi inde mederi. Aliter est etiam insipiens

DE AVARITIA.

56

insipiens vsurarius in nouissimo suo, quia circa vitam futuram quae nouissima est, insipiens est, de ipsa sibi non prouidens.

De multiplici iniquitate vsurarii.

Tertio loco facit ad detestationem usurae multiplex iniquitas, siue iniustitia quae est in usurario. Prima autem iniquitas est, quod ipse tempus vendit, quod inter omnia transitoria maxime voluit Dominus esse commune omnibus absque personarum acceptione. Quum enim diues plus de alijs rebus habeat, vel meliores eas habeat, quam pauper, de solo tempore non potest habere, nisi idem quod pauper. Non potest enim esse nisi vnicum tempus simul, & semel. Magna igitur iniquitas est, quum vsurarius pauper vendit, quod commune est. Ideo iusto Dei iudicio non temporis indigentia frequenter puniatur vsurarius, cum id vendiderit, vel quia viri impii non dimidiabunt dies suos, vel quia differt conuersionem suam quantum potest. Et sic licet diu uiuat, tamen semper habet temporis indigentiam, unde de ipso uerum est quod legitur. Ecclesiast. 29. In tempore redditionis postulabit tempus. Aliter etiam puniatur vsurarius pro temporis venditione. Cum enim uendiderit requiem noctis, & lucem diei, merito istis carebit. Unde satius est sacerdos, qui cantat pro eo, Requiem aeternam dona eis Domine &c. Quum petit usurario restituere quod uendidit, precipue quum usurarius pretium soluere uoluerit. Scriptum est enim Ezechielis septimo. Qui uendit, ad id quod uendidit non reuertetur. Secunda iniquitas est, quod uendit pauperi id quod ei debet lege triplici: id est lege naturae, lege Moisaica, lege Euangelica. Lege naturae diues debet pauperi mutuū quod continetur in illo mandato, Quaecunque uultis ut faciant uobis homines, eadem facite illis. Hanc legem uidentur implere etiam creaturae inanimatae. Fluvius enim inueniens uacuitatem foueae, non pertransit donec eam impleuerit. Lege et Moisaica debet diues pauperi mutuū: ut patet ex diuersis testimonijs veteris legis prius positis. Lege etiam Euangelica debet hoc idem illi: iuxta illud Lucae 6. Date mutuū, nihil inde sperantes. Tertia iniquitas est, quod vsurarius qui non est nisi ocellarius, vendit pauperi illud quod Dominus praecepit ei dari. Quarta iniquitas est, quod vult illud quod est contra naturam, & rationem. Vult enim quod pecunia quam pauperi accommodat ad comodum suum apud pauperem operetur, & sic cum accommodare sit alicui pecunia ad eius comodum dare, ipse simul vult comodum pecuniae pauperi dare, & sibi retinere, contra rationem esse uideretur. Praeterea cum parere in rebus quae non uiuunt, esse non habeat, iste tamen vult nummos suos, qui non uiuunt

T O M V S II.

uunt singulis diebus vel mensibus alios nummos parere, quod contra naturam est; & frumentum in arca iam consumptum uult parere sibi aliud frumentum. Vult et pecuniā sibi operari dum quiescit. Quinta iniquitas est quod uult pauperi locare pecuniā, quā iā pauperis est. Quum enim mutuū dicat quasi de meo tuū, pecuniā illa iam est pauperis; & si amittatur pauperi amittitur, nec ad eandem soluendam tenetur. Sexta iniquitas est: quod continue Deū offendit, & continuo diabolo seruit. Alij peccatores interpolatē Deum offendunt. Fornicator enim quandoque per mentem non committit peccatum suū plus q̄ semel; sed usurarius absq; treuga uel pace Deū continue impugnat & de die, & de nocte diabolo seruit; quum Deus vix inueniat qui per dimidium temporis ei seruire velit. Septima iniquitas est, quod toti curiæ celesti contumeliā facit. Nonne v̄ contumeliā facere alicui sancto, qui in loco sibi dedicato peccatum mortale committit? Sic ei contumeliā facit qui in die sibi dedicato peccat. Vnde quum usurarius peccatum usuræ omni die committat, manifestum est ipsum contumeliā facere, & Deo, & uniuersis angelis, & sanctis eius, & ideo destitutus est auxilio omnium sanctorū. Vnde cum dicitur, Domine Iesu, miserere huius usurarij; potest respondere: Quomodo misereror eius qui nec ipsa die qua per assumptionem humanæ naturæ me fratrem eius feci, honori meo pepercit, nec etiam in ipsa die qua pro latrocino suo suspensus sum? Similiter si dicatur sancto Petro, Ora pro usurario isto, potest respondere: Omnes festiuitates meas violauit, nec in ulla earū honori meo pepercit. Sic potest dicere beata virgo de quatuor suis festiuitatibus. Sic cum dicitur, Omnes Sancti orate pro usurario, possunt respondere. Vna festiuitas in anno vobis consecrata est, & hanc usurarius explorauit in qua oibus nobis contumeliā irrogauit, nec honori omnū nostrū pepercit. Idem possunt respondere omnes angeli. Si præcepto Domini in idem factus est Numer. 3. ille g ligna in sabbato colligebat: quomodo toleratur usurarius qui oī die et in Natali, & Pascha facit, qd peius est q̄ colligere. Octaua iniquitas est, qd a fratre suo, scilicet Christiano, usuras accipit, qd Iudeus nō faceret. Iudeus enim absque usura Iudæo accommodat. Nona iniquitas est, qd quidquid habet usurarius, quodamō dētes, & fauces habet, qbus homines comedit. Frumentū ei, qd a Deo creatū est vt comedatur homines comedit. Nummi etiā eius homines comedunt. Vnde vulgariter dicitur, Ego debeo viginti libras usurario, quæ me comedunt. Decima iniquitas est, quod cum gaudio, & risu comedunt, & bibunt lacrymas

DE AVARITIA.

57

crimas pauperū. Undecima est, quod ipsi beneficio pauperis ad eius destructionē vtūt, dū de hoc qd dedit eis paup, ultra sortem suā comedūt, & inde usuras exigūt. Duodecima iniquitas est, qd contra legē Domini datā. Gen. 3. In sudore vultus tui vesceris pane tuo, ipse plus ceteris comedere & bibere vult, & tū sine labore. Alij laborauerūt, & ipse intrat i labores eorū. Ad usurarios pertinet qd dicit i Psalm. In labore hominū nō sūt, & cū hominibus nō flagellabūt. Terciadecima est, quod peccato suo finē nō ponit. Fornicator in momento peccatū suū explet, sed usurarius eū nō commodat quatuor pro quinque, non imponit aliquem terminū peccato suo, nec etiam velle pecuniā suā sibi reddi.

De duodecim alijs quæ faciunt ad detestationem usuræ.

Præter prædicta sunt et 12. quæ faciunt ad detestationē usuræ. Primū est, quod usurarius laico est. Vnde Dominus i euāgelio cum eiceret nummularios de tēplo qui pro musculis fructuum pecuniā offerentibus accommodabāt, vocauit eos latrones, dicēs. Scriptū est: Domus mea domus orationis uocabitur, vos autē fecistis illā spelūcā latronū. In hoc etiā deterior est alijs latronibus, quia domesticus est. Nulla enim pestis est efficacior ad nocēdū, quā familiaris inimicus, sicut Sapiēs dicit. Et nullo sunt occultiores insidie, q̄ quæ latent sub similitudine officij. Multo plures exheredant usurarij & depauperant, q̄ fures. Fur solū occultē spoliāt homines, & de nocte, sed usurarius spoliāt homines, & occultē & manifestē, & de die & de nocte, tā potētes quam pauperes. Secundū est, quod ipse est p̄ditor. Cōfere enim pauperi beneficiū mutuū, hac intēctione vt exheredet eū a viuea bona, vel alia possessione si habet. Et hoc facit tā amico quā inimico, & etiā fratri. Si habet usurarius fratrem minus discretū, primo tradit ei pecuniā mutuo sup possessiones suas, post exheredet eum. Tertium est, quod ipse est quasi homicida, quia pauperibus auferit vitam suā. Vnde Ecclesiastic. 34. Panis egēiū vita pauperū est, qui defraudat illū, homo sanguinis est. Nec solū homicida est usurarius quantū ad pauperes quibus auferit vitam suā, immo quantū ad filios p̄prios quos intericit spiritualiter. Vnde Osee 9. Ephraim ducit ad interfectionē filios. Quartū est, quod is aliquo Iuda est deterior. De Iuda enim legitur Matthēi uigesimo octauo quod poenitētia ductus retulit triginta argēteos. Sed usurarius dū uiuit nō vult restituere. Quintū est, quod ipse est de inferiori inferno. Infernus enim i passione Domini quæ sua nō erāt restituit, usurarius verō audita Domini passione nō vult aliena restituere.

T O M V S I I.

restituere. Sextū est, quod valde similis est diabolo. Sicut enim officium diaboli est peccare: sic officium usurarii est illud quod est purē peccatū. Ipse facit peccatū negotiationē, sicut meretrices. Aliā negotiationē uel artē nō vult usurarius, nisi usuras accipere. In hoc etiā diabolo similis est, quod quātū ad mutuū nō dormit. Denarij. n. quos mutuo dedit, incessanter operā: sic diabolus nō dormit. Iob. decimotertio. Qui me comedūt, nō dormiunt. ¶ Septimū est, quod usurarius similis est bufoni, quod terra pascit, & de vinea exit cū florere incipit, non valēs eius odorē sustinere: sic usurarius terrenis pascit, & delectatur, & ab ecclesia exit ad odorē Verbi diuini. Si. n. presentit quod sermo debeat ibi fieri, fugit i. aliā ecclesiā audire misissimam. Cū porius intrare deberet si extra ecclesiā esset: Cū scriptū sit Ecclesiast. 24. de sacra scriptura. Quasi balsamū nō misit, odor meus. ¶ Octauū est, quod usurarius die & nocte i. infernū redit. vnde mirū est si citius ceteris non perueniat, cū cōtinuas ambulādi multū faciat ad hoc ut aliq. ad locū ad quē redit cito perueniat. Vnde vetula una aliquādo ita cito venit ad sanctū Iacobum sicut unus fortis ambulator, eo quod cōtinuē incedat. ¶ Nonū est hoc quod usurarius uidet simul xl. peccata usurae i. diuersis locis exercere: quod fornicator nō facit. Fornicator. n. nō cōmittit simul nisi vnam fornicationē, & i. uno loco solo. ¶ Decimū est, quod usurarius nō audit nomē suū corā hominibus cōfiteri, cū alij homines quod alicuius sunt officij absque omni erubescētia illud cōfiteant. ¶ Vndecimū est hoc, quod usura quasi cancer est, & quasi morbus contagiosus. Vnde in Psal. Scrutetur fornicator omnem substantiam eius. Contagiosum est: quia valde periculosum est ab usario aliquid accipere, nisi in quibusdam casibus. Vnde Hieronymus: Cauendum est nobis maxime ne ab his accipiamus munera quos nouimus uiuere de lacrymis pauperum: ne dicatur nobis: Videbas furē, & curabas cum eo. Vnde legitur in uita beati Fulci, quod cū mortuus esset, obiecit ei diabolus quod uelē a quodam usurario accepisset, & restituit eum Dominus uita, ut uitā suā corrigeret: diabolus tamen sic eum percussit, ut per totam uitam eius uestigiū aliquod percussiois in eo appareret. Contagiosum etiā apparet esse morbum istum esse ex hoc quod tantū creuerit. Antiquus. n. in tota ciuitate vix inueniebatur vnus fornicator, & ille nō fornicabatur nisi data fide quod nō publicaretur. De quo si forte praua oriebatur suspicio, dicebat, Domus eius domus diaboli, & uinea eius uinea diaboli. & sic de ceteris rebus eius. Osculū pacis ei nō dabatur i. missa. Ignis a uicinis in domo eius nō sumebat. Pueri ad eius occursum

D E A V A R I T I A.

58

occursum expauescebāt, & ad alterutrū cū digito demonstrabant. Nūc ferē nostrorū tēporū sunt hoies tā detestabiles, cubicularij principum & prelatorum ecclesię, & ab omnibus eis allargitur. De multiplici pōna qua punit Dominus usurarios.

D Vodecimū est multiplex pōna qua Dominus usurarios puniat. ¶ Prima pōna est quod spoliatur a tyrannis, sicut ipsi spoliāt pauperes. Vnde Esai. 33. Vix quod pradaris: nōne & ipse pradaris? Vnde accidit eis sicut puero paruo teneti panē in manu, cui canis capiat manū, ut panē habere possit. Sic tyrānus usurariū capiat interdū ut eius denarios possit habere. Vnde Irē. 18. Perdidit fouit quā nō peperit. fecit diuitias, & nō in iudicio in medio dierum suorū derelinquet eas. Dicit illi quod nouerunt naturas, quod perdidit furripit aliena oua, & fouet: sed cū pulli adulti fuerint, relinquant ea. Sic usurarius cōgregat ea quę sua nō sunt: nec in acquisitione diuitiarum suarum habet respectum ad Dei iudiciū, sed cōsaepē in uita sua diuitias suas amittit. Secunda pōna est, quod nō habet potestatem restituēdi usuras suas. Vult. n. Dominus ut cum re furtiua cōprehēdatur, & suspēdatur. Et nota quod raro accidit quod usurarius usuras suas restituat: quia uel p̄dignus est, & tātum expendit quod restituere nō potest: uel auarus est: & ideo restituere nō uult: uel licet nō sit p̄dignus uel auarus, tamē sibi potius placet i. elemosynas ceterum libras expēdere quā restituere ceterum solidos. Vnde cōparatur usurarius cuidam uasi in quo denarij reponuntur, habenti unicum foramen per quod denarij immittuntur, nec per idem possunt retrahi. Oportet. n. uas illud cōfringi antequam retrahatur. Sic est ex usurario. Illi. n. de quo habuit nō restituere, sed forsitan pauperibus daret: nec ē hoc faceret nisi in morte sua. unde Seneca. Auarus nūquā benefacit nisi cū mori. ¶ Tertia pōna usurarij est, quod hāreditas ipsius nō trāsit usque in tertium hāredē. Vnde Ecclesi. 21. Qui edificat domū suā impediis alienis, quasi quod colligit lapides in hyeme, Aedificium. n. quod sit in hyeme, cito ruit. Sic diuitiæ male acquisitæ cito dilabuntur. Et eiusdem 41. Filiorum peccatorum peribit hāreditas, & cum semine illorū assiduitas opprobij. Et hoc est unum de iustis iudiciis Dei, quod filij usurariorum pauperes sunt & miseri, per quos ditādus Deū nō timuerunt offendere. Quarta pōna est, quod usurarij & eorū filij in inferno sibi inuicē maledicent. Dicit enim pater filio: Maledictus sis fili, quia propter te sum in istis tormentis: fui enim usurarius, ne tu esses pauper. Cui econtrario dicit filius, Immo tu pater maledictus sis: nisi enim malē cōgregasses mihi diuitias,

H 2 non

T O M V S I I.

non malè congregatas conseruassiem eas. Ad hoc potest referri quod legitur Ecclesiast. 4. 1. De patre impio queruntur filij; quoniam propter illum sunt in opprobrium. ¶ Quinta poena usurarii erit poena damnationis eternæ. Cuius magnitudo insinuat Ezech. 2. ubi sic legitur: Vsuram & superabundantiã accepi sti, & auares proximos tuos calumniabaris, mei que oblita es, dicit Dominus Deus: Ecce cõplosti manus meas super auaritiã quã feci sti, Cõplosa manu, & non palma aperta percutiet Dominus usurariũ. Et merito: quia ipse manus cõplosas habuit, & nõ apertas ad pauperes. Super illud uerbũ di. gl. interl. Habitũ iracundiẽ assũpsi.

De duabus speciebus usurarum.

Disto de ijs quæ faciunt ad detestatiõẽ usuræ, dicendũ est de speciebus eius. Notandũ est ergo quod duę sunt species usurę. Vna est manifesta, alia palliata. Manifesta usura est, cũ aliquis tradit pecuniã numeratã, uel ponderatã, uel mensuratã, tali pacto ut detur sibi aliquid ultra sortẽ. ¶ Usura uerò palliata sex habet species. ¶ Prima species accidit circa pignora uel obfides, & hæc quinque modis. ¶ Primus modus est, cũ aliquis habet grangiã, & fructus colligit ultra sortẽ. Secundus modus est, cũ pignoribus utitur. Vñ Amos 2. Super uestimẽtis pignoris accubuerũt. Tertius modus fit cũ aliquis equos hẽt in pignore & facit eos comedere plusquã possibile sit. Quartus modus fit cũ usurarius hẽt obfides & eorũ expensis uiuit. Quintus modus fit cũ nõ uult obfidibus dare dilationẽ, nisi prius aliquid sibi detur. Magna at crudelitas usurarij est, cui non sufficit quod p se & p sua pauperẽ hoĩem comedat, nisi alienos equos & alienos hoies in auxiliũ suũ assumat. Vñ bene põt Dñs dicere d̃ usurarijs uerbũ illud: Deuorãt plebẽ meã sicut escã panis. Sed a species usurę palliata ẽ circa uenditiões & emptiones. Fit at species ista tribus modis. Primus est qñ usurarius emit aliquã possessionẽ lögẽ minori pretio quã ualeat, tali condõne q uenditor eã rehabere possit qñ pretiũ soluere uoluerit. Secundus modus est, cũ aliquid uendit ad terminũ amplius quã ualeat, uel vsq; ad terminũ illũ ualere debeat. Tertius modus est, qñ ante terminũ emit aliquid minori pretio quã ualeat, sicut bladũ in terra. Tertia species usuræ est, cũ usurarius aliqd ultra sortẽ accipit sine pacto expresso, ipsa cõsuetudine sic tacitẽ faciente pactũ: sicut inter fatuas mulieres & peccantes cũ eis ipsa consuetudo pactũ facit ipsis tacentibus. Et in isto casu palliant usurarij malitiã usurę, bonitatis nomine. Tales. n. usuras bonitates uocãt. Vñ satis possunt timere ne incur-

rant

D E A V A R I T I A.

59

rant illã maledictiõẽ, Esaie 5. Vx qui dicitis malum bonũ, & bonum malum. ¶ Quarta species est, cũ quis palliat usurã societatẽ, sicut cũ aliquis tradit pecuniã suã alicui negotiatori, tali condõne q sic focus eius in lucro, & non in dano: quod est ualde magna iniquitas, cũ pauper cui traditur pecunia laborẽ habeat & periculum tã animæ quã corporis, & super eũ adhuc ponatur pecunię periculũ: uult. n. usurarius quod pecunia sua sit quo ad lucrum, & pauperis quo ad periculũ. Similiter hæc species usurę est, cũ aliquis animalia sua tradit pauperi, tali condõne q sibi sint immortalia, quę animalia uulgariter uocãtur ferrea. In cãtator est usurarius, qui uult quod animalia quę pauperi sunt mortua sibi sint uiua. Quinta species est, cũ quis nomine pœnæ palliat usurã, sicut faciunt Romani: quod licet aliqui iustẽ possit fieri, quia iustum est negligentia alicuius puniri: nõ quantũ ad multos, usura est: quia non intẽdunt in pœnitentibus, ut sibi soluatur citius, sed ut soluatur amplius. Sexta species est ubi palliatur usura translatione tacta de re ad rem, à persona in personã. A re ad rem fit translatiõ, cũ diues nõ uult ultra sortẽ pecuniã accipere à paupere: sed bene accipit ut operetur in uinea sua duobus diebus uel aliquid simile. A persona uerò ad personã, ut cũ usurarius nõ uult comodare, sed habet aliquẽ amicũ quẽ facit accommodare. De restitutionibus usurarum, & maxime de VIII. in quibus reprehensibiles sunt usurarij circa restitutiones faciendas.

Disto de speciebus usuræ, tangendũ est aliquid ad restitutionem usurarũ. Et primò dicemus de his in quibus reprehensibiles sunt usurarij circa restitutionẽ. Secundo, dicemus de his p quę sunt ad restitutionẽ inducẽdi. Octo uerò sunt in quibus reprehensibiles sunt usurarij circa restitutionem. ¶ Primò in hoc q nolũt restituere, sed de alieno uolunt elemosinarij esse. ¶ Secundo in hoc, q si aliqui habent uoluntatẽ restituendi, tamẽ differunt quantũ possunt & auctoritatẽ suã sibi dilationẽ dant, & accipiũt, absq; mora uolunt sibi restituere illud unde eũ spoliauerũt. Prius uolunt restitui q restituere, cũ tamen prius spoliauerũt. ¶ Tertiò reprehensibiles sunt in hoc, q nõ plene restituiũt. Quod tribus modis accidit. Primus modus est, cũ nolũt restituere nisi usuras quas in propria psona acceperũt, cũ teneãtur et ad usuras patris restituẽdas sin portionẽ hereditatis quã habet. Secundus modus est, cũ clamores exteriores pacificant. De clamore conscientie proprię q proximior est & qui sequitur eos usq;

H 3 ater-

T O M V S II.

æterni iudicis, nō curat. Si. n. aliquis ē de cuius iniuria remordeat eos conscientia, ex quo ipse non cōqueritur, non curat satisfacere ei. Tertiū modus est, cum his qui conqueruntur quādoq; nō soluit ē quartā partē. Satis dissimilis est restitutio nostri tēporis restitutioni illius Zachæi, de qua Luc. 19. Si aliquē defraudauī, reddo quadruplum. Iō meruit Zachæus tā cito audire, Hodie salus huic domui facta est. ¶ Quartō, reprehensibiles sunt usurarii q̄ nō humiliter restitunt, imō dicunt illi qui aliqd petunt sibi restitui. Si ego non fuisset, uos & familia uestra fame perissetis. Si Deo placuerit, ego conualescā. Et proponunt q̄ si Deo placeat ut cōualescat, ipsi facient pauperi q̄ Deo non placeant. ¶ Quintō reprehensibiles sunt in hoc, qd̄ cum difficultate restitunt ea q̄ libenter deberent restituere: q̄a plus sibi à Deo restituitur quā ipsi restituant. Grati. n. deberent esse conquerentibus, tanq̄ illi q̄ sunt adiutores propriæ salutis, considerantes q̄ si isti mō taceant, demones postea nō tacebūt. ¶ Sextō reprehensibiles sunt in hoc, qd̄ qn̄ infirmātur, pponūt se restituere, si cōtingat eos mori. Si at cōtingat eos euadere, non hēnt ppositū restituendi. Talē pacē volunt cum Deo facere, q̄ si moriantur non infestabunt eū. Sed sciāt indubitanter qd̄ Deus nō facit pacē cū eis, sine moriātur, siue uiuāt. ¶ Septimō reprehensibiles sunt in hoc, qd̄ aliquā carā summā p̄gunt, vnde vsurg eorū restituātur: qd̄ nō sufficit, nisi p̄cipiāt qd̄ de aliis bonis eorū restō p̄ficiatur, si summa illa nō suffecerit. ¶ Octauō reprehensibiles sunt in hoc, qd̄ filios suos cōstituit restitutores: q̄a uerisimile est, cū usurarius in uita sua plus amauerit diuitias q̄ ppriā animā, quod filius suus debeat eas plus amare q̄ alienā animā, & quod nolit maledictionem illam mundanā habere. Maledictus qui partem suā deteriore facit.

De octo que ualent ad inducendum usurarium ut restituat.

Sequitur de his q̄ ad hoc ualere possunt ut usurarius libētius restituat si frequenter ea meditetur. ¶ Octo sunt q̄ ad hoc ualent. Primō ualeat hoc, si sepe cogitet ad ea q̄ sibi restituent, si ipse restituat. Sex. n. sunt que sibi restituentur, quorū quodlibet plus incōparabiliter ualeat quā ea q̄ ipse restituet. ¶ Primō restituatur ei Deus. Vnde patet qd̄ nō dēt credere diabolo, si ei dixerit, Tu pauper eris si restitues: quomodo. n. est pauper q̄ Deū hēt? Vnde Aug. Aurum habens in arca diues est, Deū habens in conscientia diues non est? Coniunge autē & Deum, arcā & conscientia. Coniungere ibi sumitur p̄ cōparare. Item Aug. Satis diues est Christiana religio, quæ in omnium possessore oīa possidet.

Quis

DE AVARITIA.

60

Quis diceret aliquem pauperem, qui totum mundum haberet? Quid ergo pauper est qui Deum hēt? cuius Deus, secundum iudicium usurarii, plus ualeat q̄ mundus? Secundum quod usurario restituitur, est regnum æternum. Quid depauperatur cuius in tali regno acquiritur? Tertiō restituitur usurario oēs spirituales fratres quos amiserat per peccatum. Vnde Eccl. 1. 3. Quæ communicatio sancti ad carnem? Velut canis est usurarius, dum est in peccato, non habens aliquam fraternitatem cum aliquo amico Dei. Sed cū usuras restituit, oēs amici Dei eius fratres sunt. Quis fratrem suum amissum, duodecim denariis non redimat? Si at usurarius pro quolibet fratre quē recuperat restituat xii. denarios, sufficienter erit restitutum. Quartō restituatur ei societas ecclesiæ, ex qua partē hēt in omnibus bonis ecclesiæ. vnde Psal. Particeps ego sum omnium timentium te &c. Quintō restituatur ei bona quæ p̄ peccatum amisit. Si peregrinationē fecit, uel aliud bonū, ipse amisit illud p̄ peccatum usuræ consequenter cōmissum, qd̄ sibi restituatur cū usuras restituit. Sexto restituatur ipsemet sibi. Saltem tm̄ deberet restituere quantū redimeret se, si caprus esset ab his qui haberent capitales inimicitias cum eo, cū in petioribus sit manibus, q̄a in manibus demōnū. Secundo pōt ualere ad hoc ut usurarius facilius restituat, si cogitet patibulum infernale sibi erectum, à quo alio moueri non pōt nisi per restitutionē. Nō. n. dimittitur peccatum nisi restituatur ablatū. Quis latro uidens sibi patibulum erectum nō libenter restituat quidquid pōt, si per hoc euadere credat? Vnde Aug. Quis non ut uiueret continuō perdere uoluit unde uiueret, eligens potius uitā mendicantem, q̄ celestem mortem? ¶ Tertio ualeat ad idem si cogitet quod iustitia Dei gladiū tenet euaginatū super caput eius, ut secet eum medium: licet ad tempus misericordia Dei gladium teneat. Quis at potius non eligat quidquid tenet deponere, quam gladio perire? ¶ Quartō ualeat ad hoc si cogitet se similem esse illi super quē cecidit domus uel magna massa terræ. Quis in tali statu si nō possit molā per se remouere desuper se, non roget amicos suos ut se iuuent? Pecunia per usuram acquisita, quasi mola terræ est, usurarium impediens ne ad uitā gloriæ possit resurgere. unde deberet rogare oēs amicos suos ut se inuito uel nesciente pecuniā illā restituerent. Quintō ualeat ad idem si cogitet se similem esse illi qui molā alinaria habet ligatā ad collum trahentē eum in profundū. Pecunia male acquisita est quasi mola alinaria sane amoris quasi collo eius ligata, trahens eum in profundum inferni. vnde cum la

H ↑ crymis

T O M V S II.

erymis rogare deberet si amicum haberet, quod auferret sibi pecuniam illā, & restitueret. ¶ Sexto ualet ad idem si cogitet quod ipse relicurus est similiter pecuniā et si non reliquat, & secū eandē Eccl. 10. Cū n. morietur homo, hereditabit bestias, serpētes, & uermes. Ita tria diuidūt sibi bona usurarij in morte eius. Serpentes, id est demones habent animā. Bestiæ, id est dominus, vel amici usurarij qui bestiæ possūt dici a vultu, hēnt pecuniā: uermes uerō habent corpus, & quilibet horum non daret partē suā pro duabus alijs partibus. ¶ Septimō ualet ad idem, si cogitet usurarius quod pecunia sua filiis suis relicta sit eis occasio mortis æternæ. Quis. n. potius non eligat pecunia aliqua comparare sibi uitā æternā, quā hereditibus suis mortē æternā? Octauō ualet ad idē, si usurarius, cogitet in cōpassionē & duritiā quæ post mortem suam futura est in eius filiis erga eum. Vix. n. semel in anno memores erunt ipsius ut eius anniuersarium faciant. In semetipso at potest respicere quā parum boni pro suis fecerit. Et sic sibi fieri non dabitur: uel multo minus, quia abundante iniquitate refrigescet charitas multorum, ut ait Dominus.

De peccato rapinæ, ubi primō ponuntur sex quæ deberent homines cohibere a rapina. Caput. II.

DOST peccatum usuræ dicendum est de peccato rapinæ. Sex uerō sunt quæ deberent homines cohibere a peccato isto. ¶ Primū est magnitudo ipsius. Secundū est, macula huius peccati. Tertiū est, rusticitas uel uilitas quæ in peccato isto est. Quartum est, magnū damnum spirituale, quod raptor incurrit. Quintum est, parua utilitas quæ inde sequitur. Sextum est, pœna raptorum quæ in sacra scriptura inuenitur.

De XII. quæ ostendunt magnitudinem huius peccati, scilicet rapinæ.

DVodecim uerō sunt quæ ualere possunt ad ostendendam magnitudinē huius peccati. ¶ Primum est, quod peccatū istud ipsum fundamentum iustitiæ uel bonitatis destruit in homine. Quod sit illud fundamentū, ostendit Sapiens, dicens, Primum fundamentū iustitiæ est, ne cui noceatur, deinde ut cōmunis utilitati seruiatur. ¶ Secundū est hoc, quod Exod. 20. uidetur lex amplius prohibere istud peccatum, quā alia peccata. Postquā. n. prohibuit actū rapinæ cū actū homicidii & ceteris malis actibus, itē prohibet uoluntatē rapiendi, dicens: Nō concupisces domum

DE AVARITIA.

61

domum &c. ¶ Tertiū est hoc, quod adeo est odiosa rapina Deo. Vñ Esai. 41. Ego Dominus amans iudiciū, & odio habens rapinā. Etia in holocaustum quod erat dignior species sacrificij, habebat Dñs odio rapinā. ¶ Quartū ē est exosa rapina sanctis hominibus, adeo ut ipsum mundū eis exosum reddat. Vnde Eccl. 4. Verti me ad alia quæ sub sole geruntur, & uidi calumnias pauperum, & lacrymas innocentum, & consolatore neminē: nec posse resistere eorū uiolentiæ, cunctorum auxilio destitutos. Et laudauit magis mortuos, quā uiuētes, & feliciorē utroq; iudicauit qui necdum natus est, nec uidit mala quæ sub sole sunt. Ad idē pertinet quod legitur Habacuc primo: Usquequo Dñe clamabo, & non exaudies? uociferabor ad te, uim patiens, & nō saluabis? Et subiungit: Quare respicis contēptores, & taces cōculcante impio iustiorē se? ¶ Quintum est quod rapina inter Christianos non solum rapi-na est, immo proditio, & quia oēs Christiani fratres sunt. Depredari enim fratrem suum innocentē non potest aliquis sine criminē proditionis. Et etiam propter hoc, quia qui depredatur subditum alicuius, depredatur ipsum dominum. Vnde qui fidelem depredatur, Deum depredatur Dominum suū. Vnde proditor est, cū dominum suum depredatur absque eius culpa. ¶ Sextū est hoc, quod raptor homicida est. Vnde Eccl. 3. Qui aufert in sudore panem, quasi qui occidit proximum suum. Quum raptor uitam suam pauperi auferat, quasi quodāmodo mortem ei infert. Auferre. n. uitā & inferre mortem conuertibilia sunt. ¶ Septimum est hoc, quod raptores peiores sunt furibus. Vniuersaliter. n. peius est peccare apertē, quā peccare occultē. Sicut adulterari apertē, ut faciunt raptores, quā occultē, ut faciunt fures. ¶ Octauum est hoc, quod peiores sunt raptores quā usurarii. Cuius signum est hoc, quod pauperes hoīes ut euadāt raptorum manus ponant se in manus usurariorum, qui tamen valde mali sunt: ut ostensum est supra. ¶ Nonum est hoc, quod peccatum rapinæ multum assimilat hoīem diabolo. Diabolus. n. fuit raptor primus. Voluit. n. alitudinem Dei rapere. Vnde Propheta in persona eius. Ero similis Altissimo. Et adhuc incessanter laborat, ut bona nostra rapiat. Nec solum assimilatur diabolo in rapiendo bona hominum, imō etiam torquendo homines ut bona eorum extorqueat ab eis.

Quod raptores peiores sunt diabolo. **D**ecimum est, quod raptores in tribus peiores sunt diabolo. ¶ Primō in hoc, quod diabolus eos depredatur, & torquet

T O M V S. II.

qui mala agunt: sed raptores deprædatur & toquent qui à malo recedunt. Vnde Esaie 59. Qui recessit à malo pda patuit. Et Proverb. 29. Viri sanguinum oderunt simplicem. Diabolus poterit se iustificare cōparatione raptorū in die iudicii. Poterit n. dicere, Ego solus illos in inferno affixi qui te offenderunt: sed raptores isti illos deprædari sunt, & afflixerunt qui nō meruerūt. ¶ Secundo sunt peiores in hoc, qd̄ diabolus desert Angelo Dei homini ad custodiam deputato, vt corporale violentiam ei non inferat, quod raptores nō faciunt. ¶ Tertio sunt peiores in hoc, qd̄ diabolus torquet hoies in inferno: qui locus tormentorū vocat̄. Lucę decimo quinto. sed raptores hoies torquent in mundo, vbi hoies deberent habere libertatem faciendi de se, & de suis secundum voluntatē suā. Vnde rectē possumus intelligere raptores vocatos angelos diaboli. Matthæi. 25. vbi sic legitur: Ire maledicti &c. qui paratus est diabolo & angelis eius. Missi videntur à diabolo & raptores ad faciendū talia opera in mundo, qualia facit diabolus in inferno. ¶ Undecimum est, quod Spiritus sanctus in sacra scriptura dicit raptores talia facere de pauperibus, qualia nulli psecutores ecclesię legūt fecisse de fidelibus. Dicit n. eos excoriare hoies pauperes, & atterere & cōmolere, & pascere, & comedere, & deuorare. De primo legitur Michęe tertio: Odio habetis bonum, & diligitis malū, qui violēter tollitis pelles eorū desuper eos, & carnes eorū desuper ossibus eorū. De secundo & tertio legitur Esaie tertio: Rapina pauperis in domo vestra. Quare atteritis populum meū, & facies pauperū cōmolitis? De quarto, Ecclesiast. 13. Venatio leonis onager in eremo: sic pascua diuitum sunt pauperes. De quinto, legitur Prou. 30. Generatio quę pro dentibus gladiū habet, & cōmandit molaribus suis, vt comedat inopes de terra & pauperes ex hominibus. De sexto legitur Ezech. 19 Factus est leo, & didicit capere prędā, & hoies deuorare. Et eiusdem 22. Sicut leo rugiens capiensq; prędā, aīam deuorauit inopis. ¶ Quod autē p̄dicta testimonia scripturę de raptoribus vera sint, cōstat, quum à sancto Spiritu dicta sunt. Sed qualiter intelligenda sint, non est adeo manifestū. Possumus tñ intelligere raptores talia facere pauperibus, cum ea faciunt rebus eorū, quę ad sustentationē vitę eis sunt necessaria. vnde qui excoriat vnū bouē quē habet pauper homo, reputatione ipsius pauperis excoriat eū, penē. n. idē est pauperi acsi excoriarer eū. Vnde David secundo Reg. secundo. Quum Nathan proposuisset parabolam de diuite, qui abstulerat pauperi homini ouem vnā, dixit eum

DE AVARITIA.

61

Eum dignū morte. Secūdū hunc modū ē molit pauperē, qui frumentū eius ei necessarium molit. ¶ Aliter ē possumus dicere, qd̄ raptor pauperē excoriat: quia auferit ei temporalia quę defectū intolerabilem pellunt ab eo, sicut & pellis proprię carnis. Nec si ne illis pōt viuere, sicut nec sine propria pelle: vnde & pelles vocantur temporalia. Iob secundo: Pellem pro pelle, & cuncta quę habet homo dabit pro anima suā. Pellem inquam tēporaliū, & pelle proprię carnis. Pellem ē dicitur raptor auferre pauperi, qd̄ auferit ea quę adherent per amorem cordi, sicut pellis adheret corpori: immo amplius videntur adherere cordi, q̄ ipsa anima corpori. Quum n. pauperes ad mortē infirmantur, potius permittunt animā à corpore recedere, q̄ se separarent, dando medicis vel aliter exponendo illud modicum quod habent. Ex hac verō adhæsiōne patere pōt qualis sit dolor in eorū separatione. Carnē ē & sanguinem auferunt raptores pauperibus, cum auferunt ea quę acq̄suerunt labore & sudore, & proprij corporis consumptione, & quę ē proprio corpori subtraxerūt, vbi in carnē & sanguinē conuersa essent. Immo ē plus videtur raptor facere pauperi, quā si eum excoriet. Ille n. qui eū excoriet, non auferret ei nisi quod haberet pellē suā: sed raptor auferit ei ē illud qd̄ non habet, quia auferit illud quod vsurariū est. qui accommodauerunt. Auferit ē illi raptor quod iam comedit & bibit: Expendit n. pauper & annonam & vinū antequam colligat illa: possumus ē intelligere raptores cōmolere pauperes: quia inter spēs euasione & metū deprædationis, quasi inter duas molas eos affligunt. Notabiliter autem dicitur, facies pauperū cōmolitis. Pro paupertate n. faciunt facies eorum ad tantā maciē deuenire, qd̄ videntur genę eorum compressę fuisse inter duas molas.

Quę debeant hominem cohibere à peccato rapinæ.

DVodecimū faciens ad magnitudinē huius peccati est hoc, quod ipsi peiores sunt bestia quacunque. Vnus n. raptor totam vnā patriam deuorat: Lupus verō interdum per annum vnū non deuorat hominē vnū. Vnde sacra scriptura raptores cōparat diuersis generibus bestiarū. Quādoq; Lupo. Vnde Sophoniz tertio. Iudices eius lupi, vespere nō relinquēbant in mane. quandoque verō cōparat eos. Leoni, vel vrsō. ¶ Vnde Prouerb. 8. Leo rugiens & vrsus esuriens, Princeps impius super populum pauperem. ¶ Secundo, deberet cohibere homines à peccato rapinæ hoc, quod macula huius peccati ita adheret. Vix n. aliquis restituit perfectē ea quę rapuit. Videmus eos qui

T O M V S I I.

qui habet nouas vestes quod diligentissime cauēt eis ab oleo, & ab alijs quorū macula remoueri nō possunt, dicētes, Perdita esset vestis si caderet sup̄ eā aliquid tale, quanto iuuenis magis qui nōdū rapuit deberet sibi cauere à rapina, & dicere intra se, Perditus sū, si incepero rapere. Nunquā enim de cetero restituā. Tertiō, deberet raptōres cohibere hoc, quod magna ignobilitas & rusticitas est in rapiēdo. Dare enim nobile est. Vnde in Tobia uersificator, Est dare latitiae vox verbū nobile, verbū mellifluū, dantis gloria, dantis honor. Et valde assimilat hominē Deo. Deus ex liberalitate sua fecit quidquid fecit. Et ad dandū, alia fecit vt haberet quā dare, alia verō ut haberet quibus dare. Si autē dare hominē nō bilē reddit, auferre reddit eū rusticū & vilē. ¶ Quartō, deberet raptōres cohibere magnū damnum spirituale quod incurrunt, quādo aliquid terrenū rapiunt. Vnde Augustinus: Lucrū in arca, damnum in conscientia, tollit uestē & perdit fidē, acquirit pecuniā & perdit iustitiā. Raptor lucrū habet in arca quam cum lucro relicturus est, sed damnum habet in conscientia quā cū dāno delaturus est. Fidē perdit quā debeat Deo, & fratri suo Christiano: vnde p̄ditur est. Iustitiā etiā p̄dit: vnde nō habebit eā in auxiliū in die iudicij sed potius erit contra eū. ¶ Quintō, deberet cohibere raptōres hoc, quod parū vilitatē habent de rapina sua. Quo ad corpus enim, eis parū valet, q̄ citō transit. vnde Ecclesiasticus. quadregimo. Substantiā impiorū quasi fluius sicabūtur. Et sumit ibi fluius, p̄ torrente, q̄ a pluuiis congregatur. Quo ad animā uerō nullā habent vilitatē, quia non possunt inde facere eleemosynā vel oblationē. Vnde Ecclesiasticus tricesimo quarto: Qui offert sacrificia ex substantia pauperum, quasi qui victimat filium in conspectu patris. Cū substantia pauperum vita sit eorum, qui eam offert Domino, quasi vitam vel sanguinem pauperum qui sunt filij Dei, ei offert. Vnde substantia pauperis vocatur sanguis. Iere miz secundo, In alijs tuis inuentus est sanguis animarum pauperum. Alia uocantur extremitates pretiosorum palliorum: in quas alij sanguis inuenitur, quum de rapinis pauperum sunt. Cum his alijs non de facili volat quis in cælum.

Quod dominum multum puniturus est raptōres.

Sexto deberet cohibere homines à rapina, magna punitio quā sumpturus est Deus de raptōribus. ¶ Quatuor uerō sunt per quā potest ostendi quōd Dominus multum puniturus est raptōres. ¶ Primum est hoc, quōd ipse ita districtē iudicat eos qui propria non largiuntur pauperibus. Si enim damnat eos qui pau-

peribus

D E A V A R I T I A.

67

peribus sua tradunt, quid faciet de his qui sua eis auferunt? Vnde dicit glossa super Luc. 16. Non reprehenditur diues quōd aliena rapuerit, sed quōd sua nō erogauerit, quid ergo erit ei qui aliena rapit? Ad idē valet q̄ legit Math. 25. Tunc dicit rex his qui à sinistris eius erunt: Discedite à me maledicti in ignē aeternū qui paratus est diabolo & angelis eius. Esuriui enim, & nō dedistis mihi manducare &c. Raptoribus verō dicere poterit: Esuriui, & abstulistis mihi quod debebā manducare. Ori meo subtraxistis quā canibus & auibus vestris dedistis. Raptōres enim ori Dei subtrahunt à pauperibus quod in ore porcorū, id est voluptuosorū hominū, vel in ore canū, scilicet detractorū ponūt. Ad literā, etiam aues & canes pascunt de rapinis pauperū. Et etiā auferūt de ore Dei, quā ponunt in ore diaboli. Os Dei est os pauperis. Os uerō diaboli est os impij. Cū enī impius seruus sit diaboli os & cetera quā habet diaboli sunt. Qui ergo subtrahit pauperi quod dat peccatori, ori Dei subtrahit, quod ponit in ore diaboli. Raptoribus ē poterit Dominus dicere. Sitiui, & abstulistis mihi quod debui bibere: imō quod plus est, sanguinē meū in pauperib. bibistis, quā enim vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Poterit etiā Dominus eis dicere. Hospes erā, & nō collegistis me, imō quod plus est, domū in quā colligi debebā cōbussistis. Et iterū. Nudus fui, & non me cooperuistis. Imō q̄ plus est, in pauperibus me exco-riastis, & vnde cooperiri debui, mihi subtraxistis. Vxores militū vestibus caudatis terrā operiunt, p̄ quibus viri earū Deū in pauperibus nudauerunt, & quandoq; trahunt in cauda sua totā substantiā vnius pauperis hominis. Et iterū. Infirmus fui, & non me uisitastis, sed sup̄ dolorē vulnerū meorū addidistis, & quasi uulnere super uulnus me concidistis. In carcere fui ibi me cruciastis, & quasi iterū me crucifixi istis. ¶ Secundō potest p̄p̄di, quōd Dominus grauiter puniturus sit raptōres p̄ imprecationes & maledictiones quas faciunt eis uiduē & pupilli quos ipsi spoliāt. Dicit enim scriptura quōd tales imprecationes à Domino exaudiunt. Vnde Ecclesiasticus tricessimosequinto. Nō despiciet Dominus p̄ces pupilli, nec viduā si effundat loquelā gemitus. Nōnt lacrymā viduē ad maxillam descendunt, & exclamatio eius super deducet eam: id est super eā qui facit eam lacrymari. Et subiungitur: A maxilla eius ascēdant usque ad cælum, & Dominus exauditor non delectabitur in illis. Minus dicit, & plus significat, dū dicit, Non delectabitur: quasi diceret, grauissimē irascetur in eis. Videtur lacrymā viduē tantū ad maxillam descendere, sed in veritate

T O M V S I I.

aitatā ascendunt ad cœlum vsque ad conspectum Dei, quantū ad virtutē. Ad idem valet parabola quam Dominus ponit Lucæ 18. de iudice iniquo, qui Deum non timebat, nec hominem reuerēbatur, q̄ nolebat p̄ multum tempus vindicare uiduā quādā de aduersario eius, sed potius dixit intra se: Etsi Deum non timeo, nec hominem reuerēor: tamen q̄ molesta est mihi hęc uidua, vindicabo illā. Et subiungit Dominus: Videte quid iudex iniquitatis dicat, Deus autē non faciet vindictā electorum suorum clamantium ad se die ac nocte, & patientiā habebit in illis? Multum timendū est raptoribus de propria salute: preces. n. eorum p̄ rapinas eorum non exaudiuntur. Vnde Esaie 1. Quum multiplicaueritis orationē, non exaudiā uos. Manus. n. uestre sanguine plenæ sunt. Orationes ēt bonorum p̄ eis factę, sepe non exaudiuntur: quia aduersantur eis lacrymæ pupillorum & uiduarū, q̄ lacrymę uiolētæ sunt in precibus: Sicut dicit Augustinus, super illud, Auribus percipe lacrymas meas. Feruentiores & lacrymosiores sunt & frequentiores preces pauperū contra raptōres, quā sint preces bonorū pro eis factę. Vnde multum timendū est raptoribus ne exaudiantur. Non de facili obtinet q̄s in aliqua curia iusta, quū hēt ibi multos aduersarios, & fortes qui iustā causā habent. Ad contrarietatem istarum precum uidetur pertinere quod legitur Eccl. 34. Vnus orans, & alius maledicēs, cuius vocem exaudiet Dominus? Imō unus orans & multi maledicentes: unde timendum est, ne uocem maledicentium Dominus exaudiat. Vnde remedium est raptoribus, ut a rapinis cessent, & oppressis subueniant prout iustē poterunt, & tūc Dominū propitium habebunt. Vnde Esaie 1. Subuenite oppresso, iudicate pupillo, defendite uiduā, & uenite, & arguite me, dicit Dominus: Si fuerint peccata uestra ut coccinum, quasi nix dealbabitur. Tertiō potest ostendi, q̄ grauius puniuntur sit Deus raptōres p̄ amorem quem hēt cœlestis iudex ad pauperes qui spoliuntur. Amor uerō cœlestis iudicis ad pauperes tantus est, q̄ sibi fieri reputat quod eis sit. Vnde Matthæi uigesimo quinto: Quod uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Propter hoc ēt uenit in carnē. Vnde Psal. Propter misericordiā inopis & egemitum pauperum, nunc exurgā, dicit Dominus. Et Esaie 61. Euāgelizare pauperibus misit me. In primo ēt uerbo nouæ legis regnum suum eis cōmunicauit, dicēs: Beati pauperes spiritu &c. unde uerisimile est, quod districtē iudicet oppressores eorum. Ideo dicitur in Psal. Iudicabit pauperes populi, & saluos faciet filios pauperum, & humiliabit calumniatorem, & Prouerbio 23.

DE AVARITIA.

Ne attingas paruulorum terminos, & agrum pupillorum ne introas. Proptinquit. n. illorum fortis est, ipse iudicabit contra te causā illorum. Et Prouer. 22. Non facies uiolentiā pauperi, q̄ pauper est: nec cōteres egenum in porta, q̄ Dominus iudicabit causā eius, & cōfiget eos q̄ cōfixerunt animā eius. ¶ Quartō potest ostendi magna pēna raptorū, p̄ hoc quod pauperes quos ipsi spoliauerunt, iudices eorum erunt. unde Iob 36. Pauperibus iudicium tribuit. Tunc stabunt iusti in magna cōstātia aduersus eos q̄ se angustiauerāt, & q̄ abstulerunt labores eorū: ut legit Sap. 5. Quod raptōres etiam in mundo isto multipliciter punientur à Deo.

Prima uerō pēna raptorū in mundo isto, paupertas est. unde Prouer. 11. Alij diuidunt propria, & ditiores sunt: alij rapiūt nō sua, & semp in egestate sunt. Possunt ēt assignari quinque causę huius paupertatis. ¶ Prima est hęc, q̄ raptōres relicto Deo & cōtempto, q̄ est fons & abundantia omnium bonorum, de indigentia pauperum repleri uolunt. Vnde Dominus p̄ Prophetā: Dereliquerūt me fontē aquę uiuę. A Deo milites debent sperare ea q̄ sibi necessaria sunt, & ei seruire, non laboribus pauperū inhare. De paup̄tate. n. non colligitur abundantia. ¶ Secunda causa paupertatis est hęc, quia sicut raptōres auferunt aliis, ita & alii auferunt eis. Vnde Esa. 33. Vā q̄ prędaris, nonne & ipse p̄daberis? Et Habacuc scđos: Quia tu spoliasti gentes multas, spoliabunt te omnes q̄ relicti fuerunt de populis. ¶ Tercia causa est hęc, q̄ oportet eos multas expensās facere. Abyssus. n. rapinarū abyssum inuocat expensarum. ¶ Quarta causa est hęc, q̄ Dominus nō dat libenter eis q̄ sibi auferunt in pauperibus. Vnde plus amittunt q̄ Dei liberalitas eis datura erat, quā sit illud q̄ pauperibus auferunt. Et facilius ad diuitias puenient Dei liberalitati seruiendo, q̄ cōtra Dei uoluntatem Dei bona rapiendo. Mira infātia: uolunt raptōres bona eius qui liberalissimus est, p̄ uolentiā habere. Cū auaris hominibus hoc soleat fieri, & non illis qui sua libenter largiuntur. ¶ Quinta causa est hęc, q̄ creaturę in locis sibi à Deo deputatis cōseruantur & q̄ escunt. In locis uerō ubi uiolenter ponuntur, non quiescunt, ut ponderosa quę in infimis locis quiescūt, leuia in supremis. Si autem in aliis locis uiolenter ponuntur, ad sua loca reuertuntur. Sic est de diuitiis: unde quidā: Non habet euentus sordida pręda bonos. ¶ Secunda raptorum pēna, est sterilitas: quum enim raptōres contra Deum acquirere uelint quę possideant, Dominus negat eis uel successoribus eorū

T O M V S II.

qui possideant. Non enim dar eis heredes. Vnde Ecclesiastic. 40. Nepotes impiorum non multiplicabunt ramos. & Sapiēs quatuor. Adulterinae plantationes nō dabunt radices altas, nec stabile fundamentū collocabunt. ¶ Tertia poena raptorum est acceleratio mortis eorum. unde Dauid: Viri sanguinum & dolosi non dimidiabunt dies suos & cetera. Et proverborum tercio. Impij de terra perdentur, & q iniqua agunt auferentur ex ea. ¶ Quarta poena est, quod frequenter gladio moriuntur, & anima a demonibus rapitur, & corpus sepultura caret. Vnde Ieremię 22. Vē qui edificat domum suam in iniustitia. Et quibusdā interpositis, subiungitur: Propterea hæc dicit Dominus: Non plangent eū, Vē frater & vē soror: & nō conerepabunt ei, Vē Domine, & vē inelyte. Sepultura asini sepelietur, putrefactus & proiectus extra portas Ierusalem. De hoc verō quod spiritus eius rapiatur a demonibus, dicit Gregorius: Qui mihi uisibiliter rapit, subito urgente exitu inuisibiliter rapietur. Et Ecclesiastic. 16. Nō effugiet rapinā peccator. ¶ Quinta & sexta poenę sunt, quod filij eorum mendici fiunt, & gladio moriuntur. unde Naū 2. Leo cepit sufficiēter catulis suis, & necauit leenis suis, & impleuit præda speluncas suas. Et subditur. Ecce ego ad te dicit Dominus exercituum, & succendam vř que ad summū quadrigas tuas, & leunculos comedet gladius, & exterminabo de terra prædam tuam. Et Iob. 27. Hęc est pars impij apud Deum, & hereditas uolentorum, quam ab omnipotēte suscipient. Si multiplicati fuerint filij eius, in gladio erūt: & nepotes eius nō saturabuntur pane. In futuro uerō poena raptorū erit, quod rapinę eorum collis eorum imponentur: & sic corā toto mundo ducētur, deinde uerō suspēdentur. Raptores simili poenā uel maiori debēt puniri quā latrones: sed nō est qui audeat hoc facere: sed celestis rex qui non timet eos, hoc faciet. unde Thre. 1. Iniquitates nre circumuolūtę sunt & impositę collo meo. Iniquitates possunt intelligi res inique acquisitę. Amos quarto. Iurauit Dominus in sancto suo: quia ecce dies uenient super uos, & leuabunt uos in contis, id est in perticis, ad modum eorum qui suspenduntur. Rapinę etiā se habebunt ad raptōres. ut molę asinarię collo eorū suspēse ad inferiora loca inferni eos trahētes. Vnde Prouer. 21. Rapinę impiorū detrahēt eos. Hę sunt poenę raptorū quas debēt expectare, certi oīno q ueniet sup eos nisi peniteuerint. Iurauit. n. Dominus se nō traditurū obliuioni rapinas eorū. de Amos 8. Audite hoc q cōtericis pauperē. Et subiūgit. Iurauit Dominus i supbiā Iacobi: si oblitus fuero usq; ad finē opera eorū.

De

DE AVARITIA.

65

De iniustis talliis, & peccati huius magnitudine. Caput III.

Ertio loco inter species auaritię dicendum est de peccato iniustarum talliarum. A quo peccato tria deberent cohibere homines, scilicet peccati magnitudo, & uilitas quę est in faciendo tallias, & damnum quod prouenit inde eis, qui eas faciunt. ¶ Magnitudo uerō huius peccati ex hoc potest ostendi, quod præter peccatum rapinę est ibi peccatum proditoris. Est et ibi ingratitude & cōtemptus Dei, & angelorum. Quod proditio sit ibi, potest ostendi multipliciter. ¶ Primo sic, Si aliquis paterfamilias filium suum transcurum per aliquā uia periculosam, bonę fidei alicuius cōmendarer, & certā summā pecunię pro hoc ei assignaret: si ille ultra summā illam filio eius aliquid auferret, proditor esset. Et diceret paterfamilias: Ego cōmēda ueram filiū meū bonę fidei illius, & ipse spoliavit eum. Sed constat quod Deus filios suos commendauit potentibus huius mundi, & definiuit eis de quibus deberent esse contenti. vnde Luc. 3. quum quærerent milites a Ioanne Baptista quid facerent. Respondit Ioannes: Ne minē concutiat, neque caluniam faciat; & contenti estote stipendiis uestris. Prohibentur eis primō duo peccata per quę solent potentes pecuniam a pauperibus extorquere, scilicet comminatio & calumnia. Cōminatio, ubi dicitur. Neminem concutiat: calumnia uerō in sequenti uerbo. Deinde uerō ostēditur eis quod stipendiis suis debent esse contenti. Vnde si ultra stipendia sua accipiunt, sunt proditores. ¶ Spoliant. n. filios Dei bonę fidei eorum commendatos: nisi faciant hoc in illis casibus in quibus eis licet. ¶ Secundo ostēditur idem sic. Constat quod tantā fidem debet dominus subdito, quantā subditus domino. Sed si subditus caperet dominum, uel alio mō, malefaceret, & proditor esset. Igitur si dominus subditum capiat, uel aliud malum ei faciat, proditor est: nisi ille culpam commiserit quę hoc requirit: nec minus indecens est, si dominus absque culpa subditum capiat, quā si subditus dominum caperet. Dicunt aliqui milites: Si alicui quā non esset meus subditus male facerē, bene scio quod peccarē: sed si subdito meo male facio, tūc non credo me peccare uel tantū peccare. Quibus dici potest, quod secundū hoc dominatio eorum diabolica est. Diabolus. n. talis dominus est, quod sibi subditis loco contributionis afflictionē & poenā tribuit, & illis qui melius sibi

Tom. 2.

I

ser-

T O M V S I I.

seruiunt plura mala facit: preterea quis sani capitis dubitet minus licitum esse hostem esse in ciues, quam in extraneos? quis nesciat crimē prodicionis esse cum amicis inimicitias exercere? Subditi uero secundum Sapiētē sunt humiles amici. Preterea, cum certum sit quod miles iste fidem debeat pauperi homini antequam faceret sibi homagium tāquam fratri suo Christiano, nec pauper illum a fide illa absoluit, quum ei homagium fecit: mō uinculū quod inter eos erat oculo pacis confirmatum est: quomodo ergo miles immunis est a crimine prodicionis quum malū facit ei, nisi ei prius significet quod nō uult ei fidem illam seruare, & quod nō uult eum de cetero tanquam subditum, sed tanquam hostē habere? Peccatum etiam ingratitudinis est ibi. Deus enim eū honorauit, aliis hominibus præficiendo. Ipse uero ex hoc inhonorat Deum in pauperibus eum opprimendo: in hoc similis militibus qui Deum crucifixerunt, qui de arundine de manu Domini suscepra, caput eius percutiebāt. In arundine significatur terrena potestas, quā milites a Deo acceperunt: & deinde ex ea Deum in pauperibus percutiunt. Contempus etiam Dei & angelorum est ibi. Licet enim Deus tradiderit pauperes custodiendos potētibus huius seculi: tamē ipse noluit eos esse absque custodibus celestibus imō unquique homo habet unum angelum sibi ad custodiam deputatum, quem contemnit q̄ pauperem hominem opprimit, & in ipso et angelo Deū cōtemnit, cuius nuntiū non reueretur.

De sex malis quę proueniunt alicui eō quod tallias faciat.

Secundo deberet cohibere milites a talliis multiplex damnum quod inde prouenit eis. ¶ Prīmū autē damnum quod ipsi incurrunt est qđ Dominus uidens eos iniquos in paucis bonis temporalibus eis commissis non uult eis ea augere. Scit enim qđ qui in modico iniquus est, & in maiori iniquus est, secundum quod legitur Lucę decimo sexto. Vnde frequenter uidemus milites qui tallias faciunt, pauperes illos autem qui non faciunt, diuites. ¶ Secundum damnum est, quod subditi eorum faciunt eos, & sit iusto Dei iudicio, ut qui plus uoluerant habere quā deberent, non habeant etiam quod deberent habere. Vnde legitur tertio Regū 12. quod Roboam filius Salomonis uolens aggravare iugū filiorum Israel, dominū de cē tribuum ammisit. ¶ Tertium damnum est, celestis regni amissio. Sicut enim Dominus dicturus est illi qui fidelis est in temporalibus istis: Euge serue bone & cetera. Ita dicturus est ei qui infideliter se habuit, Vae tibi serue nequam & infidelis: quia super pauca fuisisti infidelis, super hu-

DE AVARITIA.

66

nulla te constituam, intra in carcerem Domini tui, qui scilicet paratus est diabolo, & angelis eius. Mira infania est potentū huius mundi, qui cum receperunt aliquid terrenum, non curant de Deo; quasi nihil ultra esset recepturi: & qui plus hēnt de terra quā alii, idē omnino non curant de cēlo. ¶ Quartum dānum est, quod durum iudiciū & absq; misericordia merentur sibi apud Deū. Ea .n. mensura qua menti fuerint illis quibus præsumunt, reueretur eis ab eo qui præest illis. Vnde non credant Deū misericorditer acturū eū eis, cum ipsi non habeant se misericorditer, nec ē iuste cum suis subditis. Ad quod pertinet quod legitur Sap. 6. Citō apparebit uobis regibus, qm̄ iudiciū durissimū in his qui præsumunt fieri. Exiguo .n. conceditur misericordia: potentes autē potēter tormenta patientur. Non .n. subtrahet psonā cuiusquā Dominus, qui est oīum dominator: nec uerebitur magnitudinē cuiusquā, qm̄ pusillum & magnū ipse fecit, & equaliter cura est illi de omnibus. Fortioribus autē fortior instat curatio. ¶ Quintum dānum est, quod interdum aliquis tyrannus potētor eos opprimit, sicut ipsi minus potētes opprimunt. Vnde in Psal. Deus cōteret dentes eorum in ore ipsorum &c. Per dentes eorū & molas leonum intelligitur potestas deuorādi pauperes & conterendi, quā Dominus interdū aufert. ¶ Sextum dānum est, quod odio habentur ad modum luporum. Iō lupo odio habetur & ab hominibus, & a ceteris animalibus: quia non uiuit nisi ex eis quę aufert. Eadē ratione exosi sunt homines rapaces. In hoc tamen differentia est, qđ lupi rapinas nō exercent cōtra lupos, sed cōtra aialia alterius speciei: sed tales hoīes cōtra eos qui sunt eiusdē speciei rapinas exercēt.

De uilitate huius peccati.

Tertio deberet cohibere milites a talliis uilitas que est in faciendo eas. Sicut .n. gloriosum est dare, sic uile est querere. Et tātō uilius uidetur esse genus querendi, quātō uiliior & inferior est psona a qua q̄ritur, & nobilior psona q̄ q̄rit. Vñ uilitas ista q̄rendi, rep̄ssium quoddā deberet esse militibus ne ultra uires expēderēt. Plus .n. ignominiz est inq̄rēdo si ipsi scirēt intelligere, qđ sit honoris in expēdēdo indulerēt. Sed dicat aliq; miles. Oportet nos uiuere, & uiuere nō possumus, nisi iniustas tallias faciamus. Cui r̄ndeō, qđ in ualde periculoso statu sunt. Similes .n. sunt illi qđ in carcere esset, cui nō apponerentur nisi toxicata, & sic cogitaret in mēte sua. Nō possum uiuere nisi comedā: & sic comedo, mortē meā comedo. In magno animi dolore deberēt esse qđ in tali statu se uident, & totam uitam istā deberent contemnere.

De fraudibus negotiatorum. Caput IIII.

QUARTO loco inter species auaritiæ dicendum est de fraudibus negotiatorum. Et notandū est q̃ negotiatio bona est in se, & hominibus necessaria. Ordinauit enim Deus vt nulla terra in omnibus sufficiat: vt cū alia terra ei subuenerit, eam chariorem habeat. Subuentio autem ista mediāte negotiatione fit. Sed malitia hoīum adeo impleuit fraudibus negotiationē, q̃ multi negotiatores nō sunt minus mali hodie raptoribus uel uisurariis. Vnde hodie impletū est qd̃ legitur Apocalypsis 13. de bestia quam uidit Ioannes: Et faciet, inquit, ne quis possit uendere aut emere, nisi qui habuerit characterem aut nomen bestię, & numerum nominis eius. Bestia quæ dicitur à vastando, est diabolus, cuius character siue imago est falsitas uel fraus. ipse enim fuit primus mendax. Vnde Ioannis 8. Ipse est mendax & pater eius. Absque ista imagine consistuntur multi mercatores quod non possunt emere uel uendere. Et tamē legitur in Apoc. 13. quod qui acceperit characterem in fronte sua uel in manu sua, hic bibet de uinō iræ Dei.

De octo malis abundantibus in mercatoribus.

OCTO uerō sunt mala quæ abundant in mercatoribus. ¶ Primum malū est, uendere quāto carius possunt, & emere quāto uilius possunt. Istud malū excludit Deum à negotiatoribus, & facit negotiatores idolatras esse. Ex quo. n. aliquis nullum habet respectū ad Deum ac fraternam charitatem in sua negotiatione, ipse seruitium quod deberet Deo impendere impendit diuitiis, quod indubitanter idololatria est, sicut ostensum est prius. ¶ Secundō abundant mendacia in mercatoribus in quibus non est parua culpa. Vnde legitur Ecclesi. 20. quod potior est fur quā assiduitas uiri mendacis. ¶ Tertiō abundant ibi periuria, in quibus similiter non parua culpa est, quum sint contra illud decalogi. Non assumes nomen Dei tui in uanum. Præterea cū tanta culpa sit hominem in falsum testimonium adducere: quanta culpa credenda est, quum aliquis uult ad testificandum falsum adducere? quod fit in periurio. Per Deum enim iurare, est eū in testem adducere. ¶ Quartō uerō abundant in mercatoribus furta, quæ furta sunt præcipue per fraudes quas faciunt circa stateras & pondera & mensuras.

De

De triplici fraude mercatorum quæ fit in mensuris. Et de duplici damno proueniente ex isto peccato.

IN talibus uerō tripliciter est fraus. Vno modo quū quis habet diuersa pondera uel diuersas mensuras, & uendit ad minorem, & emit ad maiorem. Secūdo modo cū quis habet iustā mensuram, & iustum pondus, sed tamen male mensurat uel ponderat, sicut faciunt caupones qui mensuram implent spuma. Tercio modo cū quis procurat quod res quam ad pondus uendere debet ponderosior sit, ut faciunt illi qui lanam mæd faciunt. Duo uerō sunt quæ deberēt homines cohibere à fraude quæ fit in ponderibus & mensuris, scilicet magnitudo ipsius peccati, & damnum quod prouenit. Magnitudo uerō huius peccati tripliciter potest ostendi. Primo ex hoc quod peccatum istud Dei abominatio uocatur. Prouerbior. 11. ubi sic legitur: Statera dolosa abominatio est apud Deum, & pōdus equum uoluntas eius. Non uocamus abominationem illud quod displicet alicui, sed quod ualde displicet. Secūdo potest ostendi magnitudo huius peccati per hoc quod p̃ mensuras, & pōdus, & stateras deberent ea quæ iniqua sunt & iniusta ad iustitiam & æquitatem reduci. Vnde sunt quasi instrumēta iustitiæ & equitatis: ideo magis displicet Deo iniquitas in talibus. Tertiō potest ostendi magnitudo huius peccati per hoc, quod mēsuræ & pondera pertinere solent ad Dominum terrę, unde falsitas talium in contumeliam Domini quodammodo reddidit. Ideo dicitur Leuitic. 19. Ego Dominus Deus uester, nolite facere aliquid iniquum in iudicio, & in regula, & in pondere, & in mēsurā. Statera iusta, & æqua sit pōdus: iustus modius, & æquus quæ sextarius. Ego Dominus Deus uester. Ideo cū loqueretur de mēsuris & ponderibus, bis se Dominum dixit, ut timeant in eis fraudem facere, cū scirent se habere Dominum quem nulla fraus posset latere. Damnum uerō proueniens ex peccato isto, duplex est, scilicet temporale & spirituale. De temporali habetur Deuterono. 25. Nō habebis in sacculo diuersa pondera, maius & minus; nec erit in domo tua modius maior, & minor. Pondus habebis iustum & uerum, & modius æqualis & uerus erit tibi, ut multo uiuas tempore super terram quam Dominus Deus meus dedit tibi. Abominabitur enim Dominus eum qui fecerit hæc. Ezechi. 6. Nunquid iustificabo stateram impiam, & sacculi pōdus dolosum? Et subditur pena eius qui talia facit: Tu seminabis, & nō metes: & calcabis oliuam, & non ungeris oleo &c. Spirituale uerō damnum est quod tangitur Michæ 6. Adhuc ignis in domo impij

T O M V S II.

refauri iniquitatis, & mensura minor ire plena. Quantum mensura sobriahitur, tantum ira & offensa diuinae acquiritur, cum scriptum est in libro Sapientie 11. Per quæ peccat homo, p hæc & torquetur. Vnde cum in statera peccent tales, in statera beati Michaelis punientur, ut mala eorum in ea magni sint ponderis, bona uero nullius. Quintum malum quod abundat in mercatoribus, est uendere ad terminum, quod est species uisuræ palliæ, ut dictum est prius. Sextum malum est, aliud ostendere, & aliud uendere: sicut accidit in scriptoribus qui bonam litteram ostendunt, & prauam deinde scribunt. ¶ Septimum malum est uerū celare. ¶ Octauum malum est, enebrosa loca eligere: uel aliter procurare ut res uenalis appareat alterius modi quam sit. Sicut accidit in mercatoribus qui tenebras faciunt in locis in quibus debent pannos uendere: in quo ostendunt se esse filios tenebrarum. Vnde merito dicit de eis Dominus: Proiците eos in tenebras exteriores. Tenebras quæ fuerunt, tenebras habeant. Ostendunt etiam se uelle malè agere: quia qui male agit, odit lucem. Ioannis tertio.

De acceptione munerum. Caput. V.

QUINTO loco inter species auaritiæ dicendum est de acceptione munerum. ¶ Et primò ostendimus quàm periculosa sit munerum acceptio. Deinde agemus de his quæ reprehensibilia sunt circa acceptores munerum. Quàm periculosa uerò sit munerum acceptio, satis apparebit si ostendantur mala quæ faciunt munera acceptoribus suis.

De decem malis quæ proueniunt ex acceptione munerum.

Primum malum est, quod excecant eum. ¶ Secundum malum est, quod eum mutum reddunt. De his duobus legitur Eccl. 20. Xenia & dona excecant oculos iudicum, & quasi mutus in ore auertit correptionem. De excecatione etiam legitur in Exod. 33. Non accipies munera quæ excecant etiam prudentes, & subuertunt uerba iustorum. Deuterono. 16. Non accipies personam, nec munera: quia munera excecant oculos sapientum, & mutant uerba iustorum. Quis, nisi insanus, in hospitio suo libenter recipiat eum a quo debet excecari? Ad hoc uerò quod munera hominē mutū reddunt, pertinet quod dicit Gregorius: Non potest cōstāter argui a quo accipitur. Apostolus noluit accipere, ne dum acciperet, auctoritatem magisterii inclinaret. Ad idem

D E A V A R I T I A.

68

idem pertinet quod legitur Esa. 56. Canes muti non ualentes latrare. Interdum prælatus aliquis uenit ad aliquē sacerdotē cū tanto latratu quod uidetur quod uelit eū deuorare. ¶ Sed ille proiicit aliquid in ore eius, & aufert ei latratum. Percutit enim de una marca argenti, ita quod aufert ei loquelam. ¶ Tertium malum quod faciunt munera acceptoribus suis, est corruptio. Vnde Esaie 1. Principes tui infideles, socii forum. ¶ Et subiungitur causa: Omnes diligunt munera, sequuntur retributiones. Et licet aliqui p munera non corrumpantur, tamen præsumptio habetur contra eos de corruptione. Quia secundum Hieronymum, sicut matrona non est casta quæ cū rogatur munera accipit: ita nec iudex munuscula accipiens a corruptione immunis iudicatur. ¶ Quartum malum est, quod munera accipientem in seruitutē redigunt. Vnde 1. Cor. 11. Omnia nihil licent, sed ego sub nullius redigar potestate. Et loquitur Apostolus de sumptibus recipiendis: & innuit quod si ab eis sumptus reciperet, ita sub eorū præte esset. Vnde quidam sapiens cum pro libertate reipublicæ sterisset in causa contra quandam diuitē, cuius expensis diu edoctus fuerat, & super ingratitude a diuitē illo in causam uocatus fuisset. Leges. n. Romanorum ingratos puniebant. dixit illi diuiti: Domine mi, tu scis, quia nihil eā odii feci: sed pro libertate reipublicæ & honestate meæ personæ, imò etiā & tuæ steri. Nunc uerò hoc uideo quod nihil periculosius est acceptis muneribus, si ad omnem nos obligant seruitutem. ¶ Quintum malum est, quod manum suscipientis inquinant. Ad hoc referre possumus quod legitur Osee 5. Ephraim coepit abire post sordes. Homo cupidus cuius cor aurū affectat, uidetur post aurum abire, iuxta illud Ecclesiast. 3. Beatus uir qui inuentus est sine macula, & qui post aurum non abiit. Sed secundum iudiciū uiri spiritualis uadit post sordes, & affectat in manibus recipere illud a quo deberet eas excutere si iam illud teneret. Ab eis enim quæ inquinant solent homines manus excutere. ¶ Sextum malum est, quod munera maledictionē inducunt super acceptores suos. Vnde Deut. 27. Maledictus qui munera accipit ut percutiat animam innocentis. Esa. 5. Ve qui iustificatis impium pro muneribus. Cupidus quando munus recipit, credidit se benedictionē recipere. Vnde munus uocatur benedictio 4. Regum 5. Vbi dicit Naaman Eliseo, Obsecro ut accipias benedictionem a seruo tuo. Sed later ibi maledictio quam Giezi sentit, cum lepra Naaman ei adhæsit. ¶ Septimum malum est, quod munera impediunt acceptores suos a melioribus donis. Vnde illi qui ideo cælestia accipere non possunt, quia manus eorum terrā

T O M V S I I .

impediunt. Ad hoc pertinet id qđ legitur Eſaia 33. Qui excutit manus ſuas ab omni munere & ciſte in excelsis habitabit. ¶ Octauum eſt, quod munera acceptiores ſuos obligant non tantum ad ſeruitutem, ſed etiam ad mortē. Vnde Prou. 15. Qui odit munera, uiuet. Vbi per oppoſitum innuitur, quod qui diligit munera, morietur. Ad idem pertinet illud Ecce. 10. Hic uenalem animā ſuā habet. Et loquitur de amatore pecunig. ¶ Nonō, inclināt munera acceptores ſuos ad omnē iniquitatē. Vnde in Pſalm. In quorū manibus iniquitates ſunt. Et ſubditur cauſa: Dextera eorū repleta eſt muneribus. ¶ Decimo, igne infernali eos cōburēt. Vñ Iob 15. Ignis deuorabit tabernacula eorū qđ libēter munera accipiūt. Quis niſi inſanus, ea amet qđ amare rib' ſuis tot & tāta mala faciūt?

De quinque in quibus poſſunt reprehendi acceptores munerum.

Sequitur de his quæ poſſunt eſſe reprehēſibilia circa acceptores munerum. Quæ ſunt quinque. ¶ Primum eſt, quando aliquis qđ non indiget recipit quod pauperibus dari deberet. Vnde Hieronymus ad Damaskum Papam: Clerici qui de bonis & opibus parentum ſuſtentari poſſunt, ſi quod pauperum eſt ſibi accipiunt, ſacrilegium profecto committunt, & per abſionem talium iudicium ſibi manducant & bibunt. Idem in quadam epiſtola: O monache, ſi egēs & accipis, potius das quā accipis. Hoc dicit: quia obligatur ad dandum ſpiritualia quæ acceptis meliora ſunt. Deinde ſubdit: Si non indiges, & accipis, rapis: quia diſtribueda pauperibus tibi uſurpas. Item Proſper in libro de Vita contemplatiua: Habentes unde ſuſtentantur, non ſine grandi peccato ſuo, unde pauper uicturus erat accipiunt. ¶ Secundō reprehēſibile eſt in acceptoribus munerum, quando ille qui dant tenētur reſtituere eis a quibus habuerunt. De quibus dicit Hieronymus. Qui a raptoribus, ſimoniaci, & ſeneratoribus munera accipiūt, ſimiles ſunt illis qui minores piſces deuoratos a magnis comedunt & deuorant. Sicut enim ſic deuorati nulli uſui ſunt apti: ita nec obligatio talium ulli uſui, ulli ue religioni apta eſt. Hoc uſio laborant quidam religioſi noſtri temporis exterius prętendentes ſanctitatem, interius uerō pleni auaritia & cupiditate. Qui quaſi mercatores ſunt pellium anguillarū, qui indiſcernerent omnia accipiunt, & in pios uſus conuertere uolunt. Qui ſignati ſunt per Gedeonem, qui in aures aureas de præda Madianitarū accepit ut faceret inde ſacerdotales ueſtes. Et factum eſt Gedeoni & omni domui ſibi in ruinam. Vt legitur Iudicium octauo. ¶ Iſti etiam ſimiles

DE AVARITIA.

69

ſimiles ſunt Saul, qui regem Amalech, & meliora de ouibus & armentis reſeruauit, uolens immolare Domino, propter quod abiicit eum Dominus ne eſſet rex, ut legitur 1. Regum 15. Iſti etiam ſimiles ſunt Achor, qui furatus eſt de anathemate Iericho: ut legitur Iosue 7. Vnde Hieronymus. Diligenter diſcutiendum eſt & cauendum, ne quis abſtulerit de aliquo anathemate, ne propter illud multi cum eo perdantur. Iſti etiam contra prohibitionem legis morticinum comedunt, & a beſtia captum. ¶ Tertio reprehēſibile eſt in acceptoribus munerum, cum habent impios miniſtros, qui procurant quocunque modo poſſunt ut ipſi a ſubditis aliquid extorqueant, quod eſt valde magnum peccatum, quos ſuggillamus hoc exemplo, Quidam clericus cum ad aleam omnia quæ habere potuiſſet præter quinque ſolidos perdiſſet: incepit Deum blaſphemare, & promittere eoſdem quinque ſolidos homini qui cum doceret quomodo Deum magis offenderet. Cui quidam qui aderat dicit: Si Deum ſupra omnē peccatorum uolueris offendere, ſias queſtor palatii epiſcopi. Tales figurati ſunt per fuſcinulam de qua legitur 1. Regum 2. Veniebat puer ſacerdotis cum coquerentur carnes, & habebat fuſcinulam tridentem in manu ſua, & mittebat eam in leberem, & omne quod leuabat fuſcinula, tollebat ſacerdos ſibi. Quidam prælati eccleſiæ ad modum demonum habent fuſcinulas ſuas, quibus ſubditos ſpoliant. Iſti etiam ſignificati ſunt per oſtiola per quæ ſacerdotes Belis furabantur quæ ponebantur ante idolum eius: ut legitur Danielis 14. Iſti etiam ſimiles ſunt mergulis illis quos uidit beatus Martinus in quodam flumine qui aſſidue capture piſcium intendebant. Et ait, Forma iſta demonum eſt. Et præcepit eos auolare. Iſti ſunt uelut aucupes. Vnde Amos 3. Nunquid cadet auis in laqueū terræ abſque aucupe? Laqueus terræ eſt prælatus malus. Vnde Oſeæ 5. dicitur ad prælatos: Vobis cum iudicium eſt: quoniam laqueus facti eſtis ſpeculationi, & rete expanſum ſuper montem Thabor. Iſti etiam canes ſunt de quibus dicitur in Pſalm. Ipſi diſpergentur ad manducandum, ſi uero non fuerint ſaturati, & murmurabunt. Diſpergentur miniſtri epiſcoporū per eorum dioceſes. Si non dant eis ſacerdotes, accuſant illos iuxta illud Michæ 3. Si quis non dederit in ore eorum quippiam, ſanctificant ſuper eum prælium. Aſſerunt enim rectum eſſe & iuſtum quod ab officio & beneficio ſuſpēdātur. De ijs legitur Ierem. 7. Inueni ſunt in populo meo impij inſidiætes quaſi aucupes, laqueos ponentes & pedicæ ad capiendos vi-

T O M V S I I

ros. ¶ Quarto reprehensibiles sunt acceptores munerum, quando ipsi accipiunt munera pro causa pro qua non deberent accipere: sicut iudices qui munera accipiunt vel ut iustitiam deferant, vel ut iustitiam faciant, quam gratis deberent facere. Vtrumque enim peccatum est. Sicut enim iniquus esset qui cappam meam mihi venderet: ita iniquus est qui iustitiam quam debet facere ex officio, non vult facere nisi sibi aliquid detur. Ad quod refertur potest illud Psalm. Cum accepero tempus, ego iustitias iudicabo. Iustitiam venditam Dominus iudicabit: & pro ea venditorem damnabit: munera vero accipere, ut deferatur iustitia, quasi peccatum Iudae est. Vnde super illud Matthaei 26. Exinde quaerebat opportunitatem ut eum traderet. dicit gloss. Multi hodie sunt qui factum Iudae execrantur, & idem faciunt. Nam cum pro munere falsum testimonium dicunt, Deum qui veritas est, vendunt. A simili, qui pro munere falsum iudicium faciunt, Deum qui iustitia est, vendunt. ¶ Quinto reprehensibiles sunt acceptores munerum, quando non faciunt illud ad quod obligantur acceptione munerum. Sicut accidit in illis qui elemosynas recipiunt, & tamen negligunt orare pro largitoribus earum. Mercedem bene volunt suscipere, sed laborem recusant ferre. Quibus dicitur in Psalm. Surgite postquam federitis &c. Panis doloris vocatur panis clericorum: quia requiritur pro eo luctus & dolor. Dolere enim debent peccata eorum a quibus eis datus est panis ille. Ideo postquam federunt ad mensam, surgere debent ad orandum pro eis. Sed ipsum panem doloris, faciunt panem risus & gaudij, iuxta illud Ecclesiast. 10. In risu faciunt panem epulantes, & vinum bibentes. Coniugia quae debent esse in luctu, faciunt esse in risu, ita quod epulantur bibentes, id est potum oblivioni non tradentes. Varij enim vinis & ex quibuscumque utuntur. Et est alicubi verbum usitatum, cum videtur aliquis pinguis & rubicundus, ut de eo dicatur: iste ut comedit, bibiturus est, potum in comestione oblivioni non tradidit. Tali quod elemosynas delicate comedit, & cum saturitate, dicit beatus Bernardus. Vnde tibi clericice mors in olla carnis, quia peccata populi consistat esse quae comedis, achi tua tibi sufficere non videntur. Mirum est quomodo ita audacter comedunt quod mortem continet, cum Iob 6. scriptum sit: Aut gustare quis poterit quod gustum affert mortem?

De delicijs clericorum quae mortes septem continent.

NOrandum est quod delicijs clericorum mortem continent: nec vnicuique mortem, imò septem mortes ibi potest esse. ¶ Prima mors est mors

peccati

D E A V A R I T I A.

70

peccatorum pro quibus datur elemosyna: quas clerici comedunt: ita illud Osee 4. Peccata populi mei comederunt. De ista morteliorum beatus Bernardus in praedicta autoritate. ¶ Secunda mors est illorum peccatorum quae habet sequela ex delicijs: ut est luxuria, & alia vitia quae ex virio gula nascuntur: ut ostensum est in tractatu de gula. ¶ Tertia mors est, mors sanctorum quae comparata sunt bona ecclesiae. Acquisivit enim Christus ecclesiam sanguine suo & suoribus. Vnde in recompensationem debent illi qui bona ecclesiastica comedunt, glorificari Deum & sanctos. ¶ Quarta mors est, mors corporalis, quae comeditur in delicijs: quia delicijs mortis sunt occasio, ut prius ostensum est. ¶ Quinta mors est, mors pauperum: quia portione quam debent habere in bonis ecclesiasticis defraudantur. De fraudatio vero talis iudicatur esse homicidium. Ecclesiast. 34. ubi sic legitur: Panis egentium, vita pauperum est: qui defraudat illum, homo sanguinis est. ¶ Sexta mors quae ibi comedi potest, est mors propriae damnationis. Peccatum enim res venenata est. Vnde dum comeditur, nisi sanctitas comedens vel sequens oratio illud expellat, interdum mors aeterna inde incurritur. Vnde Lucae 20. Deuorant domos viduarum, simulantes longam orationem. Hi percipient maiorem damnationem. Et Bernardus. Venient, venient ante tribunal Christi: ibi audietur pupillorum accusatio grauis, allegatio dura, quorum vixere stipendijs, nec diluere peccata, quibus facti sunt cecii duces: & mediatores fraudulenti. Idem: Quid tibi insipiens delicijs sapiens quid diuitijs illa caecos oblectant oculos, quibus tamen graue mercaris iudicium, tam dure te obligat rationi: vniuersum siquidem usque ad nouissimum quadrantem exegeris. ¶ Septimo comedunt mortem clerici qui comedunt elemosynas sibi dadas pro mortuis, & ab igne purgatorij qui grauior morte est, debent eos liberare. Ad hoc enim obligantur ex susceptione elemosynarum: & verisimile est quod Dominus multum offendet, cum animae quae igne cruciantur tanta amaritudine ei dicant: Domine, clerici iam bona nostra susceperunt, & debuerunt liberare de angustia ista, & ipsi sunt in risu & delicijs, & de nobis non curant.

De munerum diuersitate.

Tertio circa acceptionem munerum dicendum est de munerum diuersitate. Distinguuntur autem tres species munerum super illud Esaiæ 33. Qui excutit manus suas ab omni munere. Dicit enim glossa inter alia super illud: Munere oris, munere manus, munere officij. Munus oris est laus vel preces carnales. Munus manus, est pecunia. Munus officij, est seruitium incredibile in-

pensum

TO M V S II.

penſum. Super illud uerò Ierem. 48. Maledictus qui facit opus Dei fraudulentè, diſtinguuntur ſimiliter tres ſpecies munerum, non omnino eadem cum prædictis. Dicit. n. gloſſa interli. ſuper illud fraudulentè: uel pro corporalis rei præmio, uel pro laudis uerbo, uel humani iudicii gratia. G. etiam dicit ibidem: Tribus modis fraus iſta cõmittitur, quia uel cordis humani gratia, aut fauoris aura, aut cùm res quælibet exterior deſideratur.

De Auaritia Aduocatorum. Cap. VI.

EXTO loco inter ſpecies Auaritiæ, dicendum eſt de Auaritia aduocatorum. Et notandũ q̃ officium aduocationis, ſecundum ſe non eſt malum. Vnde Auguſt. Non licet iudici uendere iuſtum iudiciũ: ſed licet aduocato uendere iuſtum patrociniũ, & iuriſconſulto iuſtum conſilium. Non peccat aduocatus uendendo iuſtũ patrociniũ. ſi nõ ſit perſona cui non ſit prohibitum hoc officium: ſi debito modo procedat, & cauſa iniuſta non ſit uel deſperata, & ſalarium recipiat iuſtum & moderatum. In moderamine uerò debet reſpectus haberi ad quantitatem cauſæ & laborem aduocationis, & qualitatem perſonæ aduocantis: ſcilicet ad ſacundiam, ſcientiam, & etiam ad conſuetudinem regionis.

De octo quæ debent retrahere hoies ab officio Aduocationis. **O**cto tamen ſunt quæ debent homines retrahere ab officio aduocationis. ¶ Primum eſt, uenalitas quam nobilis animus naturaliter exhorret. Triplici autem ratione indecens eſt uenalitas in aduocatis. Primo, cum carè empti ſint à Chriſto, nõ debent ſe alijs uendere. Vnde Aug. Poſtquã intellexi me pretioſo ſanguine Chriſti redemptum, nolui me uenale exhibere. Secundo, quia uenalitas habet uilitatem quandam: unde pugiles & aliæ perſonæ quæ ad certamen uenales ſe offerunt, uiles reputant. Aliud iudiciũ eſt de illis qui p̃ iuſtitia certant. Meretricum ẽ eſt uenales eſſe. Et cũ indecentia quæ in nobiliori parte eſt peior ſit, uenalitas quæ penes linguã attẽditur, quæ eſt unũ de nobilioribus mẽbris, & in quo magis diſplicet indecentia, peior uidetur eſſe quantum ad hoc uenalicite meretricum. Huic uilitati uidetur atteſtari Apoſtolus. ad Cor. 6. ubi dicit. Secularia iudicia ſi habueritis: contẽptibiles qui ſunt in eccleſia, illos rõſtituite ad iudiciũ. & Poeta: Si fortuna uolet, ſies de rhetore conſul.

DE AVARITIA.

71

Conſul. Si uolet hæc eadẽ, ſies de cõſule rhetor. Rhetor ponitur ibi pro perſona uili, conſul pro nobili. ¶ Tertiò indecẽs eſt uenalitas iſta: quia decorũ eſſet q̃ talentũ ſcientiæ qd̃ gratis acceperunt, gratis darẽt, præcipuè quũ prohibitum ſit illud uẽdere. Proũ. 23. Vbi dicitur: Noli uẽdere ſapientiã, & doctriã, & intelligentiã. Aſſimilantur. n. aduocati uſurarijs in hoc q̃ ſicut uſurarius talentũ fortunæ q̃ gratis accepit nõ uult tradere proximo, ita aduocatus talentũ gratiæ, q̃ gratis accepit, non uult gratis proximo dare. De XII. periculis aduocatorum.

Secundo deberet homines cohibere ab officio aduocationis, multiplex periculum quod eſt circa officiũ illud. Poſſumus uerò ad præſens numerare duodecim pericula quæ ibi poſſunt eſſe. ¶ Primum periculum eſt, cum miſerabilibus perſonis non ſubuenit, quibus tenetur ex lege Dei ſubuenire. unde Eſa. 1. Subuenite oppreſſo &c. Et ſicut medicus pauperi infirmo potens ſubuenire, & non ſubueniens homicida illius iudicatur: ita aduocatus quali aufert rem ſuam pauperi homini quum non conſeruat eam, quum poſſit. unde Symmachus Papa: Non grandis differentia, utrum mortẽ inferas, uel admittas: mortẽ. n. languentibus præbatur intelligere, qui hanc quum poſſit non excludit. ¶ Secundũ periculum eſt, quum ſcienter cauſam iniuſtam uel deſperatam ſuſcipit. ¶ Tertium periculum eſt, quum in proceſſu negotij cauſam eſſe iniuſtam cognoscit, & tñ adhuc eam defendit. ¶ Quartum periculum eſt, quando aduocatus monens ad compoſitionem illum ex cuſus parte eſt, quem ſcit cauſam iniuſtam habere, conſulit ei ut partem ſuam aduerſario relinquat, & partem accipiat: conſulit. n. ei alienum accipere. ¶ Quintum periculũ eſt, quum per infidelitatem, uel negligentiam, uel ignorantiam illius cadit à cauſa ſua ille quem ipſe tuetur: tenetur. n. ei ad reſtitutionem. ¶ Sextum periculũ eſt, quũ ille contra quem patrociniũ præſtat, propter pertinaciam illius rem ſuam amittit. Tenetur enim illi ſimiliter ad reſtitutionem. unde aliquando pro centum ſolidis quos habet de aduocatione, tenetur ad reſtitutionem centũ marcarum uel mille. ¶ Septimũ periculũ eſt, cũ accipitur immoderatum ſalarium, uel unde non deberet accipi. ¶ Octauum periculũ eſt, quum incurritur odiũ illorum contra quos præſtatur patrociniũ. ¶ Nonum periculum eſt, circa modũ procedendi in cauſa, quũ. ſ. per leges falſas, uel falſa inſtrumenta uel falſos teſtes, uel p̃ mendacia, prædicatur: uel quum dicit cõuicia, uel p̃ponit quæ non ualent niſi ad dilationem cauſæ. ¶ Decimum periculũ.

T O M V S I I.

riculum est, simoniz, quum aduocatus scientiam suam vendere intendit. ¶ Undecimum periculū est, vanæ gloriæ, ex cuius amore multi timent cadere, et à cā iniusta, nolentes inscij videri. Vnde p mendacia vel quocūq; alio modo volunt obrinere. ¶ Duo decimum est, periculū infidelitatis. infidelis. n. est malus aduocatus erga Dominum, q talentum naturæ ei cōmisit, quādo de talento illo lucratur contemptibilia, cum possit lucrari pretiosa. Sicut nuntius alicuius negotiatoris si veniat ad nūdinas aliquas in qbus eodē pretio posset habere brunetā quo burellū, infidelis esset domino suo, si relictā brunetā burellū emeret. Eadem infidelitate laborare videntur qui in sacra scriptura proficere possunt, & ad lucrum tēporalium leges vel decreta discont. Propter pericula quæ sunt in causis, dicit Apost. 1. ad Cor 6. Omnino delictum est in vobis, qd iudicia habetis inter vos. Quare non magis iniuriā accipitis? quare non magis fraudem patimini? ¶ Tertiū deberet cohibere hoies ab aduocatione multiplex pena quia Dominus malos aduocatos solet punire. Multos. n. ante mortem mutos efficit. Cuidam ēr aduocato morienti uisa est lingua celerius aura moueri, quasi diceret: Lingua mea velox & facilis fuit ad peccandum, sicut arundo de facili vento agitur. Alij visum est inferius labium moueri citius labijs crocodili. Alii ēr exiuit lingua extra os. Insipienter ēr solent agere mali aduocati circa mortem quando precipue sapientia opus esset. Vnde quidā quū adferretur ei Eucharistia, in extremis ait: Iudicetur prius utrū rectū sit quod accipiam. Cui circumstantes dixerunt: Nos quidē rectum & iustum hoc iudicamus. Quibus ille: Non est hoc rectū iudicium. Non. n. quum sitis mihi pares, habetis me iustē iudicare. Et alius cū in extremis admoneretur ad susceptionem Eucharistie, petijt dilationem: quā quum nollent amici eius dare pp mortem quam ei videbāt imminere, appellauit à manifesto grauamine. Post mortem verō balneantur aduocati in auro feruenti, vnde legitur in quadam tragedia Senecæ, quod visum est cuidam quod videret Neronem apud inferos balneantē, ministrōsq; circa eum aurum feruens infundentes. Et quum videret chorū aduocatorum ad se venientem: Huc inquit venite genus hominum aduocati amici mei accedite, vt in hoc vase meū balneemini: adhuc superest locus in eo quem vobis reseruauī. ¶ Quartō deberet hoies cohibere ab hoc officio, quia præ ceteris videt esse corruptum. Inuenitur. n. quandoq; aliquis morbus incurabilis, ad quem corandum non inuenitur medicus, quia de salute

D E A V A R I T T A.

72

salute ægri desperatur. Sed nulla causa adeo inuenitur iniusta ad quam tuendam non inueniatur aduocatus. ¶ Quintō deberet hoies cohibere ab hoc officio, molestia q̄ est in audiendo lite. Propter quā dicit Augustinus: Christum testem inuoco, quod mallem per singulos dies manibus aliquid operari, q̄ tumultuosas causarum prolixitates pati. Et Ambros. in lib. de Officiis. Di spendio licis carere non mediocre lucrum. Et Bernard. ad Eugenum Papam: Lex dñi silet in sacro palatio, leges perstreperunt leculares. Miror si plerunq; dicere non cogaris: Narrauerunt mihi iniqui fabulationes, sed non ut lex tua. ¶ Sextō deberet hoies cohibere ab hoc officio, quia valde simile est actibus demonum. Vnde Augustinus: Nihil est similis actibus demonū, q̄ litigare. ¶ Septimō deberet homines cohibere ab hoc officio magnum damnum quod faciunt mali aduocati Deo & ecclesiæ ipsius. Plus. n. nocet alicui quādoq; unus malus aduocatus, quā possent ei nocere decem fures, vel ēr oēs raptores unius patriæ. Aufert. n. alicui abbatiam suam vel archiepiscopatum suum, qd non possent facere oēs raptores vnus patriæ. Oēs etiā demones non possent tantum nocere ecclesiæ quandoque, quātum nocet vnus malus aduocatus, quum episcopatum vnum vel archiepiscopatum subdit dominio alicuius q̄ seruus est diaboli: per consequens. n. ponitur epatus vel archiepiscopatus eius sub dominio diaboli. ¶ Mali aduocati hereticis similes sunt, & quia sunt falsarij legum & decretorum, quæ sacra sunt secundū iudiciū eorū, unde falsarij sunt sacre scripturæ, sicut & heretici. Et quia suadent cōtraria iustitiæ, sicut heretici contraria fidei. Duo necessaria sunt ad salutem, fides, & bona opera, & neutrum sine altero sufficit. Hereticus homines errare facit in fide, aduocatus uerō in opere. Alij peccatores, etū mala agunt, nō tñ dicunt sic agendum esse: sed malus aduocatus iudici suadet, vt alicui adiu dicet quod eius non est. In hoc ēr est deterior hereticis: quia, hereticus ignoranter peccat, putās credēdum esse quod hominib. suadet: sed malus aduocatus suadet iudici vt agat quod scit non esse agendum. Mali ēr aduocati hostes sunt iustitiæ, veritatis & equitatis, quorum tñ se amatores & defensores proficiuntur. Vnde hodie impletum est per eos quod legit Esaie. 59. Conuersum est retrorsum iudiciū, & iustitia longe stetit: corrui in platea veritas, & equitas non potuit ingredi. Conuertitur retrorsum iudiciū, quum appellatur quando sententia debet fieri. Et iustitia tunc à longe stat, quæ ante appellationē proxima erat. Opor

T O M V S I L

ter enim ut pro iustitia eatur Romam, ubi forte iustitia et non inuenitur, sed solum iudices dabuntur. Corruit ueritas in placea, quum aliquod crimen quod populo notum est, alicui Praetor obijcit: & tamen impediens hoc malis aduocatis, de illo non punitur. Aequitas uero ingredi non potest, quum correptio in aliquo claustro inchoat, & opponentibus se aduocatis non perficitur. Mali aduocati quasi iugulatores sunt iustitiae: iuxta illud Psal. Tota die cogitauit iustitiam lingua tua: sicut nouacula acuta fecisti dolum. Nouacula acuta dolum facit quando hominem scindit, cui decorando eum seruire debuit.

De fraude mali Aduocati.

Ad modum ergo nouaculæ malus aduocatus dolum facit, quia iustitiam strangulat cui militare debuit. Qualiter expecta re audent illud districatissimum iudicium quod tenebit iustitia, qui se iugulatores iustitiae intelligunt? Mali et aduocati quasi hostes Dei sunt, & quasi antichristi. Christus, n. in mundum uenit ut pacem faceret. Unde Apostolus ad Eph. 2. Ipse est pax nostra qui fecit utraque unum, ipsi uero discordia & lite amant & querunt: unde sicut de Christo dicunt, In pace factus est locus eius: ita de malo aduocato potest dici, In lite factus est locus eius. Aduocati ad litem conueniunt, sicut corui ad cadauera. Deus precibus discordia detestat, quod potest haberi ex illo uerbo Prou. 6. Sex sunt quae odit Dominus, & septimum detestatur anima eius. Et est illud septimum, Seminare inter fratres discordia. Aduocatus uero eam optimam arbitratur. Mali aduocati Deum fugant ab ecclesia, diaboli uero introducunt & custodiunt ibi. Si. n. aliquis homo sanctus eligatur in abbatem vel episcopum, tamen cito aduocati se opponunt, nec Deum in sancto uiro in ecclesiam intrare permittunt. Si uero electus sit aliquis malus, qui simoniam non timet committere, adiuvant eum. Mali et aduocati quasi praecipitativa diaboli sunt, iuxta illud Psal. Dilexisti omnia uerba praecipitationis lingua dolosa. O aduocate, qui es lingua dolosa: id est, linguosus & dolosus: uerba praecipitationis sunt uerba aduocatorum. Admodum. n. illius machinae quae dicitur praecipitium, destruit ecclesiam Dei. Quorum poena innuitur quum subditur. Propterea Deus destruet te in fine &c. Ista praecipitativa orat David a Domino destrui: ubi dicit: Praecipita Domine, diuide linguas eorum: quonia uidi iniquitatem & contradictionem in ciuitate. Solet praecipitium contra praecipitium fieri, sed secundum hunc modum loquitur hic David, Tunc praecipitium contra praecipitium efficitur,

D E A V A R I T T A.

73

tur, quando aduocati ad inimicem corripuntur. Non uidetur ecclesiam Dei amare, qui permittit diabolum ibi ponere praecipitia sua ad uoluntatem suam. Aduocati etiam sunt sagittarii diaboli. Unde Ieremias nono. Extenderunt linguam suam quasi arcum mendacij, & non ueritatis. Nec solum aliis, sed etiam sibi ipsi damnum faciunt aduocati, dum in officio aduocationis se ipsos consumunt. unde Oseas septimo: Comederunt alieni robur eius, & ipse nesciuit. Alieni, id est, demones. In legibus & Decretis, robur multorum consumunt. Seneca: Cauillatio uerborum multum temporis nobis eripuit. Mortem et eternam acquirunt aduocati in officio suo. Quod uidetur signatum Genes. 34. ubi Sichem adamauit Dinam, quae interpretatur causa: cuius occasione deinde occisus est. Notabiliter uero Sichem dicitur fuisse filius Hemor, qui interpretatur asinus. Homines, n. duri, & asini qui in alijs scientijs nequeunt, praedicere, consueuerunt decreta & decretales audire. Octauo deberet homines cohibere ab hoc officio amor legis diuinae & conditiones scientiae decretorum. De amore legis diuinae dicit Gregorius: Qui diligit regem, diligit legem. Et Psal. Palpebrae eius interrogant filios hominum. Palpebrae quae quandoque sunt clausae, quandoque apertae, significant sacram scripturam, quae alicubi est obscura, alicubi est aperta, quae interrogat filios hominum utrum amant Deum. Signum. n. diuinae dilectionis est, quum quis laborat libenter in studio sacrae scripturae. Sacra uero scriptura multum contemnitur propter scientiam decretorum: unde potest dicere, quod dicit Sara ad Abraham Gen. 16. Inique agis contra me: ego dedi ancillam meam in sinu tuum, quae uidens quod conceperit, despectam me habet. Ancilla sacrae scripturae est scientia decretorum, quae sacram scripturam despectu habet propter fructum lucri quod ex ea consequitur. Et Genes. 21. Signata est oppressio quam facit scientia lucri tua sacrae scripturae, per ludum quo opprimebat Ismael Isaac. Unde sicut praecipit Dominus, Eijce ancillam & filium eius: Fortè sic necesse esset scientiam illam in magna parte ab ecclesia excludi. Nec solum contemnitur sacra scriptura per scientiam illam, imò etiam blasphematur, & in ea ipse Deus qui legislator est. Quod dicitur figuratum esse Leuit. 24. ubi legitur, Filius mulieris Israelitidis quem pepererat de uiro Aegyptio, iurgatus est cum uiro israelitico, & blasphemauit Deum Israel. Sic Decretistae qui Israelitae sunt in parte quo ad illam partem scientiae quam a lege diuina accipiunt, & Aegyptij quo ad illam partem quam habent a sapientia

Tom. Secundus.

K

mu ndana,

T O M V S I I

mundana, blasphemant Deū Israel, dū legē quā ipse dedit paleā vocant, quasi inuile: quā tñ legat Esa. 48. Ego Deus tuus occēs et vilia. Ipō potius palea sunt, de qb. Mat. 3. Paleas aut igni cōburent inextinguibili. Et Aug. Si paleā sequeris, palea efficieris.

De conditionibus scientiæ Decretorum & similium.

Conditiones etiam scientiæ illius deberent homines cohibere ab ipsa. Mobilis. n. est & terrena, tumultuosa, inflatiua, & absque refectione. Mobilis ideo est: quia per similitudines remotas procedit. Agellius: Leges nostræ sunt telæ araneæ, quæ fortia animalia transmittunt, minus fortia & debilia retinent. Etia ea de qb. est temporalia sunt. Vnde eā operet fm. varietatem temporum variari. Et quia decreta quodammodo in corde Domini Papæ sunt, sicut quidam ait, vt ea interpretetur sicut sibi videbitur. Canon aut derogatur canone contrario vel tacito consensu Romana ecclesiæ, & vsu facientium in contrariū. Ad hanc mobilitatem referri potest quod legitur Ierem. 1. Duo mala fecit populus meus. Dereliquerunt me fontē aquæ viuæ, & foderunt sibi cisternas dissipatas quæ aquas continere non valent. Cisterna non valens continere aquam, est decretum qd̄ hodie aquam sapientiæ continet & cras non continebit, quia abrogatum erit. Aliiter est de lege diuina. vnde Dauid dicit Domino. Iustitia tua iustitia in æternum, & lex tua veritas. Non solū verisimilitudo & in Euangelio: Cælum & terra trāsibunt: verba autem mea non transigent. Terrena est et scientia illa, vnde sicut terra aquis cōmixta impedit ne ibi videatur: ita terreneitas multos decretistas impedit ne rectē iudicet. Sed lex Dei quæ contemptum terrenorum prædicat, quasi aqua clara est, ideo dicitur illi qui lucratiuas scientias sectatur, Ierem. secūdo. Quid tibi vis in via Aegypti, vt bibas aquā turbidā? Tumultuosa et est, & inflatiua, vnde per siliquas porcorū intelligitur, de quibus filius prodigus cupiebat implere ventrem suum. Luc. 15. Siliquæ enim porcorum resonat & inflant. Propter tumultū quem habet scientia illa signantur aduocati per ranas, de quibus legitur Exod. 7. Et in Psal. Aedidit terra eorum ranas in penetralibus regum ipsorum. Sed sacra scriptura est pacifica, vnde Dauid: Pax multa diligentibus legem tuā Domine &c. Et iterum. Oritio & infelicitas in viis eorum, & viam pacis non cognouerunt. Et Esa. 48. Vinā attendisses mandata mea, f. cta fuisset sicut flumen pax tua. Scientia etiam decretorum animum non reficit, sed potius famem temporalium immittit, & quodāmodo

DE AVARITIA.

74

do homines inanis, dum exteriorē apparētiā querere facit. Ad quod potest referri quod legitur Esa. 56. Quare appenditis argenti non in panibus, & laborem vestrum non in saturitate? Et vt breuiter dicamus, alię scientiæ comparatione sacre scripturę scientiæ non sunt: vnde Hieronymus: Literas non nouit quę sacras ignorat.

De auaritia ministrorum ecclesię, & ordine dicendorum de illa. Et primò, de Simonia, & de octo quæ faciunt ad eius detestationem. Cap. VII.

SEQVITVR de auaritia ministrorum ecclesię. Circa quam hoc modo procedemus. ¶ Primò dicemus de Simonia. ¶ Secundò, de peccato ædificantū Sion in sanguinibus. ¶ Tertiò, de peccato choritarum. ¶ Quartò, de peccato mercenariorum. ¶ Quintò, tangemus de signis auaritię quę apparent in ecclesia Dei. ¶ Sextò de peccato indignę conscientium. ¶ Septimò, de uitio proprietatum in claustralibus. ¶ Octauò, de auaritia scientiæ. ¶ De simonia primò hic duo dicemus. ¶ Primò ponemus ea quę pertinent ad detestationem simoniæ. ¶ Secundò, diuisiones quę pertinent ad simoniam. ¶ Octò verò sunt quę faciunt ad detestationem ipsius. ¶ Primum est illud verbū Damasi Papæ: Oīa crimina ad cōparationē simoniæ hæresis, quasi p. nihilo reputantur. In quo verbo dupliciter detestabilis ostēditur, & q. ostēdit excedere cetera crimina, & q. a hæresi cōparatur. In multis etiam aliis locis uocatur hæresis peccatū illud. vnde Nicolaus Papæ: Statuimus, decretum de simoniaca tripartita hæresi, & super illud Mat. 21. Et cathedras vendentium columbas euertit. dicit Gloss. Hinc est quod hæresis simoniaca damnatur. Et super illud Ioan. 2. Et his qui columbas vendebant &c. dicit Gloss. Interlin. Specialiter dāmonia mago: Penitentiam age ab hac nequitia tua. dicit Gloss. Interlin. id est, a duplici malo cupiditatis & prauę fidei. Et in veritate simoniaci quantum ad hæc hæretici sunt, & æstimant mente uel factō quod impretriabile est, sub vili pretio cadere, & separat corpus ecclesię a suo capite, sicut hæretici, vt inferius ostendetur. ¶ Secundò verò facit ad detestationē simoniæ, hoc, q. ipsa est spiritualis sodomia. Sicut. n. in sodomia corporali facit contra naturam ille qui est opus naturę: sic in simonia fa-

T O M V S II.

est contra gratiam ille qui est opus gratia, qui a gratia est redemptus. Et sicut in die iudicii obmutescet sodomita. Et interpretacionem sui nominis, quia hostis fuit nature quae eum fecerat: quantum n. in se est, sodomita genus humanum destruit: sic obmutescet simoniacus qui hostis gratiae fuit a qua redemptus fuerat. Et sicut secundum legem naturalem sodomita vel maximum peccatum, vel unum de maximis iudicatur, quia est contra naturam. In tempore gratiae secundum legem Evangelicam maximum peccatum iudicatur simonia, quae proprie est contraria gratia. Proprie enim facit contra illud Matthaei decimo: Gratis accepistis, gratis date. Unde recte significati sunt simoniaci per sodomitas, volentes infringere fores Loth, de quibus Genesis de cimonono: Jamque proprie erat ut infringeret fores Loth, & cetera. Tertium quod facit ad detestationem simoniae est magnus zelus quem legunt sancti habuisse contra peccatum istud: unde quarto Regum quinto dixit Eliseus ad Giezi: Lepra Naaman adheret tibi, & semini tuo in sempiternum. Et Dominus in suo primo adventu non legitur contra aliquod peccatum ita exarsisse sicut contra istud. Unde bis legitur eiecisse ementes & vendentes de templo. De prima electione habetur Ioannis secundo, De secunda, Matthaei vigesimo primo. Venerat Dominus iudicari, non iudicare, & ut in mansuetudine peccata toleraret, non ut ea puniret, & tamen contra istud peccatum, immo figuram istius peccati mansuetudinem servare noluit: sed quasi iratus est flagello de funiculis factis, mensas numulariorum, & cathedras vendentium columbas evertit: & licet primus adventus esset miseri cordis, tamen de hoc peccato iustitia se intromisit. Unde Bernardus ad Eugenium Papam loquens de peste simoniae: Intuere, inquit, magistrum: non parat aures ut audiat, sed flagellum quo feriat: verba nec facit, nec recipit: nec enim sedet iudicans, sed insequitur puniens. Causam tamen non tacet, quod scilicet domum orationis, domum negotiationis fecissent. Ergo & tu fac similiter. Erubescant vultu tuo istiusmodi negotiatores si fieri possent: si non, timeant. Timeant numularii, non confidant in nummis, sed dissident. Abscondentes suum a te, scientes effundere quam accipere parationem. Propter zelum quem habuit Dominus contra hoc peccatum, scriptum est in Psalmis in persona eius. Zelus domus tuae comedit me. Etiam peccatum Iuda voluit Dominus patienter tolerare, sed istud peccatum noluit. Petrus et magnus zelum habuit contra istud peccatum, quando dixit Simoni mag-

DE AVARITIA.

go, Pecunia tua tecum sit in perditionem, ut legitur Act. 8. quantum etiam zelum habeat ecclesia contra hoc peccatum, satis patet illis qui canonici iuris peritiam habent.

De XII. contumeliis Simoniae.

Quartum facit ad detestationem simoniae multiplex contumelia quam facit istud peccatum Deo: & ponemus ad praesens XII. de contumeliis istis. Prima est, quod Deum vendit. Et hoc dupliciter. Primo quia vendit gratiam sancti Spiritus, unde super Ioan. 2. His qui columbas vendebant &c. dicit glossa. Spiritus in columba apparuit. Unde per columbam, spiritus accipitur, quem simoniaci vendunt: sed Spiritus sanctus Deus est, vendunt ergo simoniaci Deum. Aliter etiam vendunt Deum, dum Christum in sacramento altaris vendunt pro pecunia celebrando. Nec est parva contumelia ista. Non est aliquis ita pauper in mundo qui non multum indignetur, si quis vellet ducere eum ad foram, & ibi eum venalem exhiberet tanquam iumentum suum: quanta ergo contumelia est Deo cum ipse venalis exponitur ab his a quibus precipue honorandus esset? Sufficere deberet talibus quod Christus semel pro peccatis eorum venditus est. Venditores istius detiores videntur esse Iuda in his quinque. Vendunt immortalem, & iam glorificatum, quem Iudas vendidit mortalem, & in statu humilitatis: maior autem contumelia est quae fit alieni in statu honoris, quam in statu humilitatis: unde contumelia illata militi, maior est, quam si inferat domicello. Nec semel tantum eum vendunt, ut Iudas, sed plus quam centies: minori etiam pretio eum vendunt quam Iudas. Credunt et eum Deum esse, quod non credebant Iudas cum vendidit triginta denariis: Iudas etiam cum de hoc peccato poenituit, poenitentia ductus reddidit triginta argenteos quibus Christus vendidit: sed simoniaci ad poenitentiam induci non possunt ut ea restituat quae per simoniam acquisierunt. Secunda contumelia est, quod Deum venditorem aestimant, quod non est parva contumelia. Si enim aliquis rex vel comes valde liberalis requiratur super venditione vestium suarum vel armorum, pro magno malo habet: quid mirum ergo si pro malo habeat ille qui est liberalissimus largitor omnium, qui omnia quae facit, ad largiendum fecit, quodam ut eis largirentur, alia ut ea largiretur, qui munera sua dat bonis & malis, gratis & ingratis, amicis & inimicis, qui rogatur ab eo peccata? Hanc contumeliam innuit Petrus, ubi dicit Simoni: Quia existimasti donum Dei pecunia possideri, quasi diceret, donato rem existimasti venditorum. Et Ioannis secundo dicit Dominus. No-

T O M V S I I

lite facere domū Patris mei domum negotiationis. Domum Dei domum negotiationis facit, qui Deum negotiatorem æstimat. ¶ Tertia contumelia est, quod donum Dei contemnit, quod illud quod adeo pretiosum est quod pretium est regni celorum, luto temporalium parificat, in quo etiam ipsum donatorem contemnit. Non solet parum displicere hominibus quum aliquis bona eorum contemnit: ut patet in mercatoribus & artificibus: præcipue uero quum dona eorum contemnuntur. Et hoc multum solet retrahere etiam ipsos liberales homines à largiendo, unde Dominus Matthæi septimo prohibuit ne dona eius largirentur talibus: Nolite, inquit, margaritas spargere ante porcos, id est, pretiosa de terra dare contemptoribus. ¶ Quarta contumelia est, quod simonia aufert Deo ostium ecclesiæ: quod Dominus maxime voluit seruare: propter quod ostium se dixit Ioannis decimo, sicut aliquis solet se ponere in medio ostij, quum vult seruare ne quis ingrediatur nisi de voluntate eius. In quo uerbo significauit Dominus, quod quasi uolentiam ei faciet, qui nisi per eum intrabit. Ad ostendendum etiam hoc quod ingressum ecclesiæ maxime seruari uoluit, intrauit ipse ad discipulos ianuam clausam: qui enim ingressum bene uult seruare, solet aperire uolenti ingredi quantum minus potest de ostio. Et multum placeret ei si ille qui debet ingredi, ostio omnino clauso ingredi posset. Ad idem ostendendum iussit Dominus Exodus duodecimo: Posites ostij in sanguine agni intingere, quasi diceret: saltem ostium ecclesiæ quod proprio sanguine emi, habere uolo. Hac de causa tradidit ipse clauis ecclesiæ Petro: quia amabat eum ardentius ceteris. Per simile etiam potest idem manifestari in munitionibus, dum guerra sunt, portæ solent præcipue custodiri. Unde turres consueuerunt fieri super eas.

¶ Quinta contumelia est: quia simonia procurat ut ecclesiæ quæ sponsa Dei est, aliunde grauida sit quam à sponso suo. Ecclesiæ de solo Spiritu sancto concipere deberet: quod figuratum est in beata Virgine, quæ inuenta est habens in utero de Spiritu sancto. Matthæi primo: Sed simonia facit quod ipsa concipiat de spiritu maligno. Vnde mirum est quod sponsus eius non deserit eam. Ioseph enim uoluit dimittere beatam Virginem, dum dubitare unde ipsa concepisset. ¶ Sexta contumelia est, quod Deum facit nutrire filios adulterinos. ¶ Septima contumelia est, quod filios Dei exhereditat à patrimonio Christi, & filios diaboli sibi hæredes constituit. iuxta illud Ecclesiæste. uigesimo tertio. Omnis mulier reliqua quæ uirum suum peccabit statuens hæreditatem ex alieno mari-

DE AVARITIA

76

matrimonio. ¶ Octaua contumelia est, quod Deum idololatricæ facit, idolo auaritiæ eum offerens: & in hoc detestabilior est simonia aliis speciebus a uaritiæ. Simoniz enim non sufficit quod alium Deum constituat: sed proprium Deum idolo suo immolat, quum pro pecunia celebrat. Magna contumelia esset domino alii cuius castri, si subditi eius alium dominum constituerent: sed longe maior esset, si domino constituto uerum dominum captum offerrent. ¶ Nona contumelia est: quod illud peccatum nulli loco nulle persone deferret. Alia peccata sanctitati locorum deferunt. Nullus enim fornicaretur in ecclesiâ uel iuxta altare: sed simoniz ipsa etiam alteria inuadit. Unde Ierem. 7. dicitur, peccatum Iudæ exaratum esse in cornibus ararum eorum. Per peccatum Iudæ, peccatum clericorum intelligitur qui debent vacare confessioni diuinæ laudis. ¶ Ita est quæ iuxta filium virginis ponit idolum cupiditatis, ut uideatur implerum, illud Daniel. 9. Et in tēpo erit abominatio desolationis. Simonia non desert Deo, nec angelis eius. Interest enim cum diuina celebrantur, licet Christus presens sit, in quantum Deus, & in quantum homo cum angelis suis. In hoc simoniaci demonibus deteriores sunt: quia demones timent Christum & angelos eius, ipsi uero non. ¶ Decima contumelia est, quæ eisdem uicibus simonia ad hominum iniquationem quæ Christus instituit ad eorum sanctificationem. Unde bene uidetur triumphasse diabolus de ecclesiâ: quando ecclesiâ impugnat propriis armis, & quasi proprio baculo percutit eam. ¶ Undecima contumelia est, quod latrones & sacrilegos facit obtinere locum & uicem Dei. Simoniacus enim latro est. Unde Ioann. 10. Qui non intrat per ostium in ouile ouium, sed ascendit aliunde, ille fur est & latro. Unde super illud Matthæi uigesimo primo: Vos autem fecistis illam speluncam latronum, dicit glossa. Latro est qui lucra sectatur: qui non dantes corporaliter persequitur: & dantes spiritualiter necat. Et dum læsionem proximi cogitat, quasi latro sedet in spelunca. Sacrilegus etiam est simoniacus, quia sacra sunt ea circa quæ latrocinium suum exercet. Absurdum enim est dicere eum sacrilegum qui furatur uel rapit calicem alicuius ecclesiæ, & non dicere eum sacrilegum qui furatur uel rapit totam ecclesiâ cum calice & aliis quæ ad eam pertinent. Dupliciter autem potest dici simoniacus fur, & respectu illius cuius bona contrectat eo nolente, & respectu pauperum quos bonis ecclesiæ defraudat. Unde quum prælatus uicem Dei obtineat: quando simoniacus prælatus efficitur, latro, & sacrilegus uice Dei in ecclesiâ fungitur. ¶ Duodecima contumelia est,

T O I M V S A I I .

quod ecclesiam Dei iumentis & reptilibus replet. Suffodit enim murum ecclesie, scilicet praelatum, precipue si terrenus sit iuxta illud Gen. 49. Simeon & Levi fratres, uas iniquitatis. Et subiungitur. Voluntate sua suffoderunt murum. Et interponit Iacob quamdam orationem, que frequenter facienda esset prelati ecclesie. In consilio eorum non veniat anima mea. Minus enim periculum esset prelati ecclesie habere in consilio suo homines daemonicos quam simoniacos. Suffosso uero muro ecclesie, intrat multitudo reptilium & iumentorum, iuxta illud Ezechielis decimo. Ingredere, & vide abominationes pessimas. Et subditur. Et ingressus vidi, & omnis similitudo reptilium & animalium abominatio. Quum aliquis luxuriosus in aliqua ecclesia beneficiatur, porcus tunc in ecclesia ingreditur. Quum aliquis amas lites & rixas proficitur, tunc canis in ecclesiam ingreditur.

De multiplici damno quod provenit de Simonia.

Quinto facit ad detestationem simoniae multiplex damnum quod inde provenit Deo & ecclesie eius. ¶ Primum autem damnum est quod Deus per eam quasi ecclesiam amittit, dum amittit ingressum & egressum eius. Non enim est Dominus alienius castri qui non habet ingressum & egressum in eo. Ideo dicebat Psalm. Dominus custodiat introitum tuum, & exitum tuum &c. Aliud damnum est quod ecclesiam quam deberet esse habitaculum filiorum Dei, convertit in speluncam latronum, iuxta illud Matth. 21. Scriptum est. Domus mea domus orationis vocabitur, vos autem fecistis illam speluncam latronum. In hoc deteriores videntur esse prelati ecclesiarum principibus secularibus: quia illi in potestate sua speluncas latronum non tolerant, sed illi sustinent et claustra in qua simoniace intratur. Iudicio Domini sunt speluncas latronum. Satis latrones sunt qui patibulo inferni iam sunt adiudicati. Aliud damnum est quod ubi Deus debuit honorari, ibi exercetur idololatria. Illi enim quos aurum & argentum introduxerunt, argento & auro quasi Deo serviunt. Vnde Osee octavo. Ipsi regnauerunt, & non ex me, principes exiterunt, & non cognoui. Argenti suum & aurum suum fecerunt sibi idola. Qui dignitate emittunt, vult postea vendere quae ad dignitatem pertinent. Vnde super illud Actuum octavo de Simone mago, dicit Glossa. Spiritum emere volebat ut alijs vendens plus accipere posset. Et sicut beatus Bernardus dicit. Qui infideliter intrat, & non per Christum, quid nisi infideliter agit, & contra Christum? Ex quo Christus non introducit aliquem in ecclesiam, post non cognoscit eum. Vnde Petrus introducit

D E A V A R I T I A .

22

introducens ab ancilla ostiaria in atrium principis sacerdotis, dixit se Christum non cognoscere. Ancilla ostiaria caro est, quae habet quinque sensus quasi ostia anime. Ancilla ergo ostiaria illum introducit, quem carnalitas introducit. Aufert etiam simonia ecclesiam Spiritum sanctum: quod videtur esse signatum in hoc quod Ignis sacer qui per Ixum annos Babyconica captivitas inixerat, sub aquis extinctus est. Antiocho vendente sacerdotium Iasoni, sicut dicit Augustinus. Per quem ignem figurabatur Spiritus sanctus. Et hoc est maximum damnum quod possit fieri ecclesie Dei, sicut maximum damnum quod possit corpori nostro est, si auferatur ei spiritus a quo habet totum suum valorem. Simonia etiam facit ut ecclesia quae sponsa Dei est, & deberet Deo filios generare, generet monstruose talpas, serpentes, & etiam asinos cornutus. Quum in aliqua ecclesia canonicatur vel proficiatur aliquis avarus, possunt dicere canonici illius ecclesie. Mater nostra quum fratrem nobis generare debuit, pro fratre nobis talpam generavit. Quum vero canonicatur aliquis destructor, tunc serpentes generat illa ecclesia: iuxta illud Ecclesiast. 10. Si mordeat serpens si lentio, nihil eo minus habet qui occulte detrahit. Quum vero infideliter aliquis episcopatus in aliqua ecclesia, tunc asinus cornutus in ea nascitur. Nihil enim aliud est stolidus mitratus, quam asinus cornutus. Asinus enim est per stoliditatem, cornutus per mitram.

¶ Sexto facit ad detestationem simoniae hoc, quod peccatum hoc reddit hominem exosum Deo & hominibus. Vnde Ecclesiast. 20. Qui potestatem sibi assumit iniuste, odietur glossa. dicit. A Deo & hominibus. Frequenter enim licet simonia sit occulta, tamen hominem reddit exosum hominibus. Punire enim Deus eum in hoc quod apud homines gratiam non habet. ¶ Septimo facit ad detestationem simoniae hoc, quod ipsa vitiat radicem. Vnde ea quae sequuntur venenata vel saltem inutilia reddunt. Ad quod refertur potest illud Osee 9. Radix eorum exierata est, fructum nequam facient. ¶ Octavo & ultimo facit ad detestationem simoniae hoc quod simoniae difficile saluatur, & hoc duabus de causis. Primo, propter magnitudinem peccati. Secundo, quia oportet resignare beneficium, quod simoniace acquisierunt. Vnde sicut quia nassa diaboli. Piscis qui nassam ingressus est, non de facili per locum per quem intravit regreditur, & per alium locum non exit nisi captus. Sic non de facili renuntiat homo beneficiis quae simoniace habet, & non aliter saluatur, vnde quasi unum pedem iam habet in inferno. Vnde diligenter debet homo cauere quomodo

T O M V S I I

de intret in ecclesiam: nisi enim caueat sibi i inferno quasi ponit pedem suum. Ideo dicitur Ecclesiast. 4. Custodi pedem tuum in grediens domum Domini. Qui emit beneficium ecclesiasticum, similis est illi qui emeret vt magna moles terræ super eum caderet que eum opprimeret, & non permitteret eum surgere. Ad difficultatem saluandi quæ est simoniaci potest referri illud Ier. 17. Peccatum Iuda scriptum est stylo ferreo, in vngue adamantino, exaratum super latitudinem cordis eorū, per Iudam clerici intelliguntur, quorum est intendere confessioni diuinæ laudis. Ad quos pertinet peccatum simoniæ, quod innuitur scriptum esse quasi indelebiter p hoc quod dicitur stylo ferreo, qui idoneum instrumentum est ad scribendum, & per hoc quod scriptum est in adamantino simili ungui, id est, nitido & plano. Scriptura enim i tali materia facta diutius durat. Sed quia scriptura quæ indelebilis est, potest amitti, ideo subdit, Exaratum super latitudinē cordis eorum. Et ostenditur quod hæc scriptura sic in tabula cordis quæ nō potest ab eis uel amitti uel relinqui. Ad eandē difficultatē pertinet qd dicit Petrus Simoni mago Act. 8. Poenitentia age ab hac nequa tua, & roga Deū si fortē remittat tibi hæc cogitatio cordis tui. In felle. n. amaritudinis & obligatione iniquitatis uideo te, esse.

De diuisionibus Simonie.

Post ista ponēda sunt diuisiones quæ faciunt ad detestationē simonie, & quæ pertinent ad simoniam. De quibus tres tantū ponemus. Et est prima diuisio, qd inter eos qui simoniā committunt, alij committunt eam emendo, ut Simon magus, qui propriē simoniaci dicuntur. Alij uerō committunt eā uendēdo ut Giezai, qui Giezitæ uocantur. Aliquando tamen largē uocantur, simoniaci & isti & illi. ¶ Secunda diuisio est, secundum diuersitatem munerum per quæ simonia committitur.

De quadruplici Simonia.

Committitur aut simonia quadruplici munere: uidelicet cū quis obtinet aliquod spiri. uale p pecuniā, uel per adulationē, uel p preces carnales, uel per obsequiū sordidū. De primo legitur 3. Reg. 13. quod quicumque uolebat implebat manū Ieroboā, & fiebat sacerdos excelsorum, & sequitur quod propter hanc causam domus Ieroboam euersa est & deleta de superficie terræ. Si uenditio sacerdotij idolorum sic uēdicata est a domino, quomodo uēdicabitur uēditio ueri sacerdotij? Adulatio uerō ual de timēda est. Penetrat enim cor hominis, & quasi insensibiliter, propter quod oleum uocatur in Psalmo. Oleum autem peccato

D E A V A R I T I A

ris non impinguet caput meum. Et alibi: Intrauit sicut aqua in interiora eius, & sicut oleum in ossibus eius. Et hic sermo in maledictione: adulatio enim oleum est, & maledictio. Oleū in quantum delectat, maledictio in quantum tormēta parat. Vnde glossa super illum locum: Quæ male delectant, dicuntur maledictio, quæ tormenta parant: a precibus autem carnalibus diligenter cauendum est. Vnde Bernardus: Vbi non licet facere, qui locus rogantibus pro alio, alius fortē pro se rogat. Pro alio rogans fit suspectus: qui rogat pro se, iam iudicatus est. Exemplū non acquiescenti precibus carnalibus dedit nobis Dominus. Ioānis secūdo, ubi dicit matri suæ uolētī vt faceret miraculum: Quid mihi & tibi est mulier? Innuens se non habere ex ea potestatem faciēdi miracula. & Matth. 20. Non exaudiuit materterā suā petētem, vt daret hanc dignitatem Iacobo & Ioanni, ut unus sederet a dextris iregnō eius, & alius a sinistris. Exemplum etiam non rogandi pro beneficio nepotibus obtinendo, habemus Genf. 18. ubi Abraham rogauit Dominum ne Sodomam destrueret: non enim uoluit eū rogare specialiter de nepore suo Loth ut eum ab incendio liberaret. Et dicebat cantor Parisiensis bonæ memoriæ, quod uix rogasset pro beneficio nepoti suo impetrando, qui noluit rogare Dominum ut nepotem suum ab incendio liberaret. De illo uerō quī per obsequiū uult obtinere beneficiū, dicit beatus Bernardus: Circuit sedulus explorator, sequitur, & obsequitur, simulat, & dissimulat, manibus ac pedibus repens si quomodo possit intrudere in patrimonio Crucifixi. ¶ Tertia diuisio est secundum diuersitatem eorum quæ uendere simoniaci uolunt: quia inter bona spiritalia quæ ipsi uendere uolunt, quedam sunt spiritalia quia illis acquiritur Spiritus sanctus, ut orationes ecclesiæ. Queda uerō spiritalia, quia illis cōfertur uel augetur gratia Spiritus sancti, ut sunt sacramenta ecclesiæ, præterquam matrimonium & societas ecclesiastica, & officia uel dignitates ecclesiæ. Quedam uerō dicuntur spiritalia, quia ipsis habetur Spiritus sanctus, ut sciētia & uirtus. Scientia enim habetur in quantum illuminās, & ideo prohibetur uendi scientia, Prouerbiorum uigefimo tertio, ubi dicitur, Noli uendere sapientiam doctrinam, & intelligentiam. Virtute uerō habetur Spiritus sanctus in quantum afficiens animam. Quedam uerō dicuntur spiritalia, quia per ea ostenditur haberi Spiritus sanctus, ut miracula: quædam uerō dicuntur spiritalia lacge sumpto nomine, quia spiritalibus exercitiis deseruiūt, ut sunt mala & uelites ecclesiæ. Quedam uerō dicuntur spiritalia à quibus

bus illi sustentantur qui spiritualibus exercitiis sunt intenti, ut sunt decem: Sed ista duo ultima genera potius dicenda sunt annexa spiritualibus quam spiritualia.

De peccato adificantium Sion in sanguinibus, & de tribus que faciunt ad eius detestacionem. Caput VIII.

DOST peccatum Simonia dicendum est de peccato edificantium Sion in sanguinibus. Tria uero sunt quae facere possunt ad detestacionem huius peccati. Primum est in edificatione quam facit talis Spiritus sanctus. Habacuc 2. Vx, inquit, qui, edificat ciuitatem in sanguinibus, & preparat urbem in iniquitate: id est per iniquitatem. Collatio beneficiorum facta consanguineis, quaedam preparatio est ut habeant urbem ecclesiae contordem ad omnem iniquitatem quam facere uolunt. Secundum ualent ad detestacionem huius uitii, diuersa exempla & uerba scripturae. Et de exemplis sufficiat ponere octo. Octo exempla contra carnalem amorem. Primum est quod legitur de Carone, quod nullum dilexit priuato amore, & nullum odiuit priuato odio. Secundum est exemplum Abrahae, cui praecepit Dominus Gen. 21. quod offerret ei unigenitum suum in holocaustum. Idem uolens ostendere in facto illo quod postea docuit uerbo, ubi dixit: Qui non oderit patrem & matrem propter me, non potest meus esse discipulus. Abraham figuram tenet praeceptorum, quos non uult Deus carnalem amorem habere ad parentes suos, immo uult paratos esse ad interficiendum eos si ipse preciperet. Unde Exod. 32. dicit Moyses filiis Leui, cum commississent peccatum idololatriae: Occidat unusquisque fratrem suum, & amicum, & proximum suum. Tertium exemplum est Melchisedec, de quo Apostolus ad Hebr. 7. Melchisedec rex Salem sacerdos Dei summi. Et subiungitur: Sine patre, sine matre, & sine genealogia. Non facit mentionem de patre uel de matre Melchisedec, qui proprie figurat sacerdotes nouae legis: ut ostendat carnalem amorem longe debere esse a sacerdotibus. Quartum exemplum est Moysi, de quo habetur Exod. 4. quod cum irret ad liberationem populi, & duceret uxorem suam, & filios suos, cum esset in itinere in diuersorio, uoluit eum Dominus occidere. Sciebat enim Deus uxorem & filios sibi fore impedimento. Quintum exemplum est Exo. 18. Vbi dicit Iethro Moysi: Proinde de omni plebe uiros potentes

rentes & timentes Deum in quibus sit ueritas, & qui oderint avaritiam, & constitue ex eis tribunos. De omni plebe, & non de consanguineis consuluit tribunos, constitui & uiros potentes, non puerulos, sicut fit hodie in ecclesia. Pueris, n. traduntur ecclesiae qui non eas possunt fecundare, sed uicarios, ponunt, cum ualde ridiculosum sit aliquem matrimonium contrahere, qui non potest fecundare propter solam fiduciam ponendi uicarium. Sextum exemplum est in Num. 27. ubi dicit Dominus Moysi: Contemplantur terram quam daturus sum filiis Israel. Cumque uideris eam, ibis tu ad populum tuum. Cui respondit Moyses: Proindeat Dominus Deus spirituum omnis carnis hominem qui sit super multitudinem hac. Et Deus ad eum: Tolle Iosue filium Nun in quo est spiritus Domini. Non petiit Moyses, aliquem de filiis suis constituere ducem, unde Hierony. Moyses amicus Dei, cui facie ad faciem locutus est Deus, potuit utique successores principatus filios suos facere, & postoris propriam relinquere dignitatem, sed extraneus de alia tribu eligitur Iosue, ut sciremus principatum in populo non sanguini deferendam esse, sed uita merito. Dominus etiam inuitat ibi quales sint eligendi, ubi dicit: Tolle Iosue in quo est spiritus Domini. Septimum exemplum est in Petro, cui dedit Dominus principatum ecclesiae: Matthaei 16. quia ardentioris amoris erat. Habebat Dominus cognatum germanum magis literatum, scilicet Ioannem, non minorem honestate quia uirgo erat, & inter ceteros magis dilectus, noluit tamen dare ei principatum ecclesiae: matrem suam commendauit ipsi Ioanni, quasi carnem carni: sed ecclesiam commendauit Petro, quia cum ardentius amabat. Octauum exemplum in Actibus Apostolorum primo: ubi legitur: Apostoli statuerunt duos, scilicet Ioseph & Mathiam, ut alter eorum apostolatuum Iudae susciperet. Et cum Ioseph iustus esset, & haberet fratres apostolos, scilicet Iacobum, minorem, & Simonem, & Iudam, & duos cognatos, scilicet Iacobum maiorem, & Ioannem, & ipse Dominus apostolorum eius cognatus esset, tamen Mathias ei praelatus est.

De uerbis Sacrae scripturae quae ualent ad detestacionem carnalis amoris.

Primo ponamus illud quod legitur Deuter. 33. ubi Moyses benedixit filiis Leui: Qui dixit patri suo, & matri suae, Nescio uos, & fratribus suis, Ignoro illos, & nescierunt filios suos: hic custodierunt eloquium tuum. Illi qui habent carnalem amorem, uix possunt mandata Dei seruare. Malum enim quod dicitur non

non facerent, faciunt pro parentibus suis. Tales non contendunt intrare per angustam portam, cum per amorem ligent se simul, ut unus intrare non possit, nisi omnes intrent. Iuuant enim se inuicem etiam in malis. Quomodo intrabunt quadraginta simul congregati per angustam portam per quam unus intrat? Secundo ponemus illud uerbum Psalmi. Non congregabo conuenticula eorum de sanguinibus: id est, non erunt carnales conuentus ecclesie, sicut fuerunt synagoga. Tertiò illud Ioannis primo: Qui non ex sanguinibus, neque ex uoluntate, &c. loquitur de illis qui credunt in nomine Christi. Quarto illud Matthaei decimo sexto. Beatus es Simon Bariona: quia caro & sanguis non reuelauit tibi: Cuius contrarium potest dici praelato qui ex carnali amore confert beneficia sua. Vnde tibi Simoni non Bariona, sed sana: quia caro & sanguis reuelauit tibi, non Pater meus qui in celis est. Quinto illud uerbum Domini Mat. 10. Qui amat patrem & matrem plus quam me, non est me dignus. Sexto illud Mat. 23. quod dixit Dominus uni de discipulis suis roganti ut permitteret eum sepelire patrem suum: Sequere me, inquit, & dimitte mortuos sepelire mortuos suos. Noli discipulum exhibere patri suo officium sepulture, cum tamen illud officium sit unum de officiis maxime debitum inter amicos. Hierony. Ob amorem Christi obtinenda est sepultura patris, pro cuius etiam amore nullus relinqueretur est inhumatus. Septimò est illud Matthaei. 18. Si manus tua uel pedus tuus scandalizat te, abscinde eum &c. Et iterum. Si oculus tuus scandalizauerit te, erue eum &c. Manus est adiutor ualde necessarius, uel pes: oculus consiliarius ualde necessarius, & quibus tolerabilius est separari quam a Deo separari. Nec mirum, cum Deus caput animae sit. Abscisio uero capitis indubitanter magis timenda est, quam abscisio manus uel pedis: sed multi semimortui uel semiuui, iuxta illud Luc. 10. Semiuui reliquos, de abscissione ueri capitis spiritualis non curant, sicut corpus mortuum de abscissione capitis corporalis non curat. Octauum est illud Matthaei 12. quod dixit Dominus turbis dicenti. Ecce mater tua & fratres tui foris stant querentes te. Quae est, inquit, mater mea & fratres mei? Et respiciens eos qui in circuitu sedebant, ait: Ecce mater mea & fratres mei. Qui non fecerit uoluntatem Patris mei qui in caelis est, ipse meus frater & soror & mater est. Non est illud Genes. 3. Quamobrem relinquet homo patrem & matrem, & adhaerebit uxori sui. Amor filiorum spiritualium quos generat praelatus de ecclesia, adeo deberet amorem eius attrahere ut praelatus

sentum carnalium obliuiscatur a quo instruitur. Arbor enim suam morem naturaliter mittit ad ramos, & non ad radicem. De multiplici malo quod prouenit ex carnali amore in ecclesia Dei.

Tertiò ualeat ad detestationem carnalis amoris in ministris ecclesiae multiplex malum quod facit hoc peccatum in ecclesia Dei. Et est primum malum, quod oculus ecclesiae in multis locis sanguis operit, ita quod in multis locis non plus uidetur ecclesia de oculo quam de calcaneo. Oculus ecclesiae clerus est, quae carnalis amor alicubi sic exerceat, ut mulierculae melius videant in spiritualibus quam ipsi: ut uideatur illud prophetae impletum, Erit sicut populus sic sacerdos. Secundum malum est, quod inutile reddit constitutionem illam ecclesiae quae est de continentia seruanda ab his qui sacros habent ordines. hoc n. statutum est ad carnalem amorem excludendum ab ecclesia. sed sicut dicit Alexander Papa: Deus abstulit nobis filios, sed diabolus dedit nobis nepotes. Tertiū malum est, quod carnalis amor est quasi quoddam bitumen quo arca ecclesiae bituminata est hodie, ne Spiritus sanctus intret: iuxta illud Iob penultimae ubi loquitur de Behemoth: Corpus eius quasi scuta fusilia, cōpa eū squamis sese prementibus: Vna uni coniungitur, & ne spiraculum quidem incedit per eas. Hoc bene apparet cum aliqua correptio uel electio debet fieri in aliqua ecclesia. Quartum malum est, quod carnalis amor est quasi quaedam catena, qua ligatos simul custodit diabolus ministros ecclesiae ne ei euadant, sicut duo equi solent simul ligari ut una alia custodiat: si enim eorum unus qui amore carnali ligati sunt, ad religionem uel: trasuolare, amor pariter retinet eum.

De triplici infidelitate carnalium.

Quintum malum est infidelitas magna quam facit hoc peccatum in ministris ecclesiae, quae infidelitas tripliciter potest ostendi. Primo sic, si princeps aliquis peregre proficiscens tradidisset alicui de subditis suis terram suam tempore opportuno filiis suis diuidendam: & subditus terram illam propriis filiis diuideret, & filios Domini exhaerederet, nunquid non infidelis ualde esset? Sic praelati ecclesiae ualde infideles sunt qui patrimonium Christi, quod filiis Christi deberent diuidere, consanguineis suis tribuunt. Secundum potest ostendi infidelitas ista per illud uerbum beati Bernardi. Mira res, inquit, est, episcopi habent ad manum cui credant animas: cui autem credant facultates suas, non inueniuntur. Et subdit: Vnde liquet datur intelligi quod patientius ferimus iacturam Christi, quam nostram. quandoque autem

T O M V S I I.

quis episcopus alicui nepotulo suo quinque milia animarum com-
mittit, cui decem pira non committeret. ¶ Tertio potest ostendi
infidelitas ista praelatorum per hoc, quod ipsi infideles sunt erga
consanguineos suos, quibus beneficia ecclesiastica conferunt.
quod sic potest ostendi. Nunquid David iniquus fuit, & infidelis er-
ga Uriam: quem fecit poni ex aduerso belli ubi fortissimum erat
prelium, ut legitur secundo Reg. 11. Sic infidelis est episcopus
qui nepotulo suo praelationem confert, cum sciat eum imbellem,
& sciat totum pondus prelii spiritualis uersum super praelatos.
Vnde primo Regum undecimo legitur quod totum pondus prelii
uersum est in Saul. Nunquid Pharaon iniquus fuit in paruulos Lu-
daeorum, cum precepit populo suo ut quod nasceretur de Iudeis
ma culum in fluxu in flumen proiceretur? Sic iniqui sunt praelati
in nepotulos suos quos in flumen deliciarum & diuitiarum proi-
ciunt, ubi spiritaliter submerguntur. Vnde nepotuli huiusmodi
conueniunt esse laceratores. Preterea quia maior impietas est
super puerulum unum ponere pondus ipsis angelicis humeris for-
midandum, gigantibus uix portabile. Ad primum pertinet illud
Berni. Parati sunt filii hominum ad honores, ad celsitudines gra-
dium ecclesiasticorum ipsis angelicis humeris formidandos. Vnde
cuiuslibet anime legitur unus angelus deputatus esse. Ad secundum
pertinet illud Iob. 26. Ecce gigantes genuit sub aquis, id est, per-
fectissimi uiri sub populis. Quia maior impietas quam illi quod adeo
imbecillis est quod stare non potest quin ad uentum tentationis ca-
dat, superponere unum magnam catrum uel unam magnam molam?
De onere isto uidetur conqueri Moyses Numeri 11. dicens: Cur
imposuisti pondus uniuersi populi huius super me? Fortem oportet
esse columnam super quam ponitur domus yna. Quanta ergo
fauitas est super uirgulam unam etiam arundineam uillam unam
ponere? ¶ Sexto peccatum istud facit praelatos ecclesie amittere
amicum fidelissimum & propinquissimum pro amicis carnalibus,
qui uerius inimici dici possunt: iuxta illud Prophetarum: Inimici ho-
minis domestici eius: Amicus fidelissimus Christus est, quo nul-
lus maiorem charitatem habuit. de hoc amico legitur Ecclesiast. 6.
Amico fideli nulla est comparatio, & non digna ponderatio auri
& argenti. Vnde uisualiter dicitur: Amplius ualeat amicus in pla-
tea, quam aurum in arca. Valor huius amici in morte apparet,
quando ceteri amici hominem relinquunt. Nescit homo quid amit-
tat amittendo istum amicum, donec post mortem arguet eum conscientia
sua dicens: Deum qui te genuit dereliquisti & oblitus es Dei crea-
toris

DE AVARITIA.

31

toris tui. unde Ierem. 2. Arguet te malitia tua, & auersio tua incre-
pabit te. Scito & uide, quia malum est & amarum reliquisse te Do-
minum Deum tuum. Ideo dicitur Ecclesiast. 6. Noli fieri pro ami-
co inimico proximo. Christo scilicet, qui propinquior est inter
amicos uos, unde proximus uocatur Lu. 10. ubi dicitur: Quis ho-
rum proximus tibi uideretur fuisse illi qui incidit in latrones? Et
subditur: Qui fecit misericordiam in illum. Hunc prae ceteris amicis
adhaerere debemus. Mihi autem inhaerere Deo bonum est, ait
David. ¶ Septimo, peccatum istud est radix & occasio multorum
magnorum peccatorum. unde in Iuda fuit hoc peccatum initium
malicie eius. Ex amore enim carnali quem habebat ad uxorem &
liberos suos murmurauit ipse de effusione unguenti. unde Ioan.
12. Quare hoc unguentum non uenditur pro centenis denariis,
& datum est egenis? Et subditur: Dixit autem hoc, non quia de ege-
nis pertinebat ad ipsum, sed quia fur erat & latro, & loculos ha-
bens, ea quae mittebantur portabat. Vnde uenditione Domini uoluit
illud damnum recopensare, sicut dicit Glossa super illud Matth. 26.
Tunc abiit unus de duodecim &c. Damnum de effusione ungue-
ti uult magistri pretio copensare, dicit interlin. Non timuit Iu-
das Dominum suum tradere ut acquireret quod daret eis quos
carnaliter amabat. Sic praelati quibus dominatur amor carnis non
timent committere simoniam uel alia enormia peccata, ut consan-
guineos suos prouocant. Et si Iudas meruit peruenire ad suspen-
dium, quia loculos Domini habens dabit uxori & filiis quod dandum
esset pauperibus, licet pauca eis daret: quid mereatur ille qui non
uxori, sed concubinae dat quod pauperibus dandum esset, & con-
sanguineis quibus minus tenetur quam filiis, dat officium dispen-
sandi res pauperum quos scit expensuros eas in uanitates & uo-
luptates? Non faciebat Dominus de quo dicit Glossa super Mat-
16. Eum qui primo ascenderit, tolle. Et aperto ore inuenies itate-
rem. Iura communia habebat in loculis: sed res pauperum conuer-
tere in suos usus nefas duxit, id ipsum dans exemplum nobis. Si
Ananias qui retinuit ea quae pauperibus danda erant, sic punitus
est, licet habuisset ea de uenditione proprii agri, ut legitur Act.
5. qualiter punientur illi qui sibi & suis retinent quae pauperi-
bus danda essent, quae non de suo patrimonio habent, sed ex patri-
monio Christi? Item si septem uiri qui electi ab Apostolis ut pre-
essent mensis, furati fuissent ea quae danda erant pauperibus, uia
quod uerisimile est quod Petrus in eos uindicasset sicut in Ananiam
uindicauit? Et ut breuiter concludamus, plus nocet a non car-

T O M V S I I .

malis ministris ecclesiæ, quàm simonia, triplici ratione.

Quod in ministris ecclesiæ plus nocet carnalis amor, quàm simonia.

Primò, quia peccatum simoniæ magis exosum est hominibus quàm carnalis amor. Vnde multi sunt qui dedignarentur simoniam committere, qui tamen non dedignarentur nepotibus intuitu consanguinitatis beneficia ecclesiastica conferre: imò inuenitur hoc peccatum in uiris qui sancti uidentur esse. ¶ Secundo, quia prelatus qui carnalem amorem habet, pluribus uult acquirere beneficia quàm simoniacus, inquit talis: & ideo oportet eum plura capere. Vnde septem episcopatus non sufficerent ei, cum plures consanguineos habeat. Simoniacus uero non curat nisi tantum de uno. ¶ Tertiò quia citius liberatur quis à peccato simoniæ, quàm à poenis infernalis amoris. In morte. n. saltem simoniacus resignat beneficio simoniace acquisito: sed prelatus carnalis et in morte sua uult nepotulos suos retinere beneficia, quibus indigni sunt. Nota arcam Dei reductam fuisse à terra Philistinorum, uaccis non reflexis ad fetus suos, licet eos haberent, ut legitur 1. Regum sexto. Sic ecclesiæ de malo statu in quo est pro magna sui parte non exibat, nisi illi quorum est trahere eam, carnalem amorem deposuerint.

De peccato choritarum, quod maius est simonia. Caput IX.

OST peccatum edificantium Sion in sanguinibus, dicendum est de peccato choritarum quod committitur quum aliquis intrat in ecclesiā Dei per uolentiam, uel per preces armatas principum, uel maiorum prelatorum ecclesiæ. Arch. episcopus. n. uel episcopus non potest precipere minori prelati ut det ecclesiasticum beneficiū, nec et potest dare illud, quum minoris prelati sit primò illud dare, nisi in casu in poenam male dantis: sicut maior dominus terrenus feuda minoris domini non potest dare, nec precipere ei ut det. Primò ergo ostendemus quod detestabile sit peccatum istud, per poenam qua legitur Dominus punisse hoc peccatum. Secundo per diuersas similitudines. Tertiò, per malum quod prouenit in ecclesia. Inuenitur autem Dominus punisse peccatum istud tripliciter, scilicet exustione, terra absorptione, & lepra. De exustione Num. 16. quod Chorea cum ducentis quinquaginta de maioribus Leuitis igne diuino succensa sunt, quia sacerdotum rapere uoluerunt. Et legitur ibidem de Dathan & Abiron qui ducem Moysi inuiderunt quum essent de tribu Ruben, cui iure primogeniture

uide-

D E A V A R I T I A .

82

uidebatur debere, quod dirupta est terra sub pedibus eorum, & aperies eos suum deuorauit eos cum tabernaculis suis, & uniuersa substantia eorum, descenderuntque uiui in infernum. Legitur uero de lepra. 1. Par. 26. de Ozia, qui in festiuitate propitiationis indutus stola pontificali intrauit in templum, ut incensum poneret, & factus est tertremorus, & percussus est lepra in facie, & fuit leprosus toto tempore uitæ suæ. Peccatum istud maius est quàm peccatum simoniæ, sicut asserit Augustinus, dicens: Quis dubitet deterius esse commissum quod grauius est iudicatum, quod etiam per simile potest ostendi. Grauius enim peccat raptor qui facit uiolentiā, quàm fur: & grauius peccat qui alicui mulieri uiolentiā facit, quàm qui pecunia facit eam consentire sibi: sic grauius peccat, qui per uiolentiā intrat in ecclesiā Dei, quàm qui per simoniam. Quanta autem contumelia Deo fiat in peccato isto, potest manifestari per hoc quod principes pro tanta contumelia habent, quum aliquis uxores eorum ex honorat, contumeliā & uiolentiā eis inferendo: uix enim pacificari possunt. Quanta ergo contumelia est regi celesti, cum ostiū ecclesiæ quæ sponsa eius est, fragitur, & uiolentiā ei fiat? Valde possunt time re tales ne in eo in quo peccat puniant, ne ab ingressu triumphantis ecclesiæ omnino prohibeantur. Non est parua contumelia quod Domino omnium à suis in terra inferatur uiolentiā. Accidit autem propter peccatum istud quod in ecclesia omnino indigni promouentur. Vnde legitur secundo Machabæorum quarto de Menelao, quod acceptis a rege mandatis uenit nihil habens dignum sacerdotio. Ex hoc etiam peccato accidit destructio ecclesiarum. Vnde legitur secundo Machabæorum octauo de Alchimo quem rex Demetrius constituit sacerdotem, quod multo plus malefecerit filiis Israel quàm gentes. Hoc peccatum dissuadet Apostolus ad Hebræos quinto dicens: Nemo sibi assumat honorem, sed qui uocatur a Deo tanquam Aaron. Aaron ostensus est dignus sacerdotio per uirgam, quæ floruit & fronduit, & fructum fecit. ¶ Et hic est primus modus quo quis uocatur à Deo ad honorem, quum aliquo miraculo ostenditur dignus honore. ¶ Secundus modus est, cum aliquis ostenditur dignus dignitate aliqua uoce lapsæ de celo, ut Iosue, de quo Numeri uigesimo septimo. Et beatus Nicolaus. Et Christus, de quo Matthæi decimo septimo. Hic est filius meus dilectus, ipsum audite. ¶ Tertius modus sit per sortem: quia Mathias ostensus fuit dignus apostolatu. ¶ Quartus modus sit per canonicam electionem. Sed hodie electio canonica facta est diabolica: quado enim in ecclesiis plures erant boni quàm mali, tunc

L 2 electio

T O M V S II.

electio quæ est secundum pluralitatem punctorum bona, bona erat. Plures enim erant illi qui eligeant Deo, illis qui eligeant diabolo. sed nunc e contrario est. Quia enim plures sunt mali quam boni in ecclesiis: plures eligunt secundum voluntatem diaboli, quam secundum voluntatem Dei. Et sic frequenter est potius electio diabolica quam canonica. Contra illos qui per principes seculares volunt intrare in ecclesiam, est illud Ecclesiast. septimo: Noli ab homine querere ducatum, neque a principe, neque a rege cathedram honoris. Isti non sunt gratia Dei id quod sunt, sed potius gratia hominum. unde in literis quæ scribuntur eis, non debet apponi Dei gratia, sed gratia hominum, & Dei furor. unde Osee decimo tertio: Dabo tibi regem in furore meo &c. Isti sunt simulachra gentium, argentum & aurum, opera manuum hominum. hi sunt qui colunt personam potentis ut Deum suum unde ad eum uerbis utuntur quibus ad solum Deum utendum est. Vos fecistis me, inquit, ex nihilo in quo eum creatorem confiteretur. Creare enim est ex nihilo aliquid facere. Non solum institutio prælatorum ecclesiæ, sed etiam institutio principum secularium pure a Deo debet esse. Deuteronom. decimo septimo: Quia dixeris, Constituam super me regem, sicut habet omnes per circuitu regiones: eum constitues quem Dominus Deus tuus elegerit.

De avaritia mercenariorum, quæ multum nociua est ecclesiæ Dei: & quod sex faciunt ad eius detestationem. Caput X.

AVARITIA mercenariorum multum nociua est ecclesiæ Dei. Sapiens. Nullum uitium deterius est avaritia in principibus & republica regentibus. Ad detestationem huius uitii, Primo facit maledictio quæ scriptura prædicit his qui sunt in peccato isto. Ecclesiast. 2. ubi dicitur, Væ peccatori ingredienti terram duabus uis. terram duabus uis ingreditur qui in ecclesia uult seruire Deo & mammonæ, quum tamen Dominus dicat Matt. 7. Non potestis Deo seruire, & mammonæ. De hac maledictione legitur Ezech. 33. Væ pastoribus Israel qui pascebant semetipsos. ¶ Secundo facit ad detestationem huius peccati poena quæ Dominus puniuit figuram huius peccati Leuit. 10. Vbi quum Dominus ignem celestem misisset in quo solo sacerdotes ei offerrent, Nadab & Abiu filii Aaron acceptis thuribulis imposuerunt ignem & incensum desuper, offerentes

DE AVARITIA.

83

rentes coram Domino ignem alienum: regressusque ignis a Domino, deuorauit eos coram Domino. Ignis de celo missus Dei amorem designat, ex quo pure debent offerre sacerdotes. Ignis uero alienus, ignis ambitionis est uel cupiditatis. Vnde Ber. Habet aduersarius noster, utpote perversus diuinorum operum emulatus, ignem ambitionis quem Saluator in nobis non accendere, sed extinguere uenit. Si quis autem alienam ignem in diuino presumpserit offerre sacrificio, morietur in iniquitate sua etiam si patrem habeat Aaron. ¶ Tertiò facit ad detestationem huius peccati, multiplex malum quod facit prælatus ecclesiæ. ¶ Primum est, quod oculum intentionis lædit in eis, & sic consequenter fert omnia que faciunt in ecclesia, quæ mala sunt. Vnde Matthæi 5. Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit, id est, tota congeries operum lucida erit. Si autem nequam fuerit, totum corpus tuum tenebrosus erit. Tunc oculus intentionis est simplex, quum aliquis sola æterna petit in ecclesia, iuxta illud Psal. Vña peti a Domino, hanc requiram &c. Matth. 6. Primum querite regnum Dei &c. & Apostolus: Quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram. Et tunc totum corpus, id est, tota congeries operum lucida erit. Si autem oculus intentionis læsus est, tunc tota congeries operum tenebrosa est. ¶ Secundo facit eum amittere Christum, quod figuratum est Gen. 31. ubi quum Laban misisset ad tondendas oues, fugit Iacob sic dum mercenarii tonsioni gregis intendunt, Christum recedat ab eis. Iudas cum ascenderet ad tonsiores ouium suarum, in cestum commisit cum Thamar: ut legitur Genes. 38. sic prælati qui non querunt nisi tondere & mulgere oues in ecclesia Dei, sepe a Deo deserunt, adeo ut in cestum committant proprias filias corrumpendo. Absalon etiam cum tonderentur oues eius, interfecit fratrem suum Amnon, quum esset temerarius. Et nota quod Iudei in tonditione ouium solennizabant: in quo figuratum est gaudium mercenarii de commodo temporali, quod facit ecclesia Dei. Vnde Zach. 11. Pasce pecora occisionis, quæ qui possederant, occidebant, & non dolebant: & uendebant ea dicentes, Benedictus Deus, diuites facti sumus. Tertiò facit illud peccatum ecclesiam cum diabolo inire illud ignominiosum sordus de quo legitur 1. Reg. 11. quod Naas Ammonites dixerit uiris labes Galaad, In hoc feriam uobiscum sordus, ut eruam omnium uestrum oculos dextros. Eruebat oculos dextros his quos in bello capiebat, ut sinistros secutus celantes ad bellum forent inuiles. Oculus dexter in multis locis erutus est Ecclesiæ: quia ibi non est iam aliquis spiritalis, sed solum terreni ho-

T O M V S I I .

mines aded occupati circa defensionem temporalium qđ ad bel-
lum spirituale sunt inuiles. ¶ Quartū malū est ariditas brachij
dextri. vnde Zach. 11. O pastor, & idolum, derelinquens gregem:
gladius super brachium eius, & super oculum dextrum eius: bra-
chium eius ariditate siccabitur, & oculus eius dexter obtenebre-
scens obscurabitur. ¶ Quinto facit ad detestationem huius pec-
cati multiplex malum quod prouenit ex peccato isto gregi. Vn-
de Ioann. 10. Mercenarius, & qui non est pastor, cuius non sunt
oues propriæ, uidet lupum uenientem, & dimittit oues, & fugit,
& lupus rapit, & dispergit oues. Lupus dicitur diabolus, uel per-
secutor uiolentus. Et Aug. loquens de mercenario, dicit: Si ouis
deuiat, non reuocat, si infirma, non medetur, si deuoratur, non
lachrymatur. Si fugiūt temporalia quæ ipse amauit, fugit ipse ani-
mas quas ipse amare simulauit. Hoc bene apparebit in tempore
antichristi, quando temporalia auferentur ecclesiæ: tunc imple-
bitur illud Esa. 1. Et derelinquetur filia Sion sicut umbraculum
in uinea, & sicut tugurium in cucumerario. In umbraculo uineg
nullus habitat, nisi quādiu sunt ibi racemi; nec in domicilio hor-
ti, nisi quādiu sunt ibi fructus. Sic mercenarij non habi-
tant in ecclesiā, nisi dum ibi lucrantur. Quomodo Merc-
cenarij se habeant ad gregem, ostenditur Eze. 34. ubi sic
dicitur eis: Lac comedebatis, & lanis operiebamini, & quod erat
sum erat occidebatis: gregem autem meum non pascebatis: quod in-
firmum fuit non consolidastis: & quod egrotum, non sanastis: &
quod fractum, non alligastis: & quod abiectum, non reduxistis,
& quod perierat, non quaesistis, sed cum austeritate imperabatis
eis, & cum potentia. ¶ Quinto facit ad detestationē huius pecca-
ti, peruersitas quam facit hoc peccatū in ecclesiā. Altaria n. eccle-
siæ in mensas nummulariorū conuertit. Vnde super illud Matth.
21. Mensas nummulariorū, &c. dicit Glo. altaria. n. Dei sic uocat,
p. avaritiam sacerdotū. Altare in mensam nummularij conuer-
tit, qui in eo celebrat potius nummo q̃ Deo. Et tali potest dici il-
lud Ouidij: O nummi, nummus nobis hunc præstat honorem.
Thuribila etiam ecclesiæ quæ deberent esse inferius clausa, supe-
rius uerò aperta, peruertit hoc peccatum cum ea quæ deberent
fieri pro æternis, hunc pro temporalibus. Et ut breuiter dicā, hoc
peccatum facit ut seruitium ecclesiæ in multis locis Deo non pla-
ceat. Vnde Malach. 2. Quis est in uobis qui claudat ostia, & incē-
dat altare meum gratuito? Et subdit, Nō est mihi uoluntas in uo-
bis, dicit Dominus, & munus non suscipiam de manu uestra. ¶ Se-

DE AVARITIA.

xto facit ad detestationē huius peccati hoc, quod Christus ira dī
ligeret cavit sibi ab avaritia mercenariorum: quod potest osten-
di primō ex hoc quod legit Mat. 8. quod vnus scriba dixit Chri-
sto: Magister, sequar te quocūque ieris. Et noluit hoc Dominus:
quia propter lucrum terrenum uolebat eum sequi. Vnde dixit ei.
Vulpes foveas habēt, & volucres celi nidos &c. Vulpes id est, ho-
mines astuti: habent foveas, id est, loca infima in ecclesiā Deī: sed
volucres celi, id est, nobiles, habent nidos, id est, loca alta, scilicet
dignitates. ¶ Secūdo potest ostēdi per hoc quod Dominus dixit
Ioan. 6. turbæ quæ propter lucrum secuta est eum: Queritis me,
inquit, non quia uidistis signa quæ feci, sed quia panem meū mā-
ducastis, & saturati estis. ¶ Teriō potest ostēdi idē per hoc quod
dicit Aug. Noluit Dominus per baptismum amoueri penam &
mortalitatem nostram sicut & culpam, ne delicatē crederetur in
Deum. Preterea Ioann. ultim. præcepit in nauigij dexteram mitti
rete. Ibidem etiā postquam dixit Petro, Pasce oues meas. nō sub-
iunxit mercedem quā habiturus esset, quia Petrus alliceretur: sed
subiunxit de morte quam pro grege erat passurus, dicens: Amen
amen dico tibi, cum esses iunior &c. quasi ad terrenum ignauos.
Simile habetur in missione apostolorū. dixit enim eis, quod per-
pertatē & persecutionem passuri essent. Vnde Matth. 10. Ecce
ego mitto uos sicut oues in medio luporum. Et Luc. 9. Nihil tuler-
itis in uia &c. Idē habet in missione Apostolorū. Lucæ 10. Ecce
ego mitto uos sicut agnos inter lupos, nolite portare sacculū &c.
Quare Deus in primitiua ecclesiā noluit temporalia
coniuncta esse spiritualibus.

Sed potest quærere aliquis, quomodo spiritus carni cōnexus sit in
homine: quare noluit Dominus in primitiua ecclesiā tempo-
ralia spiritualibus esse connexa? Præterea, nunquid temporalia
prouocatiua sunt ad spiritualia? Ad quod respondemus quod tem-
poralia prouocatiua sūt illorū quæ Christus noluit habere eccle-
siā sanctam. Contemptores enim temporalium uoluit esse re-
ctores ecclesiæ, & non amatores. Qui uult sibi cauere a mu-
scis, caueat sibi a lacte & melle quæ amat muscæ. Preuidebat Chri-
stus quod amatores temporalium auferrent ei ecclesias si spiritua-
libus officiis temporalia lucra connecterentur. Qui uult a cani-
bus dilacerari aliquid, inuoluat illud carne. Vnde beatus Antoni-
us præcepit cuiusdam monacho qui pecuniam habebat, ut emerēt
iude carnes, & super se nudus eas sibi afferret: quod faciens mona-
chu, a canibus dilaceratus est. Pisces ferrum transglutiant, quia

T O M V S II.

esca inuolutum est, licet mors sua lateat ibi. Similiter & milui in-
estina. Sic amatores temporalium officia ecclesie quibus terrent
annexa sunt, assumunt ad damnationem suam, & videntur sequi
Christum, quum sola temporalia sequantur. Sen. Multaliquē ca-
mitantur, mel musca sequuntur, cadauera lupi, frumenta formi-
ce: prædam sequitur turba ista, non hominē. ¶ Præterea sciebat
Christus quod temporalia spiritalibus officiis annexa terrori
essent uiris perfectis. Quis n. sanæ mentis nō timeat dispensator
terrenorū esse in ecclesia, quando legitur primū dispensatorem
temporalium in ecclesia fuisse, & proditorem, & homicidā
sui ipsius? Quis non timeat per locum illum ire in quo clauos po-
sitor esse scit? quomodo non timeat terrena ista qui legit Iob 18.
quod abscondita est in terra per dīa diaboli. ¶ Tertiū prouidebat
Dominus temporalia putrefactura imō submersura multos in eccle-
sia Dei: Propter quod uocantur aquæ. Apoc. 17. ubi sic legitur, Et
miserit serpens ex ore suo post mulierem aquam tanquam flumen,
ut eā faceret trahī a flumine. Mulier ista ecclesia est, quā serpens
antiquus temporalium abundantia querit submergere. ¶ Quar-
to prouidebat Dominus superbiam quæ nasci uera erat in ecclesia ex
abundantia temporalium. De qua uidetur loqui Dominus Esaiæ
60. Penam, inquit, te in superbia seculorum gaudium i genera-
tione & generatione, & suges lac gentium, & mamilla regum
lactaberis. Superbia seculorū id est, alis qualis est hodie in secu-
laribus, est hodie in ecclesia Dei, unde Bernard. ad Eugenium pa-
pam: Vides totum, sanctitati nihil, uel paruum feruere tuenda.
Dignitatis datur totum, sanctitati nihil, uel paruum gaudiū, cui
maledixit Dominus Luc. 6. dicens. Vae uobis qui rideis, præfert
ecclesia luctum benedictioni. De quo ibidem, Beati qui nunc fle-
tis, quod autem sequitur. Et mamilla regum lactaberis, potest in-
telligi dictum in derisione ecclesie, quæ in senectute sua lacta-
trix fortis consolationis non cessat sugere. Ecclesia enim quasi in
infantia sua fuit sub Veteri lege. Vnde Dominus promittebat sibi
terram fluente in lacte & melle. Lac enim & mel cibis sunt paru-
lorum. In aduentu uerō Christi, a lacte separata est. Sed modo quā-
tum ad maiorem partem sui ad lac rediit, quod signū est puerili-
tatis. Superbia & diuitie quasi cōnexa sunt. Vnde opes uocantur
superbia. Pron. 8. ¶ Quis uolebat Dominus quod ecclesia nō ha-
beret fiduciam suam in alio quā in ipso: uolebat potius fundare
eam supra petram, quā supra terram. unde Matt. 16. Super hi-
c petram ædificabo ecclesiam meā. Si fiduciā suā habuisset eccle-
sia

DE AVARITIA.

85

in Deum, & nō in diuitijs, non ita elongasset se ab eo. Legitur in
Vitis patrum, quod quidam uenerunt in ciuitate quandā ut distri-
buerent ibi elemosinas, & uenientes ad domū cuiusdam paupe-
ris uiduas, quæ quū esset candidatrix exierat ad opus suū, quādam
inuenerunt filiam quæ apparuit eis quasi tota nuda, & uoluerūt eā
dare uestes, quæ noluit accipere eas: mater etiam quū yenisset nō
luit eas accipere, sed dixit. Ego habeo procuratorem meū Deū, &
uos eū a me uultis tollere hodie? Et illi audientes glorificauerunt
Deum. ¶ Sexto sciebat Dominus oculum ecclesie impedidū
esse temporalibus istis ab officio suo. Modicū enim pulueris uel
paleę, oculum omnino cessare facit ab officio suo. Et ideo uoluit
duces ecclesie pauperes esse, eo quod paupertas expedita est, si-
cut dicit Sen. Et subdit. Si uis animo uacare, aut pauper sis opor-
tet, aut pauperi similis. Et si cætera membra corporis ad plura
officia cōueniant, ut lingua ad gultū & locutionem, & manus si-
militer ad multa: oculus tamen unicū habet, & cōtractū tertē ma-
ximē timeret: sic oculus ecclesie cōtēplationi legis diuinę debuit
intendere, & a terrenis istis separari. Licet pes hominis a cete-
ris membris eius separatus non sit: tamen habet separatim ar-
tem quæ ei deseruit, & artifices qui totaliter circa calciamēta e-
ius intenti sunt: quanto magis deberent esse aliqui qui totali-
ter spiritalibus sint intenti: sed magis occupata est hodie
ecclesia in temporalibus quo ad magnam partem suā, quā si fuerit
synagoga unde quando datum fuit a Constantino occidēdale im-
perium ecclesie, facta est vox de celo, dicens: Hodie infusum est ue-
nēū ecclesie Dei. ¶ Mercenarij mali latrones sunt, aliū de enim
intrāt in ecclesia quā per Christū. Vnde super illud Io. 10. Qui
nō intrat per ostiū &c. d. cit. GL. Aliū de quis intrat, uel nō bene de
Christo sentiēdo, uel nō Dei gloriā sed suam querēdo. Ipsi enim
non abhorrent spoliare crucifixum, similes militibus qui spo-
liauerunt Christum crucifigendum. Isti Iudaizant in eccle-
sia Dei, potius eligentes esse discipuli Moysi, quā Christi. iux-
ta illud Ioannis 9. quod dixerunt Iudæi cæco: Tu discipulus illi-
us sis, nos discipuli Moysi sumus. Discipuli Moysi sunt qui tem-
poralia uolūt quæ promittit Moyses. Discipuli uerō Christi sunt
qui contemptis terrenis celestia uolunt habere quæ Christus p-
mittit. Mercenarij enim quod immodico parantur pœnā illam quæ
Dominus solet punire uires blasphemantes. Habent enim faciē
cordis quodammodo præpotteratam. Quū enim deberent poste-
riorum obliuisci, & ad anteriora se extendere, iuxta uerbum Apo-

TOMVS II.

Reli, ipsi potius iuxta uerbum Prophetæ sunt in retro & non in ante. Faciem enim uersam habent ad temporalia quæ retro debent esse, & dorsum ad spiritualia bona quæ debent esse ante. Vnde figurati sunt per xxvj. viros habentes dorsa ad templum, quos uidit Ezech. Ipsi deberent attendere, quid acciderit Sichem & populo eius qui pro temporalibus spirituale opus fecerunt, circumcidentes se, p filia Iacob & utilitate quâ sperabant ab Iacob & filiis eius. Vnde Gen. 34. dicit Sichem: Substantia eorû, & primogenita eorum, & omnia quæ possident erûnt nostra. Occasione enim illius circumcisionis interfecti sunt. Sic qui pro terrenis spiritualia faciunt, timere possunt ne æternaliter occidantur.

De septem signis Auaritiæ in ecclesia Dei apparentibus. Caput XI.

Sequitur de signis Auaritiæ quæ apparent in ecclesia Dei. ¶ Primum signum est, cum unus habet plura beneficia ecclesiastica, quorum sufficeret sibi unum secundum statum suæ personæ. Secundum est, cum aliquis in die multas missas celebrat, nisi in casibus à iure exceptis. Tertium est, cum aliquis in eadem missa multiplicat officia. Quartum est, quum quis multiplicat altaria non necessaria. Quintum est, promotio ad sacros ordines, uel dignitates eorum qui sunt infra legitimam ætatem. Sextum est, reservatio fructuum, & congregatio ab eis qui habent annuos redditus. Septimum est, concursus ad funera & processiones, & nimios horarios, & breuiter ad omnia ad quæ esca alicuius lucri terreni allicit eos, & neglectus eorum in quibus nullum lucrum speratur. Et licet aliqua ex his interdum ex deuotione fiant, cupiditas tamen ea adiuuenit.

De pluralitate beneficiorum, & primo quod non liceat habere plura beneficia ecclesiastica.

Multa sunt alia signa: sed causa breuitatis tantum de his tagemus, incipientes a pluralitate beneficiorum. De qua quidam de consilio auaritiæ dicunt, quod meritorie potest quis habere plura beneficia ecclesiastica, licet unum eorû sit ei sufficiens secundum statum suæ personæ. De quorû numero quidam cum longo tempore affirmasset hoc esse mortale peccatum, dum unicuique beneficium habebat, dato sibi secundo beneficio, asseruit quod licite posset quis plura beneficia habere. Et addidit, quod nullus posset intelligere, nisi

qui

DE AVARITIA.

86

qui haberet ea. Cuius rei talis potest assignari causa, sicut legitur Zach. quinto. Impietas est oculus eorum in uniuersa terra. Luxuria est oculus luxuriosi. Auaritia est oculus auari, & sic de ceteris impietatibus. Vnde accidit quod alicui luxurioso uideatur aliqua fatua mulier quâ nimio diligit amore pulchra quâ ueritate turpis sit: & hec est, quia oculo luxuriæ eam intuetur nimius enim amor luxuriosus qui in eo est, facit eum sic iudicare de pulchritudine illius. Alius autem qui non habet huiusmodi oculum, non uidet illam pulchritudinem in illa muliere. Si ille in quo est oculus auaritiæ uidet quod aliquis posset habere plura beneficia ecclesiastica, sufficientia uti sione falsa uel fantastica. Illi autem qui non habent oculum auaritiæ, non uident hoc. unde dicunt malum esse habere plura beneficia talia ecclesiastica, quod multipliciter potest ostendi. ¶ Primo sic. Triadi stringunt principia operationum nostrarum, scilicet natura, gratia & uirtus. legitur cum aliquis uult habere talia plura beneficia, uel natura est principium huius operationis, uel gratia, uel uirtus. Et uel deus quod non natura. Natura enim paucis contenta est. unde Seneca. Exiguam naturam desiderat. & 1. ad Tim. 6. Habentes alimenta & quibus regamur, his contenti sumus. Gratia etiam non uidetur esse principium huius operationis. Quod multipliciter potest ostendi. Primo per hoc quod gratia paucioribus contenta est quam natura: patet per hoc quod ipsa est aqua sicut terrenorum extinguens. Vnde Ioan. 4. Qui biberit ex aqua quam ego dabo ei, non sitiet in æternum. Super quod uerbum dicit Aug. Qui biberit ex flumine paradisi, de quo gutta una maior est quam Oceanus, restat, ut in eo extingatur sitis mundi. ¶ Secundo potest idem ostendi per hoc quod Dominus consulit contrarium. Consilium enim Dei est summa paupertas. Vnde non est uersimile, quod gratia ipsius contrarium consulat. Si enim gratia ipsius multiplicationem temporalium consulere, ipse Deus hoc consuleret. Dicitur enim hoc Deus facere quod gratia ipsius facit: & sic Deus consuleret contrarium: & sic esset in eo est uel non. Cuius contrarium dicit beatus Bernardus super illud, Ductus est Iesus in desertum &c. Absit, inquit, ut spiritus ueritatis quæ adduxit huc, te redacere uelit: quia non est in ore eius est & non. ¶ Terrio potest idem ostendi per hoc quod in fine uitæ quum Dominus uenturus est ad eos, non auderent retinere multitudinem beneficiorum talium. Si enim gratia Dei & amore ea possederunt, de siderare debent, ut in statu tali a Domino inueniantur, ut ab eo dignam mercedem accipiant. Et si unctio gratiæ in statu sanitatis docebat eos beneficia multiplicanda esse, ipsa in statu infirmitatis, eum

maior

T O M V S II.

maior est deuotio, non permetteret eos de hoc dubitare. Non videtur esse consilium diuine gratiæ quod aliquis in statu illo viuere audeat in quo non audet mori. ¶ Quartò potest ostendi hoc auctoritatibus quæ sequuntur. Aug. Qui veram fidem habet, nõ cupit in his miserijs fieri diues. Non videtur ergo habere veram fidem, quæ est prima gratia, ille qui desiderat habere plura talia beneficia. Quomodo ergo consulit ei gratia quam non habet? Item ueritas non volat ad muscas. Charitas etiã cum ignis est, non tendit deorsum. Præterea cum charitas Deum super omnia amet, ipsa nõ desiderat multiplicationem terrenorũ, quibus eũ amittat vel impediatur ne ei intendat. Vnde Aug. Otium sanctum quærit charitas veritatis. Idem: Videtur quidem mihi animum pluribus actionibus intentum, Deo quodammodo vacuari. Non est uerisimile quod charitas querat quæ eam Deo euacuent, sed potius querit pacẽ in qua factus est locus eius. Ipse est passum breue quod utrunque operire non potest. De quo legitur Esa. 28. Vnde Aug. Domine, ego per auaritiã meã te amittere nolui, sed uolui tecum possidere mendaciũ. Itaque te amisi, quia non dignaris cum mendacio possideri. Præterea, charitas plus diligit legem Dei, quã millia auri & argenti: non est ergo uerisimile quod ipsa consulat multipliciter temporalium, quæ requirit multiplicationem actionum, quæ impedit hominẽ a studio sapientiæ diuine. Vnde Ecclesiastici trigesimo octauo. Sapientiã scribe in tempore vacuitatis: & qui minoratur actu, sapientiã percipiet. Patet ergo quod operationis prædictæ nõ est principium natura vel gratia. Vnde relinquitur quod principium eius sit uicium. Et sic patet quod uni homini non sit licitũ habere plura talia beneficia. Et hoc satis potest manifestari si considerentur causæ propter quas aliqui credunt hoc sibi licere.

Causæ plurium beneficiorum, sed inefficaces.

Alij enim credunt hoc sibi licitum esse, quia beneficia illa bene expendunt. Alij quia nobiles sunt. Alij quia vicarios ponunt. Alij qui ad administrationem temporalium utiliter sunt propter sapientiã huius mundi, vel propter potentiam. Contra illos qui credunt quod bene possunt illa habere, quia bene expendunt illa: dicimus quod nõ sufficit medico bene expendere ea quæ sibi dantur ab infirmo, & nullã curam habere de infirmitate illius. Similiter non sufficit aduocato bene expendere salariũ, & se nõ intromittere de causã. Nec stipendiario sufficit stipendia

D E A V A R I T I A.

57

pendia sua bene expendere, & de guerra se nõ intromittere. Sic clerico habenti beneficia ecclesiastica non sufficit bene ea expendere, nisi faciat officia quibus illa annexa sunt. Contra illos uerò qui credunt se posse habere plura talia beneficia, quia vicarios ponunt. Primò dicimus quod eadẽ ratione laicus vnus, immo et mulier posset habere decem beneficia ecclesiastica: posset enim ponere vicarios. Præterea ridiculum est matrimonium contrahere spe ponendi uicarium: & qui hoc facit, uidetur incidisse in illam maledictionẽ Deut. 18. Vxorem habebit, & alius dormiet cum ea. Tertiò quærimus de uicario illo: vtrũ sit pastor uel mercenarius. Si mercenarius est, latro est, sicut prius ostensum est.

Quum ergo dicit aliquis: Bene possum habere hoc beneficium, quia ponam ibi vicarium, pene idem est ac si dicat, Bene possum illud habere: quia ponam ibi latronem, qui furetur, & mactet, & perdat. Io. 10. si uerò pastor est, quæ ratio est vtrũ habeas duas ecclesias, ipse uerò nullus? Nunquid dicit tibi Ioannes. id est, gratia Dei, vel in quo est gratia Dei, Non licet tibi habere uxorem fratris tui. Quartò quærimus a tali, utrum vicarius ille sit minus bonus, vel æquẽ bonus, vel melior quã ipse. Si minus bonus, tunc naturalis ratio dicit quod non recipiendus pro eo. Operarius enim in vineam alicuius conductus, non potest uicarium minus bonum ponere. Si uerò æquẽ bonus est vel melior, quæ causa est quod iste habeat duo beneficia, & ille nullum? Quintò quod ipse deberet attendere quid acciderit de primo vicario synagoga. Sic enim legitur Exod. 32. Moyses relinquens populum satis paruam moram facturus cum Domino, dimisit vicarium satis bonum Aaron, & tamen in reditu populum quem reliquerat fidelem, infidelem & idololatram inuenit. Præterea dixit Apostolus, quod si quis non laborat, non manducet. Quobrem ergo patet sciri aliquis de beneficio illo, ubi ipse non laborat? Ordinavit Deus ut qui seminat spiritualia, metat carnalia. Quare ratione ergo pauper vicarius spiritualia seminabit, & alius carnalia metet? Et quum Dominus dicat: Quos Deus coniunxit, homo non separet: quo iure denarius ille quem subditus offert vicario pauperi sibi spiritualia seminanti, accipiet a patrono male viuente? Et si quo ad forum contentiosum ius ibi videatur habere: tamen quo ad iudicium sacræ scripturæ ipse raptor est, usurpator sibi alterum eorũ quæ a Deo coniuncta sunt sine reliquo: id est mercedẽ sine labore: immo etiam homicidã reputatur, & respectu mercedarij quem defraudat, & respectu pauperum subditorum, quorũ sudorem

T O M V S I I.

Sudorem comedit. De primo legitur Ecclesiast. 33. Qui effundit sanguinem, & qui fraudem facit mercenario, fratres sunt. De secundo legitur ibidem. Qui aufert in sudore panem, quasi qui occidit proximum suum. Vltimò dicimus quod illi qui vicarium ponunt, qui sola cupiditate lucri seruiunt, & non amore Dei, talem amorem faciunt matri suæ ecclesiæ qualem amorem aliquis faceret suæ matri carnali, si pedem uerū ei auferret, & loco eius pedem ligneum substerneret. Pes ligneus non uiuit, nec corpori adhæret. Sic vicarius qui charitatem non habet, non est membrū vnū vita spiritali, nec adhæret corpori ecclesiæ. Sola enim charitate uiuit quis, & adhæret ceteris membris ecclesiæ. ¶ Contra illos qui dicunt quod possunt habere plura beneficia ecclesiastica, quia sunt nobiles, dicimus qd si filij Dei sunt, & ecclesiæ Dei utiles, non volentes excedere mensuram nobilitatis suæ, forsitan iustum est ut de beneficiis ecclesiasticis præ ceteris accipiant, si fieri potest absque iactura animarum. Sed si filij diaboli, quare ratione de bonis Domini accipient? Nunquid Dominus debet nobilitatem filiorum diaboli honorare? Similiter si inutiles sunt ecclesiæ Dei uel nociui suo prauo exemplo, non uidetur iustum quod præ ceteris commodum habent ab ecclesiā, ex quo ecclesiā commodum non habet ex eis. Dicit Lombardus, qd ipse non uult habere accipitrem qui capiat alandam, & comedat gallinā. Sic Dominus non uult habere in ecclesiā sua, qui multū constet ei, & nihil ei profint. Similiter si aliquis non est contentus illis quibus contentus esset si clericus non esset, & cum paterna hereditate exheredatus sit, superior tamen uult esse qd frater suus qd est hæres, non uidetur iustum esse qd Dominus eius superbiam pascat, uel sustentet. Cum enim superbia filia diaboli sit, non potest ad Dominum pascere eam. ¶ Contra eos qui credunt se posse habere multa talia beneficia, quia sapientes uel potētes sunt, quo ad seculū, dicimus qd auaritia & cupiditas docet eos in hac parte. In dolosa n. statera cupiditatis sibi nihil ponderat spiritua lia, sed sola temporalia. Vnde Bernardus loquens de auaris prælati: Optimi dispensatores rerū qui de maximis minimā, & de minimis maximam curam gerunt. ¶ Tertiò loco potest ostendi non solum quod malum sit plura talia beneficia habere, sed etiā qd nulli nisi cæco debeat hoc in dubitationem venire. Certum enim est quod nullus est princeps secularis in cuius curia licitū sit illi qui non habet nisi vnum equum, auenam quærere ad opus duorum uel ad plures equos: nec inuenitur aliquis armiger ita simplex,

D E A V A R I T I A.

88

simplex, qui hoc adducat in dubitationem. Quæ causa ergo est, ut in curia Dei, id est in ecclesiā in qua tot sunt qui de auena ecclesiæ non possunt habere ad necessitatem, licitum sit alicui qui non habet nisi vnum equum, auenam quærere ad plures equos? quomodo dubium est inter literatos, quod certum est inter armigeros? Nunquid potest Dominus bene dicere illud Prophetæ cum. Quis cæcus, nisi seruus meus? Præterea etsi licitum esset alicui quem habere plura talia beneficia: tamen nō expedit. Vnde primò Corinth. 6. Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt. Licet Apostolo sumptus à subditis sumere, sed non expediebat: quia pseudo Apostoli haberent inde occasiōem quærendi & lucrandi. Sic licet licitū esset alicui viro honesto & discreto habere plura talia beneficia: tamen quia amatores temporalium accipiunt inde exēplum cupiditatis & auaritiæ, nō expedit. Sicut māducare idolo thitum, in se licitum est homini discreto qui non comedit illud cū ueneratione idoli: tamen coram infirmis & simplicibus peccatum est comedere idolo thitum: ipsi. n. credentes illud comedi cum ueneratione idoli, scandalizabant ut inde. unde B. Bern. Spiritualis homo quia oīa diiudicat, ut ipse à nemine iudicetur, omne opus suum trina quadam consideratione præuenit. ¶ Primò quidem an liceat, deinde an deceat, postremò an expedit. Licitū dicitur aliquid in respectu ad Dei prohibitionē. Decens dicitur in respectu ad conditionem personæ. Expediens uero in respectu ad offensionē proximi. Considerare ergo debet sapiens an illud quod facturū est, licitū sit, id est, à Deo nō prohibitum: deinde an deceat personā eius: aliquid enim decens esset in aliqua persona qd tamen indecens est in alia. Præcipue uero in uiris literatis qui deberent spiritualiter esse oculus ecclesiæ, indecens est terreneitas & macula cupiditatis & auaritiæ: à talibus. n. præcipue sumitur exemplum, & ad eos specialiter pertinet illud Apostoli 1. Thess. 5. Ab oī specie mala abstinere uos. Et illud Rom. 12. Prouidentes bona non tantum coram Deo, sed etiam coram omnibus hominibus.

Quæ faciant ad detestationem plurium beneficiorum.
D detestationem uero huius peccati. Primò facit maledictio quā facit Dñs illis qd sunt in peccato isto Esa. 60. dicēs, Vx qui coniūgitis domū ad domū. Quomodo qd abque peccato habet, qd cum maledictione Domini habet? Secundò mutilatio ecclesiæ quæ inde prouenit. Non uidetur innocens esse, qui matrem suā vno mēbro mutilat. Sic innocens nō est qui matrem

T O M V S I I.

matrē suam ecclesiā mutilat, procurando q̄ minus habeat unū membrū quā debeat habere: q̄ si dicatur q̄ ecclesiā licet non habeat omnia membra quo ad substantiā, tamen habet quo ad officia, unus. n. habet officium plurimum. Respondemus, quod licet in monoculo vnus oculus suppleat vicem duorum, non tamen tantum ualet habere vnum oculum sicut habere duos. Nec bene feruieret matri suę carnali, qui procuraret v. loco duorū oculorum unicum haberet. Tertiū facit ad detestationē huius peccati monstruositas & cōfusio quę inde prouenit in ecclesiā Dei. Prouenit. n. ex hoc peccato q̄ diuersę ecclesię habent eundē oculū. Inauditū est diuersa corpora idē habere mēbrū. Ex hoc ē peccato accidit quod eadem persona simul & semel diuersa replet loca, qđ uidetur esse cōtra naturam. Item accidit inde quod oculus unius ecclesię os est in alia ecclesiā: quia archidiaconus unius ecclesię cantor est alterius. Accidit enim quod oculus unius ecclesię distat ab ea plusquam per dietam unam. Si aliquis cæcus reputatur, & si oculos suos habeat in bursa sua: nunquid talis ecclesiā reputanda est cæca, a qua oculi eius tantum distant? Oculi enim sapientis in capite eius: stultus autē in tenebris ambulat, ut dicit Salomon Eccl. 2. Oculi stultorum in finibus terrę. Prouerb. 17. Peccatum autē inā introducit quodammodo in Ecclesiā Dei heresum Sabellii, qui dicebat Patrem esse Filium. Cōtra quod dicit August. quod hoc non inuenitur, nec in natura, nec supra naturam, quod eadem persona sit Pater & Filius: intellige respectu eiusdem. Sed sic uult facere peccatū istud. Accidit enim qđ duo sunt decani in duabus ecclesiis, & uterq; canonicus est in utroq; & sic uterque est Pater & Filius respectu vtriusq;. Pręerea istud peccatum facit, quod eadem arbor simul & semel in diuersis hortis plantata sit. Sed non uult Dominus in aliquo de hortis suis arborem esse quę fructum non faciat. Vnde Lucę 13. dicit de ficulnea non faciere fructum. Succide illam: ut quid terram occupat? Vnde queritur quod in utroque orto fructum facere debeat arbor talis, & sic quod duplex officium facere debeat, qui duplex beneficium sufficiens habet. Qua ratione enim primo beneficio ad unum officium obligatur, eadem ratione secundo ad secundū. ¶ Quarto facit ad detestationē huius peccati uilitas quę ibi est. Vilium. n. personarum & abiectarum est, causa lucri periculo se exponere: unde uiles se uidentur ostēdere, quando prę nimio desiderio lucri incedunt per illam viam quam tot boni uiri asserūt latronibus plenam: pręcipuē cū uideant literatos uiros, qui per eam

DE AVARITIA.

89

eam cōperunt ire, ad ultimum relinquere eam, & non audere viam transire. Relinquunt enim: nec audent mori cum multitudine talium beneficiorum. Pręerea si aliquis cibum assereretur uenatus a multis bonis uiris, licet alii essent qui contrarium assererent: tñ qui aliter haberent cibos sufficienter, non committerēt se discrimini ut cibum illum comederent. Mirum est ergo quomodo ille qui habet vnum beneficium sufficiens audeat suscipere aliud, quum tot boni uiri asserant ibi periculum esse. Pręerea satis possent erubescere illi ad quos pertinet querere qualiter Deo seruire possent gratius ad placitū suū, quomodo hoc solo cōtenti sunt ut seruiant sic ei, ne ipse interficiat eos. Non curant. n. quid sit illud quod faciunt, dummodo mortale nō sit, nō attendentes quod dicit Bernardus loquens ad uiros perfectos: Non est vestrum, inquit, languere circa cōmunia pręcepta, nec attendere quid Deus pręcipiat: sed quid uelit, probantes quę sit uoluntas Dei bona, bene placens & perfecta. ¶ Quinto facit ad detestationem huius peccati, hoc q̄ talis multiplicatio beneficiorum circa unam personam frequenter generat apostema superbię in illa persona: sicut in corpore humano nimia collectio humorum circa aliquod membrorum solet apostema generare. Superbia enim similis est illi apostemati, quod uocatur, Noli me tangere. non enim potest sustinere superbus, quod uirtus eius reprehēdatur. ¶ Sexto faciūt ad detestationem huius peccati diuersa exempla. & de multis pauca ponemus testimonia. Seneca in libro de beneficiis ait, q̄ quidā cū illi ob uirtutē & rem publicā bene gestā tantum agri decerneretur quantum vna die arādo circumire posset. Nō est opus, inquit, mihi cui plus quā uni ciui opus sit. Et subdit Seneca: Quāto maioris uirtutis putas respuisse munus, quā meruisse? Et Dauid in Psal. A fructu frumenti vini & olei sui multiplicati sunt. Et subiungit de se. In pace in idipsum dormiā & requiescam. Quasi diceret, Alii multitudinē temporalium querunt: sed mihi adhærere Deo bonū est. Consultauit Iethro Moysi, onus suum partiiri in plures, ut secū esset Deus. Isti uerō congregare uolunt multa onera in unum, ut ab eis recedat Deus. Isti nō possunt dicere illud Psal. Vnicus & pauper sum ego: cū trini in personis uolunt esse, non unici. Ille qui trinus uult esse in personatibus, cū vnus sit in substantia, vñ dicere illud uerbū diaboli, Ero similis Altissimo. ¶ Sexto reprehēdibilia in habentibus plura ecclesiastica beneficia. Et q̄ pręsentia pastoris sit gregi necessaria, tripliciter ostenditur. Sex

Tom. Secundus.

M autem

TOMVS II.

aurem videntur reprehensibilia esse specialiter in talibus personis. ¶ Primò est reprehensibilis absentia, cum officium eorum requirat presentiam tribus de causis. Primò propter gregis pestilentiam. Vnde ad eum potest dici illud verbum Seneca: Tantum habes negotij quantum medicus in pestilentia. Alij enim lupi solo clamore exterrètur, sed de lupo infernali legitur Iob quadragessimoprimum. Non fugabit eum vir sagittarius: in stipulam versi sunt ei lapides fundæ. Pauci sunt quos lupo infernalis singulis diebus non teneat vel per aurem, vel per linguam, vel per aliud membrum. Illo membro tenetur, quia à lupo infernali qui committit peccatum. Necessaria est ergo pastoris presentia quæ oues de ore lupi eruat. Vnde legitur Amos tertio: Quomodo si eruat pastor de ore leonis duo crura aut extremum auriculæ, sic eruimini filij Israel. Tertio, necessaria est presentia pastoris propter simplicitatem & indefensionem ouium. Certum. n. est quod inter omnia alia animalia vnu de simplicioribus & minoris defensionis est ovium. Cetera animalia vel velocitate, vel astutia, vel fortitudine & dentibus & ungibus quasi quibusdā armis secuta sunt ab hostibus suis: sed ovium nihil horum habet: ideo necessaria est ei presentia pastoris qui eam defendat. Similiter est in omnibus spiritualibus. Multi enim maioris simplicitatis sunt, quam ovium vel caprarum: ovium enim vel capra naturaliter fugit lupum: ovem vero spirituales voluntarie in ore lupi infernalis se ponunt. ¶ Secundò reprehensibile est in talibus personis, quod supra suam virtutem spondent. Contra illud Eccl. 8. Non spondeas supra virtutem tuam: quod si sponderis, quasi restituens cogita. Supra virtutem suam spondet qui animam suam in susceptione primæ ecclesiæ impignoravit, & adhuc aliam ecclesiam suscipit, cum aliam animam non habeat quā in pignus pro secunda Ecclesia ponat. Dominus animam suam posuit pro omnibus suis: & si ex culpa pastoris eas amiserit, super animam pastoris periculum erit. ¶ Tertio reprehensibile est circa habentes plura beneficia hoc, quod ipsi se offerunt ad fideiussionem periculosissimam, & instantè rogant ut ad eam recipiant: & si recepti fuerint, de ea gaudent quasi inuenerint thesaurum. Solent prudentes huius seculi vitare, quod non fideiubent pro aliquo, propter pericula quæ ex fideiussione solent evenire. Ad fideiussionem vero longè periculosiorè multi se offerunt. Vnde Proverb. 22. Noli esse cum his qui desigunt manus suas, & qui vades se offerunt pro debitis. Si enim non habes unde restituas, quid

causæ

DE AVARITIA.

90

causæ est ut tollat operimentum de cubili suo? ¶ Qui curam animarum suscipit manus suas desigunt id est, obligat. ¶ Sex sunt ad quæ se obligat qui curam pastoris suscipit. ¶ Primò ad excolendam terram ecclesiæ. Ierem. 1. Ecce constitui te hodie super gentes, & super regna, ut euellas & destruas, & disperdas, & dissipes, & edifices, & plantes. ¶ Secundò ad liberationem. Vnde Prou. 24. Erue eos qui ducuntur ad mortem. Tertio ad spiritualium infirmitatum curationem. Vnde Dominus in Euang. Matthæi nono. Non est opus valentibus medicus, sed male habentibus. Et videntur medici spirituales deteriores esse temporalibus medicis tribus de causis. Primò quia nullorum agrorum curam recusant, quantumcumque incurabiles videantur. Secundò, quia licet de arte spiritualis medicinæ nihil nouerint, tamen curam recipiunt. Tertio quia mercedem ab infirmis recipiunt & de infirmis non intromittunt. Hæc enim tria in medicis corporum quantumcumque mali sunt, non solent inueniri. Quarto obligat ad prouisionem eorum quæ spirituali vite sunt necessaria. Vnde Matthæi vigesimo quarto. Quis putas est fidelis seruus & prudens, quem constituit Dominus super familiam suam, ut det illi in tempore tritici mensuram? Bene enim deberet præmeditari, qui tantam familiam suscipit, utrum habeat unde ei possit prouidere. ¶ Quintò obligat se ad prebendum ducatum. unde Ioannis decimo, dicitur de pastore. Cum proprias oues emiseric, ante eas vadit, & oues eum sequuntur. ¶ Sextò obligat se ad placandum Deum, propter quod oportet ipse placeat. Quomodo enim placabit qui non placet unde Gregorius. Quomodo is qui displicet ad intercedendum & cetera. ¶ Sequitur de prædicto verbo. Si enim non habes unde restituas &c. Operimentum quo cubile conscientie debet esse ornatum ut Deus ibi quiescat, est gratia Dei. Hoc operimentum amittit qui supra vires suas curam animarum suscipit. unde Prouerbiorum vigesimo. Tolle vestimentum eius qui fideiussor extitit alieni, & pro extraneo aufer pignus ab eo. Idem vocatur hic vestimentum prius operimentum. Et est sensus: Tolle vestimentum: id est, tollendum prædica. Et subditur ibi, Suavis est homini panis mendacij: sed eos eius implebitur calculo, Panis mendacij vocatur quod acquiritur ex mendaci promissione cupidi, qui curam animarum suscipit: sed os eius calculo ardenti implebitur. Vnde Prouerbiorum undecimo. Alligetur malo, qui fidem facit pro alio. De illis qui post fideiussionem gaudent, dicitur. Prouerbiorum decimo septimo. Stultus plaudet manibus suis, cum sponderit cum amico.

T O M V S II.

Cuius causa hæc? quia non intelligit quid fecerit: pro infirmis enim de quorum salute desperant, se responso constituit, cum curam animarum suscipit. ¶ Quarto, reprehensibile est in talibus quod post fideiussionem non curant de hoc quod fideiusserunt, non attendentes quod legitur Prouerb. 6. Fili mi, si sponderis pro amico tuo, defixisti apud extraneum manum tuam. Illaqueatus es verbis oris tui, & captus propriis sermonibus. Fac ergo quod dico fili mi, & temetipsum libera: quia incidisti in manum proximi tui. Discurre, festina, suscita amicum tuum. Ne dederis somnum oculis tuis, nec dormitent palpebre tuæ. Fideiussionem istam attendebat abbas quidam de grandi sylua, in cuius domo dominus Guilielmus de Montepessulano factus monachus, abbatem pro salute sua fideiussorem recepit: qui diu conuersatus, ibi honeste migravit ad Dominum. Ad quem abbas peractis exequiis direxit sermonem in hunc modum: Frater Guilielme, velle scire si Deo placeret, utrum de fideiussione quam tibi feci, absolutus sim: qui licet per dimidiam diem mortuus fuisset, respondit diuino miraculo: Domine abbas absolutus es. ¶ Quinto reprehensibile est talibus personis quod ipsi defraudant plurimos. Primo Deum honore & seruitio. Deberet enim habere duplex seruitium de duobus beneficiis, & non habet nisi vnicum. Secundo, corpus ecclesie debilitat membri unius ablatione: sicut corpus unius hominis debilius est ex defectu pedis. Tercio, defraudat aliquem pauperem clericum qui deberet alterum illorum beneficiorum habere. Quarto uicarium, cum uicarius habeat laborem, & ipse mercedem. Quinto subditos a quibus meritis carnalia, cum eis non seminet spiritualia. ¶ Sexto reprehensibile est in talibus personis quod ipsi reputant beneficium, quod est onus ualde periculosum. unde Lucæ. 22. Reges gentium dominantur eorum, & qui potestate habent beneficia uocantur: uos autem non sic, supple, uocandi estis beneficii. Solam dispensationem alienorum habetis: constat ergo quod quando quis committit dispensationem alicui quæ laboriosa est licet, uictum & uestitum in ea ei concedat, potius eum onerat quam beneficii ei impedit.

De multiplici periculo quod est in dispensandis rebus ecclesiasticis.

Multiplici uero ratione periculosa est dispensatio bonorum ecclesiasticorum. Primo, quia difficile est quod dispensator placeat Domino, & familie simul. Etiam difficile est gratia familie non querere, cum ipsa præfens sit, & dominus sit quasi absens. unde relinquunt quod difficile sit dispensatores bonorum eccle-

D E A V A R I T I A.

91

sia gratiam Dei habere. Secundo, periculosa est, quia computationem multum differtur. Computatio autem dilata multa facit obliuisci: sicut B. Bern. dicit. Dilatio ista securos reddit dispensatores & absque timore furantes. unde Eccl. 8. Quia non profertur cito contra malos sententia, filij hominum absque ullo timore peccant malum. Et Matth. 24. Si dixerit malus seruus, Moram facit dominus meus venire, & coeperit percutere conseruos suos, manducet autem & bibat cum ebriosis. Veniet autem dominus serui illius in die qua non sperat, & hora qua nescit vel ignorat, & diuidet eum, partemque eius ponet cum hypocritis: illic erit fletus & stridor dentium. Tercio, periculosa est: quia dominus omnia videt quæ fiunt a dispensatore. Si dicat aliquis per dispensationem platorum hoc fieri quod unus habeat plura beneficia. Respondeo quod si prelati omnia beneficerent, non dixisset Dominus de ipsis Matth. 23. Secundum opera eorum nolite facere. Unde Bern. Non sum tam rudis ut ignorem uos positos dispensatores: sed in edificationem, non in destructionem: ubi necessitas urget excusabilis dispensatio est, ubi utilitas prouocat dispensatio laudabilis. Utilitas dico coram domino, non propria. nam cum nihil horum est non plane fidelis dispensatio, sed crudelis dispensatio est.

De pluralitate Missarum. Et in quibus casibus

liceat dicere plures Missas.

Dictum est de primo signo auaricie quæ apparet in ecclesia Dei, scilicet de pluralitate beneficiorum. Nunc dicendum est de secundo signo, scilicet de pluralitate missarum. Et verum est quod in die natalis Domini licet celebrare tres Missas, in aliis diebus in tribus casibus licet celebrare duas. Primus casus est, quando necessitas requirit ut una de die celebratur, alia pro defunctis. Secundus est, cum necessitas peregrinorum, vel hospitum, vel infirmorum hoc requirit. Tercius casus est, cum tempus nuptiarum labitur: tunc si necessitas poterit quis plures missas pro nuptiis celebrare: ita tamen quod nunquam propter aliquam necessitatem debet celebrare nisi duas, nec duas et causa adulationis vel cupiditatis, quia tunc est peccatum mortale. Quod autem cupiditas pluralitatem missarum adinuenerit, uideri potest ex hoc, quod ille qui habet duas tenues ecclesias, in utraque uult missam celebrare cum horas canonicas uix in altera earum uelit dicere cuius rei alia causa non potest esse, nisi quod ad missam offertur, ad horas canonicas non.

Multiplex malum ex pluralitate Missarum.

Potest autem ostendi multipliciter quod hoc sit malum, aliquem in die plures missas celebrare. ¶ Primo per illud uer-

T O M V S II.

būm Augu. Quotidie eucharistiam sumere, nec laudo, nec uisum
pero: qui non audebat laudare quotidie semel sumi eucharistiam:
nunquid laudasset eam bis in die sumi? imò fortitan grauiter plu-
ries fumentē puniūisset. ¶ Secundo potest idem ostendi per hoc,
q̄ maius est consicere quam simpliciter communicare. unde cū
nō liceat alicui clerico pluries communicare, non est licitū ali-
cui pluries celebrare. Et forsitā si nihil offerretur celebrātī, sicut
nihil offertur laico communicanti, nunquā fuisset pluralitas mis-
sarū introducta in ecclesia Dei. ¶ Terra potest idem ostendi per
hoc quod dicit glossa super illud ad Heb. 5. Tertia super se uenit
tē imbrē bibens &c. Prædicatio si rara est, non sufficit: si assidua,
uilescit. Idem uerum est de celebratione missarum: si enim aliq̄s
pluries celebret, uilescit ei opus illud superangelicum. non enim
concessum est angelo, ut ad prolationem talium uerborum, sub
specie panis gloriosum Christi corpus incipiat esse: nec exhibet
reuerentiam præsentie creatoris sui quam deberet. ¶ Quarto po-
test idem ostendi per hoc, q̄ filii Israel non colligebant de man-
na nisi gomor unū per singula capita. Manna enim propria figura
fuit Domini corporis. De hoc habetur Exod. 16. ¶ Quinto po-
test ostendi idē per hoc, quod agnus paschalis semel in anno im-
molabatur. De quo legitur Exod. 12. ¶ Sexto potest ostendi idē
per hoc, q̄ uerus agnus, scilicet Christus, semel tantum immola-
tus est, & sacerdos in ueteri lege tantum semel in anno cum san-
guine intrabat sancta sanctorum.

De pluralitate officiorum in eadem missa.

Sequitur de tertio signo auaritiæ, scilicet de pluralitate offi-
ciorū in eadē missa: qd̄ licet interdū ex deuotione fiat, uerius
tamen uidetur quod cupiditas hoc adinuenit. In eisden
matutinis nullus laudes triplicat: in missis uerō cupiditas hoc
adinuenit, ut si nō offerat ad unū officiū, ad aliud saltē offeratur.

De multiplicatione altarium sine necessitate.

Quariū autem signum est multiplicatio altarium: absque
necessitate facta, non ex deuotione, sed ex cupiditate. Vñ
Osae 8. Multiplicauit Ephraim altaria ad peccādū: factæ
sunt ei aræ in delictum. Hostias offerent, immolabunt carnes &
comedent, & Dominus non suscipiet eas. Mira insania est quod
altaria multiplicentur ad peccandum, quæ purē deberent fieri ad
Deum placandum. Corpus Dominicū super huiusmodi alta-
ribus ex cupiditate immolatum a Deo non suscipitur, quantum ad
operationem immolantis. Simile legitur Ierem. 9. ubi sic legitur:

Nun-

D E A V A R I T I A.

92

Nunquid carnes sanctæ auferent a te malitias tuas?

De conseruatione fructuum.

Quintum signum auaritiæ est, conseruatio fructuum, in his
qui habent annuos redditus sufficientes, quorum fatui-
tas multipliciter potest ostendi. ¶ Primò per hoc, quod
ipsi uidentur esse similes cuidam stulto, qui uidens quendam ma-
gnuū fluiuiū impetuosē currentem, cogitauit quod cito pertrā-
sisset, & mutuatus est uasa a uicinis suis, & retinuit in ijs de aqua
illa, ne cū pertransisset aqua fluiui indigentiam haberet. Annuū
redditus quos habent clerici sunt, uelut fluiuius iugiter manans:
sed diuitie laicorum qui non habent ita annuos redditus, sunt
uelut torrens qui quandoque siccatur. Vnde non est mirum si
ipsi reseruant de fructibus suis. ¶ Secundo potest ostendi fatuitas
talium per hoc, quod ipsi de porzione pauperum uolunt thesau-
rum facere, uel possessiones acquirere, cū ipsi pauperes fame &
frigore moriantur. Contra quos dicit Hierony. Accipisse paupe-
ribus erogandum & esurientibus plurimis: uel cautum esse, uel ti-
mendū, apertissimi sceleris est: aliquid exinde subtrahere, om-
nium prodonum crudelitatem superat. Idem: Optimus dispensa-
tor est, qui nihil sibi reseruat. Suspecta est mihi charitas quæ ali-
ter diligit proximum, aliter seipsum. Portionem suam de bonis
ecclesiasticis integrē accipit, scilicet & uictum & uestitum suū.
Pauperes uerō esurientes & nudos dimittens: diuites thesauriza-
re facit de portione, non attendens quanta iniquitas sit, quod pau-
perum est, successori suo diuiti reseruare, cum uniuersaliter dis-
sua deat Dominus in terra thesaurizare. Matt. 6. non uidetur esse
concessum prelatis ecclesiæ qui exemplo suo debent alios ad cō-
temptum terrenorum prouocare, quod ipsi in terra thesaurizēt.
¶ Tertio potest fatuitas eorum ostendi per hoc, quod ea quæ ipse
subtrahunt pauperibus aufert eis tyrannus uel maior prelatus.
Iuxta illud August. Hoc tollit fiscus quod non accipit Christus.
¶ Quarto potest fatuitas eorum ostendi per hoc, quod ipsi igno-
rant qualem successorem habituri sint. vnde Eccl. 2. Detestatus
sum omnem industriad meam, qua sub sole studiosissimē labora-
ui habiturus hæredem post me, quem ignoro utrum sapiens aut
stultus futurus sit. & dominabitur in laboribus meis &c. Cōgruū
esset ut prelatus qui bona ecclesiastica purē a Christo recepit,
membris Christi ea impederet. Iuxta illud Eccl. 1. Ad locū unde
exeunt flumina reuertentur. Fatuum autem uidetur esse hoc,
quod homo qui bene pōt dispensare reseruet eius dispensationis.

M 4 9

T O M V S II.

qui forsitan in uoluptates & uanitates expendet. Illud etiā erit materia peccati: quod potuit esse materia virtutis. Contra illū q. sic facit uidetur esse illud Hierony. Da, inquit, pauperibus, nō lo cupletibus, non superbis. De quo necessitas sustentetur, non quo augcantur opes. Pars sacrilegij est, non dare pauperibus res pau perum. ¶ Quinto potest ostēdi fatuitas eorum per hoc, quod me lius esset quod ipsi de eis quā sibi abundant eleemosynas facerēt ante mortem, quā si fieret eleemosyna illa postquā mortui essent. Eleemosyna enim ante mortem facta, est velut lucerna quę præ fertur homini custodiens eum ne cadat in foueam inferni. Elee mosyna post mortem facta, est quasi lucerna quę fertur homini post tergum, quę non custodit eum a casu foueę. Si enim in pec cato mortali decesserit nulla eleemosyna quę pro eo fiet libera bit eū ab inferno. Vnde eleemosyna facta pro aliquo in uita ip sius, ualde melior est quā illa quę fit post mortem. Illa quę fit post mortem, non ualet ei ad plus, nisi ad liberationē a pœna pur gatorij: illa autem quę fit in uita, potest Domini mereri gratiam & gloriā, & liberationem a debito pœnæ æternę, & a pœna pur gatorij, & abundantiam bonorum temporalium, & multa alia. Pie tas enim ad omnia utilis est, promissionem habens uitę quę nūc est, & futurę, ut legitur 1. ad Timoth. 4.

De promotione puerorum ad sacros ordines & dignitates.

Sequitur de sexto signo Auaritię, quod est promotio puerorū ad sacros ordines & ad ecclesiasticas dignitates. A quo pecca to ualde est cauendū ecclesię Dei. (Valde. n. est nociuū, quod innuit Salomō Ecclesiast. 10. dicens. Vx tibi terra cuius rex puer est. Et Dominus Esa. 3. comminatur hoc synagoge tanquam pœ nam magnam, dicens: Dabo pueros principes eorum. ¶ Multipli ci autem ratione cauendum esset ecclesię ab hoc peccato. ¶ Primo propter defectum sapientię, qui est in pueris, unde Aristote les. Nemo iuuenes eligit duces, eo quod non constet eos esse pru dentes: Et Iob 12. In antiquis est sapiētia, & in multo tēpore pru dentia. Et etiam si scientia esset in talibus personis, non tamē ha bent experientiam, quę ualde necessaria est rectoribus, unde Ecclesiast. 14. Qui non est tentatu quid scit? Vir in multis exp tus, cogitabit multa. Et deinde subditur: Qui non est expertus, pauca recognoscat. ¶ Secundo propter defectū uirtutis, unde Ec clesiast. 7. Noli quærere fieri iudex, nisi ualeas uirtute irrumperē iniquitates, ubi dicit Glossa, Debet quisque uirtutes p̄prias per pendere, & pro quantitate uirium curam aliorū suscipere, ne dū

delectatur

DE AVARITIA.

93

delectatur, loco glorię fiat subditis author ruinę. Oportet prelā tū ecclesię inflexibilem esse. Aetas iuuenilis uel puerilis tenera est in iudicium: sicut uirga antequā adulta sit flexibilis est. Vnde glossa super illud Ecclesiastici 10. Vx tibi terra, cuius rex puer est, cuius aetas leuitati & inconstantie proxima est. ¶ Tercio cauendū est ecclesię a promotione iuuenum: quia incertū est quales futuri sint. Vnde Prouerbiorum 30. Tria sunt difficilia mihi, & quartum penitus ignoro: Viam aquilę uolantis in celo, uiam co lubri super petram, uiam nauis in medio mari, & uiam uiri in ado leſcentia sua. Et si ualde incertus sit uolatus aquilę in celo, eo quod diuertat se ad cadauer, & incessus serpentis, quia tortuose incedit: & uia nauis in medio mari, quia uariatur secundū quod uentus uariatur nullum tamē horum se dicit Salamon penitus ignorare, nisi solum uiam uiri in adoleſcentia sua. Vnde sapiēti res Salomone se uidentur facere illi qui propter signa aliqua bo na quę uidentur in iuuenibus, asserunt eos futuros bonos, & fa ciunt eos promoueri, non attendentes quod oportet columnam prius robur suum accepisse quam ponatur in ædificio. Ibi enim non acciperet robur. Illi etiam qui iam boni sunt in p̄latione bonitatem suam amittunt uel per superbiam, uel aliquod alio rum uiriorum. Vnde de superbia habetur 1. ad Timotheum 3. Nō neophytum, ne in superbiam elatus in iudicium incidat diaboli. Vnde dicit Glossa, in arrogantiam, quę est ruina diaboli, inci dunt, qui puncto horę nondum discipuli sunt magistri. Tales uoluptatibus uacant. Vnde post illud Ecclesiast. 10. Vx tibi terra cuius rex puer est, subditur, Et cuius principes mane comedūt. Et super illud Ecclesiastici 12. Adoleſcentia & uoluptas uana sunt, dicit interlineat, quod uoluptas carnis comes est adoleſcentię. Ignis concupiscentiarū quasi naturaliter in iuuenibus est, cui igni materia ministratur, quando p̄lati efficiuntur. Habent enim diuitias quę sunt materia gulosi atis: habet etiam mulieres quarum custodes sunt. Vnde consequens est ut gule & luxurie intendant. Ex quo gallo non succincto lumbos gallinę tradun tur, bene potest quilibet cogitare quid ex hoc possit sequi. Prius tentandum esset qualiter ipsi regerent se, priusquam alij regēdi committerentur eis, unde Augustinus. Prius uide si nō it diligere teipsum, & commisto ubi proximum. Si autem non nō it dilige re te, timeo ne decipias proximum sicut te. Attendendum etiam esset antequam committeretur alicui familia ad pascendum, a nō habeat unde etiam pascat. Ridiculum est quod famelici & nud

ueli: msa

T O M V S I I.

uestimenta & alimoniam alijs promittant, & vlceroſi medicos ſe
iaſcent. Porius decere tales verbum illud Eſaia 3. Non ſum medi
cus, & in domo mea non eſt panis &c. ¶ Quarto cauendum eſt
à promotione iuuenum propter deriſionem hoſtium. Derideri
enim poteſt eccleſia ab inimicis ſuis cum ipſa ſenuerit ſi nubat
puero, & pro ſponſo habeat quem deberet portare in gremio, &
lactare lacte ſimplicis doctrine. Et poteſt ei dici illud. Pro patri
bus tuis nati ſunt tibi filij. Quando enim debuit nubere illi qui
pater poſſet eſſe, ipſa nubit illi cui opus eſt matre. ¶ Quinto ca
uendum eſt eccleſie à promotione talium: quia ſcandalizabitur
populus de talium promotione ſubita. vnde ſuper illud 1 ad Ti
motheum 3. Non neophytum &c. dicit gloſſ. Heri in theatro, ho
die in eccleſia, velperie in circo: hodie in altari, dudum fautor hi
ſtrionum, nunc conſuprator eſt virginum. Et quod legitur ibi.
Cui opus eſt patrono, mihi parant deſenſorem: & cui opus eſt pæ
dagogo, mihi inſtituunt doctorem. ¶ Sexto cauendum eſſet eccle
ſie à tali promotione: quia ſicut ſenectus exornat quodammodo
eccleſiaſticas dignitates, ſic pueritia quaſi deturpat eas. Ad primū
pertinet quod legitur Eccleſiaſt. 25. Quam ſpecioſum canicie iu
dicium, & preſbyteris cognoscere conſilium. Quam ſpecioſa ve
ternis ſapientia, & glorioſus intellectus, & coſilium. Corona ſenū
multa peritia, & gloria illorum timor Dei. Ad ſecundum pertinet
illud verbum quod dicit quidam de Nerone. Nero quum quoſ
dam ornare uellet, non ipſos ornauit, ſed ornamento deturpauit.
Et in ueritate quum preſbyter idem ſit quod ſenior, ordo ſacer
dotalis ad ſenes uidetur pertinere: & quaſi contraria de aliquo ui
dentur dici, quum dicitur eſſe iuuenis preſbyter. Idem enim eſt
acti diceretur iuuenis ſenior. unde Dauid in Pſal. cathedrā ſenio
attribuit, dicens: In cathedra ſeniorum laudent eum. ¶ Septimō
cauendum eſſet eccleſie ab huiusmodi promotione, quia multis
exemplis mouetur ad hoc. Primo exemplo Domini, qui XXX. an
no incepit facere opera quæ ad prelatos pertinent. Et Ezechiel
deſcribitur in XXX. anno fuiſſe quando uidit uisiones. Petro etiā
& non Ioanni comendauit Chriſtus eccleſiam. Vna potuit cauſa
eſſe, quia Ioannes erat adoleſcens. Apud Hebræos etiam prohibi
ta eſt lectio principij Geneſeos, & ſinis Ezechielis, & Cātica Cā
ticorū ante trigefimū annum. Et alia exempla ad idem poſſunt ad
duci. Sed forte aliquis obijciat, quod Ieremias puer ad predican
dum miſſus ſit. Et Timotheus adoleſcens episcopus ordinatus ſit.
Et Salomon ante trigefimum annum in regem promotus. Cui
reſponderi

DE AVARITIA.

94

reſponderi poteſt, quod Ieremias antequam predicaret, audiuit.
Ego dedi te hodie in ciuitatem munitam, & in columnā ferream.
ut legitur Ierem. 1. Si Dominus uirgam unam in unam magnam
columnam commutaret, iam poſſet poni pro columna in edificio.
Nō tamen ex hoc ſequitur quod uirga ſimpliciter ſit uilis ad
hoc ut ex ea columna fiat. Sic licet Ieremias quaſi miraculoſe ſa
piens & robuſtus factus ante etatem ſolicam ad predicandum ſit
miſſus, non tamen hoc ad conſequentiam eſt trahendum. De Ti
motheo uerō reſponder beatus Bernardus: Da mihi talem Timo
theum, & ego cibo ſi uis eum auro, & poto balfamo. Pauci inue
niuntur hodie ſimiles Timotheo. De Salomone uerō dici poteſt
quod forſitan ideo male accidit Salomoni, quia adeo iuuenis fa
ctus eſt rex. Diuitiæ enim & deliciæ quaſi inſatuaerunt eum.
Præterea ſpiritalis grata eſt ei facta. Dedit enim ei dominus ſu
bito cor ita ſapiens quod nullus ſimilis ei fuerit.

De libenter currentibus ad nummos horarios &c.

Sequitur de ultimo ſigno auaritiæ, quod eſt concurſus ad nū
mos horarios & ad proceſſiones, & ad cætera loca in quibus
ſolet offerri. Hoc ſignū auaritiæ in multis locis apparet in ec
cleſia Dei. Vidimus enim clericos concurrere ad horas illas ad
quas decantandas conſtituta eſt certa pecunia, ſicut piſcis cōcur
rit ad panem in aqua proiectum, de alijs uerō horis nō curat. Vnde
de in quibusdam eccleſijs uocantur à laicis horæ illæ in quibus
nummi dantur, horæ nummi. Quod ſatis indecens eſt. Similiter ſi
aliquod ſunus eſt in aliqua uilla, cōcurrunt illuc ſacerdotes & cle
rici de circumiacentibus uillis, ut poſſit dici de illis quod dicit
Dominus Matthæi 14. Vbi canque fuerit corpus, ibi congrega
buntur & aquilæ. Et Ioh 39. dicitur de aquila, Cōtemplatur eſcā,
& oculi eius de longè proſpiciunt. Et ſubditur: Vbi canque fuerit
cadauer, ſtatim ad eſt. Piſces eſcā non ſentiunt niſi eis proxima
fuerit: ſed tales ſunus ſentiunt etiam ſi diſtat ab eis per una leu
cā, uel p duas, & ſtatim cōcurrunt. Vnde ſimiles ſunt uulturibus
de quibus dicit, & exiſtentes in regione una ſentiūt cadauera ſua.

De peccato indignè conſciendi. Caput XII.

VIA Simonia & alia peccata de quibus proxi
mo loco dictum eſt frequenter ſolent comitari
peccatum indignè conſciendi. Ideo ſubiunge
mus hic tractatum de peccato illo, & Primō a
gemus de his que pertinent ad dignitatem con
ſciendi: deinde agemus de his que faciunt ad
detecta

T O M V S I I.

detestationem huius peccati. ¶ Ad hoc uero q̄ aliquis dignè cō-
ficiat, Primò necessarium est ut probet seipsum homo, & sic de pa-
ne illo edat, & de calice bibat. Sicut ille qui uult infundere ali-
quem pretiosum liquorē alicui uasi, prius probat uel tentat utrū
uas sit mundum uel immundum, sanum uel corruptum: sic debet
videre de se sacramentum altaris suscepturus. Ista probatio uo-
catur diiudicatio in eodem capitulo, ubi dicit Apostolus: Si nos-
metipso iudicarem, non utique diiudicemur. ¶ Secundò
immunditia inuenta in se necesse est ut homo eam abluat. Mani-
bus. n. illotis accedere ad mensam Domini ualde indecens est: &
in hoc peccant multum aliqui sacerdotes, qui cū singulis die-
bus bis manus corporis lauent ut ad mensam corporale accedat:
tamen ad mensam Domini in qua Dominus presens est, & cui an-
geli assistunt per unū mensem uel duos accedunt manibus illo-
tis: id est operibus, non attendentes quod dicitur in Psal. Secun-
dū puritatem manū mearum retribuet mihi. Non secundū plura-
litate missarum, sed secundū puritate manū retribuet Dominus
sacerdotibus. Ad istā abluionē manuum pertinet quod dicitur
in Psal. Lauabo inter innocentes manus meas &c. ¶ Tertiò neces-
sarium est lumen fidei: ad quod lumen sacerdos consideret uirtu-
tem sacramenti: ut. s. habeat fidem de effectu sacramenti illius q̄
est collatio uel augmentum gratiæ. Ad lumen et̄ istud debet in-
spicere quæ latent sub specie panis & uini. Indecens est mensam
talē esse sine lumine, & timere possunt qui habent ibi oculos ob-
secatos ne uideant ne illa mensa fiat illis in laqueum. Ideo dici-
tur in Psal. m. Emitte lucē tuam & ueritatem tuā. Et post sub-
ditur. Et introibo ad altare Dei. ¶ Quartò necessaria est fames de-
perciendo effectum istius sacramenti, quam famē sacerdos nō
habebit nisi per humilitatem, cogitando defectus suos, & se ua-
cuum & pauperem inueniri. Fastidiosos & plenos non uult Do-
minus saturare, sed esurientes & sitientes. Vnde Matth. 5. Beati
qui esuriunt & sitiunt iustitiā, quoniam ipsi saturabuntur. Et ista
quatuor sunt ex parte ipsius qui debet conficere. ¶ Ex parte ue-
ro cibi qui sumendus est, necessaria est preparatio. Modus au-
tem preparandi tangitur. Exodi duodecimo ubi sic legitur de a-
gno pascale: Non comedetis ex eo crudum quid, nec coctum a-
qua, sed assum tantum igni. Crudum comedit ille in quo ignis
charitatis non est. Coctū aqua comedit, qui in diuitiis uiuit. As-
sum uero ille comedit qui passionē Dominicā, cuius figura est sa-
cramentum illum, diligenter recolit, ita ut meditatione eius ex-
ardescat

D E A V A R I T I A.

95

ardescat ignis. Sed sunt nonnulli qui in preparatione cibi corpo-
ralis quem sumpturi sunt, uolunt quod laboretur a mane usque
ad tertiam: sed preparatione huius cibi spiritualis nollent labo-
rare per dimidiam horam. Secundò necessaria sunt azyma cū la-
ctucis agrestibus, cum quibus agnis comedatur. Inconueniē-
tissimū est carnes crudas comedere. In lactucis agrestibus quæ ama-
ræ sunt, dolor & amaritudo pro peccatis intelligitur, quæ debent
esse in conficiente. Vnde August. Panis iste salus est agris, quem
la cruce faciunt dulciorem. In azymis intelligitur opera, ut sunt
elemosinæ, orationes, & similia quæ debent precedere sumptio-
nē Domini corporis. ¶ Tertiò necessaria est diiudicatio Domi-
nici corporis, ut cum magna reuerentia recipiatur. De quo tan-
git Apost. 1. ad Corinth. 11. dicens: Qui manducat & bibit indi-
gnè, iudicium, id est, damnationem sibi manducat & bibit, non
diiudicans corpus Domini. ¶ Quartò necessaria est diligens cu-
stodia post susceptionem, & præcipuè custodiendum est in quo
Dominicum corpus susceptum est. Si quis in pixide ubi Domini
cum corpus positum est, foetidum lutum poneret, infidelis iudi-
cetur. Qualis ergo iudicandus est ille qui os suum in quo cor-
pus Domini recepit, detractione, uel ebrietate, uel alia spurcitia
polluit, cū spurcitia spiritualis longe maior sit immunditia cor-
porali? Ad hoc pertinere potest quod legitur Prouerbiorum uice-
simoseptimo: Qui seruat ficum, comedit fructus eius: & qui cus-
tos est domini sui, gloriabitur. De diiudicatione & custodia si-
militer habetur Prouerbiorum uicesimotertio, ubi sic legitur.
Quando sederis ut comedas cum principe, diligenter attende
quæ sunt posita ante faciem tuā. ecce diiudicatio, & subditur, Et
statue cultrum in gutture tuo. Hoc pertinet ad custodiam oris. In
ore cultrum discretionis ponendum est, ut non admittat homo in
ore suo unde ipsum possit inquinari. ¶ Vltimo necessarium est,
ut in confectioe forma tradita obseruetur. De hoc habetur in
glossa super illud 1. ad Corinthios 11. Quicumque manducauerit
hunc panem, uel biberit calicem Domini indignè, reus erit cor-
poris & sanguinis Domini. ubi sic dicitur. Indignus est qui aliter
celebrat, quam a Christo traditum sit: & qui non deuota mente
accedit, uel in uoluntate peccandi manens. In summa ergo collā-
gi potest, q̄ ea quæ pertinent ad hoc quod aliquis dignè cōficiat,
uel pertinent ad ipsum conficientem, uel ad ipsum cibum qui su-
mendus est, uel ad formam conficiendi diuinitus traditam. Ille
uero qui debet conficere uel etiā cōmunicare, deberet esse pra-
paratus

T O M V S I I.

paratus quasi trāsiturus esset de mundo isto ad patrem. Ad mensam enim Domini debet accedere, sicut & ille qui moriturus est vnde Exod. 12. prācipitur quod comedentes agnum paschalem sint preparati ad eundem. vbi sic legitur: Renes uestros accingetis, & calciamenta habebitis in pedibus uestris, tenentes baculos in manibus: hęc est forma hominis parati ad eundem. ¶ Preter ista leguntur quædam alia in sacra scriptura quæ ad dignitatem eius qui debet conficere vel communicare pertinere videntur. Sicut illud quod legitur Gen. 14. de Melchisedech, q̄ protulerit panem & vinum Abrahā regibus deuictis. Post uictoriam enim peccatorum ad sacramentum altaris accedendum est. Ad idem pertinet hoc quod Exod. 12. prācipitur agnus paschalis tolli decima die. In quo figuratur, q̄ uerus agnus, post impletionem decalogi sumendus sit. Ea etiam quę de sepultura Domini in Euangelis leguntur, indicant nobis qualiter corpus Dominicū sit sumendum. sepultus enim est in monumento in quo nondum quifquam positus fuerat. Non ponat ergo aliquis Dominum ubi iam est diabolus: quia nulla conuentio Christi ad Belial. 2. Cor. 6. Recipitur etiam in syndone munda, id est, cordis puritate: sicut Ioseph legitur fecisse. Matt. penul. Ad sint etiam myrrha & aloē, quę Nicodemus attulit: ut legitur Ioan. 19. Amaritudo contritionis & mortificatio carnis ad sint: vnguenta q̄ mulieres pręparauerūt: id est, opera q̄ pertinet ad deuotionē Dei & cōpassionē proximi. Qualiter sit pręparandus sacerdos ad sumendum corpus Christi.

Vestes etiam sacerdotales instruunt nos circa idem. Pręparatio. n. quam facit qui celebraturus est, sacras vestes induendo, significat qualiter pręparatus esse debeat interior. Ad idē p̄tinet quod legitur Leuit. 16. vbi sic dicitur: Locutus est Dominus ad Moysen, & pręcepit ei dicens: Loquere ad Aarō fratre tuum, ne ingrediatur omni tempore sanctuarii quod est intra uelum coram propitiatorio quo tegitur arca, ut non moriatur (quia in nube apparebo super oraculum) nisi hæc antē fecerit. Et subditur: Tunica linea uestietur, feminalibus lineis uerenda celabit: accingetur zona linea, cidarim lineam imponet capiti. Non loquitur de quolibet ingressu sacerdotis in sancta sanctorum, sed de ingressu quo intrabat cū sanguine: & ideo rectē significatur p hoc ingressus sacerdotis euangelici, ad confessionem Domini corporis & sanguinis. Quod etiam uidetur per hoc quod ibi dicitur. In nube apparebo super oraculum. Quasi enim in quadam nube sacramenti, apparet Dominus super altare. Non inter ergo sacer-

D E A V A R I T I A.

96

sacerdos ad altare, nisi tunicam habeat lineam innocentia, ut sit absque peccato odii. Et feminalia linea continentia: ut sit absque peccato carnis. Et zonā lineam per sobrietatē, ut sit absque peccato ingluuie uentris. Et cidarim lineam per puritatem intētionis, ut sit absque peccato cupiditatis. Alioquin timere potest, ne moriatur. Ad dignitatem etiā conficiendi uel cōmunicandi pertinet quod legitur Exod. 12. ubi sic dicitur: Hęc est religio phase. Omnis alienigena non comedit ex eo. Omnis autē seruus emptius circuncidetur, & sic comedit. Aduena & mercenarius non comedit ex eo. Alienigena est, qui filius diaboli est: per imitationem: qui scilicet est in certo peccato mortali. Vnde Ioan. octauo: Vos ex patre diaboli estis. Peccator succedit diabolo, quasi patri, a nomine & hereditate. In nomine. Vnde Dominus dicit de Iuda, Vnus ex uobis diabolus est. In hereditate. Vnde Matthēi uicesimo quinto, Discedite a me maledicti in ignē eternū qui parati estis diabolo & angelis eius. Seruus emptius est qui a certis mortalibus cauet, qui sanguine Christi efficaciter redēptus esse uidetur, qui circuncidendus est si agnū uerū uult sumere, ut linguā suā refrenet a uerbis illicitis, & sobriē cibo & potu utatur. Superbia & ornatus deponat. Non uidetur securū esse illi qui equē superbus uult esse sicut prius, detractor & gulosus sicut prius, accedere ad sacramentū altaris. Aduena est ille qui de nouo cōuersus est, cui non est securum ad sacramentum altaris accedere. In quo non parum uidentur errare multi in ecclesia qui illos qui māserunt in peccato carnis per totum annum usque ad Dominicā in Ramis palmarum, de quibus certū est eis, q̄ decem annis uel amplius post tertiam diē Paschæ, ad peccatum carnis redierūt, communicant indifferenter: non attendentes quod hic dicitur, Aduena nō comedit ex eo. Interlin. illum aduenā uocat, qui nuper uenit ad fidem, nec adhuc firmus est. Mercenarius uerō est q̄ pro lucris temporalibus Christo seruit, qui agnū uerū comedere non deberet: quod ualde male obseruatur in ecclesia Dei.

Quæ faciunt ad detestationem indignē conficientium.

Postquam ostensum est in quibus dignitas cōficiendi attēdatur, subiūgendæ sunt autoritates & rationes, & exēpla quæ ualēt ad detestationē huius peccati. ¶ Et primo ualeat hoc illud Greg. De quolibet indignē conficiente uel sumente corpus Christi, sicut de Iuda dicit Dominus. Veruntamen ecce manus tradentis mecū est in mensa. ¶ Sicut Iuda tradidit Christū per-

sec au-

TOMVS II.

secutoribus: sic conficiens uel sumens corpus Christi indignè, tradit eum quantum in se est demonibus, dum ponit eum in loco quod est in potestate demonum. ¶ Secundò facit ad hoc illud August. Magis peccant qui tradunt Christum peccatoribus membris diaboli, quam qui tradiderunt eum crucifixuribus Iudæis. ¶ Tertio facit ad hoc quod dicit glossa super uersum illud, Dederunt in escam meam fel, ubi sic habetur, Hoc adhuc facit contemptor se dentis in cælo, & grauius peccat quam qui crucifixerunt ambulat in terra. Quod uerum est ad minus quo ad circumstantias multas. ¶ Prima est: quia indignè sumentes corpus Christi, scienter contumeliam Christo inferunt, quem uerum Deum esse credunt: deteriores in hoc Iudæis, qui si cognouissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent. 1. Corinth. 2. Vnde non potest Dominus rogare pro indignè sumentibus, sicut pro Iudæis rogauit, dicens: Pater, ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt. Luc. 23. ¶ Secunda: quia contemunt Christum regnantem, quem Iudæi contempserunt mortalem. Maior autem contumelia est quæ inferitur alicui in statu honoris, quam quæ inferitur ei in statu humilitatis. Si autem contumelia quæ inferitur alicui cum miles est, maior est quam quæ inferitur ei quum domicillus est. ¶ Tertia circumstantia est, quia contumelia crucifixionis tantum semel a Iudæis illata est: ab indignè uero conficientibus uel sumentibus quotidie inferitur. ¶ Quarta, quia uilitas & macula culpe magis Deo displicet, quam uilitas preterquam quæcunque sit: sed indignè sumentes corpus Christi, faciunt quantum in se est ad hoc quod Christus polluitur, sicut infra patebit. Ergo quantum in se est faciunt illi, ut uideatur, quod magis sibi displicet quam quod fecerunt ei Iudæi. ¶ Preterea quæ maiorem contumeliam potest quis inferre Domino suo, quam si eum capiat & in carcerem immundissimum proiciat? Non efficit maior contumelia si eum occideret, licet maior dolor ibi esset. Contumelia uero ista satis insinuat ad Heb. 10. ubi concubatio auocatur. Sic enim ibi legitur: Irritam quis faciens legem Moysi sine ulla miseratione, duobus aut tribus testibus, moritur: quanto magis puratis deteriora mereri supplicia qui filium Dei conculcauerit? Vbi dicit glossa, Christum conculcat, qui liberè peccat absque timore & penitentia. Et indignè eo participat. Idem insinuat nobis Ioa. 13. ubi dicitur: Qui manducat panem meum, leuabit super me calcaneum suum. Calcaneo conculcatio fit. Et ubi nos habemus in Psal. Magnificauit super me supplantationem. Alia littera habet, Amplificauit super me calcaneum suum: id est, erexit pedem

DE AVARITIA.

97

pedem ut me conculcaret. ¶ Ad detestationem huius peccati facit quod legitur 1. ad Cor. 11. Quicumque manducauerit hunc panem, & biberit calicem Domini indignè, reus erit corporis & sanguinis Domini: ubi dicit glossa, id est, reus erit ac si Christum occideret. Si quis qui fidem haberet sciret semel se Christum crucifixisse, ipse uellet nudis pedibus per totum mundum toto tempore uitæ suæ penitentiam agere: quid ergo debent etiam facere illi qui toties commiserunt peccatum simile illi peccato? Item dicit Ambrosius. Qui indignè Christum sumit, id est, ac si interficiat. Talis iterum Christum crucifigit: iuxta illud ad Heb. 6. Rursum crucifigentes filium Dei: & ostentui habentes. Ipsi quantum in se est, Christum iterum crucifigunt eum ostentui habentes: id est, derisioni. Illudunt enim ei dum simulat se eum adorare, quem in ueritate i honorat. Vnde potest Christus dicere de eis quod super dolorem uulnerum suorum ei addiderunt. Tales quantum in se est, corpus Christi polluant. Vnde Malach. 1. Dicit Dominus exercituum: ad vos, o sacerdotes, qui despiciatis nomen meum, & dixistis, In quo desepimus nomen tuum? Et subditur: Offeritis super altare meum panem pollutum. Vbi dicit glossa, Panem, id est corpus Christi polluit, qui indignus accedit ad altare & ad mensam Domini. Talis sordidus & excommunicatus corpus Christi osculatur. De excommunicatione eius. 1. ad Corinth. ultimum. Si quis non amat Dominum nostrum Iesum Christum, sit anathema. Ad aliud uero pertinet quod dicit quidam sanctus indignè conficienti: Quomodo labijs illis oscularis filium Virginis, quibus osculatus es labia meretricis? ¶ Attēdere deberet talis etiam formam uerborum qua Christus admonet eum, ut aduertat hoc esse corpus suum quod sic contemnat. Hoc inquit, est corpus meum, super quod os tuum sordidum aperis, quod quum sis fera pessima, deuorare presumis. Et idolum thitum facis, quia cani uel porco apponis. In cuius faciem expuis quando in lutum platearum proijcis. Ad primum potest referri quod legitur in Psal. Os peccatoris & os dolosi super me apertum est. Hoc uerè potest dicere Christus, quando indignè conficiens os aperit ad suscipiendum eum. Ad secundum potest referri quod dicit Iacob Gene. 37. Fera pessima comedit eum. Tertio, de corpore Christi idolothitum facit, qui ex cupiditate celebrare presumit, cani uel porco apponit illud, qui illud assumit, quum porcus sit per luxuriam, imò porco immundius, uel canis per detractionem. Vnde uidetur dicere illud quod dicit Goliath ad David. 1. Regum 22. Veni, inquit, ad me, & dabo carnes tuas uolatilibus

celi & bestiis terrarum: cum ipse sit volatile celi per superbiam, & bestia terre per cupiditatem & avaritiam. Ad duo verò ultima pertinet quod dicit quidam sanctus: Sacerdos luxuria inquinatus iuxta filium Virginis ponit idolum Veneris. Et dum sanctam faciem benedicit, quasi in faciem eius spuit; dum sumit filium Dei, quasi in lutum platearum proijcit. Cum de Sarracenis dicatur, Deus venerunt gentes in hereditatem tuam &c. De indignè conficientibus potest amplius dici, scilicet quod polluerunt filium sanctum suum. Ad magnitudinem et contumeliarum facit hoc, quod indignè conficientes Deo contumeliarum inferunt, quasi coram curia sua congregata. Adest enim ibi Deus, adfunt homines & Angeli. Vnde Greg. Quis fidelium dubium possit habere in ipsa immolationis hora ad sacerdotis vocem celos aperiri, atque in illo Iesu Christi mysterio Angelorum choros adesse, summis ima sociari, terrena celestibus iungi? Ad magnitudinem etiam contumeliarum facit hoc, quod tales inforunt Deo contumeliarum in propria domo eius. Vnde Ierem. 1. 1. Quid est quod dilectus meus in domo mea facit scelera multa? Præter prædicta sunt quatuor quæ faciunt ad detestationem huius peccati. Primum est, magna ingratitudo quæ est ibi. Venit enim diuina maiestas uisitare hominem in sacramento altaris, & hoc cum plenitudine charismatum: unde Eucharistia vocatur sacramentum istud, & miser homo non timet contumeliarum ei inferre, quem pro posse suo debuit honorare. Satis admirari possumus in hac parte bonitatem diuinam & peruersitatem humanam. Quid est homo, (ait David) quia magnificas eum: aut filius hominis, quia uisitas eum? Etiam latrones illis ad quorum mensam comederant, seruauit fidem per annum: indignè verò conficiens uel comunicans, in ipsa mensa ad quam cum Domino comedit, ei contumeliarum facit. Vnde bene potest dici de Domino illud Eccl. 29. Pascet & potabit ingratos, & adhuc amara audiet. Ad magnitudinem ingratitudinis facit, quod in sacramento illo mors Domini figuratur. Vnde 1. ad Corinth. 1. 1. Quotiescunque manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis. Magna uero ingratitudo est, aliquam ei contumeliarum inferre, quem recordatur mortuum pro suo amore. Secundò facit ad detestationem huius peccati hoc, quod indignè conficientes uel communicantes, infeliciores uidentur esse cæteris peccatoribus. Ipsum enim summum bonum eis est noxium, & ex ipsa uita moriuntur, & ex ipso antidoto incurrunt infirmitatem ad mortem. Quis locus curationi, quando

do quod debuit curare hominem, ipsum interfecit? Vnde in libro Prosperi: Sacramentum summe pietatis sibi in iudicium sumit indignus. Bene esse non potest male accipienti quod bonum est. Tertio facit ad detestationem huius peccati, poena quam Dominus accipit etiam in presenti de indignè sumentibus corpus Christi: unde 1. Corinth. 1. 1. postquam dixit Apostolus: Qui manducat, & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit, subdit: Ideo inter uos multi infirmi & imbecilles, & dormiunt multum. Et exponit Glossa. Infirmi febribus, imbecilles longis uoletudinibus, & infirmitatibus, & dormiunt morte corporis. Legitur etiam in libro Paschalis, quod quicumque indignè communicat, nisi bonitas Christi cuius iudicio omnia pendet, gladium suspenderet, & temporalem iudicem ut poeniteant remoueret, ab Angelis ad hoc positus perimeretur. Nec mirum. Si enim pro morte Christi gens Iudeorum destrui debuit, & peccatum indignè conficientium simile est peccato eorum qui crucifixi erunt Christum, sicut prius ostensum est, iustissime possunt tales à Domino interfici. Ultimo facit ad detestationem huius peccati diuersa exempla. Et de multis pauca ponamus. Ioannes Baptista in utero matris sanctificatus, à pueritia in eremo conuersatus, & inuitatus à Domino, timuit tangere uerticem Domini, ipsi Angelis reuerendum & tremendum. Vnde cantat ecclesia de eo: Baptista contremuit, & non audeat tangere sanctum Dei uerticem: sed clamat cum tremore, Sanctifica me Saluator. Quomodo ergo aliquis immundus non timet sumere totum corpus Christi iam glorificatum? Item Beata Magdalena quæ tanto seruiore Dominum diligebat, & tam deuorè ei uiuò & mortuo seruiebat, non est permessa tangere pedes Domini, eo quod non crederet Filium æqualem esse Patri: scilicet Beatus Marcus sibi abscidit pollicem, ut reprobis esset sacerdotio: tantum reuerbatur Dominicum corpus conficere. Et quidam senior inter eremitas, cum ab illis eligeretur in sacerdotem, & ab episcopo Aegypti ordinatus esset, ait: Ego licet sum sacerdos, in uita tamen mea non conficiam. Legitur etiam 2. Reg. 6. De Oza, quod cum bobus recalcitrantibus arca declinaretur, ipse extendit manum suam, & tenuit eam. Et iratus indignatione Dominus contra Ozam percussit eum super temeritate, qui mortuus est ibi. Tradunt Hebrei, quod ea nocte dormierat cum uxore sua. Si Oza interfectus est à Domino, quia præsumpsit tangere arcam, quæ erat figura Domini corporis, cum ea nocte iacisset cum propria uxore: quid meretur ille

T O M V S I I.

qui iacuit cum sua concubina, & tamē ipsum verum corpus Domini tenere vel sumere præsumit? Itē legitur 1. Reg. 6. q̄ Bethsamesitæ percussī sunt à Domino, eò q̄ vidissent arcam Domini & percussī sunt lxx. viri, & quinque millia plebis. Si tot homines percussī sunt quia attentauerunt circa arcam Domini quod eis erat prohibitum, si videre arcam Domini nudam: quid merentur illi qui attentant aliquid circa corpus Domini quod eis prohibitum est? Præterea Sancta Maria Aegyptiaca penitentiam agēs in deserto, semel tantum hoc sacramentum accepit à Zolyma eremita loci illius. Et licet singulis diebus fuerit lacrymata, tamen tūc amplius quasi vsq; ad effusionē oculorum. Legitur etiā Mat. 8. quod Centurio dixit Domino dicenti sibi. Ego veniā & curabo puerū tuum. Dñe non sum dignus vt intres sub testum meum. Et Luc. 5. legitur, q̄ Petrus ait Domino. Exi à me, quia homo peccator sum. Legitur et Exod. 3. quum Dominus apparuisset in rubo Moyh, q̄ dixit ei Dominus: Solue calciamentum de pede tuo: locus enim in quo stas terra sancta est. Sic cū Dominus adest in sacramento, omne morticinum remouendū est.

De peccato eorum qui non curant communicare.

Post peccatum eorum qui indigne conficiunt vel communicant, dicendum est de duobus peccatis quę videntur esse annexa huic peccato, scilicet de peccato eorum qui nunquam curant communicare, & de peccato eorum qui postquam Dominū in sacramento altaris sumpserunt, per peccatum mortale eū à se expellunt. Ad desertationē uerò primi peccati triplex testimonium scripturę potest adduci. Primum est in ueteri lege. Numeri 9. vbi sic legitur: Homo qui fuerit immundus super animā suę in via procul, faciat phasē Domino mense secūdo. Si autē mundus est, & in itinere non fuit, & tamen non fecit phasē, exterminabitur anima illa de populis suis. Immundus super animā dicebatur ille, qui immundus erat ex contactu mortui. Secundū testimoniū est in noua lege Io. 6. vbi dicit Dominus: Beth manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinē, non habebitis vitā in vobis. Tertium testimoniū est, constitutio ecclesię, quę dicit q̄ quilibet postquam ad annos discretionis peruenerit, saltem semel in anno cōfiteatur oīa peccata sua, & suscipiat reuerenter ad minus in Pascha Eucharistię sacramentū: nisi fortē de consilio proprii sacerdotis ob aliquam rationabilem causam ad tempus ab eius perceptione duxerit abstinendum. Alioquin viuens ab ingressu ecclesię arceatur, & mortuus

DE AVARITIA.

99

riens Christiana careat sepultura. Multum autem dolere debet ille qui ad cōicacem saltem semel in anno. Primum debet esse causa doloris hoc, q̄ Dominum multum offendit. Non enim parum offendit Deus, quando à suis negatur ei hospitium semel in anno, in quibus deberet habere continuū hospitium. Quod autem Deus multum ex hoc offendatur, potest ostendi ex hoc quod legitur Lucę 10. de his qui nō essent recepturi discipulos eius. Dico vobis q̄ Sodomis in die illa remissius erit, quam illi ciuitati quę non receperit. Si tantū offenditur Deus quando discipuli eius non suscipiuntur: quantum credendum est offendi quādo sibi ipsi hospitium negatur, & præcipue quia à suis? Vnde Io. 1. In propria uenit, & sui eum non receperunt. Qui Domino hospitium negant: timere possunt ne dicatur eis illud verbum quod legitur Matth. 25. Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui parati estis diabolo & Angelis eius. Et subditur causa: Hō pes erā, & non collegistis me. Timere etiam possunt ne accidat eis licet Sodomitis, qui inhospitales erant, quos ignis & sulphur succendit. Vnde Origenes, Dōmos hospitales ingressi sunt Angeli, scilicet domum Abraham & Loth. Dōmos uerò hospitibus clausas ignis & sulphur succendit. Talem uindictam uolebat Iacobus & Ioannes sumere de Samaritanis qui nuntios Christi non susceperant, ut legitur Lucę nono. Vnde dixerunt Domino. Vis dicamus ut ignis de celo descendat, & consumat? Secundō debent dolere de indignitate sua. Sunt quidā qui sibi applaudūt, dicentes: q̄ melius est corpus Christi non sumere, quā indignē sumere. Quibus dicimus quod in hoc bene faciunt q̄ non indignē sumunt: quia non est bonum sumere indignē panem filiorum, imō panem Angelorum, & dare canibus: tamen dolere debent, quia se canes inueniunt, qui filij Dei esse deberent. Dolere et debent de hoc quod uident se esse uasa mortis & irę, & receptacula immunditię, qui deberent esse receptacula gratię & uitę. De homine qui indifferenter sordes peccatorum in se recipit, Deo uerò locum preparare negligit, potest dici illud uerbum quod legitur Osee. 8. Israel factus est quasi immundum in nationibus. Israel est Christianus, qui per fidem Deum uidet. Verus Christianus deberet dicere illud uerbum David: Si dederō somnū oculis meis, & palpebris meis dormitationē, donec inueniā locum Domino: supple, male mihi accidat. Tertio potest dolere qui saltem semel in anno non cōmunicat, quia non facit quod Dominus præcepit discipulis suis, quū recessurus erat ab

T O M V S II.

eis, volens illud infigi maximè memoriæ eorum. Hoc facite, inquit, in meam cōmemorationem. Hoc quasi signum sui amoris reliquit Dominus ecclesiæ suæ. Et vñ illi qui non habet memoriale à tanto amico sibi relictum. ¶ Quarto dolere posset talis de diaboli præsentia. Vbi enim est Dei absentia, adest diaboli præsentia. ¶ Quinto dolere posset: quia fraudatur utilitate quæ consequitur ex aduentu Domini in aliquod hospitium. Nō enim est aduentus eius absque magna utilitate. Vnde cū Zachæus Dominum in hospitio suo recepisset, audiuit à Domino. Hodie salus huic domui facta est: ut legitur Lucæ 19. Raab etiam saluata est, quia suscepit nuntios Domini: ut legitur Ios. 6. Et viduæ quæ Eliā suscepit, non defecit farina, & oleum non est diminutū: ut legitur 3. Reg. 17. Si aded vtile fuit seruos Dei in hospitio recepisse, quā vtile est credendum esse ipsum Dominum in hospitio suo recepisse: Non modica securitas est talem socium habere. Vnde David: Si ambulauero in medio vmbre, mortis, non timebo, quoniam tu mecum es. & iterum: Dominus protector viræ meæ, à quo trepidabo? Et subditur: Si consistant aduersum me castra, non timebit cor meum. De illo verò qui Dominum non suscepit, potest intelligi illud quod legitur Eccl. 4. Vx soli: quia si ceciderit, non habet subleuantem se. Talis cū mensa altaris indignus sit, etiam est indignus mensa cælesti. Et cū Domino hospitium negauerit, merito ianua cælestis regni ei clausa erit.

De peccato illorum qui per mortale peccatum Deum à se expellunt.

Huius peccati magnitudo potest ostēdi multipliciter. ¶ Primo per hoc quod turpius eiicitur quā nō admittitur hospes. Si enim peccatum tantū est Domino negare hospitium, manifestū est magnum valde esse peccatum iam susceptum expellere ab hospitio suo. ¶ Secundo potest ostēdi magnitudo huius peccati per hoc quod talis similis est Iudæ, qui postquā ad mensam Domini comederat, eum tradidit hostibus suis. Etiam latrones timent conumeliam inferre eis ad quorum mensam comederunt. De tali potest intelligi illud quod legitur Eccl. 6. Est amicus socius mensæ, & nō permanet in die necessitatis. Tales etiam similes sunt Iudæis, qui in die qui dicitur Dominica in Ramis Palmarum, Christum honorificè susceperunt, & post eum eiecerunt cū cotumelia magna. Sunt aliqui qui septē septimanis Christo hospitium parant: postquā verò susceperunt eum, nullā reuerentiā sibi exhibent, imò tot conumelias

DE AVARITIA.

100

humelias ei inferunt quod cum oportet inde exire. Venturo magnā reuerentiā exhibent, præsentī verò nullā. Vnde Bernardus admirans dicit. Quid minus præsentī quā uenturo debetur? Quid minus reuerentiæ tempus Resurrectionis exigit, quā passionis? Tales etiam ad modum Iudæorum Barrabam latronem filio Dei præponunt, dum filium Dei à se expellunt, & infernalem latronem introducunt. Expellunt eum qui eos protegebat, & introducunt eum, qui eos iugulet. Vnde Ioannis decimo: Fur non venit nisi ut furetur, & mactet, & perdat. Quantum autem displiceat Deo tale peccatum, innuit Dominus in Psalm. ubi dicit: Si inimicus meus maledixisset mihi, sustinuissem utique. Tu verò hominū dux meus & notus meus, qui simul mecum dulces capiebas cibos &c. Et subditur: Veniat mors super illos, & descēdāt in infernū uiuētes. Et alibi: Homo pacis meæ i quo speraui, quod edebat panes meos &c. Et subdit: Dñe resuscita me, & retribua eis.

De uitio proprietatis in religiosis. Caput XIII.

A huius peccati detestationem possumus ponere duodecim exempla. Primum est Gen. decimono, ubi legitur, quod vxor Loth post se respiciens, uersa est in statuam salis. Vir religiosus tunc post se respicit, quando diuitias huius mundi quas reliquit, concupiscit. Statua corpus est sine spiritu. Vnde claustralis tunc statua efficitur, quādo solo corpore in claustro conuersatur, corde uerò in mundo. Statua similitudinem habet hominis, & non est homo: sic talis similitudinem monachi habet, & monachus nō est. Notabile enim est quod vxor Loth uersa est in statuam salis, quia talis monachus exēplo suo condit alios, sed sibi utilis non est. Hoc exemplū reuocat Dominus ad memoriā Lucæ decimosexto dicens: Memores esto te vxoris Loth. Ad idē pertinet illud Lu. 9. Nemo mittēs manū suā ad aratrum &c. Secūdu exēplū est Gen. 31. ubi legi Rachel furatā fuisse idola Labā. Laban, cādidatio interpretat, siue candidus: & significat mūdū, qui habet quēdā cādorē exterius. Rachel verò uirū cōtēplatiuū figurat. Rachel uerò idola furatur Labā, quādo claustralis diuitias huius mūdi amplectitur amore. Notabile verò est in hoc exēplo quod Iacob tāta pōna iudicauit esse puniendū quā hoc fecisset. Ait enim: apud quēcunque inuenietis deos tuos, nece tur coram fratribus nostris. Notabiliter etiam diuitias quas clau-

T O M V S I I.

frales illicitè possidèr, idola uocantur, & quia inutiles sunt eis, sicut aurū & argentum idolorum inutilia idololatriis: & quia fidē & spem & amorē quē in solo Deo ponere deberēt, in pecunia ponunt. Vnde nec ueram fidem, nec uerā spē, nec uerā charitatē habent. Primum patet ex eo quod ait August. Qui uerā fidē habet de Deo, non cupit in his miseriis fieri diues. Non enim plus est mundus quam Deus. De spe uerò idē potest ostēdi: quia dicit August. quod de Deo desperare, est spem in creaturis posuisse. Proprietarius fiduciam quam deberet habere in Deo, ponit in nummo, & dum in diuitiis suis confidit, fallunt eū diuitiē, & ipse corrumpit in infernū. Iuxta illud Prouerbiorum 11. Qui cōfidit in diuitiis, corrumpet. Amorem etiā qui in solo Deo ponendus est, ponit proprietarij in pecunia: amant enim pecuniam plus quam Deū. Quod patet ex hoc, quod cum ipsi non possint simul habere Deū & pecuniam, potius eligunt amittere Deū, quam pecuniam non habere. Sed illud Deus est uniuscuiusque, quod prae ceteris diligitur: superius ostensum est. Pecunia igitur proprietarij deus eius est. Vnde ipse idololatra est. ¶ Tertiū exemplū est Exod. 16. ubi Deus qui prouisor erat filiorum Israel, noluit quod aliquis eorū de manna in mane relinqueret. Qui nō audierunt eum, sed reseruauerunt inde: & quod reseruauerunt, cōputruit. ¶ Quartū exemplum est Iosue 7. ubi legitur quod cum prohibuisset Dominus ne quis acciperet sibi de anathemate Iericho, Achor tamen tulit inde chlamydem coccineam, regulam auream, & ducentos fideles argenti. Iericho, quod interpretatur luna, significat mūdum istū, qui mutabilis est ad modum lunae, qui anathema debet esse uiris claustralibus. Sed aliqui sunt qui anathema istud cū Achor furantur, dum pecuniam sibi prohibitam habere uolūt. In illis uerò tribus quae furatus est Achor, tres species proprietatis figurantur. In regula aurea intelligitur proprietas interior: scilicet proprietates sentis & uoluntatis. In auro autem propter splendorem, sapiētia solet intelligi. Regula uerò quae a regendo dicitur, bene pertinet ad uoluntatem quae habet regimen & imperium in homine. In pallio uerò coccineo intelligitur conuersatio exterior habens peccatum. In coccino peccatū intelligitur, sicut & in principio Esaię ubi dicitur. Si fuerint peccata uestra ut coccinum, quasi nix dealbabūtur. Pallium coccineum furatur claustralis, quando aliquid retinet de exteriori conuersatione seculari, uel in habitu, uel in tonsura, uel in aliquo tali. Notabiliter autem dicitur ibi pallium ualde bonum: multis enim claustralibus uidetur ualde bona conuersatio

D E A V A R I T I A.

101

conuersatio secularis. Hoc est palliū illud de quo legitur Cant. 5. Tulerunt pallium meum custodes murorum. ¶ Quinque autē notabilia sunt in isto exemplo. ¶ Primum est, hoc, quod Dominus dixit filiis Israel: Non ero inquit, ultra uobiscum, donec conuerteris eū qui huius sceleris reus est. In quo innuitur quod Dominus contra totam unam abbatiam iratus est, quā doque propter eū proprietarium quem tolerant. Vnde omnes qui sunt in aliqua eā religionē, deberent persequi illum quem sciunt proprietariū esse. ¶ Secundum uerò ubi legitur. Anathema in medio tui Israel est: non poteris stare coram hostibus tuis, donec deleatur ex te qui cōtaminatus est hoc scelere. In quo uerē innuitur quod propter illud peccatum potestatem habet diabolus precipitandi claustrales in multa alia peccata. ¶ Tertiū notabile est quod ea quae Achor furatus est non proficiunt illi: nullum lucrum inde habuit, nisi peccatum & poenā peccati. In terra ea abscondit, & cum moriturus erat ea manifestauit. Sic proprietarij sepe aliud lucrum non habēt de pecunia sua, nisi quod custodes sunt dum uiuunt, & in morte manifestant eā. ¶ Quartū notabile etiā est quod legitur Iosue dixisse ibi, Quia turbasti nōs, exturbet te Dominus in die hac. In quo innuitur quod propter turbationē proprietarij non debet dimitti quin ei propriū auferatur. ¶ Quintū notabile est quod subditur, Lapidauit quod eū omnis Israel, & cuncta quae illius erāt igne consumpta sunt. In igne intelligitur magnus zelus quē debent habere claustrales contra illud uitium. In lapidibus uerò intelligitur increpationes quibus lapidandus est proprietarius. ¶ Quintum exemplum est de Iuda, qui in congregatione Domini oculos habuit, qui figurat reuerentiam proprietarij. Notabile uerò est in isto exemplo quod amor lucri occasio fuit Iudae tot & tantorum malorum, & tamen paruū uel nullam utilitatē inde habuit. Poenitentia enim ductus retulit triginta argenteos, Matth. 22. nūquā comedit uel bibit inde. Sic proprietarij multa mala committunt ut pecuniam habeant, quandoque nullam utilitatē inde consequuntur. ¶ Sextū exemplum est 1. Reg. 15. ubi legitur quod Dominus prohibuit Saul, ne ex rebus Amalech aliqd cōcupisceret: & non obediuit Saul, imō reseruata sunt meliora de ouibus, & armētis, & adeo offensus est Dñs, ut hac causa regnū abutulerit Sauli. ¶ Septimū exemplū est 2. Mach. 12. ubi legitur quod Iudas Machabeus uenit quadā die ut tolleretur corpora quorūdā de suis qui prostrati fuerant in bello, uolens ponere ea in sepulchris patris, & inueniunt sub tunicis interfectorū denarios idolorum, & quibus lex prohibet Iudaeos, & omnibus manifestum

TOMVS II.

manifestum factum est ob hanc causam corruisse eos. Si enim in tribus qui professionem non promiserant, Deus morte puniuit hoc quod acceperant denarios sibi à lege prohibitos: quanta poena dignum est punire peccatum tale in viris perfectis? ¶ Octauum exemplum est in Anania & Saphira vxore eius, qui fuerunt primi proprietarii in Nouo testamento: qui propter peccatum istud, morte subita interfecti sunt. ut legitur Actuum quinto. ¶ Nonum exemplum est in Vitis patrum, de quodam hortulano, qui omnia dabit in eleemosynas quæ de suo labore acquirerebat, præter tenuem victum. Tandem suggestum est in inspiratione spiritus maligni, ut colligeret aliquam pecuniam, quam cum senex esset vel agrotaret, posset expendere. & fecit sic. Contigit autem eum infirmari in pede, & expendit quidquid habebat in medicos, & curari non potuit, & tandem unus de expertis medicis, dixit eum non posse curari nisi per pedis abscissionem. Et cum die sequenti medicus allatus esset instrumenta ad pedem abscindendum, nocte præcedente hortulanus ille poenituit de nummis collectis quod non dederat pauperibus. Et attitit ei statim angelus Domini, dicens: Vbi sunt nummi quos collegisti, & ubi est spes quam traxisti? Qui cum poeniteret, & misericordiam peteret, angelus Domini tetigit pedem eius, & sanatus est. In mane verò medicus veniens, inuenit hortulanum in agro sanatum atque operantem, & glorificauit Deum. ¶ Decimum exemplum est de quodam fratre, qui renuntians seculo, & sua dans pauperibus, venit ad abbatem Antonium, quædam tamen sibi retinuit. Quod cum comperisset Antonius, dixit: Si vis monachus esse, uade cõpara tibi carnes, & impone cor por tuo nudo, & veni sic ad me. Qui cum hoc fecisset, tam carnes quam aues corpus suum propter carnem rapiendam dentibus & unguitibus dilacerauerunt, & sic dilaceratus venit ad Antonium. Cui Antonius: Quicumque renunciauerit seculo, & vult ad huc habere pecuniam, sic à demonibus laceratur. ¶ Undecimum exemplum est, de quodam fratre qui reseruauit sibi duos aureos. Et cum in infirmitate poenitentia ductus manifestasset hoc Gregorio: tamen Gregorius noluit parcere ei, quin & infirmum & mortuum puniret. Subtraxit enim ei in infirmitate visitationem fratrum, & post mortem uoluit eum multis diebus carere Christiana sepultura: exemplo suo docens prælatos ecclesiæ quantum zelum debeant habere contra peccatum istud. ¶ Duodecimum exemplum est in Vitis patrum, de quodam qui erat eremita in Aegypto, cui diabolus ostendit magnum thesaurum sub terra, qui fue-

DE AVARITIA.

rat Pharaonis, Cui ipse respondit: Pecunia tua tecum sit in perditionem. In hoc quod diabolus thesaurum illum ostendebat eremita, satis apparet quantum diabolo placeat uiros perfectos habere diuitias, & per consequens quantum Deo displiceat.

De duodecim stultitijs religiosi proprietarii.

Secundò possunt ualere ad detestationem huius peccati, duodecim stultitiæ quibus ostendit laborare proprietarius. ¶ Prima est, quod ipse est ualde fatuus mercator. Similis enim est homini negotiatori, quærenti bonas margaritas. Inuenta autem una pretiosa margarita, vendit omnia quæ habet & emittit eam. Deinde margaritam illam conculcat, & pro nihilo dat. Margarita ista Deus est, pro quo claustralis quidem mundum dedit totum, & etiam seipsum. Quæ quasi pro nihilo dat, cum pro aliqua re temporali Deum amittit. Ad cumulum etiam huius stultitiæ accedit quod eadem margaritam quotidie non cessat emere: scilicet ieiuniis, uigiliis, & orationibus, cum tamen in tali statu nullo pretio possit eam emere. ¶ Secunda stultitia est, quod cum Dominus eripuerit eum de naufragio huius seculi, & quasi collocauerit eum in loco tuto, scilicet in nauis religionis, ipse furtiue aliquantulum de mari in nauis ponit, in quo ipse submergitur. Vnde accidit ei sicut barbari dixerunt accidisse Paulo, Actuum 28. cum euasisset de naufragio, & adhæsisset vipera manui eius. Vtique homicida est homo hic, dixerunt ipsi, qui cum euaserit de mari, ultio non finit eum viuere. ¶ Tertia stultitia est, quod cum ipse iam mortuus sit: timet timet fame mori. Et cum solâ vitam æternam deberet quærere, à mortuis enim sola vita æterna quæritur, ipse tamen adeo cupidus est, ut cupiditate acquirendi fur efficiatur. Si similis monstro est auaritia, sicut Seneca dicit, quid dicendum est de auaritia mortui? religiosi dicuntur mundo mortui. De morte ista legitur ad Colossenses tertio: Mortui estis, & uita uestra abscondita est cum Christo in Deo. De morte etiã legitur in Vitis patrum, quod cum quidam senator reliquisset abbati Arsenio magnam hæreditatem, & delatum fuisset ad eum testamentum, ipse ait. Ego prius mortuus sum quam ille. Ipse autem modò mortuus est, quomodo me fecit heredem? Et remisit testamentum nihil accipiens. ¶ Quarta stultitia est, quod ipse in loco saluationis sibi facit locum perditionis. Vnde quodam speciali modo potest dici filius perditionis, sicut ludas. Vnde Dominus: Nemo ex uobis perit nisi filius perditionis. Bene fuit ludas filius perditionis, qui cum Salvatore & societate in qua soli saluandi erant, solus se perdidit. ¶ Quinta stultitia est, quod uidetur

T O M V S II.

videtur habere magnam uoluntate q̄ furetur, & per consequens q̄ suspendatur, qui uendit sua & dedit pauperibus ut in monasterio furaretur aliena. ¶ Sexta stulticia est, q̄ ipse locum illū quē declinant homines scelerati ne scelera sua ibi committant, ipse intrat ut ibi malā uitā ducat. Et qui cauebat sibi à furto in seculo, non timet furari in loco sancto. De quo uidetur admirari Dominus Ieremias nono, dicens: Quid est q̄ facit dilectus meus in domo mea scelera multa? ¶ Septima stulticia est, q̄ cum Dominus ab eo remouerit irā suā, ipse tamen conatur ad hoc q̄ habeat ali quid de ipsa ira Domini effusa est super abundantiam diuitiarū. Vnde legitur Apocalypsis decimo septimo quod angelus effudit phialam suam in illud flumen magnum Euphratem. Aqua ira liberatur qui mundo renuntiat. Sed proprietarius de ira ista uult habere, dum diuitias uult possidere. Vnde Iacob. ultimo dicitur de diuitibus: Theaurizatis uobis iram in nouissimis diebus. Ibi dicit Glossa. Nescit miser thesaurum irae cum thesauro pecuniae pariter cumulari. ¶ Octaua stulticia est, q̄ ipse aliena colligit, & propria negligit. De his q̄ propria esse nō possunt, uult facere sibi proprium, & iusto Dei iudicio amittit omne proprium. Aliena sunt nobis temporalia ista, sicut ostensum est prius. Quia secundū Ambrosium non sunt hominis bona, quae ferre secū non ualet. Nec possunt esse propria, cum sint separabilia, quae dum proprietarius colligit, & ibi appropriare querit, ipse omne proprium amittit. ¶ Primo amittit proprium Dei, cuius proprium est misereri & parcere: quia iuxta uerbum beati Bernardi monacho habenti proprium negabit Dominus propriū suum. Nec est parua amissio ista homini peccatori. ¶ Secundo amittit seipsum, quia sicut communiter dicitur, & uerū est. Monachus habens de proprio obolum, non ualet obolū. ¶ Tercio amittit bona interiora, quae proprie possunt dici nostra: sicut ostensum est prius. ¶ Quarto amittit bona aeterna q̄ proprie possunt dici nostra, quia nō possunt homini auferri. ¶ Nonā stulticia est, q̄ ipse sua facit pretiosiora seipso. Cum. n. se Deo dederit, sua tamē dare nō uult, cum tamē se dando de iure sua dederit. Vnde non debet se excusare per ignorantia. Ius. n. naturale uidetur dicere e t̄ q̄ cum se ipsum a se alienauerit, nihil propriū habesse possit. Proprietarius quod plus est pro eo quod minus est amittit. Cum. n. se ipsum Deo dederit, non est ista oblatio Deo accepta, pro illa modica pecunia quam retinet. ¶ Ex quo se Deo dedit, ipse deberet providentiam sui ei relinquere. ¶ Decima stulticia est, q̄ ipse de scala celi facit scalam inferni. Immo cū iam

DE AVARITIA.

103

iam multos gradus in scala celi ascenderit, & ipse uult precipitare se, & quasi saltare in infernum. Scala celi est crux religionis, de qua scala legitur Genes. 28. q̄ Iacob uidit in somnis scalā stantē super terram, & cacumen eius tangens caelum. ¶ Undecima stulticia est, q̄ ipse de porta celi facit sibi portam inferni. Porta celi religio est. vnde Genes. 28. Nō est hic aliud nisi domus Dei, & porta celi. ¶ Duodecima stulticia est, q̄ ipse laqueum cupiditatis in quo tot homines ad infernale patibulum trahuntur, qui iam contritus erat, reparat, & molam asinariam à collo suo amotam iterū sibi alligat. Huius laquei figura fuit laqueus quo Iudas se suspendit. Idem enim quo ad litteram in Iuda accidit, qui dum sitiuit lucrum, peruenit ad laqueum, & suspensus crepuit medius, & effusa sunt uiscera eius, spiritualiter accidit in proprietario. Amor. n. pecuniae laqueus est, quo occasionaliter suspendetur in inferno. Euiscerat quodammodo, dum proicit interiora bona, & dum per terrorem solitudinem cor eius quasi exit ab eo. iuxta illud Eccl. 16. Proiecit enim in uita intima sua.

De multipli peruersitate huius peccati proprietatis religiosorum.

Tertio potest ualere ad detestationē huius peccati multiplex pueritas quā facit peccatū hoc i ecclesia Dei. ¶ Prima peruersitas est, quia illā partē ecclesiae quae debet esse proximior caelo, facit hoc peccatum adhærere terrae. Illum etiam qui deberet esse stella fixa in firmamento caeli, & lucere hominibus bono exemplo, facit hoc peccatū fixum in limo profundi. Astra celi, uiri claustrales sunt. Vnde Iob 38. Cum me laudarent simul astra matutina, & iubilarent omnes filij Dei. Haec stella cadunt de caelo in terram per peccatū proprietatis ut uideatur esse impletū illud Apocal. 6. Stellae celi ceciderunt super terram. Hoc peccatū etiam facit ut in caelo ecclesiae, quod est religio, in quo deberent esse angeli Dei, sint talpae, immo etiam diaboli. Diabolus est, qui malus est inter bonos. Ioan. 6. Ego uos elegi, & unus ex uobis diabolus est. Hoc etiam peccatum facit illos qui aues deberēt esse, circa terrena ista repere. vnde etiam immundi sunt iuxta illud Deuter. 14. Omne quod reptat & pennis habet, immundum erit. Proprietarij in claustris sunt uelut uespertilio inter aues. Et sicut uespertilio in ecclesiis habitant, sic & clerici. Non tamen ad idem. Clerici enim sunt ad Deum glorificandum, sed uespertilioes sunt ibi ad oleum bibendū. Sic proprietarij licet sint cum eis qui Deum glorificant, ipsi tamē Deum sua mala blasphemant.

T O M V S I I.

vita. In illis impletur quod legitur Iob. 1. quod quum assisteret ei Iij Dei coram Domino, affuit inter eos etiam satan. Proprietarius inter bonos claustrales est velut satan inter filios Dei.

De multiplici malo quod est in proprietario.

Quarto potest valere ad detestationem huius peccati, si mala colligantur simul quae sunt in proprietario. ¶ Notandum ergo est quod propriarius fur est. Vnde domus propriarii plena iudicio scripturae est velut spelunca latronum. Et de mera iustitia posset eos Dominus omnes interficere subitanea morte, sicut Ananiam & Saphiram interfecit. Vel posset ignem mittere de celo, qui omnes combureret. Nec solum fur est, sed etiam sepe sacrilegus: quia furtum suum saepe in loco sacro committit, quia res pauperibus consecratas furatur. secundum Hieronymum pars sacrilegij est, res pauperum non dare pauperibus. Eadem ratione res pauperum furari, sibi sacrilegium erit. Est etiam proprietarius proditor, & in Deum & in proximum. In Deum, quia eum peccando impugnat, quum expensis eius viuatur. In proximum, quia fratres suos defraudat bonis illis quae sibi appropriat. ¶ Quarto proprietarius voti transgressor est. Voluntariam enim paupertatem uouit, quam modo a se repellit. ¶ Est etiam apostata. Si enim apostata iudicatur qui habitum deponit, quum paupertas voluntaria magis sit de substantia religionis quam habitus, proprietarius potius iudicandus erit apostata, qui voluntariam paupertatem a se expellit. Iudicio etiam scripturae homicida est: quia ea inutiliter custodit quae pauperum deberent esse, & quae pauperes deberent comedere. Vnde Ecclesiast. trigesimo quarto. Panis egerum vita pauperum, qui defraudat illum, homo sanguinis est. ¶ Est etiam proprietarius idololatra: ut ostensum est prius. Et est hypocrita. Sub habitu enim claustrali animum gerit seculare. Extra videtur aureus, intus autem luteus est. ¶ Est etiam medax Spiritui sancto. Vnde Act. 5. dixit Petrus Anan: Cur tentauit satanas cor tuum, mentiri te Spiritui sancto? Et subditur: Nos es mentitus hominibus, sed Deo. Alia littera habet: Cur impleuit satanas cor tuum? Plenus enim fuit primus proprietarius satana. De iure etiam naturali videtur esse excommunicatus. Quum enim ipse bona sua aliis non communicet, ipse indignus est communicare bonis aliorum. Est etiam maledictus iudicio scripturae: iuxta illud Iosue sexto: Maledictus vir coram Deo qui reaedificauerit Iericho. Frequenter enim indignum conficit vel communicat proprietarius: quod quantum sic peccatum, satis ostensum est prius. Præterea proprietarius peccat in Patrem,

D E A V A R I T I A.

104

trem, peccat in Filium, peccat in Spiritum sanctum. In Patre peccat eum de sua potentia dubitare videtur. Dum enim timet mori fame, si ea quae uouit Deo seruauerit, videtur factio dicere illud Psal. Nunquid & panem poterit nobis dare, aut parare messem in deserto? In Filium peccat, dum sapientiam eius deridet. iuxta illud Proverb. 15. Stultus deridet disciplinam Patris sui. Sapientia Christi fuit, paupertate diuitis præponere, & molestias deliciis. Vnde ad Hebr. 12. legitur de ipso, quod proposito sibi gaudio sustinuit crucem. Super quem locum dicit August. Omnia terrena bona contempsit homo Christus, ut cõtemnenda monstraret. Omnia mala terrena sustinuit quae sustinenda præcipiebat, ut nec in illis quæreretur felicitas, nec in istis timeretur infelicitas. Et istam sapientiam deridet proprietarius. In Spiritum sanctum peccat, quia qui de bonitate Dei male sentit, dum credit quod si seruiert Deo ad eius uoluntatem, ipse debeat permittere eum mori fame. Aliter etiam peccat contra Spiritum sanctum: quia facit contra charitatem quae Spiritus sanctus est, & quia meretur Spiritui sancto, sicut ostensum est prius.

Quod religio maximè persequi debeat hoc vitium.

Ad ultimum notandum est, quod religio maximè deberet persequi vitium istud. Primo quia detrahent fundamentum religionis, quod est paupertas. Hoc fundamentum posuit filius Dei, quando doctrinam a paupertate inchoauit, dicens. Matt. 5. Beati pauperes &c. matrem etiam religionis iugulat & suffocat, quae similiter est paupertas. Etiam pacem aufert quae totum bonum est religiosorum. ¶ Vnde super illud, Pax super Israel, dicit glossa. Vno verbo omne bonum dixit. Senec. Quietissime uiuerent homines, si hæc duo pronomina tollerentur, meum & tuum.

De auaritia scientiarum. Caput XIII.

VLTIMO loco inter species auaritiarum quae pertinent ad ministros ecclesiae Dei, dicendum est de auaritia scientiarum, quae videtur deterior esse quam auaritia pecuniarum. ¶ Duodecim uero sunt per quae potest ostendi, quod valde detestabilis sit auaritia ista. ¶ Primum est hoc, quod scriptura in multis locis monet, ut communicemus scientiam nostram aliis. Proverb. 5. sic legitur: Deriuentur fontes tui foras, & in plateis aquas tuas diuide. Ecclesiast. 11. Mane semina semen tuum, & in uespere non cesser manus tua. Et Ecclesiast. 29. Quod habes in

T O M V S II.

manu, ciba ceteros. In manu habet homo quæ opere implet, vel
quæ habet ad manum, vel in promptu. Talis n. multo amplius p-
ficere so. docendo qui bene sciret ea quæ doceret, & qui ea ope-
re impleat. ¶ Secundum est, quod etiã natura & cõsuetudo idẽ
suadet nobis: quia sol & alia corpora luminosa lumen suum om-
nibus communicant, quantum virtus eorum se extendit, nisi ali-
qua re interposita prohibeantur. Consuetudo etiam habet ut ho-
mines ad invicem lumen gratis communicent. Inauditum est lu-
men exhiberi venale. Et miser valde reputaretur, qui lumen cã-
delæ sue candelis aliorum nollet communicare. Cui similis est il-
le qui lumen sapientiæ non vult aliis communicare. ¶ Tertium
est, quod ille qui scientiam habet, potest esse largus de ea absq;
suo detrimento: qui diuitias terrenas habet, non est mirum si lar-
gus est de eis, quia eas largiri non potest, nisi eas desinat posside-
re. Vnde Boetius in lib. consol. O angustas inopesque diuitias
quas nec habere totas pluribus licet, & ad quemlibet sine cete-
rorũ paupertate nõ veniunt. In hoc habet peminentiã spũales di-
uitiæ, q; in largitate non minuuntur, quum corporales vel immi-
nuuntur, vel omnino desinant haberi. Hoc ẽ vnum est in quo at-
tenditur similitudo spiritus nostri ad Deum: quia sicut ille bona
sua largitur absque perditione vel detrimento, ita spiritus noster
bona sua cõdicat absque detrimento. Est etiam quoddam bonũ
spirituale, sũmmum bonũ, quod potest simul totũ a multis ha-
beri. Et quantum plus habetur, tanto ab eis melius habetur.
¶ Quartum est hoc, q; dum scientia datur, nõ solũ non amittitur,
immo etiã augetur, radicitur, & melioratur. Vnde Sapiẽs:
Scientia ditributa recipit incrementum, & avarum dedignatur
possessorem, nisi publicetur, elabatur. Et Aug. in lib. de doctrina
Christiana. Omnis res quæ dando non deficit, dum habetur &
non datur, nondum habetur quomodo habenda est. ¶ Quintum
est hoc, q; eleemosyna de ipsa facta valde pretiosa est, valde ne-
cessaria Deo & proximo. Vnde sicut valde miser reputandus es-
set ille qui in tpe in quo est magna caristia & fames haberet the-
saurum qui diminui non posset, sed ex largitione semper cresce-
ret, si pauperes permitteret mori fame, & eis non subveniret: sic
valde miser est qui de scientia sua avarus est. Quam pretiosum
donũ sit scientia vel verbũ diuinũ, innuitur Zach. 9. vbi dicitur,
Quid est bonum eius, & quid est pulchrum eius, nisi frumentũ ele-
ctorum, & vinum germinans virgines? Frumentum electorũ di-
citur frumentum verbi diuini, quo electi ad regnum eternum ve-
suntur

D E A V A R I T I A .

105

scuntur. Vnde quasi cibus regius est. Frumẽto materiali amplius
velẽtur reprobi, quã electi. Frumentũ at vocatur illa pars scri-
pturæ quæ propter sui difficultatem fractione indiget: vinũ autẽ
germinans virgines, dicitur verbum diuinũ, quod virginales & ca-
stas generat affectiones. Et dicitur hoc ad differentiã vini mate-
rialis, quod luxuriosas reddit mentes. vnde Prouer. 20. Luxuriosa
res est vinũ. Quã utilis sit eleemosyna ista proximo, insinuat Sen-
dicens: Non minus piũ est docere animã scientiã, quã corpori
dare escã. Et Aug. Non est magnũ pascere ventres morituros: sed
magnũ est pascere animas in æternum victuras. Et Grego. Maius
miraculum est verbo consolationis peccatorẽ convertere, quã
carnẽ mortuã suscitare. Deo ẽt honorificũ est. Vnde Tob. 12. Ope-
ra Dei reuelare honorificũ est. ¶ Sextũ est, q; ille qui largus est de
scientia, benedicitur ab hominibus. vnde Eccl. 3. Splendidã in
panibus benedicent labia iustorum. Et in futuro benedicitur a
Deo, quum dicitur ei. Euge serue bone & fidelis &c. Matth. 25.
¶ Septimum est hoc, q; scientia quæ est in hominẽ avarũ, est qua-
si perditã. Vnde Eccl. 4. Sapiencia abscondita & thesaurus inui-
sus, q; utilitas in vtriusque? Et Hier. Bona abscondita in ore clauso,
quali appositiones epularũ circũposũt sepulchro. Itẽ Eccl. 20. Me-
lior est qui abscondit stultitiã suã, quã qui abscondit sapien-
tiã suã. Vnde bene dicitur sapientiã melius esse perditã in
avaro, q; pecuniã: quia pecuniã potest avarus in morte pauperi-
bus erogare, quod de scientia tunc fieri non põt. ¶ Octauum est
hoc, q; non solũ inutilis est scientia in hominẽ avaro, immo, ẽc
noxia est ei. Scaturit. n. uermibus, sicut legitur Exod. 16. Vnus ver-
mis procedens ex scientia. Vnde Apost. 1. ad Corinth. 8. Scientia
inflat. Aliis est inuidia, aliis indignatio. vnde Eccl. 1. In multa sa-
pientiã multa indignatio: & qui addit scientiã, addit dolorem.
¶ Nonum est, quod ad literã interdum avarus amittit in presen-
ti scientiã suã. vnde Matr. 25. Omni habenti dabitur, & abunda-
bit: & ei qui non habet, & quod videtur habere, auferetur ab eo.
Super quem locum dicit Gloss. Habenti studium verbi erogãdi,
dabitur gratia super gratiã. Et alia Gloss. Multi naturaliter sapiẽ-
tes & acuti, si sunt desides perdunt bonũ. Et in eod. cap. iubet Do-
minus talentũ tolli, & dari ei qui habet decẽ talenta. ¶ Decimũ
est, q; talis odibilis est hominibus. vnde Prouer. 2. Qui abscondit
frumenta in tempore necessitatis, maledicetur in populis: bene-
dictio autem super caput uendentium. ¶ Vndecimũ est, q; iniu-
rius est proximo. Vnde Bernard. Rem profectũ proximi reti-

T O M V S II.

mes, si donis scientia & eloquentie adornatus, uerbu bonu quod posset prodesse multis, inutili, imo danabili silentio ligas. Certè male dictus q frumenta abscondit in populis. ¶ Duodecimum est, q ipse est ualde dānosus Deo. Quia sicut dicit beatus Ber. modica sementis detractio, nō modicu est mēsis detrimentū. Vñ sicuti agricolis facit maius dānū ille qui furatur semen eorū, q si aliam rē furaretur, quia non solū aufert eis semen, sed et fructum qui debuit exire a semine: sic multū dampnificat Deum qui semen dimini uerbi quod seminare debuit, inutiliter abscondit.

De pradicatoribus sibi solū uiuere eligentibus.

ET nota q illi qui officio pradicacionis idonei esse possunt, & tamen sibi solū uiuere eligunt, licet ex bona intentione faciant & timore Dei, scilicet ut cū puriori conscientia Deo uiuant, multū timendum uidetur esse, eod q ille seruus qui pecuniam sibi commissam abscondit in sudario, uocatus est a Domino seruus nequam. In sudario puritas cōscientie intelligitur. In sudario ergo talentū abscondit, qui amore puritatis cōscientie, officium pradicacionis deserit. Et dicit Gloss. super illum locū. In sudario pecuniam reponit, qui ad pradicandū idoneus, officiu pradicacionis suscipere renuit, uel susceptū non bene gerit. Ad idem pertinet quod dicit Greg. Qui scientia & uirtute prēditi secessum speculationis apperunt, tot animarū rei sunt quot animabus in publicum prodeundo prodesse potuerunt. Tales ut quidā dixit ligant sibi pedes & manus, ne Deus possit ex eis se iuuare. Vnde timere possunt illud Matthei 23. Ligatis manibus & pedibus mittite eum in tenebras exteriores. Et Matt. 25. Inutilem seruū eicite in tenebras & c. Iracundiā enim inutilis sustinebit, ut legitur Prouerb. 14. ista tamen ex illo intelligenda non sunt: qui tantæ infirmitatis est, q non uidet salutem suam in mūdo. Ad q uidetur pertinere illud quod dicit Dominus: Quid prodest homini si totum mundum lucretur, & detrimentum sui faciat? Mar. 8.

De peccato lusorum, & de his quæ faciunt ad eius detestationem.

Caput XV.

IN TIMO loco inter species auaritię dicemus de peccato lusorum, quia frequenter in lusoribus est peccatum cupiditatis uel auaritię. Et primò ponemus ea quæ possunt facere ad detestatiōē huius peccati, deinde aliquid tangemus de his qui miscent se lusoribus, & de his qui locat eis necessaria

DE AVARITIA.

106

saria ad ludum, & de his qui permittunt eos ludere in domibus suis. ¶ Quinque uerò sunt quæ possunt facere ad detestatiōem huius peccati.

De xv. peccatis quæ circa ludum accidere possunt.

Primò potest facere ad hoc multitudo & magnitudo peccatorū quæ in ludo accidunt. Possunt uerò ibi accidere xv. peccata. ¶ Primum est cupiditas, quæ est radix omnium malorum. Nec est ibi quæcunque cupiditas, sed rapina. Vult. n. spoliare proximu suum rebus ipsius. ¶ Secundū peccatum est proditio: uult enim spoliare illum cum quo comedit & bibit. ¶ Tertiū est immisericordia. ¶ Vellet enim spoliare ipsum si posset camisia & brachis: quod non faceret unus de latronibus illis qui spoliant peregrinos in nemoribus. ¶ Quartum peccatū est, usura ualde magna: scilicet 1. pro xi. non in anno uel in mēse, sed in eadem die. ¶ Quintum peccatum est, afflictio Dei patris: scilicet quæ ibi cruciāgit ille qui amittit, blasphemando & laniando eū. ¶ Sextū peccatum est contemptus ecclesię, cuius præceptum contemnit. Ad ista duo peccata ultima potest referri illud quod legitur Prouerb. 19. Qui ad ligat patrem, & fugit matrem, ignominiosus erit & infelix. Ignominia ista uel infelicitas satis manifeste uidetur in lusoribus. Contra lusores in canonibus Apostolorum sic habentur Episcopus autem presbyter & diaconus aleæ aut ebrietati deseruiens, aut desinat, aut certè damnetur. Subdiaconus aut lector, aut cantor similia faciens, aut desinat, aut communione priuetur. Si militet & laicus. ¶ Septimum peccatum est, scandalum proximi. Corruptuntur autem multi qui ad ludum inspiciendum conueniunt. ¶ Octauū est, omissio bonorum, quæ deberet facere lusor tempore illo. ¶ Nonū est, peccatum periurij. Sæpè enim iurat lusor, dicens se lucratu fuisse, quum in ueritate perdidit. ¶ Decimum peccatum est fraudis. Sæpè enim vnus defraudat aliu ibi. ¶ Undecimū est peccatum irę. ¶ Duodecimū peccatum est, cōuersionis: ¶ Tertiumdecimū peccatum est, uerbis. ¶ Decimū quartum peccatum est, fractio solennitatum. In præcipuis enim solennitatibus præcipue committunt lusores peccatum suum, nō attendentes quod legitur Numer. 15. de illo qui collegerat ligna in sabbato: Moriatur homo ille, ait Dominus: lapidibus obruat eū omnis turba. Constat quod peius est cum blasphemis & periuriis ludere, quā in sabbato ligna colligere. ¶ Decimumquintum est, homicidium. Interdum enim vnus lusor pro obolo interficit alium. ¶ Decimumsextum est, idololatria: Lusor enim ludū

T O M V S I I .

Deum suum facit, cum ludum Deo in amor e suo prapponit. Hoc enim ab homine colitur quod pre ceteris diligit: ut dicit Glof-
ta super illud Apost. Philip. 3. Quorum Deus uenter est. Preterea ipse subiicit se iurisdictioni taxillorum, ut quod illi dicunt ipse faciat. Et sicut Deus dedit xxi. literas cultoribus suis, quibus tota scriptura est scripta, per quam voluntas Dei fidelibus indicatur sic taxillos habet xxi. puncta quibus lator cognoscit voluntatem Dei sui. Diabolus enim quasi lumia est Domini.

Quod transgressio totius Decalogi in ludo accidere possit. **P**reterea, potest accidere in ludo transgressio omnium mandatorum decalogi. ¶ Primum mandatum lator transgreditur, quando Deum negat & idololatrat. Primum n. mandatum est, Non habebis deos alienos coram me. ¶ Secundum mandatum transgreditur, quando inuiciter vel false iurat. Secundum enim mandatum est, Non assumes nomen Dei tui in vanum. Nomen Dei sui in vanum assumit qui per nomen Dei iurat pro falso vel pro nihilo. ¶ Tertium mandatum est, Memento ut diem sabbati sanctum habes: quod mandatum lator transgreditur, dum diebus solennibus in ludo Deum blasphematur. ¶ Quomodo autem transgressio latorum mandatorum ibi accidat, de facili potest uideri, excepto hoc, Non moechaberis. Sed in ueritate illud mandatum spiritum uolenter transgreditur, Deum dum negat. Infidelitas n. spiritus uolens, est fornicatio secundum uulgiem scripturam. ¶ Secundum potest facere ad derelictionem huius peccati, multiplex malum quod ex ludo sequitur. Sequitur n. inde ira parentum ipsius latoris, si ipse est filius familias. Si uero est pater familias, sequitur inde ira uxoris & totius familie, & interdum et uerbera. Remanent etiam quandoque odia inter lutores. Sequitur n. & quandoque ex haredatio & filiarum prostitutio. Sequitur etiam interdum furtum: qui enim caletactus est de ludo, furaretur etiam super altare si posset. Furtum uero sequitur suspendium quandoque.

De duodecim stultitijs lutorum.

Tertio faciunt ad derelictionem huius peccati, duodecim stultitijs que possunt assignari in lutoribus. ¶ Prima stultitia est, quod lator uilissimam seruitutem subiicit, dum taxillum Domini sui cecidit, ad hoc adstringens se, ut faciat quod ipse iusserit. Si videas, ait Seneca, murem uelle dominari alii muri, nunquid risum teneas? Quanto magis ridiculum est, quando os caninum quod minoris ualoris est, cominus homini dominatur. ¶ Secunda stultitia est, quod ipse ad preceptum taxillorum largiretur

DE AVARITIA.

107

largiretur ad preceptum Dei. Ipse largior est ad preceptum taxillorum quam fuerit Beatus Martinus ad preceptum Domini. Ipse n. dat non solum medietatem pallii, sed etiam totum pallium, & interdum tunicam & camisiam, & nudus sequitur dominum suum nudum, scilicet diabolum. Etiam ea que non habet, dat ipse. Multa n. accipit ad usuras, uel furatur. ¶ Tertia stultitia est, quod potest cognoscit malitiam Domini sui, quam ipse deberet abnegare ipsum & que illius sunt, ipse potius uerum Deum negat qui nihil ei nocuit, sed omnia bona ei fecit, & se vindicat de eo qui absque culpa est. ¶ Quarta stultitia est, quod ipse uoluntarie iurisdictioni illius se subiicit qui nunquam iuste iudicare nouit. Taxillus n. tribuit alteri illorum lutorum quod eius non est. ¶ Quinta stultitia est, quod delectatione que est in contrectatione trui osium caninorum diuine glorie proponit: quod non solum stultitia est, sed et insania uidetur esse. ¶ Sexta stultitia est, quod ipse ne otiosus sit, otiosi agit, unde Bernardus. Pro uitando otio otia sectari, ridiculum est. ¶ Septima stultitia lutoris est, quod ipse consentit ut hostis ipsius faretur ei pretiosorem rem quam habet, uel una de pretiosioribus, scilicet tempus. Fur emur, aiunt lutores, tempus, non attendentes temporis pretiositatem. Nihil est enim pretiosius tempore, sicut dicit Beatus Bernardus. Donec hora preterat, inquit, uerbum irreuocabile transit, tempus non reuocabile quod tibi concessum est ad impetrandum ueniam, & gratiam, & ad agenda penitentiam & promerendam gloriam. Dominos enim dicit, quod si sciret pater familias qua hora fur ueniret, uigilaret &c. Sed lator affectat ut fur ueniat qui furetur ei uitam suam. ¶ Octaua stultitia est, quod ipse proprijs manibus se consumit & perdit, que filius Dei manibus Cruci affixis redemit. Unde Beatus Bernardus loquens in persona Domini ad tale, dixit: Ego acquisiui te manibus Cruci affixis, & tu consumis te manibus delicijs dedicatis. Et est magna ingratitude quod homo impugnet eum in ea parte corporis sui, in qua Dominus pro amore ipsius tantum dolorem sustinuit. ¶ Nona stultitia est quod ipse ludit, & in curia celestium dicitur lata est contra ipsum sententia mortis, unde Bernardus. Ludeba ego foris in platea, & in secreto regalis cubiculi super me te rebatur iudicium moris. ¶ Similis stultitia fuit in Ierosolymis qui in letitia erant, non prouidentes mortem suam, cui ad iudicium illa erant propter peccata sua. Qui mortem Deum fleuerunt legem Lucæ decimonono: Lator ludendo currit ad mortem suam. Unde Iob uiginti primo: Infantes eorum exultant iussibus. Et

O 3 deinde

T O M V S I I .

deinde subditur : Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt. Secundum Augustinum nihil aliud est tempus presentis vite, quam cursus ad mortem. In quo nemo uel paululum stare, uel tardius ire permittitur: sed omnes pari motu videntur. Unde quicumque ludit, ludendo ad mortem suam vadit, & diabolus de eo quasi de fatuo seruo ludum facit: & quicumque ibi perdat, diabolus ibi non perdit. Decima stultitia est, quod lusor quando posset facere aliquid ad propriam utilitatem & proximi edificationem & Dei honorem, ipse facit quod est sibi damnosum, & proximo scandalosum, & Deo contumeliosum. Verè seruus nequam & maledictus, si cum venerit dominus eius, inuenit eum sic facientem. De tali seruo legitur Matth. 24. Si dixerit malus ille seruus in corde suo, Moram facit dominus meus venire, & coeperit percutere conseruos suos, manducet autem & bibat cum ebrios, veniet dominus serui illius in die qua non sperat, & in hora qua ignorat. Morte. n. subitanea sæpe moriuntur tales. Undecima stultitia est, quod cum puer non sit, puerilibus tamen gaudet. Sen. Plerumque est cum pueritia: sed quod grauius est puerilitas remanet ibi, sed & hoc quidem prius est quod auctoritatem habemus senum & vitia puerorum: nec puerorum tantum, sed et infantiu. Dubium non est puerilitate magnam esse, exercitum militibus & pedibus ligneis fingere. Quæ puerilitas hodie in multis senibus reperitur, quod est quasi quedam infantia: & ludere par & impar, equitare in arundine longa: sed quem delectat barbatum infania vexat. Duodecima stultitia est, quod nulli opus credunt habere aliquid iucunditatis, nisi tale sit quod nihil utilitatis, quod magne corruptionis indicium est. Salomon Proverb. 15. Stultitia gaudium est stulto. Senec. Fundamentum bonæ mentis est non gaudere vanis. Ad summum peruenit, qui scit quo gaudeat. Nec solum vanis gaudent multi homines, imo etiam in his quæ diabolica sunt, ut patet in his qui in auiibus cali ludunt, qui gaudent quando uident unam auiulam ab alia capi uel interfici. Qui satis dissimiles sunt Beato Martino: qui quum uidisset mergulos in quodam flumine captiui piscium intendentes, dixit: Forma ista demonum est. Et cum non posset hoc tolerare, iussit mergulos inde auolare. De Beato Benedicto et dicitur, quod si ipse uidebat accipitrem insequi aliam auiem, ipse faciebat signum crucis post auiem, & capi non poterat. Idem faciebat quando uidebat canem insequi aliam feram, ipse habebat cor humanum, non ferreum sicut multi habent. Quarto potest valere ad detestationem

huius

DE AVARITIA.

108

huius peccati hoc, quod quicumque uertat lusor oculos cordis, ipse potest inuenire quod sibi peccatum suum dissuadeat. Si ipse uertat oculos suos ad id quod supra se est, occurrit seueritas Domini seruum inutilem æternaliter condemnans. Vnde Matth. 25. Inutilem seruus eijcite in tenebras exteriores. Quomodo ludere audet seruus qui tam seuerum dominum habet? Occurrit etiam liberalitas domini seruos fideliter laborantes abundantissime remunerans, quasi utraque manu plena. Vnde Proverb. 3. Longitudo dierum in dextra eius, & in sinistra eius diuitiæ & gloria. Similiter si lusor uertat oculos suos ad ea quæ sunt contra se, scilicet ad uitia & demones, occurrit ei quod sibi ludum dissuadet. Non enim locus ludendi est, quum gladium tenet hostis: ut eum perimat. Vnde Seneca. Quum hostis à tergo instat, & mouere se iustus est miser, necessitas excutit quicquid pax otiosa collegit. Idem. Demens quasi merito uideretur, qui cum saxa in munimentum senes feminæque congererent, cum iuuentus intra portas armata expectaret, sedet otiosus. Similiter si lusor uertat oculos ad id quod est iuxta se, scilicet ad proximum, occurrunt ei multiplices miseriæ quæ ludum sibi dissuadent. Vnde Seneca: Quid lusoria componis? Non est iocandi locus, ad miseros aduocatus es, opem te lacrum naufragis, egris, egentibus pollicitus es: quod diueris quid agis? succurre, omnes undique ad te manus tendunt, perditæ vitæ perituraque; auxilium implorant, loquitur Seneca ad sapientes, qui de lege naturali stricti sunt ad subueniendum illis qui in periculo sunt, specialiter tamen potest hoc uerbum dici illis, qui curam animarum susceperunt. Illis. n. naufragis auxilium promiserunt. Vnde mirum est quomodo non remordet eos conscientia, quum eis differunt subuenire. Si enim aliquis promississet se subuentum alicui qui cecidisset in Rhodanum, & hac de causa conductus esset, multum remorderet eum conscientia sua, si eam differret subuenire quem in tanto periculo sciret esse. Quomodo ergo non remordet eum conscientia, qui non subuenit ei quem scit esse in periculo longe maiori? Similiter si lusor uertat oculos ad id quod est infra se, id est ad inferiores creaturas, potest eam occurrere quod sibi dissuadet peccatum suum. Nullus elegit seminare agrum suum potius inutilibus quam utilibus: quanta ergo fatuitas est seipsum ferere inutilibus occupationibus. uel noxiis, quum tot occupationes inueniri possint utiles corpori & animæ. Quinto potest facere ad detestationem huius peccati hoc, quod Dominus etiam in presenti iudicia interdum accipit de lusoribus,

O

Quandoque

T O M V S I I .

Quandoque enim dum ipsi blasphemant, præpostulantur eis facies. Cuiam etiam militi, dum occasione ludi per oculos Dei iraret, proprius oculus à capite exiliit, & in alearium cecidit. Qui dā etiam sagittarius quum valde iratus esset ex hoc quod in ludo perdidisset, sagittā direxit versus cælum quasi vellet se vindicare de Deo. Sequenti uerò die quū idē sagittarius eadē hora sederet ad ludum, rediit sagitta, & super alearum cecidit sanguinolenta.

De his qui se lutoribus immiscet, & qui eis necessaria locant, & in quorum domibus luditur.

Nec solum cauere debet aliquis ne ipse ludat, sed etiam ne ludentibus se immisceat. Sicut enim sedentes ad ignem calefiunt, sic qui stant ad ludum causa spectandi, de ludo calefiunt. Vnde legitur Tobie 3. Nunquam cum ludentibus miscui me, nec cū his qui in leuitate ambulant participem me præbui. Cauere etiā debet homo ne locet taxillos, uel alia ad ludū necessaria. Sicut enim valde malus reputaretur, qui alicui scelerato gladiū locaret, unde aliquē sanctum uirum interficere deberet: sic ualde malus reputatur qui locat taxillos si credat eorum occasione Deum esse blasphemādū, & quasi crucifigēdū. Illi etiā nō uidēt omnino esse innocētes, q. in domibus p. priis p. mittūt inferri Domino suo cōtumelias infinitas, & nō prohibent, cū tamē possint p. hibere.

De his quæ dant occasionem auaritiæ. Pars III.

DICTO de speciebus auaritiæ, dicendū est de his quæ dāt occasionē auaritiæ, quæ sunt sex. Primū est familiaritas cupidōrū & auarōrū. Sicut enim carbones uiui carbonem mortuū accendūt, si eis immisceātur, sic diuites uerbis & exēplis igne cupiditatis igniti familiares suos inflāmāt. unde Ecclē siat. 13. Qui tetigerit picē, inquinabit ab ea: & q. cōmunicauerit superbo, induet superbiam. Et subditur: Ditioni te ne socius fueris. Ad idem facit quod dicit Seneca. Vnum exemplum auariū uel luxurię multum mali facit. Vicinus diues cupiditatē irritat. Secundum est, consideratio diuitiarū. Ideo dicitur. Prouerbiorū 23. Ne erigas oculos ad opes quas habere nō potes. Tertiū, quod homo attendit in diuitiis illa solum per quæ possunt uideri pretiosa. ea uerò per quæ in ueritate contemptibiles sunt, non attendit, sicut fugacitatem earum, & similia, unde Gregorius. Ideo temporalia diligunt, quia quā fugitiua sint non attendunt. Quartū est,

DE AVARITIA.

109

est, amor mundanæ gloriæ. unde talibus qui diuitias amant, quia uident gloriam mandam eis annexam, primò prædicandum est de contemptu mundanæ gloriæ, quā de contemptu diuitiarum. Securus enim prædicationis ad radicem malitiæ ponēda est. Quintum est amor filiorum. Talibus qui diuitias amant propter amorem filiorum, ostendendum esset in prædicatione, quod hoc non sit amare filium, sed potius odire, diuitias ei male congregare. Ostendendum etiā esset in prædicatione, quā duri sint filij parentibus defunctis. Ad ostendendum uerò quod non sit amor, sed potius odium filiis male congregata relinquere potest induci tale exemplum. Erat quidam usurarius habens duos filios, quorū alter nolēs succedere patri in male acquisitis, factus est eremita. Alius uerò uolēs succedere patri suo, remansit cum patre suo. Et mortuo patre, ei successit. Et post non multum tempus ipse etiā decessit. Cū autem nuntiatum esset eremite de morte patris & fratris doluit ualde, credens eos damnatos esse. Et cū rogasset Dominum ut reuelaret ei statum eorum, raptus est, & in infernū ductus, & non inueniebat ibi eos. Sed ad ultimum exierūt de quodam puteo in flammā, primò pater, deinde filius: mordentes se & litigantes adinuicē, patre dicente filio: Maledictus sis tu, quia p. te usurarius fui; filius autē e contrario dicebat: immo maledictus sis tu, quia nisi iniuste acquisiuissem, ego non retinuissem iniuste, nec damnatus fuisset. Sextum est hoc, quod homo sibi logam uita promittit. De qua promissione dicitur Ecclē. 29. Repromissio nequissima multos perdidit. Talis erat ille cui dixit Dominus: Stulte, hac nocte animam tuam reperent a te.

De remediis contra Auariciam. Pars IIII.

DICTO de his quæ dāt occasionē auaritiæ, dicendū est de remediis contra auaritiā. De quibus sufficiat ponere octo. Primū est mortis cōsideratio. Hoc remediū insinuat Hier. in magno prologo Biblia, in fine dicēs: Facile cōtemnit omnia q. se semper cogitat esse mortuū. Sicut iumenta se defendunt ab importunitate muscarū cauda sua, & aues, & piceæ cauda sua regūt se: Sic homo cōsideratione finis, scilicet mortis, defendit se ab auaritia, & etiā ceteris uitiis, & regit se i. mōdo uitæ, unde Iob 12. Interroga iumēta, & docebunt te: & uolatilia celi, &

indicabunt tibi: Mors quasi ad aculum demonstrat contemptibilia
esse quaecunque querunt in hoc mundo: scilicet delicias, diuitias,
& gloriam, & vanū esse laborē eorum qui talibus intendunt. La-
bor querentium diuitias vanus ostenditur, quum homo nudus in
terram reuertitur. Labor querentium delicias vanus ostenditur,
quādo corpus nutritū i deliciis vermibus esca datur. Tunc enim
apparet eos quasi coquos verminū fuisse, qui delicate vixerūt: es-
cā enim vermibus preparauerunt. Mira infania. Erubesceret ali-
quis & indignaretur coquus esse vnius comitis, & non dedigna-
tur esse corpus vermis. Labor etiam eorū qui querunt esse super
alios, vanus ostenditur, quando ille qui uolebat esse sup alios sub
terra ponit, & a iumentis conculcatur. Ad hoc potest referri illud
quod legitur Eccl. 11. Homo meminisse debet tenebrosi tēporis,
& diē mulatorū: q̄ cū uenerit, vanitatis arguet preterita. ¶ Secū-
dum remediū est, cōsideratio Dominice paupertatis, vnde Bern.
Magna siquidē est abusus & nimis magna, q̄ diues velit ueri ver-
miculas vilis, pro quo Deus maiestatis & Dominus sabaoth pau-
per fieri voluit. & Thren. 3. Recordare paupertatis meę, & transgressio-
nis absynthij & fellis. ¶ Tertiū remediū est, cōsideratio periculi i
quo sumus. Et insinuat nobis illud remediū Iob 26. vbi sic legi-
tur: Quasi tumētes super me fluctus timui Deū, & pōdus eius fere
non potui. vbi dicit Greg. Cū fluctus tumētes desuper eminet,
tūc de nauī piciūt, pro quibus lōga naufragia sumpserūt. Ad idē
potest referri illud quod legitur 1. Mach. 4. Non cōcupiscetis spo-
lia, quia bellū contra nos est. Ad literā: quādo periculosum bellū
imminet, interdicatur exercitus ne spoliis intēdat: & si spoliis iā
oneratus est, iubet ea deponere: sic periculū in quo sumus debet
cohibere nos ne diuitiis nos oneremus. Si uerō iā habemus eas,
monere debet nos ad hoc vt eas relinquamus. ¶ Quartū remediū
est cōsideratio miserie quę annexa est deliciis, sicut diffusē ostē-
sum est prius. De qua miseria dicit beatus Bernard. Si habes cor, si
est tibi lumen oculorum tuorum, desine ea sequi, quę assequi mi-
serum est. ¶ Quintum remediū est, quod homo elōget se a cu-
pidis & auaritis, & familiaris sit illis qui terrena cōtemnunt. Vnde
in Psal. Cū sancto sanctus eris & c. Sanctus in grēco dicitur agios,
quasi sine terra: vnde sensus est, id est, cum eo qui absque terrenei-
tate est, absque terreneitate eris. Sic accidit ei qui cōuerfatur cū
auaro, sicut dicitur accidisse cuidam paruulo qui a lupa nutritus
est, qui alium modum gradiendi addiscere ab ea nō potuit quam
ipsa habebat. vnde duabus manibus pro pedibus utebatur. Sic
ille

ille qui cum auaro conuersatur exēplo eius circa tenerra ista re-
per. Ille uerō qui conuersatur cum illis qui terrena cōtemnunt,
erectus incedet, cōtemptisq̄ terrenis celestia appetet. ¶ Sextū
remediū est, cōsideratio eternarū diuitiarum. vnde Greg. Vi-
lescunt temporalia, cū desiderantur aeterna. Et Prouerbiorū 1.
Frustra iacitur rete ante oculus pennatorū vbi dicit interlin. La-
queum in terra facile euadit, qui oculos habet in celis. Ad idē
pertinet quod ait Senec. Nō potest cōtemnere laquearia ebore
fulgentia, deriuata in domos flumina, donec terrarum orbem su-
perne despiciens sibi ipsi dixit, Hoc est punctum illud quod inter
gentes terrā & igne diuiditur. Cū iū corporibus sphericis illud
quod est in medio, se habeat velut punctum respectu circūferē-
tię terrā se habeat velut pūctum, respectu calī. Ex quo patet fatui-
tas amatorum huius mundi qui querunt in puncto latitudinem
quę in circūferentia querenda est. vnde Augustin. Noli pati an-
gustias, euola in sublime in amplitudine calorum. Cū terra cē-
trum mundi sit, ex necessitate angusta est respectu circūferētię.
vnde dicit Sen. amatoribus huius mundi: Pūctum est illud in quo
nauigatis, bellatis, regnatis. Idem. Ab ultimis litoribus Hispanię
utque ad Indos, paucissimorum dierum spatium iacet, si nauē fe-
rat ventus. At celestis illa regio per triginta annos uelocissimo sy-
deri uiam pręstat. Ex angustia terrę accidit pressura illa, de qua
dicit Dominus Ioannis decimo quinto. In mundo pressurā habē-
bitis. ¶ Septimū remediū est, quod homo fiduciam suā in Deo
ponat, quod Deus ei necessaria prębeat, si ipse ei seruerit secun-
dum quod Dominus sciet ei expedire. Vnde Marthei sexto, post
illud uerbum, Non potestis Deo seruire & mammonę. subiungit
Dominus: Ideo dico uobis, nē solliciti sitis anime uestre quid ma-
ducetis, neque corpori uestro quid induamini. Deinde monet ad
hoc ut in eo fiducia ponatur. Mammona Syra lingua interpretat-
ur diuitię. Dicitur etiam hoc nōmē esse dāmonis qui pręest di-
uitiis. ¶ Octauū & ultimum summum remediū est, quod ho-
mo elemosynis & orationibus, & omnibus aliis modis quibus po-
terit gratiam Dei sibi impetret, quę sola sufficit hominem libera-
re a laqueis cupiditatis & auaritię. Vnde Matth. 19. Cū dixisset
Dominus, difficile diues intrabit in regnum calorum. & discipulū
admirarentur, dicentes: Quis poterit saluus esse? Respondit Domi-
nus, Apud homines impossibile est. Et supplet interlin. vt per se a
cupiditatibus suis conuertantur. Ideo valde timendum est cupidi-
tatis peccatum vel auaritię, quę cum tanta difficultate hominem
dimittit

T O M V S II.

dimittit. Sicut terra quandā stabilitate viderur habere quā nō habet aqua & aer, iuxta illud Eccl. 1. Terra in æternum stat. sic peccatum auaritiæ, quod est peccatum terrenum, diuturnius viderur esse peccato vanitatis & uoluptatis. Et forte propter hanc diuturnitatem dicit Isidorus de hoc peccato: Omni genere peccatorum peior est auaritia.

*De prodigalitate, quæ est vitium contrarium auaritiæ. Pars V.
Quæ habet quatuor capitula.*

De ordine dicendorum in ista parte. Et de distinctione prodigalitatis a liberalitate. Caput I.

ROST remedia auaritiæ dicendū est de prodigalitate, quæ est vitium contrarium auaritiæ, de quo hoc ordine dicemus. Primò distinguemus prodigalitatē a largitate. Secundò ostendemus quæ mala ex prodigalitate proueniunt. Tertiò assignabimus quasdam stultitias prodigi. Vltimò tangemus aliquid specialiter de prodigalitate clericorum. ¶ Quadrupliciter uerò possumus distinguere prodigalitatē a largitate. ¶ Primò in hoc, quod prodigus sua non confert, sed uentus uanitatē ei auferit. Sicut aliquis non dicitur largus, si uentus palliū suū ei auferat. Nec arbores liberales dicuntur, si uentus ab eis fructū excutiat. Sic nec prodigus largus dicendus est, uel liberalis, cui inuita uel uolenti frequenter uentus auferit sua, eo quod stultas manus habeat, sicut accidit in illis qui ex frigore dicuntur stultas manus habere. ¶ Secundò possumus in hoc prodigum a largo distinguere: quia prodigus sua non tribuit, sed perdit. In tribus casibus uidetur aliquis rem suam uelle perdere. Primò, cum liquorē uasi pleno superfundit. Secundò, cum in uase corrupto uel immundo ponit. Tertiò, cum dat pro nihilo. Et his tribus modis possumus dicere quod perdit prodigus sua. Quasi enim ea pleno uasi infundit, quando dat ea diuitibus. Vnde Prosper in libro de uita Contemplatiua: Habentibus dare nihil aliud est, quā perdere. ideo monet Dominus Luc. 14. ad dandum pauperibus, dicens: Cum facis conuiuium, uoca pauperes, debiles & claudos &c. Item in eodem: Pauperes ac debiles, cæcos & claudos introduce huc. & Luc. 1. dicit beata Virgo, Dominum esurientes implere uisceribus bonis. & David etiam dicit in Psal. Pauperes eius saturabo pau-

D E A V A R I T I A.

III

bus. & 4. Reg. 4. legitur quod iterum oleum cum uasa plena essent. Sed quorundā oleum tunc solum fuit, quando uasa plena sunt: uasis autem uacuis stat, diuitibus aut parati sunt dare, pauperibus uero non. Prodigus est quasi uasi corrupto sua infundit, quando dat ea histrionibus uel aliis inhonestis personis. Contra illud Eccl. 12. Benefac humili, & ne dederis impio. & iterum: Si benefeceris, scito cui benefeceris. In duobus casibus precipue non est dandū impio: scilicet cum creditur quod propter hoc iustitia debeat negligere, uel cum propter aliquod officium inhonestū hoc querit, sicut faciunt histriones. Hieron. Paria sunt, dare histrionibus, & sacrificare demonibus. Prodigus est pro nihilo rem suam dare, quando dat ea pro uana gloria quæ nihil est in ualore. unde Ioan. 8. Si ego glorificabo meipsum, gloria mea nihil est. ¶ Tertiò potest distinguī prodigus a largo in hoc, quod largitio ipsius quædam est aucupatio. unde sicut aucupes non dicuntur largi, nec liberales in aues, quantumcunque frumenti circa laqueos apponant: nec aliquis dicitur liberalis in pisces uel mures quos capere uult, etsi escā delēctabilem apponat in hamo uel muscipula. Sic liberales dicendi non sunt qui ideo sua largiuntur hominibus, ut eos capiant, ut pro eis sint si uenerit aliqua electio, unde Ierem. 5. Inuenti sunt in populo meo impii, insidiantes quasi aucupes laqueos ponentes & pedicas ad capiendos uiros. ¶ Quartò potest distinguī prodigus a largo: quia uere largus est: prodigus uerò de alieno frequenter. Sen. Magni animi non est qui de alieno liberalis est.

De malis quæ sequuntur ex prodigalitate. Caput II.

MALA uerò quæ sequuntur ex prodigalitate hæc sunt, scilicet paupertas usque ad mendicitatem. unde Luc. 15. de illo filio prodigo qui cupiebat implere uentrem suū de siliquis quas porci manducabant, & nemo illi dabat. Sequitur etiam inde quod prodigus incidit in manus usurariorū, qui totum eum comedunt ut uideatur incidisse in illam imprecationem. Psalm. scrutetur fenerator omnem substantiam eius. Quanta sit seruitus usurariorum illi soli nouerunt, qui quandoque in manibus eorum fuerunt. Sequitur etiam inde peccatum rapinæ. Frequenter enim aliena auferit qui prodigū confert. Vnde prodigus similis est aranæ quæ muscas deuorat, & texendo telas intiles, cūscerat se. sequitur etiam inde contemptus bonorum spiritualium.

T O M V S I I

ritualium. Ille enim q prodigus est, interdū dat omnia bona sua spiritualia pro XL solidis ex quibus conuiuium aliquod facit, sūmilis Esau qui primogenita sua dedit pro lentacula, & abiit parui pendens q primogenita sua uendidisset, ut legitur Gen. 25. unde Thren. 1. Dederunt quæque pretiosa pro cibo ad refocillandā animam. Prodigus adeo spiritualia contēnit, ut magnum reputet uē tres pascere, & opprobrium credat esse animas pascere, cum tamē dicat Aug. Non est magnū pascere uentres morientes: sed magnū est pascere animas in eternum victuras. Prodigus honorē reputat pascere porcos: id est, homines gulosos & luxuriosos, qui iudicio scripturæ porci sunt, unde legitur de filio prodigo, Adhæsit uni ciuium regionis illius, & misit illū in uillam suam, ut pasceret porcos suos. Magnū uerō dedecus reputat filios Dei pascere: in hoc abique dubio filio Dei magnam faciens contumeliā, dum officium illud cōtemnit quod filius Dei specialiter sibi assumere uoluit, unde in Psal. Ego autē constitutus sum rex ab eo super Sion montem sanctū eius, quod est contra illos prælatos qui dedignantur prædicare, quia comites sunt: licet. n. essent reges, non tamen indignum esset eis officiū prædicationis, cum filius Dei specialiter ad prædicandū uenerit: ut haberi pōt ex eo quod dicitur Mar. 1. In uicos proximos eamus & ciuitates, ut ibi prædicemus. & Luc. 1. Visitauit nos oriens ex alto: illuminare &c. & Ioan. 18. Ego ad hoc natus sum, & ad hoc ueni in mundum, ut testimonium perhiberem ueritati.

De stultitijs prodigi.

Caput III.

R I M A. Stultitia prodigi quod ipse sciens & uolēs partem suam facit deteriore, quandoque ē nūllā. Ideo maledictus est. unde Bern. Si maledictus est qui partē suā deteriore facit: quid ille q penius se reddit expertē? Expertē se reddit, qui de bonis suis nullā partē sibi reseruat. ¶ Secunda stultitia prodigi est, qd ipse rē illā quā super omnia amat facere, ita uult facere quod diu facere nō possit. Hanc stultitiā ostēdit nobis philosophus, dicens: De re familiari impartiendū est, sed moderatē. Quid. n. stultius, q quod libenter facias, curare ut diu facere non possis? ¶ Tertia stultitia prodigi est, qd ipse contrarionem de modico multū uale largiri, nō attēdēs qd legit Tob. 4. Si multū tibi fuerit, abundatē tribue: si exiguū tibi fuerit, libetē spartiri stude.

Illud

DE AVARITIA.

II 2

Illud ordinatum est: ut qui modicum habet, modicū tribuat. Sed bona uoluntas suppleat modicitatem muneris. Greg. Non est uia tua manus a munere, si arca cordis plena sit bona uoluntate. Seneca. Non quid detur refert, sed qua mente. Regum æquauit opes animo, qui exiguum tribuit, sed libenter. ¶ Quarta stultitia prodigi est, quod ipse non uidetur de diuitiis querere nisi peccata: peccat enim & in acquisitione earū, & in largitione, & alius habet inde utilitatem. Ipse similis est canali ex aqua retinenti fæces & limositatem. Bernar. Si rectē lapis, concham exhibebis, non canalem. ¶ Quinta stultitia prodigi est, quod ipse quodāmodo uult largior esse Deo, unde Bern. Non Deo largior esse uelis. Concha imitatur fontem. Non ire in riuū fons permittit, donec suis satietur aquis. Non pudeat concham non esse fonte suo profusorem. Prodigus uidetur plus diligere proximum, quā seipsum: cum tamen in ueritate, nec proximum, nec se diligit, licet ex stultitia sua effundat. Ipse quasi dolium est sine fundo. & ideo nō est mirum si effundat quidquid acceperit. Et ut breuiter dicā, insipientior uidetur esse prodigus, quā auarus, quātum ad hoc quod auarus insipiens est quātū ad Deum solum: prodigus uerō quātū ad Deum, & quātum ad mundū. Prodigus deest sapientiæ fundamentū quod est si biipsi sapientē esse, unde Bern. Non sapiens est qui sibi ipsi sapiens nō est. Et Prou. 9. Si sapiēs fueris, tibi metipsi eris. Iniquior ē uidet esse prodigus, q auarus, qū ad hoc qd prodigus est in seipsum, sed auarus iniquus est in proximu. Unde Eccle. 14. Qui sibi nequus est, cui bonus est? Et iterū: Qui sibi inuidet, nihil est illo nequius.

De prodigalitate clericorum.

Caput II.

N O T A N D U M quod sex cōsideranda sunt quæ deberent cohibere clericos, ne de bonis ecclesiasticis prodigi essent. Primum est, quod bona ecclesiastica bona pauperum sunt, unde pauperibus eroganda sunt: sicut manifestum esse potest ex uerbis sanctorum quæ sequuntur. Hierony. Quidquid habent clerici, pauperum est. quod de bonis ecclesiasticis intelligimus. Bernar. Facultates ecclesiarum patrocinia sunt pauperum, & sacrilega crudelitate eis subripitur, quidquid sibi ministri & dispensatores non utique domini & possessores ultra uicium & uestitum accipiunt. Idem: Res pauperum non pauperibus dare, crimen esse sacrilegij dignoscitur. Hier.

Hierony. Pars sacrilegij est res pauperū nō pauperibus dare Idē
Accepte pauperibus erogandum, & esurientibus plurimis cautū
esse uel inuidi, uel apertissimi sceleris est aliquid inde subtrahere,
omnium predonum crudelitatem superat. Idem: Maximū per-
iculuū est de patrimonio Christi nō pauperibus dare. Itē Bern.
Clamant nudi, clamant famelici, & cōqueruntur. Et ponit uerba
pauperum conquerentium de clericis, sic dicens: Nobis fame &
frigore laborantibus miserabiliter, quid conferunt tot mutatoria,
uel extensa in pectus uel plicata in mantica. Nostrium est quod
effunditis, nobis crudeliter subtrahitur quod inaniter expeditis,
& nos Dei plasmatio, & Christi nos sanguine redēpti sumus. Vos
ergo fratres mei uidete quāle sit peccatum, de fraterna portione
pascere oculos uestros, uita uestra cedit uobis in supbia copias.
Nostri necessitatibus detrahatur qd quid accedit uanitatibus ue-
stris: Idem: O uanitas uanitatū, sed nō uanior quā infanior. Ful-
get ecclesia in parietibus, & in pauperibus eget. Lapides suos in-
duit auro, & filios suos nōdos deserit. De sumptibus egenorū ser-
uit oculis diuitum. Inueniunt curiosi quos delectentur, & nō inue-
niunt miseri quos sustententur. Et si deuotio in talibus possit Deo
accepta esse, curiositas tamē uel supbia ex qua multi talia faciūt,
Deo detestabilis est. Itē Bernar. loquens de illo uerbo Esa. 26. In
terra sanctorum iniqua gessit, & uidet gloriā Domini. Timeāt,
inquit, clerici, timeant ministri ecclesie, qui in terris quas possi-
dentem iniqua gerant, ut stipendiis quā sufficere deberent, mi-
nimē contenti, sū per sua quibus egeni sustentandi essent, impietate
crilege que retinet, & in usus supbia atq; luxurie uictū pauperū
cōsumere nō uerent. Duplici, pfecto iniquitate peccates qd & alie-
na diripiūt, & sacris i suis uanitatibus & turpitudinibus abutuntur.

Quod rapina talium est periculosa.

Valde enim periculosa est rapina quam tales faciunt quod
de ciuilibus. ¶ Primō quia nō agnoscitur, unde accidit qd
multi ea nō confiteantur, tamē nō pponunt abstinere a ra-
pina. Et etiam aliqui simplices confessores nō dicunt eis ut
restituunt pauperibus ea quibus defraudauerunt eos, licet patri-
monium habeat unde restituere possint. Mira cecitas. Si quis dā-
nificasset diuitem unum in quinque solidis, si ipse confiteretur &
haberet propositum euadendi de cetero, restituere sibi pre posse
suo: aliter sciret non ualere poenitentiam sibi. Ille uerō qui paupe-
res dānificauit in cētū libris uel amplius, nihil tale facit, & tamē
credidit se agere ueram poenitentiam. ¶ Secundō periculosa est p

magni

magnitudinem culpæ quæ est in rapina tali. Quam ostēdit gloss.
super Matth. 5. vbi dicit Dominus Petro: Vade ad mare, & mitte
hamū, & cū piscem q primus ascenderit tolle: & aperto ore eius
inuenies scelerē. Gloss. Iudas quidē cōmunia in oculis habebat:
sed Dominus res pauperū in suos vsus cōuertere nefas duxit, idip-
sum dans exemplum nobis. ¶ Tertiō periculosa est, quia multū
impedit hominem a salute. Et si ille qui habet bona ecclesie, pau-
peribus fideliter portionem suam redderet, contentus victu & ve-
stitū sibi necessariis, vix accideret quin ipse ad salutē perueniret.
Quomodo enim misericordia Dei larga illi nō esset, gratiam suā
largiēdo, qui sibi largus esset pauperibus subueniēdo? Vnde Au-
gusti. Fluit riuus, & fons siccabitur? Misericordia, enim Dei uelut
fons est, misericordia aut nostra uelut riuulus. Non est uerisimi-
le quod fons non fluat, ex quo riuulus fluit. Vnde Ambrosius su-
per 1. ad Tim. 4. vbi sic legitur: Pietas ad omnia utilis est. Qui pie-
tatem sequitur, si lubricum carnis patiat, uapulabit quidē, sed
nō peribit. Quod intelligendum nō de illo qui confidens de e-
leemosynis suis, ideo diutius & securius peccat. Talis enim uir
eleemosynis ad Dei impugnationem: ideo nō est dignus pecca-
torum suorum remissione sed potius æterna damnatione. Sed de
illo intelligendum est hoc, qui uidens incontinentiam suam, elee-
mosynas facit, ut misericordia Dei gratiam sibi conferat per quā
continere possit. Talis enim frequentius ad bonum finem uenit.
Vnde Hiero. Non memini me mala morte uidisse mortuum, qui
liberalem antē duxerit uitam. De illis uerō qui de bonis ecclesia-
sticis pauperes defraudant, nō est mirum si peccant & dam-
nentur. Quomodo enim misericordia Dei dabit illis gratiam qua
continere possint, qui bona Dei potius uolunt prodigē expen-
dere quā Deo in pauperibus dare? Et cū hominibus nō so-
lum largi, sed etiam prodigi sint, tamen soli Deo sunt auari de bo-
nis ipsius, qui subtrahunt ori Dei ea quæ ponunt in ore porci, imō
in ore diaboli: cū enim malus sit seruus diaboli, & os & cetera
membra ipsius diaboli sunt. Præterea misericordiam Dei quomo-
do consequentur illi de quibus tot iniuriæ pauperum a Deo pos-
tulant ut ipsi damnentur? Tales homines sunt oues diaboli, cū
diabolus eos tondeat singulis annis, uestes quas ipsi deponunt ac-
cipiēdo in membris suis. Nō solum periculosa est rapina ista, sed
etiam ignominiosa. Ignominia enim magna est pauperibus rape-
re. uerbi gratia: Si facta esset uniuersalis donatio pauperibus alicuius
ciuitatis, ualde miser & uilis reputaretur ille q pauperibus e-

Tom. 2.

P

leemosynas

elemosynas eis datas auferret, licet etiam post expēderet eas faciēdo magna conuiuia. Sic valde uiles sunt q. de bonis ecclesiasticis, quæ bona pauperū sunt, conuiuia superflua faciūt. Tot enim pauperibus ea auferunt, quot inde habere potuerunt: etiam ignominia magna eis in die iudicii, quando pauperes conquerentur, uno dicente. Iste mihi abstulit unum prandium. Alio dicēte, Iste mihi abstulit unum denarium, uel aliud. ¶ Secundū est hoc, quod bona clericorum frequēter à pauperibus sunt oblata, & sanguine Christi comparata. Vnde incongruum est de elemosynis pauperum superflua conuiuia diuitibus facere. Accidit enim interdum quod in XX. solidis quos clericus prodigus expendit in conuiuio uno, multi pauperes posuerunt quod proprio ori subtraxerunt, & talis posuit ibi nouum obolum cui alius obolus non remansit. Similiter ualde incōgruū est, ea quæ sanguine Christi empta sunt, superflue expendere, unde super illud Ierem. 22. Vx qui facit laquearia cedrina, & pingit ea synopide, id est, Christi sanguine, dicit glossa. ¶ Tertiū est hoc, qd̄ clerici debent esse forma gregis, & bonum exemplum aliis dare: & ualde incongruum est quādo suis superfluis conuiujs, illos corrumpunt quos sanare debuerūt, & alios maculant quos debuerunt emūdarē & sanctificare. unde dicitur de illis in epistola Iudæ: Hi sunt in epulis suis maculæ cōiunantes. Non solum sunt maculati, sed etiam macule sunt alios maculantes suo malo exemplo, & materiam ministrando suis superfluis cōiuijs, gulositati & ebrietati, & multis alijs peccatis. ¶ Quartū deberet cohibere clericos à uitio prodigalitatis. multi tūdo & magnitudo peccatorum quæ sequūtur in eis ex uitio isto. Ex prodigalitate accidit in multis quod ipsi sunt raptores, simoniaci, oppressores pauperum, ex coriatores subditorū. ¶ Quintū est hoc, quod uitium hoc multū impedit eos ab officio suo. Non possunt enim illi officio suo intendere debitis aggrauati. Et uisitatio eorū potius est subditorum corruptio propter nimias expensas, quam eorum correctio. ¶ Sextū deberet cohibere dispensatores bonorū ecclesiasticorum a prodigalitate, consideratio districti iudicii. Si enim ex isto uerbo, Esuriui & non dedistis mihi manducare, illaturus est Dominus in iudicio, Ite ergo maledicti in ignem æternum: quid dicturus est prodigis dispensatoribus, qui non solum ipsi esurienti non dederunt manducare, sed etiam ipsi esurienti abstulerunt quod debuit manducare?

TRACTATVS V. DE ACEDIA.

De his quæ ualere possunt ad detestationē Acediæ. Pars I.
Quæ habet quatuor capitula.

De ordine dicendorum in isto tractatu. Et de diuersis exemplis, quæ ualere possunt ad detestationem Acediæ. Caput I.

POST peccatum auaritiæ, dicendum est de peccato Acediæ: quia pigritia interdum ex auaritiâ sequitur. Vnde Luca 12. dicit ille diues cuius ager fructus uberes attulit, Anima mea multa habes bona reposita in annos plurimos, requiesce, & comede, & bibe. dicemus autem hoc ordine & de uitio isto. ¶ Primò, ponemus ea quæ possunt ualere ad detestationem huius uitij. Secundo tangemus de diuersis generibus peccatorum quæ pertinent ad hoc uitium. Tertiò, tangemus aliquid de remedijs contra uitium istud. Quartò, de indifcreto furore qui acediæ uidetur esse contrarius. ¶ Ad detestationem uerò huius peccati possunt ualere diuersa exempla. Et possumus primò sumere exemplū a rebus quæ nō habent sensum, nec uitam, nec rationem, sicut a sole. Secundò, ab his quæ uitā habent, & nō sensum: ut ab herbis, & arboribus, & huiusmodi. Tertiò, ab his quæ habent uitam, & sensum, & non rationem, ut a brutis animalibus. Quartò, ab his quæ habent sensum, & rationē, & gratiā, ut a sanctis uiris. ¶ Et primò, psequemur de primo. Posuit Dominus præceptum soli ut singulis diebus ab oriente ueniat ad occidentem, & singulis noctibus reuertatur in orientem, & nunquam præterit sol illud præceptū. Non pigritatur, nec de die, nec de nocte, nec æstate, nec hyeme, implere illud præceptum. Quantumcūq; laboret in uno die, nihilominus tamen summo mane surgit in sequenti die, & tamen non expectat talem remunerationē laboris sui, nec talem pœnam negligentia suæ qualē homo. Ad hoc uidetur habuisse respectū Aug. cum dicit. Indecens est Christiano si radius solis eum inueniat in lecto: posset enim dicere sol si potestatem loquendi haberet: Amplius laboraui heri, quā tu: & tamē cum iam surrexerim, tū adhuc dormis. ¶ Possumus etiā accipere exemplum ad detestationem acediæ ab eis quæ ex terra nascuntur. Videmus enim herbas & arbores, quæ tam minimum habent initium, crescendo ad magnam quantitatem deuenire. habent tamē

T O M V S I I.

tot aduersantia sibi vt hyemem & aliam aeris intemperiem. Sim-
gulis etiam annis auferitur eis labor florum, & fructuum, & fron-
dium, & tñ nihilominus opportunitate inuenta operadi: operant-
q. videret nuditate earum in hyeme, vix crederet qđ tanta pul-
chritudine indui possent, nisi idē aliās vidisset. Qui videret quā
parua arbor sit nucis in initio sui, vix crederet quod ad tantā ma-
gnitudinem peruenire deberet, nisi simile aliās vidisset. Non de-
bet igitur pigritari homo, nec diffidere, etsi defectum honorum
in se vider, vel si aliqua sibi resistent. Plus. n. potest homo quā cre-
dat. Tali exemplo vtitur Dominus. Matt. 6. dicēs. Considerate li-
lia agri quomodo crescunt. Et subditur: Dico autem vobis, quo-
niā nec Salomō in omni gloria sua coopertus nō est sicut vnum
ex istis. ¶ Tertiō verō exemplo vtitur Salomon Prouer. 6. dicēs:
Vade ad formicā, o piger, & cōsidera vias eius, & discite sapientiā:
quā quum non habeat ducem, nec p̄ceptorem, nec principem,
parat cōtate cibum sibi, & cōgregat in messe quod comedat. Et
sunt quinque attendenda in isto exemplo. ¶ Primō paruitas for-
micæ, quā Salomon proponit quasi magistram homini. Multum
enim pōt confundi homo quando uidet se tam parū scientiā
quodā tam paruo animali potest doceri. Vnde multum conari
deberet ad addiscendū. Sicut accidit in scholis quando aliquis
magnus a puero paruo docetur, ex quadā erubescētia deberet
ardētius addiscere. Ad hoc potest referri quod dicit Sen. Pudeat
ab exiguis animalibus nos trahere mores. Erubescere potest ho-
mo quod tā paruum animal melius morigeratum est quā ipse.
¶ Secundō attendendū est quod dicit Salomon: Considera vias
eius, & nō viā. Vias vocans discursus quos faciunt pro quæren-
do cibo. Pluries enim in die vadunt ad quærendū frumentū: vn-
de satis possent erubescere illi homines qui semel in septimana
grauantur venire ad sermonē ad querendum animę suę cibum.
¶ Tertiō attendendum est, qđ formica in hoc opere nō hēt ho-
minem ducē cuius exemplum sequatur, nec p̄ceptorem cuius
verbo ad hoc doceatur, nec principē a quo puniatur eius negli-
gentia: homo tamen omnia ista habet. ¶ Quartō attendendū est,
quod ipsa purum granū eligit vt de ipso pascatur. Vnde multum
possent in hoc confundi illi, qui spurcicias & immunditias alieno-
rum peccatorum eligunt, vt illis os suum pascant: iuxta illud
Prou. 16. Os stultorum pascitur imperitiā. ¶ Quintō attendendū
est in hoc exemplo, qđ formica adeo se onerat frumento, vt inter-
dum uideatur minor esse suo onere. In quo possent satis confun-
di illi

DE ACEDIA.

115

di illi qui a sermone redeunt vacui, nec vnum verbū reportan-
tes secum. ¶ Potest et valere ad detestationē acēdię, exemplum
eorum qui amant mundū. Si. n. respiciamus quot & quantis labo-
ribus, quotidianis cruciatibus ipsi merentur cruciatum aeternū,
satis poterimus confundi quod adeo sumus pigri laborare pro
regno aeterno, vnde August. O si possemus excitare homines, &
cum ipsis pariter excitari, ut tales essemus amatores vitę perma-
nentis, quales sunt homines amatores vitę fugientis, quis non
ut uiueret, continuo perdere vult vnde uiueret, & potius elige-
ret vitā mendicantē, quā celerem mortē? Cui dictum est. Nauti-
ga, ne moriaris, & distulit. Cui dictū est: Labora, ne moriaris, &
piger fuit. Leuia iubet Deus, vt in aeternū uiuamus, & obedire
negligimus. Ad idē potest adduci qđ legitur in Vitis patrum de
quodā sancto patre, qđ quū uidisset ornatū cuiusdā mulieris, flens
inquit: Ignosce mihi omnipotēs Deus, qđ unius diei meretricis
huius ornatus, superauit totius vitę meę industrię ornamenta.
Et abbas Pambo uidens mulierē in Alexandria ad quā descen-
derat de eremo, fleuit. Et interrogantibus causam suū fleuit, ait:
Duæ res me mouerūt. Vna de illius perditione: alia quia non ha-
beo tale studiū placendi Deo, quale studiū habet ista vt homini-
bus placeat. ¶ Ad detestationē acēdię possunt ualere exempla
bonorum uiuorū. Et de multis pauca ponemus. Ait David, Pau-
per sum ego, & in laboribus a iuuentute mea. Et de sapiente mulie-
re legitur in fine Prou. qđ panē otiosā nō comedit. Et Apostolus
dicit de se: Plus oībus laboraui. De Christo legitur Io. 4. qđ ipse
fatigatus ex itinere, sedit super fontē. Et in multis aliis locis in
Euangelis legitur de labore ipsius. Vnde Bern. Quādiu uixero,
memor ero laborū quos Christus sustinuit p̄dicando, fatigatio-
num in discurrendo, tentationū in ieiunando, uigiliarum in ora-
do, lacrymarū in cōpatiēdo. Recordabor et dolorū, cōuictorū,
sputorū, colaphorum, sublationū, exprobrationū, clauorum,
horumq; similia. Alioquin requireretur a me sanguis iustas qui ef-
fusus est super terram. Legitur et quod B. Arsenius primō Palati
nus, postea eremita maximus, quærētibz a se in quo cōsideret.
Respondit: In hoc quod homines fugi, aliquandiu taceui, fleui.
Potissimē in hoc gaudeo, qđ manibus laboraui. Et quēdā uidua
moriens recusabat sepeliri in camisia sibi data, dicēs: Sepeliar in
camisia elaborata, p̄prijs manibus, & nō alienis. Et de beata Vir-
gine legitur Luc. 1. quod abiit in montana cū festinatione. Legit
et Gen. 18. Festinauit Abraham in tabernaculū ad Saram, dixit-
que

T O M V S II.

que ei, Accelera, tria fata simile commisce, & fac subcinericio panes. Ipse uero ad armentum cucurrit, & tulit inde uitalum terrerimum, & optimum, deditque puero, qui festinauit &c. De quo uerbo loquens Origen. ait: Senex currit, Sara accelerat, puer festinat, nullus piger inuenitur in domo sapientis.

De uerbis Sacre scripturæ quæ laborem suadent, & otium uel pigritiam dissuadent. Cap. I.

AD detestationem etiam acedie possunt ualere illa uerba sacre scripturæ quæ suadent laborem, uel dissuadent otium uel pigritiam. unde Eccl. ultimo. Verba sapientum quasi stimuli, & quasi clauis in altum defixi. Stimulus ualet contra tarditatem iumentorum: sic uerba sapientum contra pigritiam hominum. Et notandum quod homo laborat quasi contrariis uitij. Est enim lentus ad bonum, & præceptus ad malum. Sed uerba sapientum sunt uelut stimuli quando excitant hominem ad bonum. Et sunt uelut clauis in altum defixi, dum retinent hominem ne se præcipitet in malis. De multis uero uerbis quibus suadetur nobis labor & dissuadetur nobis pigritia, pauca ponemus. Ait Hieronymus super illud Ezech. 16. Hæc fuit iniquitas Sodomæ sororis tuæ, superbia, saturitas panis, & abundantia, & otium ipsius & filiarum eius. Semper, inquit, est aliquid agendum, ne ager nostri pectoris manu cessante malarum cogitationum sentibus occupetur. Eccl. 7. Non oderis laboriosa opera, & rusticationem à Deo creatam. Rusticationem Deus creauit quando Adæ dixit Gen. 3. In sudore uultus tui uesceris pane tuo, uel quum posuit hominem in paradiso uoluptatis, ut operaretur, ut legitur Gen. 2. & Ecclesiast. 14. Non defrauderis à die bono, & particula diei bona non te prætereant. Eribidem: Ante obitum tuum operare iustitiam, quia non est apud inferos inuenire cibum. Hoc manifestum est in diuite epulone, qui apud inferos guttam aquæ non potuit inuenire, quam digito Lazari qui leprosus fuerat petijt. Tunc non erat ipse ita indignantis naturæ sicut in seculo isto fuerat. Adhuc non impetrauit ille guttam illam aquæ, & tamen plusquam mille anni transferunt ante quos perit. Item Ecclesiast. nono. Quodcumque potest facere manus tuæ, instanter operare: quia nec opus, nec ratio, nec scientia, nec sapientia apud inferos est quod tu properas. Ad inferos non est opus

DE ACEDIA.

116

opus, sed merces operis. Nec ratio, quia nihil profunt ibi artis atque gurgis. Nec sapientia, nec scientia sunt ibi ad excusationem uel defensionem, sed potius ad accusationem. Seruus. n. sciens uoluntatem domini sui, & non faciens, uapulabit plagis multis. Item Ecclesiast. undecimo. Mane semina semen tuum, & uespere non cesser manus tua. Et Apostolus secundæ ad Timoth. 4. In omnibus labora, opus fac Euangelistæ. Item 2. Thessal. 3. Si quis non uult operari non manducet. Ideo dedit Dominus diuersa membra homini, ut ex omnibus eis feruaret. unde quandoque debet homo seruire Deo ore, cantando: quandoque manu, scribendo, & sic de ceteris membris. Itæ ad Galat. 6. Boni facientes, non deficiamus tempore enim suo meremur non deficientes. Ergo dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes. Et Eccl. 6. Ne acedieris in uinculis eius, & loquatur de sapientia. Vincula sapientiæ sunt diuina præcepta, quibus ligatus est homo qui ex morsu pomi prohibiti quasi uenenati incidit in spirituale in insaniam. Cuius insanie sunt hæc signa, quod mente quasi aliena loquatur, fatua cogitando, quod gaudet inde unde flendum esset. unde Pro. 20. Stultitia est gaudium stulto. Et August. dicit super Io. Risum salis, risum esse phreneticorum. Signum etiam huius insanie est hoc, quod homines exquirunt pericula quibus se perimant. Vnde Prover. 27. Cor iniqui exquirat mala. Sicut oculos laqueos usuræ uel simonie quibus se perimat. Item in Psal. Labores manuum tuarum quia manducabis &c.

Quantum peccatum acedie Deo displiceat. Cap. III.

ERTIO potest ualere ad detestationem acedie si ostendatur quantum hoc peccatum Deo displiceat, diabolo placet, & hominibus nocet. Quantum Deo displiceat, potest ostendi primò ex illo uerbo Apoc. 3. utinam frigidus esses aut calidus: sed quia tepidus es, & nec frigidus nec calidus, incipiam te euomere ex ore meo. Calidus est, qui seruens est ad bonum. Frigidus est, qui simpliciter desistit à bono. Tepidus uero est qui medio modo se habet. Et dixit glo. interlin. quod maior spes est de frigidis quam de tepidis. Cuius rei hæc est causa, quod tepidi quandam fiduciam, & securitatem accipiunt de hoc quod aliquid boni agunt, & ideo se non corrigunt. Tepidus uero de ore Dei euomitur, qui prædicatores in quibus

T O M V S II.

Deus loquitur, de consortio sanctorum remouetur per excommunicationem: uel tunc tepidus euomitur, quando in deteriora precipitatur, uel quando impoenitens moritur. De hac tepiditate dicit Hierony. Tepiditas sola est, quæ solet Deo vomitu prouocare. ¶ Quod autem acedia multum Deo displiceat, potest iterum ostendi per hoc quod legitur Lucæ 15. ubi sic habetur: Dico uobis quod maius gaudium erit in cælo super uno peccatore poenitentiam agente, quam super nonaginta nouem iustis qui non indigent poenitentia. quod exponit Greg. de iustis illis qui desidiosè se habent, & de peccatore feruente ad poenitentiam. unde Dominus feruentem peccatorem nonaginta nouem iustis acediosis præponit. Sicut dux in prælio plus eum militem diligit, qui post fugam reuersus hostem fortiter premit, quam eum qui nunquam fugit, nec unquam fortiter egit. Plus amatur ager qui post spinas & tribulos fructus uberes reddit, quam ille qui spinas & tribulos nunquam tulit, & semper sterilis extitit. Ad idem ostendendum induci potest quod legitur Lucæ 13. de ficulnea fructum non faciente. Succide illam. Vt quid etiam terram occupat? Et quod dicitur Matt. 25. Tollite ab eo talentum, & loquitur de seruo pigro. Et subditur. Et inutilem seruum illum eijcite in tenebras exteriores. Et Matt. 3. Omnis arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.

Quod peccatum acedie multum placet diabolo. **Q**uod autem hoc peccatum multum placeat diabolo, potest ostendi ex hoc quod legitur Iob. 40. Circundant enim salices torrentis. Per torrentem cuius aque citò deficiunt, intelligitur uoluptas præfens quæ citò finietur. In qua diuites huius seculi plantati sunt uelut salices, quæ sunt arbores in fructuose, & huiusmodi salices circundant diabolum quasi faciendo ei umbram. In hoc uero quod homines qui nihil faciunt salices uocantur, insinuatur quanta sit fatuitas eorum qui se meliores aliis indicant, & honorabiliores, quia nihil faciunt. Similis. n. fatuitas est, ac si aliquis diceret. Salices amygdalinis arboribus præualere, eò quod steriles sunt. Ad ostendendum et quantum hoc peccatum placeat diabolo, potest adduci quod legitur Iudic. 1. de Adonibezee, qui amputauerat LXX. regibus manuum ac pedum summitates. Adonibezee interpretatur, dominus fulgurans, qui amputat illis qui habent regere alios summitates manuum ac pedum, dum procurat ut tales ad opera utilia sint quasi impotentes: qui habent summitates manuum ac pedum amputatas, inutilis est quo ad usum mem-

DE ACEDIA.

117

membrorum istorum, etsi membra ista habeat. Sic multi ad utilia opera sunt impotentes, sed ad inutilia uel noxia potentia habent. Ad idem ostendendum ualeat quod legitur Matthæi duodecimo de immundo spiritu, quod inueniens domum à qua exierat uacantem, tradit & assumit septem alios spiritus nequiores se, & intrantes habitant ibi. & eiusdem 3. legitur de demonibus quod dixerunt Domino, Si eiicis nos hinc, in gregem porcorum mitte nos. Porci sunt qui nihil faciunt, nisi quod uoluprati corporis deseruiunt, quod sunt quasi proprium hospitium demonum. In acediosis habet diabolus quasi hospitium quietis. unde Iob quadragesimo dicitur dormire in secreto calami. Calamus qui uacans est, figurat hominem uacantem & otiosum, in quo diabolus quiescit & dormit.

Quantum acedia noceat proprio subiecto, & quod ipsa repleat hominem malis poenæ.

Sequitur uidere qualiter noceat peccatum acedie homini. Nocet autem ei mala inferendo tam poenæ quam culpe, & plurima bona auferendo: & primo ostendemus quomodo hominem repleat malis poenæ: mala uero poenæ tria sunt, paupertas, uilitas, & afflictio siue dolor. Quod paupertas peccatum acedie sequatur, manifestum potest esse ex his uerbis scripturæ quæ sequuntur. Prouerborum 20. Propter frigus piger arare noluit: mendicabit ergo æstate, & non dabitur ei. Item Prouerb. 10. Egestatem sibi operata est manus remissa: manus autem fortium diuitias parat. Et 28. Qui operatur terram suam, saturabitur panibus: qui uero festabitur otium, replebitur egestate. & 13. Vestietur pannis dormitatio & 14. Usquequo piger dormies? usquequo de somno confurges? Parum inquam dormies, modicum dormitabis, paululum conferes manus, ut quiescas: & ueniet tibi quasi cursor egestas tua, & medicitas quasi vir armatus. Paupertas modo quasi inermis est, & quasi lente incedit, ideo multi fugiunt eam, uel resistunt ei, sed in futuro erit quasi armata, ut homo non possit ei resistere, & ueniet quasi cursor ut homo non possit eam effugere. & Prouerborum 21. Cogitationes robusti semper in abundantia: omnis autem piger semper in egestate est. & Eccl. 10. In pigritia humiliabitur contignatio, & in infirmitate manuum pertillabit domus. Tigna uocantur tigna illa quæ uulgariter dicuntur capiones, eo quod se mutuo capiunt. unde domorum contignatio, est coniunctio quæ fit in superiori parte tecti, quæ pigri ex pigritia permittunt humiliari. Hoc enim proprium est pigri non subuenire periculis tempore opportuno. ¶ Quod uero uilitas sequatur peccatum

ace-

T O M V S II.

heredia, manifestum potest esse ex his uerbis scripturae que sequuntur Eccles. 12. In lapide luteo lapidabitur piger, & omnes loquentur super aspernationem ipsius. Item in eodem: De itercore bouum lapidandus est piger, & omnis qui tetigerit eum excutiet manus. Tunc piger lapide luteo lapidatur quando increpatione dura & conuictijs plena increpatur. Omnis qui eum tetigerit, manus excutiet, quia onerosus est hominibus, & libere homines se expediunt ab eo. Item Prouerb. 10. Qui congregat in messe, filius sapiens est: qui autem sterterit ætate, filius confusionis est. Messis in qua colligendus est cibus spiritualis, est doctrina. Vnde Prouerb. 24. In doctrina replebuntur cellaria uniuersa substantiæ pretiosa atque pulcherrima. Vel messis potest intelligi præfens vita, in qua merita colligenda sunt. Quod autem afflictio sequatur peccatum acedie, potest ostendi primo ex hoc quod acediosus est quasi totus famelicus. Eo enim quod vacat et vacuus est, quasi totus esuriens est. Omnes sensus eius esuriunt: uires eius esuriunt: rumores, visus vanitates, tactus & gustus voluptates carnales. Vnde Prouerbior. 21. Desideria occidunt pigrum. Noluere enim quicquam manus eius operari, tota die concupiscit & desiderat. Acediosus laborat paralyti spirituali. vnde non est mirum si affligatur: & est figuratus per paralyticum illum de quo dicit Centurio Matthæi 8. Puer meus iacet in domo paralyticus, & male torquetur. qui torquetur laborando, bene torquetur, quia uiliter torquetur. Sed qui torquetur quiescendo, male torquetur, quia inutiliter. Acediosus est in tedio uitæ. Vnde habet quādam tristitiā que ad modum vernis corrodit cor eius. vnde Prouerbiorū 25. Sicut tineæ uesimento, & uermis ligno: sic tristitia nocet cordi. Seneca Traditione bonarum artium occupandi sumus, quoties male habet intertia impatiens sui.

Quomodo acedia repleat hominem malis culpe.

Sequitur videre quomodo acedia repleat hominem malis culpe. Hoc autem primo potest ostendi ex illo verbo Prouerb. 24.

Per agrum pigri hominis transiui, & per uineam uiri stulti: & ecce totum repleuerant uiticæ, operuerant superficiem eius spinæ, & maceria lapidum destructa erat: quod cum uidissem, posui in corde meo, & exemplo didici disciplinam. Sicut ager spinas profert & tribulos, & cætera inutilia nisi uilibus seminatus fuerit, sic homo spinas & tribulos germinabit uitiorum, nisi uilibus occupationibus se repleuerit. Vnde Bernard. Hæc maledictio Adæ, & in terra laboris nostri, & in agro cordis & corporis nostri, ut noxia

uel

D E A C E D I A

118

uel inutilia gratuito passim pueniāt: uilia uero vel necessaria est labore. Potest et idē ostendi multis alijs exemplis. Corrupti. n. aqua quiete. vnde Poeta: Et capiūt uitiū nī moueat aque. Vinū ex se et feces generat: & nisi a fecibus illis mīdet, totū corruptū. Idē accidit in homine. vnde Ieremiæ 48. dicit de Moab: Requieuit in fecibus suis, nec transusus est de uase in uas, & in transmigratione non abiit. Idcirco permansit gustus eius in eo, & odor eius nō est immutatus. Sapor corruptus & odor prauus nō recedit a uino si supra feces remanserit, imo interdū totaliter corrumpitur. Idē accidit de acedioso, qui totus quasi acidus & acetosus efficitur. Aded enim corrumpitur, ut bona ei displiceant, quæ debeant sibi placere. Homo in præfenti uita est similis illi qui est in flumine impetuoso, qui in uno loco stare nō potest, & nisi ad summa conetur ad imalabitur. Eo enim quod omnis homo ex nihilo est, ad nihilū tēdit, & ad nihilum culpæ, & etiam ad mortem. Vnde nisi conetur progredi & proficere, regreditur & deficit: vnde Bern. In uia uitæ nō progredi, regredi est, quā nihil adhuc in eodē statu permaneat. Homo similis est castro plurium dominorum, inter quos ille qui remissior est totum amittit, alius enim paulatim aufert ei uisū suū. Si spiritus remissus fuerit, caro quæ aduersus eū concupiscit quotidie aliquid acquirit super spiritum. vnde Prouerb. 12. Manus fortium dominabitur: quæ autē remissa est, tributis seruiet. Pannus candidissimus quasi imperceptibiliter niger efficitur, vnde frequenter ablutione indiget. Manus etiam corporis quasi insensibiliter post ablutionem sordidæ efficiuntur. unde frequenter in die lauari oportet. Sic nisi homo frequenter se lauet a sordibus spiritualibus, illis repletur. Negligentia igitur & acedia hominem replent malis culpæ. Homo ad modum uineæ purificatione indiget, & non semel tantum, sed frequenter: sicut ostendit Bernard. super illud Cantic. 2. Tēpus purificationis aduenit, dicens: Quis ita ad unguem omnia a se superflua rescacuit, ut nihil se habere putet purificatione dignū? Credite mihi, & putata repullulant, & effugata redeunt, & reaccendunt extincta, & sopita denuo excitantur. Parum est ergo semel putasse: sæpe putandum est, imo si fieri possit semper: quia semper quod putari oporteat, si non dissimulas inuenis, quantumcūque in hoc corpore manens profeceris. Eras si uicia putas emortua, & nō magis cōpressa, uelis nolis inter fines tuos habitat Iesuseus. Subiugari potest, sed nō exterminari. unde i tāto discrimine cōsiliū est obseruare diligēter, & mox ut renascētū uitiōrū capita apparebunt, p̄mota seueritate succidere.

Quomodo

T O M V S II.

Quomodo acedia auferat homini bonam gloriam, gratiam & naturam.
Ad hoc ostendendum adduci potest quod legitur Matth. 25. de seruo pigro, Tollite ab eo talentum, & date ei qui habet decem talenta, Omni. n. habenti dabitur, & abundabit: & qui non habet, etiam quod videtur habere, auferetur ab eo. Ei qui non habet studium vel uoluntatem operandi, sepe auferitur facultas. Iusto enim Dei iudicio fit, ut ille qui non uult bene operari quum possit, postea non possit dum uelit. Et Luca 19. dicitur similiter de seruo pigro, Auferte ab illo minam. Et subditur: Dico uobis quia omni habenti dabitur, & abundabit: ab eo autem qui non habet (supple. uoluntatem operandi) & quod habet, auferetur ab eo, scilicet facultas. ¶ Aufert autem acedia homini & bona glorie, & bonam gratiam, & bona naturam. Bona glorie aufert quia illa promittuntur solis strenuis & uigilantibus. Vnde Luca 12. Beati serui illi quos quum uenerit dominus inuenerit uigilantes. Amen dico uobis, quod praeinget se, & faciet illos discumbere, & transiens ministrabit illis. Et Matth. 11. Regnum celorum uim patitur, & uiolenter rapiunt illud. Econtrario acediosi & pigri amittunt illud. Super quod uerbum dicit gl. Grandis uiolentia est in terra nasci, & celum rapere, & habere per uirtutem quod per naturam non possumus. Non est uerisimile quod acediosus talem uiolentiam celo faciat, acediosus adeo lente incedit quod in celo locum suum amittit. Aufert etiam acedia bona glorie, unde Greg. Nemo in huius uitae itinere torpeat, ne in patria locum perdat. Idem: Iustus ut celestia capiat, caueat ne inanis dies eat. ¶ Quod autem acedia bona gratiae auferat, potest ostendi ex hoc, quod gratia spiritus sancti est sicut ignis, qui non potest esse otiosus. Desinit enim esse si desinit agere. Sic gratia Dei quandoque amittitur, quia homo ex ea non operatur, unde super illud Ioan. 13. Qui non diligit me, sermonem meum non seruat, dicit Greg. Nunquam est Dei amor otiosus. Operatur enim magna, si est: si autem operari renuit, amor non est. unde Apostolus 1. Corintio 17. Gratia Dei in me uacua non fuit: Nec solum gratiam aufert homini acedia, sed etiam fructum qui a gratia debet procedere: & sic aufert totam utilitatem huius uitae, quod non est paruum damnum, unde Bernard. Quam mitius me priuares, o amara mors, uitae usui, quam fructum: nam uita sine fructu, grauior mors. Denique duplex damnus parat ligno instructuoso, securis & ignis. ¶ Aufert etiam acedia bona naturae. Naturale. n. ingenium & cetera bona naturalia deteriorat. Est nullum aliud damnus faceret acedia homini nisi de amissione temporis, non parum dannificaret hominem.

De

DE ACEDIA.

119

De octo quae ualere possunt ad temporis conseruationem.
Sed multi sunt qui damnus istud non reputant. Ideo agemus hic de his quae deberent mouere homines ad temporis conseruationem. ¶ Et sunt octo quae ualere possunt ad hoc. ¶ Primo possunt ualere ad hoc uerba scripturae quibus monemur ad temporis conseruationem. Sicut est illud Eccl. 4. Fili conserua tempus, & declina a malo. Et illud Prou. 5. Fili ne des alienis honorem tuum & annos tuos crudeli. Fartus est qui rem ita pretiosam sicut est tempus dat hosti suo crudeli, expendendo illud in seruitum demonum. ¶ Secundo possunt ualere ad hoc exempla creaturarum, quae quodammodo uidentur tempus considerare quantum possunt. Accepta enim opportunitate operandi operantur, nec permittunt tempus vacuum transire. Vnde Ecclesiastic. 3. Omnia tempus habet. ¶ Tercio debet mouere hominem ad temporis conseruationem ipsa natura temporis. Tempus enim breue est, & velociter transiit: & postquam transierit, recuperari non potest. Ad primum pertinet quod legitur Iob 14. Breues dies hominis sunt. Et debemus intelligere breuitatem istam respectu uitae aeternae, cui debemus providere tempore isto. De breuitate etiam ista tangitur in Psalm. ubi dicitur: Mille anni ante oculos tuos tanquam dies hesterna quae praeteriit. De hac etiam breuitate dicit Seneca. Si multum gratis esset, parceret dispensandum erat ut sufficeret necessarijs. Nunc quod dementia est superuacua discere in temporis egestate: De uelocitate uero legitur Iob 7. Dies mei uelocius transierunt. Et Seneca. Infinita est uelocitas temporis, Punctum est quod uiuimus, & punctum minus. Item Iob 9. Dies mei uelociiores cursores fuerunt. De irreuocatione temporis, dicit beatus Bernard. Non parum attimes tempus quod in factis uel in dictis expenditur otiosis. Volat enim irreuocabile uerbum, uolat tempus irreuocabile, nec aduertit insipiens quid amittat. ¶ Quarto potest ualere ad hoc pretiositas temporis. De qua Bernard. Nihil pretiosius tempore: sed heu nihil hominibus uilis reputatur. Ostenditur autem pretiositas temporis tripliciter. Primo, per hoc quod possessio temporis ualde rara est, quantum ad hoc quod unicum tempus est semper, sicut de phoenice dicitur, quod est phoenix unica semper auis. unde quum omne rarum pretiosum sit, ualde pretiosum debet esse tempus. Secundo ostenditur ex hoc, quod aliquis locus est in quo plus amaretur una hora temporis ad agendum poenitentiam, quam tanta massa auri quanta est totus mundus. Locus ille infernus est. Tercio ostenditur ex hoc quod in una hora temporis potest homo promereri dimissionem

T O M V S II.

nem pœnæ æternæ, & peccatorum suorū remissionem, Dei gratiam & æternā gloriam. ¶ Quinto potest valere ad hoc, si confideamus nos debitores esse totius temporis nostri. Nec debemus et illud soli creditori, sed pluribus. Fatuus enim est, qui multis debitis obligatus est, si prodigè expendit. Debita nostra ostendit nobis beatus Bern. dicens: O si cognouisses quā multa & quā multa debeas, videres q̄ nihil est q̄ facis. Primò, Christo debes omnem vitā tuam, quia ipse pro tua posuit suam. Secundò exigunt præterita peccata mea futuram vitam meam, vt faciam fructus dignos poenitentia, & recogitem omnes annos meos in amaritudine animæ meæ. Quid si terrium debitorem ostendam, qui eam uendicet sibi? Puto q̄ desideres gloriam quam oculus non vidit. Nonne ad hanc emendam totum te & quodcunque poteris dare oportebit? Et cum omnia compleueris, non sunt condigne passionis huius temporis ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis. ad Rom. 8. quartò debitori debes totum quod es a quo totum habes, qui te fecit & benefecit: & cuncta ministrat, cui horum proponis reddere quod debes. ¶ Sextò deberet hominē mouere ad conseruationem temporis hoc, q̄ oportebit diuinitatē rationem de eo reddere coram Deo. Omne enim tempus tibi impensum requireretur à te qualiter sit expensum, sicut dicit beatus Bern. Et sicut capillus non peribit de capite: ita nec momentum de tempore peribit. Vnde Psal. Cum accepero tempus, ego iustitias iudicabo. Et Thren. 1. Vocauit aduersum me tempus, ut conterer electos meos. Beneficium temporis multum erit aduersus homines, etiā aduersus eos qui boni uidentur esse. Valde. n. ingrati apparebunt illi, quibus Dñs tantum beneficiū dabat singulis momentis quātū est beneficiū tēporis, qui tanto beneficio non cessauerunt ab impugnatione ipsius. ¶ Septimò deberet homines mouere ad idem hoc, q̄ tempus quodā speciali modo est nostra possessio. vnde Sene. Reliqua a nobis aliena sunt, tempus tantū nostrum est. Tali modo tempus nostrum est, q̄ si tēpus amittimus, quodammodo nosmetipsos amittimus: qui medietatē sui temporis amisit, quodammodo dimidium se amisit. ¶ Octauò debet mouere nos ad tēporis conseruationem hoc, q̄ temporis amissio quēdā mors est. Est enim amissio vitæ. vnde Sen. Quē mihi dabis qui aliquod pretium tempori ponat, qui intelligat se quotidie mori? Idē: Quotidie morimur, quotidie. n. demitur aliqua pars vitæ. Et tunc quoque cum crescimus vita decrescit: quē admodum clesedra non extremū stillicidium exhaurit, sed quod

DE ACEDIA.

120

quid ante defluxit: sic vltima hora qua esse definimus non solum mortem facit, sed sola consumat. Et conseruatio temporis in hoc attenditur, vt in Dei seruicio expendatur: & sic ex tempore quodammodo summato æternitas in futuro colligatur. Illi uero qui prodigè tempus expendit, frequenter accidit, q̄ citius tēpus amittat. Viri. n. impij non dimidiabunt dies suos. Et implebitur in eo illud Ecc. 1.9. In tempore redditionis postulat tempus.

De alijs sex quæ ualere possunt ad detestationem acedię. Cap. IIII.

PRAETER prædicta sunt sex alia quæ possunt ualere ad detestationem acedię. ¶ Primum est hoc, q̄ ipsa inquinat pulchriorem partem ecclesię, scilicet uiros contemplatiuos. Et est mirum quod illi sunt magis acediosi, qui minus esse debuerunt. Viri enim contemplatiui, quorum esset non solum currere, sed uolare (aues enim spirituales sunt) ad modū testudinū lentissimè incedunt: unde iam non potest dici de illis illud uerbū Esa. 40. Qui sunt isti qui ut nubes uolāt, sed uelut mortui immobiles stant. Vnde necesse habent frequenter orare, exemplo Dauid, ut in uia Domini uiuificentur, & ut pēne columbæ eis dentur, ut uolare possint & requiescant. ¶ Secundò potest ualere ad detestationem acedię hoc, quod ille qui hoc uitio a diabolo capitur, ignominiosus caput ceteris peccatoribus, sola. n. ignauia capit eum, & quandoque solus timor. unde Prou. 8. Pigrum deiicit timor, & animæ effeminatum esurient. Multū posset erubescere ille quem solus timor deiicit de equo uirtutū, cum timor non sit nisi quædam pictura terribilium. Præterea cū timor sit de malo futuro, ille quem timor uincit, quodāmodo uincitur ab hoste qui nondum est, sed futurus, & quandoque etiā futurus non est. unde Sen. Illud tibi præcipio, ne sis miser ante tempus. Illa quæ uelut imminentiā expauiit, fortassis nunquam uentura sunt. ¶ Tertiò potest ualere ad detestationem acedię, hoc q̄ homo acediosus ualde ignominiose detinetur captus. Nō enim ligatus est uinculis ferreis, imò nec stipeis, sed potius nullis. Sola enim desidia detinetur: nec habet aliquē carcerē quo claudatur, nec custodes quibus custodiatur, nisi prout summatur. unde Prou. 1.5. Iter pigrorum quasi sepes spinarum. Homini pigro uidetur quod manibus sibi spinis clausa sint, & quod nullo modo fugere possit de

manibus diaboli. Videtur sibi quod si conuertatur ad Dominū, statim debeat mori. vnde Gen. 4. dicit Cain: Omnis qui inuenerit me, occidet me. Idem legitur Prou. 22. Dicit piger, Leo est foris, in medio platearum occidendus sum. Et 26. Dicit piger, Leo est in via, in itineribus legna. Mirum est quare ita timent pigri conuerti ad Dominū, cum uideant eos qui ad Dominum conuertuntur, diutius uiuere, & pulchriores esse. ¶ Quarto potest facere ad detestationem acedia hoc, quod uitium istud solum uel maxime homines infestat & impugnat quando sunt in seruitio Dei. unde partem Dei nititur ei auferre, nec parum deteriorat eam: quandoque. n. efficit ut psalterium unū cum fastidio & acedia dictū minus sit gratū Deo, quam Psalmus unus cum deuotione & hilaritate dictus. unde Hierony. Malo Psalmū unū cum hilaritate mentis decantare, quam totū Psalterium cum fastidio & torpore & acedia. ¶ Quinto potest ualere ad detestationem acedia hoc, quod acedia est ualde grauis infirmitas. Tria autem faciunt ad grauitatem istā. Primum est hoc quod illi qui laborant hac infirmitate nesciunt se infirmos esse: unde se sapientes esse reputant, & alios iudicant. Ideo dicitur Prou. 26. Sapientior sibi uidetur piger, septem uiris loquentibus sententias. Periculosa uero solet esse infirmitas quod non agnoscitur, quia eius remediū non queritur. unde Bern. Scio longius a salute absistere membrum quod oblituit, & agrum sese non sentientē periculosius laborare. Secundo facit ad grauitatem huius infirmitatis eius prolixitas. Est enim acedia uelut febris lassā. Vnde de illa potest intelligi quod dicitur Eccl. 10. Languor prolixior grauat medicum. Tertio facit ad grauitatē huius infirmitatis hoc, quod reddit hominē impotentē ad operandū: unde significatur per paralytū Matth. 8. & Matth. 9. paralytū manus Matth. 12. ubi legitur sic. Et ecce homo habēs manū aridam &c. Acediosus manū dexteram aridam habet, sed non sinistram: quia impotens est ad bene operandū, sed nō ad male operandum. unde Zach. 11. dicitur de malo pastore: Brachium eius aridit, sicabitur, & oculus eius dexter tenebrens obscurabitur. Tunc oculus dexter obscuratur, quando pastor ad spiritualia cæcus efficitur. Acedia est uelut febris illa quæ dicitur ethica, quæ prouenit ex consumptione naturalis humiditatis. Sic acedia ex defectu humoris gratię. Sexto potest ualere ad detestationem acedia hoc, quod acediosus iniquus est in Deū: quia defraudat eum in lucro talenti quod ei commisit. Iniquus est in proximum, & quia cum scandalizat, & quia defraudat eum in hoc quod uult

vult comedere & bibere sicut & ipse, & tamen non uult laborare sicut ipse. In seipsum etiam iniquus est, quia hostes suos nutrit a quibus perimatur, scilicet uitia.

De diuersis generibus peccatorū quæ ad hoc uitium pertinet, Pars 11. quæ habet XV 11. capitula.

De tepiditate & malis quæ in homine tepiditas facit. Caput I.

DICTO de his quæ faciunt ad detestationem acediae, consequenter dicendum est de diuersis speciebus uitiorum quæ ad acediam pertinent. Videntur autem ista xv. uitia ad acediam pertinere, Tepiditas, mollities, somnolentia, otiositas, diuino tarditas, negligentia imperfectio siue imperfectio, remissio, dissolutio, incuria, ignauia, in deuotio, tristitia, tardium uita, desperatio. ¶ Tepiditas est paruus amor boni. Et uidetur esse tepiditas prima radix in peccato acediae, & ex hac uidentur nasci cetera uitia enumerata. Facit autem tepiditas multa mala in homine. ¶ Primo Deo uomitum prouocat, ut prius ostensum est. Tunc tepidus a Deo euomitur, quum in deteriora labi permittitur, uel impenitens moritur. ¶ Secundo fiduciam tentandi & accedendi diabolo præstat. De multis enim uitiis tentat diabolus hominem tepidum, de quibus non auderet tentare hominem feruentem, unde dicit autoritas. Ollæ feruenti muscæ non insident. ¶ Tertio reddit hominem quasi impotentem & contractum: ut patet in illis qui cum ualde fortes sint, non possunt sextam partem poenitentiae facere quam fecit uetula una, quod accidit propter tepiditatem, scilicet quia paruū habent desiderium agendi poenitentiam. unde Bern. Forsitan ideo non possumus, quia non multum uolumus. Tepiditas etiam facit ut homo petat & non accipiat. Accidit enim quod aliquis xx. annis non accipit quod in oratione petit, quia petit tepide, quod alius qui feruenter peteret, una die impetraret. unde August. Seruat tibi Deus quod nō uult cito dare, ut & tu discas magna magnè desiderare. Tepiditas etiā facit ut homo semper pugnet, nec unquā uincat, nec illam sublimē promissionem uincentiū unquā accipiat, quod habetur Apoc. 2. Vincenti, inquit, dabo manna absconditum. Tepidus autem adeo remisse agit, quod nunquam peruenit ad retentionem quæ est in custodia mandatorum. Que tanta est quod non

non pot' dici sicut dicit gl. super illud. In custodiendis illis retribui-
tio multa. Tepidus similis est homini avaro, de quo dicitur uul-
gariter, quod tantum expendit quantum largus, & tamen non
habet inde gratiam, nec mercedem, quia pro modico multa per-
dit. Tepidus semper seminat in presenti vita, & nunquam metit,
quia ad pacem animi non peruenit. Ideo dicitur beatus Bernar-
dus contra tepiditatem istam: Si incipis, incipe perfecte: si imperfectus
es, hoc iam perfecte age: si perfectionis aliquid attigisti, te ipsum
in te metipso metire.

De Mollitie.

Caput. I.

EQUITUR de mollitie quæ est impatientia
rei duræ. De qua legitur Proverb. 18. Qui mol-
lis est & dissolutus in opere suo, frater est sua ope-
ra dissipantis. Mollis est ille qui cedit duris: id
est tribulationibus succumbit. Vnde quando in
opere inchoato aliquod durum occurrit, ipse ab
opere desistit & talis frater est sua opera dissipantis. Idem enim
est ac si ea dissiparet. Mollities ista est uelut quedam culeitra,
in qua diabolus in homine quiescit. Homo etiam mollis est uelut
homo uiuens, qui ad ignem tribulationis quasi liquefit & ad
nihilum redigitur. Ad quam miseriam deventuri sunt qui mol-
les sunt, insinuat Deuter. 28. ubi sic legitur, Homo delicatus ui-
tae & luxuriosus ualde inuidebit fratri suo, & uxori quæ cubat in
sinu suo, ne de eis det carnis filiorum suorum quos comeder,
et quod nihil habeat aliud. & paulo post: Tenera autem mulier
& delicata, quæ super terram ingredi non ualebat, nec pedis uesti-
gium figere, propter molliem & teneritudinem nimiam inui-
debit viro suo, quæ cubat in sinu suo super filii & filia carnis.
Summum remedium contra molliem istam est ignis Spiritus
sancti, qui lutea consolidat, ualet etiam contra istam molliem as-
uetudo durorum. Vnde Bern. Rusticus duos habet nervos, for-
tes lacertos. Exercitatio hoc fecit, sed cum corpore mollescit. Dis-
solutus potest uocari in uerbo proposito qui mollis est, & qui
nullo amore ligatus est ad opus bonum, uel qui paralyticus est.
Paralysis enim dissolutionem sonat.

De somnolentia, ubi ponuntur duo exempla quæ ualent contra
eos qui nomine contemplationis palliant pigri-
tiam suam. Caput. 111.

Sequitur de peccato somnolentia quod ad ace-
diam pertinet. Quia sicut legitur Prover. 19. Pi-
gredo immittit soporem, quod potest intelligi
de sopore contemplationis, & de sopore cor-
poris. Somnum contemplationis pigredo im-
mittit in illos qui nomine contemplationis pal-
liant pigritiam suam, nolentes operari aliquid.

Contra quos possunt ualere hæc duo exempla quæ subiungimus.
¶ Legitur in uitis patrum, quod quidam peregrinus uenit ad abbatem
Sylvanum in montem Sina. Et cum videret fratres operantes, dixit:
Quare operamini cibum qui perit? Maria n. optimam partem elegit
&c. Tunc senex fecit ei dari codicem ut legeret, includens eum in
cellula. Cum igitur transisset hora nona circūspiciebat ille utrum quæ
uocaret illum ad cibum: & ueniens ad senem interrogauit utrum fratres
comedissent. Cui respondit senex: Tu homo spiritualis es, & non ne-
cesse habes hanc escam. Nos autem tanquam carnales comedimus, & ideo
operamur. Quod cum audisset, cepit pœnitere. Cui abbas: Ergo ne-
cessaria est Martha Maria. Itē abbas Ioannes dicebat fratri suo
maiori: Velle semper esse securus sicut angeli securi sunt, nihil
operantes, sed sine intermissione Deum collaudantes. Et proiec-
to pallio suo intrauit in eremum. Et post septimanam reuersus est, & pul-
savit ad ostium fratris sui, qui quæsiuit. Quis es tu? Et ille respondit,
Ego sum Ioannes. Et frater dixit: Ioannes angelus factus est, & ul-
tra inter homines non est. Ille autem pulsabat, dicens: quia ego sum,
& non aperuit, sed dimittit eum affligi. Tandem aperuit ei dicens, Si
homo es, iterum habes necesse operari, ut uiuas: Si autem angelus,
quid quæris intrare in cellam? Et ille statim pœnitentiam egit.

De somno corporis.

De somno uero corporis satis planum est, quia pigredo imit-
tur ei. Multi enim ex pigredine conantur ad dormiendum,
cum tamen dormire non possint. ¶ De somno uero corporis ad
præsentia ostendemus. ¶ Primo, ostendemus ea quæ sunt re-
prehensibilia circa somnum. Secundo, ea quæ deberent homines
cohibere à nimietate somni. ¶ Tercio, quæ sint necessaria ad hoc
quod aliquis dormiat prout debet.

T O M V S II.

Quinque reprehensibilia sunt circa somnum corporis.

Quinque vero reprehensibilia sunt circa somnū. ¶ Primo nimietas somni: ad quod pertinet illud Prov. 3. Vsq̃ue quo piger dormis? ¶ Secundo, reprehensibilis est circa somnū brutalitas: uidelicet quando aliquis dormit ut porcus. unde Bernard. Catnalis somnus & brutalis: & sicut dicitur Ierheus abominandus est seruo Dei. Idem: Caue in quantum potes serue Dei, ne sit somnus tuus ut requies lassī sed sepultura corporis suffocati. ¶ Tercio, reprehensibilis est tristitia in surgendo a somno. unde Eccl. 3.2. hora surgendi non te tristet. ¶ Quarto, reprehensibilis est pigritia in surgendo a somno. unde legitur Eccl. 2.9. Sicut ostiū uertitur in cardine suo, ita piger in lecto suo. ¶ Quinto reprehensibilis est circa somnū inopportunitas somni: ut quādo aliquis dormit quando non esset dormiendū, ut in tēpore orationis. Contra illud 1. Pet. 4. Esto te prudentes, & uigilate in orationibus: uel cum aliquis obdormit in sermone, uel lectione: iuxta illud Eccl. 2.2. Cū dormiente loquitur qui narrat stulto sapientiā. Si stultus non habuisset uoluntatē dormiendi p̃ duos dies: tamen tēpore lectionis uel sermonis dormitat. Tempus etiam in quo dormiendū non est, tempus matutinum est. Illud enim tempus nō est somno occupandum: quia ualde utile est & studio, & orationi, & diuinæ laudi, & Dei consolatio frequentius tempore illo recipitur. ¶ Ad primum pertinet quod dicitur in Psal. Mane astabo tibi &c. Et ad ad secundum pertinet quod legitur Iob 8. Si diluculo consurrexeris ad Deum, & omnipotentē fueris deprecatus, statim euigilabit ad te, & peccatum reddet habitaculum tuū. Et Sap. 16. Oportet prouenire solē ad benedictionē tuā, & ad orium solis te adorare. Primo pauperi qui eis occurrerit consueuerunt diuites dare: sic Dominus libentius eos exaudit, qui mane ualde orant eū. Ad hoc autem q̃ matutina hora sit idonea ad laudandū Deum, pertinet illud quod legitur Iob 38. Cū me laudarent simul astra matutina, & iubilarent omnes filij Dei. Astra matutina sunt uiri contemplati ui, qui horis matutinis precipuē laudant Deum. Ad hoc uero q̃ consolatio Dei matutinis horis precipuē recipiatur, pertinet illud Iob 7. Visitas eum diluculo: & illud Esa. 26. De mane uigilabo ad te. Et exod. 16. Filij Israel colligebant manna hora matutina. Ad signifiandū q̃ tunc dulcedo Spiritus sancti colligenda est. Sicut corporum amatores stabiliunt corpus aliquid in mane gustando: sic dulcedine Spiritus sancti in mane stabiliendus est spiritus. Vnde ad Heb. 1.3. Optimum est gratia stabilire cor.

De

DE ACEDIA.

123

De tribus quæ deberent homines cohibere a nimietate somni.

Tria autem sunt quæ deberent homines cohibere a nimietate somni. Primo exēpla, ad quod pertinet illud uerbū Aug. prius positū: indecens est Christiano si radius solis inueniat in lecto. Secūdo hoc, quod somnus absque necessitate, est tēpore amissio. unde Bern. Quantum ad debitum continui profectus, nihil ita deperit de uita nostra, quā quod somno deputatur. In ueritate somnus ē quasi quedā species uel imago mortis. Tertio debet cohibere homines a nimietate somni multiplex malum quod in scripturis legitur ex somno accidisse. Et de hoc sufficiat ponere quinque exēpla. Primum exemplū est Iudic. 4. de Sisara, qui cū bibisset lac, obdormiuit & interfectus est a Iahel, clauo i cerebri eius defixo. Secundū exemplum est Iudic. 16. de Samsonē, quem Dalila fecit obdormire super genua sua, & rasis septem crinibus, captus est & exoculatus. Tertium exemplū est in Iudith 13. de Holoferne, qui dormiens a muliere Hebræa interfectus est. Quartū exemplum est Mat. 26. ubi Apostoli somnolenti leguntur Christū amisisse. Quintum exemplum est Act. 20. de quodam adoleſcente, nomine Eutycho, q̃ cū disputante Paulo, graui mergere tur somno, cecidit de tertio cœnaculo deorsum, & sublatuſ est mortuus.

De tribus necessarijs homini ut debito modo dormiat.

Tria autē necessaria sunt homini ad hoc q̃ debito modo dormiat. Primo, necessariū est ei ut uigilado laboret. unde Eccl. 5. Dulcis est somnus operanti, siue parū siue multū comedat. Homo otiosus affligit nō solū dormiēdo, sed et uigilado. Secūdo, necessariū est ei ut sobriē potu & cibo utatur. Tertio, ut sensus suos sobrios custodiat. unde Bern. Sobriū cibū, sobrium sensum, sobrius sequitur somnus.

De otiositate, & quod stultus sit otiosus. Caput IIII.

CIRCA hoc peccatum, primo ostēdemus q̃ stultus sit q̃ otium diligit. Secūdo ostēdemus q̃ otiosus licet semper reprehensibilis sit, precipuē tamē tempore gratiæ reprehensibilis sit. Tertio tangemus ea quæ attendenda sunt ali cui in occupatione q̃ uult eligere. Quā stultus uerō ille sit q̃ otium diligit, ostenditur Prov. 11. ubi sic legitur: Qui operatur terram suā, satiabitur panibus: qui autem recusat otium, stultissimus est. Non solū stultus est talis uel stultior, sed etiam stultissimus.

Q 3 Des

Primus gradus stultitiæ est, uitam suam negligere, ei necessaria querendo. ¶ Secundus gradus est, uitam suam hostibus indefensam exponere. ¶ Tertius gradus est, hostes qui eum interimant pascere. Hos tres gradus stultitiæ habet qui sectatur otium. Vitæ. n. æternæ quæ futura est nō providet: hostibus etiā suis, scilicet vitijs & demonibus se exponit, vt iam ostenditur. Hostes etiā suos nutrit, quia otio vita nutriuntur, & impinguntur: sicut & anseres & etiam equi solent otio impingui.

De xij. stultitijs hominis otiosi.

ET possumus assignare XII. stultitias quæ sunt in homine otioso. ¶ Prima stultitia est, quod ipse diabolo locum facit. Contra illud Apostoli ad Eph. 4. Nolite diabolo locū dare, unde uidetur diaboli societatem amare. Apud hominem occupatum non hæt diabolus ubi possit esse: quia res perfectè occupata nō est capax alterius rei. Ideo dicit Hierony. Semper aliqd boni operis facito, ut te diabolus inueniat occupatum. Ex hoc uerò qd aliquis in se diabolo locū facit, iā est indignus omni loco præterquam inferno. vnde primus locus otiosi est infernus, sicut & diaboli. Quod sic potest ostendi. Constat qd otiosus cælo nō recipitur. Cælum. n. merces erit tantū eorum qui operarij fuerint. vnde Matth. 20. Voca operarios, & redde illis mercedem. In paradiso èt terrestris non recipitur. vnde Gen. 2. Tulit Dominus Deus hominem, & posuit eum in paradiso voluptatis ut operaretur. In purgatorio etiā non recipitur. vnde Psal. In labore hominum non sunt, & cum hominibus non flagellabuntur. Otiosi non laborant cum hominibus, & ideo non flagellabuntur cū hominibus in purgatorio, sed cum demonibus in inferno. Otiosus èt indignus esse in mundo isto. unde Lucæ 13. de ficulnea sterili. Succide eā, ut quid terrā etiā occupat? Relinquitur ergo qd solum in inferno digni sunt otiosi. ¶ Secunda stultitia est, quod otiosus in tali statu se ponit quod brutis animalibus inferior est, quo ad hoc qd brutis animalibus licitum est comedere: homini uerò otioso prohibet hoc Apostolus 2. ad Thess. 3. dicens: Si qs non uult operari, nec manducet: homo otiosus est uelut homo mortuus. unde Sene. Qui sine literis, mors est, & uiui hois sepultura. Et Eccl. 9. Melior est canis uiuus Leone mortuo. Leo mortuus est aliquis magnus otiosus, cui pualet canis uiuus: i. aliquis uilis strenuè operas, imò èt homo otiosus est plusquā mortuus. vnde in Epistola Iudæ dicitur de qbaldā, quod sint arbores autum

rumnales infructuose, bis mortuæ. Arbor in autumnu plantata, quando fructum facit, sero facit illum. Sic aliqui dū sani sunt, otiosi uolunt esse: sed in articulo mortis tunc primò uolunt fructu penitentiae facere: ideo frequenter accidunt, quod absque fructu decedat. Et tales homines infructuosi quasi bis mortui sunt: quia non solū mortis tēporalis, sed etiā æternæ sunt debitores. In quoceterioris cōditionis sunt quā bruta animalia. Illa enim solā mortem tēporalem habent. ¶ Tertia stultitia est, quod ex negligētia, excolēdi se, fructum sui ipsius amittit. Si qs uineā haberet in qua nulle aīnatas uini posset colligere, ualde reputaret fatuus, & infelix ab omnibus si ex negligētia excolēdi eā, fructū illū amitteret. Fructus quē qs i se colligeret si se diligēter excoleret, præualeret uno regni uini. Quam fatuus est ergo q ex negligētia tantū fructū amittit, quē in se colligere posset? Multū deberet cōfundi talis. Ideo dicit Sen. Turpissima iactura est quæ negligētia fit. Turpissima ideo uocat eā, quæ est erubescētia plena. Nemo est ita pauper, q de fructu oris sui ita ditari nō posset, si bene excoleret illud, unde Prouerb. 12. De fructu oris sui unusquisq; replebitur bonis.

De octo fructibus oris.

Preiosum posset homo colligere octo genera fructuū ualde pretiosorum, non solum per annū uel per mensem, sed èt singulis diebus si quis bene excoleret os suū. ¶ Primus fructus est Dei laudatio. ¶ Secundus est gratiarū actio: pretiositas uerò horū fructuū ex hoc manifesta est, quod celestes arbores tales fructus ferunt. Ibi enim sonat gratiarum actio & uox laudis. Iuxta uerbū prophete. Tertius fructus est oratio. Cuius fructus pretiositas manifesta est, ex hoc quod ab angelis in cælis deferuntur. unde Tob. 12. dicit angelus, Quando orabas cum lacrymis, & sepeliebas mortuos: ego obtuli orationem tuam Domino. Non est uile xenium nel dñi quod a tantis mīcijs Deo presentatur. Ex uirtute èt orationis manifesta est pretiositas huius fructus. De qua dicit Greg. Magnitudo orationis quæ effusa in terris cælo operat. ¶ Quartus fructus est confessio. Cuius fructus pretiositas patet ex hoc quod Dns uult fructum istū tempore ante se habere: unde in Psal. Confessio pulchritudo in conspectu eius. Conseruerunt diuites quando uerū fructus portantur ante eos, illum retinere ante se quē præ ceteris amant. Ideo autem Dominus amat confessionē, quia confesio efficit & custodit pulchritudinē. Pretiositas etiā huius fructus ex hoc patet, quod nullus Deo quod dicitur, quæ nō placeat, si fructum humilis confessionis offerat, uel etiā

offerre proponat unde Psal. Dixi, confitebor aduersum me iniustitiam meam Domino &c. Lauro dum in cruce humilem confessio nem Deo obtulit a patibulo inferni se absoluit, & regnum eternum meruit. ¶ Quintus fructus est modestia quae in hoc attenditur, ut homo modum ponat in uerbis suis, quo ad quantitatem, & ut loquatur qualia debet loqui, scilicet uera, & quae ad Dei sint gloria & proximi utilitatem, & ut loquatur qualiter debet loqui, scilicet non clamose: Pretiositas huius fructus patet ex hoc quod legitur Prouer. 17. Qui moderatur sermones suos prudentissimus est. ¶ Sextus fructus est abstinentia, cuius fructus pretiositas patet ex hoc, quod tanto uirtutis est abstinentia, quod uitam hominis longat. unde Ecclef. 37. Qui abstinet est, adiciet uitam. Talis uirtus dicuntur fuisse fructus arboris solis & lunae. De quibus legitur in historia Alexandri. Sacerdotes enim solis & lunae fructibus illis uelcentes, referunt ut uixisse annis XL. absque lesione. ¶ Septimus fructus est, fraterna eruditio. Fructum istum specialiter ferre uoluit ipsum lignum uitae: scilicet ipse filius Dei. Marc. 1. Eamus in ciuitates & uicos proximos, ut ibi praedicet, ad hoc enim ueni.

¶ Octauus fructus est, fidelis reclamatio quando homo uide iniurias inferri Deo uel proximo. Pretiositas uero huius fructus manifesta est ex eius raritate: Pauci enim inueniuntur qui istum fructum habeant. Vnde Prouerbio. 10. Multi misericordes uideantur: uirum autem fidelem quis inueniet. Videmus quotidie fratres nostros a canibus dilacerari & non est qui reclamet: id est a dera toribus: Imò, quod plus est, uidemus ipsum Deum a latoribus crucifigi, & non est qui inde loquatur. Illi qui solo uerbo possent se ihas contumelias impedire non curant hoc loqui. ¶ Quarta stultitia otiosi est, quod ipse exponit se absque defensione hostibus suis. Otiosus est sicut signum ad sagittam. Potest enim a daemonibus undique sagittari. Vnde potest dicere Threnor. 3. Terendi arcum suum, & posuit me quasi signum ad sagittam. Occupatio uero quodam clypeus est contra sagittas diaboli. vnde Poeta: Orias tollas perire Cupidinis arcus. Est etiam otiosus uelut castrum absque muro. Vnde Ezech. 38. Ascendam ad terram sine muro. urbs est diaboli. Veni ad quiescentes habitantesque securi. Huius uero occupatus, est uelut castrum bene clausum. unde Aug. Non facile capitur a tentatore qui bono uacat exercitio. Huius otiosus non tantum uni hosti expositus est, sed etiam pluribus. Vnde habetur in uitis patrum quod dixerunt seniores, operam monachum daemone uno pulsari, otiosum uero innumeris iritibus de uastari.

uastari. ¶ Quinta stultitia est, quod cum ipse ualde pauper sit, & nihil lucretur, tam largè expendit res ualde pretiosas, scilicet tempus suum, & bona sua naturalia: unde in hoc negotio nihil est de terius otio, quod non solum noua non acquirit, sed etiam parta consumit. ¶ Sexta stultitia otiosi est, quod ipse facit cor quasi receptaculum omnium sordium. unde Bernard. Omnium tentatio num & cogitationum malarum & inutilium sentina est otium. In sentina sordes recipiuntur in nauibus marinis. Sic cor otiosi quasi omnes sordes recipit uitiorum. Licet autem otium origo possit esse omnium peccatorum, spiritualiter tamen occasio est istorum peccatorum, scilicet luxuria, uerbositas, nugarum, & curiositatis, & superbia. De peccato luxuria habemus exemplum Dauid, qui dum occupatus fuit bellis, continens fuit, postea uero tempore otij adulterium commisit: ut legitur 2. Regum undecimo. Salomon etiam dum occupatus fuit circa templum & alia aedificia non ita infatuatus fuit in amore mulierum ut postea quodam factus est otiosus. Poeta etiam dicit, Quæritur Aegisthus quare sit factus adulter. In promptu causa est, dehdiosus erat, & Ezech. 16. Hæc fuit iniquitas Sodomæ sororis tuæ, superbia, saturitas panis, abundantia & otium. De uerbositate & curiositate legitur 1. ad Timotheum. 5. Adolescentiores uiduas deuota. Et subditur, Disce enim circuire domos: non solum otiose, sed etiam uerbosè, & curiosè, loquētes quæ non oportet. De nugis uero dicit beatus Bernardus. Otiositas est mater nugarum, nouerca uirtutum. De superbia uero dicitur in Psal. In labore hominum non sunt, & cum hominibus non flagellabuntur: ideo tenuit eos superbia. ¶ Septima stultitia otiosi est, quod ipse secum uult habere qui eum de malicia instruat: unde si sapiens sit, non faciet mala. Otiositas quasi quedam magistra malitiae est. vnde Ecclef. 33. Seruo maleuolo tortura & compedes: mitte eum in operationem ne vacet. Multam enim malitiam docuit otiositas. ¶ Octaua stultitia otiosi est, quod quum ipse sit submersus in profundo stultitiae, sine malitia, non uult tamen porrigere manum ad laborem, licet aliter euadere non possit. Vnde Seneca: A stultitia ne mo emergit, nisi manum porrigat ad laborem. Homo otiosus qui non uult se occupare ut a peccato possit exire, tali stultitia laborat quæ laboraret ille qui cecidisset in aqua profundam, & pigrare tur manum porrigere ad arborem sibi proximam: quum tamē aliter non posset a naufragio liberari, occupatio bona lignum uitæ est his qui apprehenderint eam. Et frustra laborat otiosus ad euadendum a peccatis, nisi se occupet. ¶ Nona stultitia otiosi est, quod ipse

ipse quiescit quando laborandū esset, scilicet in presenti: & ideo laborabit quando esset quiescendum, scilicet in futuro. In quo si milis est illi qui dicit Eisaia 14. Sedebo in monte testamenti in lateribus aquilonis. Cui dicit beatus Bernar. O impudēs & imprudēs, millia milliū ministrant ei, & decies cētena millia assistebant ei, & tu sedere presumis. Mundus iste locus laboris est. Vnde Job 5. Homo nascitur ad laborem, & auis ad volādum. Vnde dictū est ad Adam quando erat eiiciendus à paradiso, & ponendus in terra ista. In sudore vultus tui vesceris pane tuo. ¶ Decima stultitia otiosi est, q̄ ipse vult Deū quodammodo praeire, dum solus vult quiescere & nō laborare, cū Dominus sex diebus operatus sit, & in septimo requieuerit. Vnde Genes. secundo: Compleuitq̄ Deus die septimo opus suum quod fecerat, & requieuit ab omni opere quod patrarat. ¶ Undecima stultitia otiosi est, quod ipse re fugit illud quod est iocunditas & sanitas tam animae quam corporis, scilicet moderatum laborem. ¶ Duodecima stultitia otiosi est, quod ipse diligit illud vnde Dei maledictionem incurrit, & inde in vniuersitatem vitiū incidit. Ad primū pertinet quod legitur Matthaei vigesimo primo de ficulnea, quam Dominus maledixit, ideo quod esset sine fructu. Ad secundū pertinet illud verbum Bernardi, Summa mentis malitia est otium iners.

Quam reprehensibiles sint otiosi tempore gratiae. **S**equitur videre quare potius reprehensibiles sint qui tempore gratiae sunt otiosi: quam qui fuerūt ante otiosi. Quod patet ex hoc quod legitur Matthaei vigesimo: Quid hic statis tota die otiosi? Illos reprehendit paterfamilias quos otiosos inuenit vnde cima hora. Per quos significatur illi qui sunt otiosi in tempore gratiae. ¶ Et possunt sup hoc quatuor causas assignari. ¶ Prima causa est haec, quod Dominus dedit nobis formam iam laborandi & exemplum. Vnde ad Philippens. secundo: Exinaniuit semet ipsum formam serui accipiens. Magna superbia esset si vellet quiescere seruus ex quo laborat Dominus. Vnde Matthaei decimo: Nō est discipulus super magistrum, nec seruus super dominū suum. ¶ Secunda causa est, quia tempore gratiae sumus serui emptitij: & ideo magis ad laborem tenemur. Vnde Apostolus primae ad Corinthios sexto: Empti estis pretio magno. ¶ Tertia causa est quia melior merces nobis promittitur. Iudeis enim promittebatur terra, nobis uero promittitur caelum. Vnde Matthaei tertio: Poenitentiam agite, appropinquauit enim regnū caelorum. ¶ Quarta causa est, quia & si spiritualibus qui erant in ueteri lege promittere-

tur

tur regnū calorū sub figura terrae promissionis tamen illa multum illis differebatur. Non enim acceperunt mercedem suam vsque post passionem Christi. Nimis erat longa via in paradysum, quando oportebat ire per infernum: sed modo in momento vno lucratur aliquis paradysum, ut cū post uerū baptisum decedit, vel cū post tantam contritionem quae sufficit ad deletionē culpae & poenae. Vnde Bernardus in persona ecclesiae: Labor meus vix est unius horae: & si amplius, prae amore non sentio. Vnde Lucae decimo quarto: Misit dominus seruū suū hora coenae dicere inuitatis ut veniretis, quia parata sunt omnia. Hora coenae est tempus gratiae in quo omnia sunt parata: quia nihil amplius necesse est ad hoc quod aliquis ad eternā coenam introducatur, nisi quod manus suas lauerit, id est, purgatus perfectē fuerit.

Quod tria sint attendenda circa occupationem.

Sequitur uidere quid attendendum sit in occupatione quā aliquis eligit. Tria autem attendenda sunt circa eam, scilicet quod occupetur. Vnde Hieronymus. Semper aliquid boni facito, ut te diabolus inueniat occupatum. Et ut gradum remoueat, iuxta illud verbum Senecae: Occupatione bonarum artium occupandū sumus, quoties male habet inertiā impatiens sui. Et ut utilitatē habeat. Pro uiuendo nō otio, otiosa sectari ridiculū est, ut dicit Bernardus: Idē: Non tantūmodo agendū est, ut cū aliqua delectatione uel sine grandi nausea dies transigat: sed ut et de peracta die ad perfectū mētis semper aliquid in cōsciētia relictū sit. aliquid i thesaurū cordis quotidie cōgeratur. Magis attendendū est et in occupatione, quod occupet animū, quod occupet corpus. Itē secundum Bernar. Meliora sunt exercitia spiritualia, quam corporalia. Et inter corporalia melius est quod similitudine est spiritualibus, ut scribere. Et notādū quod quidā nolunt operari: quia hoc sibi dedecus reputāt. Credunt enim honorabilius burgenses esse illos qui nihil agunt: nisi quod comedunt & bibunt, & aliis deliciis intendunt. Sed eadem ratione porcos possunt preferre equis & ceteris animalibus, qui nihil agunt nisi quod comedunt & bibunt. Et in ueritate tales homines per porcos et significatur. Matthaei 8. ubi dicunt daemones Domino: Sic eiicit nos hinc, mitte nos in gregē porcorū.

De uitio dilationis Et primū de dilatione cōuersionis. Cap. V.

Sequitur de uitio dilationis, quo uitio multū laborat genus humanū. un Sen. Nemo quod quā hēt facti. In futurū. n. nostra distulimus. Et nocet hoc uiciū multū homini. Vñ yer. Et nocet

& nocuit semper differre paratis. Item: Qui non est hodie, eras minus aptus erit. Dux autem sunt species dilationis quæ multum nocent hominibus: scilicet dilatio conuersionis, & dilatio confessionis, de quibus modò prosequemur. De prima legitur Eccl. 5. Nontardes conuerti ad Dominum, & ne differas de die in diem. Subitò, n. veniet ira illius, & in tempore vindictæ disperdet te. Et eiusdem decimo septimo, Ne demoreris in errore impiorum. & vigesimo primo. Fili, peccasti, non adicias iterum: sed de prius deprecare Dominum vt tibi dimittantur. Ad eandem dilationem potest referri illud Esaie. 28. Erit eis verbum Domini, Mandata remanda, mandata remanda, expecta reexpecta, expecta reexpecta, modicum ibi, modicum ibi: vt vadant, & cadant retrorsum, & conterantur. Verbum Domini multis est occasio huiusmodi derisionis: multi enim quando admonentur de sua conuersione respondent Domino, ad minus facio sic, Mandata remanda &c. Hoc procurat diabolus, vt dum differunt venire ad Deum vadant ad infernum, & cadant retrorsum: id est, improuise moriantur & conterantur, id est, irrecuperabiliter damnetur. Ad eandem dilationem pertinet illud uerbum Aug. loquentis ad Dominum, Nō erat quod tibi responderem dicenti mihi, Surge qui dormis: nisi verba somnolenta & lenta, modo, ecce modo sine paululum. Sed illud modo non habebat modum, & illud paululum ibat in longum. Itē August. de eadem dilatione: Differebam de die in diem uiuere in te, & non differebam in memetipso mori. Et illud Seneca: Quidā tunc uiuere incipiunt, cum desinendum est. Quidam autem desierunt antequam inciperent. Et illud Sophomix. 1. Vox cantantis in fenestra, & coruus in superliminari. Dominus stat ad ostium domus peccatoris, & pulsatur. Vnde Apocalypsis. 3. Ecce ego sto ad ostium, & pulso: si quis audierit vocem meam, & aperuerit mihi ianuam, introibo ad illum.

De duobus quæ impediunt, ne Deus intret ad cor peccatoris.

Et de repromissione eius qui differt conuerti.

Dvo verò sunt quæ impediunt ne Dominus intret ad peccatorem. Primum est hoc, quod peccator habet oculum ad prospera & læta, cum potius deberet habere ad tristitia, scilicet pericula quæ sibi imminant. Vnde Eccl. 7. Cor sapientium ubi tristitia est, & cor stultorum ubi lætitia est. Et ista cogitatio dicitur in prædicto verbo Sophonie secundo. Vox cantantis in fenestra. Et impedit ne Dominus ad peccatorem intret. Exemplum habemus de hoc in ciuitate Ierusalem, quæ oculum habebat ad læta

læta, unde gaudebat cum flieret dominus pro ea. Vnde Lucæ de cimonono: Videns Iesus ciuitatē, fleuit super eam, dicens: Quia si cognouisses & tu, & quidē in hac die tuar: quæ ad pacē tibi. ¶ Secundū quod impedit ne Dominus intret ad peccatorem, est procrastinatio. Et ista procrastinatio est uelut coruus in superliminari, dicens domino pulsanti ad ostium, Cras, cras. Prouenit autem ista procrastinatio ex hoc quod peccator repromittit sibi longam uitā. Vnde Eccl. 29. Repromissio nequissima multos perdidit. Repromissio qua peccator sibi repromittit longam uitā, nō solum nequam est, sed etiam nequior, & nequissima. Nequam est ideo, quia sibi usurpat peccator hoc quod proprium Dei est, scilicet de futuro tempore disponere. Vnde Actuum primo: Non est vestrum nosse tempora uel momenta, quæ pater posuit in sua potestate. Et Bernardus dicit ei qui de futuro tempore disponēdo præsumit. Quid de futuro miser tam temerarie disponere præsumis, tanquam pater tempora & momenta in tua, & nō magis in sua posuerit potestate? Nequior uerò est repromissio ista: quia cum tempus infiniti valoris sibi à Domino datum fatue expendit, adhuc tamen præsumit quod Deus multum tempotis sibi sit daturus. Tali fatuitate laborans qua laboraret ille qui thesaurum magnum sibi à patre dedit, ad negotiandū fatue expendisset, & adhuc largē expendere uellet, dicens: Bene possum expendere, pater meus satis adhuc mihi dabit. Cui responderi posset: Verū est: quia ita bene custodisti quæ tibi iam dedit. Tales debent aduertere hoc quod Dominus tempore Noe recidit de tempore penitentiæ hominibus promisso, secundū Strabum viginti annos, eod quod uidebat quod homines penitere uolebant. Si uerò Dominus tempus promissum nolentibus penitere abstulit: quid faciet de his, quibus nullum tempus promissum? Nequissima uerò est repromissio ista: quia talis non tantum tempus sibi datum perdidit, immo etiam in contumeliam ipsius largitoris expēdit, & futurum tempus in contumeliam eius expendere disponit. Quæ fronte ergo præsumit quod Deus qui ista nouit, debeat sibi longam uitam dare? Ad hanc dilationem potest etiam referri quod legitur Prouerb. 3. Ne dicas amico tuo, Vade, & cras reuertere, cum statim possis dare.

De octo quæ mouere deberent ad accelerationē conuersionis.

Octo uerò sunt quæ deberent hominem mouere ad accelerationem conuersionis. Primum est, mortis incertitudo. Vnde Lucæ 10. Attende parati, quia qua hora non putatis, Filius hominis

nis ueniet. Et Matth. 19. Veniet Dominus serui illius in die qua non sperat, & hora qua ignorat. Et iterum Luca duodecimo dicitur illi qui dicebat animæ suæ: Anima mea, multa bona habes reposita in annos plurimos, requiesce, comede &c. Stulte, hac nocte repetent animam tuam à te: quæ autem parati cuius erunt? Et Eccl. 9. Nescit homo finem suum: sed sicut pisces hamo, & sicut aues comprehenduntur laqueo: sic capiuntur homines in tempore malo. Et Seneca: Nescis quo loco te mors expectet: ideo tu eam omni loco expecta. Quum nesciat homo quo loco mors debeat ei occurrere, nesciat homo quo loco eam magis debeat expectare: in omni loco expectanda est. Vnde Seneca: Iuuenes mortem habet à tergo: senes ante oculos. Licet illud non uideat quod à tergo est, nihilominus tamen nocere potest, & est amplius quod quod est ante oculos. Sic mors iuuenibus timenda esset ut senibus, licet illi non aduertant. Et hoc est unum quod multum deberet habere mouere ad accelerationem conuersionis, quod tot homines defuncti sunt qui bene proponebant se quandoque facturos penitentiam, & preoccupiedi morte non fecerunt, nec de cetero unquam facient. Nimis est thesaurus quem fatuus homo tanto discrimini subijcit, dum differt conuersionem suam. Secundum deberet homines mouere ad accelerationem conuersionis multiplex bonum quod prouenit inde. De quo bono legitur Thren. 3. Bonum est uiro quum portauerit iugum Domini ab adolescentia sua.

De octo bonis quæ sequuntur accelerationem conuersionis. Cito uero bona sunt quæ sequuntur ex hac acceleratione. Primum est, quod bonitas alterius & profundius infigit, eo quod inuenit subiectum magis tenerum. Vnde uersus: Quo semel est ambura recens, seruabit odorem Testa diu. Secundum est, quod homini iocundum est bene uiuere. Vnde Sapiens: Optima forma uiuendi eligenda est, quam iocunda reddet assuetudo. Ante assuetudinem molestum est equis ambulare, adeo ut oporteat uincula poni in pedibus eorum: postquam uero consueti fuerint, facile est eis. Similiter pueris in principio molestum est addiscere, adeo quod uerberibus oporteat eos ad hoc compelli: postquam uero consueuerint, amore literarum patriam suam relinquunt, & multas paupertates & molestias sustinent, ut addiscere possint. Sic bene uiuere quod primo hominem molestat, per assuetudinem fit homini iocundum. Tertium bonum est, quod homo securus uiuit. Vnde Seneca: Pulchrum est ante mortem consummare uitam, deinde expectare secure reliquam temporis partem. De hac securitate legitur Prouer. 15. Secura mens quasi iuge conuiuium

uiuium. Quartum bonum est, quod homo Deo diutius seruit, & diutius bene uiuit. Vnde Aug. Quid differt in crastinum? Longa uita bona erit si ipsa uita sit, utique: si longa erit, melius bona erit. In ueritate quanto habiturus est longiorem uitam, tanto amplius de fiderare debes ut bona sit. Sicut aliquis quanto amplius habet de uino, tanto amplius desiderare debet ut bonum habeat, & amplius displicet sibi si corrumpatur. Quintum bonum est, quod gratius est seruitium eorum Deo qui cito ad eum conuertuntur. Illi enim de paro & optimo uitæ suæ, & quasi de flore & vigore Deo offerunt: qui autem tarde uolunt conuertere, quasi farces Deo reseruant. Qui timere possunt ne de fecibus calicis iræ Domini bibant: iuxta illud Psalm. Fex eius non est exinanita: bibent omnes peccatores terræ. Isti de uita sua primo offerunt quod pulchrius est & melius in ea diabolo uel mundo, tanquam domino: reliquias uero uolunt Domino offerre, illud scilicet de quo mundus non curat: cum tamen ea optima & electa debeant esse. Vnde Eccl. 13. Fili si habes: benefac tecum, & dignas Deo oblationes offer. Et in libro Numerorum 18. Omnia quæ offertis de decimis, & in donario Domini separabis, optima & electa erunt. De illo quo quod de terius est, Deo offert, dicit Dominus Malach. 1. Offer illud duci tuo si placuerit ei, ac suscepit faciem tuam dicit Dominus exercituum. Et iterum ibidem. Maledictus qui habet in grege suo masculum, & uotum faciens immolat debile Domino qui rex magnus est, dicit Dominus exercituum. Precipue placet Deo seruitium iuuenum. Vnde Dominus Matt. 19. Sinite paruulos uenire ad me, & nolite prohibere eos. Et 21. Nunquam legistis: quia ex ore infantium & lactantium profecti laudem? Sextum bonum est, quod homo mori certus certitudine spei salute sua. E contrario incertus mori quod in fine penitet. Vnde Aug. Si quis positus in ultima necessitate uoluerit accipere penitentiam, & accipit, & hinc uadit, fateor vobis non ei negamus quod petit, sed non presumimus. Penitentiam dare possumus, securitatem uero non. Non dico danabitur, sed nec dico liberabit. Vis ergo à dubio liberari? Age penitentiam dum sanus es. Si sic agis, ego dico tibi quod es securus: quia penitentiam egisti eo tempore quo peccare potuisti. Si uis agere penitentiam quam peccare non potes, peccata te dimiserunt, non tu illa. Item Aug. Dux res sunt, aut ignoscitur, aut non ignoscitur: quid horum futurum sit tibi, nescio: tene certum, & dimitte incertum. Septimum bonum est, quod ignis purgatorij euacuat. Licet ille qui tarde conuertitur, saluetur: sic tamen saluus erit quasi per ignem 1. ad Corinth. 3. Octauum bonum est, quod maius

maius primum recipit. Habet enim Deus unde melius remune-
ret eos qui sibi diutius seruiuerunt, Et licet saluetur qui tarde con-
uertitur, uerè sicut ille qui citò conuertitur, tamen in domo Pa-
tris celestis mansiones multe sunt.

De periculis male consuetudinis.

Tertio deberet homines mouere ad acceleratione cōuersio-
nis magnum periculū male consuetudinis. Quod periculū
manifestari potest ex diuersis testimonijs scripturaturū quæ
subiungunt. Legit Job 20. Ossa eius implētur uitijs adolescentiæ
eius, & cum eo in puluere dormient. Vitia adolescentiæ si homo
in his perseveret sunt similia guttæ quæ ossa subintrat quæ uix cu-
ratur, unde talia uitia non relinquunt hominem dum uiuit, unde
Prou. 2. Prouerbiū est, Adolescenti iuxta uiam suam, etiā cum
senuerit, non recedet ab ea. Vnde narrat historia Græcorū, quod
Alexander Magnus carere non potuit moribus & incesu. Leoni-
dis pedagogi sui, & uitijs quibus paruus fuerat infectus. Et Ier. 17.
Si mutare potest Aethiops pellē suam, aut pardus uarietates suas,
& nos poteritis bene facere dum didiceritis malum. A medicis et-
iam dicitur quod consuetudo sit altera natura. De natura autem
dictum est, Naturam expelles furca tamen usque recurrit. Et se-
cundum Augustin. Dum consuetudini non resistitur, sit neces-
sitas. Quantum sit periculum male consuetudinis, ostendit nobis
glossa super Matt. 26. ubi Petrus in prima negatione dixit, Nescio
quid dicis. In secunda cum iuramento negat, In tertia detestatur, &
iurat quod non nouerit hominē. Perseuerare in peccato, ut dicit
glossa, dat incrementum scelerum: & qui minima spernit, cadit in
maiora. Ad ostendendum etiam pericula male consuetudinis, ua-
lere possunt quæ de Lazaro leguntur. Ioannis undecimo: Lazarus
enim signa in tenet eorum qui sunt in peccato male consuetudi-
nis: de quo dicit Marth, Domine, iam sciet. Lapis etiam ei erat
superpositus. Ligatus etiam erat manus & pedes in istis, & facies
eius erat uelata sudario. Et ista quatuor spiritualiter reperiuntur
in homine qui est in peccato male consuetudinis. Natura enim ip-
sius quasi corrupta est, adeo ut ei sapiant quæ debuerunt ei desipe-
re, & ea despiciant quæ debuerunt ei sapere. Vnde scietur sunt corā
Deo & angelis eius sicut corpora corrupta hominibus sciet. Vn-
de in Psal. Corrupti sunt, & abominabiles facti sunt in iniquita-
tibus suis. Nimis tardè adhibetur sal uel myrrha poenitentiae ho-
minibus qui in peccatis consueuerunt: sicut carnes tardè sale co-
quuntur quæ iam scaturiunt uermibus. ¶ Homo etiam qui est in
seipsum

peccato male consuetudinis habet velut magnum lapidē supra
seipsum positum, scilicet ipsam malam consuetudinem. Vnde su-
per Ioan. 11. dicit glossa, Dominus fremuit, lacrymatus est, & cla-
mauit: quia difficile surgit quem moles male consuetudinis pre-
mit. Homo qui in peccato male consuetudinis est, similis est illi
qui in puteū cecidit: super cuius os magnus lapis est positus. unde
in Psal. Non me demergat tempestas aquæ, neque absorbeat
me profundum, neque urgeat super me puteus os suum. Tempestas
aque hominem demergit in consensu peccati mortalis. Profundū
absorbet quū peccatū peccato additur. Puteus urget os suū,
quando homo in seruitutem male consuetudinis redigitur. Ma-
nus uerò & pedes habet talis ligatos in istis, propter magnā diffi-
cultatē ad bene operandū quæ in eo est. Vnde Augustinus. Liga-
tus eram, non ferro alieno, sed mea ferrea uoluntate. Faciē etiam
habet uelatā sudario, quia ex hoc quod diu in tenebris peccatorum
fuit, spirituale uisum amisit. Homo peccatis assuetus, est uelut
equus effrenis qui est in cursu, nec de facili potest retineri, unde
Ierem. 8. Nullus est qui poenitentiam agat super peccato suo, di-
cens: Quid fecisti sed oēs conuersi sunt ad cursum suū, quasi equus
impetu uadens ad prælū. In quanto periculo sit talis homo osten-
ditur. Psalm. trigésimo quarto. Vix illorū tenebræ & lubrici: &
angelus Domini persequens eos. Mirū est si nō cadat, qui per uia
tenebrosam & præcipitem & lubricam uadit, & incessanter im-
pellitur à forti tentatore, cum ipse sit debilis. Verè potest dicere
illud, Domine, uim patior. Et trahi uidetur ab ipsa consuetudine
ad interitum. unde Prouer. 24. Et qui trahuntur ad interitū, libe-
rare ne cesses. Peccatum ante consuetudinem est ut funiculus, im-
mo ut filum stupeum respectu status, in quo est post consuetudi-
nē. unde Esaia quinto: Vx qui trahitis iniquitatem in funiculis
vanitatis, & quasi uinculum plaustrī peccatū. Peccatū cōsuetudi-
nis est uelut uinculū plaustrī, quod decē boues, id est, decem præ-
dicatores, uix rumpere possunt. Vnde dicit glossa super illum lo-
cum, Merito iniquitas in funiculis uanitatis trahitur: quia pecca-
ta peccatis connectuntur, & inania sunt ut fila aranearum. Sed si
exire uolumus, tanquam uinculis solidissimis teneamur. Peccatū
etiam consuetudinis est uelut liguor inueteratus, qui difficile cu-
ratur. unde Ecclesiast. 10. Languor prolixior granat medicum, sed
breuem languorem præcidit medicus. Item Ecclesiast. 18. Ante
languorem adhibe medicinam. Et Senec. Minus negotij haberes
medicus, si ad recens uulnus aut uitium adhiberetur: sequeretur

Sur teneri & rudes recta monstrantem. Nemo difficulter ad naturam reducitur, nisi qui ab illa defecerit. & Matt. 9. legitur, quod discipuli non potuerunt expellere malignum spiritum a quodam in quo fuerat ab infantia: & Basilii Magnus dicit, quod sicut non potest aliquis didicere matrem linguam, sic uix longam peccati consuetudinem. Tanta est vis consuetudinis, ut quod homo consuevit facere uigilans, quandoque facit dormiens: & quod consuevit facere uiuens, interdum facit moriens: unde refertur de quodam medico cui debebantur xiiij. libræ ad tres annos soluendæ, quod quum laboraret in extremis, & admoneretur ut confiteretur, & Eucharistiam fumeret, nihil aliud ab eo poterant extrahere nisi xiiij. libras ad tres annos soluendas. Et sic loquens expirauit.

De conuersione dilata. Et de xij. quæ faciunt ad hoc quod conuersio dilata sit difficilior.

Quarto deberet mouere homines ad accelerationem conuersionis hoc, quod conuersio dilata difficilior est, accelerata uero facilior. Unde Beda super Lucam: Diabolus quanto diutius possidet, tanto difficilior dimittit. Et iterum: Quanto citius, tanto facilius diabolus dominium euitatur. Sicut optimus modus occidendi serpentem materiale est per contritionem capitis: sic optimus modus uincendi serpentem infernalem est per contritionem capitis ipsius. Tunc caput eius conteritur, cum in principio conflictus ipse deuincitur. Unde Dominus dicit ad serpentem de muliere, Ipsa conteret caput tuum. & Hier. Lubricus est antiquus serpens, & nisi capite teneatur, statim illabitur. & Ecclesiasti. 25. Non est caput nequius super caput colubri & Cant. 2. Lubet Dominus capi uulpeculas. & 1. Reg. 17. legitur Dauid percussisse Goliath in fronte, & sic eum interfecisse. In fronte diabolum percutit, qui in principio uitæ suæ eum deuincit. Sed uelut in calcaneo uult eum percutere, qui in fine uitæ suæ querit eum uincere. Pharaon autem populum Iudæorum in morte primogenitorum dimisit, ut legitur Exo. 2. per alias plagas non dimisit eum: nec diabolus populum Christianum perfecte dimittit, donec ecclesia studeat correctioni paruulorum, & labore ad interficiendum peccata dum recedunt sunt.

Quoddecim uero sunt quæ faciunt ad hoc quod conuersio dilata sit difficilior.

Primum est induratio. Puerilis enim ætas tenera est & susceptibilis impressionis: senilis uero dura est: unde Eccl. 30. Curua ceruicæ filii tui in iuuentute, & tunc de latera eius dum infans est, ne forte induret, & ne credat tibi. Virgula dum tenera est, potest

ad

ad rectitudinem adduci si curua est. Trabem uero postquam deflexa est, si curua sit, impossibile est ad rectitudinem reduci: Sic paruuli corrigi possent, si diligentia debita adhiberetur. De sensibus uero in malitia sua induratis non multum sperandum est. Omnis malus animus priusquam indurescat, malitia eius molli potest: sed postquam indurauerit, desperandum: id est, non multum sperandum. ¶ Secundum faciens ad difficultatem conuersionis est hoc quod contrarium gratiæ Dei iam occupauit hominem: ideo Dei gratia difficilior in eo recipitur, sicut materia quæ habet aquam difficilior accipit ignem, quia ignem inuenit ibi quod sibi repugnet, sicut est manifestum in candela madefacta. De facili capitur castrum in quo nullus repugnat, & de facili uestis recta formam suscipit, quæ nondum prauam suscepit. In paruulis uicia nondum sunt: uel si sunt, parua sunt. Ideo de facili possunt extirpari. Ideo dicitur in Psalm. Beatus qui tenebit & allidet paruulos suos ad petram. ¶ Tertio facit ad hanc difficultatem hoc, quod ille qui diu distulit conuertere dissipauit in se bona naturæ. Virtutes enim naturales quas habebat in pueritia, amisit: scilicet uirginitatem, innocentiam, humilitatem. Propter quas uirtutes dicit Dominus Matt. 19. Sinite paruulos uenire ad me, & nolite prohibere. Talium enim est regnum cælorum, scilicet illorum qui habent per gratiam ea quæ habent paruuli per naturam. Facilius est aliquem ditari quam ad diuitias huius seculi, qui habet multa bona sibi dimissa a parentibus, quam illum qui bona paterna iam consumpsit. Sic paruulus qui bona naturæ habet, facilius dirari potest diuitiis spiritualibus, quam ille qui peccando bona naturæ consumpsit. ¶ Quarto facit ad difficultatem hanc hoc, quod ille qui differt conuertere uas minus idoneum, cui Dominus libenter infundat balsamum gratiæ suæ. Verisimile enim est quod uas cordis quod diutius in munditia peccati continuit, ad gratiam suscipiendam minus sit idoneum. Nullus libenter infundit balsamum uasi quod diu continebat lutum. ¶ Quinto facit ad difficultatem istam hoc quod quanto aliquis diutius in peccato manet, tanto amplius operatur peccatis: quia peccatum quod per poenitentiam non diluitur suo pondere ad aliud trahit. Unde onus & poenæ & culpæ crescit in peccatore: & ideo minus semper potest surgere a peccato, præcipue cum ipse semper debiliior fiat. Et hoc est unum unde multum apparet, quam stulti sunt illi qui differunt conuertere. Ille enim qui non potest leuare onus peccatorum quando minus est, quomodo leuabit illud quando maius erit? Unde legitur in uitis patrum,

R 2 quod

T O M V S II.

quod beatus Arsenius qui habitauit in eremo Scythiæ, talē uisionem. Venit ad eum uox, dicens: Egredere, & ostendam tibi opera hominum: & egressus uidit Aethiopem nigrum cū securi cedentem ligna, & facientem grandē sarcinā, & tentabat leuare eam, & prę magnitudine non poterat: & iterū cadebat alia ligna, & addebat sarcinā. Exposuit ergo ei hāc uisionem, dicens: Qui cadebat ligna, & adhuc super sarcinam addebat, homo est, qui est oneratus multis peccatis, & semper addit alia peccata, quum oportet ea deponere & demere. Tali fatuitate laborat qui differt agere pœnitentiam usque ad senectutem, quasi laboraret ille qui haberet quatuor iumenta & onera eis sufficientia, & imponeret onera quatuor iumentorū debiliori ex illis. Sic homines senio, quod est debilissima pars uite hominis, totū onus uite uolunt imponere. ¶ Sexto facit ad difficultatē conuersionis hoc, quā quanto aliquis in peccato diutius moratur, tanto amplius a Deo elongatur. Non est uerisimile, quod ille qui non cessat se elongare a Deo per xi. annos posset de facili in octo vel quindecim diebus in quibus durat infirmitas, ad Deum redire. Licet hoc possit accidere & interdum accidat quādo uentus Spiritus sancti placuerit afflare alicui. Sed raro accidit. ideo scriptum est: Qui elongāt se a te, peribunt. Et Esa. 55. Inuocare eū dum propē est, solet dici quod tantū est a sancto Dionysio usque ad urbem Parisiensem, quantum ab urbe Parisiensi usque ad sanctum Dionysium. Sic qui longo tempore se a Deo elongauit, non nisi longo tēpore ad Deū redit, nisi Deus ualde magnā gratiā ei facere uoluerit. ¶ Septimō facit ad difficultatē conuersionis hoc, quod homo circa mortē multa habet impedimenta: scilicet infirmitatem & solitudinē de dispositione domus suę, quę non permittunt hominem cogitare de anima sua. vnde Hiero. Dum infirmitate opprimeris, nihil aliud potes cogitare quā sentis. & Aug. Mors urget, peccata terrent, uxor & filij quos amauit ad se uocant. ¶ Octauo difficile cōuertitur talis: quia iustum est ut a Deo cōtemnatur moriens ille qui eum contempsit uiuens, vnde Esa. 37. Vg qui spernit, nonne & ipse sperneris? & Io. Chrysostomus: Hac animaduersione percutitur impius, ut moriens obliuiscatur sui, qui dum uiueret oblitus est Dei. ¶ Nonō difficile cōuertitur homo qui differt conuerti usque ad mortē: quia tunc magis diabolus impugnāt hominē, sciens quia si tunc hominē amiserit, de cetero eum non recuperabit. vnde Gen. 3. dicitur serpenti: Tu insidiaberis calcaneo eius. In calcaneo, qui est extrema pars hominis, intelli-

gitur

DE ACEDIA.

131

gitur finis uite, cui diabolus maximē insidiatur. Tunc n. summum studiū & laborē apponit ut hominē deuincat. Interdū xx. annis prouidet diabolus ante mortē unde hominē in morte detineat. Facit n. hominē aliquid iniuste acquirere, quod in morte non uult restituere. Vnde magna est fatuitas eorū qui ita presumunt quod in morte conuertantur, & quod tunc diabolus deuincat, quando ipse melius pręparatus est ad prælium. Similes uidentur esse illi qui ludens ad schachos & parum de ludo sciens, cogitaret apud se, ego permittā mihi familiā auferri, deinde in fine mastrabo illum cum quo ludo in angulo, cum tamen sciret illum cū quo ludit peritissimum esse lusorē. Velut imperitus lusor est peccator, qui semper in tentationibus succumbit, qui familiam uirtutū amittit. Velut peritissimus lusor est diabolus, qui ab initio mundi exercitatus est in ludo tentationum. Qua presumptione ergo confidit peccator quod in angulo debeat eum mactare, id est in fine uite suę uincere, pręcipue cum sine Deo nihil possit facere, & Dei auxilio adeo indignum se fecerit, ut non solum nō sit dignus a Deo adiuari, sed irrideri, unde Proa. 1. Vocauit, & reuulsit, & subiungitur. Ego quoque in interitu uestro ridebo. ¶ Decimum faciens ad hoc quod ille cum difficultate conuertatur qui consueuit peccare, est amaritudo quam inuenit eūm attentat bonū operari: ex diuturna n. infirmitate in qua fuit, amaritudinē inuenit: ubi debuit inuenire dulcedinē. vnde Aug. Palato egrot pœna, est panis qui sano est suauis. Et oculis ægris diuina lux quę sanis est amabilis. Inuenta autē amaritudine in bono opere quod attemptat, statim dimittit illud peccator ad modum simię, quę gustata exteriori amaritudine nuciatam cito eam proicit, & ideo ad dulcedinem nuclei non peruenit. Sic peccator ad dulcedinē premij, uel spiritualiū consolationū non peruenit, quia dimittit bene operari, quando inuenit aliquam difficultatem in bono opere. Amaritudo ita significata est per amaritudinē illarum aquarum quas inuenerunt filij Israel de Aegypto reuerrentes, ut legitur Exod. 15. quę dulcoratę fuerunt, cum lignum misissent in eas. In quo ligno significata est memoria Dominicę Crucis, quę ualeat ad dulcorandum pœnitētiū amaritudinē quam sustinet iuxta illud Greg. Si passio Domini ad memoriam reuocetur, nihil adeo durū quod non æquo animo toleretur. Propter difficultatem quam habet aliquis in bono opere post peccatum, d. cū est Eug postquam peccauerat, Gen. 3. In dolore paries. ¶ Undecimum faciens ad difficultatē conuersionis est tristitia quā inuenit pecca-

R 3 10

T O M V S II.

tor, quando cogitat se separari a uita in qua diu fuit. Et hæc est causa quare ista memoria mortis amara est diuitibus, quia non possunt sustinere et quod cogitent se separari a diuitijs quas amauerunt. Vnde Eccl. 41. O mors, quæ amara est memoria tua homini iniusto, & pacem habet in substantijs suis. ¶ Quoddecimū faciēs ad difficultatem conuersionis, est quidā magnus timor qui est in peccatore de inexperientia bonæ uitæ: quia omnis peccator ad modū Cain hēt caput tremulū, trepidās ubi timendum non esset. Credit. n. q. mori debeat si Deo seruiat: iuxta illud Prouer. 22. Dicit piger: Leo est foris, in medio platearum occidendus sum.

Quod ille qui differt conuerti sit iniquus in Deum.

Quinto debet mouere hominem ad accelerationē conuersionis hoc, q. ille qui differt conuerti iniquus est in Deū. in Angelum, in seipsum, in proximum, & etiam in inferiores creaturas. ¶ In Deum sex modis iniquē agit. ¶ Primo, quia quasi apponit fel in escam eius: iuxta illud Psal. Dederunt in escam meam fel. Velut esca Domini est bonum opus: quia in eo Dominus delectatur iuxta illud Cantic. 2. Qui pascit inter lilia: id est, inter munda opera. Esca ergo Domini apponit fel, qui bonis operibus quæ agit amaritudinem peccati admiscet. Valde peruersus esset coquus alicuius Principis si in esca Domini sui abyntiū poneret. ¶ Secundo iniquē agit in Deum, quia illud affert ante oculos eius quod maxime Deo displicet: scilicet peccatū. Quod peccatum maxime displiceat Deo, ostensum est in principio tractatus. ¶ Tercio iniquē agit in Deum: quia contemnit eū se misericorditer uocantē, & eterno Regno uolentem pacē eius emere, cum ipse meruerit mortē eternā. Vnde Esa. 31. Audiētes aures tuæ uerbum post tergū monētis, scilicet Domini. Et ad Rom. 2. an diuitias bonitatis Dei, & patientiæ, & longanimitatis contemnis? Greg. Debemus Dei misericordiam saltem erubescere, si nolumus eius iustitiā formidare, qui tanto ampliori improbitate conremnitur, quāto contemptus vocare non dedignatur. ¶ Quarto iniquē agit in Deū: quia Deū, qui eum expectat ut pius pater, quātum in se est affligit tarditate sua. Ad qd possumus referre illud Tob. 9. Scis quoniam dies cōputat pater meus: & si tardauero una die plus, cōtristabitur anima eius: uerba sunt minoris Tobie ad Angelū. ¶ Quinto iniquē agit in Deum: quia deteriorē partem uitæ suæ Deo reseruat, meliorē partem diabolo immolans. ¶ Sexto iniquē agit in Deum: quia ex misericordia Dei irā sibi prouocat: ex hoc unde debuit sumere occasionē Domino seruendi, uenit occasione Deum impugnandi. Ex eo enim q. sperat q. Deus

DE ACEDIA.

132

eum misericorditer debeat expectare, proponit diutius eum offendere. Vnde Apostolus ad Rom. 2. Ignoras quoniam bonitas Dei ad poenitentiam te adduxit: secundum autem duritiam tuam & cor impenitens, thesaurizas tibi iram in die iræ & reuelationis iusti iudicii Dei. Talis de bonitate Domini malitiam colligit.

Quomodo differens conuerti sit iniquus in Angelum.

In Angelum etiam peccat tripliciter. ¶ Primo, quia quātū in se est eum affligit, in expectatione gaudij de conuersione ipsius, ut dicitur Prouer. 13. Spes enim quæ differtur affligit animā. De gaudio uero legitur Luca decimoquinto. Gaudiū est Angelis Dei super vno peccatore poenitentia agente &c. ¶ Secundo, quia frustratur Angelus fructu laboris sui, cū peccator cū deputatus est ad custodiam ad eius admonitionē se non corrigit. ¶ Tercio uero quia Angelo sibi deputato reuerentiam debitā non exhibet, dum ante eum abominationes suas committere non uertetur, uel in ipsis tam commissis manere. Contra quod dixit Bernardus. Quouis angulo, quouis diuersorio reuerentiā habe Angelo tuo. Nec audeas illo præsente facere, quod me uidente non auderes.

Quomodo differens conuerti sit iniquus in seipsum.

Iniquē etiam egit in seipsum, dum se potius uult habere malum quā bonum, infirmum quā sanū, mortuū quā uiuū, seruum pessimum quā liberū, in statu latronis quā in statu regis, nihil habentē quā omniū bonorum ecclesiæ participē, inutilem quā multū ualentē. Quod ille qui differt conuerti potius amet se malum quā bonū, manifestum est ex hoc, quod nullis admonitionibus malitiam uult relinquere & bonitatē recipere, in quo seipsum uiliore habet oibus rebus suis. Omnes. n. res suas potius uult habere bonas quā malas. Vnde Augustinus dicit ei qui talis est, bona uis habere, & malus uis esse. Quod talis amet se infirmum quā sanum, patet ex hoc q. peccatum mortale infirmitas est ad mortē. Quod etiā potius se amet mortuum quā uiuum, patet ex hoc uerbo Augustini prius posito: Differēbā, inquit, uiuere in te, & non differēbam in membris in mori. Quod etiam talis potius se amet seruum quā liberum, patet ex hoc q. peccatum est pessima seruitus. Vnde qui facit peccatū, est seruus peccati. Bernardus. An non seruus cui dominatur iniquitas? Ita, & maxime nisi indignius forte iudices hominem tibi quā uitium dominari. In statu etiā latronis plus se amat quā in statu regis: quia qui est in peccato mortali, ad modū latronis adiudicatus est patibulo inferni: q. uero est in statu gratiæ, ad regnū

T O M V S II.

eternum inunctus est. Item qui est in mortali, nihil habet, immo etiam nihil est iuxta illud 1. ad Corin. 13. Si habueris omnem fidem ita ut montes transferas, charitatem autem non habeam, nihil sum. Qui vero est in statu gratiae, particeps est omnium bonorum ecclesiae. Vnde David. Particeps sum ego omnium timentium te. Item qui mortalis est, inutilis est. Vnde Plinius. Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt. Qui vero in statu gratiae est, multi valoris est. Vnde Ecclesiast. 16. Melior est timens Deum, quam mille filij impij.

Quod differens converti sit iniquus in proximum.

In proximum etiam iniquus agit, qui differt converti, tripliciter. Primo, quia corrumpit eum suum malo exemplo. Vnde Matthaeus. 18. Si peccaverit in te frater tuus &c. Dicit aliquis peccare in eum, quo sciens peccat: quia eum suo malo exemplo corrumpit. Secundo peccat talis in proximum: quia debito auxilio eum defraudat. Cum deberet eum iuvare in pugna contra diabolum ipse potius nocet ei. Magna iniquitas est socium suum in bello deserere, & ad partem inimicorum se vertere. Ecclesiast. 4. Melius est duos esse si quam unum. Habent enim emolumentum societatis fug. Si unus ceciderit, ab altero fulciatur. Tercio iniquus agit in proximum, quia peccato ipsius sepe punitur proximus. Vnde legitur Iosue 7. quod propter peccatum Achior populus Israel punitus sit. Terra enim vertitur hostibus suis, & xxxvi. ex eis corruerunt.

Quomodo differens converti sit iniquus in inferiores creaturas.

In creaturas irrationabiles peccat ille qui differt converti, quod propter peccatum hominis creaturae irrationabiles quodammodo puniuntur. Vnde possent conquiri de homine in die iudicii. Sol posset dicere. Ego propter hominis peccatum claritatem meam amisi. Irrationabilia enim animalia posset dicere si facundiam haberet loquendi. Nos propter ipsum in diluvio perivimus. Terra etiam posset dicere. Ego propter ipsum maledicta fui, & spinas & tribulos genui. Sexto deberet movere homines ad accelerationem conversionis hoc, quod difficile est aliquem vere converti. Vnde Gregorius: Plures inveni innocentiam baptismalem servasse, quam veram poenitentiam egisse. Propter hanc difficultatem secutum est ut homo cito convertatur & frequenter doleat de peccatis suis, & frequenter confiteatur illa, si forte una inter multas confessiones inveniatur placens Deo. Non enim prima vice qua homo citharizat vel uicellat, bene scit citharizare vel uicellare, ut idoneus sit coram rege opus illud exercere, & dignus sit stipendio: Ita nec prima vice qua aliquis confitetur, interdum bene confitetur.

D E A C E D I A :

185

teretur: imò pauci sunt qui non faciant sibi perizoniata, ut leguntur fecisse parentes nostri, Genes. tertio: Excusant enim homines peccata sua. Ideo dicitur ad animam peccatricem. Elia 23. Sume citharam, citharae civitatem meretrix obliuioni tradita: bene cane, frequenter canticum, ut memoria tui sit. Cithara ista confessio est, qua sum praeterita, et circumuenda est ciuitas animae, ut homo omnia peccata sua confiteatur. Et oportet bene catere: quia confitendo coram rege caelestis cantat. Et cantus ille si homo bene catet, caelesti regno remuneratur.

Quod peccator sit in periculo statu.

Septimo deberet mouere hominem ad accelerationem conversionis hoc quod status peccatoris est valde periculosus. Vnde Genes. tertio legitur quod fuisse Dominum ab Adam cum peccasset ubi esset ad significandum quod consideratio periculosi status in quo est peccator possit & debeat mouere eum ad deferendum peccatum. In quanto autem periculo sit peccator, ostendi potest multipliciter. Primo, ex hoc quod iustitia Dei tenet gladium euaginatū super caput eius: qui fecerit eum mediū, animam a corpore separando, & meliorem partem, scilicet animam, in igne inferni ponit. Sed misericordia Dei gladium illum aliquantulum detinet, si forte peccator poenitentiam agere velit. Ad gladium istum possumus referre quod legitur Iob 19. Fugite a facie gladii: quia vltor iniquitatum gladius, & scitote esse iudicium. Ad idem potest referri quod legitur Ioannis tertio: Qui incredulus est Filio, non videbit vitam: sed ira Dei manet super eum. Hec ira uelut gladius manet super caput peccatoris. In statu etiam periculo est peccator, quia est in terra inimicorum suorum. Vnde Baruch 3. Quid est Israel, quod in terra inimicorum est? In terra inimicorum suorum morari periculosum est: ex quo sciunt inimici eius eum ibi esse, & sunt fortiores eo. Item in periculo est peccator: quia ex solo pariete vitreo hostes eius prohibentur ne habeant in manu sua. Parietis iste corpus est: post istum parietem stat diabolus malis hominibus: sicut Deus in Cantico. dicitur, post parietem istum stare quod ad bonos. Parietis iste de facili dissipatur: unde non est necesse erigi magnas machinas ad eius destructionem. Vnus enim paruus lapis manualis ad eum destruendum sufficit. Vnde mirum est quomodo peccator securus est qui capitales inimicos habet adeo potentes, sicut sunt demones, & est in castro ita debili. Item in magno periculo est peccator, quia ad mortem uadit. Vnde Ecclesiast. 11. Via peccatorum complanata est lapidibus, & in fine eorum inferi & tenebrae & poena. Debet ergo peccator cogitare vias suas quod tendant, & conuertere.

T O M V S I I

& conuertere pedes suos, iuxta illud Psalmistæ: Cogitavi vias meas, & conuerſi pedes meos in testimonium tuum. In magno etiam periculo est peccator, quia quodammodo ad portam inferni est: iuxta illud, Appropinquauerunt usque ad portas mortis. Porte mortis uel inferni sunt peccata mortalia. Sic enim uocantur Matth. 16. ubi dicitur, Portæ inferi non preualebunt aduersus eam. Ad portam inferni dicitur esse qui in peccato est mortali: quia inter ipsum & infernum nihil est medium nisi transitus corporis. Si enim anima à corpore separatur, quasi in puncto infernum intrat. unde Iob 21: Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt.

De magna stulticia differentium conuerſi.

Octauo & ultimo debet homines mouere ad accelerationem conuerſionis magna stulticia quæ ostenditur esse in dilatione conuerſionis. Patet autem hæc stulticia sic. Manifeste fatuus est qui in titulo caudam quereret equinam, cum talis cauda non sit de titulo. Simili fatuitate videtur laborare, qui malam uitam vult ducere, & bonam mortem habere. Cauda enim ista non est de hoc titulo. Talis erat Balaam, qui dicebat Num. 23. Moriatur anima mea morte iustorum, & fiant nouissima mea horum similia. Ille qui vult que ad mortem differunt conuerſi, per totam vitam suam parat mansionem in inferno, cum tamen nullo modo ibi manere velit, sed in paradiso. Item seminat maledictionem, & tamen vult metere eternam benedictionem, non aduertens illud Apostoli, ad Gala. 6. Quæ enim seminauerit homo, hæc & metet. & illud Prouerbiorum uigesimo Quinto. Quod in iuuentute tua non congregasti, quomodo inuenies in senectute? Item talis vult colligere de spinis uvas, & de tribulis ficus: quærit enim bonum finem in vita spinis peccatorum plena.

Octo casus in quibus fatua est dilatio.

Et notandum est quod octo casus sunt in quibus fatua solet reputari dilatio, quæ omnes satis concordant proposito. ¶ Primus casus est, quando aliquis aggressurus est iter. Ibi enim solet fatua esse dilatio. Sic cum conuerſio quædam inchoatio sit uitæ quæ ducit in celum, fatuum est differre eam, & hoc multis de causis. Primo, quia breue est tempus. iuxta illud Iob 13. Breues dies hominis sunt. ¶ Secundo, quia longa est via. unde 3. Reg. 10. dictum est Elize: Surge, comede gradis enim tibi restat via. Tercio à magnis expectamur. Curia enim celestis nos expectat. Quarto, quia ad magnam expectamur, scilicet ad regnum unde Matth. 25. Venite benedicti Patri mei, percipite regnum &c. Quinto propter impedimenta quæ

DE ACEDIA.

134

quæ in uia possunt accidere. Potest enim locus penitentię auferri, dum homo nimis differt conuerſi. unde ad Hebr. 12. dicitur de Esau, quod non inuenit penitentiam locum, quamquam cum lacrymis inquisisset eum. Sexto, ne forte ianua clausa inueniatur: secus dum quod legitur de fatuis virginibus Matth. 25. ¶ Septimo, quando aliquis tardè inchoat dietam suam, oportet eum amplius laborare, & in tempore minus idoneo labori. Sic necessarium esset illis qui usque ad senectutem differunt conuerſi, ut tunc amplius laborarent: & illa ætas minus est idonea labori penitentię. Senecæ Faciemus quod in itinere fieri solet: qui tardius exierunt, velocitate moram compensant. Et ut uno uerbo dicam, omne bonum illi deficit, qui de nocte ad hospitium uenit. Satis malum hospitium habebit, cuius hospitium infernus erit. In hoc autem hospitio licet precipue timendum est, quod de cetero mutari non poterit. Malum etiam hospitium habebit, qui in igne purgatorij hospitabitur. ¶ Secundo, fatua est dilatio in rerum repetitione, propter periculum prescriptionis: quando enim aliquis rem aliquam diu possidet, ratione diuturnæ possessionis vult postea detinere eam. Sic diabolus quædiu diutius hominem possidet, tantò difficilius dimittit: ut dicit Beda. ¶ Tertius casus est, si quis in locum immundum ceciderit, fatuus est si uoluntarie inde differt exire. Nulla enim immunditia est maior quam immunditia peccati. Quod patet ex hoc quod luciferus quo nulla creatura pulchrior erat, unica macula peccati adeo deturpauit, ut absque horrore ab homine conspici non posset. Quanta ergo fatuitas est, quod homo de peccato differat exire? Mira infamia, si asinus alicuius in lutum ceciderit, tam citò uult eum extrahere. Si uero ipsemet in peccato ceciderit, non curat exire inde. Unde Bernardus. Cadit asina, & est qui subleuet: perit anima, & non est qui recogitet. Et Dominus Lucas secundo. Cuius uestrum asinus aut bos in puteum cadit, & non continuo extrahit illum die sabbati? ¶ Quartus casus in quo fatua est dilatio est, quando aliquid magnum alicui offertur, & ille differt recipere, cum ex dilatione possit impedimentum interuenire. Valde fatuus esset ille cui rex Franciæ uellet ciuitatem Parisiensem dare, si differret eam recipere. Citò enim posset rex consilium suum mutare: Sic ualde fatuus est ille, quem Deus uult inungere unctione gratiæ sue ad regnum celeste, si ille differat unctionem illam recipere, cum ipse sciat quod diabolus pro posse suo conabitur impedire eam. ¶ Quinto fatua est dilatio in preparatione eorum quæ scis homo sibi fore necessaria, & nescit qua hora, & precipue quando

do illa non possunt in breui preparari, uerbi gratia: Si quis trans-
fretare debeat, & incertus est qua hora nauis a litore debeat dis-
cedere, fatuus est si ea quæ sibi necessaria sunt, differat prepara-
re. Sic cum sine charitate quæ uestis est nuptialis, nemo possit in
paradisum intrare, & incertum sit qua hora debeat homo de uita
ista discedere, fatuus est qui differt eam sibi preparare. Si n. tunc
quando mors urget, primò quærat lanam, & linum, & nec inci-
piat, & ordiri, & texere, forsitan ad tempus parata non erit. Et
frequenter euenit illud, quod ille qui creditur cum charitate di-
scedere, discedit cum sacco seruilis timoris, cum quo aula celestis
regis non poterit intrare. vnde legitur Est her 4. quod non erat li-
citum indutum sacco aniam regis intrare. ¶ Sexto fatua est dila-
tio in rebus illis quarum tempus & opportunitas transit: vt in
transportatione plantarum, directione uirgarum, edomatione ani-
malium, instructione puerorum, curatione infirmorum, resistètia
hostium, lotionè uestium, salitione carnis, informatione uestij.
Fatuus esset qui transplantare uellet arbores iam inueteratas, uel
dirigere trabes magnas iam defecatas. Virgæ teneræ, transplan-
tari solent & dirigi. Sic homines dum in tenera sunt ætate, transpla-
tari possunt in hortu ecclesie, & ad rectitudinem uite reduci. In
senectute uerò valde difficile est. Vnde Ecclesiast. 3. Est tempus
plantandi, & tempus euellendi quod plantatum est. Fatuus etiã
esset qui diceret. Nolo equum meum assuescere ambulationi,
donec insenuerit, & donec in foueã me præcipitauerit, & mihi
collum fregerit. Sic fatuus est qui corpus suum non uult domare
per penitentiam, donec in foueam peccati spiritum præcipitauit,
& quasi fregerit ei collum, dando ei occasionem mortalis pec-
cati. Equus inueteratus non assuescit ambulationi: nec uetus ca-
nis uinculo, nec uetusta pellis teneri tuturã. Tardè adhibetur me-
dicina infirmitati, cum ex diuturnitate incurabilis facta fuerit.
Tardè etiam abluuntur uestes, cum ex diuturnis sordibus etiã
computruerunt. Fatuus esset qui haberet uas aureum, & balsamũ
sibi oblatum in eo ponere noller, donec lutum multis annis in eo
tenuisset: sic fatuus est qui in se gratiam Dei in pueritia nõ uult
recipere: sed uult usque ad senectutem uas esse peccati & immun-
ditie. Tardè etiam resistitur hostibus, quando iam totum occupa-
uerunt. Tardè sal adhibetur carnibus, quando iam scaturient uer-
tibus. Tardè etiam informantur uestes, quando prauam for-
mam iam susceperunt. In his & in similibus nouerunt homines
tempus opportunum eligere: de tempore uerò opportuno suũ

correctioni non curant. Nihil enim est eis seipsum uilius: iuxta il-
lud uerbum Senec. Sorulares suos student homines in nouitate re-
ctè informare: de seipsis uerò rectè informandis in sua nouitate
non curant, chariores habentes sorulares suos seipsis. Diligenter
instruunt filios suos de informatione uestium, de informatione
uerò ipsorum filiorum non curant. ¶ Septimò fatua est dilatio
quando subueniendum est alicui rei in qua aliquid continuè de-
peritur quando subueniendum est domui quæ successa est igne.
Ignis enim qui non est otiosus, incessanter aliquid de domo de-
struit: sic ignis peccati bona naturalia cõsumit. Et ideo fatuus est
qui differt eum a se excutere. Vnde Bernard. Abscondi ignem in si-
nu meo, & exulto iam latere, nudatis iam uisceribus, iam sanie de-
fluente, adhuc consulendũ est an excutiam illum? ¶ Octauò fatua
est dilatio quando aliquis debet subuenire rei quæ in periculo
est: ut si quis ceciderit in aquam profundam, & adhuc supernatat,
sed incertum sit quando debeat descendere in profundum sicut la-
pis, fatuus est qui differt tali subuenire dum potest. Et præcipue
ille fatuus est qui est in periculo, si petat dilationem sui succursus,
dicens: Nolo adhuc mihi subueniri usque ad annum. Qui in pec-
cato mortali est, cecidit in aquam profundam, qua si iterum quã-
do ad profundum inferni descendere debeat. Et cum ad penitẽ-
tiam monetur, quasi quædã tabulã ei porrigitur, in qua de naufra-
gio euadat. Penitentia n. est secunda tabula post naufragium: ut
dicit Hjerò. Vnde valde fatuus est peccator, si differt tabulam istã
recipere: uel si nimis parua eã quærit, quæ eũ a naufragio liberare
nõ possit: uel si postquã super eã ascenderit, illam dimittit, donec
ad securitatẽ portus peruenerit. Mira infania est, quod homines
postquã tabulam ascenderunt: iterum in mare uoluntariè insiliunt.

De dilatione confessionis. Et de fatuitate eorum
qui differunt confiteri.

Dico de dilatione conuersionis, consequenter dicemus ali-
qua specialiter de dilatione confessionis. Et primò ostende-
mus cõmuniter de fatuitate eorũ qui differunt confiteri. Se-
cundo, tangemus de his qui nolunt confiteri donec infirmetur
ad mortẽ. Tertiò, tangemus de fatuitate eorũ qui ante Pascha no-
lunt confiteri, donec tota Quadragesima uel maior pars Quadra-
gesime transierit. ¶ Potest at fatuitas eorum ostendi qui differunt
confiteri. Primò per hoc quod ipsi uolunt se Deo abscondere. Ille
n. qui peccatum suum homini confitetur, illud Deo propriè cõ-
fiteatur. Et qui ei uult abscondere peccatum suum, illud uult ab-

Ecce dedit Deo: similis Adæ, qui Domino querenti ubi esset, ait, vt legitur Genesius 3. Vocem tuam Domine audiui in paradiso, & timui eò quod nudus essem, & abscondi me. Quanta autem iniquitas sit abscondio huiusmodi, ostenditur Job 31. ubi sic legitur: Humerus meus a iustitia sua cadat, & brachium meum cum offensus suis conteratur, si abscondi sicut homo peccatui, & celauim in sinu meo iniquitatem meam. Mira fatuitas est quod homo uelit Deo abscondere mala sua quo uidete ea commisit. Ad cumulum etiam fatuitatis facit hoc, quod si homo abscondit mala sua, à Deo deteguntur. Si uero detexit, à Deo abscondentur. Vnde Naum 3. Reuelabo puellenda tua in facie tua. Et super illud Psal. In iustitias meas non abscondit dicit glossa, Quum homo detegit, Deus tegit eum homo tegit, Deus nudat: quum homo agnoscit, Deus ignoscit. ¶ Secundò ostenditur fatuitas talium ex periculo obliuionis. Homo enim qui differt confiteri, multa tradit obliuioni. Vnde Bernard. Computatio dilata multa facit obliuisci. Ea quæ obliuiscitur ille qui differt confiteri, non obliuiscitur diabolus, nec etiam ipse Deus. ¶ Tertiò ostendit fatuitas talium qui differunt confiteri per hoc, quod minus amant seipsums solatibus suis. Singulis. n. diebus uolunt solatiales suos tergere, ne si lutum in eis fuerit desiccatum, postea de facili illud remouere non possint: a seipsis uero differunt remouere sordes uitiorum per dimidium annu uel amplius. Stabulum etiam suum uult purgare homo antequam lutu fenestras occupauerit: seipsum uero non uult purgare per confessionem, licet uideat se inquinatum per peccatum usque ad fenestras oculorum & aurium.

De sex bonis quæ ex confessione proueniunt.

Quartò potest ostendi fatuitas talium per hoc quod illa bona amittuntur quæ proueniunt ex confessione. ¶ Primum bonum quod ex confessione prouenit est, quod diabolus non ita libere tentat eum qui per confessionem eius secreta reuelat. Vnde Ecclesi. 27. Qui denudat arcana, amici fide perdit. Et Hieronymus, Potestas & uirtus traditoris ad nihilatur reuelata traditione. Latrones infernales ad modum aliorum latronum sciētes se deprehensos fugiunt. Vnde Job 24. Si subito apparuerit aurora, arbitrantur umbram mortis. ¶ Secundum bonum est, quod peccatum homini interdum redditur exosum ex erubescencia quam sustinet confitendo illud. peccata enim turpia sunt, & nudata turpitudine eorum, quasi erubescerent denudatione sue turpitudinis, renouare non audent. ¶ Tertium bonum est, consilium ipsius sacerdotis. Vnde Proverb. 24. Erit salus ubi multa consilia. ¶ Quartum

tum bonum est, suffragium orationum ipsius sacerdotis. Debet enim sacerdos orare pro eo qui sibi confitetur. ¶ Quintum bonum est, quod pars prene cuius debitor est peccator, ibi dimittitur, & exui clauum, & ex erubescencia quæ magna est pena. ¶ Sextum bonum est, quod accedenti eo modo quo debet ad sacramentum confessionis, datur gratia si eam non habet, & augetur si eam habet. ¶ Quintò potest fatuitas talis ostendi per hoc, quod ille differt Deo confiteri, differt Deo aperire, petit sibi Deus aperiri, dicens Cant. 3. Aperiri mihi soror mea. Et tunc ei aperitur, quum aliquis peccata sua humiliter confitetur. Expulsus. n. uitorum obstaculis, Deus con hominis ingreditur: qui aut differt confiteri, differt ei aperire. Si quod de subditis archiepiscopi per horam differret aperire ei ad ostium eius pulsanti non parum offenderet ei. Quantum ergo potest Deus offendi, quando aliquis de subditis suis differt ei aperire, per dimidium annu uel amplius? quod frequenter ei accidit. Vnde Ioan. 1. In propria uenit, & sui eum non receperunt. ¶ Sextò potest ostendi fatuitas eorum per hoc quod pessimū hospitem cuius societate experti sunt esse ualde noxiū, per dimidium annu uel amplius apud se detinere uoluit. Hospes iste diabolus est, qui hospitium suum omnibus bonis euacuat. Vnde Ioelis secundo, Quasi hortus uoluptatis coram eo, & post eum solitudo defertur. Antequam diabolus ueniat ad animā, ibi est abundantia bonorum: & post aduentu eius magna uacuitas. Mira fatuitas. Si Christus in se uel in membris suis hospitatus fuerit apud aliquem, uix permittitur ibi esse per diem unum: diaboli uero permittunt ibi esse plusquam per annum. Vnde hospes qui Christi nomine recipitur, non solum foret hominibus quum est quatrduanus, sed etiam quum est triduanus uel biduanus. ¶ Septimò potest ostendi fatuitas talium per hoc, quod cum ipsi sint in ore diaboli, iuxta illud Job 36. Saluabit te de ore angustio latissimè: nescit tamen clamare, imò nec summis peccatum suum dicere ut euadat os diaboli. Os diaboli latissimè recipit, angustum tamen est ei qui uult inde exire. Inspicientes uidentur esse tales brutis animalibus, quæ clamant quum à fortioribus animalibus rapiuntur. ¶ Octauò potest ostendi fatuitas talium per hoc quod ipsi nesciunt ostium aperire, quod est sine sera, ut euadant de miserissimo carcere peccati. Ostium sine clauo & sine sera, est os quod ipsi nolunt per confessionem aperire.

De fatuitate differentium confiteri usque ad mortem.

Specialiter potest ostendi fatuitas eorum qui confiteri nolunt, donec infirmantur ad mortem, multis modis. ¶ Primò per hoc quod

quod tales tunc primo medico spirituali infirmitates animæ suæ ostendunt, quum iam consilium eius implere non possunt. Dum enim infirmi sunt, impotentes sunt ad agendam poenitentiam. Ideo dicitur Eccl. 17. Virus & sanus confiteberis, & laudabis Deū, & gloriaberis in miserationibus eius. ¶ Secundo potest ostendi per hoc, quod confessio que fit morte urgente, non est pretiosa Deo. est enim velut confessio latronum. Latrones non solent confiteri mala sua, nisi prius tormentis interrogati fuerint, & nisi mortem sibi paratam viderint. ¶ Tertiū potest ostendi faciuitas talis per hoc quod interdum hominem pudet confiteri in morte, quando senex est, peccata quæ fecit in infantia sua. ¶ Quartū per hoc quod interdum tales loquelam amittunt, & qui noluerunt confiteri dū poruerunt, non possunt eum uolunt. ¶ Quintū per hoc quod infirmitas & sollicitudo quam habent de dispositione domus suæ nō permittit eos cogitare de peccatis suis. Preterea sacerdos de consuetudine praua i locis multis accedit ad infirmum, simul confessionem eius auditurus, & viaticū daturus, & multi de populo comitantur eum, corā quibus infirmus peccata sua nō uult confiteri. Erubescit, n. quod illi a domo exeant, ne credatur enormia commisisse. Et si forte illi exierint, erubescit infirmus quod nimium faciat eos expectare.

De fatuitate differentium confitere donec ferē tota Quadragesima sit transacta.

Sequitur de fatuitate eorum qui in Quadragesima nolunt confiteri donec transierit ferē tota Quadragesima. ¶ Potest autē ostendi talium fatuitas multipliciter. ¶ Primo ex hoc quod ipsi sunt preposterii. Volunt enim ultimo facere quod Dominus uult primo fieri. Vult enim Dominus quod illi qui ei seruiunt incipiant a confessione. Vnde Psal. Precinuite Domino in confessione. Et iterum: Preoccupate faciē eius in confessione. Et Prov. 18 Iustus in principio accusator est sui. ¶ Secundū potest ostendi fatuitas talium per hoc quod tales laborem septem septimanarum amittunt in magna parte pro labore unius horæ, eo scilicet quod nolunt in principio Quadragesimæ confessionem peccatorum suorum facere, quæ in una hora fieret. Plus enim ualeret ieiunium unius diei post ueram poenitentiam, quam ualeat ieiunium totius Quadragesimæ ei qui remanet in peccatis suis. Et licet peccata dimittantur sola contritione cum proposito confitendi: tamen frequenter homines qui instructi non sunt, nesciunt peccato renuntiare, donec in confessione instruantur. Vnde frequenter nō dimittuntur eis peccata ante confessionem. Fatui etiam sunt talis

les qui tunc primò manus ablueri uolunt quādo iā cibū sumpsissent. Cibus quo anima reficitur & Deus delectatur, bonū opus est, unde Ioann. 4. Meus cibus est, ut faciā uoluntatē eius qui misit me. Post cibū ergo manus abluunt, qui postquam in quadragesima sua bona opera faciunt, tunc post peccata sua confitentur. Tales et tunc primò uinea suam putant, quando maior pars uindemiat est: quia putatio preparat ad hoc ut uinea melius fructificet. Ideo ualde fatuus est qui putationē differret, donec maior pars fructuum esset collecta. Sic quum confessio prepararet ad fructum bonorum operum: fatuus est qui confessionem uult differre donec maiorē partem fructuum Quadragesimæ collegerit. ¶ Illud facile est uidere in purgatione segetum. Nullus. n. differt purgationē segetis in agris, donec maiorē partē frugum messuerit. Itē tales tunc primo medico spirituali infirmitatem animæ suæ ostendunt, quando casualiter sibi medicinas exhibuerunt, & quā tēpus aptū curationi uel ex toto uel ex maiori parte pertransiit. Item tales tunc primò uolunt ferrū remouere de uulnere, quā iā curationē impediunt: cū tamen dicat Auicenna, quod dū ferrū est in uulnere, non est malagma apponere: ferrū est in uulnere, dū peccatū est in homine: & dū hoc est, non ualent opera quæ homo facit ad uitā æternā. Tales et in cibo Domini fel apponunt, iuxta illud Psal. Dederūt in escā meā felid est, amaritudinē peccati. In escā Domini fel ponit, qui bonis operibus quibus Deus habet delectari, peccatū admiscet. Et ut breuiter dicā, tales quā iā ieiunium amiserunt, tunc primo ad illud preparare se uolunt. Fatuus reputaretur si quis crucē transmarinā accepisset, & nolet confiteri donec perfecisset peregrinationē suā. Si prauenienda est peregrinatio confessione, ut sit indignior: quare non similiter ieiunium? Tales et tunc primo uas lauare uolunt, quū iā uinū infuderunt, & non euacuare materia morbi curare presumunt. Tales et prius redemptionem suam in magna parte exoluunt, quā de liberatione sua tractauerint. Vnde accidit, quod soluta magna parte redemptionis suæ, adhuc equē capiti sunt a diabolo sicut prius. Tales morsum serpentis infernalis uolunt sanare, adhuc ueneno in eis remanente.

De uitio Tarditatis. Et de sex quæ hoc uitium dissuadent. Caput VI.

Sequitur de tarditate, quæ est sextum uitium pertinens ad acedia. Sicut enim acediosus differt ichoare opus quod faciurus est.

T O M V S II.

est: sic tardè procedit in opere iam inchoato. ¶ Sex uerò sunt quæ possunt dissuadere nobis uitium tarditatis. ¶ Primum est ipsa angustia, siue breuitas temporis præsentis. Vnde Ecclesiast. 10. Noli cunctari in tempore angustiar. ¶ Secundum est uelocitas ipsarum rerum quæ uelociter & quasi cursim pertranseunt. Vnde Sapien. 5. Transierunt omnia illa tanquam umbra, & tanquam percurrens nuntius. ¶ Tertium est uelocitas & strenuitas quam mali habent in eis quæ sibi inuilia uel noxia sunt. Vnde Prouer. 10. Pedes eorum ad malum currunt, & festinant ut effundant sanguinem. & in Psalm. Veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem. Item Horatius: Inpiger extremos currit mercator ad Indos. Per mare pauperiem fugiens, per saxa, per ignes. Et Bernar. Magna confusio. Ardentis desiderat seculares perniciosas, quam nos uilia, Alacrius currunt ad mortem, quam nos ad uitam. Vnde cum imminente passione Domini, ceteri apostoli somnolenti essent, ut legitur Matth. 26. solus Iudas somno non opprimebatur, sed procurabat ut eos adduceret, qui Dominum comprehenderent. ¶ Quartum est, magna offensa Dei quæ ex tarditate illa incurritur. Vnde Prou. 10. Sicut acetum dentibus, & fumus oculis: sic piger his qui miserunt eum in uia. Acetum molestum est dentibus, & fumus oculis. Sic Deus molestat in nimia tarditate eorum qui sibi seruiunt. Nec mirum, quum uideat eos qui strenui erant, antequam ad seruitium eius uenirent, tunc tardos & pigros fieri quando ad seruitium eius ueniunt, quum uolare deberent: iuxta illud Esa. 40. Qui sperant in Domino, mutant fortitudinem: assument pennas ut aquilæ, uolabunt & non deficient. ¶ Quintum est, magna gratia quam habent apud Deum, seruientes Deo qui ei uelociter & strenue seruiunt. Vnde Prou. 22. Vidisti virum uolocem in opere suo coram regibus stabit, nec erit ante ignobiles. ¶ Sextum est, utilitas quam habent tales ex sua uelocitate & strenuitate. Opera enim illorum non impediuntur uel tedio, uel alia de causa quin perficiantur. Vnde Ecclesiast. 22. In omni opere esto uelox, & omnis infirmitas non accurret tibi.

De uitio Negligentiæ. Caput VII.

Sequitur de negligentia quæ est septimum uitium pertinens ad acedia. Et attenditur negligentia in hoc quod homo non curat qualiter opus inchoatum faciat, uirum bene uel male: sed hoc solum curat,

ut

D E A C E D I A.

138

ut ab onere laboris inchoati se expediat. Negligentia uerò hoc modo sumpta contraria est diligentia. Et attenditur diligentia in hoc, quod homo ad hoc studeat, ut opus inchoatum bene fiat. De hac diligentia commendatur mulier habens decem drachmas. Luc. 15. ubi legitur de ipsa, quod amissa drachma una, accendit lucernam, & euerit domum, & querit diligenter donec inuenias. Ad hanc diligentiam monemur Prouerbior. vigesimo quarto, ubi sic legitur, Diligenter exerce agrum tuum. Et 27. ubi sic legitur, Diligenter agnosce uultum pecoris tui.

De sex quæ faciunt ad detestationem negligentia.

Sex uerò sunt quæ possunt ualere ad detestationem negligentia. ¶ Primum est illud Ieremiæ 17. Maledictus qui facit opus Dei fraudulentè: uel negligenter, secundum aliam litteram. Quam litteram innuit hic Glossa interlin. super illud uerbum, fraudulentè uel desidiosè. ¶ Secundò facit ad detestationem huius diligentia quam habent creature irrationabiles circa opera sua. Diligentiam habet natura circa fructus arborum, satis patet per hoc, quod eos ita obuoluit duris uel amaris exterius, dulcedinem & teneritudinem interius reponens. Diligentia etiam quam habet anima lia ad fetus suos, satis manifesta est. ¶ Tertiò potest ualere ad detestationem negligentia, diligentia quam habent homines circa ea quæ pertinent ad utilitatem corporis, uel ad honorem mundi, uel circa ea quibus intendunt placere alicui homini. De illis autem solum quæ propter Deum fiunt, non curant homines qualiter fiant. De diligentia malorum habetur Matth. 2. ubi sic legitur de Herode: Diligenter didicit ab eis tempus stellæ. Et subditur, Ite & interrogate diligenter de puero. ¶ Quartò facit ad detestationem huius uitij sublimitas personarum coram quibus negligentia talis committitur: quia coram Deo & angelis eius committitur. Magna diligentia adhibenda esset in psallendo, & aliis operibus quæ sunt specialiter coram Deo & angelis eius. Vnde in Psalm. Quoniam rex omnis terræ Deus, psallite sapienter. & Sapiens: Tanto maiori studio placendi opus est, quanto maior est cui placendum est. Et David: In conspectu angelorum psallam tibi. Et Cantic. 8. Qui habitas in hortis, amici auscultant te. Amici isti angeli sunt qui psallentem auscultant te. ¶ Quintò potest ualere ad detestationem negligentia, utilitas magna quæ prouenit ex diligentia in seruitio diuino. Plus enim ualeat una oratio bene facta, quam mille cum negligentia facta, tanta potest esse negligentia. Plus etiam ualeat dies una ieiunij si fiat eo modo quo debet, quam ieiunia decem annorum.

S 2 si in

T O M V S I I.

si in mortali fiant. ¶ Sexto facit ad detestationē negligentiae hoc quod diligentia in seruitio Dei valde honorifica est Deo. unde Prouerb. 13. Mulier diligēs corona est uiro suo. Anima quae debet diligentiā adhibere in Dei seruitio, glorificat Christum, quod est sponsus animarū: sicut corona quae reddit illum gloriosum, cuius capiti imponitur. Principue autem uidetur facere ad detestationē negligentiae hoc, quod ex negligentia ista prouenit quod ex seruitio illa vñ deberet acquirere apud Deū gratiā, reportat eius offensā.

De remedijs contra negligentiam.

Contra hanc negligentiam duo spiritualia sunt remedia. ¶ Primum est timor. Vnde Eccl. 7. Qui timet Deum, nihil negligit. ¶ Secundū est amor Dei. Qui n. perfecte Deū diligit, diligentiam adhibet in eis quae ad Deum pertinent, sicut ille qui aliquem recipit in hospitium, quem multum amat, & ad cuius susceptionē laetus est, eum magna diligentia praeparat quae ei necessaria sunt. Vnde Eccl. 30. Splendidū cor bonum in epulis. Epulae n. illius diligenter fiunt.

De tribus quae impediunt diligentiam studij.

De negligentia studij specialiter notandū est, quod tria sunt quae impediunt illud. ¶ Primum, est nimia uelocitas. Qui dam. n. sunt qui quasi cursim considerant ea in quibus student: nec possunt expectare donec ueritas quā quarūt sibi occurrat. Similes Pilato, de quo habetur Ioan. 18. quod quum quāuisset a Domino quid esset ueritas, exijt ad Iudaeos, non expectata Domini responsione. Quod talis uelocitas diligentiam studendi impedit, ostendit nobis Sapiens, dicens: Nihil magnum rerum natura citō effici uoluit: praeposuit quē pulcherrimo operi cuique difficultatem. Nascendi quoque hanc legem fecit, ut maiora animalia uisceribus parentū diutius continerentur. Sic tardior dū diligens sit stilus, quāramus optima, non protinus gaudeamus offerentibus. Reperenda saepius erunt scriptorum proxima. Sic namque melius iunguntur prioribus sequentia. Omnia nostra dum nascuntur placent. Sed redamus ad iudicium. Citō non fit ut bene scribatur, & bene scribendo non fit ut citō. ¶ Secundū impedit diligentia studij, curiositas, quae uult videre omnia quae sequuntur. Contra quam remediū est, animo uelut quoddā frānum imponere, & non permittere uagari ad sequentia. Vnde Sapiens: Rebstamus & prouideamus, ut effrenatos equos frānis quibusdam coerceamus. Oculos cordis semper noua uidere appetit, sicut & oculus corporis iuxta illud Eccl. 1. Non satiatur oculus

DE ACEDIA.

139

oculus visu, nec auris auditu. Ideoque refrenandus est. ¶ Tertiū impedit diligentiam studij, fatigatio. Vnde bonum est, ut quā aliquis uidet se fatigatum circa materiam aliquam studendo, quod ipse quiescat, & post quietem ad eandem materiam redeat. Vnde Sapiens: Obstat diligentiae scribendi etiam fatigatio. Non dubiū est optimum emendandi genus esse, ut scripta in aliquod tempus reponantur, & ad ea post interuallū aliquod uelut noua atque aliena redeamus, ut nobis tanquam recentes segetes blandiantur.

De uitio inconsummationis. Pars VIII.

SEQVITVR de octauo uitio pertinēte ad acediam, quod possumus vocare uitium inconsummationis, seu imperseuerantiae. Hoc uitio laborant illi qui raro ad perfectionē dicunt aliquod opus quod inchoant. ¶ Ad detestationem huius uitij primō potest ualere exemplum Christi, de quo habetur Matth. 27. quod obtulerunt ei Iudaei quod crederent in eum si de Cruce descenderet. Ipse uero pro tanto munere sibi oblato, noluit opus redemptionis nostrae inconsummatū relinquere. Ad idem potest referri quod ipse dicit Ioannis 4. Cibus meus est, ut faciam uoluntatem eius qui me misit, ut perficiā opus Dei. Et Io. 8. Ego te clarificauī super terrā, opus cōsummati quod dedisti mihi ut facis. Legitur etiam Deut. 33. quod Dei perfecta sunt opera. ¶ Secundō potest ualere ad detestationē huius uitij hoc, quod hoc uitium adeo placet diabolo. Cuius si gnū est hoc, quod ipse tantum conatur ad hoc ut homines non perseuerent. Vnde dictū est serpenti Gen. 3. Tu insidiaberis calcaneo eius: id est, fini, cui praecipue diabolus insidiatur. Scit. n. finē optimum esse in re, & quod cetera habent ab eo bonitatem suam, ideo finem praecipue impedire conatur. ¶ Tertiō ualere potest ad detestationē huius uitij hoc, quod uitij istud ualde nocuum est hominī: quasi n. perdita sunt cetera quae facta sunt, nisi finis sequatur. Parum. n. prodest fundamentum & parietes fecisse, si rectum non sequatur. Parum etiam prodest per mare laborasse nauigando, si tunc naus perierit quādo portui proxima fuerit, per leucam, unam. Ideo dicitur Prou. 18. Qui mollis est & dissolutus in opere suo, frater est sua opera dissipantis: quasi. n. idem est ac si dissiparet, quia ea non perficit. Nec solum est damnosum uitij hominī, sed etiam uerecundum, & irrisione dignū.

T O M V S I I

dicitur enim: Iste homo cepit edificare, & non potuit consummare: secundum quod legitur Luc. 14. Indecens est animal sine cauda & ridiculosum: ut patet in simia: sic opus sine consummatione. ¶ Vltimò pòt ualere ad detestationem huius uitii, magna utilitas quæ provenit ex perseverantia. Tantum enim valet ultimus dies quo aliquis bene vivit, quantum omnes dies præcedentes quantum ad hoc, quod si illo die male vixisset, tota vita præcedens perdita esset. Sola perseverantia hominem saluat. Vnde Beatus Perseverantia est singularis filia summi regis. Illa enim sola heres est regni æterni.

De vitio remissionis. Caput IX.

VITIVM remissionis est, non vitium pertinet ad Acediam. Hoc vitio laborat ille qui quotidie deterior efficitur. Si inchoat aliquod opus, primo die aliquantulum strenue operatur, secundo die minus, ad ultimum nihil. De tali dicitur Ecclesi. 22. Filia tua in deminoratione fiet. Filia fatua est anima sale sapientie non condita, quæ semper decrecendo procedit: sicut e contrario vita iusti procedit a crescendo. unde Prou. 4. Iustorum semita quasi lux splendens procedit, & crescit vsq; ad perfectum diem. Et Prou. 21. Cogitationes robusti semper in abundantia. Robustus aliquid quotidie lucratur super hostes suos: sed remissus quotidie aliquid amittit. Remissionem verò istam sequitur paupertas. primò. Vnde Prou. 10. Egestatem operata est manus remissa: manus autem fortium, divitias parat. Secundo sequitur remissionem istam servitus vitiorum. Vnde Prou. 10. Manus fortium dominabitur: quæ autem remissa est tribus serviet. Sequitur etiam remissionem istam, frequens fractio propositi. Vnde Seneca. Arcum frangit intentio, animum remissio.

De vitio quod potest vocari Dissolutio. Caput X.

DECIMUM vitium quod pertinet ad acediam, possumus vocare dissolutionem. Hoc vitio laborat ille qui inveniens difficultatem in sui regimine, se dimittit omnino absque gubernatione: iuxta illud Prou. 23. Eris sicut dormiens in medio mari, & quasi sopitus gubernator amisso clavo. Talis animum suum non recolligit. Dispersus enim & diffusus

adeo

DE ACEDIA

140

adeo est, quod non tenet de seipso unum frustum cum alio. unde Ecclesi. 23. Qui docet fatuum quasi qui cõglutinat testam. Testa in minutas partes contracta non de facili cõglutinatur: nec animus hominis dissoluti de facili recolligitur. Est enim tanquam pulvis quæ proicitur ventus a facie terra. Si aliquid bonum, ut scientia, vel aliud illi infunditur, nihil in eo retinetur. Est enim velut dolium non ligatum. unde Ecclesi. 21. Cor fatui quasi vas contractum, & omnem sapientiam non tenebit. Ex hac dissolutione sequitur penuria omnium bonorum. Vnde Prou. 19. Anima dissoluta eluriet. Soler autem vitium istud provenire ex quadam diffidentia de Deo, videntes enim aliqui infirmitatem suam, diffidunt posse seipsos regere: quia de divino auxilio non confidunt. Vnde Ecclesi. 2. Vg dissolutis corde: quia non credunt Deo, & ideo non progreditur ab eo.

De vitio incurie. Caput XI.

VDECIMUM vitium quod pertinet ad acediam, possumus vocare incuriam. Hoc vitio laborat ille, qui suorum debitam curam non habet. Talis sua non excolit, culta non colligit, collecta non custodit. Notandum quod sapientia cõservandi non minus valet ad hoc quod aliquis dicitur & abundet, quam sapientia acquirendi. unde quidam: Non minor est virtus, quam quæ rere, parva tueri. Parva vasa quæ non tenent, licet abundanter recipiant, non tamen implentur: ut patet in cribro. Vasa verò magna quæ tenent, licet non ita abundanter recipiant, paulatim replentur. Scriptor vñus totam Bibliam scribendo uno in anno sibi acquirit, quod aliquis per totam vitam suam addiscere non potest. Et tamen aliquis citius unam propositionem addiscit, quam scriptor scribat vnam dictionem. Sed hoc ideo accidit: quia illud quod addiscitur non memoriter retinetur. Vnde ei qui in studio vellet proficere, summè necessarium esset ut illud quod addisceret, pro posse suo memorie infingeret: inde quia memoria labilis est, scriberet illud & quasi de pergameno aliam sibi memoriam faceret. Parum enim prodest quod aqua ita de facili impressiones recipit, quam eas non custodiat.

De vitio Ignavia. Caput XII.

DODECIMVM vitium, quod pertinet ad acediam, possumus ignaviam nominare. Hoc vitio laborat ille qui potius eligit in miseria magna permanere, quam aliquantulum laboris sustinere. ¶ Et possumus assignare duodecim ignavias quæ solent inveniri in hominibus acediosis.

S. A. Prima

T O M V S II.

¶ Prima est, quod homo acediosus potius eligit carnes suas comedere, quam labore acquirere quod habeat ad comedendum. Vnde Eccle. 4. Stultus complicat manus suas, & comedit carnes suas, dicens: Melior est pugillus cum requie, quam plena utraque manus cum afflictione & dolore animi. Acediosus quodammodo carnes suas comedit, quum potius uult eas attenuari paupertate & inopia, quam labore proprio acquirat quod sibi necessarium est. ¶ Secunda est quod potius eligit fame petire, quam laborem pascendi se uelit sustinere. unde Proverbiorum uigesimo sexto. Abscondit piger manus suas sub ascella, & laborat si ad os suum conuerterit. Ociose stotus famelicus est, ut ostensum est prius. Fames autem eius sedaretur si operaretur. Vnde quum pigritia ut operari ut fames repellatur, quodammodo uult potius se famelicum esse, quam laborem pascendi se sustinere. ¶ Tertia est, quod ipse potius eligit non lotis manibus manducare, quam ablutione harum aliquantulum laborare. Hec ignavia manifeste potest uideri in eis qui per totum annum comedunt immundi: quia manus suas, id est, opera sua per confessionem abluere nolunt. ¶ Quarta est, quod cum ipse a demonibus ad patibulum infernale trahatur, non tamen uult se signare cruce penitentie ut ab eis liberetur. ¶ Quinta est, quod cum stillicidium paruorum cogitationum super oculum cordis cadere sentiat, pre nimia pigritia oculum non auertit, sed a stillicidio eum corrumpi permittit. ¶ Sexta est, quod si ignem prauis desiderij super pedem affectus cadere senserit, ipse potius eligit quod ignis pedem suum exurat, quam ut ipse laborem excutendi ignem sustineat. ¶ Septima est, quod cum Dominus offerat ei bona gratie & bona glorie, ipse tamen ex pigritia suscipiendi remanet in sua paupertate. Vnde Ecclesi. 2. Ante hominem uita & mors, bonum & malum: quod placuerit, dabitur illi. ¶ Octaua est, quod ipse potius eligit in luto per annum permanere, quam inde surgendo aliquantulum laborare. Mira ignauia est, quod aliquis ex pigritia iacet in luto, qui potest iacere in lectulo florido. Vnde Cantico. primo. Lectulus noster floridus. ¶ Nona, est quod postquam ipse posuit unum pedem, scilicet intellectus uel boni propositi in uia mundicie, alium tamen pedem, scilicet affectus uel operis, differt mouere per duos annos uel amplius remanens in immundicia ex pigritia remouendi illum. Multi enim sunt qui postquam iudicauerunt bonum esse inchoare nouam uitam, & propositum uel uouerunt se ingressuros religionem, tamen differunt multis annis implere illud. ¶ Decima est, quod quum ipse in profundum

DE ACEDIA.

141

fundum stulticie ceciderit: tamen potius eligit ut stulticia submerget eum, quam ut ad occupationem per quam euadere possit, manum extendat. Seneca: A stulticia nemo emergit, nisi manum porrigat ad laborem. ¶ Undecima est, quod potius eligit per aquam diuitiarum & deliciarum ire ad mortem suam, quam aliquantulum laborando per terram siccam paupertatis, ad portum peruenire uite. Diuitie deliciaeque aequae sunt tendentes ad mare inferni. Ideo prohibemur ponere pedem nostrum super aquam in Psal. lvi. Diuitie si affluant, nolite cor apponere. ¶ Duodecima est, quod ipse potius eligit in carcere immundo in quo ad mortem seruatur remanere, quam per euasione sua laborem excludi sustinere. Mundus carcer est peccati.

De uitio Indeuotionis. Caput XIII.

uitium indeuotionis, est tertium decimum. Et est indeuotio quidam ariditas spiritualis. unde Psalm. Anima mea sicut terra sine aqua tibi. Et Numeri. 11. Anima nostra est arida, nihil respiciunt oculi nostri nisi manna. Prouenit autem ista ariditas multis de causis. ¶ Quandoque ex superbia, quae est mons Gelboe, in quo necros nec pluuia descendit. Vnde Bern. loquens in persona illius qui deuotionem amisit occasione superbiae, dicit: Ab heri & nudius tertius in me languor animae, & inde hebetudo insolita, quidam inertia spiritus. Superbia inuenta est in me, & Deus declinauit a seruo suo in ira. Non compungi ad lacrymas queo, tanta est duritia cordis ut non sapiat psalmus. Non legere libet, non orare delectat, meditationes solitas non inuenio. Ideoque ad opus manuum piger, ad uigilias somnolentus, ad iram preceptus, ad odium pertinax, lingue & gulae indulgentior, securior, & obtusior ad predicationem. Ne omnes montes in circuitu meo uisitat Dominus: ad me autem non appropinquat. ¶ Quandoque autem prouenit ariditas ista ex defectu cibi spiritualis. Vnde Psal. Aruit cor meum, quia oblitus sum comedere panem meum. ¶ Prouenit etiam quandoque ex acedia. Cum ceterae creature ex otio impinguntur, & ex labore attenuantur: anima humana e contrario ex labore impinguatur, & ex otio, & delicijs attenuatur. Vnde Pro. 13. Vult & non uult piger anima autem laboranti impinguatur. Quod ideo accidit, quia opera bona cibi sunt coram eo ea faciunt. Vnde uita spiritualis sustinetur & laboratur. Homines uero qui patiuntur illam spirituale ariditas

T O M V S II.

rem, duri sunt frequenter ad ea quæ sunt pietatis, & inflexibiles ad ea quæ sunt obedientiæ. Dura facilius franguntur, quam flexantur. Si ad ignem tribulationis ponantur, nihil spiritualis pinguedinis emittunt: quia nec gaudet, nec gratias agit, sed statim ardet, & exuruntur per impatientiam. Ad modicum statum tentationis ignem peccati succedunt. Ad bona opera sunt steriles. Quæ aliis facilia sunt vel etiam iucunda, videntur eis importabilia: sicut panis aridus quandoque transglutiri non potest, qui tamen adiutorio liquoris delectabilis efficitur.

De uitio Tristitiæ in diuino seruitio. Cap. XIII.

TRISTITIA est XIII. vitium pertinens ad acediam. Et notandum quod tristitia est vitium ualde detestabile in seruitio diuino, ualde. n. displicet diabolo, & homini ualde nocet. ¶ Primum patet per illud secundæ ad Corinth. 9. Hilarem. n. datorem diligit Deus. Et e contrario. Tristem datorem odit Deus. Et merito. Tristitia. n. in seruitio Dei est quasi ab finitium positum in esca Dei: bonum enim opus est esca Dei sicut ostensum est prius. Præterea quum omnia bona nostra Dei sunt, & solum ea quæ de manu eius accepimus demus ei, sine tristitia deberemus esse quum oportet nos ei dare. Item quum eis quæ nullius uel parui ualoris sunt, parua uel quasi nulla occasio ne adeo læti efficiamur, satis potest Deo displicere, ut in eius obsequio ubi sunt tot causæ lætitiæ lætificari nō possumus. ¶ Causæ lætitiæ quas debemus habere in diuino seruitio, hæc sunt: scilicet quod tanto Domino seruiemus, sicut seruire regnare est, & quod in domum Dei imus. Vnde David: Lætatus sum in his quæ dicta sunt mihi &c. Et quod tantum lucratur, scilicet gloriam eternam. Vnde Psal. Beantent in uis Dominus: quoniam magna est gloria Domini. ¶ Quod uero tristitia ista ualde diabolo placeat, potest ostendi per suum contrarium: scilicet per hoc quod lætitia spiritus ualde ei displicet. Vnde 1. Reg. 4. dicitur Philistæi. Ve nobis: nō. n. fuit tanta exultatio heri, & nudius tertius. Vnde nobis &c. Et beatus Antonius dicit quod unica ratio uincendi inimicum, est lætitia spiritualis. Legitur etiam Machab. 4. de Iuda, quod præliabatur prælium Israel cum lætitia. Et subditur, quod dilatauit gloriam populi sui. ¶ Nocet etiam homini tristitia tripliciter, scilicet austringendo. Vnde Proverb. 25. Sicut tineæ uestimento, & uermis ligno

DE ACEDIA

142

ligno: sic tristitia uiri nocet cordi. Nocet etiam homini eum excogitando in his quæ ad Deum pertinent. Vnde in uitis patrum legitur: Vincula pedum impedimenta sunt cursoris, & tristitia impedimentum est diuinæ uisionis. Nocet etiam tristitia spiritualiter occidendo. Frequenter etiam est alterius peccati occasio. Vnde Beatus Hieronymus. Tristitia longe expelle te. Multos enim occidit tristitia.

De tædio uitæ. Caput XV.

TÆDIVM uitæ, est vitium decimum quintum, pertinens ad acediam, & provenit ex longa tristitia in diuino seruitio, postquam. n. aliquis tristitiam patitur, paulatim corrumpit, adeo ut nō solum displiceat ei Deo seruire, sed etiam uiuere. ¶ Notandum tamen est, quod tædium huius uitæ provenit ex diuersis causis. Quandoque provenit ex Dei amore, & desiderio celestis patriæ. Vnde Greg. Sancti grauius tolerant quicquid non sonat id quod amant. ¶ Quandoque etiam provenit ex consideratione malorum quibus mundus plenus est. Vnde Eccl. 2. Tædit me uitæ mea uidentem mala uniuersa esse sub Sole, & Luna, & cunctam afflictionem, & uanitatē spiritus. Et eiusdem 4. Vidi calumnias quæ sub sole geruntur, & lacrymas innocentium, & neminem consolatorem, & non posse resistere eorum uolentia &c. ¶ Quandoque provenit tædium uitæ ex uehementia tribulationis. unde Iob 16. Tædet animam meam uitæ mea. Et 2. ad Corinth. 1. Super modum grauati sumus, ita ut tæderet nos etiam uiuere. ¶ Quandoque etiam provenit ex acedia, ad quod possumus referre quod legitur 3. Reg. 19. de Elia, qui petijt animæ suæ, ut moreretur, proiecitque se subter unam iuniperum, & obdormiuit: & ecce Angelus Domini titigit eum. Et subditur quibusdam impositis, quod iterum obdormiuit.

De desperatione, & unde provenire consuevit. Caput XVI.

DESPERATIO est ultimum vitium pertinens ad acediam. Solet autem provenire desperatio ex anima tristitia. Vnde Proverb. 15. In mœrore animi deiecit spiritus: scilicet in profundum desperationis. Et eiusdem 17. Spiritus tristis excidit ossa. Tristitia etiam fortem animam excidit ossa.

T O M V S I I.

regeat ab humore gratia, ut per peccatum desperationis frangatur. unde Eccle. 14. Felix qui non habuit animi tristitiam, & non excidit a spe sua. ¶ Et notandum quod peccatum desperationis valde displicet Deo. unde dicit Hieron. super Psal. 108: quod magis offendit Iudas Deum in hoc quod ipse se suspendit, quam in hoc quod Dominum tradidit. Valde est placet diabolo: quia ille qui dicit uerbum desperationis, dicit malum uerbum quod dicunt illi qui uicti sunt. Et ideo diabolo ualde gratum est, quod est aduersarius noster. unde Prover. 14. Si desperaueris in die angustie lapsus, minuetur fortitudo tua. Multum ualeat spes seu fiducia in Deo ad fortitudinem. unde Esa. 40. Qui sperant in Domino, mutabunt fortitudinem. Fortitudo. n. Dei quodammodo eorum efficitur, quia de ipsa eis subuenitur. Ideo in Psal. dicitur: Sperans in Domino, non infirmabor. Cum fortitudo Dei sit, eorum qui sperant in Deo sicut Deus non infirmatur, ita nec illi qui in Deo sperant. Hac de causa dictum est illud Psalm. Non derelinquet omnes qui sperant in eo. Sicut uanitatis est, fulcimentum negare innitentibus ita ueritatis est non negare. Unde quoniam ueritas Deus sit, confidenti de se non negat auxilium. Ideo ipse dicit in Psal. Quoniam in me sperauit, liberabo eum.

De remedijs contra desperationem.

Simum remedium contra peccatum desperationis est, memoria Dominice passionis. unde Bern. Peccaui peccatum grande: conscientia mea turbabitur, sed non perturbabitur, quia uulnerum Domini recordabor. Quid tam ad mortem quod non morte Christi soluatur? Si in mente uenerit tam potens tamque efficax medicamentum, nulla iam possum morbi malignitate terri. ¶ Secundum remedium est, consideratio magnae virtutis quam habet penitentia. Est enim penitentia medicina contra quam nulla spiritalis infirmitas prauallet. Eccle. 10. Si spiritus potestatem habueris super te ascenderit, locum tuum ne dimiseris: quia curatio cessare facit peccata maxima. Et beatus Martinus legitur dixisse diabolo: Si ueram penitentiam posses habere, adhuc ueniam posses consequi. ¶ Tertium remedium est, consideratio illarum personarum cum quibus Dominus legitur misericorditer egisse. Unde Bernard. Omnino propter mansuetudinem que in te praedicatur currimus post te Domine Iesu, audientes quod non spernas pauperem, peccatores non horreas. Non horruisti confitentem latronem, non lacrymantem peccatricem, non supplicentem Chananeam, non deprehensam in adulterio, non sedentem in teloneo, non

suppli-

DE ACEDIA.

143

supplicantem publicanum, non negantem discipulum, non persecutorem discipulorum, non impios crucifixores tuos: ideo in odore uigentorum tuorum currimus. Potest etiam ualere contra desperationem illud quod legitur Luc. 15. Dico uobis, quia gaudium est angelis, &c. Ad idem ualeat quod legitur de filio prodigo, de quo dicitur, quod cum adhuc longe esset, uidens eum pater eius, misericordiam motus est, & occurrens cecidit super collum eius, & osculatus est eum. Præterea, quis Dominus exheredatus à terra sua & hominibus suis, non gaudeat de eorum recuperatione? Quomodo ergo non gaudebit Dominus de conuersione peccatorum? Ad idem potest ualere, si attendatur magnitudo odij quod habet Deus contra peccatum: de quo dictum est supra in principio. Ex hoc patet quod destructio peccati plus placet Deo, quam ipsi peccatori.

De acedia claustralium, & duodecim malis quæ ex ea proueniunt. Caput XVII.

Per istam diuisionem peccatorum, cuius membra iam profecti sumus, sunt multe aliae diuisiones: pertinentes ad peccatum acedia, quos prætermittimus, nisi quod de una breuiter tangemus. ¶ Notandum est ergo quod acedia potest diuidi in acediam secularium & acediam claustralium. De acedia secularium nihil dicemus. Sed contra acediam claustralem ostendimus duodecim mala quæ in claustralibus solent inueniri ex peccato acedia. ¶ Primum est, quod licet die & nocte in ore habeant cibum regium qui de ore Dei procedit, scilicet uerbum. Deitamen ex pigritia terendi eum famelici remanent, nec reficiuntur de cibo illo. Inter aromata nocte & die uersantur, & tamen ex pigritia applicandi olfactum, odore eorum non confortantur. Sacra scriptura apotheca est spiritus sancti. unde Eccl. 14. dicitur de Sapientia: Sicut cinnamomum & balsamum aroniatizans odorem dedit. ¶ Secundum est, quod cum ipsi sint de nocte & de die in colloquio cum Deo, permittunt tamen multos dies transire quod non aperiunt oculos cordis, ut videant quis loquatur cum eis, uel quid loquatur. Sicut dicit Greg. Cum oramus, ipsi cum Deo loquimur: cum uero legimus, loquitur nobiscum Deus. Magna ergo pigritia est non attendere cum quo loquimur, quando cum Deo loquimur: præcipue cum ipse moneat ad hoc, dicens: Vacate, & uidete quoniam ego sum Deus: ¶ Tertium est, quod

T O M V S II.

quod ipsi non proficiunt in his quæ religionis sunt: imò quātō diu-
tius in religione sunt, tantō magis dissoluti sunt. Quod ualde
necesse est. sicut in scholis diu esse, & in scientia non
proficere. Tales religiosos non iuuat assuetudo, ut faciant me-
dius ea quæ sunt religionis, sed potius nocet: quanto enim
orant diutius, tantō orant indeuotius. ¶ Quartum est, quod
quantō diutius Deo seruiunt, tantō minus certi sunt: quod ha-
beant gratiam ipsius. Et in veritate satis dolere potest qui reli-
quit mundum ut Deo seruiret, & postquam diu seruiuit nullam
cum eo familiaritatem habet. Pauca uel nulla signa habet, quod ser-
uiturum eius sibi placeat. Interdum tamen accidit quod Dominus
minus bonos consolatur tanquam firmos, & tāquam eos qui pro-
priis expensis non sufficiunt ei seruire. Meliores uerō in consola-
tos relinquit tanquam fortiores, & tanquam eos qui propriis ex-
pensis sibi seruire sufficiunt. Vnde Lu. 15. ait maior filius patri, Ec-
ce tot annis seruis tibi &c. Et respondit pater: Fili, tu semper mecum
es &c. ¶ Quintū est, quod quātō diutius in camino paupertatis
existunt, tantō meliores & delicatiores existunt. Caminus uasa lu-
tea consolidat: sic paupertas claustrales illos qui molles & delicati
erant in seculo consolidare debet. Sed multi cum deberent conso-
lidari: potius dissoluntur. Quod tribulationes, paupertas, & hu-
iusmodi excoquant & consolident, potest haberi ex Vitis patrum,
ubi legitur, quod si cruda tegula ponatur in flumine, dissoluitur:
cocta uerō non. Ita & homo carnalem habens sapientiam: qui nō
est tentationum igne decoctus. Item Esa. 48. Ecce excoxi te, sed
non quasi argentum elegi te in camino paupertatis. Non quasi ar-
gentum excoquitur qui de eo quod excoquitur facies assumit, nō
deponit. In camino paupertatis Dominus seruos suos uel eligit,
uel assumptos alibi reponit. ¶ Sextum est, quod quātō diutius so-
li iustitiæ approximauerunt, tantō frigidiores existunt. Et satis
admirandum est unde hoc accidit: quanto enim proximiores sūt,
tantō uidentur quod seruiiores esse deberent. Sed timendum
est ne nubes alicuius peccati interposita hoc impediatur, uel ne p-
aliquem errorem fiat, ut cum progredi debeant ingrediantur, &
cum deberent appropinquare terræ promissionis, ab ea elon-
gentur. Sicut accidit filiis Israel, q. triginta octo annis in deserto erra-
uerunt. Qui cum crederet appropinquare terræ promissionis, ab
ea elongabantur. ¶ Septimum est, quod quātō diutius existunt in
loco impinguationis, & saginationis spiritualis, tantō macilentio-
res inveniuntur. Locus in quo animæ repleri deberent pingue-
ne

DE ACEDIA.

144

re & adipe spirituali, est pax & tranquillitas claustris. Sed accediosi
quantō magis ibi sunt, tantō magis inveniuntur macilentis: Quod
bene ostendit ignis tribulationis quæ sustinere nō possunt, quia
statim per iram exurantur. ¶ Octauū est, quod in statu in quo nō
solum currere, sed etiam uolare deberent uiri contemplatiui, cum
aues spirituales sint, pigri & tardi efficiuntur. Etiam illi qui stre-
nuī erant in seculo, interdum desidiosi efficiuntur in claustro.

¶ Nonum est, quod in loco ubi est maior conflictus, securi &
somnia efficiuntur. In maiori conflictu belli spiritualis sunt
claustrales, quā alij. Plus enim gaudet diabolus quandoque
cum claustralem aliquem ad hoc deducit ut mulierē mala inten-
tione tēgat, quā gaudeat de adulterio unius hominis secularis.
Sicut ostensum est prius in tractatu de Luxuria. Vnde claustrales
non deberēt esse securi: sed cum timore & sollicitudine salutem
suam operari. ¶ Decimū est, quod ipsi uolunt esse otiosi ubi mi-
nimē locus est otij. Licet aliquis toleret quandoque arbores steri-
les in terra sua: desertam tamen in terra bene culta, sicut in horto,
nō tolerat eas ullo modo. Sed constat quod claustrū est uelut hor-
tus conclusus, iuxta illud Cantico. 4. Hortus conclusus, soror mea
spōsa. Vnde in claustro minus sunt tolerabiles homines otiosi, q.
sunt uelut arbores steriles, quā in alijs locis. ¶ Undecimū est, q.
ibi procrastinantes & differentes fiunt, ubi deberēt omnino esse
parati. Si fatua est procrastinatio siue dilatio senum his quæ per-
tinent ad salutem eorū: quātō magis in claustralibus qui iā sunt
mortui, iudicanda est fatua procrastinatio propriæ correctionis, uel
meliorationis eorum. ¶ Duodecimū est, qd ibi precipuē tristes
sunt, ubi precipuē uel solum læti esse deberēt. In diuino seruitio
precipuē locus est gaudij in uita ista: quia ibi precipuē facit ho-
mo utilitatem meam.

De octo remedijs contra Acediam. Pars III.

Equitur de remedijs contra Acediam, de qui-
bus sufficiat ponere octo, licet sint multa plu-
ra. ¶ Primum est, diuersitas occupationum.
Hoc remedium habetur in Vitis patrum, ubi
legitur quod beatus Antonius tentatus fuit a
spiritu acedix, & residens in eremo dicebat
Domine, saluari desidero, sed uanę cogita-
tiones non permittunt me. Quid faciam in tribulatione, uel
quomodo debeam saluari, dignanter ostende. Et respi-
ciens

T O M V S II.

ciens uidit quendam altantē torquentem funiculum, qui sibi si-
milis erat: inde ex opere surgentem & orantem, & iterum sedē-
tem, & plectas facientem de palmis, & inde ad orationem rursus
surgentem. Erat autē ille Angelus Dei, & dixit ei: Et ita faciens
Antoni, saluaberis. ¶ Secundū est cōsideratio pœnæ futuræ. Hoc
habemus Ierem. 1. ubi legitur, Quid tu uides Ieremia? Et dixit,
Virgā euigilantē ego uideo. Virga euigilans à somno acedia uel
pigritie, est cōsideratio pœnæ futuræ. ¶ Tertium est, cōsidera-
tio æterni prēmij. unde Aug. Labor te terret, uide mercedem.
Et Gen. 15. Facilius est sermo Domini ad Abraham per uisionē
dicens: Noli timere Abraham: ego protector tuus, & merces tua
magna nimis. Si terret pigrū labor, attrahat eum merces. Secū-
dum & tertiu similiter habemus, in uitis patrū: ubi dicitur quod
quidā frater interrogauit Abbatē Achillē, dicens: Cur sedens
in cella mea patior acedia? Cui senex: Quia nondū uidisti requiē
quā speramus, neque tormenta quæ timemus. Si n. ea inspiceret
diligenter, & si uermibus plena esset cella tua usque ad collum,
etiā in ipsis permaneres sine acedia iacens. ¶ Quartum est, socie-
tas bonorū. Hoc remediū possumus habere ex illo uerbo Exod.
17. ubi dicitur, quod pugnante Iosue contra Amalech, orabat
Moyses leuās manus ad Dominiū, cuius manus graues erant: sed
Hur & Aaron sustentabant manus eius ex utraq; parte. Per quos
signantur duo genera hominū, quorum societas amanda est. Per
Hur qui interpretatur lumē, significantur illi qui ministrant lu-
men doctrinæ. Per Aaron qui interpretatur mons fortis, signifi-
cantur illi quorum interuentu uenit homini auxilium, iuxta il-
lud, Leuauit oculos meos in mōtes, unde ueniet auxiliū mihi. Il-
lis ergo q. manus habēt graues ex acedia, necessariū ē ut habeāt
tales in societate sua qui eos exēplo suo, & doctrina illuminent,
& orationib. iuuēt. ¶ Quintū est exemplū illius q. piger nō fuit,
sed exultauit ut gressus ad currendā uia. Hoc remediū habemus
Matth. 26. ubi Dominus dixit discipulis: Non potuitis una hora
mecū uigilare? Cum Domino uigilare, est exemplo eius à som-
no acedia cauere. Hoc remediū uisit Apostolus ad Heb. 12. di-
cēs: Recogitate eū, q. talem sustinuit a peccatoribus aduersus se-
meripsum cōtradictionē, ut nō fatigemini animis uestris defic-
tes. ¶ Sextū est cōsideratio periculorum in q. bus sumus in præs-
enti, qd. Dominus insinuat Matth. 26. ubi dicit, Vigilate, & ora-
te, ne intretis in tentationē. Tria genera periculorū consueuerūt
specialiter homines excitare à somno. Periculum aquæ, ignis,
& latro-

DE A G E D I A.

145

& latronum: quæ pericula specialiter nobis imminēt. Non enim
est dies ī quo fructus malarū cogitationū sup. caput cordis nrī nō
ascendāt. Nō est ē: dies ī quo ignis prauorū desideriorū in domo
pscientiæ nostræ nō succedat. Latrones ē: sp. adfunt. Etiā illi qui
deberent esse seruientes nrī depređant nos. Vñ Thre. 3. Oculus
meus depradatus est aīam meā. ¶ Septimū remediū est, amor Dei,
quod docet nos Dñs Leuitici 6. ubi dī, Ignis in altari meo sp. ardē-
bit, quē nutriet sacerdos, subiciens ligna mane per singulos dies.
Deus uult quod sp. in altari cordis ardeat ignis feruoris. Hūc ignē
debet nutrire sacerdos in suis subditis, uel quilibet in semetipso
subijciendo ligna per singulos dies, recolendo beneficia Dei q. bus
debemus rñdere: uel mala nrā recordando, pro quibus Deo satisfacere
debemus, uel promissa prēmia q. promereri debemus. Præci-
puē deberēt in nobis istū feruorē accēdere, beneficia q. nobis Chri-
stus exhibuit in carne mortali assumpta. Vñ Bernardus. Quid no-
bis non suauē, cūm recordati fuimus infantiliū necessitatū Chri-
laborē in prēdicādo, & ceterorū? Quis amplius gemit dicens. Ni-
miū ieiunamus? nimīū uigilamus? cū millesimā parti debitorū rñ-
dere non ualeamus. ¶ Octauū, & summū remediū est, gratia Dei.
Hoc remediū insinuat nobis Bernar. super Cantic. ibi: Trahe me
post te, dicēs in psona corū q. pigri sunt, opus habemus trahi: q. a
refrigit parū ignis amoris tui: nec ualemus a facie frigoris hu-
ius currere, sicut heri, & nudius tertius: curremus postea, cūm red-
dideris lætitiā salutaris tui, cūm redierit melior tēperies grē. Vñ cū
aliquis sentit se segnē uel acediosum, instare dēt orōni corā Deo,
ut orādo impetret gratiā q. ab eo expellat acediā. Et notādū quod
omnia quæ dicta sunt ad detestationem acediæ, possunt esse reme-
dia contra acediam: ideo de remedijs Acediæ hic finem faciamus.

De indiffereto feruore: qui acedię vñ esse contrarius.
pars. III. quæ habet quinque capitula. de feruore
indiffereto, de his quæ exiguntur ad hoc ut
aliquis Deo discrete seruiat.

Caput

I.

ICVT in uitio Auaritiæ tractauimus de uitio
prodigalitatis, eo quod avaritia, & prodigalitas
uitia sunt opposita: sic cum acedia tractabimus
de indiffereto feruore. Acedia enim & indifere-
tus feruor quodammodo videntur esse uitia op-
posita. Ad cuius detestationem ualere possunt

Primò testimonia scripturarũ: sicut illud ad Rom. 12. Rationabilis sit obsequiũ vestrũ. Tria sunt quæ exigunt ad hoc vt hō cū discretione & rōnabiliter Deo seruiat. Primũ est, nobilitas psonæ cui seruit. Vñ honor regis iudiciũ diligit, scilicet iudiciũ discretionis. Secundũ est, humana natura. Hō enim rationalis creatura est, & iō rōnabiliter operari debet. Plus debet inniti sapientiæ, q̃ fortitudini. Belluinũ enim est viribus decertare, sicut dicit Philosophus. Tertiũ requirit hoc ipse hostis p̃tra quẽ pugna habemus: diabolus enim p̃tra hoĩem pugnat potius astutia, & sapientia, quã viribus: iō & nos sapientia p̃tra eũ pugnare debemus, nō viribus: vires enim nō sufficerent resistere sapientiæ: quia melior est sapientiã, q̃ vires, & vir prudens, q̃ fortis. Sap. 6. Ad signandũ quod Deo non placeant opera si ne discretionẽ facta, non offerebat in lege aial cœu. iō et in oĩ sacrificio offerebat sal Sale p̃diunt cibi vt hoĩbus bene sapiant: per quod signatur discretio, quæ facit opera grata Deo. Ad idẽ Prou. 4. Palpebrę tuæ præcedant gressus: id est, cōsidera opera tua. Et illud Apostoli 1. ad Timo. 5. Noli adhuc aquã bibere, sed vino modico vire. Gl. Prudẽter sibi vult Deus seruiri: nō in nimietate, ne debiles fiant, & post mediocriũ suffragia quærant. Tẽperandũ est enim, vt si fieri p̃ot, ceptum obsequiũ gradatim prouehatur, potius quam in cōsideratione minuatur. Ad idẽ 1. Petr. 4. Charissimi, nolite peregrinari in seruire qui ad tentationem vobis sit. Et Ecclesiast. septimo. Noli esse iustus multũ. Ibi dicit gl. inter alia, quod summa iustitia, summa iniustitia est. Sunt aliqui qui in nullo volunt cōdescẽdere carni, quorũ iustitia magna iniustitia ẽ. Ad idẽ p̃ot valere illud philosophi: Arbitror primò in vila vtile esse, nequid nimis.

De multiplici malo quod ex indiscreto seruire provenit.

Capitulum II.

SECUNDO potest valere ad detestationem indiscreti seruioris, si ostendamus mala quæ ex eo sequuntur. Et ostendit beatus Bernardus quatuor mala ex eo sequi, dicens: Qui ex indiscretiõis vitio ieiunia & huiusmodi sic agit, vt deficiente spiritu vel corpore languente, spiritalia impediuntur, abstulit corpori boni operis effectum, spiritus affectum, proximo exemplum Deo honorem. Sacilegus est, & omnium bonorum in Deum reus. Sacilegus talis dicitur, qui violat templum Domini, scilicet corpus suum. Salomon etiam ostendit quod malum sequitur ex indiscreto seruire. Pro. 19. diceus: Qui festinus est, pedibus

bus offendit. Ille ex festinatione offendit qui ex indiscreto seruire infirmitatẽ corporis sui seu aĩe incurrit. Et licet ex festinatione sequi possit casus in quoeũq; ambulante: tñ precipue in eo q̃ p̃ seclã vadit. Præterea talis casu multũ descendit. Vñ cū conuersio viri religiosi sit quasi ascensus p̃ seclã, cū discretionẽ dẽt ascendere. Si enim per infirmitatẽ coruat, ipse descendit vsq; ad initium seclã. Op̃ enim eũ comedere carnes, & talia facere quæ faciebat in seculo. Vñ dicit beatus Bernardus. Nemo repẽte fit summus. Ascẽdẽdo, nō volãdo, apprehendit summus seclã. De indiscreto ẽt festinatione legitur Prouerb. 13. quod substantia festinata minuet. Et eiusdẽ 20. Hæreditas ad quã festinat in principio, in fine benedictione carebit. Et licet ista festinatio in oĩbus tñenda sit, p̃cipue tñ in nouitijs. Ille equum suum nimis fatigat in mane, non vt facere in die bonã dietã. Sequit̃ ẽt ex indiscreto seruire, p̃lũ superbia, & vanã gloriã. Vñ qdẽ corpus nō frãgẽdũ sed regẽdũ est. Sint ergo moderata ac sancta & simplicia in oĩ humilitatẽ ieiunia, q̃ ita corpus attenuent ne animam eleuent, ne res humilitatis gignat superbiam, & vitia de virtute nascentur. Quæ supererit spes salutis, si ipsa animæ remedia venena sunt. De superbia etiam talia dicit Bernardus. Quæ maior superbia quum vnus hō toti congregationi iudicium suum prẽferat: tanquam ipse solus habeat spiritum Dei? De vana etiam gloria dicit beatus Bernardus ad fratres suos. Non legistis in regula nostra quod quidquid sine voluntate & cōsensu patris spiritualis sit, vanã gloriã imputabit, non mercedi? Et Matth. 6. Exterminant facies suas vt appareant hominibus ieiunantes. Sequitur etiam ex seruire indiscreto scandalum aliorum, & maxime in congregatione. Bernardus de talibus: Hi sunt vitiatiss diuiores, inimici pacis. Casus etiam vnus talium multos exterreret, & tepefcere facit a desiderio proficiendi. Et cuius exemplum debuit alios attrahere facit eos formidare austeritatẽ religionis, vt adimpleatur illud Psal. Posuisti firmamentum eius formidinem. Videntur etiam sequi ex seruire indiscreto quædã idololatria. Vnde Bernardus. Scelus est idololatriæ non acquiescere, & quasi peccatum ariolandi nolle obedire. Et subdit. Errant nunc qui se faciunt religiosiores alijs, qui non sunt sicut ceteri hominum: ecce pagani & idololatri sunt. Et 1. Regum 15. dicit Samuel quod peccatum ariolandi est re pugnare, & quasi scelus idololatriæ nolle acquiescere. Sequitur etiam ex indiscreto seruire quandoque rapina. Iudicium enim q̃ debet esse apud patrem spiritualem vsurpant sibi tales personæ, & id cui renunciauerunt, iterum sua auctoritate reassumunt. Vnde

T O M V S . II.

Bernardus: Qui vestri cutam semel nobis commisit, quid rursum de vobis vos intromittitis? Et ut breuiter dicam, Nō habet talis hostis efficacius machinamentum ad tollendam de corde dilectionem, q̄ si efficere possit ut in ea incaute & non cum ratione ambuletur, sicut dicit beatus Bernardus.

De duodecim stultijs indiscreti feruoris. Caput. III.

ER T I O possunt valere ad detestationem huius vitij stultitiæ quæ ostenduntur in his esse qui laborant hoc vitio, quæ sunt 12. ¶ Prima est, qd ipsi contra ordinem ecclesiæ crucem lumini præferunt, vel potius sine lumine sequuntur. Ordinarium est in ecclesiâ quod lumen cruci præferat, ad significandum quod lumen sapientiæ cruci poenitentis præferendum est. Vnde legitur in fine Proue. de sapiente muliere, quod ipsa operata est consilio manuum suarum manus sunt quæ non solum habent cognitionem, sed etiam operationem bonâ, quorum consilio præcipue acquiescendum est. Ex hoc uero quod tales crucem poenitentis sine lumine consilij ferunt, accidit frequenter qd ipsi innocentem crucifigunt q̄ latronem crucifigere debuerunt, scilicet nouum hominem, qui debuerunt crucifigere veterem. Vetus homo intelligitur ex peccatis compositus, velut ex membris. Vnde ad Colos. 2. Mortificate membra vestra quæ sunt super terrâ &c. Homo nouus intelligitur compositus ex virtutibus, velut ex membris. Nouus ergo tunc crucifigitur quando per nimiam afflictionem abstinentiæ virtutes operari nō possunt. ¶ Secunda stultitia est, quod ipsi assumunt arma nimis ponderosa, quæ pondere suo eos deuiciunt, & quæ debuerunt eos ab honeste protegere potius eos capi ab hoste faciunt, non attendentes quod fecit Dauid 1. Regum 17. qui Saul nimis ponderosa arma deposuit, quibus depositis Goliath deuicit. Sic aliqui deuincuntur diabolum cum mediocritate ieiuniorum, & vigilarum, qui cum nimietate per iram vel impatientiam deuincuntur. ¶ Tertia est, quod quum ipsi habeant equum valde impetuosum, non curant tamen frænum imponere ei, sed solum calcaribus sunt contenti, quum tamen constet frænum non minus necessarium esse equo, quàm calcaria. Non minus periculosum est alicui inter hostes esse sine fræno, quàm sine calcaribus. Bernardus: Bonæ voluntati non semper credendum est, sed frænanda, & regenda est maxime in incipiente. Iaco. 3. Fræna in equorum ora mittimus ad consentiendum nobis &c.

¶ Quarta

D E I A C E D I A.

147

¶ Quarta est, quod cum infirmitas q̄ est ex calida causâ, periculosior sit quàm illa quæ est frigida: tamen se sanos omnino putant, nec ex calida causâ infirmetur. Acedia enim velut infirmitas est ex causâ frigida. Vnde tepiditas vocatur. Indiscretus uero feruor, est velut infirmitas ex calida causâ: & ideo periculosior esse videtur. Quinta est quod cum ipsi habeant dominum ditiſsimum, & liberalissimum, credunt tamen placere ei si seruientes illius adeo fame affligant quod impotentes fiant ad seruendum ei, quum tamen sciant hoc non placere hominibus pauperibus atque avaris etiam de iumentis suis. Nullus enim vult ut iumentum suum tantum ieiunet qd ei seruire nō possit. ¶ Sexta est, quod quum magis periculosum sit nauem esse nimis oneratam quàm vacuam: ipsi tamen non curant cauere nauis suæ a periculo nimij oneris. Homo in mūdo isto est velut nauis in medio mari. Vñ facta est quasi nauis institoris. Hoc dicit de sapiente muliere. Proue. cap. vltimo. Imminet autem hinc nauis duplex periculum: scilicet submersio nis ex nimio onere, & euersionis per fluctus tentationum ex vacuitate. Sed tales periculo submersio nis non curant subuenire.

¶ Septima est, qd ipsi iudicant cibum esse subtrahendum filiis Dei qui digni essent cibari auro, & argento, & potari balsamo: iuxta illud Bernardus. Da mihi alterum Timotheum, & ego enim si vis cibo auro, & potu balsamo. Ad cumulū huius stultitiæ facit hoc, quod ipsi vident tot filios diaboli qui oī bono sunt indigni, ita largē bona dñi sui expendere. ¶ Octaua est, quod quū ipsi velint multum Deo seruire: ita tñ volunt ei seruire quod non possint ei diu seruire. Sapientis: Qui d stultius quàm quod libenter facias, curare ut diu facere non possis. ¶ Nona est, quod quum equis suis subtrahunt auenā, volunt facere maiore diētā tā male proportionantes ea, quæ aliis debentur, scilicet cibaria, virgā, & onus. Virgā, & onus duplicant, cibaria autē diuidiunt, de his hī Ecclē. 33. Cibaria, virga, & onus aſſi nō &c. ¶ Decima est, qd ipsi se perfectos non estimant, nisi magistrū suū Chrm excedat, cum scriptū sit. Luc. 6. Perfectus oīs erit si sit sicut magister eius. Cōstat cuilibet fideli Chrm pfectissimū fuisse, & tñ comedebat & bibebat mediocriter. ¶ Vndecima est, quod ipsi credūt se ipsos esse sanctos nō posse, nisi prius fuerint homicidæ. Si ille q̄ auferret victū alicui quo victurus esset p annū, homicida reputaret. Quanto magis ille q̄ nimijs ieiunijs & afflictionibus efficit, ut decē annis citi⁹ moriat̄ q̄ eēt moriturus. ¶ Duodecima stultitia est, qd quū ipsi alijs boni sint & caueāt a nocumēto oīm, tñ sibi ipsi mali sūt & immisericordes. Sed q̄ sibi neq̄, cui bonus? Ecclē. 14.

T 3

De

SCIENDVM est, quod in cibis qui sumuntur valde timēda est delectabilitas, quia frequēter nimis sumitur de cibis delectabilibus. Preterea solatio in cibis delectabilibus, qñq; prohibet hominē a diuina consolatione. Secundum Bernardum. Nimis delicata est diuina consolatio, quæ non datur ad mentibus alienam. Sed si quis in cibis quos sumit in quantitate, & in ardore caueat, & creatori de creaturis quas sumit gratias agat, non solū absq; peccato, sed et meritorie pōt sumere de cibis illis quantum necesse est ad sustentationē corporis sui. Deus enim creauit cibos ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus, i. ad Tim. 3. Et ut breuiter dicam, sic debemus habere corpus sicut agrū comedentem, cui multum volenti inutilia sunt neganda, vtilia vero etiam nolenti sunt ingerenda.

De condescensione patrum spiritualium circa fratres.

Caput V.

ET notādū quod sicut apud religiosos viros p̄cipue oportet nouitios cauere ab indiscreto feruore: sic oportet patres spirituales condescendere fratribus qñq;. Vnde legitur de beato Antonio qd qdā venator vidit eū gaudere cū fratribus suis, & displicuit ei. Cui Antonius volens ostendere, quod quandoque oportet eum condescendere fratribus, ait: Pone sagittam in arcu, & trahere. Et fecit sic. Et rursus dixit, Trahe. Et traxit. Et rursus, Trahe, dixit. Et respondit sagittarius: Si supra mensuram traxero, frangetur arcus. Et respondit Antonius: Ita est de opere Dei, si supra mensuram tendimus, fratres deficient. Expediit ergo aliquando laxare rigorem. Simile est de chordis citharæ, quæ si parū tendantur, rauce sonant; si nimium, rumpuntur, si moderate, dulcem sonū reddunt. Impetus animi obice inuento intumescit: ideo aliquid libertatis concedendum est interdum fratribus, ne sicut accidit in dolis ferratis, circuli in eis rumpantur, & fundus exiliat. Castanea non incisa in igne posita, aut crepat aut exilit. Dicitur etiam quod terremotus fiat ex multis vaporibus in visceribus terræ meatū nō habentibus: ideo oportet homines ab hominibus non nimis coartari, imo aliq; locus relinquēdus est gratiæ Dei & libertati arbitrij.

TRA-

Quare vitia sic ordinentur, & de radicibus vitiorum.

Et de ordine dicendorum de superbia.

P A R S I.

DICTO de vitio Gula, Luxuria, Avaritiæ, & Accidie, dicendum est de tribus vitijs sequentibus, scilicet vitio superbiæ, inuidiæ, & iræ. Cuius ordinis sic pōt manifestari. Sicut virtus fin Augustini, amor est ordinatus: sic vitium est amor inordinatus. Amor vero duabus de causis potest esse inordinatus. Est enim inordinatus si sit amor mali. Liceret amor boni sit, est tamē inordinatus si sit nimius vel nimis parvus: & hoc fin duas species bonorū, qdā aut bona sunt parua, s. tpalia seu corporalia, qdā vero magnā: sunt bona gratiæ, & bona gloriæ. Bona vero gratiæ intelligimus ipsam grām, & opera meritoria. Amor ergo magni boni inordinatus est si sit parvus. Et talis amor videtur esse radix in vitio accidie. Accidia enim videtur esse parvus amor magni boni: vnde & tepiditas vocat. Amor vero parui boni inordinatus est si sit nimis. Et iste amor videtur esse radix in vitio gula, luxuria, & avaritiæ. Et diuersificatur amor iste, quia bona parua amari pōt quo ad dñi seu possessionē vel quo ad usum delectabile. Primo mō amat ea avaritia. Secūdo mō gulosus, & luxuriosus. Vitium vero gula & luxuria in hoc differunt, quia vitium gula est amor inordinatus delectationis, q est fin gustū. Vitium vero luxuriæ est amor p̄cipue illius delectationis q fin tactū est: Amor vero qui ē inordinatus, eo q est amor mali videtur posse distingui in amorē p̄prij mali, & alieni mali. Sed quia nullus p̄prij malū amat inquantū tale: sed qñq; iō, qā estimat illud esse bonū corpori, iō tantū alieni mali amor radix est in tribus vitijs q sequuntur. Et diuersificatur per hoc quod in superbiā p̄prij est amor p̄prij boni cū alieno malo. Amat enim superbus sui exaltationem, & proximi deiectionem. In peccato vero iræ & inuidiæ est amor alieni mali purē. Sed in hoc videtur differre illa duo vitia: quia in peccato iræ amor alieni mali originē videtur habere a malo alterius. Ille enim qui irascitur alicui ideo ei vult malū, quia malū ab eo recipit. Ira enim est appetitus vindicte. In peccato vero inuidiæ amor alieni mali ortū habet a propria malitia, scilicet a superbiā. Inuidus enim ideo vult malum alterius, ne ille sibi parificetur. Vnde peccatum inuidiæ in materia communicat cū peccato iræ: sed finem recipit a peccato superbiæ. His habitis de facili potest

T 4 potest

potest videri ratio quare de superbia, ira, & inuidia posterius tractetur: quia hæc tria vitia amorem nostrum inordinatū reddunt ad proximum: quatuor præcedentia inordinatū reddunt ad nos ipsos: inordinatio vero alicuius se prior est quā inordinatio ipsius ad aliū. Præterea prius est quod animale, deinde quod spirituale. Vnde quum quatuor prima vitia humana sunt, & ita quod animalia, in ordine doctrinæ priora sunt. Tria vero quæ sequuntur, quæ diaboli sunt, & spiritualia, posteriora sunt. Et inter ista tria, prius est vitium superbiæ, quia est occasio aliorum. Et quia præceditibus magis assimilatur, ideo de ipso primo dicemus. Et hoc ordine. Primo ponemus ea, quæ valent ad detestationem superbiæ. Secundo ponemus diuersas diuisiones pertinentes ad hoc vitium, & de membris eius persequemur. Tertio tagemus aliqd de remediis contra superbiā.

De his quæ valent ad detestationem Superbiæ in communi

Pars Secunda, quæ habet duodecim capitula. Quomo-

do se habeat Superbia ad bona.

Capit.

I.

Ad detestationem vero huius vitij. Primò ostendimus quomodo ipsum se habeat ad bona, quomodo ad cetera mala, quomodo ad diabolum, quomodo ad proximum, quomodo ad Deum, quomodo ad proprium subiectum. Notandum ergo quod vitium superbiæ, si iam sunt bona in aliquo, expellit: si non sint, ea intrare non permittit, si qua remanent, falsificat, & inquinat. Ad primum pertinet illud Augusti. Alta siccat, & imarepletur. Et illud Bernardi. Superbia siue iam existens, siue non, semper causa erit subtractæ gratiæ. Nunquid qui humilibus dat gratiam, humili aufert datam? Ergo argumentum est superbiæ subtrahere gratiam. Et illud Gregori. Sicut humilitas omnia vitia eneruat, omnesque virtutes colligit, & roborat, sic superbia omnes virtutes destruit, & eneruat. Ad secundum pertinet illud, Tumor in fusa repellit. Sicut humilitas non solum gratia est, sed etiam vas aliarum gratiarum: sic superbia non solummodo est malum, sed impedimentum etiam bonorum. Vnde quidam sapiens ait Alexandro, quum agnosceret eum superbum: Deus præsto est largiri sapientiam, sed non habes vbi eam recipias. Quod autem superbia bona falsificet, patet per hoc, quod ea quæ sunt de genere bonorum, si ex superbia procedant, ut scilicet fiat propter vanam gloriam, non sunt meritoria, imo demeritoria, & videtur homo diues esse & nihil habere.

vnde

vnde Bern. Magna virtus humilitas, sine cuius obtentu non solū virtus non fit, sed etiam in superbiam erumpit. Quod etiam superbia bona inquinat, patet per illud Poeta: Inquinat egregios adruncta superbia mores, vnde quidam: Si tibi gratia, si sapientia formaq; detur. Inquinat omnia sola superbia si comitatur. Superbia est velut quedam vestis maculata, qua superbi se & suos induunt, vnde Eccle. 14. Qui communicauerit superbo, induet superbiam. Et valde mirum est de superbo qui super oīa amat honorem, quomodo vestē ita maculatā vult induere, quæ quidquid in eo est maculat. Præterea quum ipse vestem istam pallio humilitatis operiat, iuxta illud Greg. Gloriosa res est humilitas, quæ si palliari appetit superbia, vilescat. Mirum est, quomodo superbus vestem superbiæ ex toto non deponit, & vestem humilitatis non assumit.

Quomodo vitium superbiæ se habet ad alia vitia.

Capit. II.

SEQVITVR videre quomodo vitium superbiæ se habeat ad alia vitia. Notandum ergo quod vitium superbiæ quasi rex est vitiorum. Vnde maximum peccatū uocatur in Psalmi. vbi dicitur. Emundabor a delicto maxime: id est a superbia, dicit gl. Et coronam dicitur habere, sed maledictam. De qua legitur Esa. 27. Væ coronæ superbiæ. Et ad modum regis quādo hoc vitium venit ad aliquem, non solum venit, sed adducit magnam societatem vitiorū. Vnde Ecclesiast. 10. Initium omnis peccati est superbia. Qui tenuerit illam, adimplebitur maledictis: id est, vitij. vbi dicit glo. De superbia nascuntur hereses, schismata, detractiōes, inuidia, verbositas, iactantia, & contentiones, & huiusmodi. Bern. Initium omnis peccati, & causa totius perditionis est superbia. Propterea quisquis es qui salutem tuam studeas operari, aduersus hanc superbiæ caput tuū cornu crucis habere memeto, ut non eleueris in superbiā. Hoc vitium est ad modum regis magnas expensas requirit, ita quod superbis hoībus non sufficiūt episcopatus, archiepiscopatus, vel regna, vnde Eccl. vigesimo primo. Domus quæ nimis locuples est, adhiabitur superbia. Et qui superbiā maiores expensas requirit, quæ cetera vitia tū minus utilitatis habent. Ex vitij quæ pñer ad concupiscentiam carnis vel concupiscentiā oculorū, consequitur utilitas salte corporis: superbia autem animæ nocet, corpori vero non videtur prodesse, vnde Sapient. 5. dicunt damnati in inferno. Quid profuit nobis superbia

perbia, aut diuitiarum instantia quid contulit nobis? Vitium superbia postquam dominium habet in aliquo, non amittit illud de facili: sicut reges de facili non amittunt castrum quod semel possident, quia potenter illud defendunt. Vnde Eccl. 3. Synagoga superbiorum non erit sanitas. Si in tanto timore, & angustia sunt infirmi, quum infirmitas eorum incurabilis esse dicitur, in quanto timore deberent esse qui vitio superbie laborant, quum spiritus sanctus dicat eis quod vitium illud non sanetur? Vitium etiam superbie caput est antiqui serpentis, cuius capitis contritioni maxime est insistendum. vnde dictum est Genesis tercio, serpenti de muliere que ecclesie tenet figuram, Ipsa conteret caput tuum. Serpens modica percussione capitis extinguitur. Si autem capiti parcat, frustra cetera membra eius percutiuntur, amputata aut cauda, nihilominus viuit. Similiter frustra vitia a se amputare nititur qui superbia in se relinquit. Vnde Hieronymus. Lubricus est antiquus serpens, & nisi capite teneatur, totus statim illabitur. Et Eccl. 21. Quasi a facie colubri, fuge peccatum. In colubris caput precipue fugimus: sic superbia precipue fugienda est, que est caput vitiorum. de hoc capite potest intelligi illud eccl. trigesimo. Non est caput nequius super caput colubri. Contrito hoc capite, cetera vitia facile extirpantur, vnde Ioannes Chrysostomus. Tolle hoc vitium, ut non velint homines apparere hominibus, & sine labore omnia vitia refecantur. Vitium superbie est primogenitus Pharaonis, in morte cuius filij Israel liberantur. Goliath in fronte percussus a David, cecidit in faciem suam, & preualuit aduersus eum, ut legitur primo Regum decimo, septimo. Sic qui superbiam, quae caput diaboli est, in se viriliter percussit, aduersus diabolum preualebit. Superbia etiam turris est Babel. De qua legitur Genesi. vnde decimo: cuius culmen attingit caelum: quia hoc vitium etiam caelestes viros, & spirituales impugnat: iuxta illud Gregorius. Supbia natione caelestes caelestes appetit metes. Cetera vitia quoniam sunt cum superbia, se habent sicut domus iuxta turrim, quoniam non de facili expugnantur, quia turris defendit eam: sic vitia, quoniam sunt cum superbia, de facili non expugnantur, quia ea superbia defendit: sicut patet in usurariis, & raptoribus, qui ab usuris, & rapinis cessare nolunt, quia si ab eis cessarent. Inter vicinos suos honorifice vivere non possent, ut ipsi dicunt, vnde manifestum est, quod superbia peccatum rapine & usure conseruat in eis. Idem necesse esset ut predicator conaretur diruere turrim superbiae in talibus personis, quia diruta nulla pars castrorum hominibus se teneret. Superbia primo animam aggreditur, & vltima cessat ab eius impugnatione. vnde super illud Psalmi. Si mei non fuerint domi-

domini &c. dicitur gl. Vitium superbie vltimum est redeuntibus ad Deum & primum recedentibus. Alijs vitijs in fugam conuersis, sola superbia in campo remanet, non cessans ab impugnatione hominis dum ipse viuit: vnde quidam. Quum bene pugnaris, cum cuncta subacta putaris, quum prius infestat, vincenda superbia restat. Superbia fuit primum peccatum iuxta illud Eccl. decimo, initium omnis peccati est superbia. Eius non vult aliquid peccatum esse absque superbia, quia omne peccatum est, aut ex omissione, aut ex transgressionem: & utroque casu non vult esse sine inobedientia, quoniam non vult esse sine superbia. Vnde nullum peccatum vult esse sine superbia. Et ut breuiter dicamus, superbia est causa omnis peccati. Vnde dicit Glossa super illud Psalmi. Si mei non fuerint domini &c. Superbia est initium omni peccati, & causa: quia qui caret vere est immaculatus: non enim

Quomodo superbia se habeat ad diabolum.

Caput III.

NOTANDUM quod superbia signum est quo diabolus suos distinguit ab alijs. Vnde legitur Iob 41. de ipso quod ipse est rex super omnes filios superbiae. Et Gregorius. Evidentissimum signum reprobatorum superbia est: huiusmodi electorum. Cum ergo quisque habeat cognoscitur, sub quo militat inuenitur. Vnusquisque quasi quandam titulum portat operis, quo facile ostendat sub cuius seruitute potestate rectoris. Vnde in magno dolore & timore esse debet qui se cognoscit superbum. Superbia est uelut quidam imago diaboli. Vnde homo superbus expressus est similis diabolo: iuxta illud Gregorius. Apostate angelo similis efficitur homo, dum homo hominibus similis esse dedignatur. Diabolus etiam in homine superbo quiescit quasi ad umbram. Superbia, n. uelut mons est, soli iustitiae oppositus, lumen gratiae repellens. unde umbram facit diabolo. De qua umbra legitur 40. Sub umbra dormis. Superbus est, et munio diaboli ferre inexpugnabilis, eo quod in altitudine montis superbiae situs sit.

Quomodo se habeat superbus ad proximum.

Caput IIII.

SUPERBUS coangustat proximum, dum se dilatat: & dum se ei praeponit, quasi quosdam onus ei imponit. De dilataione superbi legitur Matth. 23. Dilatant enim phylacteria sua, & magnificant fimbrias. Et Prouer. 24. Qui se iactat, & dilatat, & iurga concitat. De onere uero

verò superbi dicit Sapiens: Qui se supra modum extulerit, premeret
ac deprimere videtur. Supra modum ille se extoluit, qui extollit se su-
pra debitam mensuram. De tali dicit vulgariter: Iste homo sedet mihi super
meum collum. Superbus est, proximum corde continet, verbis molestat & ta-
ctis. Ad primum pertinet illud Ecclesie 13. Sicut abominatio superbo
est humilitas: sic execratio diuitis est pauper. Verbis autem molestat su-
perbus proximum multipliciter, & se tactando, & cum colloquendo,
& contumelias ei dicendo. Ad primum pertinet illud Amos. 6. Nun-
quid in fortitudine nostra assumptimus nobis cornua? Et illud Ec-
clesie 11. Sicut eructant prae cordia ferentium, & superbiorum cor. Ad li-
tam: stomachus ventositate inflatus eructare solet, sic & homo super-
bia inflatus ventosa verba emittit. Ad secundum pertinet illud Prou.
13. Inter superbos semper iurgia sunt. Ad tertium pertinet illud Prou. 11.
Vbi fuerit superbia, ibi & contumelia. Factus similiter molestat super-
bum multipliciter, & corporaliter cum affligendo, & suis cum spoliando.
Ad primum pertinet illud Prou. 22. Arma & gladius in via superbi, cum
stos autem animae suae longe recedit ab eis. Et illud Ecclesie 28. Effusio sangui-
nis in rixa superbiorum. Ad secundum pertinet illud Prou. 16. Melius
est humiliter cum iniuriis, quam diuidere spolia cum superbis. Nec solum
superbi molestant proximos, imò et occasio sunt ut ab aliis molesten-
tur. Vnde illud. Quidquid delirant reges, plebs autem Achivi. Et illud
Psal. Dum superbit impius, incedit pauper. Quomodo superbi se habeant
ad proximum, satis ostendit Psal. dicens: Superbi inique agebant usque
quaque, & iterum. Confundantur superbi: quia iniuste iniquitatem fece-
runt in me, ego autem exercebor in mandatis tuis.

Descriptio sapientis, & quomodo se habeat superbus ad proximum.
Sapiens etiam describit quomodo se habeat superbus, dicens.
Omnis superbus est intolerabilis, habitu superfluo, in cellis po-
pulus: huic ceruix erecta facies torua, truces oculi. Pro loco supe-
riori decernat, & melioribus se praefert affectat, sententias suas &
facta & verba iactat, reuerentiam in obsequio non seruat. Non so-
lum malum temporale infert superbus proximo, sed etiam spiritua-
le. Corrupt enim cum suo malo exemplo. Vnde superius dici-
tur sedere in cathedra Pestilentiae: & superbia vocatur pestilentia, super pri-
mum psalmum ubi dicit Gloia. Pestilentia est morbus late peragatus, oes
autem penè oes inuoluens, subdit. Hic est amor dominandi, quo vix ce-
ret aliquis: fornicatores, & usurarii & alij peccatores occultat peccata sua
quatenus pertinet: sed superbus peccatum suum publice committit, nec de seipso
erubescit: & ideo peccatum superbiae adeo mundum corrumpit, ut iam non
reputet superbia peccatum, quod quandoque magnum peccatum fuisset repu-
tatum

tatum, unde ornatus ille vestium qui in primitiua ecclesia pro ma-
gno peccato habitus fuisset hodie non reputatur peccatum.

Quomodo se habeat superbus ad Deum.

Capitulum V.

NOTANDUM ergo quod superbia primam Deo contume-
liam intulit, quae ei illata est in primo angelo. Vnde To-
bia quarto. Superbia nunquam in tuo corde, aut in
facto, aut in tuo verbo dominari permittas. Ab ipsa enim
initium sumpsit omnis perditio. Nulla contumelia infertur
Deo quoniam alit superbia: quia nullum peccatum committitur si-
ne superbia, sicut ostensum est prius. Superbia Deum impugnat in omni
loco, omni tempore, omni persona. Fornicatio autem nunquam aut raro in loco sa-
cro committitur, sed superbia potius committitur in loco sacro, quam in
alio. Tunc enim magis superbe inducuntur mulieres, quam ad ecclesiam
vadunt. Multa est superbia peccata a quibus cauere in praecipuis solennitatibus
sed superbia tunc maxime exercetur. Multa enim sunt personae, quae forni-
cati dedignantur, quae tamen peccatum superbiae recipiunt. Superbia enim lati-
tat sub cinere, & cilicio: iuxta verbum beati Gregorii. Item cetera vitia
Deo auferunt pauperes, & ignobiles: sed superbia auferit ei potentes
nobiles, & diuites. Vnde in montibus Gelboe Saul & Ionathas inter-
fecti sunt ut legitur 2. Reg. in principio. Item alia quaecumque iniquitas in
malis operibus exercetur, ut fiant superbia verò bonis operibus infi-
diat, ut pereant sicut dicit beatus Augustinus. Vnde opera de genere bonorum, quae
in parte Domini cedere debent, non timent sibi usurpare superbia: imò opus
bonum bona intentione inchoatum, quod iam est in manu Domini, nititur sibi au-
ferre, & quicquid diuidit illud opus cum Domino, ita ut ipsa habeat illius ope-
ris finem, vnde Dominus habuit principium. Item sumit inde occasionem Deum
impugnandi, vnde occasionem sumere debuit ei seruendi. Item non su-
perbit, & continet Deum: quia Deus de bonis suis plus contulit illi, quam
quibusdam alijs. Et quia Deus fecit illum gloriosum, ipse vult fa-
cere eum ingloriosum: Superbus Deum odit in quantum Deus di-
ctus est. Nulli enim vult subesse, & ita non vult sibi Deum praeesse, nec
dominum suum esse. De hoc odio habetur in Psalmo. Superbia eorum,
qui te oderunt ascendit semper. Altissimo aequalis esse cupit,
dum affectat praeesse, & nulli subesse. Altissimus enim est qui om-
nibus praestat, & subest nulli. Vnde non solum primus superbus
equalis voluit esse Altissimo, sed etiam quicumque superbus. Nec
solum equalis, sed etiam superior Deo vult esse: Vnde Bernardus lo-
quens de illo verbo 3. Thessal. Qui exollitur & aduersatur super
omne

omne quod dicitur Deus, aut quod colit. Horret, inquit, humanus intellectus verbum hoc, utinam horeferet similiter cogitatum malignum pariter, & affectum. Dico enim vobis, quod non ille tantum sed omnis est superbus extollitur supra Deum. Vult enim Deus fieri voluntate sua, & superbus fieri sua. Vt iam aequalitas, sed vide mala proportio non. Deus enim in his quae ratione approbat sua fieri vult voluntate, superbus vero cum ratione, & contra rationem. Superbus est apostata est a Deo. Vnde Eccle. 10. Initium superbiae hominis, apostatare a Deo. Vnde verisimile est quod finis superbiae sit valde malus ex quo initium ita malum est. Incipit enim ab apostasia. Superbus tunc apostatat, quia illius rei in qua solus habet administrationem, sibi usurpat dominium, bona suae fidei commissa, perditione sua faciens, & qui debuit esse fidelis seruus, vult esse Dominus: vnde Deum negat inquantum Dominus est. Item illud quod Dominus specialiter voluit habere, superbus non timet sibi asumere, videlicet gloriam, vnde Bernardus. Fornicator semetipsum de honestate iniuriolus proximum violat, elatus quantum in se est Deum inhonorat. Gloria mea, ait Dominus, alteri non dabo. Et superbus Ego mihi, etsi non dederit, eam usurpabo. Sicut humilitas Deum specialiter honorat, sic superbia cum inhonorat. Eccle. 1. ubi sic legitur Magna potentia Dei solius, & ab humilibus honoratur. Superbus Deum speciali modo inhonorat. Humilis solam potentiam Dei magnam reputat, & ei bona sua attribuit, & eam laudat: & si non exterius, saltem interius. vnde Gregorius dicit de eo quod laudes suas tacitus clamat. Vnde dicitur manu sua osculari. Iob. 31. ubi sic legitur. Si osculari sum manu mea ore meo, quod est iniquitas maxima, & negatio contra Deum altissimum: & dicitur gl. ibi: Manum suam ore suo osculatur, qui quod facit laudat, quod est iniquitas maxima, quia auctoris sui gratiam negare conuincitur quisquis attribuit sibi quod operatur, Superbus sapienter seipsum glorificat de bonis quae a Deo recipit, vel quod Deus per eum operatur, quod Deum, vnde seipsum quodammodo deificat, dum seipsum praefert Deo, & est idololatria sui ipsius, & idolum seipsum colens. Item sicut dicit Gregorius. cum omnia vitia fugiant a Deo sola superbia se opponit Deo: vnde Iob. 15. legitur de superbo: Tendet aduersus eum manu suam, & contra omnipotentem roboratus est. Cucurrit aduersus Deum erecto collo, & pingui ceruice armatus. ubi dicitur gl. Contra Deum manu tendere, est in operatione praua, despectus eius iudicis perseuerare. Contra Deum roboratur quod prosperari in sua mala actione permittitur. Erecto collo aduersus Deum currit, dum qui creatori displicet cum audacia perpetrat. Pinguis ceruix, est opulenta superbia affluentibus rebus. Sicut amplius displicet alieni principi, & mai-

rem

re contumelia reputat, quoniam ab eo quod minoris potentiae, & nobilitatis est, ipsius depradatur castrum, in quo est ipse plenus qui si depradetur alia castra, vel rapiat ea quae ipsi principi appropriata sunt, ut proprium equum, vel proprias vestes: sic contumelia quam infert Deo superbia magis displicet ei, quam contumelia illa quam infert cupiditas vel aliud vitium. Alia enim vitia Deum fugiunt conuertendo se ad creaturam aliam: ut cupiditas ad aurum, & argentum, luxuria praecipue ad delectationes quae sunt finis tactu: sed superbia vult usurpare sibi quod Dei est, scilicet dominari, & praesse hominibus. Sicut non est muris pesse vel dominari aliis muribus, nec non est hominis pesse vel dominari aliis hominibus. Vnde Seneca: Si videris murem dominari velle ceteris muribus, numquid risum teneas? Superbus peccat directe in Deum & hoc multipliciter: Deus enim ad creaturas comparatur, ut principium & ut finis. Est enim & ut legitur Apocalypsi primo: Est et Dominus vnde David. Qui ascendit super occasum, Dominus nomen illi. Ille qui habet potestatem super mortem, scilicet qui potest restaurare qui pereit vere Dominus est. vnde saepe dicitur in veteri lege, Ego sum dominus Deus, Hoc est nomen meum. Largitor est omnium honorum est. Superbus peccat in Deum, inquantum Deum principium est, dum opera quorum Deus principium est sibi attribuit, non attendens illud verbum Ioannis octauo. Ego principium, qui & loquor vobis. Hoc modo peccauerunt in Deum philosophi, qui dixerunt. Lingua nostra magnificabimus, & labia nostra a nobis sunt. Peccant et superbi in Deum inquantum est finis, dum omnia opera sua faciunt ut videantur ab hominibus, ut legitur Matthaei vigesimo tertio. In Deum verum inquantum ipse est Dominus peccant, dum in se & in rebus suis volunt habere dominum, ubi deberent habere dispensationem solum. Sic peccabant illi qui dicebant. Quis noster Dominus est? In Deum vero, inquantum ipse est largitor, peccant, quoniam per dona Dei impugnant eum, accipientes materiam superbiendi, & Deum contemnendi vnde debebant sumere materiam seruiendi ei humiliter & deuote. Peccant etiam in Deum inquantum ipse largitor est, dum dant ad voluntatem suam quod dispensare debuerunt secundum voluntatem Dei.

Quomodo se habeat Deus ad superbum. Caput VI.

ISO qualiter superbus se habeat ad Deum, videndum est quomodo Deus se habeat ad superbum. Notandum ergo quod Deus vilipendit superbum & detestatur, odit & abominatur. Ad primum pertinet illud Gregorii: Quanto coram hominibus gloriosior, tanto coram Deo, & angelis

gelis suis eris vilior. Signū huius contemptus est hoc, quod Deus superbum deponit, & pauperes & humiles exaltat loco eius. Vnde beata virgo. Deposuit potentes de sede, & exaltavit humiles. & Ecclesiast. decimo. Sedes ducum superbiorum euerit Dominus, & sedere facit mites pro eis. Præterea, vilibus impugnat Deus superbos ad eorum ignominiam. Vnde Augustinus. Potuisset Deus urbis, & leonibus domuisse superbum populum: sed rauas, & muscas immisit, ut rebus vilissimis domaretur humana superbia. Vilibus etiam curat eos. Quandoque enim permittit Deos superbos cadere in aliud quod turpe peccatum, ut turpitudine illius peccati curetur superbia. Vnde Gregor. Qui se de virtutibus extoluit, ad humilitatem per vitium redit, qui acceptis virtutibus se extollit, non gladio, sed medicamento sibi vulnus facit, quia ergo de medicamento vulnera facimus, facit ille de vulnere medicamentum, ut qui de virtute percutietur, de vitio curetur. Ad quod possumus referre illud quod legitur Ios. 2. Ascendet fortior eius, & ascendet putredo eius: quia superbi egit. Permittit enim Dominus aliquem diffanari super aliquo peccato, ut superbia eius humilietur. Quod autem Dominus superbum detestatur, habetur Amos 6. vbi legitur. Intrauit Dominus Deus in anima sua, dicit Dominus exercituum, Ego detestor superbiam Iacob, & Prou. 8. Arrogantiam, & superbiam, & viā prauam, & os bilingue detestor. De odio vero quod habet Deus ad superbū, habetur Prou. 6. vbi sic legitur. Sex sunt quæ odit Deus, & septimum detestatur anima eius, Oculos sublimes: id est superbiam oculorum. Et Ecclesiast. 10. Odibilis est coram Deo, & hominibus superbia. Merito superbia est Deo odibilis & homini, quia Deo, & hominibus est iniuriosa. Deo, quia sibi usurpat quod est eius: scilicet dominium. Homini vero, quia vult eum sibi subicere, quem natura ei coegauit. Vitium superbiæ adeo est odibile quod etiam a suis odio habetur. Vnus enim superbus odit alium superbum, & eius superbiam: quum tamen duo superbi velut duo fratres sint in hoc vitio eiusdem patris filii, scilicet diaboli. Vnde in superbo videtur falsum esse quod legitur Eccle. 13. Omnis homo simili suo sociabitur. Et illud etiam quod legitur eiusdem 27. Volatile ad sibi similia continetur. Vnus enim superbus non amat societatem alterius. Humilem vero ferè omnes diligunt, tanquam rem quæ omnibus se subdit. Et quia dum se sub aliis humiliat, quodammodo eos exaltat. Superbus verè in hoc quod se supra alios exaltat, quodammodo alios deprimit, & ideo intolerabilis est eis. Vnde Philosophus. Habet mens nostra sublime quoddam,

&

& erectum, & impatiens superioris. Seneca: Natura contumax est animus humanus, & in contrarium atque arduum nitens.

De signis specialis odii quod habet Deus ad superbum.

Multa autē signa odii specialis sunt quæ habet Deus ad vitium superbiæ. Primum signum est hoc, quod in presenti adnihilat eos. Vnde Eccle. 10. Perdidit Deus memoriam superbiorum, & ibidem: Radices gentium superbarum arefecit. Et in Psalm. Vidi impium superexaltatum, & eleuatum sicut cedros Libani: & transiit, & ecce non erat: quæsiui eum, & non est inuentus locus eius. Signum etiam huius odii est hoc, quod Deus auxilium ab eis subtrahit. Vnde vitium superbiæ specialiter dicitur auferre Deum homini, quia Deus superbum non iuuat: ideo dicit magister Hugo de sancto Victore. Superbia auferit mihi, Deum inuidia proximum, ita meipsum. E contrario humilitas Deum habet paratum sibi ferre auxilium. Cuius causa est hæc: quia humilitas totam gloriam Deo attribuit: & ideo per consequens totum pondus laboris & prælij in eum ponit. Eiusdem enim gloria est pugna, dicit David: Dominus virtutum ipse est rex gloriæ Humilis habet Deum vt regē gloriæ, quia gloriam ei reddit. Ideo Dominus se habet ad eum vt Dominus virtutum: quia per eum virtutē operatur. Superbus verò se regem gloriæ constituit: & ideo Deus ei renuit esse Dominus Virtutum. Non solum Deus superbo auxilium subtrahit, imò etiam superbis resistit, humilibus verò dat gratiam. Sicut natura nihil vacuum esse patitur quin repleat illud: sic gratia non patitur vacuum humilitatis quin repleat illud. Si superbus sibi relinquere vellet nec a Deo iuaretur, nec ei resisteretur, ipse non posset ascendere cælum: quanto minus cum Deus ei resistat? Nec tamen miremur si Dominus superbum sinat ascendere ad aliquam dignitatem. Tollitur enim in altum vt lapsu grauiore ruat. Signū etiam huius odii est hoc, quod vterque aduentus Domini contra superbiam est specialiter. In primo aduentu venit ipse vt medicus omnium, leniter sanans superbiam, exemplo humilitatis suæ. Vnde Gregorius: Propter magnum peccatum superbiæ Deus humilis venit. Iste ingens morbus animarum omnipotentem medicum de cælo deduxit, vsque ad formam serui humiliavit, contumeliis egit, ligno suspēdit, vt salute tantæ medicinæ curetur hic tumor. Iam tandem erubescat homo esse superbus, propter quē factus est humilis Deus. Secundus etiam aduentus erit contra superbiam non sanandam, sed puniendam. Vnde Esa. 2. Dies Domini exercituum super omnem superbum & excelsum, & super omnem arrogantē, & humiliabitur.

T O M V S II

tur. Signum etiā huius odij est hoc, quod Dominus tot comminationes facit superbiæ. Vnde Mich. 1. Calcabit Dominus super excelsa terræ & Esa. 28. Vē corone superbię. Et in eodem: Conculcabitur corona superbię. Et Iere. 50. Ecce ego ad te superbe, dicit Dñs Deus exercituum: quia venit dies tua. tēpus visitationis tuæ. Et cadet superbus, & corruet, & non erit qui suscitaret eum. Itē libro eiusdem: Ecce ego ad te mons pestifer, qui corrumpis totam terram, extendam manum meam super te. & Abdia. 1. Si exaltatus fueris vt aquila, & inter sydera posueris nidum tuum, inde extraham te, dicit Dominus. Et Iob vigesimo. Si ascenderit in cælum superbia eius, & caput eius nubes tetigerit, quasi sterquilium in fine perdetur. Et Amos 6. Iurauit Dominus in superbia Iacob: si oblitus fuero vsque in finem omnia opera eorum. Signum etiā huius specialis odij est hoc, quod Dominus minus misericorditer puniet superbos, quā alios peccatores. Vnde in Psalm. Retribuet Dñs abundanter facientibus superbiam. & sapien. 5. Exiguo conceditur misericordia, potentes autē potenter tormenta patient. Et ibide: Fortioribus fortior instat cruciatio. Signū ē huius specialis odij est hoc, quod superbos qui inferiores suos opprimunt, facit Dñs à suis opprimi superioribus. Vñ ecclesiast. 11. Multi potentes oppressi valde, & gloriosi traditi sunt in manus a terorum.

Deuodecim exempla Sacre scripturæ, quibus ostenditur quod Deus multum odiat superbum,

Ad ostensionem etiā huius odij valere possunt exempla personarū quæ leguntur in Sacra scriptura deiectione propter suam superbiam. De quibus exemplis sufficiat ponere deuodecim. Primum exemplum est in Lucifero, de cuius deiectione sic habetur Esa. 14. Quomodo cecidisti Lucifer qui mane oriebaris? Et Lucę decimo: Videbam satanam quasi fulgur de cælo cadentem. Ad eod autem deiectus est Lucifer propter superbiam suam, vt cum esset angelus, factus est diabolus: cum esset nobilissima creatura, factus est sanguifuga, sanguinem peccati semper sugens. Prouerborum trigesimo: sanguifugæ duæ sunt filię dicentes, Affer, affer. De cælo precipitatus est in abyssum, & de primo ordine creaturarū positus est in nouissimo. Secundum exemplum est in hoīe, qui voluit esse sciens vt Deus, & insciens factus est vt pecus. Vnde Bernardus: Puto iumenta dicerent, si loqui fas esset, Ecce Adam factus est quasi vnus ex nobis. Et David: Homo cum in honore esset, nō intellexit: comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Tertium exemplum est in Saule, qui cum humilis esset.

DE SUPERBIA.

in regem sublimatus est. 1. Reg. 15. Nonne cum paruulus es: in oculis tuis, caput in tribus Israel factus es? superbus autem factus, à regno deiectus es? Vnde subditur ibidem: Quia proiecit sermonem Domini, proiecit te Deus ne sis rex super Israel. Quartum exemplum in Roboam filio Salomonis. De cuius superbia legitur tertio Regum duodecimo: Minimus digitus meus grossior est dorso patris mei. Pater meus aggrauauit iugum vestrum, ego autē addam iugo vestro. Pater meus cecidit vos flagellis, ego autē cedam vos scorpionibus. Est autem scorpio rubus cum aculeis, vel flagellum virgarum nodosum, vel scutica habens in summitate glandes plumbeas. De humilatione verò Roboam, subditur ibidem: Misit enim rex Aduram, qui erat super tributa, ad populū post responsionem istā: & lapidauit eum omnis Israel, & mortuus est. Et rex Roboam festinus ascendit currum, & fugit in Ierusalē, recessitque Israel à domo David vsque in presentem diē. Quintum exemplum est de Sennacherib. De cuius superbia legitur Esa. 37. Superbia tua ascendit vsque ad aures meas. Ponam ergo circulum in naribus tuis, & frænū in labijs tuis, & reducam te in viā per quam venisti. Es subditur ibidem de eius deiectione: Egressus autem angelus Domini percussit in castris Assyriorum centum LXXXV. millia. Et cū adoraret in templo Deum suum, filii eius percuferunt eum gladio. Sextum exemplum est in Nabuchodonosor. De cuius deiectione, sic legitur Dan. 5. Quando eleuatum est cor eius, & spiritus eius obfirmatus est ad superbiam, depositus est de folio regni sui, & gloria eius ablata est à filiis hominum.

Septimum exemplum est in Holoferne & exercitu cui præerat. De cuius superbia legitur Iudith. 6. Factum est autem cū cecisset loqui Achor, indignatus Holofernes dixit ad eum: Quoniam prophetaisti nobis, dicens, quod gens Israel defendatur à Deo suo. vt ostendam tibi quod non est Deus nisi Nabuchodonosor, cum percuferimus eos quasi hominem vnum, tunc, & ipse cum eis Assyriorum gladio intelibis. De superbia verò exercitus sic legitur Iudith. 14. Excitate illum, quoniam mures progressi de cauernis suis, ausi sunt prouocare nos ad prælium. Præ magnitudine superbiæ Iudeos mures vocabat. De deiectione eorum legitur Iudith. 15. Cū omnis exercitus decollatum Holofernem audisset, fugit mens & consilium ab eis. Solo timore, & metu agitati, fugæ presidium sumpti, ita vt nullus loqueretur proximo suo. Octauum exemplum est de Aman. De eius superbia legitur Esth. 4. Cū vidisset Mardocheum sedentem ante fores palatii, & non solum nō

T O M V S I I.

assurrexisse sibi, sed nec motum quidē de loco suo, indignatus est valde. De deiectione vero eius legit in fine eiusdē capituli: Suspēsus est itaq; Aman in patibulo q̄ parauerat Mardocheo. ¶ Nonum exēplū est in Antiocho. De cuius superbia legit 2. Mach. 9. Locutus est superbē Antiochus se venturū Ierosolimā, & congerie sepulchri Iudxorū eā facturum. Et subdit de eius deiectione. Ut finiuit hunc sermonē, apprehendit eū dolor dirus viscerum. Et iterum q̄bulā interpositis: Is qui sibi videbat fluctibus maris imperare, suā prā humanū modū superbia impletus, montiū altitudines in state ra appendēs, mox humiliatus ad terrā in gestatorio portabat, &c. ¶ Decimum exēplum est in Iudaico populo, qui p̄ superbia reputabat gentile populum, quasi stilla situla. vñ Eisaia 40. Ecce gentes quasi stilla situla, & quasi momentum staterā reputatē sunt. & tamen Deus gentilem populum, populo Iudaico superbo prætulit. ¶ Undecimum exēplum est in superbo Phariseo, qui non erat sicut ceteri hominū, ut ipse dicit Luc. 18. Sed ipsa veritas publicanum pœnitentem ei prætulit dicens: Descendit hic iustificatus in domum suam ab illo: ut ibidem habetur. ¶ Duodecimum exēplū est in Petro, qui prā ceteris præsumpsit, dicens. Et si oēs scandalizati fuerint in te, ego non scandalizabor. Ut legitur Mathaei vigesimo sexto: Et vilis ceteris cecidit: cum ad vocem ancillę negauit. ut legitur eodem capitulo. ¶ Ad ostensionem autem huius odii valere potest illud Psal. Oculos superborum humiliabis. & illud. Dñs concidet ceruices peccatorum. Porius dicit ceruices, q̄ manus, & pedes, quia in ceruice penditur specialiter superbia. Ad idem valet quod legitur Numeri 15. Anima quę per superbiam aliquid commiserit, siue ciuis ille sit, siue peregrinus: quoniā aduersus Dominum rebellis fuit, peribit de populo suo. Vnde Dominus peccatum per superbiam commissum, tanquam valde exosum morte putantia verō peccata per oblationem pręcipit expiari.

De diuturnitate huius odii.

Odium verō illud quod est Dei ad superbiam, quasi inueteratum est. Incepit enim quam citō superbia incepit. Vnde Iudith. 9. Superbi verō ab initio non placuerunt tibi: sed humilium & mansuetorum placuit tibi deprecatio. Causa verō huius odii in magna parte parere potest per ea quę dicta sunt prius, vbi ostensum est qualiter se habeat superbia ad Deum.

De causis quare superbia ita exosa sit Deo.

Potest tamen adhuc idem ostendi aliis rationibus. Vnde notandum est quod peccatum superbię iō est ita exosum Deo, quia cum

D E S V P E R B I A.

155

eum exhereditat inquit in se est. Dominium autem quod habet Deus in creaturis, vsurpat superbus sibi. Præter hæc non erubescit superbus de peccato suo. Impudētia vero peccatoris multum Deo displicet. Vnde Bernardus. Quātū displicet Deo impudētia peccatoris, tantum placet Deo erubescētia pœnitentis. Item alij peccatores ex peccatis suis humiliantur, superbus vero non, quare multum displicet Deo. Vnde Augustinus. Nil aliud adeo Deo displicet, sicut ceruix erecta post peccatum. Superbus etiam Deum multū contemnit, quia vanitates ei proponit. Item maximū peccatum est superbia. Sic enim vocat ur in Psal. vbi dicitur. Et emundabor à delicto maximo, & Iob 39 vbi sic legit. Si osculatus sum manū meā, qđ est iniquitas maxima. Præterea hō multa hēt dehortātia à superbia, & iōmagis displicet Deo superbia in hōie, quātū ad hanc conditionē, quam in diabolo. Quis em̄ nesciāt tolerabiliōrē esse supbiā in diuite, quā in paupere. Hō quasi pauper creatura est respectū angelī. Vnde Ecclesiastic. vigesimo quinto, Tres species odiuit anima mea, & aggrauor valde eorum animæ. Pauperem superbū, mendacem diuitem, & senem fatuum & insensatum. Pauper homo est ex parte corporis, immo & pauperissimus. Oportet enim eum mendicare victum & vestitum à ceteris creaturis. Quis iuxta verbū Augustini, mandatum euāgelicū implens, de duabus tunicis dat vnā non habenti. Etiam ab herbis mendicat vestimentum suum homo ut patet in vestibus lineis: vnde multum displicet Deo, si hō ex parte corporis ex quo ita pauper est, superbiat. Diues potest hic dici spiritus mendax, cuius mendacium multum displicet Deo; ut cum dicit se a corpore vincī, nec posse contineri: cū tamen Dominus melius sciat potestatem eius qui ei corpus subdidit, & continentiam ei pręcepit. Senex fatuus & insensatus est mundus iste, qui quanto amplius senescit, magis diligit vanitates, & puerilitates, & magis decipitur mendaciis rerum temporalium, licet in finitis vicibus mendacia eorum expertus sit. Quasi contra naturā videtur esse peccatum superbię in homine, pręcipue ex parte corporis. vnde Ecclesiastic. decimo. Non est creata in hominibus superbia. Hieronymus. Quomodo supbiat qui semper secum sententiam portat? Mirum est quomodo homo superbit, cum corpus suū, quod est nobilissimum membrum eius, super stercore iaceat: & licet in homine superbia multum displiceat, pręcipue tamen in Christianis, qui in ipso ingressu Christianę religionis abrenuntiant specialiter superbię, cum dicunt? Abrenuntio satanę & omnibus pompis eius. Præuidebat Spiritus sanctus quod multi

T O M V S I I

Christiani qui alijs peccatis renūciarent, pōpā supbia retinere vel
se video ordinavit ut spūaliter psterent hāc abrenūciationē. Præ-
terea Dñs eccle Chrs, seruus esse hominū voluit. Humiliavit. n. se
vsq; ad abluionē pedū. vñ in nullo Chriano locus supbia relin-
det. Inordinatū verò valde est qd seruus velit esse dñs cum dñs effi-
ciat seruus. Ioānis decimotertio. Si ego lauaui pedes vestros dñs,
& magister, & vos debetis alter alterius lauare pedes, & Matthēi de
cimoexto: Nō est discipul⁹ sup magistrū, nec seruus sup dñm suū.
Vñ q primus est in eccle, s. dñs papa, seruū seruorū se vocat, & p
pter hāc & multa alia habet Deus speciale odiū contra superbiam
pæcipue in Christianis. vide in principio huius capituli.

De abominatione superbia.

Sequitur de abominatione superbia. De qua Prouerbiortū deci-
moexto: Abominatio Dñi ē omnis arrogans, & Luca decimo
quinto. Quod altum est hominibus, abominatio est apud Deum.

Quod superbia hominem inflet, infelicem reddat, arefaciat,
& bona eius consumat. Cap. VII.

EQ V I T V R videre quō se habeat superbia ad
ppriū subiectū. Vñ notādū est qd supbia inflat ho-
minē. De qua inflatiōne legit Sapiē. 4. Distrūpat
dñs illos inflatos. Et Apost. 1. ad Cor. 8. Scientia in-
flat, charitas autē ædificat. Reddit ēr hominē val-
de infelicē, Cōsistit autē infelicitas superbi in his o-
cto. Primo de bono semine parua mellē colligit: qd semē me-
lius est q grā Dei. Ex hoc semine orit ei vitium supbia. Ipse colligit
de vite spinas, & de tribulis ficus. Supbia est quasi mōstrū, q qñq;
ex suo ptrario nascit. Nūquid nō mōstruosum esset, si ex muliere
būfo nasceretur? Sic mōstruosum est qd ex aliqua grā a Deo data
hō superbus efficiat. Secūdo bona ei mala sunt & sicut de viro iusto
legit qd nōx sicut dies ei illuminabit ita ptrario dici pōt. q super-
bo dies i noctē vertitur, & lumē eius in tenebras. unde Matth. sex-
to: Si ergo lumē, q in te est tenebræ sunt, ipse tenebræ quantæ erūt
Tūc lumē tenebræ sunt cum opera de genere bonorum mala sunt
eo qd sunt propter vanam gloriā, vel alia mala intentione. Tercio
superbus de vita morit, de sanitate egrotat, de medicamine in-
terficitur. Vnde Greg. Qui de virtutibus se extollit, non gladio, sed
medicamine se interficit. Superbus de hoc qd se uiuere credit & sa-
nū esse supbit & sic ex sanitate infinitatē recipit, & ex vita moritur.
Quarto superbus ab eo quē vincit vincit, & quasi de ictu suo cor-
ruit.

D E S V P E R B I A.

156

ruit. vnde Gregorius: Difficile ē quidē valde vitare peccatū q ex vi-
doria victorū nascit. Quinto superbus a mortuo occidit, vnde su-
per illud primo Machab. vndecimo, vbi Eleazar elephantē legit oc-
cidisse, dicit Greg. sub hoste quē occidit morit, q de culpa, q supat,
eleuat. Sexto superbus sua pretiosa viliter vendit, dñ pro laude
ve gloria humana se & sua cōsumit. Vñ Gregori⁹. Valde bona sua
diudicat q ad mercedē eorū sufficere fauores humanos putat. Idē
Ci. p recto opere laus transitoria qrit, res æterna retributione di-
gra p vili pūo venundat. Septimo, superbus vilia charē emit, dñ
p vto supbia regnū celorū amittit. De hoc vento dicit Aug⁹.
Qui nō tūmet vento superbia, nō cremabit igne gehennæ. Octa-
uo infelix est supbus, quia ignominosē a modico vto deiciat. Vñ
Io. vigesimo: Toller eū vētus vrēs, & auferet eū turbo de loco suo.
Vēus oīa vrens est supbia. Itē superbia facit hominē, & oīa bona
quæ in homine sunt: & quā pparat cum infernali incendio. Vñ
Ecclesiast. 6. Nō te extollas in cognitione aīæ tuæ velut taurus, ne
forē elidatur virtus tua p stultitiā, & folia tua comedat & fructus
tuos perdat, & relinquare velut lignū aridū in eremo. Ex elatione
qñq; eliditur virtus corporis: qā hō elatus psumit qñq; opus qd
supra vires suas est: vñ rupturā qñq; incurrit, vel debilitatē tantam
qd inutilis efficiat. Sed frequētius virtus animi elidit per elationē.
Debiōrē enim inuenit se homo saxe, postq se de aliquo opere ex-
tulit. Exemplū habemus de hoc in Petro Matthæi 26. q se extulit
super alios apostolos, dicens. Et si omnes scādalizati fuerint in te,
ego non scādalizabor. Sed non multo post valde debilem se in-
uenit, & habetur ex eodem capitulo. Superbia etiam folia, & fru-
ctus comedit, dum quo ad meritum verba & opera hominis con-
sumit. Ipsa est quæ hominem, & bona hominis quasi impercepti-
biliter occidit, vnde Iob 18. Consumat brachia illius primoge-
nita mors, Gloss. Primogenita mors est superbia initium omnis
peccati.

Quod superbia hominem decipiat, excæcet, & in-
fatuet. Cap. VIII.

TE M superbia hominem decipit, & excæcat, & in-
fatuet. De primo dicit Augustinus. Superbia mere-
tur illud. Vnde omnes hereses & omnes alij picu-
losi errores ex superbia proueniunt. Vnde super il-
lud Ieremiæ quadragesimo. Arrogantia tua & sup-
bia cordis tui decipit tē, dicit Gloss. Omnes hære-
ticæ

ticus arrogans, quia superbia facit hæreticum, non ignorantia. Ad secundum pertinet illud Apocalyp. tertio. Dicit quia diues sum, & locuples, & nullius ego, & nescis quia tu miser, & miserabilis & c. Ioan. 9. In iudiciu ego in hunc mundu veni, ut qui non vident videant, & qui vident cæci fiant. Super illud, qui non vident dicit gloss. inter liti. humiles cæci. Et super illud, Qui vident cæci fiant, dicit alia gloss. interlinear. Superbi sapientes. Humiles ergo cæci illuminantur: superbi sapientes excæcant. Ad tertium pertinet illud Bernard. On nis superbia stulta: quamuis non omnis stultitia superbia, & illud ad Roman. 3. dicentes se esse sapientes, stulti facti sunt, & dicit Augustinus. Si dicendo te sapientem stultus factus es, dic te esse stultum & sapiens fies. Idem: Qui sibi placet, stulto placet: superbus sibi perceret. Vnde consequens est, ut ipse sit stultus. Nec est parua stultitia ista quod sibi placet, quoniam ipse Deo, angelis & hominibus displiceat. Item legitur Prover. 11. Vbi humilitas, ibi sapientia: ergo e contrario, Vbi superbia, ibi stultitia. Et hoc manifestari potest in tribus speciebus superbiæ, scilicet præsumptione, & arrogantia, & appetitu excellentiæ. Quod præsumptio stulta sit patet quoniam supra vires suas præsumat. vnde illud Iere. 48. Audiui mus superbiā Moab, superbus est valde sublimitatem eius, & arrogantiam, & superbiam & altitudinem cordis illius. Ego scio ait Dominus, iactantiam eius, & arrogantiam, quod non sit iuxta eam virtus eius. & Hieronymus, Superbia plus audet quam possit. De appetitu excellentiæ & arrogantia, legitur Prover. 21. Superbus, & arrogans vocatur indoctus. Superbus hic sumitur pro illo qui appetit esse super alios: arrogans est ille qui sibi falso attribuit quod non habet, ideo vocatur indoctus: & de arrogante est hoc planum, cum arrogantia videatur esse quidam error. De appetente vero propria excellentia quomodo ipse stultus sit, inferius patebit. Signum vero, quod superbus stultus sit, & cæcis, potest esse hoc, quod seipsum non agnoscit. Nescit enim se hominem esse, id est, de humo. Si enim de humo se esse veraciter cognosceret, nouissimum locum contenderet tenere, ad similitudinem terræ, & humilis esset vnde rogat Psalm. Sciant gentes, quoniam homines sumus. Signum etiam cæcitatæ est hoc, quod superbia nescit discernere inter aliquid & nihil, putans se aliquid magnum esse, cum nihil sit in valore, iuxta verbum Apostoli dicentis ad Galath. 6. Qui putat se aliquid esse, cum nihil sit ipse se seducit.

De quinque modis quibus superbis hominem infatuat.

Infatuat autem hominem superbia quinque modis. Primo ad modum ebrietatis, vnde Habacuc secundo: Quomodo vinum potan-

potantem decipit, sic erit vir superbus. Vinum hoc modo decipit potantem. Ingredditur enim blande, ut legitur Prover. 23. postquam verò receptum est incommensuratur, ipsum dominatur in homine & facit eum fatuè credere, & fatuè loqui, sic postquam superbus recipit excellentiam ex affectu per amorem, ipse postea eam de facili recipit in intellectu. ut alta de se credat: & in ore, ut de se alta loquatur, & est velut ebrius. Alitudo enim quam appetit, facit eum fatuè credere, & fatuè loqui: exemplum habemus de hoc Esaiæ de cimo quarto in Lucifero dicente: Similis ero altissimo, quod non dixisset, nisi amore illius altitudinis ebrius fuisset: cum certum sit illud quod dicitur per superlatiōem uni soli conuenire. Secundo infatuat superbiam eo modo, quo inflatio faciei solet ipsum vinum impedire. Superbia enim est inflatio faciei interioris. vnde Iob. Operuit faciem eius crassitudo. & Augustinus: Facies mea inflata non sinebat me videre. Tertio modo aufert superbia sensum homini, eo modo, quo phrenesia vel paralyticus, quæ valde magna solet hominem sensum auferre. Ad primum pertinet, quod dicit Gregorius loquens de illo verbo Lucæ septimo: Videns autem hoc phariseus, quod vocauerat eum, ait intra se. Hic si esset propheta, sciret utique quæ & qualis est mulier quæ tangit eum. Inter duos egros medicus aderat, sed vnus æger in febre integrum sensum tenebat: alter vero in febre & sensum perdiderat mentis. In egritudine sensum perdidit, quia hoc ipsum quod longe esset à salute, ignorabat. Nec solus velut phreneticus, est superbus, sed etiam velut paralyticus. Cum enim humilitas sensus sit propria paupertatis, superbia est insensibilitas propria paupertatis. Vnde velut quædam paralyticus est. Quarto modo infatuat superbia hominem, quia facit eum alta solum respicere, ex quo enim homo alta amat, ipse ad alta oculos habet: quia ubi amor, ibi oculus. Vnde prouerbiorum sexto: Sex sunt quæ odit Deus, & septimū detestatur anima illius. Oculos sublimes, & c. Vnde superbus, quæ sunt infirma in se & infima non videt. Quinto modo infatuat superbia hominem: quia est velut moles scli iustitiæ opposita, non permittens lumen ipsius ad superbiam uenire. Vnde Matthæi. 23. Abscondisti hæc à sapientibus, & reuelasti ea paruulis. & Gregorius dicit de superbis. Tanto à Dei lumine longius, quanto apud se humiles non sunt.

De stultitijs quibus laborat superbus.

Nec sola una stultitia laborat superbus, sed multis: quarum. 12. ponere sufficit. Est autem prima stultitia superbi, quod ipse vult altum edificium constituere, & absque fundamento, ideo certus

certus potest esse de ruina sui edificiij. Vñ dicit Greg. de superbo. Soli ruinæ crescit, quod ædificat, quia ante molē fabricæ fundamēta humilitatis non parat. Prouerbiorum decimoseptimo. Qui altam facit domū suā, quærīt ruinā. Aug. Magnus esse vis, à minimo incipe. Cogitas magnam fabricā cōstruere celsitudinis, de fundamento cogita humilitatis. Quanto altius erigitur ædificium, tā eo altius foditur fundamentū. Quo superuenturū est cacumen ēdificij? Ecce dico vsq; ad cōspectū Dei. Qualiter aut aliquis fundamētum debeat facere, habetur Esa. 2. vbi legitur. Abscondere in fossa humo, ad literā, fundamentū, in terra absconditur. Et sapiens vitā suā abscondit, præcipuē in principio. Vnde Prouer. 10. Iustus quasi fundamētum sempiternum. Istam stultitiā superbi, ostēdit Aug. alijs verbis dicens. Arborē attendite: figit radicē in humili, vt verticē tēdat ad cōlū. Sine humilitate vis excelsa apprehēdere, sine radice aurā petis, ruina est illud nō incrementū. ¶ Secūda stultitiā superbi est, q̄ ipse appetit exaltationē quæ sit ad maiorem eius præcipationem. Legitur Luc. 4. quod quum Dominus venisset Nazaret, & dixisset prophetiā illam, Spiritus Domini super me, &c. hodie esse impletam in auribus eorum, ipsi duxerunt eum ad supercilii montis, super quem ciuitas eorum erat ædificata, vt præciperent eum. Nunquid ista exaltatio bona erat, & appetenda Domino, quæ fiebat ad eius præcipationem? Talis est exaltatio ipsius superbi. Tollitur enim in altum, vt lapsu grauiore ruat. Diabolus facit sicut cornix, quæ eleuat nucem in altum, & permittit eam cadere, vt comminatur, & statim descēdit, & comminutam comedit. Sic diabolus quando in statu humili nō potest aliquem frangere, procurat vt eleuetur ad aliquam dignitatem, & deinde vt de ipsa cadat, vel in futuro in infernum, vel etiam in præsentī per depositionem: & tunc confractum deuorat, vel ad pœnam æternam ducit, quia cadit in odium vel inuidiam erga eum, qui sibi succedit. Ad istā confractionem potest referri illud Iob 39. Eleuasti me, & quasi super ventum tollens allisti me validē. De præcipitio superbiæ, dicit Bernard. loquens ad superbū. Paulatim, & quasi per gradus ascēdis, sed non paulatim descēdes, sed tanquam fulgur in spiritu vehementi. Et cum LXXII. discipuli dicerent Domino, Domine etiam dæmonia subiiciuntur nobis in nomine tuo, ipse ait illis: Vt debam satanam sicut fulgur de cœlo cadentem insinuās eis, quod qui ad modum satanę superbiunt, ad modum eius præcitantur. Ad illud præcipitium pertinet illud Iob 33. Eleuati sunt ad modicum, & non subsistent. Et hoc quod legitur Matthæi 4. quod quum

Domini

Dominus esset super pinnaculum templi, ausus est diabolus ei persuadere præcipitium, dicens: Si filius Dei es, mitte te deorsum. Fiduciam autem accepit diabolus ex hoc, quod multos in altitudine positos præcipitauerat. Ad idem etiā pertinet illud Lucę 18. Omnis qui se exaltat, humiliabitur, &c. Sæpe enim in præsentī hoc accidit. Cuius rationem insinuat nobis Sapiens, dicens: Abiectos & submittentē se libenter alleuamus, quia hoc facere tanquam maiores videmur. At qui se supra modum extulit, premere ac deprimere videtur: nec tam se maiorem quam ceteros minores facere: & ideo alij libenter eum humiliant. In futuro etiam qui se exaltat, humiliabitur. Est enim ex violentia quod superbus in alto est, cum locus eius proprius infernus sit. Smiliter quasi ex violentia est, q̄ humilis est in loco infimo, cum dignus sit regno æterno. Vnde cessante violentia superbus descēdet in infernum, & humilis aduolabit in cælum. Sic sit de superbo sicut de vase quod cōfringi debet, quod eleuatur, vt perfectius frangatur. Vnde Prouer. 16. Ante ruinā exaltatur cor. Et etiam quique non expectat Dominus, quod superbus in dignitate, quam appetit, eleuatus sit, dum in ipso ascensu est, Dominus eum deijcit. Vnde in Psal. Deiecisti eos dum alleuarentur.

Quā mōs superbiæ sit locus infelicissimus, quadrupliciter ostēdit. Tertia stultitiā est, quod ipse elegit mansionem suam in loco infelicissimo. Locus infelicissimus est mons superbiæ, quadruplici ratione. ¶ Prima ratio est, quod bonæ conditiones, quæ solent esse in cæteris montibus, ibi desunt. Cæteri montes cœlo sunt proximiores alijs locis: sed mons superbiæ remotissimus est à cœlo. Maximē enim distat ab humilitate, cum superbiā & humilitas sint contraria. Contraria autem à se maximē distant. In cœlū autem non fit uia, nisi per humilitatem. Vnde Matthæi 18. Nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut paruuli, non intrabitis in regnum cœlorum. Et Apocal. 3. dicit dominus humili. Ecce dedi coram te ostium apertum, quod nemo poterit claudere, quia modicam habes virtutem: id est, humilitatem. Sic e contrario dicere potest superbo: Ecce dedi coram te ostium clausum, quod nemo poterit aperire: quia maximum habes vitium, scilicet superbiā. Montes etiam fortiores solent esse cæteris locis, eo quod hostes non habeant de facili ad eos accessum. Sed ad montem superbiæ omnes hostes spirituales, & vitia, & dæmones facillimē accedunt. Vnde Ecclesiast. 10. legitur de superbia, Qui tennerit eam, adimplebitur maledictis, id est, vitijs. Item montes solent esse mundi, & san-

T O M V S II.

ai, quia ibi sordes confluere non possunt. Sed mons superbiæ im-
mundior est, & minus sanus cæteris locis, quasi enim contra natu-
ram ad eum sordes confluunt. Vnde quasi mons pestifer est: secun-
dum illud Ierem. 52. Ecce ego ad te mons pestifer, qui corrumpis
uniuersam terram. ¶ Secunda ratio est, quia fere omnia bona fu-
giunt montem superbiæ. Est enim mōs Gelboe, in quo nec ros nec
pluuia descendit. Si omnes montes qui sunt in circuitu eius visita-
ret Dominus, à monte tamen superbi transiret. Desuper non reci-
pit, mons iste, nec rorem gratiæ, neque pluuiam interioris doctri-
næ. Fluuius etiam humanæ doctrinæ non potest ad eum ascende-
re. Superbi enim impatientes sunt exauditionis vel correctionis.
Dux verò sunt causæ huius spiritualis siccitatis, quæ est in monte
superbiæ. Vna est hæc, quod mons iste situs est in lateribus aquilo-
nis: iuxta illud quod dicit primus superbus, Esa. 15. Sedebo in mō-
te testamenti in lateribus aquilonis. Ventus enim æquilo dissipat
pluuias: ut legitur Prouerbiarum 25. Alia causa est ipsa altitudo.
Aqua enim gratiæ vel doctrinæ confluit ad loca humilia. vnde in
Psalmist. Inter mediū montiū pertransibunt aquæ. ¶ Tertiā est,
quia bona quæ sunt monte isto, in periculo sunt. Vnde Sapiens.
Superbia oīa habet in periculo, humilitas in tuto. ¶ Quarta ratio
est, quia fere oīa mala accidunt in monte isto. Perflant ibi diuersa
genera ventorū, quia perflant altissima vèti. Corda èt corū, qui mor-
rantur in monte illo, congelantur. Vnde Eccl. 43. Frigidus ventus
aquilo flauit, & gelauit crystallus ab aqua. Flatus aquilonis intellē-
gitur suggestio diaboli. Ad quem flatum cōgelant corda superbo-
rū: & quia indurant, & quia sunt absq. dilectione Dei, & proximi.
In monte isto angelus factus est diabolus. Vnde Bernard. Quem se-
quimini miseri homines, quæ sequimini? An non videtis satanā tū
quā fulgur cadentem? Nonne iste est mons, in quē ascendit angelus,
& diabolus factus est? August. super Psalm. Superbia angelum fecit
diabolum, humilitas hominem Deum. In isto monte Saul damo-
niacus siue arreptitius factus est: vnde 1. Reg. 16. Ecce spiritus Dñi
malus exagitat te. In hoc èt monte Nabuchodonosor in bestia est
cōuersus, ut leo esset in posterioribus, bos in anterioribus, ad mi-
nus secundū quod sibi videbatur. Ista eadē hodie accidunt multis
in mōte superbiæ. Alij enim ibi diaboli efficiuntur, per inuidiam
ad modum diaboli gloriā alijs inuidentes. Alij arreptiti p. irā. Alij
verò boues, solū de pastu sui corporis curantes. Psalm. Mutauerūt
gloriā suā in similitudinē vituli comedētis fœnū. Alij verò leones,
p. cupiditatē, & rapinā. Prouerbio. 28. Leo rugiēs, & ursus elurēs
priu.

D E S V P E R B I A.

159

princeps impius super populū pauperem. ¶ Quarta stultitia super-
bi est, quum ipse possit descendere cum facilitate, & maxima vili-
tate, potius elegit ascendere cum magno damno, & cum magna dif-
ficultate. Bern. O abusus, o peruersitas filiorū Adam: quia cum ascē-
dere difficillimum sit, descendere autem facillimum, ipsi, & leuiter
ascendunt, & descendunt difficiliter parati ad honores, & celsitudi-
nes gradium ecclesiasticorū ipsi angelicis humeris formidandos.
Idem: Conatur quis montē potestatis ascendere, quantos, putas, cō-
tradictores habebis: quantos inueniet repulsores? obstacula quan-
ta, difficilē viā? Nec est ista stultitia superbi parua, quum potius
vult per arduam viam ire ad mortem suam, quam per humilem ad
vitam. Potius vult ascendendo ire ad suspēdium, q. descēdēdo ad re-
gnū æternū. ¶ Quinta est, quod ipse ad dignitatem tendit per in-
dignā, & ad dominationem per miserissimam seruitutem. De primo
dicit Seneca. Non sit tibi ambitio, quæ ad dignitatem nisi per indi-
gnitatem non adducet. Ad secundum pertinet hoc, q. diabolus quū
ostendisset Dño gloriā mundi, dixit ei: Hæc omnia tibi dabo si
cadens adoraueris me Matthæi 3. In quo facto insinuat, q. diabo-
lus eos qui appetunt dominationem, antequam eam obtineant, re-
digat in miseram seruitutē quæ enim miserior seruitus, q. seruitus
vitiū? Bernardus. An non seruus, cui dominatur iniquitas? Ita
& maxime nisi indignius iudices hominē tibi q. vitium domina-
ri. ¶ Sexta est, q. ipse tantum appetit exaltationem q. non videtur
curare qualis sit exaltatio illa: vtrum sit ad malum, vel ad bonum
suum. Interdum enim dominatur homo homini ad malum suum:
ut legitur Ecclesiast. 8.

¶ De sex speciebus exaltationis.

V T autem appareat quā sit stultitia hæc, sex species exaltatio-
nis ponemus. Quarū unica appetēda est. ¶ Prima est ad Dei
honorem, & ecclesiæ ædificationem, ut cū aliquis habens eminē-
tiā vitæ, ponit in eminētia dignitatis, ut sit quasi lucerna lucens ad
Dei gloriā, & proximorum exemplū. Vñ Lucæ 11. Nemo lucer-
nā accendit, & in abscondito ponit, nec sub modio, sed sup. candelabrum
ut qui ingrediuntur lumē videāt. Ad Philip. 1. Inter quos lucetis si-
cut luminaria in mundo. Et Matth. 5. Sic luceat lux vestra corā ho-
minibus, ut videāt opera vestra bona: & glorificēt Patrē vestrū qui
in celis est. ¶ Secūda est ad deiectionē seu precipitiū, de qua satis dictū
est prius: quā cōstat nō esse appetēdā. ¶ Tertiā est ad supplicium:
hoc modo exaltantur qui suspenduntur. Et talis est exaltatio su-
perbi. Ad hoc enim procurat diabolus, quod ipsi exaltentur, ut
amplius

T O M V S II.

amplius crucientur, & in presenti & in futuro. Ad primum pertinet illud Bernard. O ambitio ambientium crux, quomodo omnes torques, & omnibus places? Et illud quod Dominus coronam spinam habuit, Omnis enim corona spinea est, quia non habetur dignitas absque cruciati. De secundo, Sapient. 6. Potentes autem potenter tormenta patientur. **Quarta** est ad opprobrium. Talis est exaltatio facinorosorum qui ponuntur in pandulacro, vel in scala pro reatu facinorum suorum. Talis est exaltatio, cum aliquis in manifesto peccato existens praeficitur aliis, quanto enim in alio loco ponitur, tanto peccatum eius pluribus ostenditur, Vnde Seneca. Eorum qui in turba sunt qui non excedunt, latent virtutes: ut appareant, diu luctantur, & vitia tenebras habent: nostra facta dicta que, accipit rumor, & ideo nullis magis curandum est qualem famam habeant, qui qualem eumque habuerint, magnam habituri sunt. **Beatus** in lib. conf. Collata improbis dignitas, non modo non efficit dignos, sed potius prodit, & ostendit indignos. Quale est hoc ut ille qui mortuus est in peccato, non solum quadriduus, sed etiam quadragenarius, ut febre suo alios corrumpat. in alto loco velit poni, qui potius desiderare deberet ut sub terra absconderet. sicut corpora mortua absconduntur, ne febre eorum homines corrumpatur. **Febris** iste figuratus est in febre Antiochi 2. Mach. 9. ubi dicitur, quod febre eius exercitus grauabat. Talis est velut lucerna extincta, tetrum fumum de se emittens. vnde abscondendus esset, non super candelabrum ponendus. **Quinta** est ad ludibrium, ut quando aliqui fatuo traduntur insignia regia vel episcopalia, qui tamen non est rex vel episcopus. Et talis est exaltatio hominis superbi, qui signum habet libertatis, cum seruus sit omnium vitorum. Tull. Omnis stultus seruus, omnis sapiens liber. Putetur ne imperator hoc nomine dignus? quomodo enim libero imperabit qui non potest cupiditatibus imperare? Refrenet prius libidines, spernat voluptates, iracundiam teneat, coerceat auaritiam, ceteras animi lases repellat, tunc incipiet imperare, cum ipse turpitudini ac dedecori parere desierit. Dum his obediunt, non modo imperator, sed liber omnino habendum non est. Superbus habet signa dignitatis, cum ipse homini bono sit indignus. Indignus est et pane quo vescitur, & etiam vita. Vnde prelati qui non habent ea que pertinent ad prelatus, non est prelatus, sed simia prelati, iuxta verbum Bernardi, dicentis: Simia in tecto, rex fatuus sedens in folio. Simia non est in tecto ad suum honorem, sed ad hominum diuersionem. Sic prelatus inhonestus, derisio est hominum. Quasi prelatus est, & non est vere prelatus, Vnde Esai. vigesimo secundo,

DE SVPERBIA.

160

cundo, dicit ad Sobnam prepositum templi: Tu quid hic, aut quasi quis hic? quasi diceret ei, Non es quis, sed quasi quis. Illusio ista figurata est in illusione Domini. Matthaei vigesimo septimo ubi dicitur: Et exuentes eum, chlamydem coccineam circumdederunt ei: & plectentes coronam de spinis, posuerunt super caput eius, & arundinem in dextera eius: & genuflexo ante eum, illudebant ei, dicentes: Ave rex Iudeorum. Et expuentes in eum, acceperunt arundinem, & percutiebant caput eius. Omnia ista sunt specialiter indigno, qui aliis praeficitur. Veste enim innocentiae exuitur, & rapacitate, & crudelitate, quae est velut vestis coccinea pauperum sanguine cruentata induitur. Corona etiam de spinis plectitur, quia dignitatem illius multiplex peractio comitatur. Arundo, quae est exterius lucida, & interius vacua, in manu eius ponitur: quia ipse potens est in alios, sed in se infirmissimus est, nulli vitio resistere valens. Genuflexo ille a ministris suis illuditur, quia ab illis vocatur Dominus, quorum vere est seruus, cum sollicitudo de victu, & vestitu eorum ad eum pertineat. Saluta etiam ab eis qui procurant mortem eius. Spuunt etiam ministri in faciem eius, dum eum facinoribus suis polluant. Arundine caput eius percutiunt, dum in potestate ab eo recepta animam eius laedunt. **Sexta** species exaltationis est, quae fit ad ventilationem & dispersionem. Sic palea exaltatur, ut a grano separetur. Puluis etiam exaltatur, ut a vento dispergatur: & talis est exaltatio superbi, qui diabolus procurante in sublimitate dignitatis ponitur, ut a bonis separetur & elongetur. Iob, 20. Tolle eum ventus vrens, & in Psalm. Non sic impij, non sic, sed tanquam puluis quem proicit ventus a facie terrae. Non est ergo omnis exaltatio appetenda, quum non omnis sit ad honorem. Vnde super illud Ioan. 19. Plectentes coronam de spinis, dicit glossa. Loco ignominiae est apud indignum dignitas. **Septima** stultitia superbi est, quod cum ipse omnia appetat ascendere, tamen viam refugit, per quam solam est ascensus: scilicet humilitatem. Bernardus. Per humilitatem ascendite ad sublimitatem: quia haec est via, & non alia praeter eam: qui aliter vadit, potius cadit quam ascendit. Christus cum per naruram diuinitatis non haberet quo ascenderet, quia ultra Deum nihil est, per descensum quomodo cresceret inuenit. **Octauo** est, quod cum ipse sublimitatem appetat, in loco tamen infimo se ponit, & cum credit ascendere, descendit. Locus valde altus est humilitas, quum sit vicina Altissimo. Ambrosius. Nihil excelsius humilitate, quae tanquam superiori nescit extolli. Superbia vero locus valde infimus est, cum maxime distet a Deo, Vnde super illud Psalm. iuxta

Et Dominus his qui tribulatio sunt corde. dicit Gloss. Altus quidē Dominus est, vicinatur tamen humili, & non se erigenti, Et Greg. loquens de illo verbo Deieicisti eos dum alleuarentur, ait, non dicit postquam eleuati sunt, quia ipsum eleuari extrinsecus, interius cadere est. Idem: Omnis qui temporaliter erigitur, eo ipso quo extollitur, inclinatur. ¶ Nona est, quod ipse potius elegit esse in tē pestate, quā in tranquillitate. Tempestas est ipsa potestas. Greg. Quid est potestas culminis, nisi tempestas mentis? ¶ Decima est, quod cum ipse ingredi velit per humile ostium, collum tamen extendit, & caput eleuat. Iob 15. Cucurrit aduersus Deum erecto collo. Ostiū vnde super illud Iohā. 10. Ego sum ostiū dicit gloss. Hoc ostiū est ianua humilis. Qui per hanc vult intrare, oportet vt se humiliet: ne si erectus sit, offendat in humilem ianuā. ¶ Vndecima est, quod illos quibus præesse cupit, sibi supponit. Vnde Greg. super Iob. 26. Tantorum pondera vnusquisque ferre compellitur, quā in hoc mundo principatur. ¶ Duodecima stultitia superbi est, quod ipse per vnam arduam incedere querit. qui per viam planam incedere nescit: non attendens illud Poete, qui cadit in plano, vix hoc tamē euenit vnquam. Sic cadit, vt recta surgere possit humo. Mirum est, quod ille qui ita se videt in plana cadere via, ita appetit ardua loca, & qui nescit operari in plano loco, appetit operari in turribus ecclesiarum, non attendens illud Bernar. Facile est in altis se continentem obstupescere, & de vita periclitari.

Quod superbia sit valde periculosa infirmitas.

Caput IX.

TEM facit ad detestationem etiam superbiū hoc quod ipsa est valde periculosa infirmitas, & valde magna deformitas. Habet etiam miseram seruitutem & magnā debilitatē. Est autē supbia piculosa infirmitas, quia de facili incurritur, & nō de facili curatur. Post curationem etiam de facili in eam reciditur: Quod de facili non curetur, patere potest ex eo, quod nullus sine ea perit. Vnde Gloss. super illud Ioannes 6. Hæc est voluntas eius, qui misit me patris, & cetera. De tumentibus pariter, de pusillis nihil, & Matthæi 23. Non est voluntas ante Patrem vestrum, qui in cælis est, vt pereat vnus de pusillis istis.

Triplex

Triplex ratio quod de facili in superbiā incurrat. **T**riplex autem ratio potest assignari, quare aliquis de facili incurrat infirmitatem superbiæ. ¶ Prima est, quia non putatur hæ tanta infirmitas quanta est, & ideo non vitatur sicut vitanda esset. Vnde Greg. Cum minus turpis superbia creditur, minus vitatur. Luxuriam eo magis erubescunt homines, quia omnes turpem eam esse nouerunt. ¶ Secunda est, quia manifestiora inueniuntur exempla superbiæ, quā aliorum vitiorum. Fornicatores enim, & alij peccatores occultant peccata sua: sed superbia palam committitur. ¶ Tertia propter multiplicem materiam à qua superbia oritur. Potest enim oriri ex quocunque bono. Quod autē non curetur de facili, patet ex illo verbo Eccl. 3. Synagogæ superbiorum non erit sanitas. & ex illo verbo Iob. 15. Cunctis diebus vitæ suæ impius superbit. quando aliquis infirmatur, si ipse sit in peccato odii vel luxurie, ipse confitetur, & dimittit illud peccatū. Peccatum verò superbiæ nec confitetur, nec proponit dimittere.

Multiplici ratione ostenditur quod superbia non de facili curet. **M**ultiplici autem ratione potest ostendi, quod nō de facili curetur hæc infirmitas. ¶ Primò per hoc, quod infirmitas diaboli quæ est incurabilis, omnino assimilatur. Peccatum enim Luciferi fuit superbia. ¶ Secundo per hoc, quod non cognoscitur hæc infirmitas. Etiam illi qui pleni sunt superbia vsque ad oculū, qui superbè comedūt & bibunt, incedūt, & dormiunt, non cognoscunt eā: & quia non cognoscitur, ea de facili non curat. Quod autē non ita de facili curetur, quia non agnoscitur, patet ex his testimonijs scripturæ quæ sequuntur: Nemo insanabilior eo, qui sibi sanus videtur. Bern. Scio longius esse à salute membrum quod obstupuit, & ægrum sese non sentientem periculosius laborare. Ambr. Grauius peccas, & ignoras. Seneca. Initium salutis, est cognitio peccati. Idem: difficulter ad sanitatem peruenimus, quia nos ærotare nescimus. Idem: in his morbis, quibus animo afficimur, quo quis peius se habet, minus sentit. Somnia sua narrare vigilans est, & vitia sua confiteri sanitatis indicium est. ¶ Tertiò per hoc quod remedio non inuatur, imò deterior fit. Superbia fuit causa quare Iudæi de prædicatione Christi deteriores facti sunt. Vnde Ioan. 9. Ego in iudicium veni in hunc mundum, vt qui nō vident videant, & qui vident cæci fiant. Gloss. interlin. super illud, Qui non vident, humiles cæci. Et super illud, Qui vident, alia Gloss. interlin. Sapientes superbi. Venit ergo Dominus in hunc mundum, vt humiles cæci illuminarentur, & superbi sapientes exacerarentur. Vnde & sub lit

Tom. 2.

X

in

in eodem cap. euangelii Dominus: Si cæci esleris, non habereis peccatum: id est, si verè cæcos vos esse reputaretis. Nunc verò dicitis quia videmus: ideo peccatum vestrum manet, quod figuratum esse videtur Matth. 26. vbi legitur Petrum amputasse auriculam seruo principis sacerdotum Petrus enim, id est cognitio, aufert multis literatis audium prædicationis, vel aurè obedientiæ. Ad quod videtur pertinere illud Prouerbior. 26. vidisti hominem sibi sapientem videri: magis spem illo habebit insipiens. ¶ Quarto quia pietas Dei non ita respicit superbum, sicut alios peccatores. Vnde Gregor. Cælestis medicus egros non respicit, quos etiam de medicamento deteriores fieri videt. ¶ Quintò, quia superbia maximè distat ab humilitate quia est ei contraria: sola autem humilitas est via ad curationem. vnde super illud Iob. 31. Si latatum est in abscondito cor meum, dicit Gregor. Superbia quanto longius ab humilitate, tanto grauius est in desperatione: id est, tanto minus potest haberi spes de futura correctione eius. Ad ostendendum etiam quod de facili in eam reciduat, eadem possent adduci quæ posita sunt ad ostendendum quod de facili non curatur.

Quòd superbia est deformitas magna Caput X.

ST autem superbia magna deformitas, quia gibbus est quo aliquis à sacerdotio Domini repellit. Leuitic. 21. Loquere ad Aaron Homo de semine tuo per familias qui habuerit maculam, non offeret panes Domino Deo suo, nec accedet ad ministerium eius: si cæcus fuerit, si claudus, si paruo vel grandi, & torto naso, si fracto pede vel manu, si gibbosus, si lippus, albugine habens in oculo, si iugem scabiè, si impetiginem habuerit, vel herniosus. Cæcus est hō illiteratus. Vñ Esa. 42. Quis cæcus, nisi seruus meus: Cæcitas ista multū nocet hodie in ecclesia Dei. Vnde Esa. 5. Propterea captiuus ductus est populus meus, quia non habuit scientiam, & eiusdem 56. Oēs bestia: agri venite ad deuorandū, vniuersæ bestia: saltus. Speculatores eius cæci omnes. Claudus est qui quandoque inclinatur ad seruiendum Deo, quandoque diabolo. De qua claudicatione 3. Regum 18. Vsq̃ue quo claudicatis in duas partes? Si Dominus est Deus, sequimini eum: si autem Baal, sequimini illum. Paruum nasum habet cui parum fœrent peccata. Grandem nasum habet sed tortum, cui multum fœret peccatum: sed ipsi personæ peccati indignantur. Contra quod dicitur ad Eph. 4. Omnis amaritudo, & ira, & indignatio, & clamor, & blasphemia

sphemia tollantur à vobis. Fractum habet pedem vel manum, qui impotens est ad ambulandum in via Domini, vel bene operandū. Gibbum habet qui superbus est. Lippus qui terrenā sollicitudinem habet, qua visus eius impeditur. Albugo in oculo, est oppositio proprii candoris vel innocentia. Iugem scabiem habet, qui in cor de suo immundas cogitationes iugiter versat. Imperigo ad literā, est sicca scabies, sine dolore fœdans decorem. Vnde impetiginem habet qui est infamis. Herniosus est, cuius interiora nimis descendunt. Vnde signat auarum qui proiecit in vita intima sua. Superbus etiam in vili seruitute est. Cum enim omnium iudicia timeat, omnium seruus est. 1. ad Corinth. 4. Qui autem me iudicat, Dominus est. Senec. Minus quàm seruus est, qui seruos timet.

Quòd superbia arundini, & vento comparatur.

TAntè etiam debilitatis est superbus, vt propter eam arundini cõparetur. Matt. 11. Quid existis in desertū videre? arundinem vento agitatū? Comparatur etiam arundini, eo quòd interius sit vacuus. Aug. Extra plenus, intus vacuus, carne crepat, corde medicat.

De diuersis rebus, quibus superbus comparatur. Caput IX.

VALERE et possunt ad detestationem superbiæ diuersæ creaturæ, quibus superbia vel supbus cõparat. Cõparat enim vento, fumo, paleæ, spumæ, corniculæ, vesicæ. Vento autem cõparatur multiplici ratione. Primò vt ostendatur quantum timenda sit homini, quum ipsa sit ventus, homo verò pulvis. vnde Gen. 3. Pulvis es, & in puluerem reuerteris. ¶ Secundo, vt ostendatur quantum noceat superbia luci sapientiæ, & rori gratiæ. Ventus enim extinguit lucem, & siccatur rorem. August. lucerna vt non extinguatur, ventum superbiæ non patiat. ¶ Tertiò, vt ostendatur superbia præcipuè esse timenda his qui in alto sunt. Perstant enim altissima venti. Ideo dicit Apostolus 1. Ad Timoth. 6. Præcipe diuitibus huius seculi, non sublimē sapere. Superbia in alto orta est: primo scilicet in cælo, & ideo libenter in alto moratur. ¶ Quarto, quia superbi sicut ventus sonant. Sunt enim frequentes garruli, & tumultuosi. Psalm. Perij memoriam eorum cum sonitu. ¶ Quintò, quia facit in homine quandam tempestatem, sicut ventus in mari. Psalm. Ascendunt vsque ad cælos, & descendunt vsque ab abyssos. Cum laudantur, tunc ascendunt ad cælos: quum autem vituperantur, descendunt vsque ad abyssos Esaia 57. Cor impii quasi mare feruens quod quiescere non potest. Fumo etiam comparatur

paratur superbus: quia ad modum fumi quanto plus ascendit, tanto plus evanescit. Psalm. Inimici verò Domini mox ut honorificati fuerint, & exaltati, deficientes quemadmodum fumus deficit. Et sicut superbus fumus est in culpa: sic erit in pena Esaie 65. Qui dicunt. Recede à me, non appropinques mihi, quia immundus es. Isti fumus erunt in furore meo, ignis ardens tota die.

¶ Spuma etiam comparatur siue bullæ quæ est super aquam, quæ citò transit. Osee 12. Transire fecit Samaria regem suum, quasi spumam super faciem aquæ. Populus superbiæ principi consensit, quandoque est causa, ut citò princeps transeat de vita ista. Corniculæ etiam comparatur superbus, quæ dicitur assumpsisse pennas aliarum avium, & inde superbis: quibus ablati, mansit turpis, & nuda. Sic si à superbo aliena auferas, pulvis & cinis remanebit. Comparatur etiam vesicæ vento plena, quæ vesica ad nihilum redigitur, dum mortis aculeo vel ægritudine pungitur. Comparatur etiam paleæ propter leuitatem, & inconstantiam. Et sicut non facit ad valorem fumi, vel spumæ, vel paleæ quòd superiorem contendunt habere locum: sic non facit ad honorem superbi, quòd super alios vult esse, imò in hoc ostendit spumam vel paleam esse: quia si granum esset, infimum locum teneret. Aurum, quod inter cætera metalla est preciosius, infimum locum sua ponderositate contendit habere. Ad idem nos monet dominus Lucæ 14. Cum inuitatis fueris ad nuptias, recumbe in nouissimo loco.

Quòd diligenter Dominus velit suos à vitio superbiæ cauere. Caput I.

VL T I M O potest valere ad detestationem superbiæ hoc, quòd Dominus ita vult diligenter cauere seruis suis à vitio isto. Potius vult habere stultos, terribiles, ignobiles, infirmos, còtemptibiles, pauperes peccatores, & etiam pauciores, quam habeat eos superbos. Omnia ista ex verbis scripturæ quæ sequuntur possunt esse manifesta. 1. Corinth. 1. Quæ stulta sunt mundi, elegit Deus, & cæ. Et super illud Iohannis 1. vbi loquitur de Nathanaele, dicit Glof. quòd Nathanael quia doctissimus erat, non est in apostolatum electus. Omnes enim apostoli de indoctis assumpti sunt, ut confundantur sapientes, Augustin. Nisi humiliter, & fideliter præcederet piscator, non humiliter sequeretur orator, & 1. Corinth. 1. Ignobilia & contemptibilia mundi elegit Deus, & ea quæ non sunt, ut ea quæ sunt destrueret

destrueret, ut non gloriaretur omnis caro in conspectu eius. Et super 2. Reg. dicit quedam Glof. quæ mundus per saltum elationis spernit, Deus per deuotionem humilitatis acquirit, & 1. ad Corinth. 1. Infirma mundi elegit Deus & cæ. 2. Nonne Deus elegit pauperes in hoc mundo? Gregor. Nonnunquam Dominus quibus magna tribuit, quædam parua reprehensibilia relinquit, ut semper habeant contra quòd bellum gerant, & deuictis magnis hostibus, mentem non erigant, quando eos adhuc aduersarii minimi fatigant. Sed quid mirum, quando illa superna regio in ciuibus suis ex parte dāna pertulit, & ex parte fortiter stetit, ut electi angelorum spiritus, dum alios per superbiā cecidisse conspiceret, ipsi tanto robustius, quanto humiliter starent. Permisit etiam Deus Dauid & Petrum mortaliter peccare, ut sic humiliarentur. Permisit etiam Iudā omnino perire, qui erat de ordine, & numero apostolorum & societas Domini, ut nullus in quocunque ordine sit, inquit, superbiat. Et breuiter, omnes miseræ, quas viri sancti sustinent, ad hoc sunt, ne superbiat. Vnde 2. ad Corinth. 12. Ne magnitudinem reuelationis extollat me, datus est mihi stimulus carnis meæ, angelus satanæ qui me colaphizat. Gregor. Dum vitia tentant nos proficientes in nobis virtutes humiliant. August. O venenum superbiæ, non nisi veneno tentationis curandum. Et Gregor. super Iob. Iehuseum Israel rolerat, ut humana mens de se humilia sentiat dum minima non superat, & tamen neque per omnia ista domatur superbia humani cordis, vnde Bernardus. O mira sauitas cordis nostri, cuius elationem perfectè dimittere, cuius ceruicofos motus omnino domare, humilitatis tanta materia non sufficit, quin adhuc superbiat terra & cinis. ¶ Absque modo videtur Dominus persecutus fuisse superbiā, doctrina scilicet, & exemplo. Doctrina cum consulti Lucæ 14. Recumbe in nouissimo loco, Non dixit in mediocri loco, sed in nouissimo. Et Matthæi 18. Nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut paruuli, non intrabitis in regnum cælorum. Et ibidē: Quicumque humiliauerit se sicut paruulus iste, hic maior est in regno cælorum. Exemplo etiam videtur persecutus esse superbiā sine modo in formatione hominis, cum quasi in eadem veste sociavit purpuram cum sacco, animam carni coniungendo, & ex bruti naturæ & animæ, quæ similis est angelicæ naturæ, hominem constituit dignissimam creaturam, imo limo terræ copulauit, & iuxta verbum Esaie 50. cælos induit tenebris, & posuit saccum operimentum eorum: quod constat esse factum specialiter contra superbiā. Item absque modo videtur su-

T O M V S II.

perbiam persecutus fuisse, cum ad ipsam destruendam semetipsum exinanivit, formam serui accipiens, & cum pedes discipulorum lauit. Vnde Ioann. 13. dicit ei Petrus: Domine, tu mihi lauas pedes? quasi dicat; Non lauabis mihi pedes in æternum: quia nimia esset hæc humilitas, quæ præcipue videtur extitisse in passiõe. Vnde passio eius excessus vocatur Lucæ 9. Dicunt aliqui quod nimis potest esse humilis homo, sed quantumcunque humiliauerit scetamen humilior Christo non erit, cum ipse nouissimus virorũ fuerit. Esa. 53.

De diuisione Superbię. Pars III. quæ habet quadraginta capitula.

De diuisione Superbię. Et de illa specie superbię, quando quis credit se bona sua habere à se.

Caput I.

SIT IS his quæ pertinent ad detestationem superbię consequens est vt diuisiones ad idem vitium pertinentes ponamus, & prosequamur. Et notandum quod superbia primo diuiditur in superbiã interiorem, & exteriorem. Interior autem diuiditur in superbiã intellectus & superbiã affectus. Superbia intellectus quatuor habet species. Prima est, quando aliquis credit sua bona habere à se. Secunda est cum aliquis credit sua bona habere, sed a suis meritis. Tertia, quando credit se habere, & non habet. Quando in opinione sua præfert se aliis. Vnde versus. Ex se, pro meritis, falso, plus omnibus instant. Prima specie laborant philosophi qui dicebant, Labia nostra a nobis sunt, De hac specie Iob 11. Vir vanus erigitur in superbiã, & quasi pullum onagri se liberum natum putat. Superbus nihil credit se tenere ab aliquo. Videtur tñ quod nullus habeat hanc speciem superbię. Nul lus enim est q non credat bona sua à Deo habere. Vnde Bernardus super illud, Oleum effusum nomen tuum. Quis tam insanus erit vt aliunde, q̃ à Deo aliqd habere præsumat. Nemo sanè etiam infidelis vř esse in hoc errore. Bernardus. Inexcusabilis est infidelis, si nõ diligit Deũ ex toto corde, tota anima, tota virtute. Nepe clamat intus ei innata iustitia: quia ex toto se diligere debet illum, cui se totum debere non ignorat. Ad quod dici potest, quod ideo dicitur superbus credere bona sua à se habere, quia facit ac si crederet. Simili modo loquendi dñ de aliquo, q non credit Christum filium Dei esse: cū nec terretur eius cõnationibus, nec attrahitur promissionib⁹, nec præceptis obtemperat, nec cõsilijs acquiescit vt dicit Ber-

De

D E S V P E R B I A.

164

De sex quæ facit superbus, quasi credat bona sua se habere, & non a Deo.

SEx vero sunt quantum ad hoc quod dicitur superbus facere, quasi credat bona sua à se habere, & non à Deo. Primo, qd de bonis suis gloriatur in corde. Vnde Apostolus 1. ad Corinth. 4. Quid habes qd nõ accepisti? Secundo, quod de bonis suis iactat se. Iob 31. Si osculatus sum manum meam. In manu intelligitur operatio: in osculo, quod est cõtractus oris, laudatio proprii operis. Tercio, quia de bonis suis gratias non agit Deo, vnde ingratus dicitur non cognoscere beneficium acceptum. eo quod faciat quasi si non cognosceret. Et est illud vitium valde nocuum homini. Bernardus. Ingratitudo est ventus vrens, sicans sibi fontem pietatis, rorem misericordię, fluentia gratię. Gregorius: Non est dignus dñs qui non agit grates de datis. Quarto, quia non habetẽm similia bona contemnũtunde Bernardus loquens Phariseo: Frustra instas aduersus publicanum, qui ideo non habet vt tu, quia non accepit vt tu. Gratias agendo probas te nihil tibi tribuere, ceteros aspẽnãdo prodias quid in corde locutus sis. Non enim iudicares publicanum contemnendum præ te, si non præ illo honorandum te censeres. Quinto, quod sibi vult viuere, & non Deo. Vera recognitio Domini, est redditio census vel seruitij. Vnde eũ superbus seruire Deo renuit, ipse bona sua se habere à Deo non recognoscit, nisi recognitione verborum, quæ est ridiculosa. Ridiculum eũ est dicere aliquem dominum in aliqua arbore sola folia habere. Contumeliosum est etiam Domino quod aliquis eũ dominum fateatur, qui ei seruire dedignat. Sexto facit superbus quasi non crederet bona sua se habere à Deo, quia de bonis suis Deo non tribuit quæ ipse requirit per pauperes suos: sed potius obiurgat quarentem, dicens. Vos queritis quasi nobis commodassetis: non attendens quod Deus illi bona dedit, qui per pauperem ea requirit Gregorius. Gratuitum putas quod impendis proximo, velis nolis debitor es. Augustinus. Dicit tibi Christus. Da mihi ex eo, quod dedi tibi de meo quero, & mihi non donas. Superbia ista valde nocua est homini. Homo enim superbus aliter viueret, si bona sua à Deo sibi data recognosceret, quam viuat. Et hoc quo ad multa. Primo, si hostem suum se fortiores videret, ad dominum suum pro succursu orationem quasi quendam nuntium mitteret, & de impetrando succursu valde consideret, sciens illud Apostoli 1 ad Corinth. 10. Fidelis Deus qui non patietur vos tentari supra id quod potestis: sed faciet eũ temptatione prouentam, vt pass

X 4

us

tis sustinere. ¶ Item si videret, quod castrum corporis sui defendere non posset, domino suo redderet, ut ipsemet defenderet illud. Si autem quidam cum tentaretur de peccato fornicationis multum, & resistere ultra non posset, prosternens se ante Crucifixum, dicit: Domine terram corporis quam a te teneo amplius tueri non possum, ego reddo eam tibi, defende eam. Et statim recessit tentatio. ¶ Item qui bona sua à Deo recognosceret, ipse de iniurijs sibi illatis se non vendicaret, sed expectaret quod Dominus suus sibi iustitiam faceret. Prouerb. 20. Ne dicas. Reddam malum pro malo: sed expecta Dominum & liberabit te, a labore scilicet vindicandi, & à debito gehennæ, quo te obligas vindicando. ¶ Item quo Deum solum omnium bonorum suorum dominum recognosceret, tantum eius iudicium formidaret. Non enim timenda est sententia à non suo iudice lata. Sic nec iudicia hominum sunt timenda. 1. ad Corint. 4. pro minimo est ut a vobis iudicer. Deinde subditur. Qui autem me iudicat dominus est. Item Deo tanquam domino non hominibus placere studeret. Apostolus ad Galat. 1. Si hominibus placerem, Christi seruus non essem. Figuram vero illorum qui sibi attribuunt bona sua tenent illi qui volebant Ioannem vocare nomine patris sui. Figura vero illorum, qui bona sua Deo attribuunt, tenent Elizabeth, quæ ait: Nequaquam, sed uocabitur Ioannes. Et merito Ioannes: id est gratia, vocatur, qui natus est de sterili secundum naturam: Sic bonum opus gratiæ Dei debet attribui, cum anima ex se sterilis sit: nec habeat nisi ex Deo quod bona agat. Psalm. Qui habitare facit sterilem in domo matrem filiorum latentem.

De illa specie superbiæ, qua quis credit se habere bona sua à Deo, sed tantum pro meritis suis. Cap. I I.

EQVITVR de illa specie superbiæ, qua quis credit habere pro meritis suis bona, quæ à Deo habet. Ad cuius vitii detestationem, primo facit hoc, quod vitium illud contrarium est gratiæ Dei, & quodammodo euacuat eam. Si enim dantur hominibus bona pro meritis eorum, quæ gratia Dei erit? Sicut si paterfamilias soluat operario operationem quam ipse meruit, in hoc nullam gratiam ei facit. ¶ Secundo quod liberalissimum largitorem reputat venditorem, dum ea quæ Dominus ei dat, credit se pro meritis emere, in quo Deo magnam con-

tumeliam facit. ¶ Tertio facit ad detestationem huius vitii hoc, quod vitium illud domino abstruit hoc fontem misericordiarum. Si enim laborantes hoc vitio perat aliquid sibi dari à Domino, merito dicit eis Dominus, Ite potius ad vendentes, & emite vobis: sicut dicunt virgines prudentes fatuis, Matth. 25. ¶ Quarto facit ad detestationem huius peccati magna fatuitas, quæ comitatur hoc vitium. ¶ Multiplici vero ratione potest ostendi fatuus qui hoc vitio laborat. ¶ Multiplici quia quantuncumque conetur homo, non sufficit soluere quod Deo debet. Vnde Bernardus in libro de diligendo Deo. Si totum me debeo pro me facto, quid addam pro refecto? Nec. n. ita facile refectus quæ factus. Si quidem non solum de me, sed etiam de quocumque quod factum est, scriptum est. Dixit, & facta sunt. At vero in reficiendo, & dixit multa, & gessit mira, & pertulit dura, nec tantum dura, sed et indigna. In primo opere me dedit, in secundo se. Et ubi se dedit, me mihi reddidit. Datus ergo & redditus me pro me debeo, & bis me debeo, quid Deo retribuam pro se? Nam et si me millefies rependere possem, quid sum ego ad Dominum? quanta ergo fatuitas est, quod homo credat pro meritis suis bona sua habere, cum non sufficiat soluere Deo quod debet. Solutio. n. debiti, recipientem non obligat, se debitorē absoluit. ¶ Secundo potest ostendi fatuus qui bona sua credit habere pro meritis, quia bene operando facit ipse propriam vilitatem & non Dei. Deus enim bonorum nostrorum non eget. Luc. 17. Cum feceritis omnia quæ precepta sunt vobis, dicite, Serui inutiles sumus, quod debuimus facere, fecimus. In quo verbo innuitur nobis duæ distinctæ rationes, scilicet, quod bene operando soluimus, quod debemus, & quod Deo inutiles sumus, vel ad minus reputare debemus, vnde timere debemus quasi serui inutiles, illam sententiam Domini Matth. 25. Inutile seruum projicite illum in tenebras exteriores. Quid ergo debetur homini ex hoc quod propria vilitatem facit. ¶ Tertio potest ostendi fatuus per hoc quod ipse nihil dat Deo nisi prius hoc Deus dederit illi. vnde Dominus Iob 41. Quis dedit mihi ut reddam ei? Et David ad Dominum 1. Paralip. vlt. Quæ de manu tua suscepimus, dedimus tibi. Et Esai. 26. Omnia opera nostra operatus es in nobis Domine. Et Augustinus. Domine supererogatur tibi ut debeas. & quis habet quicquam nisi tuum? Reddit debita nihil debens, dans debita nihil perdens. Et Bernardus. Non sunt talia merita, ut propterea vita æterna debeatur ex iure, ut Deus eis iniuriam faceret, nisi eam donaret. Nam ut taceam quod multa Dei sunt dona, & ita homo magis propter ipsa debitor est domini, quia Deus homini: quid sunt omnia merita ad tantam gloriam? Non enim sunt condigna, &c. ¶ Quar-

T O M V S II.

to, quia opera bona nostra ex se sunt velut moneta absq; argento, Gratia. n. Dei valor est in operibus: sine ea sunt opera velut falsa moneta, qua nihil potest emi ab eo qui falsitatem illam agnoscit. ¶ Quinto, fatuus est talis, quia in oculis nostris frequenter videntur merita, quae in oculis Dei sunt demerita. Iob 4. Ecce q; seruiunt ei non sunt stabiles, & in angelis suis reperit prauitatem. Quanto magis hi qui habitant domos luteas, &c. & Esaia 44. Facti sumus vt immundi omnes nos, vnde quasi pannus menstruatus vnuerſa iustitia nostra. Greg. Sepe iustitia nostra ad examen iustitiae diuinae deducta iniustitia est, & sordet in conspectu iudicis, quod fulget in aestimatione operantis. Nullus ergo de suis meritis confidat, nō modicum valet ad meritum, scire q; non sufficiant merita. Bernard. Exaggera quātū vis merita, & extolle sudores, melior est misericordia Domini super vitas. Idē, Meū meritū est miseratione Dñi. Idē. Vapulē sanē vt male operans, si forte immerita verbera computetur, forte miserebitur flagello, qui in me nō inuenit meritū, quod remuneret. Idē. Nemo se seducat, q; si bene cogitare voluerit, inueniet, peul dubio, quia nec cū decem millibus possit occurrere ei qui cū viginti millibus ad se venit Et est sumptū de Luca 14. Idē. Spiritus sanctus illos quos repleuerit, & spiritum feruere, & veritate agnoscere facit: quia sola misericordia est, quae homines praeuenit, & perducit. Et subdit. Multum sibi de hac misericordia vndique attraxerat David cū diceret. Misericordia eius praeuenit me, & misericordia tua subsequetur me. & misericordia tua, magna est super me, & misericordia tua ante oculos meos est: & qui corripit me in misericordia, & in miseratione, & Deus meus & misericordia mea.

De superbia qua quis credit se habere quod non habet.

Pars III.

SEQUITUR de tertia specie superbiae pertinēte ad intellectū, quae est quādo quis credit se habere bonū quod non habet. Ad cuius vitij detestationē primo potest valere commendatio eius contrarij. Vñ Bernardus. Magna & rara virtus profecto est, mirabilē te apparere, & cōceptibilē reputare. Ego ceteris virtutibus mirabilius hoc iudico. Sic e contrario dici pōt q; valde magnum vitium est, te miserabilem apparere, & laudabilē reputare. Hoc ceteris vitijis mirabilius iudicandū est. ¶ Secundo maledictionē imprecatur Esaia laborantibus hoc vitio, Esa. 5. Vē qui sapientes estis oculis in vestris. ¶ Tertio, quia hoc vitium impedit

DE SUPERBIA.

166

impedit hominem à gratia. Prouer. 26. Vidisti hominem sapientē sibi videri magis illo spem habebit insipiens. ¶ Est autē triplex ratio quod hoc vitium impedimentum sit Dei gratiae. ¶ Prima est, quod laborans hoc vitio, gratiam Dei non petit, cū credit se eam habere: & quia non petit, ideo non accipit. Seneca. Ideo imitari nolumus quia nos optimos credimus. ¶ Secunda, quia tali non libentur Dominus dat gratiam suam, quia scit q; non esset gratus, cū ipse iam credat eam habere: & sic quasi perderet Dominus gratiā suam, si illi eam daret. Bernard. Nunquid nō perit quod dat ingrato? ¶ Tertia est, q; ille quasi plenus est de nihilo: ideo non potest capere aliquid. Bernard. Non est quo se immisceat vanitas, vbi totum occupat charitas. Ita non est quo se immisceat veritas, quando aliquē occupat falsitas. ¶ Quarto, facit ad detestationē huius delusio magna, quae sit laborantibus hoc vitio. Deluditur etiam eis sicut delusum est cuidam rustico portanti agnum venalem ad forum: quē quidam leccator vidēs, dixit, socijs suis. Vultis habere agnum quem portat rusticus? illi dixerunt: Volumus. Eripse disposuit per diuersa loca socios, per quae rusticus erat transiturus, dicens quod quilibet eorum quæreretur si rusticus ille vellet vendere canē illum. Et cū primus quæreretur. Respondit rusticus, q; non esset canis, sed cū quāsuissent alij similiter, deinde credidit, de agno quod canis esset. Sic superbus plus adulatoribus, q; sibi credens, deinde credit se habere bonum illud quod prius certissimē sciebat se nō habere. Sen. Monstrabo tibi quid oīa possidentibus desit, ista scilicet, hominem qui verū sibi dicat, & hominem inter mētientes stupet ipsa consuetudine proiectum, blanda audientem, aduersa producat. Sic adultores faciunt ad superbos sicut de uelica pueri, quā vnus aliquantum inflat, alius plus, & tertius plus, donec bene inflata est. Sic vnus adulator inflat superbum, alius vero amplius inflat. Seneca. Omnium adulatorum vnum officium, vna intentio est, quis blandissimē fallat. ¶ Quinto facit ad detestationem huius vitij hoc, quod hominem in tanta cecitate ponit, vt etiam cecitatem suam agnoscere non possit. Alii caci saltem cecitatem suam agnoscunt, licet alia cognoscere non possint. ¶ Vltimo facit ad detestationem huius vitij hoc, quod diabolus facit de tali faciem, non solum ad continendum vilia, sed etiam ad continendum nulla.

De remedijs contra superbiam.

TRIPLEX autem potest esse remedium circa hoc vitium. ¶ Primum est, frequens meditatio proprii status. Bernard. Meditatio

tio quid desit docet, oratio ne quid desit obtinet. Et est illud valde utile homini, & Deo valde placet quod homo se inspiciat saepe. Bernard. Illam animam diligit Deus quæ sine cessatione se considerat, & sine simulatione se considerando iudicat. Idem: Si noueris mysteria omnia, noueris alta cæli, lata terræ, profunda maris: si te non noueris, eris similis homini ædificanti sine fundamento, ruinam non structuram faciens. ¶ Secundum, ut corrigenti exhibeatur facies hilaris, adulantibus tristis. Sic enim fiet ut multis corrigaris, & a nullis adulatoribus decipiaris. Nemo enim inuito auditori libenter narrat, ut ait Hierony. E contrario autem multos inuenit adultores qui libenter eos audit. Prouerb. 29. Princeps quilibet audit verba mendacii, omnes ministros habet impios. ¶ Tertium est, ut speculum sacræ scripturæ faciei mentis saepe opponatur. Vnde Grego. Sacra scriptura tanquam speculum mentibus nostris opponitur, ut si quid in ea secundum fuerit verius uideatur.

De superbia intellectus, qua quis præponit se alijs in estimatione sua. Caput IIII.

SEQUITUR de quarta specie superbiæ, quæ est quando aliquis estimatione sua præponit se alijs. Quæ est magna rusticitas, & magna fatuitas, & magna iniquitas. Quod sit magna rusticitas, patet per hoc quod laborans hoc vitio quasi vult sedere altior alijs in hospitio proprio, & ibi maxime inhonorat homines ubi deberet maxime honorare eos, scilicet in propria domo: Non sic faciebat Abraham, qui Ge. 18. Loquitur ad Dominum meum, cum sim pulvis, & cinis. Vbi dicit Grego. Aperte discernimus in quo loco se posuerat, qui se puluerem & cinerem etiam cum Domino loqueretur, estimabat. Quæ ergo pena feriendi sunt qui ad summa non proficiunt, & de minimis se extollunt?

Quod stultum sit se alijs præferre

QUOD autem magna fatuitas sit se alijs præponere, patet. ¶ Primo per hoc, quanto quis magis se appetit, tanto minus appetiabitur à Deo, & tunc minus valet exemplum in Saule, qui cum esse paruus in oculis suis, factus est rex. E conuerso autem cum magnus esset, à regno deiectus est. 1. Reg. 15. Despicientem autem se Deus appetit. Psal. Cor contritum, & humiliatum Deus non despicit. Secundò per incertitudinem quam habent homines in præsentia vita de bonitate sua vel aliena. Ecclesiast. 9. Sunt iusti &

sapientes, quorum opera sunt in manu Dei, & tamen nescit homo vtrum amore an odio dignus sit. Et licet homo præsentialiter certus sit de bonitate sua vel malitia aliena, finaliter tamen incertus est: qui enim est homicida, forsitan id Dei prouidentia est de ordine Cherubim: & licet tu modò sis bonus, tamen in Dei præscientia fomes astutus infernali patibulo. Ecclesiast. 8. Vidi impios sepultos, qui, cum adhuc viuerent in loco sancto erant, & laudabantur in ciuitate quasi iustorum operum. Vidit Salomon spiritu prophetico sepultos in inferno qui in mundo isto sancti credebantur. Ideo nulli debet se homo comparare. Bernardus: Noli te comparare maioribus, noli minoribus, noli aliquibus, noli vel vni. Nemini te non dico præponas: sed nec præsumas comparare. Idem: In anima plane non est timenda quantalibet humiliatio, horrenda autem nimiumque pauenda vel nimia temerè præsumpta erectio. Et est competens exemplum de illo qui ingreditur per ostium bassum, cui non nocet quantum eumque se inclinet: sed si eleuauerit se plus debito, ledet caput suum, quod accidit his qui per humile ostium paradisi volunt ingredi. Augustin. Ostium paradisi est humile: quod si sano capite volumus intrare, oportet nos caput demittere. ¶ Tertio per hoc quod estimatio qua aliquis præfert se alijs apud Deum, cui cogitatio locutio est, quadam ostentatio est propriarum diuitiarum, & obstruit sibi fontem diuinæ misericordiæ. Bernard. Phariseus exultat diuinam misericordiam, dum dissimulat miseriam. ¶ Quarto per hoc, quod talis vult esse iudex sui ipsius, cum proprius amor homines fallat in iudicio sui ipsius. Bernar. Amor sicut nec odium, veritatis nescit iudiciū. Idem de legibus humanis statutum, & in causis tam ecclesiasticis quam secularibus scio seruatum, hostes speciales amicos causantium non debere admitti in iudicium, ne vel fallant, vel fallantur amore suorum, quod si culpam amici tuo iudicio illius amor aut minuit, aut prorsus abscondit: quanto magis amor tuum contra te iudicium fallit. Senec. Ita ferè comparata est omnium natura hominum, ut aliena melius iudicet quam sua. Tali potest dici. Tu iudicium de te ipso facis, iudicium tuum non est verum. ¶ Quintò, quia tales credunt solem iustitiæ non lucem dare, nisi in domo conscientiæ eorum, quod indubitanter magna fatuitas est. Vnde Bern. Nolo ut nusquam arbitreris lucere diem, nisi in cella tua: nusquam esse serenū, nisi penes te: nusquam operari gratiam Dei nisi in conscientia tua: malo te cogitare ubique esse serenū, nisi apud te: & peius de te, quam de aliquo alio estimare.

T O M V S I I.

Quod sit magna iniquitas se præferre alijs quantum ad Deum.
Iniquitas etiam magna est præferre se alijs, & quo ad Deum, & quo ad proximum. Quantum ad Deum, quadrupliciter est iniquus qui se alijs præponit. Primo in hoc quod iudicium datum filio Dei sibi usurpat. Ioan. 5. Omne iudicium dedit filio. Secundo, quod opus eius despiciat. Pro. 14. Qui calumniatur egentem, exprobat factori eius qui fecit talem. Multum displicet mulieri qui despiciat filium suum, vel artificem cum quis despiciat opus eius: ita Deo displicet cum quis despiciat creaturas eius. Tertio quia cum se solum bonum credit, quodammodo de Deo male sentit: & de sapientia Dei male sentit, qui credit quod Deus in vno solo loco diuitias posuerit. Et de bonitate eius male sentit, cum credit quod alijs Deus non sit bonus, nisi sibi: vel credit quod alijs sit parum bonus, in quo Deo derogat. Vnde super illud Matth. 5. Qui dixerit, fatue. Dicit gl. Non modicus furor est, quem Deus tale sapientiæ cōdiuit, in fatuatum dicere, & salienti Deo derogare. Quarto, iniquus est talis in Deum: quia dum ipse Deus est magnus in se, in eo quodammodo paruus est, cum cōtrario modo oporteat esse. Oportet enim hominem minui, ut Deus in eo crescat iuxta illud præcur soris, Ioan. 3. illum oportet crescere, me autem minui.

Quod sit magna iniquitas se præferre alijs, quantum ad proximum.

In proximū verò iniquus est, qui se præfert alijs, dupliciter. Primo, quia præsumit proximum iudicare, in quo non habet iudicium, & cōtra prohibitionem Domini, Matth. 7. Nolite iudicare, & non iudicabimini. & Apost. Roman. 14. Tu quis es qui iudicas fratrem alienum? Domino suo stat aut cadit. Secundo, quia inique iudicat eum, & quasi habet stateram dolosam, cum pro vno peccato quod scit de proximo suo, ei præponit se, cum se sciat multa peccata commississe. Præterea nescit circumstantias peccatorum in proximo, quæ multum possunt diminueri peccatum eius: nescit enim quæ intentione fecit, vtrum ex surreptione vel debilitate, vtrum ex ignorantia vel ex certa scientia, vtrum casu vel ex proposito, & vtrum ex vehementia tentationis. Item pro ridiculosa argumentatione quam non auderet etiam recitare in scholis, proximum suum iudicat malum, ve. pro aliquo leui signo. De hac statera, Prouerb. 11. Statera dolosa abominatio est apud Deum: qui sapiens esset, longe peccata sua maiora quam aliorum æstimaret, cum melius cognoscat circumstantias peccatum suum agrauentes. quàm circumstantias quæ aggrauant peccata aliorum. Vnde Bernar. Qui perfecte se metipsum

D E S V P E R B I A.

168

metipsum examinando intelligit, suo peccato nullius peccatū par esse existimat, quod non sicut suum intelligit. Homini qui se præfert alijs qui de se solo bonam habet opinionem, quandoque ita accidit sicut accidit Aman, qui de se solo credebatur quod a rege esset honorandus, cum à rege esset suspendendus, Esth. 6. Cogitans Aman in corde suo quod nullum alium rex nisi se uellet honorare, respondit, &c. Et subditur, quod suspensus est Aman in patibulo quod parauerat Mardocheo, Mardocheo vero quem Aman suspensum voluit, rex honorari præcepit. Sic ille qui alium iudicat quandoque est condemnandus: & qui ab eo iudicatur, ad regnum est sublimandus.

De diuisione superbiæ affectus. Et primo de præsumptione, & de triplici damno quod ex ea prouenit. Caput V.

SUPERBIA Affectus, diuiditur in præsumptionem, & appetitum propriæ excellētiæ. Primo igitur prosequemur de præsumptione. De qua primo ostendemus quātum præsumptio homini sit timēda. Secundo præsumptiuos homines fatuos esse. Tertio distinguemus diuersas species præsumptionis. Tripliciter potest ostendi quod ualde timēda est præsumptio. Primo per hoc quod Dominus cum tanto damno, & iactura animarū voluit huic morbo mederi. Ideo enim distulit incarnari longo tempore, ut præsumptio in hōe destrueretur. Noluit enim venire donec homo de lege naturali & scripta conuinceretur, quod neutra iuuari potuisset. Secundo per hoc quod Dominus aliquando viros sanctos permittit cadere in aliquod manifestum peccatū mortale, ne de se præsumant. Aug. Audeo dicere, superbis esse vile cadere in aliquod apertum, & manifestum peccatum, vnde sibi displiceant qui iam sibi placēdo ceciderant. Salubrius enim sibi petrus quando fleuit displicuit quā placuit quādo præsumpsit. Tertio per hoc quod multiplex damnum prouenit ex præsumptione: & est triplex damnum quod inde prouenit, Deus enim præsumenti de se auxilium suum subtrahit: subtrahit Dei auxilio homo in bono non proficiet, & tandem in malo corrumpitur. De primo, Iudith. 6. Præsumentes de se & de sua virtute gloriātes humilias, De secundo super illud Psal. Infirmata est, tu verò perfecisti eam, Non firmatur inquit August. nisi infirmaretur. Idem: Multos impedit à firmitate præsumptio firmitatis. De ruina quā facit præsumptio, pa-

T O M V S II.

ret. in Petro, qui vilis oibus corruit, quia præ ceteris præsumpsit. De præsumptione eius Mar. 14. Et si omnes scandalizati fuerint in te, sed non ego & Luc. 22. Domine paratus sum tecum in carcere, & in mortem ire. De ruina eius Matt. 16. qualiter ad vocem ancillæ Christum negauerit. Vnde Aug. loquens ei: Vbi dixisti, sufficio, ibi defecisti; vbi tibi placuisti, ibi peristi.

De fatuitate illius qui de se præsumit.

Fatuitas verò de se præsumendum ostenditur. Primum per verba scripturæ quæ infirmitatem humanam ostendunt. 2. Corinth. 3. Non quod sufficientes simus aliquid cogitare ex nobis, &c. Si nõ sufficit homo ad bene cogitandum, quod minimũ est inter bona opera, quomodo sufficit ad alia? Ioann. 6. Nemo venit ad me, nisi Pater meus traxerit illum: Itẽ dicit Ecclesiast. Cant. 1. Trahe me post te. vbi dicit Bernard. in persona ecclesiæ: Domine, scio me nequaquam esse peruerturũ ad te, nisi gradiendo post te. Sed ne que hoc quidem, nisi adiutus à te. Ideo precor vt trahas me post te: Beatus siquidem est, cuius auxilium abs te. Ascensiones in cor de suo disposuit in valle lachrymarum, peruenturus quandoque ad te in mōibus gaudiorum. Osce. 13. Ex te perditio tua Israel: tantũ modo ex me auxilium tuum. Et Psalm. dicit, homo spiritus vadēs, & non rediens, quia per se vadit homo ad peccatum, sed per se nõ redit. Navis per se descendit in rapida aqua, sed per se non ascendit. Piscis per se intrat in nassam, sed non per se exit. Terra spinas & tribulos per se profert, sed non profert per se triticum. Sic homo per se potest facere malum, sed non bonum. Ioann. 15. Sine me nihil potestis facere. vnde Augustinus loquens de negatione Petri, dicit: Hic cognoscitur quam verum sit, Sine me nihil potestis facere. Ecce ad vnus auræ impulsu firmissima columna contremuit. ¶ Secundo per collationem imbecillitatis nostræ ad fortitudinem hostium nostrorum. nos enim sumus quasi locustæ gigantibus infernalibus comparati, qui sunt hostes nostri. Valde ergo fatuus est, qui de se præsumit. In Deo tamen possumus etiam gigantes vincere. vnde Origenes super Num. vbi loquitur de exploratoribus missis à Moysē, Vult Dominus Iesus res mirabiles facere, vult de locustis superare gigantes, & de his qui in terra sunt cælestes vincere nequitias. ¶ Terno exemplis virorum fortium, qui corruisse leguntur. Sicut exemplo Petri, David, Salomonis, & similium: Gregorius, David cadente nemo superbiat. Multos legimus in monte præsumptionis corruisse, vnde multum fugiendus esset mons iste. vnde Augustinus: Multum instrenuus est, qui

DE SVPERBIA.

169

qui illuc ire contendit, vbi multos corruisse conspicit. In monte hoc ceciderunt qui operantur iniquitatē. Præcipue pōt agnosci fatuitas præsumendi de se per experientiã p̄prie imbecillitatis. Leuẽ em̄ correctionē vel modicũ verbũ sustinere nequimus. Quomodo ergo magna præsumimus, qui modicum non possumus? Fatuitatē præsumendum de se insinuat nobis Salomon, Prouer. 14. dicens: Sapiens timet, & declinat à malo: stultus transilit, & confidit.

De quatuor speciebus præsumptionis.

Sequitur de speciebus præsumptionis. Et possumus distinguere quatuor species ipsius. ¶ Prima species est, quando aliquis præsumit, quod alii non præsumunt. Sicut illi qui noua præsumunt præferentes se antecessoribus suis, & qui coram aliquibus sibi æqualibus, vel maioribus præsumunt quod non ipsi. Ad hanc speciẽ præsumptionis videtur referri illud Ecclesiast. 32. Audi tacens simul, & quærens, & in medio magnatorum loqui non præsumas.

¶ Secunda est, quando aliquis præsumit, de quo præsumendum non esset. Vt cum aliquis præsumit de viribus suis, vel de amicis carnalibus, vel de diuitiis. Contra videtur pertinere quod dicitur Ierem. 17. Maledictus homo qui confidit in homine, & ponit carnem brachiũ suũ. Et subditur. Benedictus vir qui confidit in Domino, &c. Et illud Esa. 36. Ecce confidis super baculum arundineũ contractum istum, super Aegyptum: cui si innixus fuerit homo, intrabit manum eius, & perforabit eam. Et illud Prouerbiorum 11.

Qui confidit in diuitiis suis, corrumpit. ¶ Tertia est, cum quis præsumit aliquid ante tempus: vt cum quis præsumit de victoria, qui est adhuc in pugna. Ad quod refertur illud Iob duodecimo. Memento belli, nec, vltra addas loqui. Et illud 3. Regum 20. Non gloriatur accinctus æquẽ vt discinctus. & vocat Glossa accinctum illum qui indutus est armis & adhuc est in acie. Discinctum verò, qui victor est, & iam arma deposuit. Ad idem potest referri quod dixit quidam pater cuidam fratri dicenti: Ego sum mortuus mundo. Et si tu mortuus es, ait pater, diabolus tamen mortuus non est. Ad hanc speciem præsumptionis pertinet, quando aliquis præsumit de perfectione, qui adhuc est in inchoatione. Quantumcnque aliquis profecerit, semper reputare se debet incipientem. vnde Eccle. decimo octauo. Cum consummauerit homo, tunc incipit, & cetera. Greg. in Moral. Nescit mens per torporẽ veterascere, quæ semper studet per desiderium inchoare. Idem: Si à bonis inchoatis nolumus lassescere, valde necesse est, vt semper ea credamus nos inchoare. Vñ David: Et dixi, Nunc corpi. & Ier. 3. Patrem vocabis me, & post me

T O M V S II.

ingredi non cessabis. Et Ecclesiast. 43. A luna signum dici festi lunare quod minuitur in consummatione mensis. Sic vir iustus quanto perfectior efficitur, tanto in oculis suis minuitur. Quarta species presumptionis est quando aliquis presumit, quod est supra vires suas: Sicut cum aliquis presumit quod exibat a peccato cum voluerit, cum tamen casum in peccatum modo cauere non possit, de qua presumptione Ecclesiast. 29. Repromissio nequissima multos perdidit. De hac presumptione dictum est amplius ultimo capit. circa finem, de Luxuria. Ad hanc etiam speciem pertinet quando aliquis insufficiens recipit curam animarum, & promittit se alios a lupo infernali liberare, cum ipse iam sit in ore ipsius. Ad destruendum vitium presumptionis posuit Dominus hominem iam formatum in paradiso, ut legitur Genesis. 2 Ipse homo non posuit se ibi, imò etiam posuit a Deo ibi stare non potuit. Quomodo ergo in caelesti paradiso se viribus suis ponet?

De appetitu propriæ excellentiæ, quæ in tres species distinguitur. Et primo de appetitu dominij, & eius detestatione. Caput VI.

DICTVM est de speciebus presumptionis, consequenter dicendum est de appetitu propriæ excellentiæ. Cum sit triplex excellentia, scilicet excellentia dominij, & excellentia magisterij, & excellentia simplicis excessus, quando scilicet aliquis excellit alium in aliqua gratia, ita tamen quod non est superior ad eum. Adhuc poterit distingui appetitus propriæ excellentiæ in tres species, scilicet in appetitum dominij, in appetitum magisterij, & appetitum simplicis excessus. De appetitu verò dominij, primo prosequemur. Qui ideo peccatum est, quia locus dominij propriæ excellentiæ locus Dei est, nec debet ab homine appeti. Naturaliter enim inter homines æqualitas esse debet, nec est homo subiectus homini, nisi per peccatum in bestiam sit conuersus, & sic quodammodo homine inferior sit factus. unde Gregorius in Moral. Non est homini data prælatio, ut domipetur hominibus, sed bestiis terræ, & volucribus, & piscibus: id est hominibus in eo quod induunt faciem horum: ubi enim non delinquimus, pares sumus, & est sumptum illud de Gene. 1. super hoc verbo, Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram, &c. Et subditur, præsit piscibus, &c.

De

DE SVPERBIA.

170

De his quæ faciunt ad detestationem huius vitii. **A**D detestationem verò huius vitii. Primò possumus vi dissuasione quæ faciunt scripturæ de hoc vitio, & de multis paucam ponamus. Unde Ecclesiastici 7. Noli querere ab homine ducatum, neque a rege cathedram honoris. Sicut ad regem specialiter pertinet ponere aliquem in regno suo, qui loco eius sit, & regi iniuriaretur, qui ab alio quam a rege sine eius consensu obtinere vellet. Sic Deo iniuriam facit, qui ab alio quam a Deo dignitatē querit. Item Ecclesiast. 7. Noli querere fieri iudex, nisi virtute valeas irrumpere iniquitates: sicut in conflictu corporali, hostes præcipue irruunt super regem: sic hostes spirituales, scilicet vitia, & demones, irruunt præcipue super illū, qui in dignitate est. Unde oportet eum virtutem habere dirumpendi eos, unde Hieronym. Cauere honores, quos sine culpa tenere non potes. Sublimitas horū, magnitudo scelerum est. Et Greg. in Pastoral. Pollens virtutibus inuitus & coactus accedet ad regimen animarum. Si ille qui virtutibus pollet, inuitus debet accedere, quid de illo, qui vitiis sordet? Ille non modo debet accedere, & si accedit, damnosum est, & sibi & populo. De damno populi. Prouer. 28. Regnantibus impiis ruina hominum. Item leo rugiens, & ursus esuriens, princeps impius super populum pauperem. Item: Dux indigens prudentia multos opprimit per calumniam, & Prouerbiolum 29. Cum impii sumpserint principatum, gemit populus. Damnum autem quod incurrit, qui cum indignus sit sublimatur: dicit Aug. In nullo sentio Deum ita iratum mihi, quam in hoc quod cum indignus essem poni ad regimen, positus sum ad amplius, siue ad gubernaculum in capite regiminis ecclesiæ. ¶ Secundo ad detestationem huius vitii valent exempla, & de multis exemplis pauca ponamus. Et primò exemplum Christi, de quo dicitur Iohan. 6. quod cum quidam vellent eum regem facere, fugit: querentibus autem eum ad mortē, ultra se obtulit Iohan. 18. Querentes autem se ad regimen, fugit: ut ostenderet quod quibuscumque potius expediret esse mortuos, quam esse in loco dignitatis. Hoc ipsum consentiret aliqui nobiles, & potentes, quod potius expediret eis esse leprosos, quam esse in statu in quo sunt. Hoc exemplo vitatur Apostolus ad Hebr. 12. Curramus ad propositum nobis certamen, aspicientes remuneratorem fidei, qui propositum sibi gaudio sustinuit crucem. De Augustin. similiter qui fugiebat ab omni ciuitate quæ non habet episcopum, ne in episcopum raperetur. Inuenitur etiam de quodam nomine Gaufrido priore Clarenallenti, quod quum electus esset in epis-

Y 2 copum

copum Tornacem. & ab Eugenio papa. & abbate suo sancto Bern. coheretur onus episcopatus subire: ipse prostratus ad pedes abbat. & clericorum qui se elegerant, in modum crucis, ait: Monachus fugitiuus si me eiiciis esse potero. Episcopus verò nunquam ero. Cui laboranti in extremis, quidam monachus ei charus assistens ait: Chare mi, oro te, vt si potes, statum tuum mihi post mortem reudes. Cui oranti post mortem eius, coram altari apparuit in visione Gaufridus, dicens monacho: Ecce assum Gaufridus frater tuus. Cui ille: Chare mi, quomodo est tibi? Cui ille: Bene sed reuelatum est mihi à sancta Trinitate, quòd si propositus essem in episcopum, fuisset in numero reproborum.

Quod ambitiosus sit male, peius, pessimè, dum tendunt ad dignitatem.

Tertio potest velere ad detestationem huius vitii hoc, quòd ambitiosus male est dum ad dignitatem tendunt: Peius est eis cum ipsam iam acquisierunt: pessime erit eis cum puniuntur de hoc, quòd in dignitate male se habuerunt. Quòd male sit ambitiosus dum ad dignitatem tendunt. Primò pater ex verbis Senecæ dicentis: Quæcunque eminere videntur, quamuis pusilla sint, & tantummodo comparatione humillimorum extent, per difficiles, & arduos tramites adeuntur. Confragosa ad fastigium dignitatis via est. Item Philosophus, Hoc maximum malum habet ambitio, quòd non respicit, vel Deum, vel se, vel alios, sed per fas, & nefas, & mille pericula ad dignitatem tendit quam appetit. Ambitiosus semper est pauidus. Timet enim ne quid dicat, vel faciat quod in oculis hominum displiceat, honestatem mentitur, humilitatem simulat, cunctis adulatur, cunctis inclinat, omnium est seruus & tributarius: grauem pugnam habet in se, dum iniquitas pulsant animum, & ambitio continet manum. Quòd autè valde male sit ambitioso cum iam habet dignitatem, multipliciter potè ostendi. Primò ex verbis Bernardi, dicentis: O ambitio ambientium crux, quò oēs torques, & ostendit plures? Nil acerbius cruciat, nil molestius inquietat, nil tñ apud miseros mortales celebrius negotium eius. Idè Seneca. Nemo ex his quos purpuratos vides, felix est, nò magis, q̃ ex illis quibus sceptrum vel enclamide in scena fabulæ assignat. Qui in loco dignitatis sunt, sunt in maiori periculo, & quo ad corpus, & quo ad animam frequent. Vñ Hieronymus. Honores secū pericula trahunt: cito periclitat potestas, & quanto maior honor, tanto maiora pericula. Idem: Altissimi montes crebris fulminibus feriuntur. vnde Augustinus. Quanto in loco superiori, tanto in periculo maiori versatur. Interdū principis

tipēs propter magnum periculum in quo sunt, non audet etiam ire in propriam ciuitatem, nisi ab armatis circumdantur, quod non est parua miseria. Vnde Tullius: Nonne millies melius est perire, quam in sua ciuitate sine armatorum presidio non posse viuere? In maioribus etiam criminibus sunt frequenter qui præsunt. Vnde Iere. 4. Ibo ad optimates, & loquar eis. Ipsi enim cognouerunt viam Domini, & iudicium Dei sui: & ecce magis hi simul confregunt iugum, ruperunt vincula. Et in eodè cap. In fine. Inuenti sunt in populo meo impij insidiantes, quasi aucupes laqueos ponentes, & pedicas ad capiendos viros. Sicut decipula plena auibus sic domus eorum plene dolo. Ideo magnificati sunt, & ditati in terra. Incrassati sunt, & impinguati, & praterierunt sermones meos pessimè. Vnde Seneca. Abstrahunt à recto diuitia, honores, & potentia, & alia quæ in opinione nostra sunt cara, pretio sui vilia. In maiori etiam labore sunt tales. Vnde signati sunt per duo operimenta superiora quæ tabernaculo erant de pellibus arietum, propter estumorem & imbrium defensionem: de quibus habetur Exo. 25. Operimenta illa custodiebant operimentum inferius quod erat valde pretiosum. Sic illi qui præsunt: custodiunt filios Dei, quos ipse tenere diligit, nec vult incommoditatibus, & vexationibus exponi. Vnde Gregorius. Misericors Deus quos tenere diligit, ab extremis actionibus abscondit. Nam & pater familias ad eum laborem, seruos mittit à quo subriles filios suspendit. Et inde filij sine vexatione decori sunt, vnde serui in puluere deturpantur. Capa pluuialis non ideo superponitur cæteris vestibus, quia charior habeatur, sed vt potius sola deturpetur: nec sit hoc principaliter ad vilitatem capæ, sed cæterarum vestium. Sic qui superior est, non debet se reputare cæteris meliorem. Debet etiam credere se in statu illo positum propter vilitatem populi, non propter honorem. Expedit enim vt vnus homo moriatur pro populo, id est laboriosæ vitæ, & periculose exponatur, quæ est velut mors quædam. Multi tamen sic fatui sunt, vt mortem istam appetant, & dulcedinem quietis vitæ fastidiant. Vnde Gregorius. Cessationem a laboribus mundi dominus imperat: sed velana mens plus allequi aspera carnaliter quam tenere blanda spiritualiter gaudet. Habentes manna festidiunt, & cæpas desiderant, quæ non sine lacrymis comedunt. Præterea ambitiosi ex dignitate quæ appetunt, non obtinent honorem quæ intendunt. Non enim honorantur ex dignitate, sed potius dignitas exhonora, & deturpat ab ipsis. Ideo egregie de Cæsare Tullius ait Cæsar cum quosdam honorare voluit, non ipsos honorauit.

stauit, sed ornamento deturpauit. Boetius: Quanto maior est dignitas: tanto despectiores improbos facit. At non impunè. Reddunt namque improbi parem dignitatibus vicem, quas, ipsi sua contagione maculant. Et licet valde male sit ambitiosis dum sunt in dignitate, deterius tamen erit eis cum pro abusione sua punientur. Vnde Hieronym. in maiori gradu maior sine dubio poena. Et Sapient. 6. Potentes autem potenter tormenta patientur. Et Apocalyp. 18. Quantum glorificauit se, & in delicijs fuit, tantum date illi tormentum & luctum. ¶ Quarto potest etiam ad huius vitij detestationem facere hoc, quod vitium istud est valde efficax ad homines capiendos. Vnde quidam: Plurima cum soleant hominum cor rumpere mores. Fortius euertunt foemina, census, honor. Idè. Quæ nec foemina vincere possunt, Subiugat ambitio. ¶ Quinto possumus etiam vi ad detestationem huius vitij, parabola illa Iudic. 9. Ierunt ligna, vt vngerent super se regem: dixeruntque oliuæ: Impera nobis. Quæ respondit. Nunquid possum deferere pinguedinem meam, qua dii vtuntur & homines, & venire vt inter ligna promouear? Dixerunt ligna ad arborem ficum: Veni, & super nos regnum accipe. Quæ respondit ei: Nunquid possum deferere dulcedinem meam fructusque suauissimos, & ire vt inter cætera ligna promouear? Locutaque sunt ligna ad vitem: Veni & impera nobis. Quæ respondit eis. Nunquid possum deferere vinum meum, quod lætificat Deum & homines, & inter cætera ligna promoueri? Dixeruntq; omnia ad rhamnum: Veni, & impera super nos. Quæ respōdit eis: Si verè me regem vobis constituitis, venite & sub vmbra mea requiescite. Ligna super se regem vngunt, quādo aliqui aliquem eligunt, vt eis dominetur. Notanter autem dicuntur eum ungere. Occasione. n. dant ut vncti, & māsueti debeat se habere erga eos, in hoc, qd cum sibi pficiunt, & sibi pponunt. Valde. n. puerum est eos exhonore, qd eū in honore posuerunt, & potestate de manu aliorum accepta in oppressionem ierunt. Vtiq; perueritas est figurata Math. 27. in hoc qd milites præsidiis accipientes arundinē de manu Christi, percutientes inde caput eius: in arundine emā quæ vacua est, intelligitur terrena potestas, quæ nihil soliditatis habet. Per oliuam, cuius pinguedine Deus hominesque utuntur, signatur aliquis vt misericors, qui oleo misericordiae suae pauperatē aliorum condit, & quasi impugnat, & lucem diuinā gratiae eodē oleo in se nutrit & conseruat. Talis praelationem refugit, timens ne occasione eius bonum amittat quod accepit. In situ intelligitur aliquis contemplatiuus iā dulcedinem Dei per contemplationē

templationē sentiēns, qui praelationem refugit, quia timet dulcedinem, quam sensit, perdere. Scit enim, qd oportebit eū p solitudinem exteriorum extra se ire. vnde Lucæ 14. Villam emi, & necesse habeo exire, dicit gloss. interlin. ab interna contemplatione, & ibidē dicit Glossa Augu. In empta villa dominatio notatur, & superbia. Villam possidere, homines sibi subdere, vitium malum, vitium primum. Per vitem propter vini feruorem intelligitur aliquis perfectæ charitatis, & feruentis, qui praelationem similiter recusat, timens ne feruor charitatis in eo tepescat, propter aquam mundanæ curæ superinfusam. Rhamnus autem est genus rubi asperum nimis, & aculeatum sicut sentes, & secundum Iosephum, ad impetū venti ignē naturaliter producit: & est primò molle, & post dure scit. un signat aliquē malū ambitiosum qui spinis vitiorū spinosus est, qd spoliāt subditos suos, sicut spina lana spoliāt oues contingētes eas, qd ex se emittit ignē peruerse cōuersationis, quo se & subditos comburat incendio infernali. Qui primò se subditis suis mollem exhibet, & mansuetum, deinde verò durum, quia tyrānicam vitam exercet: talis regimen non recusat. ¶ Responso contra illud verbum Apostolis quis episcopatum, &c. quod ambitiosi pro se allegant. Poterit tamen videri alicui quoddam appetitus dominijs malus non sit quum dicat Apostolus 1. Timoth. 3. Si quis episcopatum desiderat, bonum opus desiderat. Sed nulla est obiectio ista, si quis verbum Apostoli consideret diligenter. Non enim dicit Apostolus, qd desiderium eius bonum sit: sed vult ostendere, qd significetur hoc nomine episcopatus, quia nomen Græcum est: unde dicit gloss. super illum locum. Exponere voluit Apostolus quid sit episcopatus, quia nomen est operis, non honoris. Græcū enim est, & inde dictum vocabulum, quia ille qui præsicitur super intendit curam eorum gerens. Scopus enim intentio est. vnde episcopus Græcè, superintendens Latine dicitur: vt intelligat se non esse episcopum qui præselle dilexerit, non prodesse. Episcopus em̄ est super suam & aliorum vitam intentio: nec valet hoc argumentum, si quis episcopatum, &c. ergo desiderium episcopatus est bonum, sicut non valet Latro qui vult furari bonam capam, desiderat bonam rem, quia bonam capam ergo desiderium eius bonum est. Ibi eadē gl. Locus superior, sine quo populus regi non potest, & sic ita teneatur atq; administrerur vt decet: tamen inde eam appetit. Vnde Hieron. Otium sanctum querit charitas veritatis, negotium iustum suscipit necessitas charitatis: quam sarcinam si nullus imponit, percipiendæ atque intueudæ uacandum est veritati. Si autem

tem imponitur, suscipienda est propter necessitatem charitatis, sed non deferenda est delectatio veritatis, ne subtrahatur ipsa fatuitas & opprimatur ista suauitas. Pater ergo quod non appetendus est locus dignitatis 1. Corinth. 13. Charitas non est ambitiosa. Quid autem in dignitatibus homines appetant, utrum lucrum animarum, vel lucrum burfarum, utrum laborem, vel honorem, satis apparet, si honores, & diuitiæ ab officiis ecclesiasticis separentur. Vnde legitur quod mortuo Sixto papa, diu vacauit papatus, nec inuentus est qui subiret illud onus: quoniam non habebat ecclesia diuitias, vel pompam secularem. His adiunctis tempore Syluestri illico ambicio nascebatur, & late peruagabatur.

De appetitu magisterij. Caput VII.

ICTVM est de appetitu dominij, consequenter dicendum est de appetitu magisterij, de quo hoc ordine dicemus. Primo ostendemus ex quibus causis appetitus magisterij possit esse culpabilis. Secundò ostendemus de magisterio curiosorum, quantum sit vexationis, & afflictionis. Tertiò ostendemus quantum meriti sit ministerium magisterij, quod habent viri quos regit timor, & charitas Dei. Primum igitur notandum est, quod appetitus magisterij culpabilis potest esse, quinq; de causis. Primo propter ignorantiam, quoniam scilicet aliquis presumit docere quod non dicit. Vnde Iac. 3. Nolite plures magistri fieri, fratres mei. Glossa, nisi tantum discreti & in scripturis docti, & Prouer. 18. Qui prius respondet quam audiat, stultum se esse demonstrat, & confusione dignum. Vnde Salustius. Postquam honores adepti sunt, tunc primum acta, & precepta maiorum legere incipiunt preposterii homines. Eccl. 32. Audi tacens, & pro reuerentia accedet tibi bona gratia. Vnde Hieronymus. Ceteri qui variam suppellectilem & vilia opuscula fabricant, sine doctore esse non possunt quod cupiunt: quod medicorum est promittunt medici, & tractant fabrilia fabri. Sola scripturarum ars est, quam sibi passim omnes vendicant. Et subditur. Hanc vniuersi presumunt, lacerant, docent antequam discant, & Greg. Turpe est tunc solutionem querere, quoniam debemus questionem enodare. Socrates cuidam interrogati, Quomodo possit optimè discere, ait: Si nihil dixeris, nisi dixeris, quod bene scieris. Secundo potest esse appetitus magisterij culpabilis propter inhonestam vitam. Indignum enim est celestem doctrinam esse in vase

vase immundo. Vnde David: Peccatori autem dixit Deus, Quare tuus &c. Prouerborum 26. Quomodo si argento sordido ornare velis vas fictile: sic tumentia labia cum pessimo corde sociata. Dignus irrisione esset qui argento vas fictile ornare vellet, si cum vellet ornare lutum, sordidaret argentum: sic irrisione dignus est qui cum malus sit, tamen ad superbiam, & vanā gloriam bona verba dicit. Docens quodam modo obligat se ex doctrina sua ad bene faciendum. Vnde super illud Iob 39. Aut circumdabis collo eius hinnitum, dicit Gregor. Collo equi hinnitus circumdatur: quia ne ad peruersa opera pdeat, suis vocibus vita prædicantis obsidetur. Et super illud Prouerborum 3. Circunda eas gutturi tuo. dicit glossa. Virtutes docet circumdari gutturi, quoniam vox potius in gutture fieri solet: quia scilicet prædicationis vox de interius manat, sed exterius circumdatur nam quo aliquos ad bene operandum & viuendum excitant, eo ad bene agendum opera prædicationis seipsum ligat. Vnde Greg. Qui verbum Dei loquitur, prius studeat qualiter viuatur, & post ex actu colligat quæ & qualiter dicat. Et Ecclesiasti. 29. Quæ in manu habes ciba ceteros. Ea in manu habemus quæ opere implemus, & talia debemus predicare alijs. & Ecclesi. 29. Confirma verbum, & fideliter age cum illo, & in omni tempore inuenies quod necessariū est. Bona operatio est verbi confirmatio: mala vero operatio, infirmatio est verbi. Fideliter agit cum verbo, qui quod prædicat, credere se ostendit, quia idem opere implet. Qui prædicat delectationē aliquam venenatam esse & toxicatam, & tamen eandem sumit, non videtur credere quod prædicat, nec fideliter agit cum verbo.

De doctrina bona, & vita mala.

ET notandum quod habere doctrinam bonam & vitam malam ipsi habenti valde est verendum, & erubescencia plenum, & Deo displicet, & ecclesiæ multum nocet. Primum multipliciter potest ostendi. Primo ex hoc, quod ille qui bene docet, & male viuit, quasi defert lucernam ante se, quia immunditiam suam ostendit, David: Lucerna pedibus meis verbum tuum, &c. Prouerbi. 6. Mandatum lucerna est, & lex lux est. Item talis de bello fugit, & tamen ad pugnandum strenue alios exhortatur. Item litera: etiā propriæ damnationis publicat. vnde Apostolus ad Romanos 1. In quo alium iudicas, teipsum condemnas. Item in libro prosperi. Bene loqui, & male viuere, nihil aliud est, quam seipsum sua voce damnare. Talis sibiipsum contradicit, & seipsum confundit. Vnde Hieronymus. Non confundant opera tua sermonem tuum, ne cum in ecclesia loquaris, tacitus quilibet respondeat. Cur ergo hoc

hoc quod dicis ipse facis: Delicatus magister est qui pleno ventre de ieiunijs disputat. Accusare auaritiam etiam latro potest. Sacerdotis Christi mens manusque concordent. Talis opere destruit, quod verbo edificat. Eccles. 34. Vnus edificans & alius destruens, quid prodest illis nisi labor? Talis habet linguam longe maiorem manu, quod sine dubio monstruosum est, unde Greg. Monstruosa res est manus remissa, & lingua magniloqua. De tali ironice solet dici illud Gene. 27. Vox quidem vox Iacob est, sed manus sunt Esau. Quod hoc autem multum displiceat Deo, potest ostendi ex hoc quod Dominus maledixit siculneq habenti folia sine fructu, ut legitur Matth. 21. Ficulnea enim habens folia sine fructu, est predicator habens verba sine bonis operibus. Item ostendi potest ex hoc quod Dominus tot maledictiones faciebat Scribis & Phariseis, qui habebant folia verborum sine fructu bonorum operum. Quas maledictiones habes Matthæi 23. Quod autem valde noceat hoc ecclesie Dei, multipliciter potest ostendi. Primo per hoc quod doctrina ecclesie in eis non habet talem virtutem, qualem deberet habere. Vnde authoritas. Qui non ardet, non incendit. Greg. Magis valet ad predicandum sancti amoris conscientia, quam exercitati sermonis scientia. Idem: Nulla est dulcedo lingue, nisi condatur sapore vite. Itē Grego. Sup Ezechiel. Sermo dulcedinem non habet, quem vita reproba intra conscientiam remordet. Idem: Illi soli de Deo dulciter loqui voluerunt, qui cum cordis visceribus dilexerunt. Item: Sermo Dei contemptibilis redditur hominibus per vitam malam predicantium. Vnde Gregorius. Cuius vita displicet, restat ut eius predicatio contemnatur. Ipsa etiam veritas suspecta redditur hominibus. Quis enim crederet alicui quod aliqua viam assereret latronibus plenam esse, & neminem posse transire per eam absq; spoliatione, & iugulatione, si post assertionem illam eadem viam eligere vellent. Idē quis non haberet suspectam exhortationem insequendi hostes factā ab eo quem sciret esse ex parte hostium? Propter malam vitam eorum qui habent instruere alios, multa mala eueniunt ecclesie Dei. vnde Thren. 4. Non crediderunt reges terræ, & vniuersi habitatores orbis, quoniam ingrederetur hostis, & inimicus per portas Ierusalem, propter peccata prophetarum eius, & iniquitates sacerdotum eius, qui effuderunt in medio eius sanguinem iustorum, effuderunt, inquam, suo malo exemplo. Tertio potest esse culpabilis appetitus magisterii propter hoc quod appetitur, quod propriū est Dei, scilicet magisterium. Occasionem addiscendi potest dare ho-

mo

mo homini, sed propriē non docet nisi Deus. vnde Augustinus: Magisteria forinsecus adiutoria quædam sunt, & admonitiones: sed cathedram habet in cælo, qui corda docet. Aliud est oculis materiam ministrare quæ vñ, & aliud est visum conferre oculis. Ad doctores forinsecos pertinet materiam ministrare illis qui addiscunt, sed ad interiorē magistrū pertinet, ut ad videndum sensum cordis aperiat, & sicut oculus & res obiecta non sufficiunt, ut visus in actu fiat, nisi oculus illuminetur, sic præter discipulum & forinsecū doctorem, necessarius est sol iustitiæ, à quo intellectus illuminetur: vnde postquam aliquis audiuit a doctore forinsecō, ipse antequam acquiescat consulat magistrum interiorem. Quod autem Dei sit propriē magisteriū: multis testimonijs scripturæ potest ostēdi. De quibus pauca sufficiant ponere. Legit Matthæi 23. Nolite vocari Rabbi: vnus est enim magister vester. vbi dicit Glof. interlin. Ne quod Deo debetur, vobis præsumaris attribueret: Glof. vnus est qui illuminat hominem, quod non alius homo: sed tantum exercet docēdo, non intellectum præstat. Item Glof. Magister ex consortio verū magistri tanquā eius nūtrus, & pro reuerentia ipsius à quo mittit, honoratur. Item Prouer. 2. Dñs dat sapientiam, & ex ore eius prudentia, & sciētia. & Ecclesiast. 1. Omnis sapientia à Dño Deo, & Ioā. 6. Et erūt oēs docibiles Dei, vbi dicit glof. Testant prophetiæ, oēs homines illius regnt, id est Christianæ fidei, esse docibiles Dei, & quia si homines foris loquuntur, tamen solus Deus sensus appetit intus. Item Ioan. 14. dicitur de Spiritu sancto, ille vos docebit omnia. & 16. Docebit vos omnem veritatem. Interlin. Intus sine sono. Sic fit & alijs sanctis. Item 1. Ioan. 2. Non necesse habetis ut aliquis doceat vos, sed sicut vnctio eius docet vos de oībus. glof. Nemo doctenti tribuit quod ex ore docēs intelligit. Nisi enim intus sit quod doceat, lingua doctoris exterius in vanum laborat: nec tamen doctor taceat, sed quod potest agat. Ad idem ostendendum valet quod dicit Philosophus, quod studium est expectatio diuinæ illuminationis. Idem Impossibile est de pellibus caprarū aut ouium haurire sapientiam. Ideo oratio præmittenda est ab his qui studere volunt. Sapientia enim, Dei donum est. Nec debet aliquis tentare rapere eam violentia laboris vel studij irrequisito domino. Iaco. 1. Si quis indiget sapientia, postulet à Deo. & Augu. Oratione melius soluuntur dubia, quam inquisitione alia. Quarto potest esse culpabilis appetitus magisterii, quia homo appetit esse superior illo quem natura genuit sibi æqualem. Vnde August. hominem hominī subdi, non natura est hominis bene instituti, sed pœna dam-

nati

uari. Aequalitas multū placet Deo. Vnde Dauid. Mirabile templū
zuū in æquitate. ¶ Quinto potest esse culpabilis appetitus magi-
sterij, si propter vanam gloriam appetatur. Sic faciebant Scribæ &
Pharisei. Vnde Matth. 23. Amant primos recubitus in cœnis, & pri-
mas cathedras in synagogis, & saluationes in foro, & vocari ab ho-
minibus Rabbi.

De afflictione magisterij curiosorum.

Dictum est ex quibus causis possit esse culpabilis appetitus
magisterij, nunc dicendum est quanta afflictionis magiste-
rii curiosorū sit. Quod satis ostendit nobis Salomon. Ecclesi. 1. di-
cens: Proposui in animo meo querere & inuestigare sapienter de
omnibus quæ sunt sub sole. Hanc occupationem pessimam dedit
Deus filiis hominum, vt occupentur in ea. Alia trāslatio habet, hæc
dissensionem pessimam. Studiū curie sorū dici potest occupatio ma-
la peior, & pessima. Mala propter afflictionem tam corporis quam
animæ quæ est ibi, & præcipue ista afflictio parua vel nulla vtilitas
est. Vnde Sen. Quid te torques in illa quæstione, quæ vilius est cō-
tēpisse, quam soluere. Idem: Nullius rei difficilis est inuentio, nisi
illius cuius inuentæ hic nullus est fructus inuentilis. Peior vero est
propter contemptores sapientiæ, & fastidiosos auditores. De con-
temptu sapientiæ habetur. Prou. 1. Sapientiam atque doctrinā stul-
ti despiciunt. Ideo despicitur sapientia a stultis, quia ab eis non
cognoscitur. Sicut aurum & argentum a brutis animalibus con-
culcantur, quia ab eis non cognoscuntur. De contemptu etiam sa-
pientiæ dicit Seneca. Ad sapientiam quis accedit, quis dignam iu-
dicat, nisi quam in transitu nouerit? Quis philosophum aut vllum
liberale studium respicit, nisi cum aliquis plurius iterueniat dies
quem perdere libet? Nihil itaque inuenitur ex his quæ parum in-
uestigata antiqui reliquerunt. At si hic iuuentus lobria incum-
beret, hic maiores docerent, minores addiscerent, vix ad fundum
veniretur vbi veritas posita est, quam nunc summa, & leui ma-
nu quærimus. Dicit iterum Seneca. Fastidius stomachi est multa
degustare. Quidam auditores adeo fastidiosi sunt, quod non
possunt sustinere quod aliquid eis dicatur quod alias audierunt, li-
cet illud nesciant. ¶ De quibus mirum est quomodo ipsi possunt
audire missam de beata Virgine quam tories audierunt. ¶ Pessima
vero occupatio est propter inultiplex periculum quod ibi est. Difficile
enim est docentes a superbia, & vana gloria non seduci. Etiam pe-
dibus apostolorum, id est effectibus dicitur: puluis vanæ gloriæ ad-
hæsisse. De hoc periculo habetur Matthæi quarto, super illud, &
statuit

statuit illum supra pinnaculum templi. Ibi enim dicit Glossa,
in eo loco Christum tentat, in quo multos deceperat. Et alia Glos.
Ibi erant sedes doctorum, vnde populo loquerentur, vbi multos
capit vana gloria honore magisterij inflatos. Aliud periculum est
infidelitatis in Deū. Frequenter enim magistri Deo infideles sunt
in talento sibi commissio. Eodē. n. pretio quo ipsi emunt cuprū, quan-
doq; possunt emere aurū. Et eodē labore possunt habere ædifica-
tiua, quo ipsi acquirūt inflatiua. ¶ Tertiū periculū est impietatis in
proximū. Frequenter enim magistri volunt canillationibus inuti-
libus intendere, quā fratres suos qui ad mortem trahūtur eripere.
Seneca. Securius est munita cōquirere cū hostis instat à tergo, &
mouere iussus est se miles, &c. Necessitas excutit quod pax otiosa
collegit. Demens merito videret si cū saxa in munimentum, se-
nes femineque congererent, cū iuētus manu portis armata ex-
pectaret, sedere otiosus, & huiusmodi quæsticulas poneret. Quod
nō perdidisti habes: cornua nō perdidisti: ergo cornua habes. Nō
vacat ad istas ineptias. Ingēs negotium in manibus est, mors mo-
sequitur, fugit vita, aduersus hæc me doce.

De merito bonorum doctorum, & triplici
genere hominum.

Sequitur videre quanti meriti sit ministerium bonorum docto-
rum, quos timor Dei & caritas regit. Ad cuius rei euidentiā
notandum est quod triplex est genus hominum. Alii enim sunt
indocti, alij sunt docti: non tamen adeo vt sufficiant docere alios:
tertiū verò adeo docti sunt vt docere possint. Primi miseri sunt
in vita ista. Quodammodo enim brutis inferiores sunt. Vnde Boe-
tius in libro Consolat. Humanæ naturæ ista conditio est: vt
tunc tantum ceteris rebus excellat cū se agnoscat eadem ta-
men infra bestias redigitur, cum se nosse desierit. Nam ceteris
animantibus sese ignorare naturæ est, homini verò non conue-
nit. Ad idem facit quod legitur Cantic. 1. Si ignoras te, d. pul-
cherrima inter mulieres, egredere, & abi post vestigia gregum
tuorum. Sponsa si se ignorat, post greges vadit quia quodammo-
do iumentis inferior sit. Miseriores autem sunt indocti,
quando moriuntur. Prouerbiorum 10. Qui indocti sunt, in
cordis egestate moriuntur. De merito vero eorum qui docti
sunt legitur Daniel. 3. Qui docti fuerint, fulgebunt quasi
splendor firmamenti: & qui ad iustitiam erudiunt multos,
quasi stellæ in perpetuas æternitates. Sicut enim stellæ valde
splendidiores sunt, quam firmamentum: sic maior est gloria do-
centium

T O M V S II.

centium alios quam eorum qui non docent. Præcipue tamen utile est docere eos qui alios possunt docere. Vno seruo pigro, & nequam obicitur. Matth. 25. quod oportuit pecuniam domini sui committere numulariis: vbi dicit glo. Numularij sunt, qui prædicationem auditā volunt verbis, & opere exercere. Et quod valde sit vile docere tales, q̄ docere alios homines si bene, & fideliter doceantur, manifestum potest esse ex hoc, quod maior utilitas potest sequi ex eruditione vnus talium quā ex eruditione mille aliorū.

De appetitu simplicis excessus. Caput VIII.

DICTVM est de appetitu dominij, & de appetitu magisterij. Nunc dicendum est de appetitu simplicis excessus. Hoc vitio laborant illi qui volunt excedere alios in diuitiis vel pulchritudine, vel in aliquo bono, nec vellent aliquem sibi æquari. Ad hoc vitium v̄ pinere illud quod legitur Lucæ 22. Facta est contentio inter eos quis eorum videretur esse maior. ¶ Ad detestationem verò huius vitij. Primò videtur facere hoc q̄ hoc vitium peccatum est malitius (malitiam enim hic intelligimus affectionem alieni mali.) Qui enim vult excedere alios, per cōsequens non vult excedi ab alijs, & sic vult malum aliorum. Vnde enim aliorū prauitatem, quia quodammodo facit ad hoc vt sua magnitudo vel sic appareat. Secundò potest valere ad detestationem huius vitij hoc quod ipsum reddit animum valde mutabilem. Quando enim ille qui laborat hoc vitio, respicit aliquem quem ipse excedit, ipse inaniter lætatur: quando verò aliquem à quo exceditur tristatur, & sic modò rucet, modò dolet, modò infatur, modò tristatur. Hæc mutabilitatem insinuat nobis Senec. dicens: Magnitudo certū modum non habet, comparatio autem tollit eam aut deprimit. Nauis quæ in flumine magna est, in mari paruula est. ¶ Tertium vitium est quasi quædam fames insatiabilis. Nunquam enim impletur desiderij eius qui oēs alios vult excedere, quia si excedit vnū exceditur ab alio. Præterea si excedit aliquem in aliqua gratia, exceditur ab eodem in alia gratia. Præterea excessus quem appetit, ad malum suum est. Sicut enim abundantia humoris in aliquo membro apostema solet generare: ita excessus in hominibus apostema generat superbiæ. Et sicut fatuus esset, qui veller unum oculum alium excedere, cū secundum naturam debeant æquales esse. Sic fatuus est qui desiderat vt ipse excedat. Profectum proprium potest quis desiderare.

DE SVPERBIA.

176

siderare, sed etiā debet ei placere profectus aliorum quo ei æquaretur. Debeant omnes filij Dei velut fratres amare æqualitatem, & similitudinem. Vnde legitur de ipso filio Dei, ad Hebræ. 2. quod debuit fratribus per omnia assimilari. & Eccle. 32. Rector ē posuerunt noli extolli, esto in eis quasi vnus ex ipsis.

De speciebus superbiæ exterioris. Et primò de superbia in corpore. Cap. IX.

DICTVM est de superbia interiori, consequenter dicendum est de superbia exteriori. Vocatur autem superbia exterior aliquid extrinsecū quod à superbia interiore procedit, & eā ostendit. Et potest distinguui ista superbia secundum diuersitatem rerum, in quibus superbia hominum potest apparere. Potest autem apparere superbia hominum vel in ipso corpore, vel in lectis, vel in equis, vel ornatu, vel amplitudine familiæ, in cōuiuiis, in ædificiis, in deauratis libris & in cantu. Et primò profectumur de superbia illa quæ in ipso corpore apparet. Quæ potest distinguui secundum diuersitatem membrorum quæ sunt in corpore: scilicet oris, oculorum, narium, colli, & sic de ceteris membris. Ad superbiā oris pertinet illud Psal. Disperdat Dominus vniger sa labia dolosa. Et illud Prouerbiorum 14. In ore stulti virga superbiæ. Stultus enim verbis quasi quadā virga homines cædit. De superbia narium. Esaia 2. Quiescite ab homine cuius spiritus est in naribus eius. De superbia oculorum. Ecclesiast. 23. Exollentiam oculorum ne dederis mihi. Et Prouerbiorum sexto. Oculos sublimis detestatur Dominus. Et Psalm. Neque elati sunt oculi mei. De superbia collis vel ceruicis. Iob 25. currit aduersus Deū erecto collo. Et Psal. Dominus iustus concidet ceruices. De superbia aliorum membrorum. Esaia 3. Pro eo quod eleuatae sunt filia Sion, & ambulauerūt collo exrenso, & nutibus oculorum ibant, & plaudebant, & ambulabant pedibus suis, & composito gradu incedebant, decaluabit Dominus verticem filiarum Sion, & Dominus ceruicem earum nudabit. Contra Ezech. 1. Pedes eorum pedes recti, &c. Et loquitur de quatuor animalibus, quatuor Euangelistas præfigurantibus. Doctores enim veteris legis habuerunt pedes seruatorum dum pro terrenis Deo seruiebant. Sed doctores nouæ legis habent pedes rectos, qui celestia promittunt. Vnde beati pauperes spiritu. Item. Agite penitentiam &c. Vnde de eis dicitur Esaia 51. Quam speciosi pedes euangelizantis pacem, annuntiantis bonam.

bona. In veteri lege annuntiatur verba bona, scilicet eterna. Similiter doctores noue legis pedes habent rectos. Canti. 7. Quam pulchri sunt gressus tui in calceamentis. Ecclesia filia principis, id est celestis regis, cuius ancilla fuit synagoga. Ecclesia etiam recipit spiritum adoptionis filiorum, synagoga vero spiritum seruitutis. In calceamentis autem sunt pulchri gressus ecclesie, quia calceati sunt exemplo Christi & Apostolorum. Nota quod sponsus ecclesie volens totam ecclesiam pulchram esse, lauit pedes eius, & de quorum iniquatione precipue timebat. Vnde diligenter debet pedes, id est affectus custodire. Cantico quinto. Laui pedes meos, quomodo inquinabo illos? Non debet iam ecclesia uel fidelis anima pedes suos ponere, nisi ubi sunt florida, & uiridia. Florida sunt merita. In floridis enim est spes fructus. Viridia sunt eterna premia. In uirore enim intelligitur eternitas. Vnde pedes sanctorum suorum seruat, pedes enim custodiendi sunt ne calore adurantur, quod malo exemplo frequenter accidit, & ideo discalceandi sunt. Exod. 3. Solue calceamenta de pedibus &c. Qui tempore negligentie frigescent, exemplis sanctorum calceandi sunt. Exod. 12. Calceamenta in pedibus habebitis. Qui agnum paschalem comedit, Dominicam imitatur passionem: ad quod multum valent exempla sanctorum. Si pedes collisi sunt per iram vel odium ad proximum, tunc butyro diuine sunt misericordie ungendi, & considerationis misericordie quam nobis Deus exhibuit, & est exhibiturus si misericordiam proximo impendamus. Iob 29. Lauabis pedes meos butyro, & petra fundebat mihi riuos olei. Hec petra Christus est, qui riuos misericordie multiplicis nobis fundit. Si luto voluptatis inquinati sunt pedes, lauandi sunt aqua lacrymarum per tribulationis penitentialis. Ioan. 13. Vos debetis alter alterius pedes lauare: Si pedes aspersi fuerint puluere inanis glorie, excutendi sunt. Matthaei 19. Excute puluerem de pedibus. Legitur etiam de Iacob Genes. 49. quod collegit pedes suos super lectulum.

De superbia ornatus, & his quibus vii. possumus contra eam. Caput X.

VM ornatus possit esse diuersarum rerum decor, ut hominum uel locorum, & multorum aliorum. Primo ponemus ea, quibus possumus vii. contra superbiam ornatus humani, & virorum, & mulierum. Contra hac superbiam primo possumus vii. uerbis sanctorum & sapientum. De quibus pauca po-

ponere sufficiat Ecclesi. 11. In vestitu ne gloriaris vnquam, nec in die honoris tui extollaris. Et 1. Tim. 2. Volo mulieres in habitu ornato cum verecundia, & sobrietate ornantes se, non in tortis crinibus, aut auro, aut margaritis, vel veste pretiosa. sed quod decet mulieres, permittentes pietatem per opera bona, habitum ornatum, in quo vult Apostolus mulieres orare, vocat glossa, religionem earum ornantem eas. Vult etiam eas ornatas esse aliis virtutibus, cum verecundia vultus ut non sint attritae frontis ut meretrices. Vult eas esse sobrie mentis. Vult etiam eas esse ornatas non in crinibus tortis, id est crispis, & cet. Vel non ornantes se auro &c. scilicet ut semper hanc crinibus intorqueantur. Item 1. Petr. 3. Mulieres subdite sint viris suis. Et subditur: Quia tamen non sit exterius capillatura, aut circundatio auri, aut indumenti vestimentorum cultus: sed qui asconditus est, homo cordis in incorruptibilitate modesti, & quieti spiritus. Super quem locum talis glossa. habetur sicut Cyprianus ait: Sericeo, & purpura induta Christum induere non possunt. Auro, & margaritis: & monilibus adornate, ornamenta cordis & pectoris crediderunt. Quod de illis indubitanter verum est, quae ad capiendas animas ornant se: Et subditur in glossa. quod si Petrus etiam mulieres admonet coercendas, & ad ecclesiasticam disciplinam religiosa obsequatione moderandas, quae excusare possunt cultus suos per maritos: quanto magis id obseruare fas est virginem, cui nulla ornatus sui competat venia: Item prima ad Timotheum sexto. Habentes alimenta, & quibus tegamur, his contenti simus. Contenti debemus esse tegumento, non querere ornamentum. Item Apocalypsis decimo octauo. Vae vae ciuitas magna, quae amicta erat purpura, & bysso, & cocco, & deaurata est auro, & lapide precioso, & margaritis: quoniam vna hora destituta sunt tantae diuitiae. Item August. Tibi vestis purpurea circumdetur, non ad pulchritudinem, sed propter necessarium tegumentum, ne dum exquisitis vestieris, alteram turpitudinem assumes. Ideo dicitur, Vestis purpurea & cet. quia sordes potest homo in vestimentis vitare. Vnde dicitur de Augustin. Vestimenta eius & calceamenta nec nitida nimium, nec abiecta plurimum. Hieron. Ornatus & sordes pari modo fugienda sunt: quia alterum delicias, alterum gloriam redolet. Seneca. Non splendeat tota, nec sordet quidem. Hieron. Nec affectatae sordes, nec exquisitae deliciae laudem pariunt. Si tamen vestem sordidam pro Christi amore quandoque oporteat ferre: non est curandum, cum propheta viderit Iesum sacerdotem magnum indutum sordidis vestimentis. Et cum Dominus immunditiam corporalem non

reputet immunditiam. Matt. 15. Non quod intrat in os coquinat hominem. Et iterum: Non lotis manibus manducare, non coquinat hominem. Et in veritate immunditia corporis vera immunditia esse non videtur: cum sputum quasi mundum iudicatur, dum est in ore: quam citò est extra, immundum iudicatur. Seneca. Argumentum bonæ voluptatis grabatus & pannus, vbi apparuerit aliquem non necessitate hoc pati, sed velle. Idem: Nemo nascitur dives: quisquis exit in lucem, visus est lacte, & panno esse contentus.

De exemplis quæ dissuadent ornatum superbum, & humilem suadent. Caput XI.

EC V N D O possumus vii contra superbiam ornatu exēplis. Multa aut sunt quæ exēplo suo dissuadent nobis superbū ornatū, & suadent humilem habitū. Primò suadet nobis hoc ipse Deus. Et hoc dupliciter. Primò in plasmatione hoīs. Voluit enim Deus preciosum spiritū vili sacco carnis abscondere. Nec est verisimile quod voluerit corpus quod vile est, preciosum tegumētū habere, quod precioso spiritui vile tegumētū voluit dare. Secundò in hoc, quod parētibz nostris post pētm tunicas pelliceas fecit, ut legitur Gene. 3. Ad idē et monemur diuersis exēplis hominum. De quibus licet sint multa, pauca ponere sufficiat. Vnde Augustinus, de ipso dicit: Fateor, de preciosa veste erubescō. Esther. 14. Domine, tu scis quod abominer signum superbiæ, & gloriæ, quod est super caput meum in diebus ostentationis meæ, & detester illud quia si pannum menstruatæ, & non portem in diebus silentij mei. Merito abominabatur Esther signum superbiæ, quia signum est diabolice subiectionis. Diabolus enim est rex super oēs filios superbiæ: ut dicitur Iob. 41. Et sic dicit Greg. Evidentissimum signum reproborum est superbia, humilitas electorum. Sicut ergo aliqua nobilis persona merito dedignaretur, si vilis persona signum seruitutis poneret in capite eius, & sic duceret eam per ciuitatem. Sic regina Esther quæ cor nobile habebat, abominabatur signum superbiæ quod in capite suo erat. Notanter dicit quod est super caput meum in diebus ostentationis meæ: ornatum enim suum non ferebat, nisi quando regi marito suo se ostendebat. In quo mulieres nostri temporis multum sunt ei dissimiles, quæ cum sunt cum maritis non curant de ornatu: quando verò in publico volūt procedere, volunt esse ornata, & tamen dicunt quod ornant se propter maritos suos. Detestabatur etiam Esther ornatum capitis sui, quasi pannum menstrui.

strui. Et merito: Melius enim esset ferre peplum sanguine alicuius animalis cruentatum, quam ad vanam gloriam, vel superbiam croceatum, excepto scandalo. Vittæ enim ad vanam gloriam croceata, peccati sanguine quodammodo intincta est, qui sanguis deterior est quocunque sanguine animalis. Item Iob. 15. Saccum conlui super cutem meam. Talis deberet esse vestis ad minus penitentium. Vnde Iona. 4. Vestiti sunt Niniuitæ saccis à maiore vsque ad minorem. Et peruenit verbum vsque ad regem Niniue. Et surrexit de solio suo, & abiicit vestimentum suum à se, & indutus est sacco. Item Matth. 3. Ipse Ioannes habebat vestimentum de pilis, camelorum. Antiqui etiam tegebantur vel sacco vel cilicio. Maria etiam Aegyptiaca nuda in nemore latitabat. Si obiciatur de pellibus tabernaculi rubricatis, & hyacinthinis, ad hoc respondet Hieronimus sic: Olim ista approbabantur quando sanguis pecudis remissio fuit peccatorum. Nunc autem pauper Dominus suam paupertatem, & simplicitatem in ecclesia consecrauit. Et subiit: Si hoc iudaizando reuocas in templo, reuocemus cruorem immolatorum. Ad idem etiam monemur exemplo meretricum, qui quando torfellum est est de panno precioso, faciunt ipsi cooperturā de burello. Quis fatuum non indicet illum qui velit torfello pretiosam facere cooperturam? Ad idem etiam monemur exemplo ipsius Sapientie, quæ in personis contemptibilibus sæpè se abscondit. Vnde Sapientia: Sæpè enim sub pallio sordido sapientia. Vade, & fac tu similiter, ut sub humili habitu abscondas te. Ad hoc etiam monet nos ipsa natura, quæ sub terræ vilitate aurum, & alia preciosa abscondit, & sub vilitate corticis dulcedinem nuclei habet.

De duodecim stultitiis se ornantium. Caput XII.

ER T I O valet cōtra superbiā ornatus, si ostēdant multiplices stultitiæ ornatū se. Prima est, quod exteriora sua vilis, interioribus quod preciosa sunt, præponunt. Vñ quasi paraturā pomi ipsi pōmo pēligunt. Quñ vñum pomum dat duobus, & alter parat, nonne stultus esset si paraturā detineret, alii verò daret totū? Itē si paraturā daret suo socio, & sibi retineret totū residuum, fatuus esset qui portionē acceptaret. Sed portionem à diabolo factam isti similem multi acceptant. Ornatum enim exteriorem, qui paraturæ pomi similis est, quæ quodam modo est depicta (habet enim candorem, & ruborem) multi præponunt animæ suæ: & sic quasi vilem cooperturam precioso torfello præponunt. Diabolus

enim non curat nisi de torfellis id est, de animabus. Genesis decimo quarto dicit rex Sodomorum, qui figuram tenet diaboli, ad Abraham: Da mihi animas, cetera tolle tibi. Istam stultitiam superbia innuit Glossa super illud Iohannis sexto: Eū, qui venit ad me non eiciam foras. Superbi est foras eici, qui nihil habet in interiori bono, nec hic, nec in futuro. Secunda est, quod ipsi ordinem Dei pervertunt in seipsis. Volunt enim quod ancilla habeat ea quæ dominæ sunt, & e contrario. Carnem enim quæ ancilla est, ornant, & delicijs pascunt, & oportet ut fiat quod ab ea imperatur, licet mors aīæ inde debeat sequi. E contrario anima quæ dñæ fame & siti affligit, & male induta est, & ad præceptū carnis opat, quod est magna valde perversitas. Vñ Ber. Dñam ancillari, & ancillā dñari, magna abusus & nimis magna est. Si quis assereret se fuisse i tera aliqua, qua dñō oīno se haberet ut ancillæ quā dicere vix crederet sibi. Sed in veritate terra illa patria ista est. In ea enim serē per totum annum fit festum ancillarum, quod alicubi consuetum est fieri in festo beati Vincentij. Tunc enim accipiunt ancillæ vestes dominarum suarum. Ista perversitas similis est illi, quam ponit Salomon Ecclesiast. decimo, seruos in equis, & principes quasi seruos ambulantes super terram, & perversitas ista est valde magna & nociua ecclesiæ Dei. Vnde Prouerborum trigesimo. Per tria mouetur terra, & quartum quod sustinere non potest, per seruum cum regere coeperit. Tertia quod ipsi valde care emunt quod nihil valere sciunt, scilicet vanam gloriam, quæ non valet eis, nec quo ad animas, quum animabus sit valde nociua, nec quo ad corpora. Ioan. 8. Si glorifico meipsum, gloria mea nihil est: nihil, inquam, in valore. Quarta est, quod ipsi plus expendunt ut pascant oculos aliorum, quā ut pascant ventrem suum. Seneca. Non sunt homines ad pompam dentibus, & ore, & ventre contenti, oculis quoque gulosi sunt. Si quis eat per aliquam ciuitatem, plures artifices inueniet operantes ut pascant oculos, quā qui pascant ventrem. Vnde dixit quidam, mundum esse animal mirabile, qui maiores habet oculos, quā ventrem. Potius volunt homines bona sua perdere, & diuitibus hominibus quasi per oculos ponere, quā os Dei in pauperibus famelicum pascere. Vnde Bernad. Inueniunt curiosi quo delectantur, & non inueniunt miseri quo sustententur: cum periculo animæ suæ acquirunt, vnde oculos hominum delectant. Mira fatuitas est quum videns in pulchritudine rei visæ habeat delectari naturaliter potius quā res visā, quod videtur melius pertinere ad inspicientes pulchritudinem eorum quæ

quæ incipiunt providere quod ad eos qui inspicuntur. Debet ergo homo pulchritudinem exteriorē negligere: procurer autem eam, si voluerit, qui habet eam inspicere. Quinta stultitia ornantium se est, quod ipsi similes sunt illi qui ex decore sellæ & freni equum æstimat. vnde Seneca: Quemadmodum stultus est qui equum empturus non ipsum aspiciat, sed stratum & frenos: sic stultissimus est qui hominem ex veste circumdata æstimat. Idem: Cum volēs æstimationem in te scire qualis sis, nudam inspicere. Et sicut quidā ait: Ex auro frænum non meliorat equum. Sexta est, quod omnia sua volunt habere pulchra, & se turpes. vnde Augustin. Ecce omnia pulchra sunt cum iniquis, & ipsi sunt turpes. Ita accidit peccatoribus ornantibus se extrinsecus, sicut accidit cuidam regi qui conuocatis magnatibus terre suæ, fecit conuiuium magnum, & non erat locus in domo qui non esset opertus purpura, & alijs pretiosis. Et affuit quidam philosophus, qui volens spueri, spuit in faciem regis. Et cum ministri propter hoc vellent eū suspendere, nō permittit rex: sed quæsiuit ab eo quare hoc fecisset. Qui ait: Vidi alia loca plena argento, & auro, gemmis, & purpura, & ideo in barbā regis quæ incrustata est ciborum pinguedine, quā immundā vidi, expui. Non enim vidi locum minus mundū. Et compunctus est rex. Sic diabolus videns hominem qui debet esse dominus aliarū creaturarū, minus pulchrum exteris creaturis, in faciem eius spuit, vel eum contemnendo, vel animam eius maculando. Quod figuratum est ex spuitione facta in faciem Domini. Et in illa quæ fiebat ei, qui nolebat suscitare semen fratris defuncti, Deuterono. vicesimo quinto: Frater hominis defuncti sine semine, diabolus est, qui sine spe damnatus est. Cui homo debet suscitare semen: quia ex hominibus angelica ruina est reparanda. Erubescat ergo homo videns se malū turpē inter suas res bonas & pulchras: sicut dominæ habentes ancillas pulchras, cū ipsæ sint turpes, erubescunt. vnde Augustinus: Nonne vides debere erubescere te de bonis tuis: si domus tua plena est bonis, & te habet malum? Septima est, quod cū morē damnati sint, & iam ducuntur ad illam, potius tamen cogitant de ornatu, quā quomodo liberent animas suas: Seneca. Omnes capitis supplicio condemnati sumus, & incessanter ad mortē redimus, vnde Augustinus: Nihil aliud est tempus præsentis vitæ, quā cursus ad mortem, in quo nemo vel paululum vel tardius ire permittitur, sed pari motu omnes vrgentur. Vnde cū ornatus superbiorum, sit ornatus hominum mortī adiudicatorum, potius est illusio, quā honor. Sicut purpuratio Christi postquam adiu-

dicatus fuerat morti, illusio fuit. vnde Bernardus: Omnis purpura illusio est, postquam Domino Iesu in purpura illusum fuit. ¶ Osta-ua est, quia inde gloriantur, vnde deberent erubescere. ¶ Triplici ratione potest ostendi quod homo de veste debet erubescere. ¶ Pri-mo, quia vestis signum est peccati parentum nostrorum, vnde Ber-nardus: Qui gloriatur de veste, similis est furi glorianti de caute-rio: quia propter peccatum Adæ introductus est vsus vestium. Quis latronem non irrideat, si videat eum gloriari de signo sibi facto pro latrocinio suo, quod in fronte portat? ¶ Secundo, quia vestis remedium est turpitudinis erubescentiæ, quam per pecca-tum contraximus. Ante peccatum sufficiebat homini pulchritudo sua, nec habebat aliquam causam erubescentiæ. vnde non oportebat quod absconderet se sub veste. Sicut sol veste non eget suffi-cit enim sibi pulchritudo suæ lucis pro vestimento. Similiter rosa non eget ornatu: sufficit enim sibi pulchritudo coloris ad vestiendum, & sic de cæteris floribus. Matthæi sexto: Considerate lilia agri quomodo crescunt: non laborant, neque nent. Dico au-tem vobis quoniam Salomon in omni gloria sua coopertus non est sicut vnum ex istis. Sed si per peccatum incurrit homo turpi-tudinem & erubescentiā, necessarium est vestimentum, quod est remedium turpitudinis & erubescentiæ. Sicut ergo ad gloriam loripedis non cedit quod habet pedem ligneum, quum sit reme-dium infirmitatis: nec ad gloriam scabiosi quod scabiem velat: sic nec est ad gloriā hominis ornatus, etsi alicui videatur. Vnde Au-gustin. Qui superbit ex abundantia temporalium, est tanquam ægrotus qui superbit ex superabundantia medicamentorum vel emplastrorum. Quis non irrideat aliquem, si videat eum depingere domū, quæ minatur ruinā? Domus talis est corpus hominis. Vix enim stare per quinque dies, nisi cibis & potibus fulciretur. Vnde ir-ridēdi sunt qui variis ornatibus illud depingūt. A simili possumus dicere, quod ille qui superbit ex pulchritudine vestiū, est tanquam ægrotus, q̄ superbit ex pulchritudine emplastrorū. Et sicut ridiculū esset si loripes pedē lignēū depingeret, vel deauraret: sic ridiculū est cū hoies se ornāt. ¶ Tertiū ostenditur per hoc, quod ornātes se mē dicant pulchritudinē suā à creaturis vilioribus q̄ ipsi sunt. Nobilis homo erubesceret à vilibus hoibus medicare, & potius indigentia sustineret, q̄ mendicaret ab eis: sic debet homo erubescere à vermi-bus, & muribus suū medicare decorē. Vnde frater Guido Cartusie. Quomodo nō gloriabitur de pulchritudine, qui gloriatur de tur-pitudine? Vestes te ornant, pulchritudo esset si tu eas ornares.

¶ Nona

¶ Nona stultitia est, quod ipsi credunt se bene indutos & ornatos, cum equus eorum, scilicet corpus, bene ornatus est, cum tamen omnino nudi sint. vnde Apoc. 16. Beatus qui custodit vestimenta sua ne nudus ambulet, & videant homines turpitudinem eius. Et Ezech. 18. Denudabunt te vestimentis tuis. Et ibidem: Dimittent te nudam, & ignominia plenā. Ipsi sunt similes cuidam clerico, qui in festo stultorum induit equū suum scarleto, & ipse indutus erat matta vna. ¶ Decima stultitia est, q̄ ipsi turpitudinē suam detegūt, quando tegere debuerunt: quia qui vident superbū ornatū corū, malē suspiciāt de eis. Vnde super illud 1. Ti. 2. Non in tortis cri-nibus, dicit gl. Superbus habitus nō recta facit de se credi. Et Eccl. 19. Amictus corporis, & risus dentiū, & ingressus hominis enūtiāt de illo. Si nux relinquat corticē exteriorē ante tēpus, signū est inte-rioris corruptionis. Sic si Christianus non habet exterius habitū, quem Christiana religio requirit, signum est, quod vermis alicuius peccati intus lateat: magis erubescibilis culpa est, quā nuditas hominis, quū nuditas hominis à culpa habeat quod est erube-scendum. Vnde magis erubescere deberent illi, quorum peccata ap-parent hominibus, quā si ipsi nudi hominibus apparerent. Illi ornantes se dū volunt vitare turpitudinē corporis, turpitudinē as-sumunt mentis, & dum se ornare volunt, inquinant se ad minus quo ad vitia superbiæ, quæ inquinant omnia bona quæ sunt in ho-mine. Vnde illud, Si tibi gratia, si sapientia formaque detur. Inqui-nant omnia sola superbia si comiteur. ¶ Vndecima stultitia est, quod mulieres volunt videri fatuæ, licet nolint esse, & potius volūt simulari statuis, quā matronis. Si equus venalis non est, quare si-gna venalitatis portat in fronte? Quare circulus est ante domū, si ibi nō est vinū uenale? Quis Dei quare vult habere signū ouis dia-boli? Nūquid nō meritō dicit ei pastor ecclesiæ, Non noui te, & rap-ietur à lupo infernali. Signo crucis debent esse signati oēs fide-les, id est, signo pœnitentiæ, vnde Apostolus ad Galat. 6. Stigmata Domini Iesu in corpore meo porto. Præcipue enim deberent habe-re in capite signa pœnitentiæ & humilitatis. Et ideo illis, qui bap-tizantur vel confirmantur, imprimitur signū crucis in frōte. In capi-te. n. i. c. i. u. n. i. j. aspergantur cinere capita fidelium. De signatione ista le-gitur Apoc. 7. Nolite nocere terræ & mari, quousque signemus ser-uos Dei in frontibus eorum. Et Ezech. 9. Transi per mediam ciui-tatem in medio Ierusalem: & signa thau super frontes virorū ge-mentium. Thau figura fuit crucis. Crux enim tria brachia habuit ad figuram thau, postea addita est quædam tabula à parte superiori

ad scribendum titulum. Crucē ergo quā per thau intelligitur, vult Dominus figi in frontibus fidelium: sed mulieres, abiecto signo Domini, posuerunt signum diaboli in frontibus suis. Vnde Psal. Posuerunt signa sua. Et Apoc. 17. Mulier circumdata est purpura, & cocino, & inaurata auro & lapide pretioso. Et subditur. Et in fronte eius nomē scriptum, Mysterium. Vnde timendū est eis illud quod legitur Ezech. 9. de non habentibus thau. Percutite, & non parcat oculus vester, neque misereamini. Et subditur. Omnem, super quē videritis thau, ne occidatis, & a sanctuario meo incipite. Quodcima stultitia ornantiū se est, quod ipsi habent charam pulchritudinem corporis, quā adeo parua est, vt pellibus muriū & stercoribus vermiū adiuvetur. Decorem autē animę qui similis est diuino, sic vilipendunt quod etiā non reputant, cum demones eis aures & nasum præcidunt: iuxta illud Ezech. 23. Nasum tuum & aures tuas præcident, &c. Quod nō sit sine magna cōtumelia Dei, cum potius velit esse similis in decore muribus, quā Deo. Pulchritudinem etiam sotularium suorem bene custodiunt homines, singulis diebus eos tergendō: de pulchritudine autem animæ (quæ Dei imago est) vix semel in anno cogitant, imō quod plus est, peccatorum facies quæ sunt facies demonum superinduant. Psalm. Facies peccatorum sumitis. Non attendentes illud Eccl. 4. Non accipies faciem aduersus faciem tuam. Nec offenditur parum Deus in hoc cōtemptu imaginis suæ. Vnde super illud Psal. In ciuitate tua imaginem ipsorum, &c. dicit gloss. Merito imaginem ipsorum ad nihilum rediget Deus in cælesti ciuitate: quia ipsi in sua terrestri ciuitate imaginem ipsius ad nihilum redegerunt.

De alijs qua deberent homines cohibere ab amore superbi ornatus. Cap. 13.

PRAETER ista sunt alia multa quæ deberent homines cohibere ab amore superbi ornatus. Primum est, Dei ordinatio, quæ vult vt in præsentī tempore intendatur reformationi animarum: & ad hoc specialiter fuit primus aduentus filij Dei in mundum. In futuro verō vult vt fiat reformatio corporum, & ad hoc erit secundus aduentus. Tunc enim resurgent corpora sanctorū, & gloriā suam habebūt qui hic sine gloria fuerunt. vnde Bern. Noli, o corpus, præripere tempora. Potes enim impedire animæ tuæ, salutē suā operari non potes. Omnia tps habent: patere vt nūc anima pro se laboret: magis autē collabora ei, quæ

et si cōpateris, & conregnabis. Secundū est, quod ornatus iste tūc deficiet qn magis esset necessari; qn scilicet aīa venire debet ad illam magnā euriā, in qua cōgregata erunt quæ in terra, & q sub terra, & quæ in cælo sunt. Vnde Esai. 3. Decaluaabit Dominus verticem filiarū Sion. Et ibidē: In illa die auferet Dominus ornatum calceamentorum, & lunulas, & torques, & montilia, & armillas, & mitras, & discriminalia, & periscelidas, & murenulas, & olfactoria, & inares, & annulos, & gemmas in fronte pendentes, & mutatoria, & palliola, & linteamina, & acus, & specula, & syndones, & vittas & theristra, &c. Armillas vocat Gl ornamenta brachiorum. Periscelidas vocat ornamēta talorū similia armillis. Murenulæ sunt catenæ circa collū. Olfactoriola vocat illa, in qbus continebat muscū, & similia. Theristra vocat vestes æstiuales valde subtiles, visui peruias, q dicuntur à theron, quod est aestas. Tunc enim mulieres, quæ se alienis plumis quasi cornix pulchras faciebant, amittēt plumas & turpissime apparebunt: & non solum deficiet gloria ornatus tūc, sed ē mutabitur in ignominia, & quæ plus habuit de gloria, plus habebit de ignominia. Osee. 4. Gloria eorū in ignominia cōmuta bo, & Esai. 3. Et erit pro suauī odore fetor, & pro zona funicularia, p erispani crine caluitium, & pro fascia pectorali cilicium. Tertium est hoc, q corpora q hic fuerūt superbē ornata, à Dño tūc nō ornabuntur. Vnde Bernard. Nunc eant, nunc rideant qui corpora sua pelib⁹ muriū & stercoribus vermiū infōrmāt: quia cū Dns ad iudiciū dū venerit, nō reformabit nisi, q abiectiois, & humilitatis inuenē rit. Vnde Apostolus ad Philip. 3. Saluatorem expectamus, qui reformabit corpus humilitatis nostræ &c. Super quod verbum dicit Bernard. Requiesce in hac spē misera caro: qui propter aīam venit ppter te quoq; venturus est: qui reformauit illā, tui quoq; nō obliuiscetur. Quartū est, magnus cōtēptus æternæ gloriæ in eis q se ornant. Multū enim cōtēnunt æternā gloriā, qui ei pponunt gloriā, & laudē hominū. Chariū enim habent vt pulchri dicant, q q regnum æternum consequantur. Nec etiam laudem semper habet, quam habere intendunt. In arca enim non ferata thesaurum suū faciunt, & ideo leuiter illum amittunt. Vnde Bernardus. Insipiens tu, qui congregas merces in saccum pertasum, qui thesaurū tuum in alieno ore constituis, ignoras quod arca ista non clauditur, nec seras habet. Quintū est, ingratitude magna quæ est in eis qui superbē se ornant. Valde enim ingrati sunt qui Deum inhonorant in hoc in quo ipse voluit eos præceteris creaturis honorare. In hoc specialiter Deus honorauit præ cæteris homine, quod

cum

cum ad imaginē, & similitudinem suā creauit. Vnde multū ingratus est ei qui in imagine sua contumeliā facit. Quis enim nō timeat irreuerentiam aliquā facere imagini beate Virginis, vel imagini Christi hominis, scilicet Crucifixi. Quomodo ergo nō timent homines imaginē beate Trinitatis irreuerenter seruare illi, qui se ornāt exterius, similes sunt sepulchris dealbatis, q̄ foris apparēt hominibus speciosa, intus vero plena sunt omni spurcitia, & ossibus mortuorū. Corpus enim peccatoris animā mortuā est sepulchrū, vt dicit Augustinus. vnde Dominus Matthæi vigesimo tertio. Vx vobis Scribæ & Pharisei, qui similes estis sepulchris dealbatis, quæ à foris apparent hominibus pretiosas, intus vero plena sunt ossibus mortuorum, & oī spurcitia. Ad quod potest induci quoddā exemplum. Barlaam rex quidā magnus habuit in itinere duos viros obuiam in veste attrita & sordida, & facie attenuata, & psallebāt Dño. Rex autē de curru exiliens amplexatus est eos, quod videntes prius rogauerunt fratrem eius vt quæreret ab eo quare tantam reuerentiā exhibuisset talibus vilibus personis. Rex autē volēs ostendere illis errorem suū, præcepit fieri quatuor arcas. Duas deauratas, i quibus poluit ossa mortuorū, obfirmās eas aureis feris. Alias duas de pice, & bitumine, in quibus poluit pretiosas margaritas, & vnguenta optima, ligans eas funibus cilicinis, & posuit eas ante magnates, vt æstimarent quid singulæ valerent. At illi deauratas magni p̄cii iudicauerunt. Quibus rex ait: Eratis, omnia oportet inspicere interioribus oculis, non exterioribus, siue honorē, siue cōtumeiliā. Ap̄tis deauratis arcis, ait rex: Iste est typus eorū q̄ exterius sunt gloriosi, intus repleti mortuis & fœtētib⁹ opibus. Deinde ap̄tis alijs duab⁹, ait. Ipse est typus eorū, qui exera sunt sordidis vestib⁹ operati, intus pretiosi bene redolentes apud Deum, quales fuerunt illi, de quorum veneratione me reprehendi fecistis. Et sic confudit eos. Item ornantes se similes sunt fimo cooperto.

Quod superbus habitus potest esse culpabilis multis de causis. Cap. XIII.

NOTANDVM ergo quod superbus habitus potest esse culpabilis multis de causis. Prima cā est p̄tiositas. Vñ sup̄ Lucā 16. de diuite q̄ iduebat purpura & bysso, dicit glos. Si culpa pretiosarum vestium culpa non esset, sermo Dei non ita vulgariter exprimeret, quod diues purpura & aby-

indu-

indutus apud inferos torqueretur. Vnde Gregorius: Nemo pretiosa vestimēta, nisi ad inanē gloriā querit, videlicet vt honorabilior ceteris videatur. Nemo vult preciosis vestibus ibi indui, vbi à nemine potest videri. Secunda causa est mollities vestium. Vnde Matthæi vadecimo, Qui mollibus vestiuntur, in domibus regum sunt. Et super illud Matthæi tertio. Ipse Ioannes habebat vestimētum de pilis camelorum dicit glosa. Seruus Dei non debet habere vestimētum ad decorem, vel ad delectationem, sed tantum ad tegē dū nuditatem, vnde Gregorius. Nemo æstimet in fluxu ac studio p̄tiosarum vestium peccatū deesse: quia si hoc culpa non esset, nullo modo Dominus Ioannem de vestimēti sui asperitate laudasset. Tertia causa est extraneitas: quando scilicet aliquis vult habere vestes aliis dissimiles. vnde Sopho. 1. Visitabo super omnes qui induti sunt veste peregrina. Quarta causa est superfluitas. Potest autem ista superfluitas esse duplex, vel quo ad multitudinem, vel quo ad magnitudinem. Primo modo est superfluitas in illis, q̄ volūt habere vestes longas, vt maiores esse videantur, quod vitium multum abundat in quibusdam prælatis, qui pileos longos deferunt in capitis, calopodia in pedibus, & vestes longas per terrā trahunt, volentes sic adijcere ad staturā suā cubitum vnum. Vnde Lucæ vigesimo. Attendite à Scribis qui volunt ambulare in stolis. Stola vestis est longa. Illi qui vel magnitudine vel altitudine corporis sui dignitatem volunt honorare, non videntur attendere q̄ legitur de Saul, quod rex malus fuit, & altior vniuerso populo ab humero, & sursum 1. Regum 10. & illud quod dicit David in Psal. Nec in tibiis viri beneplacitum erit ei. Et illud Prouerbiorum decimo sexto: Spirituum ponderator est Dñs. Fatui corpora ponderant, & iudicant hominem ex ea parte, ex qua nō est hō. Dominus vero spiritum p̄derat. Vnde 1. Regū 16. dicit Dominus ad Samuelem, quum præcepisset ei de vñctione David in regem, Ne respicias vultum eius, nec altitudinem stature eius quoniam abiecti eū, nec iuxta intuitum hominis iudico. Homo enim videt quæ apparent, Dominus autem intuetur cor. Præciosiores species aromaticæ in minoribus saccis solent reponi, vt gariophylli, & similia.

De caudis mulierum.

Hoc vitio laborant dominæ, quæ longas caudas trahūt post se terrā pretiosis vestibus induentes, & de nuditate Christi in pauperibus non curantes, caudis suis pulices colligunt, & puluerem mouent hominibus: Christum vero, quem in tot pauperibus nudum respiciunt, & non operiūt: timendum est eis ne in caudis earum

rum diabolus quiescat. Vnde legitur de quodam sancto, qui uidit diabolum quendam ridentem: & querens ab eo causam risus, dixit. Vidi socium meum equitatem super caudam cuiusdam mulieris, quæ dum retraheret caudam, cecidit foecus meus in lutum & inde risi. Secundo modo est superfluitas in illis qui uolunt habere diuersa paria vestium, & potius uolunt uerimenta sua a tineis comedere, quam inde Christum in pauperibus indui. Iacob. 5. Agite nunc diuites, plorate uoluntates in miseris quæ euenient uobis. Diuitiæ vestræ putrefactæ sunt, uerimenta uestra à tineis comesta sunt. Et Bernardus: Clamant nudi, clamant famelici, & conqueruntur, Nobis fame & frigore miserabiliter laborantibus, quid conferunt tot mutatoria, uel extensa in perticis, uel plicata in maticis? Quin potest esse reprehensibilis habitus propter materiā, ut si est serica, uel aurea, uel argentea. Et notandum quod circa materiam ueritum multum proficit, uel potius deficit curiositas humana. Primo enim fuit materia ueritum pellis cum lana. Vnde Genesis tertio Fecit quoque Deus Adam & uxori eius tunicas pelliceas. Deinde processum est usque ad lanam puram, quæ est leuior quam pellex. Tertio processum est ad cortices arborum uel herbarum, scilicet ad linum, & huiusmodi. Quarto ad stercorea uermium, scilicet ad sericum, Deinde ad aurifrigium, & ad lapides preciosos.

De superbia corrigiarum,

Inter ornatus uero qui propter materiam reprehensibiles sunt, specialiter videntur esse reprehensibiles corrigiæ sericæ deauratæ uel deargentatæ. Et hoc multiplici ratione. Primo, quia superbia talium corrigiarum in loco humilationis est. Vnde Michæ sexto Humiliatio tua in medio tui. Vnde sicut superbia in paupere amplius displicet Deo, quam in diuite, quia pauper habet materiam humilationis & quoddam repressum superbie: sic potius Deo displicet superbia circa uentrem ubi tanta materia est humilitatis, quam in alia parte hominis. Præterea sicut ignis uehementis est qui ardet cum aqua quæ contraria est ei: sic ualde magna est superbia quæ durat ubi tanta est materia humilitatis. Bernardus: Non est magnum humile esse in abiectioe: magna prorsus & rara uirtus, humilitas honorata. Sic e contrario potest dici quod magnum prorsus uitium est superbia cum humilitate magna. Iam humilitas beatæ Virginis omnem humilitatem puræ creaturæ superauit, quia maiorem materiam superbiendi habuit cum Dei mater fuerit. Sic superbia uentris superbiam aliorum membrorum superat: quum materiam humilitatis habeat. Item sacculus bono uitico plenus bene

bene ligat fune unius oboli. Non modica fatuitas est ad ligandum sacculum immunditiæ plenum, querere corrigiā sericā deauratā, uel deargentatā, & uasis uini pretiosum continentibus circuli lignei sufficere, & ridiculum ergo est circulis deauratis uel argentatis ligare sacculum uentis abominatione plenum. Præterea quis non irrideat si videat ornatum templi poni circa sinum, uel aliquem locum continentem immunditiam? Sic faciunt mulieres quæ ornāt se, circa medium corporis. Vnde Psalm. Filia eorum composita, circumornata ut similitudo templi. Est etiam magna stultitia mulierum, quod corrigiæ illæ carere constant eis, & non profunt animæ, nec corpori, immo Deus in eis offenditur, & proximus scandalizatur. Ipsæ etiam mulieres ex pondere grauantur, quum interdum magis ponderosæ sint, quam circuli ferrei quos penitentes deferunt. Multæ mulieres sunt, si iniungeretur eis pro penitentia ut ita ponderosas ferrent corrigias, non acquiescerent iniungenti. Mira infania mulierum, quod tantis expensis diabolo se ligant, & quod tam carere emunt unde à diabolo ligentur. Diabolus enim bene scit ligare aliquem suo proprio cingulo. Sexto reprehensibilis est propter colorem, ut in ueribus clericorum color uiridis, rubeus, & varius. Cuius rei ratio esse potest, quod talis color in lana ouium naturaliter non inuenitur. Si enim Deus uoluisset lanam ouium talium colorum esse, ipse potuisset depingere sicut & aues. Et forte in principio non fuit facta tinctura huiusmodi absque culpa & curiositate. Audiui quendam uirginem quam conscientia remordebat, quia habebat uerstem alterius coloris quam naturalem, allegantem contra se quod ouis, quæ nunquam peccauit, contenta esset naturali colore ipsa uero, quæ multum peccauerat, pretiosiori colore uerteretur. Et in ueritate cum homo medicet uerstem ab oue, iuxta illud Augustini: Quis mandatum Euangelicum implens, de duabus tunis, dat unam non habenti. Sufficere debet homini medicanti color ille, qui sufficit ouis lanam largienti. Superbus medicus est, cui non sufficit illud, quod sufficit illi, à quo mendicat.

De peplis, & uittis croceatis mulierum.

Inter ornatus uero, qui propter colorem reprehensibiles sunt, specialiter videntur esse reprehensibiles pepla, siue uittæ mulierum croceatæ. Quod multipliciter potest ostendi. Primo, quia displicet alicui principi quando uidet vexillum inimici in terra sua. Sed plus displicet ei, si uidet in aliqua de uillis suis. Multo plius in aliquo de castris suis, & præcipue si uideat illud in superiori parte

parte castris sui. Sic Deo multum displicet quando videt superbiæ vexillum (quod est diaboli signum) in superiori parte castris sui, scilicet in capite mulieris, & videt vexillum suum remotum a loco, in quo potius volebat illud esse. Humilitatem enim penitentia potius voluit Dominus esse in capite. Ezechielis nono: Signa thau super frontes virorum gementium. In signum huius rei sit crucis signum in illis qui baptizantur, & in illis qui confirmantur in fronte. Et in capite ieiunii capita cinere asperguntur. ¶ Secundo per hoc, quod velum, quod est in capite mulieris, signum est subiectionis. In hoc ostenditur quod superiorem habet, scilicet virum suum. In hoc enim ostenditur quod ab ea prævaricatio incipit, & ideo potius mulieres velamina deferunt, quam viri, & præcipue quando à viris suis cognite sunt. Vnde super illud 1. ad Corinth. vndecimo. Capilli mulieri pro velamine dati sunt, dicit glossa. Ad hoc habet mulier velamen ut se ream agnoscat, & subditam: & iterum in eodem capite super illud. Non est vir creatus propter mulierem, sed mulier propter virum, dicit glossa. Ideo debet mulier super caput suum habere velamen propter angelos, ut dicit Ambrosius, ut scilicet ostendatur subiecta viro, & quia per eam prævaricatio incipit. Vnde cum peplum debeat esse signum humilitatis, multum Deo displicet si superbiant inde mulieres. Irridendus esset fur, cui in signum furti bursa suspendi debet ad collum, si peteret ut illa bursa purpurea esset. Sic irridendæ sunt mulieres quæ volūt habere pepla croceata. In opprobrio enim suo quærunt gloriā ubi esse non potest. Non cedit ad gloriam furis, si bursa ad collum suspensa sit deaurata. ¶ Tertiò per hoc quod mulieres quæ croceum colorem in peplis deferunt, colorem decentem, amabilem Deo & angelis, & hominibus mendi cordis vilipendunt colorem verò minus decentem contra doctrinam ecclesiæ deferunt, scilicet croceum. Color decens & amabilis Deo & angelis est color albus. Quod croceus color minus sit decens, quod cadidus, patet ex hoc quod nulla est quæ non velit habere faciam suam candidam potius, quā crocei coloris. Quod autem color iste placeat Deo, patet per hoc quod dicitur Cantic. quinto. Dilectus meus candidus. ¶ Non dicit, croceus. Sapient. 7. de ipso. Candor est lucis æternæ. Et Bernardus loquens de sapientia increata, dicit Candor est lucis sapientia, & candidam oportet esse animam, in qua ipsa sedem elegerit. ¶ Sic etiam placeat Deo cadidus color in ornatu corporis, potius quā croceus. Quod patet per illud Math. decimo septimo, quod in transfiguratione Domini vestimenta eius facta sunt alba sicut nix. Magisterio enim

enim Spiritus sancti institutum est, quod sanctissimum corpus Domini panno candido inuoluatur, non croceo, vel alterius coloris. Vnde bene deberet sufficere immundo corpori color ille ad inuoluendum se, qui sufficit Dominico corpori. Quod etiam color iste placeat angelis, patet per hoc, quod legitur Marci ultimo Angelum apparuisse in stola candida. & Matthæi ultimo legi, vestimenta angelis alba fuisse sicut nix. Et Ioannis 20. Et vidit duos angelos in albis sedentes. Quod autem hominibus mundi cordis placeat color iste, patet quia si quis occurrat duabus mulieribus, quarum una habeat peplum candidum, & altera croceum, statim illam quæ de fert candidum honestiorē iudicabit, & ita magis ei placebit, nisi ini quitas propria cor eius subuerterit. ¶ Quarto potest idem ostendi per hoc quod cum ornatur propter vanitatem reprehensibilis sit, quod vanius & mutabilis erit in ornatu, magis reprehensibile erit. Vnde cum croceus color in peplis valde mutabilis sit, reprehensibilis est. Si aliqua mulier tunicam suam qualibet septimana tingeret & lauaret, satis fatua diceretur: tales sunt quæ singulis septimanis pepla sua & tingunt & abluunt.

De peccato illarum quæ presumunt ponere alienum colorem in vultibus suis.

Septimò est reprehensibilis habitus vel ornatus propter presumptionem, quando scilicet aliqua presumit facere quod specialiter ad Deum pertinet, sicut faciunt illæ quæ alienos crines apponunt capiti, vel colorem in naturalem super faciem, huiusmodi enim proprium est Dei. Vnde tales cum Lucifero similes volunt Altissimo esse. Ipse sunt veluti simia, quæ dum volunt se decorare, specialiter se ingulant. Sunt etiam angeli tenebrarum transfigurati in angelos lucis, non attendentes illud Ecclesiastic. 4. Ne accipias faciem aduersus faciem tuam. Quia mulier assumit contra faciem interiorē animæ, quia eam deturpat. Dum enim mulier exterius vult habere pulchrā faciem, interius assumit faciem diabolicā. iuxta illud Psalm. Facies peccatorum sumitis. Facies enim assumpta, contraria est faciei naturali, quia ante debitum tempus facit eam senescere, & in futuro pro ea punietur. Ioelis 2. Omnes vultus redigentur in ollā. Multum offenditur aliquis artifex quando alius presumit meliorare opus eius: sic Deus in istis. Præterea magnam contumeliam facit Deo talis persona, quæ potius vult talem faciem habere quam lem pictor facit, quam qualem eius Deus fecit. De tali muliere dicit Hieronymus. Quia fiducia erigit ad cælos vultus, quos conditor non agnoscit.

Quod

Quod sex deberet cohibere mulieres à portan-
do alienos crines.

Sex verò sunt quæ possunt cohibere mulieres ab alienis crinibus, si eis diligenter offendantur. Primum est pena quam scriptura minatur eis. Vnde Esa. 2. Decalvabit Dominus verticem filiarum Sion, & Dominus crines earum nudabit. Et in presenti est quandoque crines earum nudantur. Vnde Parisijs accidit in quadam processione, quod quadam simia cuidam dominæ pepulum cum alienis crinibus abstulit coram populo, & turpis, & depilata sicut cornicula, depositis plumis alienis remansit quod iusto Dei iudicio accidit, iuxta illud Esa. 33. Væ qui prædatis, nonne tu prædaberis? Depradata fuerat illa mulier mulierem mortuam crinibus suis: & ideo merito eam simia depradavit. Vnde Poeta: Non est lex ægor vlla, Quam nescis artifices arte perire sua. Secundò, fatuitas magna quæ comitatur hoc vitium, quod patet ex hoc, quod pugiles crines suos abbreviant quia duellum facturi sunt, ne per crines ab hostibus capiantur. Et illi similiter qui intrant religionem tamquam pugiles spirituales. Fatue tamen mulieres crines suos augent, licet in bello periculosissimo sint, quasi nolint de manibus diaboli evadere. Nō de facili evadit mulier de manu diaboli, ex quo tenet eam per crines, quando scilicet mulier habet nimium amorem ad decorem crinium. Item tales mulieres materiam periculose infirmitatis quam habet, augent, cum potius deberent eam minuire, quasi nolint à sua infirmitate curari. Infirmitas autem valde periculosa est, sicut prius ostensum est superbia: quæ materia augetur, quando crines alieni propriis crinibus adduntur. Satis sunt istæ superbiæ quæ parum habent de crinibus. Tertiò peruersitas magna. Faciunt enim tales ad contumeliam Dei, ac damnum animarum suarum, quod nullo modo facerent propter amorem Dei & salutem propriam. Si iniungeretur alicui mulieri pro poenitentia quod haberet per noctem ad caput suum manum mulieris mortuæ, nullo modo vellent habere. Diceret enim terrore se amentem fieri. Crines autem mortuæ mulieris vult habere in nocte ad caput suum in contumeliam Dei, & contra voluntatem ecclesiæ. Nec terretur inde, nescio quo diabolico miraculo. Quartò deberet cohibere mulieres à vitio isto, magna ingratitudo quæ est ibi, quando scilicet ipsæ volunt habere in loco isto crines ad Dei contumeliam, ubi Christus pro amore earum tulit spinam coronam. Quintò contemptus Dei qui est in vitio isto. Valde enim Deum contemnunt qui capillos Deo proponunt, cum capilli videantur esse superfluitates hominis sicut & ungues. De re

ce-

ceptaculo lendum & pediculorum faciunt mulieres thesaurum suum, immo Deum suum: quia hoc ab homine colitur, quod præ ceteris diligitur: sicut dicit glossa super illud ad Philippenses tertio: Quorum Deus venter est. De Maria Magdalena legitur Lucæ septimo quod capillis capitis sui tersit pedes Domini. Non enim eos amabat tantum, quantum amant domine nostræ. Sextò deberet cohibere mulieres à vitio isto, multiplex malum quod inde provenit tam eis quam proximis earum. Proximis de facili malum provenit ex pulchritudine crinium. Crines enim velut quidam laquei sunt quibus fatui capiuntur. Vnde legitur Iudith. decimo quarto quod ipsa colligavit cincinnos suos ad capiendum Holofernem. Cincinni sunt capilli dependentes à capite mulieris. Sicut pueri laqueos faciunt de pilis caudæ equi ad capiendum aues, sic diabolus laqueos facit de pilis mulierem, ad capiendum viros. Ipsi etiam mulieribus multiplex malum facit pulchritudo crinium. Accidit enim eis sicut legitur Absalom accidisse de pulchritudine crinium eius, sicut legitur 2. Regum 14. Porro sicut Absalom, vir non erat pulchrior in omni Israel. Et subditur: A vestigio pedis usque ad verticem non erat in eo vlla macula. Et quanto magis tondebat capillos, tanto plus crescebant (semel autem in anno tondebatur, quia gravabat eum cesaries) ponderabat capillos capitis sui ducentis siclis pondere publico. Quid autem ei acciderit, legitur 2. Reg. 28. scilicet quod caput eius quercui adhæsit, & illo suspensum inter cælum & terram, mulus cui insidebat, pertransiit, & veniens Ioab tres lanceas infixit in corde ipsius. Sic per pulchritudinem crinium ad hæret fatua mulier alicui viro luxurioso, qui per quercum designatur. Quercus enim fructum defert quo porci pascuntur: sic luxuriosi opera faciunt in quibus infernales porci delectantur: & veniens Ioab, id est diabolus, infigit tres lanceas in cor fatuæ mulieris. Prima lancea est vitium superbiæ. Secunda, vitium luxuriæ. Tertia, vitium discordiæ propter ipsam inter mulierem & virum suum. De hoc require in tractatu de Luxuria in capitulo de Choris: ubi ponitur illud verbum Apoc. 9. Et similitudines locustarum, &c.

De habitu reprehensibili propter formam
vel compositionem.

Octavo potest esse reprehensibilis habitus vel ornatus propter formam vel compositionem. In forma verò reprehensibilia sunt ista, incisio ex parte inferiori, sicut fit in vestibus ioculatorum, corrugatio ex parte superiori. Utinam, si Deo placeret, facies earum corrugate facerent, quo vestes corrugate fierent. Reprehensibile etiam est quod caudæ ibi assumantur. Natura eandem negavit

T O M V S II.

hominibus, sed miseri homines eam sibi assument. Præcipue autem videntur reprehensibiles quo ad formam, & compositionem, sotulares rostrati, & perforati, & stricti. Rostrum in sotularibus diabolica videtur esse inuentio, cum non inuentiatur simile in rerum natura. Nullum enim animal est quod in pede rostrum habeat, et si habeat aliquod in capite. Mulieres vero quæ ausquam rostrum deberent habere, volunt habere in pedibus. Perforatio etiam in sotularibus magna videtur fatuitas, cum sotulares integri meli o- res sint quam perforati. Similiter strictura in sotularibus magna fatuitas est, cum etiam Deus inde offendatur, pedes grauentur. Non enim ita constringeretur pedes si essent in compedibus sicut constringuntur quandoque à sotularibus. Multi sunt qui non reciperent pro poenitentia tale grauamen, si sacerdos eorum vellet hoc eis iniungere. Magna etiam ingratitudo est velle deferre sotulares perforatos, in contumeliam Dei in pedibus suis, cum Deus pro amore eius pedes suos voluerit perforari. Magna etiam fatuitas est, querere pulchritudinem in sotularibus, cum ad hoc inuenti sint ut inquinentur, & per hoc pedes ab iniquatione feruentur. Nec enim in radicibus arborum vel fundamētis domorum pulchritudo solet requirere nec in sotularibus deberet requiri pulchritudo.

De superbia ornatus raptorum, & vsurariorum.

Nono potest esse reprehensibilis habitus vel ornatus, quia est de re iniuste acquisita: sicut accidit in vxoribus vsurariorum vel raptorum quæ vestes preciosas deferunt de lacrymis pauperum. Vestes tales sanguinolentæ sunt. Ieremiæ secundo: In alis tuis inuentus est sanguis animarum pauperum. Alæ sunt extremitates superborum palliorum. Alis istis volatur in infernum, non in celum. In alis istis inuenitur duplex sanguis, scilicet sanguis pauperum. Spolia enim pauperum ex quibus est vestis illa, iudicio scripturæ sunt sanguis pauperum, & vita eorum. Vnde Eccle. 34. Panis egen- tium vita pauperum est, Qui defraudat illum, homo sanguinis est. Alius sanguis qui in alis istis inuenitur, est sanguis ipsius mulieris, quæ defert palium quod emptum est de re iniuste acquisita. Mors enim sua latet ibi, cum ad damnationem suam illud deferat. Cruentatio ista quæ est in vestibus diuitum, figurata est per chlamydem coccineam, in qua illus est Dominus. Illusione autem illa ostensus est status principum huius mundi. Decimo potest esse reprehensibilis ornatus vel habitus, propter amoris nimium, quæ habent mulieres ad pulchritudinem. Tantis enim potest esse amor ille quod est mortale peccatum, & quasi idololatria, ut quando amor ille

D E S V P E R B I A.

186

ille amorem Dei superat. Hoc enim ab homine colitur, quod præ ceteris diligitur, sicut prius dictum est.

De quinque quæ debent cohibere mulieres ab amore pulchritudinis.

Quinque autem sunt quæ debent cohibere mulieres à nimio amore pulchritudinis. ¶ Septimum est vnitas ipsius pulchritudinis. De qua legitur Prou. Vltimo: Fallax gratia, & est vana pulchritudo: mulier timens Deum, ipsa laudabitur. Pulchritudo vana est, quia ad nihil valet ei qui eam habet: potius vñ valere illis quæ videntur ea, & in ea visa delectantur. Potest et dici vana, quia vadit in nihil, propter quod floribus comparatur Esaiæ quadragesimo ubi sic legitur: Ois caro foras, & ois gloria eius tanquam flos agri. Licet flores sint magni decoris, tamen parum amantur, quia cito transit decor eorum. Sic parum amanda esset pulchritudo corporis, quia cito perditur: ad minus in morte quoniam maxime necessaria esset, cum Deo debeat presentari, & angelis eius, cum ituri sint ad curiam celestis regis. ¶ Secundum debet cohibere mulieres ab amore nimie pulchritudinis hoc, quod pulchritudo talis frequenter maledicta est. Vnde Iob 5. Vidi stultum firma radice, & maledixi pulchritudini eius statim. Vnde dicit glossa super hoc verbum, statim: Infirmitas cum inæqualitate rerum variatur: dum videt prospera, laudat: cum mutantur nihil esse iudicat: sed sanus cum gloria ipsam poenam sequentem considerat, & statim damnat. Male fuerit pulchritudo illarum mulierum, quæ propter pulchritudinem suam damnabuntur. ¶ Maledicta est talis pulchritudo mulieris. Multis re vera potius expedisset quod fuissent leprose, vel naso, vel auribus mutilata, quam quæ essent pulchre. ¶ Tertium debet cohibere mulieres à nimio amore pulchritudinis, turpitudine & immunditia quæ frequenter comitatur pulchritudinem corporis. Vnde dicitur Ezechielis decimo sexto: ad fatuam mulierem: Abominabilem fecisti decorem tuum. Hoc est vnum, de quo multum dolendum est, quod pulchre mulieres quæ plus deberent abhorre immunditiam, amplius se inquinant per peccatum. Propter hoc pulchritudinem fatuæ mulieris comparat Salomon circulo aureo in naribus suis. Prouerbiolum vnde decimo: Circulus aureus in naribus suis, mulier pulchra, & fatua, id est, pulchritudo mulieris fatuæ. Sus si circulum aureum haberet in naribus distraheret illum per quodcumque volutabrum luti. Similiter mulieres fatuæ pulchritudinem suam distrahunt per quodcumque volutabrum luxuriæ. Sus non parit ori sicut nec pedi, quin illud in lutum infigat. Sic nec mulier fatua parit faciei suæ, immo illam præ ceteris

in mēbris operit iniquitate, & impietate sua. Vel aureus circulus pōt
intelligi mulier pulchra, & fatua, quam diabolus trahit per oēm im
munditiam, quia habet eam in potestate sua, sicut sus circulum au
reum traheret per immunditiā, quē haberet in naribus suis. ¶ Quar
tō deberet cohibere mulieres a nimio amore pulchritudinis hoc,
quod pulchritudo earum valde nociua est. Est enim pulchritudo
illa pulchritudo exurens, qualis est pulchritudo carbonis viui. Et
est et pulchritudo vulnerans, qualis est pulchritudo splendentis gla
dij. Vñ Hieronymus, Gladius igneus est species mulieris. Et Pro
uerbiorum quinto legitur de fatua muliere, quod nouissima illius
amara sunt velut absinthium, & acuta quasi gladius biceps: Sicut
puer in gladio fulgenti primō solā aduertit pulchritudinem, & iō
gladium amplectitur, sed nouissimē sentit lationē: Sic fatui hoīes
in specie muliebri primō solā aduertunt pulchritudinem: sed post
quam eam tetigerint per amorem, ex vulnere cordis perpendunt
pulchritudinem illam esse gladium acutum. Biceps autē gladius
pōt dici pulchritudo illa: quia ipsam mulierem, in qua est, lacerat per
superbiam, & ipsos aspicientes per luxuriā. Vel pōt dici gladius bi
ceps, quia corpori, & animā occasio est mortis eternę. Et verē gla
dius igneus est pulchritudo muliebri. Multum enim potēs ad exu
rendum cor humanum. Vnde Barlaam rex quidam habuit filium,
de quo dictum est ei a medicis, quod cecus fieret si infra decem
annos solem videret. Vnde rex ipsum fecit includi decem annis in
spelunca. Quibus finitis fecit eum egredi de spelunca. Et ostensa
sunt ei aurum, & argentum, & multa alia pretiosa, & concupiscibi
lia. Et ad interrogationem eius nominata sunt singula: Cum autem
inquireret enixē de mulieribus quę presentes erant quę res es
sent, dixit ei quidam iocosē, Eas esse demones qui seducunt ho
mines. Et cum reductus ad regem requireretur ab eo quid magis
ipse desideraret: Respondit, se super omnia quę viderat desiderare
demonēs qui seducunt homines. Et miratus est rex quod tam ty
rannica res esset species mulieris. ¶ Quintō debet cohibere mu
lieres a nimio amore pulchritudinis hoc quod pulchritudo aduer
satur bonitati. Non enim de facili habetur bonitas cum pulchri
tudine. Poeta: Lis est cum forma magna pudicitia. Vnde cum pul
chritudo auferat bonitatem quę longē melior est, quā pulchri
tudo, ipsa non est multum desideranda, immo valde timenda. In
magno periculo est pulchritudo mulieris. Est enim quasi thesau
rus in aperto, qui a multis concupiscitur. Vnde Gregorius: Deprę
dari desiderat, qui thesaurum publicē in via portat. Fatuę sunt
quę

quę neglecta bonitate pulchritudinem querunt. Similes sunt pue
ris qui pyra vel poma vermes habentia (quia pulchriora aliis sunt)
præligunt. Præcipuē autem fatuę sunt illę, quę naturaliter defor
mes sunt, & tamen laborant ad hoc quod sint pulchrę, ad quod
nullo modo pertingere possunt. Ad hoc autem quod sint bonę la
borare nolunt, quod tamen melius & de facili obtinere possunt.
Mulier quę laborat amplius ad hoc quod sit pulchra quā bona
videtur plus amare alterius vilitatem, quā suam. Si enim pul
chra fuerit, alijs pulchra erit. Pulchritudo enim eius alienos oculos
pascit. Si autem bona fuerit, sibi bona erit. Prou. 9. Si sapiens
facris, tibi metipsi eris.

¶ Quantis, & quot personis noceat Superbus habitus.

Vndecimo potest esse culpabilis ornatus mulieris, quia mul
tis nocet. ¶ Primō nocet viro suo quem interfecit spirituali
ter, dans ei occasionem quod vsurarius sit vel raptor. ¶ Secundo
nocet illis quibus debuit restitui: quod præcipuē verū est in vxoribus
vsurarij & raptorum. ¶ Tertiō nocet ipsi mulieri. Et hoc
multis modis. ¶ Primo, quia ei materia est infirmitatis magnę, sci
licet superbię. ¶ Secundo, quia auferit sibi illud vnde debuit redi
mere animam suam morti eternę condemnatam. ¶ Tertiō, quia
auferit ei tempus quod debuit expendere in seruidio Dei. Nec est
paruum damnum, cum tempus res pretiosissima sit. vnde Bernardus.
Nihil pretiosius tempore: sed heu nihil hodie vilius reputa
tur. ¶ Quarto, auferit ei orationes quas facit in ecclesia. Non enim
exaudit Deus orationes quas facit mulier ipsa superbē ornata, cū
ipsa filios Dei occidat ex alia parte ostensione incautę suę pul
chritudinis. vnde super illud 1. ad Timotheum secundo. Non in
torris crinibus &c. dicit Gloss. Superbus habitus non impetrat.
Non est paruum damnum mulieri quę pauper est spiritualiter, si
orationes quas in ecclesia facit amittat. Orationes enim sunt ma
gna pars bonorum quę ipsa facit: frequenter potius vile esset eis
humiliter esse in domo, quā superbē in ecclesia. Si aliqua mulier
esset quę in nulla solennitate iret ad ecclesiam, ipsa reputaretur hæ
retica. Quid ergo est de ea quę facit quod deterius est? Quo
modo talis mulier remissionem peccatorum suorum consequetur,
quę in ecclesia Deum offendit, vbi cum placare debuit? ¶ Quinto,
nocet ei superbus habitus, quia bonam famam auferit ei. vnde
super illud 1. ad Timoth. 2. Non in torris crinibus, &c. dicit gloss.
Superbus habitus nō recta facit de se credi. ¶ Sexto, nocet ei, quia

facit eam sollicitari sicut equus. Ex quo enim equus habet signum venalitatis in fronte, non queritur vtrum sit venalis, sed pro constanti habetur, & de pretio queritur. Sic mulier habens ornatum meretricium, sollicitatur, & sollicitata nisi valde fortis sit, facile labitur: quia casta est quam nemo rogauit, vt ait Poeta. Quarto nocet superbus ornatu aliis mulieribus, quia ministrat eis exemplum superbie. Dat etiam eis occasionem inuidie & discordie ad viros earum, & quandoque occasionem adulterij: quia quando non possunt habere similes ornatus a viris suis, rixantur cum eis, & quandoque eos habere volunt ab aliis viris, & sic adulterium committunt. Quinto nocet maritis aliarum mulierum. Reddit enim eis uxores eorum molestas, & quandoque aufert eas illis. Sexto nocet domino cuius templum exurit. Templum Dei est vnusquisque fidelis. Plus diligit Deus vnum templum spirituale, quam omnia templa materialia mundi, vnde magna Dei offensus, est incendere huiusmodi templa. Septimo nocet sanctis, quia festa eorum non obseruant mulieres quae sic se ornant, quia tunc magis peccant quam in alijs diebus cum magis superbe se habeant. Tunc etiam quandoque violant festa, preparando ornatus suos. Octauo, nocet angelis, quia filios Dei in eorum positos custodia occidunt. Ideo dicitur 1. ad Corinth. 11. quod mulier debet habere uelamen super caput suum propter angelos, ne scilicet offendar angelos, occidendo homines quos ipsi custodiunt. Et ut breuiter dicam, Deo & angelis eius non timent contumeliam facere etiam in ecclesia, quando corpus Christi praesens est, & angeli assunt, & populus ibi est congregatus, scilicet quando missa celebratur. Quod angeli ibi alunt, pater ex verbis Gregorii sic dicentis. Quis fidelium dubium habere possit in ipsa immolationis hora, ad vocem sacerdotis caelos aperiri, atque in illo Christi mysterio choro angelorum adesse, summis ima sociari, terrena celestibus iungi. Et super illud 1. ad Corinth. 11. Vbi dicit Apostolus quod mulier debet habere uelamen super caput, dicit glossa: Angelici spiritus nobis adesse credendi sunt, maxime cum diuinis obsequijs mancipemur, id est, cum ecclesiam ingressi lectionibus sacris aurem accommodamus, uel psalmodiae operam damus, vel orationi incumbimus, uel missarum solennia celebramus. Ideo monet Apostolus uelamen habere propter angelos. Nec dubitari debet vbi Domini corporis & sanguinis mysteria geruntur, supernorum ciuium conuentus adesse, qui monumentum, quo venerabile corpus positum fuerat, & vnde resurgendo abscellerat, tam sedulis excubijs seruabant.

Quod

Quod habitus mulierum se ornantium est culpabilis propter intentionem multiplicem.

Vltimo potest esse culpabilis ornatu propter intentionem. Multiplex potest esse intentio mulierum ornantium se. Quaedam enim ornant se ut concupiscantur ab alijs, quam a viris suis: quod constat esse mortale peccatum, licet non habeant uoluntatem consentiendi illis qui eas concupiscunt: quia secundum Augustinum non solum appetere, sed etiam appeti uelle, criminofum est. Aliae uero ornant se ex superbia, ut pulchiores sint alijs, vel saltem non cedatur ab alijs, vel ex amore uanae gloriae & laudis, ut dicatur, quod ipsae sint pulchrae. Ista uidentur multum impiae esse, non curantes de morte fratrum suorum, dum solum habeant uentum vanitatis ut pulchrae reputentur. Non uidetur quod tales mulieres charitatem habeant, quia uerba uanae laudis chariora habent, quam fratres suos. Aliae uero ideo se ornant, ut uiris suis placeant, ut sic contineantur ab alijs mulieribus. Sed de talibus accidit, quod sic quandoque occidunt eos spiritualiter, dum dant eis occasionem quod nimis amet eas, quia nimis amator uxoris propriae, adulter est, sicut dicit Ambr. Ex quo amor iste non sit circa Deum, iam iudicatur peccatum mortale. Praeterea si ornatu suo uelut quodam rete uult capere uirum suum, ne capiatur ab alijs mulieribus, quare illud rete expandit ubi non est uir eius? Multae enim potius ornant se quando prodeunt in publicum, quam quando sunt cum uiris suis in domo. Tales si miles sunt illis qui dicunt se uelle capere aues syluestres, & capiunt domesticas. Praeterea sicut mulier cauere ne perdat uirum suum, sic uir debet cauere uxorem suam. Vnde debet cauere ne ipsa immoderate ornata sicut mulieris syluestris efficiatur & fugiat. Sicut enim mulieris syluestris fugit quando habet pulchram pellem, & quandoque hac de causa amittitur. Aliquis enim propter pulchram pellem uellet eam habere. Sic mulier ornata libentius vadit ad spectacula, ut ab aliquo concupiscatur, & a uiro quandoque amittitur. Potius deberet uelle uir eam habere minus pulchram, quam alijs pulchriorem. Item si non placet uiro quod uultures, id est luxuriosi, sequantur uxorem suam, quare uult eam esse absque pelle conuersationis honestae? Item cum non uult uxorem suam meretricem esse, quare uult eam similem meretrici esse & in habitu meretricio? De hoc habitu legitur Proverbiu septimo. Ecce occurrit ei mulier in ornatu meretricio, preparata ad capiendas animas. Et cum ex hoc uerbo constet alique ornatu meretricium esse, non video quod sit meretricius habitus nisi croceus sit & similia. Ezechiel, decimosexto. Habes fiduciam

in pulchritudine tua fornicata es. Ad omne caput viæ ædificasti signum prostitutionis tuæ. Solent caupones in domibus suis ex diuersis partibus circulos ponere quando diuersæ viæ sunt circa domum, vt transeuntes per quamcunque viam sciant ibi vinum esse venale. Sic fatuæ mulieres signa venalitatis ponunt in capite, in pedibus, & in brachiis, & tamen se dicunt esse castas, castitatem amare, volentes quod magis credatur vni testi asueto mendaciis, quam multis testibus veris qui mentiri non nouerunt. Testis asuetus mendaciis, lingua est earum. Testes veri sunt cetera membra que impudicitiam ostendunt. Hieronimus: Aut loquendum nobis est vt vestiti sumus, aut vestiendum vt loquimur. Quod autem pollicemur & aliud ostendimus, lingua personat castitatem, & totum corpus profert impudicitiam. Deberet esse mulier viro suo adiutorium salutis. Genesis secundo: Non est bonum hominem esse solum: faciamus ei adiutorium simile sibi. Similiter & vir debet uxorem iuuare, vt saluari possit. Et cum mulieres, vt sapius pronæ sint ad nimium amorem pulchritudinis, & gloriam ornatus, vir debet iuuare, in hac parte & cohibere eam ab ornatu inhonesto. Pronitas ista mulierum ad gloriam ornatus insinuat Matthei vigesimo quinto, de decem virginibus, quarum quinque que laudem quaesierunt, caelestem ianuam clausam inuenerunt. Similiter cum viri proni sint ad nimium amorem diuitiarum, quia habent providere familiis suis, uxores debent iuuare eos & prohibere à cupiditatibus suis, & dicere eis se contentas esse paruo victu & humili vestitu, si ipsi cessauerint ab usuris & aliis generibus cupiditatum. Sed heu hodie remedium versum est in venenum. Uxores enim impellunt viros ad infernum dando eis occasionem male acquirendi, dum superfluas expensas ab eis requirunt. Viri etiam impellunt uxores ad infernum, dum eas consentire faciunt usuris suis, & dum non permittunt eas facere bonum quod ipsæ possent. Vnde hodie quantum ad personas multas, societas coniugalis est quasi complexus spinarum, que simul in ignem mittentur, quia non possunt separari. Est etiam velut complexus aliquorum simul se inuicem submergentium.

De mulieribus se ostentantibus.

Mulieres pulchritudinem suam per vicos in ecclesia ostendentes, sunt incendiarie sacrorum locorum, scilicet uiroꝝ qui liber enim fidelis est templum opere Spiritus sancti in baptismo dedicatum: sicut dicit glossa super illud primæ ad Corinthios tertio: Templum Dei sanctum est, quod estis uos. Ipsæ etiam sunt homicidæ

micidæ fratrum suorum & filiorum Dei. Sunt etiam venatrices diaboli in filios Dei ad mortem. Diabolus etiam vitur eis tanquam esca ad capiendos viros: sicut cum cattis & aliis vilibus animalibus excoꝝiis vultures solent capi. Vitur etiam eis tanquam laqueis, vnde Ecclesiast. septimo. Inueni amariorem morte mulierem, quæ laqueus venatorum est. vnde legitur quod beatus Bernardus cum quædam soror eius venisset cum superbo habitu ad abbatiam in qua ipse erat, noluit exire ad eam asserens eam esse rete diaboli. Quæ confusa & compuncta mandauit ei vt non despiceret animam eius, etsi carnem despiciebat, parata tamen erat in omnibus facere voluntatem eius. Quo audito vir sanctus gaudens venit ad eam precipiens ei vt illum superbum habitum de cetero non portaret. Quæ illi acquiescens ita mutata est vt homines eius mutationem mirarentur. Vitur etiam diabolus eis tanquam gladio ad occidendum filios Dei. Etiam si dicat aliqua se non habere malam intentionem: Respondeo, quod neque gladius malam intentionem habet quando ab illo aliquis occiditur, sed vtens illo habet ibi malam intentionem. Sic diabolus qui vitur his mulieribus ornatis tanquam gladio, ibi malam habet intentionem. Et licet etiam nullus haberet malam intentionem, nihilominus tamē mortuus esset qui occisus esset, & secundum leges, qui occasionem damni dat, damnum dedisse videtur. Dicitur etiam Exodi vigesimo primo: Si quis aperuerit cisternam, & foderit, & non operuerit eam, cecideritque bos vel asinus in eam, reddet dominus cisternæ pretium iumentorum. Cisterna quæ habet aquam ad remedium sitis, incautis tamen potest esse occasio mortis vel præcipitii. Sic uxor etiam alienius quæ viro suo est remedium fornicationis, aliis potest esse occasio mortis. Sic etiam vocat Salomon uxorem, Prouerbioꝝ quinto, vbi sic legitur? Bibe aquam de cisterna tua, id est de propria uxore. Hæc cisterna aperitur, quando mulier nimium ornatur. In eam vero non coopertam bos vel asinus cadit, quando ostensione pulchritudinis, quam mulier incaute ostendit, aliquis perit. In hoc casu anima pereuntis de manu mulieris requiritur. Si quis incaute deferendo ignem domum aliquam incendat, nonne tenebitur ad emendam? Quomodo ergo innocens erit, quæ pulchritudinem suam incaute ostendendo, domos spirituales exurit? Quædam etiam ideo se ornant, quia erubescunt non deferre ornatus quos deferre consueuerunt, vel quos aliæ mulieres deferant: vel quia timet ab hominibus derideri, si ornatus tales dimiserint.

De erubescencia, & eius commendatione. Et quod peccatum sit valde erubescibile.

Caput X V.

ET quia verecundia hec multū nocet ecclesiæ Dei, ideo tractabimus hic de verecundia. Et quia quā verecundia bona est, & quā mala est iuxta illud Ecclesiast. quarto. Est cōfusio adducens peccatum, & est confusio adducens gloriā. ¶ Primo de bona erubescētia dicemus. ¶ Secundo de mala. ¶ Tertio tangemus de irridentibus eos qui bene faciunt. ¶ Notādum ergo quā erubescencia bona est quoddam fr̃num quo aliquis regitur in viam paradisi. Dum aliquis habet fr̃num istud, sperari potest de eius correptione. Vnde Sapiens: Erubescit salua res est. Ad commendationē huius erubescētiæ facit illud Ecclesiastic. vigesimo-seculo. Ante grandinem præibit corruscatio, & ante verecundiā præibit gratia. Præcipuē verecundia placet in mulieribus. Ecclesi. septimo: Gratia verecundiæ mulieris sensata super aurum. Verecundia etiam specialiter placet Deo, in penitentibus, vnde Bernardus. Quantum displicet Deo impudentia peccatoris, tantum placet erubescencia penitentis. De non habente erubescētiā legitur Ieremias tertio. Frons mulieris meretricis facta est tibi, nolisti erubescere, & Esaiæ tertio dicitur de non habentibus erubescētiā istā, Peccatum suum quasi Sodoma prædicauerunt, nec absconderunt. Legitur etiā Ieremias sexto. Confusi sunt, quia abominationē fecerunt, quin potius confusione nō sunt cōfusi, & erubescere nesciūt. Vere erubescere nescit, qui de peccato non erubescit. Peccatum, n. valde erubescibile est. ¶ Magis erubescibile est peccatum, quā nuditas totius corporis, quod patet, quia peccatum nuditatem fecit erubescibilem. Parentes enim nostri non erubescēbant ante peccatum, licet essent nudi. Vnde cū illud propter quod aliquid est tale, magis erit tale: magis erubescibile videtur esse peccatum, quā nuditas. Præterea quoniam erubescencia sit fuga rei indecentis, peccatum autem indecētius sit quā aliquid aliud quod sit in mūdo, cum sit opus diaboli, & ipso amore omnia decentia essent, constat magis erubescibile esse: immo comparatione, ipsius alia non sunt erubescibilia. vñ dicit Gregorius de Maria Magdalena, Quia semetipsam grauiter erubescēbat intus, nihil esse credidit, quod verecundaretur foris. ¶ Præterea peccatum est immunditia, & comparatione ipsius immunditia corporalis non reputatur immunditia.

Matthæi

Matthæi decimo quinto. Que procedunt de ore, de corde exeunt, & ea coinquinant hominem. Et quibusdam interpositis subditur. Nō lotis manibus manducare, non coinquinat hominem. Est etiā peccatum abominatio magna, vnde Psalmista: Corrupti sunt, & abominabiles facti sunt. Vnde patet peccatū valde erubescibile esse. Multis autem aliis modis ostendi potest quod peccatum sit valde erubescibile. Et quia hominem proditorem reddit apud Deum, & quia facit eum valde vilem: facit etiam inferiorem brutis animalibus, quæ tantum vnā mortem soluunt, sed peccator debitor est dupli eis mortis, & quia peccatum est finis est quo quis in inferno suspēdatur: non habet diabolus vnde hominem suspendat, nisi ipsemet, funem istum ei attulerit. Est etiam peccatum illud cum quo fustigabitur homo in die iudicii coram toto mundo. Thren. 1. Vigilaui iugum iniquitatum mearum: in manu eius conuolutæ sunt, & impolite collo meo.

De XVI. erubescibilibus.

Illa de quibus erubescendum est enumerantur nobis, Ecclesiast. 41. Erubescite a patre, & a matre de fornicatione &c. ¶ Et sunt xv. quæ ibi tanguntur, de quibus multum erubescere debemus: ¶ Et ponitur primo fornicatio, quæ quadruplici ratione valde erubescibilis est, quia tam vilium membrorum, & quia anima & corpus in ea maculantur, & quia mulier ibi veditur, dar animam suam quandoque pro duobus denariis diabolo, & corpus peccatori: nō faceret tale forum de sotularibus suis. ¶ Notabiliter etiam dicit, Erubescite a patre, & matre. Pater est Deus, & Ecclesia est mater, de quibus debet multum erubescere fornicans. Potest multum erubescere filia diuitis dum fornicatur, quia pater suus poterat eam honorifice maritare. Nonne erubescere debet filia Dei de tanto patre, si fornicetur, cū ipse possit eam optime maritare? A presidente & potente demum erubescere debet homo de mendacio: quia potior est fur, quā assiduitas viri mendacis, vt legitur Ecclesiast. vigesimo, & quia mentiens non seruat fidem, licet velit sibi fidem adhiberi, & fallit eum qui confidit in eo: erubescendum est enim propter Deum præsentem, id est, præsentem, & potentem vindictam sumere de mentiente, & potest illud intelligi specialiter de mendacio promissionis in baptismo factæ. ¶ Tertio erubescendum est de delicto: id est, de negligentia, & pigritia. Seneca Turpissima iactura est quæ per negligentia fit. Ecclesi. 22. In lapide luto lapidabitur piger. A principe autē ideo erubescendum est de delicto, quia multum displicet ei pigritia serui, sicut velocitas multum placet

placet. & Prouerborum vigesimo secundo. Vidisti virū uelocem in opere suo, coram rege stabit. Præcipue tamen a summo principe erubescendum est de delicto, & ab illo iudice cui cuncta aperta sunt. Et cuncta quæ sunt adducet in iudicium, & de quolibet momento temporis negligenter expento exigit rationem. Quarto erubescendum est de iniquitate a synagoga, & plebe. Et primo de hoc quod homo sibi inique appropriat quod debet esse commune: ut faciunt usurarii, qui tempus omnibus commune sibi appropriant, quod Dominus uoluit ab omnibus æqualiter possideri. Et mali dispensatores qui sibi retinent, quod pauperibus debent diuidere, quibus dicitur Luc. 16. Facite uobis amicos de mammona iniquitatis, id est, de pecunia iniquè inæqualiter detenta. Quinto erubescendum est a socio & amico, de iniustitia, id est, hoc quod iniuste agit erga socium & amicum. Hoc valde iniquum est. Prouer. 3. Ne moliaris amico tuo malum cum in te habeat fiduciam. Sexto erubescendum est de furto. Tob. 2. Non licet nobis aliquid edere de furto, aut contingere. Et præcipue erubescendum est si quis furtum fecerit, vel sustinuerit fieri in loco in quo ipse habitat. Septimo, erubescendum est de veritate Dei, & testimonio: id est, de veritate quam Deus docuit, & tot testimoniis confirmauit, si aliquis illi fidem non adhibuit. Octauo erubescendum est de discubitu in panibus, si quis se inhoneste habuerit, vel si ei, ad cuius mensam comedit, fidem postea non seruauerit. Sicut faciunt illi qui postquam ad mensam Domini sederunt, vel spiritualiter vel temporaliter, non timent ei contumeliam inferre. Nono, erubescendum est ab obfuscatione dati & accepti. Datum obfuscatur, qui cum tristitia dat. Eccle. trigesimo quinto. In omni dato hilarem fac vultum. Vel qui dat cum dilatione. Prouer. 3. Ne dicas amico tuo, Vade & reuertere. Cras enim tibi dabo cum statim possis dare. Datum etiam obfuscatur, qui illud extollit. Potius enim debet qui dat donum diminuire, quam extollere. unde Genesis. 33. dixit Iacob ad Esau, Si inueni gratiam in oculis tuis, accipe munusculum de manu mea. Acceptum etiam obfuscatur qui de beneficio est ingratus, vel ipsum attenuando vel obliuioni tradendo, Sene, Lex beneficii est quod alter obliuisci debet dari, alter debet memor esse accepti. Caro: Exiguum manus cum det tibi pauper amicus, Accipito placide, plene, & laudare memero. Decimo erubescendum est a salutantibus de silentio. Quod in duobus casibus præcipue intelligendum est, scilicet quando aliquis non vult reddere salutem alicui causa superbiæ, vel causa odii. Sapiens: Saluta liber. Eccl. 22. Amicum salutare non confundaris, & a facie illius non te abscondas

das. Nec obstat illud Luc. 10. Neminem per viam salutaueris. Et illud 4. Reg. 4. quod dixit Eliseus ad Giezi. Si occurrerit tibi homo non salutes eum: & si salutauerit te, ne respondeas ei. Per hoc enim prohibetur prolixitas vel curiositas salutationis. Quod autem bonum sit salutare, patet per illud Matth. 10. Instantes autem domum, salutate eam. Undecimo, erubescendum est a respectu mulieris fornicariæ. Quia secundum Aug. Impudicus oculus impudici cordis est nuntius. Duodecimo, erubescendum est ab auersione vultus cognati: quia sicut legitur 1. ad Tim. 5. Si quis suorum, & maxime domesticorum curam non habet, fide negauit, & est infideli deterior. Nec solum erubescendum est ab auersione vultus cognati, sed etiam proximi, præcipue pauperis. Vnde Tob. 4. Noli auertere faciem tuam ab illo paupere. Ita enim fiet ut nec a te auertatur facies Domini. Vnde sequitur in uerbo proposito Eccl. 4. Ne auertas faciem a proximo tuo. Tertiodecimo, erubescendum est ab auferendo partem, & non restituendo. Sicut enim valde honorabile est dare, sic erubescibile valde est auferre, & præcipue fratri suo fideli: scilicet partem quam pater celestis dedit ei de rebus huius mundi. Specia liter autem non restituere ablata, uidetur esse erubescibile usurariis & raptoribus, qui cum sint iam condemnati suspendio inferni pro male acquisitis, potius volunt retinere & suspēdi, quam reddere & liberari. In quo sunt peiores latronibus, qui omnia libenter restituerent si scirent se per hoc posse liberari. Quartodecimo a respectu mulieris alieni uiri. Periculosus est enim valde respectus talis. Ipse respectus fuit occasio David adulterii, & homicidii, ut dicitur 2. Reg. 11. Nec solum a respectu isto erubescendum est, sed etiam a quacunque familiaritate, vel ad ipsam vel ad ancillam eius. unde possit otiri mala suspicio. Vnde sequitur: Ne serueris ancillam eius & ne steteris ad lectum eius. Quintodecimo, erubescendum est ab amicis de sermonibus improprij. Et si amicus debet arguere amicum, tamen absque improprio. Tullius in tractatu De amicitia: Monere, & moneri est officium veræ amicitia, ita tamen quod adulatione careat admonitio, & contumelia careat obmurgatio. Sextodecimo, erubescendum est ab improprietate dati. Imitari debet illum qui dat omnibus affluenter, & non improprietat, ut legitur Iac. 1. De fatuo verò legit Ecclesiasticus. 20. Exigua dabit, & multa improprietabit. Qui enim non erubescit male agere, est sicut equus absque freno, qui de facili regi non potest. Duo solebant homines cohibere a malo, scilicet timor Dei, & pudor mundi. Sed timor Dei multos iam parum cohibet a malo. Benignitate enim Dei & misericordia

ricordia abutuntur homines male agētes, quia Deus benigne eos ad penitentiam expectat. Eccle. 8. Quia non proferitur cito contra malos sententia, absque timore ullo filij hominum perpetrāt mala. Non attendentes quod misericordia ista superexaltat iudicium. iuxta verbum Iac. v. Quia quanto misericordius hic parcat, tanto iustitia in futuro durius ferit, vt dicit Hieronym. Quanto amplius malleus eleuatur, tanto postea durius percutit. & quanto arcus plus curuatur, tanto uehementius sagittam emittit. Similiter se habet iustitia Dei. Augusti. Lento gradu diuina procedit se ueritas, sed tarditatem compensat grauitas: Pudor etiam iā potius impellit homines ad malum, quam cohibeat a malo, quia qui solebant erubescere male egere, iam erubescunt bene facere.

De mala erubescencia & eius detestatione. Caput XVI.

Erubescencia mala, hoc modo dicemus. Primo ponemus ea que possunt ualere ad detestationem erubescencie male. Secundo ponemus remedia quibus ui possumus contra eam. Primo, ualere pot ad detestationem eius, si ostendatur quanta sit timidas eorum, & ignorantia qui propter erubescenciam non audent benefacere. Ipsi sunt sicut equi umbram timentes. Vera mala non sunt presentis uite sed futura. Presentia enim mala sunt sicut umbra futurorum. Vnde qui erubescenciam presentem timent, & non futuram, ipsi timent umbram, non veritatem. Trepidauerunt, ait Dauid, timore ubi non erat timor. Ipsi sunt sicut paruuli qui terrentur latratu canum, qui mordere non possunt. Senec. Auctoritatem habemus senum & uirum non puerorum tantum, sed etiam infantium. Illi lenia formidant, hi falsa, nos utraque. Leuia formidant, qui uerba irrisorum formidant. Falsa formidant, qui reputant dedecus quod in ueritate est honor. Mundus iste est uelut canis latrans irrisoribus contra eos qui bene agunt: sed mordere nescit, quia non eos percutit, & cum laus latrauerit, tacebit. O quam strenui milites sunt, qui propter latratum relinquunt domum suam: sed bene relinquerent eam si viderent milites armatos insequentes se. Si aliquis de militibus regis Francie ipso petente debitum seruitutis ab eo diceret se non audere ei seruire, quia homines inde loquerentur: friuola & ridiculosa reputaretur eius excusatio. Sic friuola est excusatio illorum qui propter uerba hominum dimittunt seruire Deo. Ipsi etiam sunt timidi ut lepores. Vtinam tamen essent leporibus in aliis similes

similes. Lepusculus plebs inualida collocat in petra cubile suum, ut legitur Prouer. 30. Labia habet in motu, aures longas, pedes veloces. Timor enim addit alas pedibus. Sic facere debet qui debilis se nouit. In petra cubile collocat, qui in petra Christo fiduciam habet, in motu, qui sepe orat. Longas habet aures qui iuxta uerbum Iacob. i. uelox est ad audiendum, & tardus ad loquendum, ad respondendum scilicet opprobriis quae sibi dicuntur. Pedes veloces habet, quem timor Dei occupat. Quia timens Deum, nihil negligit ut legatur. Eccle. 7. Causa huius timoris est duplex. Prima est amor placendi mundo. Senec. Desines timere, si disipulare desieris. Contra tales qui uolunt placere mundo dicitur Iac. 4. Adulteri, nescitis quia amicitia huius mundi inimica est Deo. Quicumque ergo uoluerit amicus huius seculi esse, inimicus constituitur Dei. Psal. Confusi sunt qui hominibus placet, quoniam Deus spreuit eos. Et Apostolus ad Gal. 1. Si hominibus placerem Christi seruus non essem. Secunda causa potest esse haec quod Deus forsitan recesserit ab eis. Vix enim posset esse tanta timiditas in eo cum quo esset Deus. Psal. Si ambulauero in medio umbrarum mortis, non timebo mala, quoniam tu mecum es, qui autem aliquis timidus fiat, postquam Dominus recesserit ab eo, patet ex eo quod Cain caput tremulum habuit, & adeo timidus fuit ut Domino diceret. Omnis qui inuenerit me, occidet me. G. 4. Ad idem facit illud Le. 26. Si spreueritis leges meas, & iudicia mea contempseritis, ut non faciatis ea quae a me constituta sunt, & ad irritum perducat is pactum meum. ego quoque hoc faciam uobis, Corruetis coram hostibus uestris, & subiciemini his qui oderunt uos. fugietis nemine persequente. Tanta timiditas est erubescencium, quod ex hoc quod sunt coram hostibus suis corruunt. Non enim possunt sustinere aspectum iridentium. Imo sicut fluit a facie ignis, & nix a facie solis: sic corda erubescencium defluunt a facie iridentium. Ipsi etiam subditi sunt hostibus suis. Cum enim irrisores sint hostes eorum, ipsi facere non audent quod eis displiceat, quod tamen deberet libentius facere, quod eis placeret. Erubescences etiam fugiunt nemine persequente. Irrisor enim non prosequitur, sed obsequitur. Ministri enim materiam, unde corona aeterna fabricetur. irrisiones enim sunt uelut aurum, & argentum, & lapides pretiosi ex quibus fit corona paradisi. Prou. 33. Fugit impius nemine persequente. Mala patet quidam succursus sunt a Deo missi contra mala culpa. Mira fatuitas quod homines fugiunt mala peccata, & sequuntur mala culpa. Succursus a Deo missum timent & fugiunt, & mortem suam sequuntur, scilicet peccatum. Ecclesiast. 21. Quasi a facie colubri fuge peccatum.

Et subditur: Dentes leonis dentes eius interficientes animas hominum. Item de timore eorum quos deseruit Dominus, dicitur Leuitici 26. Terrebit eos sonitus solii uolantis, & ita fugient quasi gladium. Cadent nullo persequente, & corruent singuli super fratres suos. Folium uolans est verbum irrisiois, quod terret homines erubescens. Folium illud plus, timent quam Dei gladium, quod paratus est interficere eos. Deuteronomio 33. Si acuerit ut fulgur gladium meum, & arripuerit iudicium manus mea, reddam ultionem hostibus meis. Et Iob 19. Fugite a facie gladii, quia ultor iniquitatis est gladius. Exod. 15. Euaginato gladium meum, & interficiet eos manus mea. Dicunt erubescens, quid dicerent de me si hoc facerem? tamen non attendunt, quod fiet de eis si hoc non fecerint. Plus dicta hominum timent, quam facta Dei: & plus timent verba hominum, quam gladium Dei euaginato. Dicit erubescens: Non possum pati ut hoc de me dicatur, non erubescit confiteri tantam ignominiam de se, quod tam facile sibilis hominum deiciatur, verum de illis est, de quibus dicit Psalmus. Non sic impii, non sic, sed tanquam pulvis quem projicit, &c.

De triplici fatuitate erubescens bene agere.

Secundo potest valere ad derelictionem erubescens male, si ostendatur quanta sit fatuitas eorum qui erubescunt bene agere: quare fatuitas primo potest ostendi per hoc quod ipsi permittunt se iungi ab irrisoribus, quos tam facile vincere possunt, quia solum taciturnitate vincuntur irrisores. Ezechiel 30. In silentio, & spe erit fortitudo tua. si enim qui irridentur, tacerent, & animum haberent ad mercedem quam expectant pro tolerantia irrisorum, confusi essent irrisores. Sidoneus: Garrulo non respondere, conuiuium est. Sic enim garrulus vincitur a non respondente, atque contra ignem pugnandum est aqua, cum sit ei contraria: sic taciturnitate pugnandum est contra garrulitatem: Cogitare debet erubescens quando irridetur, quod plus potest audire duabus auribus, quam irrisor loqui uno ore. Sapienter. Vnum os a natura, & duas aures accepimus. Ac si diceret. Plus debemus audire, quam loqui. Poeta: Quis labor est, inquit, qui tacuisse minor? Secundum, quia timent ab eis irrideri qui irrisione sunt digni. Quando mali irridet bonos de bonis operibus quos agunt, id est ac si cæci irridet videntes de hoc quod ipsi vident, & claudi recte inudentes. Ideo ipsa irrisio irridenda est. Seneca: A quo alio audienda sunt imperitorum conuiua. Contemnuendus est ipse contemptus. Quis sanæ mentis non contemnat claudicantem, si videat se irrideri ab ipso eo quod recte incedat? Et quis tale non iudi-

cet fatuum, si id claudicanti vellet assimilari, quod ab eo deridet? Deridendi sunt ergo derisores, non imitandi. Quidam senex in vitis patrum ait: Aut fuge homines, aut irrideas mundum, aut quod in mundo sunt. Stultum te ipsum facito in pluribus. Si dicat aliquis quod derisio malorum preualeat, quia plures sunt: Rideo, quia Deus & sancti sui inuabunt bonos, iridendo malos. Psalmus. Qui habitat in celis, iridebit eos. Et iterum: Videbunt iusti, & timebunt, & super cum ridebunt, &c. Non est vituperium Solis quod noctua non appretiat vel aspiciat eum, nec vituperium auri, & argenti quod iumenta non appretiant ea. Iumenta enim nesciunt aestimare nisi fœnū, & similia. Et porci nisi fursur, & similia. Sic non est vituperium bonorum, si a malis deridentur. Mali enim sunt velut noctua. Vnde Boetius de eis dicit: Hi sunt similes auiibus, quarum oculos nox illuminat, & lux cecat. Non est curandum de vituperio eorum, qui dicunt malum bonum, & bonum malum. Ezechiel quinto. Vae qui dicitis malum bonum, & bonum malum, &c. Ipsi etiam sunt si cut iumenta, qui viros sanctos, qui sunt velut aurum & argentum, & lapides preciosi, despiciunt. Vnde Proverbium 14. Ambulans recto itinere & timens Deum, despicitur ab eo qui infami graditur via. Et 29. Abominantur impie eos qui in recta via sunt. Aristippus, cum quidam ei diceret, Homines te contemnunt, inquit: Et illos asini. Sed nec illi asinos, nec illos ego curo. Vituperium talium laus est, & laus vituperium. De primo dicit Seneca. Malis displicere, laudari est, Non potest sententia ullam auctoritatem habere, ubi qui damnatus est damnatur. De secundo etiam dicit Seneca. Tam turpe sit tibi laudari a turpibus, quam si lauderis ob turpia. Tertiū potest ostendi fatuitas erubescens per hoc, quod ipsi erubescunt de hoc unde gloriari deberent, dum erubescunt bene agere, eo quod consueverunt male agere, vel quia vident alios male agere. Hoc enim valde gloriosum est quum aliquis bene agit inter male agentes: vel vitare illum qui male agere consuevit. Tales sunt similes illi qui erubesceret de hoc quod de naufragio euassisset, vel de hoc quod non fecisset sicut facere solitus esset, vel de hoc quod sanus esset alijs exiis tentibus leprosis, vel mundus alijs iniquitatis. Tales derisiones non solum non sunt timendæ, sed etiam appetendæ. Seneca. Nondum felix es, si nondum turba deridet te. Et Dominus, Matth. 5. Beati eritis cum maledixerint vobis homines, & persecuti fuerint, & dixerint omne malum aduersum vos mentientur per me. Quoniam qui vituperatur vel laudatur, primo debet attendere quis est qui cum laudat vel vituperat: & tunc placeat ei laus, vel displiceat vituperium. Seneca. Non quam multis, sed quibus placeat cogitato.

Quod erubescences de bono, se male habeant ad Deum.

Tertio valere potest ad detestationem erubescencie si ostendat quod male & inique se habeant erubescences ad Deum, & ad ea que Dei sunt. ¶ Ad Deum male se habent tripliciter, & inquantum dominus est, & inquantum Pater est, & inquantum sponsus anime est. ¶ Inquantum Dominus est, dum ipse erubescit Dominum confiteri, diabolum autem non erubescit confiteri Dominum, seruitium diaboli manifeste faciendo. Nulla enim certior Domini confessio, quam seruitij redditio. Si autem Deum Dominum habet, non tamen ut primum maiorem sed ut secundo solum esse seruitium vult ei redere in quo mundus prebet assensum, non attendens quod Deus rex est, & regaliter, & libere vult dominari. Erubescences adeo negauerunt Christum, quod nec etiam leni signo volunt videri eius discipuli. Erubescences signa diaboli libere portant, vexillum vero Christi non volunt portare nisi occulte, non attendentes illud Ier. 4. Leuate signum in vobis, & confortamini, & eiusdem 6. Leuate vexillum, &c. ¶ Inquantum Pater se male habet erubescens Ad Deum, dum eum negat. Vix aliquis negat patrem suum, licet pauperem. Quantam ergo contumeliam facit tanto patri qui eum negat? Merito ipse negabitur ab eo, vnde Mat. 10. Qui autem me negauerit coram hominibus, & ego negabo eum, &c. Ita accidit fatuo erubescenti, sicut accidit cuidam scholari, qui cum esset indutus preciosis vestibus & a sociis suis honoratus, cum visitasset eum pater suus in humili habitu, timens ne socii contingerent eum si scirent eum habere tale patrem, rogauit patrem ut nullo modo se indicaret eis: & simulas ipsum esse unum de seruiticibus patris sui, fecit eum comedere cum gartione domus. Quod patienter sustinuit. Sed cum finito prandio scholaris duxisset eum in cameram suam secreto, & quaesisset ab eo quid ei attulisset, ostendit ei pater denarios quos attulerat, asserens, quod nec vllum de illis haberet. Tu negasti me fili, ait pater, & ego nego te: de cetero non comedes vel bibes de eo quod tibi mittam. ¶ Erubescens etiam male se habet ad Deum inquantum Deus sponsus est anime, dum de tanto sponso erubescit. O anima non est ita ignobilis iste sponsus, vnde de eius ignobilitate erubescas. De nobilitate eius legitur Prouerbiorum ultimo. Nobilis in portis vir eius, quando sederit cum senatoribus terrarum. Non est etiam ita deformis quod anima eius deformitatem debeat erubescere. Psalm. Speciosus forma pre filiis hominum & candor est lucis eterne: ut legitur Sapi. 7. Splendor glorie & ab Hebr. 1. Legitimus etiam sponsus est non adulter, ut de eo debeat anima erubescere. Sed mira infamia, legitimum sponsum confiteri dedecus creditur, adulterum vero mundum scilicet absque

absque verecundia confitentur, scilicet quando dicunt quod ideo se ornant ut mundo placeant, vnde Ierem. 3. Sed quomodo si contemnat mulier amatorem suum, sic contempsit me domus Israel dicit Dominus. Hunc sponsum non erubescit illa, quae dicebat: Ipse sum desponsata cui angeli seruiunt, cuius pulchritudinem sol & luna mirantur. O anima, sponsus iste te singulari pugna acquisiuit. Ipse est quem nec mors ab amore tuo separauit. ¶ Male etiam se habet erubescens ad opera bona, dum ea contemnit, & ea facere erubescit. iniquum est valde bona opera inhonorare, a quibus homo sic honoratur. Ecclesiastic. 13. Omne opus electum iustificabitur: & qui operatur illud honorabitur in illo: quando gloria huius mundi deficiet, tunc gloria dabitur pro bonis. De defectu presentis glorie dicit Psalm. Quoniam cum interieris, non sumet omnia: nec descender cum eo gloria domus eius.

Quod bona opera tripliciter glorificent hominem.

Bona opera tripliciter glorificant hominem. ¶ Primo, faciendum ei societatem in morte, quando relinquitur ab amicis carnalibus, vnde in Apocal. 14. Opera enim illorum sequuntur illos. ¶ Secundo ministrando materiam coronae eterne. Bernard. Si patientia nostra crudeli miseratione minuitur, paulatim gemmis corona nostra priuatur. ¶ Tertio vero ad modum vestimenti hominem decorando. Psalm. Astitit regina a dextris tuis in vestitu deaurato circumdata varietate. Vestis deaurata sunt bona opera ex charitate facta. Haec tria sunt quae solent hominem facere gloriosum, Honorabilis societas decor vestium, & nobilitas. Haec tria, ut ostensum est, vir iustus ex bonis operibus consequetur. Ad hunc statum peruenit Christiana religio, quod hodie inter Christianos Christiane vivere opprobrium est: & facilius posset Christianus vivere inter aliquos paganos, quam inter multos Christianos. Mira infamia. Ipsi pagani fidem Christianam honorabilem reputant: ipsi vero Christiani vitam Christianam, a qua fides habet valorem suum opprobrium habent. Bernardus. Quid diuidis opus a fide? Iniquius diuidis, fidem tuam pertimens. Nam si fides sine operibus mortua est, munus mortuum offers Deo. Idem. Quid fides quae non operatur ex dilectione, nisi cadaver exanime? Bene honoras Deum munere foetido? Bene placas Deum fidei tuae intersector? Iac. 2. Sicut corpus sine spiritu mortuum est, &c. Veritas Christianae religionis adeo oditur a multis, etiam qui dicunt se Christianos, ut scilicet signa eius videre non possint: quam tamen veritatem deberent amare super omnem thesaurum terrenum immo etiam ad-

rada esset eis veritas ista, quantumque; sanis cōtēptibilis esset. vñ frater Guido Carthusiensis sine aspectu & decore crucifixā adoranda est veritas. In signū huius osculantē fideles & adorāt crucē: multi tñ adorātes crucē exterius, crucē spūalē interius p cōtēptū concūcāt, & in eā expuunt, & magnū odium vident habere ad veritatem Christianæ religionis, qui etiam signis ei bellum indixerunt.

De quatuor remedijs contra malam erubescētiā.

Positis his quæ possunt valere ad detestationem erubescētiæ malæ, consequenter tangemus aliquid de remedijs quibus possumus vii contra erubescētiā malam. Et sunt quatuor meditationes valentes contra erubescētiā malam. ¶ Prima meditatio est erubescētiæ, siue opprobrii, quod Christus pro nobis sustinuit: quod opprobrium prædixerat Ieremias Thre. 3. Dabit percutienti se maxillam, saturabitur opprobrijs. Si quis bene attenderet opprobrium illud, quod filius Dei pro eo sustinuit, quando positus fuit in cruce, paruum reputaret verecundiā quam pro Christo sustineret. Solennitas enim palchæ erat tunc, propter quam de diuersis partibus mundi Iudæi conuenerant in Ierusalem, qui viderunt eum pendente in cruce. Bernardus. Grata ignominia crucis, sed ei qui Crucifixo ingratus non est. Et ad Heb. 12. Per patientiam curramus ad propositum nobis certamen, aspicientes in auctorem fidei, & consummatorem Iesum, qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem, confessione contempta, atque in dextra sedis Dei sedet. ¶ Secunda meditatio est erubescētiæ seu opprobrii quod sancti sustinuerunt. Vnde ad Heb. 11. Fide Moyses grandis factus, negauit se esse filium filie Pharaonis, magis eligens affligi cum populo Dei, quam temporalis peccati habere iacunditatem, maiores diuinas estimans thesauri Aegyptiorum improprium Christi. Et Ad. 5. Et illi quidem illi aut gaudentes a conspectu concilij, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliā pati. ¶ Tertia meditatio est illius erubescētiæ, quam patientur in futuro illi qui hic fugiunt eam. Prouerbiorum 10. Quod timet impius veniet super eum. Et Iob. 6. Qui timet pruinam, irruet super eum nix, Gregorius dicit de illis qui volunt repugnare voluntati Dei. Hinc Dei voluntatem peragunt, vnde eum irritare contendunt, & consilio Dei resistentes obsequuntur: quia hoc dispositioni eius militat, quod per humanum studium reluctatur, qui verecundiam, vel egestatem, vel aliam tribulationem à Deo missam nolunt recipere modo, habebunt in futuro eam longe maiorem. Tunc veniet quasi viator egestas, & pauperies quasi vir armatus. Prouerbior. 6.

Tunc

Tunc non poterit homo effugere, nec ei resistere. De uerecundiā quam mali in futuro patientur, legitur Ierem. 20. Cōfundētur ueremeter qui non intellexerunt opprobrium sempiternū qd nunquam delebitur, & 23. Dabo uos in opprobriū sempiternū & in ignominiam æternā, quæ nūquam obliuione delebitur. ¶ Quarta est meditatio illius uerecundiæ de qua Lucæ 9. dicit Dominus, Qui me erubuerit, & sermones meos, hunc filius hominis erubescet cum uenerit in maiestate sua, & Patris, & sactorū angelorū. Tunc illi qui contēnunt modo alios contēnēt à Deo, ut mors eorū nō reputetur sicut nec mors unius canis. Ipse. n. Deus ridebit de morte eorū. Prouer. 1. Ego quoque in iteritu uestro ridebo.

De malitia irrisorum, q̄ nociua sit ecclesiæ Dei. Cap. XVII.

VL T I M O loco in tractatu de erubescētiā, tangendum est aliquid de malitia irrisorū, quæ multum nociua est ecclesiæ Dei, etiā plūsquā hæresis. Cuius ratio hæc est: quia diabolus per irrisores filios Dei suffocat, dū paruuli sunt, hæc. n. est una de astutijs diaboli suffocare bonū inceptū in germine. Vnde per serpentem religionem inchoatam in paradiso suffocauit. Et per Pharaonem populum Israeliticum destruere uoluit submersione paruulorū: ut legitur Exod. 2. Et per Herodem Christum paruulum occidere uoluit: & ut eum occideret, paruulos innocentes occidit. Matth. 2. Vnde malitia irrisorū malitia Herodiana est, quæ filios Dei paruulos occidit. Bernard. Malitia Herodiana est, nascentem persequi religionem. Imo maior quā Herodiana uidetur esse malitia irrisorū, quo ad hoc qd Herodes occidit paruulos iam natos: irrisores uero occidunt filios matris proprię ecclesiæ, in utero adhuc existentes. Non. n. expectant qd ecclesia pariat eos in sacramento pœnitentiæ, imo quā cito appareāt in eis signa bonę voluntatis, ipsi suffocāt eos, uerecundiam eis faciendo. ¶ Irrisores piores sunt, quā draco. De quo dracone legitur Apocal. 12. quod stetit ante mulierē quæ erat parturitura, ut cum peperisset filium eius deuoraret. Ipsi autem partum matris ecclesię non expectant, sicut dictum est. ¶ Derisores sunt vulpeculæ uineam Domini demolientes. Ad modū n. vulpecularum fraudulenti sunt & dolosi. Cant. 2. Capite nobis vulpes paruulas quæ demoliuntur vineas. ¶ Irrisores sunt ut bufones venenati, qui pati nequeūt odorē uinę Dñi florētis. Ipsi videntur esse socii dæmonum, & in lucro & in dāno. Si diabolus ali-

Bb 3

T O M V S II.

aliquem amittit, dolet, tamquam de proprio damno. Si autem diabolus lucratur aliquem, sicut fit cum aliquis vadit ad prostibulum vel ad tabernam, gaudent tanquam de proprio lucro. ¶ Irrisores sunt aduersarii Saluatoris: quia qui summè Saluatori placent, ipsi odio habent: scilicet salutem animarum. Gregor. Nullum sacrificium ita placet Deo, sicut zelus animarum. Ergo sic Deo nihil displicet, sicut impedire salutem animarum. Beatum Petrum vocauit Dominus satanam, quia salutem animarum volebat impedire: ut haberetur Math. 16. Vade, inquit, post me satana. Iudicio ergo Dei irrisor satanas fit, quando irrisoribus suis impedit salutem animarum. Maius damnum videtur facere irrisor Deo, quando aufert ei vnam animam, quam si auferret ei mille corpora: cum vna anima præualeat mille corporibus hominum. Item cum Deus & tota curia caelestis gaudeant de conuersione vnius peccatoris, irrisores domino suo diabolo se conformantes de illa tristantur. Ipsi videntur Christiani, & potius sunt antichristi: id est, Christo contrarii & inimici, 1. Ioan. 2. Nunc antichristi multi facti sunt. Et subditur: Hic est antichristus qui negat Patrem & Filium. ¶ Irrisores apostatae sunt, vexillum Christi habentes odio. Nunquid apostata iudicaretur, qui non permetteret crucem esse in templo materiali: quanto magis apostata iudicandus est qui non permittit crucem poenitentiae esse in templo spirituali? ¶ Irrisores facti sunt proditores, eodem ore Christum persequentes, quo ad mensam eius comedunt. Ipsi sunt nocturnae lucem odientes. Et cum claudicent, & cæci sint, irrident tamen recte incedentes & videntes. Sunt etiam lupi agnos Dei & oves clamoribus exterrantes. ¶ Itē ipsi sunt impii in Deum, & matrem ecclesiam, in proximū & in seipsos. In Deū dum filios eius occidunt, in matre ecclesiam tam militante quam triumphante, dum defraudant eam gaudio quod habere debuit de conuersione peccatorum. Nonne impius esset in matrem suam, qui postquam peperisset filium cum magno cruciatu, quando deberet consolari in filio suo nato, occideret ei illum? Sic facit irrisor matri ecclesiae. Ioā. 16. Mulier cum parit, tristitiam habet, quia venit hora eius: cum autem peperit puerum, iam nō meminit pressuræ propter gaudium, quia natus est homo in mūdo. ¶ Item impii sunt irrisores in Deū, quia rursus crucifigunt filium Dei, ad Hebr. 6. Et in Psal. Super dolorem vulnerum eius addiderunt, dum animas pro quibus mortem sustinuit, ei auferunt. ¶ Irrisores etiam sunt impii in proximum, dum vulnus spirituale ipsius iam per poenitentiam sanatum iterum concidant. Iob 16. Concidit me vulnere super vulnus. ¶ Derisores fratres

DE SUPERBIA.

196

res suos à diaboli carcere liberatos iterum capi faciunt. Non reputaretur Christianus ille qui Christianos liberatos à carceribus paganorū iterum capi faceret: quid ergo dicendum est de his qui liberatos à carcere diaboli iterum capi faciunt? Hi retrograde diaboli videntur esse. Maiorē compassionē haberent derisores de cane vno vel de asino suo, quā de fratribus suis. Si enim canis portaretur à lupo, liberarent eū si possent. Et si asinus alicuius eecidisset in lutum, ipsi iuarent ad leuandum eum: fratres verò suos impediunt ne à lupis infernalibus liberentur, vel ne à luto peccati subleuentur. Fratres suos à naufragio liberatos iterum submergi faciunt. Impii etiā sunt in seipsos: quia eū in mari huius mundi naufragentur, tamen poenitentia quæ secundum Hieron. est secunda tabula post naufragium, sine qua euadere nequeunt, odio habent. Ex quo aliquis est in mortali peccato, si omnes angeli & sancti rogarent pro eo, nō posset saluari nisi poenitentia pro eo intercedat. Vnde mirabiliter esset poenitentia amanda peccatoribus tanquā singulare remediū ipsorū. Irrisores ad paradysum transire volunt: tamen pontem, per quem solum transire possunt, scilicet poenitentiam odiunt. Ipsi propitiatione indigent, cum rei sint æternæ damnationis: tñ propitiatorium odiunt, scilicet poenitentiam, per quam solam Deū possint habere propitium. De propitiatorio legitur Exod. 25.

De superbia ornatus lectorum. Cap. XVIII.

ROST superbiā ornatus humani, dicendum est de superbo ornatu lectorum. Notādū ergo quod tria possunt esse reprehensibilia in lectis: scilicet nimia mollities, nimia pretiositas, & magnitudo. A liqui enim tam magnos lectos faciunt, quod diabolus bene posset quiescere ibi cum eis. In paruo lecto pauperis non inuenit diabolus vbi quiescat. Esa. 28. Coangustatū est stratum, ita ut alter decadat, & pallium breue utrunque operire non potest. Et Math. 12. Cum immundus spiritus exierit ab homine, ambulat per loca arida quærens requiem & non inuenit. Loca arida sunt, pauper lectus, & pauper domus pauperis, vbi diabolus non inuenit requiem.

De sex quæ debent cohibere homines ab ornatu lectorum.

Sex verò sunt quæ possent, & deberent cohibere homines à lectionis superbiis. Primum est maledictio quæ fit eis. Amos 6. Væ, vobis qui dormitis in lectis eburneis, & lasciuitis in stratis vestris. Pauper intrans lectum suum, benedictione præmissa, facit signum crucis super lectum suum: superbus intrat lectum suum su-

perbum, maledictione Dei præmissa. ¶ Secundum est consideratio lecti Dominici, scilicet crucis. De quo lecto Augustin. Lectum suum dimisit Christus discipulis suis. Quicumque uult cum illis quiescere in cæln, cum illo in isto iaceat lecto. Moriatur i cruce, si uult Crucifixum placatum videre. Crucem autem Christi intelligo totam vitam eius cruciatu plenam. Superbus minister est, cui non sufficit lectus dñi sui. Bernard. Circuire possum cælum, terram, mare, & omnia quæ in eis sunt, & non inuenio te nisi in cruce. O bone Iesu, ibi iaces, ibi dormis in meridie. Idem: Omnem reuolue vitam Saluatoris, ab utero uirginis usque ad patibulum crucis, non inuenies in eo, nisi stigmata paupertatis. ¶ Tertium est, timor lecti infernalis. De quo lecto Esaiæ 14. Detractata est ad inferos superbia tua, cecidit cadauer tuum: subter te sterneur tinea, & operimentum tuum erunt vermes. Interlin. Cui prius palia auro gemmisque distincta, satis molestè sustinebunt superbi, qui nunc nullo modo iaceret in lecto in quo alius iacuisse, qui nunc pati non possunt quod in lecto eorum esset pulex, quando in lectis eorum erunt tineæ sub eis & uermes super eos. Ad augmentum verò molestie erit quod nunquam consueuerunt talibus. Ad augmentum etiam pœnæ erit quod lecti illi nunquam mutabuntur. Non est ita pulcher lectus in mundo in quo aliquis non graueretur iacere per octo dies continuè: quam graue erit iacere in tā horribili lecto homini delicato pluribus annis quā sint aquæ guttæ in mari? ¶ Quartum est, amor lecti interioris. Amore, n. illius lecti deberent negligere lectum exteriorem. In lecto conscientie quiescerent ipsi de nocte & de die, & etiam Deus cum illis, si diligentiam debitā haberent circa illum. Ideo laudandus esset per singulas noctes, exemplo David, sicut uiri delicati uolunt habere candida linteamina quasi singulis noctibus. De lecto isto legitur Canticorum 1. Lectus noster floridus. Econtrario lectus aliquorum per negligentiam eorum nō floridus est, sed sordidus: & ubi quiescere debuerunt cum Deo, ibi inquinantur & cruciantur cum diabolo. ¶ Quintum est, consideratio lecti in quo corpus ponetur in morte: scilicet consideratio sepulchri in quo à uermibus corroderetur. Eccles. 10. Cum moritur homo, hereditabit serpentes, bestias, & uermes. Incongruū est cadauer poni in tam superbo lecto quod ponendum est in tam uili sepulchro. ¶ Sextum est consideratio illius lecti in quo nobilior pars hominis iacet, scilicet cor: uelit nolit superbus, cor illius iacet super lectum immunditia plenum, scilicet stomachum.

De superbia quæ apparet in equitatis.

Caput XI X.

SEQVITVR de superbia quæ apparet in equitatis. Quæ quadrupliciter apparet. Primo, in multiplicatione equorum, quæ prohibita est etiam regi, Deuter. 17. Cum fuerit rex constitutus, nō multiplicabit sibi equos, nec reducet populum in Aegyptum equitatis numero subleuatus. ¶ Secundo, in non necessario usu equorum. Sicut accidit illis qui per modicam leucam nolunt ire nisi equitatis, qui pro nibilo videntur pedes habere, cum non ambulent ex illis. David: Pedes habent & non ambulabunt. Impotentiores videntur esse tales homines paralyticis, cum ire nō possunt nisi habeant multos equos. ¶ Tertio, in nimia exquitione equorum, sicut accidit illis qui equos uolunt habere impinguatos ad pascendum oculos hominū. ¶ Quarto, & superbo ornatu equorum sicut illis qui Christum dimittunt in pauperibus nudum & famelicum, & equos suos phaleris deauratis & deargentatis ornant.

De his quæ debent homines cohibere à tali superbia.

Multa sunt quæ possent & debent homines cohibere a superbia ista. ¶ Primum est multiplex comminatio quam facit sacra scriptura equitantibus. Vnde Zach. 10. Confundantur ascensores equorum, & 12. eiusdem: In die illa, dicit Dominus, percutiam omnē equū in stupore, & ascensorem eius in amentia. In stupore, dicit glossa, ita ut qui uiderint percussos stupeant, & ascensores eorum pressi magnitudine periculi vertantur in demētiā. Et Esai. 31. Vx qui descenderunt in Aegyptū in equis sperantes. ¶ Secundum est exemplū Christi, qui non legitur equitasse, sed semel tantum asinas, & tunc ibat ad mortem suā, in signū quod multi equitantes tendunt ad mortem æternam. Multū deberent mouere homines exemplū istud, Zacha. 9. Ecce rex tuus ueniet tibi iustus, & Saluator. ipse pauper & ascendens super asinam & super pullū filiū asinæ. Et disperdam quadrigā Ephraim, & equum de Ierusalem. Dispergere deberet exemplū istud de ecclesia Dei equum. Mirum est quod non erubescit sermo ire equester ex quo dñs vadit pedes. Ber. Intolerabilis impudentia est, ut ubi sese exinaniuit maiestas, inflatur vermiculus & tumescat. ¶ Tertio, exempla sanctorū. Indecens, n. est ex quo filij Dei, scilicet uiri iusti pedites incedunt, seruos diaboli equites incedere: hanc peruersitatem dicit Salomon se uidisse, Eccles. 10. Vi-

di seruos in equis, & principes quasi seruos ambulantes super terram. Quartum est hoc, quod cum equitatur habeantur a superbis ad gloriam, tamen diligenter aspicienti potius cedunt ad ignominiam, unde frater Guido Cartusienſis. Quomodo non gloria de fortitudine, qui gloriatur de infirmitate? Equus qui te fert, infirmitas tua est, fortitudo esset si eum ferres. Quintum est hoc, quod superbia ista apostasia est infidelibus. Abrenunciaverunt enim populus diaboli in baptismo, unde pompaticè incedere, apostasia est ipsiſ. Amos 6. Vae vobis qui opulenti estis in Sion, & confiditis in monte Samaria: optimates capita populorum, ingredientes pompaticè domum Israel. Sextum est hoc, quod superbia ista multum constat, & parum habet utilitatis, quantum constat hanc superbia, multi apertius legunt in libro experientiae, quam in libris scripturae: multi enim depauperati sunt hac de causa, & merito depauperantur: quia carè emunt equos, & voluntariè equi comedunt super eos. Hic est enim vnus de velocioribus modis depauperandi aliquem, quando equi comedunt super eum: nec solum superbiorum equi comedunt super eos, imo etiam comedunt eos, quando illi equi comedunt de rapina. Comedunt enim super animas pauperum. Vnde hoc modo loquendi, quo aliquis dicitur comedere pallium suum, quando comedit illud pro quo pallium suum impignoratum est, possumus dicere quod superbiorum raptorum equi comedunt eos. Non multum etiam viles sunt huiusmodi equi, cum facilius sine equo perueniatur ad coelestem patriam, quam in equo. Facilius enim fugit aliquis, & effugit manus hostium infernaliū sine equo quam cum equo. Vnde Esaia 30. dicunt mali. Super equos ascendimus. Et subditur: Ideo velociores erunt qui persequenter vos. Nec solum parum viles sunt equi superbi, imo etiam valde nocui sunt eis, cum enim illis sint alligati vinculo vani amoris, ipsi trahunt eos ad patibulum infernale. Merito in inferno punietur qui proprijs expensis equos pascit a quibus illuc trahitur. Septimum est amor pauperum. Timendum est ne Deus multum offendantur, quoniam subtrahitur ori suo in pauperibus, vnde equi impinguantur.

De superbia quae apparet in familia. Cap. XX.

NOTANDUM quod tria possunt esse reprehensibilia in familia alicuius potentis. Primum est, multitudo, unde Ecclesiastes 5. Vbi multae sunt opes, multi & qui comedunt eas, & quid prodest possessori, nisi quod cernit diuitias oculis suis? Secundum est, vita inhonesta, vnde Bernardus. Nec te dixeris

xeris sanum dolentem latera: hoc est, ne te dixeris bonum malis in nitentem. Non tuta est bonitas tua obflecta malis, non magis quam sanitas vicino serpenti, & David in Psalm. Oculi mei ad fideles terrae, ut sedeant mecum ambulans in via immaculata, hic mihi ministrabat. Non habitabit in medio domus meae qui facit superbiam, &c. Tertium est inutilitas. Fatuum enim est habere familiam sibi inutilem. Proverbiorum 14. Iracundiam regis seruiliſ inutilis sustinebit Matt. 25. Seruum inutilem projice in tenebras exteriores, & sicut diximus prius, Christianos qui pompatici sunt, quantum ad multitudinem equorum, apostatas esse & transgressores baptismatis quo promiserunt abrenunciare pompis diaboli: sic possum dicere de illis qui pompatici sunt, quantum ad magnam familiam, qui gaudent de multitudine familiae sequentis eos. Tali fatuitate laborant quasi laborat ille qui deferens mel, gauderet eo quod multae musculae sequerentur eum. Seneca. Multum aliquem comitantur, mel muscae sequuntur, cadavera lupi, frumenta formicae, praedam sequitur turba ista, non hominem. Quandoque familia credit superbus esse suam, potius est familia diaboli, custodens eam diabolo: vendit etiam eam diabolo, dum procurat quod ipsa corumpatur in iudicio vel alio modo: quandoque etiam viam sepe lit eum dum ei adulatur. Vnde Gregorius loquens de illo verbo Matthaei 8. Sinite mortuos sepelire mortuos suos, dicit Mortuus mortuum sepelit, cum peccator peccatore aggere adulationis premit. Familia etiam superbi eum comedit, dum temporalia quae illi unita sunt per amorem consumit. Vnde Augustinus. Nimis amatores temporalium fecerunt ea membra sua. Vnde vsualiter solent dicere avari cum bona eorum comeduntur, se comedi.

De superbia conuiuiorum. Cap. XX I.

SUPERBIA conuiuiorum apparet. Primo in hoc, quod magni, & diuites inuitantur qui non indigent, & pauperes relinquuntur: contra illud Lucae 14. Cum facis conuiuium, voca pauperes, debiles, claudos, caecos, & beatus eris, quia non habent unde retribuunt tibi: retribuetur enim tibi in retributione iustorum. Secundo in hoc, quod sunt multi ministri ibi in superbo apparatu. Qui autem gaudent de multitudine superbiorum ministrorum, adhuc veniet hora quod vellent habere vnum ministrum leprosum, nec poterunt habere: vnde Lucas 16. dicit diues quod erat in inferno Patet

Pater Abraam, miserere mei, & mitte Lazarum &c. Lazarus plenus fuit huiusmodi, & tamen diues eius ministerium desiderabat, pro superbis ministris quos habuerat hic. Non gaudebat David de talibus ministris, cum diceret: Non habitabit in medio domus meæ qui facit superbiam. Tertio apparet superbia in varietate ferculorum, & deauratione, & splendore eorumdem ad vanam gloriam. Seneca. Non magno constat nobis fames, sed ambitio. Idem: Iam non sunt homines dentibus, & ore, & ventre ad pompam contenti: oculis quoque gulosi sunt. Quarto apparet superbia in vasis aureis, & argenteis. Mira fatuitas quod homines volunt habere vasa aurea, & argentea ad replendum ventrem, qui est vas immunditiae, cum ad replendum vasa vinaria quæ munda sunt, sufficiant mediocria seu vasa lignea. Quinto apparet superbia in multitudine musicorum instrumentorum Iob 21. Tenent tympanum, & citharam, & gaudent ad sonitum organi. Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt Esaie 5. Cithara, & lyra, & tympanum, & tibia, & vinum in conuiuijs vestris: & opus Domini non respiciatis, scilicet iustitiam quam faciet in die iudicii.

De superbia ædificiorum. Cap. XXII.

NO T A N D U M quod circa ædificia sex possunt esse reprehensibilia. Primum est multitudo. Esa. 5. Væ qui coniugitis domum ad domum. Item reprehensibilia sunt in ædificijs magnitudo, sumptuositas, & delectabilitas. Delectabilitas vero attenditur circa colores picturarum, & quantum ad caliditatem in hyeme, & frigiditatem in æstate. Iere. 22. Væ qui dicit, Aedificabo mihi domum latam, & coenacula spatiosa, ecce magnitudo. Qui aperit sibi fenestras, ecce delectabilitas. Et facit laquearia cedrina, ecce sumptuositas. Pingitque sinopide. Interlin. id est, Christi sanguine. Item reprehensibile est in ædificijs, quando de rebus iniuste acquisitis fiunt. Ieremia. 22. Væ qui ædificat domum suam in iustitia. Item reprehensibile est in ædificijs intentio mala: quando scilicet fiunt ad vanitatem, non ad necessitatem. Seneca. Domus munimentum sit aduersus infesta corpori: hanc vtrum sepes erexit, an varius lapis gentis alienæ, nihil interest. Scitote homines tam bene culmo, quam auro tegi. Contemnite cetera quæ superuacui labor velut ornamentum ac decus ponit: mementote nihil præter animum esse mirabile, cui magno nihil est magnus.

De his quæ deberent cohibere homines à superbia ædificiorum.

Item notandum quod sex sunt quæ debent homines cohibere ab amore superborum ædificiorum. Primum est hoc, quod illi qui amant ea, maledicti sunt, ut patet ex illo verbo Esa. 5. Væ qui coniugitis &c. & ex illo verbo Ierem. Væ qui dicit, Aedificabo mihi domum latam. Multum esset maledictio Dei timenda in scriptura sacra, cum tantum timeatur maledictio facta ab aliquo sancto viro: cum Dominus dicturus sit maledictis. Item maledicti in igne æternum. Matthæi 25. Secundum est hoc, quod ædificia superba Deo sunt exosa. Vnde Amos 6. iurauit Dominus Deus in anima sua, dicit Dominus Deus exercituum: Detestor ego superbiam Iacob, & domos eius odi. Magna peruersitas est, quod homo superba ædificia amet, quæ Deus odit. Tertium vero sunt exempla, & præcipue exemplum Christi, qui in natiuitate sua pro domo habuit diuersorium. In morte pro domo habuit sepulchrum. In vita sua non habuit ubi caput reclinaret. Matt. 8. Vulpes foueat habent, & volucres cæli in ædificijs nidos: filius autem hominis non habet ubi caput suum reclinet. Bernardus. In tolerabilis impudentia est, ubi sese exinaniuit maiestas, inflexus vermiculus, & tumescat. Ad idem valere possunt exempla sanctorum qui in casulis habitauerunt. Vnde ad Hebræos vnde decimo. Fide Abraham demoratus est in terra repromissionis tanquam in aliena, in casulis habitando cum Isaac & Iacob coheredibus repromissionis eiusdem. Expectabat enim fundamenta habentem ciuitatem, cuius artifex & conditor est Deus. Item Paulus primus eremita visitatus est à beato Antonio, qui quæsit ab eo, an adhuc Christiana religio ritus gentium in ædificijs sumptuosius imitaretur: & auditus quod sic, ipse fletus deplanxit hanc superfluitatem conquestus homines tantæ vanitati deditos: cum Christianorum deberet esse cohortatio, dicentium: Non habemus hic permanentem ciuitatem, sed futuram inquirimus. Quidam etiam antiquorum habitabant in cauernis petrarum, alii in concauitatibus arborum. Legitur etiam de quodam eremita qui habebat hospitium ad modum fuit sepulchri. Cum Imperator eum interrogasset, cur hospitium suum commensurasset corpori suo: Respondit, Sufficit hoc homini moriturus: sic præueni sepulchrum: & addidit idem: Melius proslitur de tugurio in cælo, quod de palatio. Quartum est, quia superba ædificia sepe fiunt de iniurijs pauperum. Ibi enim ponuntur quæ debent dari pauperibus, Hiero. loquens de Paulo: Nolebat, inquit, in his lapidibus pecuniam

pecuniam effundere, qui cum terra & seculo transitori sunt: sed in viuis lapidibus qui voluntur super terram, ex quibus magni regis ciuitas extruitur. Quintum est, quia saepe ex rapinis & aliis iniuste acquisitis fiunt: vnde lapides, & huiusmodi quæ sunt, accusabunt dominum domus apud Deum. Habac. 2. Lapis de pariete clamabit, lapis qui inter iuncturas ædificiorum est, respondebit.

De fatuitate illius qui superba ædificia construit.

Sexum est, fatuitas quæ est in extruendis huiusmodi ædificiis: quod patet primò quod cum vita hominis breuior nunc sit, quam antiquorum, ipsi tamen magis sumptuosas domos volunt habere, quàm antiqui habuerint. Ipsi secundum Hiero. sic ædificant quasi semper victuri sint: sic autem comedunt, & bibunt, quasi cras morituri. Dicentes: Comedamus, & bibamus, cras enim moriemur. Secundò ex hoc quod pulchrum stabulum, scilicet habitaculum corporalis volunt habere, de domo verò conscientia, in qua Deus debet habitare, non curant. Ipsi pulchras domos ædificant in via, cum potius deberent ædificare in patria. Ipsi domos ædificant, quas sciunt ex necessitate ruituras. Matt. 23. dicit Dominus de ædificationibus templi. Amen dico vobis, non relinquetur lapis super lapidem, qui non destruatur. Et inter signa 15. dierum quæ præcedet diem iudicii enumerat Hiero. istud, quod omnia ædificia ruent. Amos 3. Percutiam domum hyemalem cum domo æstiuæ: & peribunt eburnæ domus, & dissipabuntur cedes multe.

De his quæ deberent cohibere claustrales à superbis ædificiis.

Specialiter autem deberet cohibere claustrales à superbis ædificiis ista quæ sequuntur. Primò hoc, quod cum ipsi sint iam mortui mundo, necessaria sunt eis sepulchra, potius quàm palatia. Secundo hoc, quod sollicitudinem circa huiusmodi solet sequi morum negligentia. Bernardus. Video quod non sine magno dolore videri debet, quosdam post aggressam Christi militiam, rursum secularibus implicari negotijs, rursum terrenis cupiditatibus immergi, eum magna cura erigere muros, negligere mores. Præterea negligentia exteriorum ædificiorum, signum est quod claustralis diligentia habet circa interiora. Bernar. Animum intentum interioribus magis deceret inculta, & neglecta exteriora, quibus incolæ domus sæpius alibi conuersari dignoscitur qui circa exteriora sibi vilissime denuntiat. Item conuersatio claustralium in celis debet esse: ideo non ita sollicitè debent ædificare in terra, sicut illi quorum

con-

conuersatio est in terra. Præterea, superbia ædificiorum est quædam inuitatio superborum hospitem, à quibus claustrales superbiam ad discunt. Eccl. 14. Qui communicauerit superbo, inducet superbiam. Verisimile est quod sic oportet claustrales habere domos humiliores aliis, sicut & humiliores vestes aliis. Et sicut color viridis, & ruber, & varius, intolerabiles sunt in vestibus claustralium: sic huiusmodi colores intolerabiles videntur esse in domibus eorum. Quod si aliquis dicat, quod in huiusmodi condescenditur infirmitatibus hominum. Respondeo quod tantum condescensum est in aliquibus claustris carnalibus hominibus & infirmis, ut penè omnes carnales facti sint. vnde Bern. Abiecta sancta simplicitate, quasi religiosas nobis quasdam curamus habitationum honestates, in quibus tantum est compassum animabus, ut penè in hoc omnes effecti simus animales. Idem: Admittantur animales, suscipiantur in omni beneuolentia charitatis, portent in omni patientia benignitatis: sed qui eis compatiuntur, non eis conformantur, nec sic querant eorum profectum, ut propter eos cogantur incurrere propositi rigoris in religione defectum. Item claustrales ut veri Israelitæ vel veri Hebræi debent esse, & reputare se peregrinos super terram, unde ædificare debent non domos ad habitandum, sed tabernacula ad deferendum. Vnde Bern. Obsecro in peregrinatione huius seculi, in militia super terram, non ædificemus nobis domos ad habitandum: sed tabernacula ad deferendum, utpote cito euocanda & migraturi in patriam & ciuitatem. In castris quippè sumus, in alieno militamus, in alieno laboratur, facile est quidquid naturale est. Nunquid non facile est solitario, & sufficiens naturæ, & congruum conscientie, ipsum sibi cellam de virgis contexere, de luto plasmare vndeque operire, & decetissime inhabitare? Quid amplius quædum? Et si vsu sapiant huiusmodi delectationes, & sint qui videntur tanquam non videntes, tamen cõteptu melius quàm vsu vincuntur huiusmodi affectiones. Idem: Ipsi de quibus sollicitudo suorum vitiorum inducit contemptum, & negligentiam omnium exteriorum, ipsi si bene ædificent formam paupertatis & sanctæ simplicitatis speciem, nulla sic ardebit artificum industria sicut eorum negligentia. Debent etiam claustrales à superbis ædificiis cauere per bonorum exemplum. Humiles enim domus eorum, & pauperes: in aliis frænant concupiscentiam, in alijs verò circa amorem paupertatis efficiunt cõscientiam. Præterea quoniam claustrales construunt superba ædificia, accidit frequenter ut ipsi construant ea de mendacijs. Mittunt enim quæstuarios prædicatores. Construunt etiam ea de donis male acceptis ab usu-

ariis

T O M V S II.

rariis, & raptoribus: à quo periculo liberi sunt, quando domos humiles construere volunt. Si verò aliquis dicat, pulchritudines domorum necessarias esse claustralibus ad recreationem: Respōdeo, q̄ viri spirituales potius debent delectari in aspectu celi, q̄ in aspectu tecti: & potius debent admirari opera Dei, quàm opera hominum. Legitur de B. Bernardo, quod ipse fleuerit quū videret tuguriola pastōrū tecta culmo, similia casulis. pristinis Cisterciē. tūc incipiebant habitare in magnis edificiis. Pulchritudines istę forenses, sicut dicit beatus Bernard. citò propositum enervant, & masculinum animum effeminant.

De superbia librorum. & de octo quę valent ad eius detestationem. Cap. XXIII.

SEQVITVR de superbia librorum, qua specie laborant qui volunt habere libros deauratos. Octo verò sunt q̄ possunt valere p̄tra hoc peccatum. Primo possunt valere contra hoc peccatum exempla, & p̄cipuē exēplū filii Dei, qui liber vitę est, qui humiliari voluit vsq̄ ad hoc quod nouissimus esset. Intolerabilis enim est superbia in aliis libris, ex quo Liber vitę tantum humiliatus est. Dicit enim Hieronymus. in primo prologo super Iob: Habeant qui volunt veteres libros, vel in membranis purpureis, auro, argentoque descriptos, vel vncialibus, vt vulgò aiunt, literis, onera magis exarata quàm codices, dūmodo mihi meisque permittant pauperes habere scedulas, & non tam pulchros codices q̄ emēdatos. Et Paulus 2. ad Timotheum 4. Affer autem & tecum libros, maximē autem membranas. Secūdo vero hoc, quod sapientia declamat contra humilia. vnde Matthæi 11. Abscondisti hęc à sapientibus, & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. Amat etiam verba humilia, patet in verbis sacre scripture, quę valde humilia sunt. Amat etiam humilia corpora. Vnde sapientes homines frequenter parui sunt. Vnde Sapientia: Sape est sub palliolo sordido sapientia. Prouer. 11. Vbi humilitas, ibi sapientia. Eodē modo amat Sapientia humilem scripturam. Tertio hoc, quod sacra scriptura, humilitatem docet. Vnde humilitatem debet habere. Patere legem, ait Sapientia, quam tu ipse tuleris. Legem humilitatis p̄cepit sacra scriptura, vnde eam debet seruare. Quarto verò hoc quod puritas est aureas & argēteas amare literas, & in his delectari. Sen- ple-

DE SVPERBIA.

201

Plerunque est quod non pueritia, sed quod grauius est, puerilitas remanet. Quinto verò hoc, quod quasi quoddam spirituale adulterium est, quando amore amplectuntur pulchritudinem scripture quo deberent amplecti ipsam sapientiam. Vnde de illis potest exponi illud 1. Petr. Habentes oculos plenos adulterij & inestimabilis delicti. Sapientia sp̄s est intellectus nostri. vnde Sap. 8. Hęc amauimus, & exquisiui eam à iuuentute mea, & quasiui eam mihi sponsam assumere, & amator factus sum formę illius. Scriptura verò quasi quoddam ancilla est ipsius Sapientię. Vnde plus debet amari sponsa, q̄ ancilla: id est, sapientia, quàm pulchritudo scripture. Vnde cauendum est ne ancilla tantę pulchritudinis sit, quod relicta pulchritudine sapientię animus fornicetur cū pulchritudine scripture. Sexto hoc, quod valde impium est oculos suos pascere auro, & argento, quando homo videt tot filios Dei famelicos. Visus plura habet vnde pasci potest, quàm gustus. Habet enim solem, & lunam, & stellas, & flores innumeros, & multa alia ex quibus pasci potest. Vnde valde impium videtur esse Christiano, ori Dei subtrahere in pauperibus, vnde oculi eius delectentur. Ad quid depingit aliquis homines vel flores in libro suo? Nonne sufficiunt ei homines & flores quos Deus. creauit. Septimo hoc, quod tales contumeliam inferunt sapientię, cum non reputent dulcedinem eius sufficientem ad consolationem studentium: cum scriptū sit Ecclesiast. 13. Nihil dulcius, quàm respicere in mandatis Domini. Et sapient. 8. Intrans in domum meam cōquiescam cum illa, scilicet Sapientia. Non enim habet amaritudinem conuersatio illius, nec tedium conuictus illius, sed letitiam, & gaudium. Octauo hoc, quod parum valet ista pulchritudo scripture: non enim hominem faciat. Vnde Ecclesiast. primo. Non satiatur oculus visu, nec auris auditu.

De superbię cantus, & his quę sunt reprehensibilia circa cantum. Caput XXIIII.

NO TANDVM ergo quod circa cantū hęc sunt reprehensibilia. Primo reprehensibile est cum quis nimis blandā vocem querit, vel ad gloriandum, vel ad delectandum. vnde Gregor. Cum blanda vox queritur, sobria vita deserit. Aug. Quoties plus me delectet cantus, quā res q̄ cantat, toties me grauius peccasse confiteor. Item reprehensibilis v̄r est in cantu vocis fractio. Vñ in legēda sancti Sebastiani: Putasne illum inter Christicolā numerandum q̄ tonsuram diligit, comam componit, vapores querit.

Tom. 2.

Cc

T O M V S II.

quærit, & vocem frangit. Fractio vocis signum est fracti animi. Sicut reprehensibilis est crispatio crinium in hominibus, corrugatio vestium in mulieribus: sic videtur esse reprehensibilis fractio vocis in cantantibus. Et sicut ventus solet facere in aqua crispationem quandam: sic ventus vanitatis hanc crispationem seu fractionem vocis ut frequenter facit. Talis cantus ob lasciviam factus similis videtur esse cantui illi de quo legitur Exod. 22. Vocem canentium ego audio, ait Moyses. Cumque appropinquasset ad castra vidit vitulum & choros. In vitulo, qui est animal lascivum, lascivia intelligitur. Unde cantus adorantium vitulum, est cantus eorum qui vocem frangunt ob lasciviam. Reprehensibilis est etiam in cantu nimia exaltatio vocis. Sicut faciunt illi qui potius volunt catere altè, quam aptè, qui tantum volunt ascendere cantando, quod quandoque frangunt sibi collum spiritualiter: vel quandoque ad literam, rumpunt se, quod ex superbia provenit. Superbia enim plus audet, quam possit. Reprehensibilis est etiam in cantu additio punctorum, vel subtractio: quasi enim quædam species barbarissimi videtur esse hoc in cantu: sicut in dictione barbarismus fit ex additione vel subtractione literarum, vel syllabarum. In cantu etiam non videtur esse nimium approbanda vox falsa, præcipue in cantu claustralium. Et mirum est quomodo vox talis tantum placeat quibusdam, cum ipsa videatur adeo deformis quod oportet eam abscondi inter alias voces: alioquin non esset decens vel decora.

Vnde & quomodo oritur superbia, & ex quibus bonis.

Caput XXV.

P R I M O S V I M V S primam divisionem superbiarum, & profecti sumus membra eius. Nunc persequens est, ut ponamus secundam & persequamur. Divisio vero ista sumitur secundum ea ex quibus oritur superbia. Notandum ergo quod superbia quandoque oritur ex bonis naturarum, quandoque ex bonis fortunarum, quandoque ex bonis gratiarum. Bona vero naturarum quædam sunt corporis, quædam animæ. Corporis sunt ista, sanitas, fortitudo, agilitas, pulchritudo, nobilitas, libertas. Bona vero animæ naturalia, sunt ista, rectitudo ingenij & velocitas, memoriarum bonitas, potestas tolerandi, exercitium spirituale, naturalis dispositio ad virtutes, seu virtus naturalis. Bona vero fortunarum sunt bona exteriora, quæ sunt in potestate hominum, quæ ab hominibus possunt auferri: ut sunt divitiarum, delictarum, dignitatis, laus seu gloria, & gratia humana. Bona vero gratiarum sunt, scientia

D E S V P E R B I A.

202

tia, & virtutes. Ex istis bonis potest superbia nasci. Superbia enim nascitur ex pulchritudine. Vnde Poeta: Fastus inest pulchris, sequiturque superbia formam. Item nascitur ex nobilitate. Vnde Sallust. Commune malum nobilitatis est superbia. Similiter nascitur ex alijs bonis naturarum. Item nascitur ex bonis fortunarum, sicut ex divitijs. Vnde Aug. Vermis divitum est superbia. Eccl. 40. Facultates, & virtutes exaltant cor. Item nascitur ex bonis gratiarum, ut ex scientia. Scientia enim inflat, secundum Apostolum 1. ad Corinth. 8.

Quod fatuus sit & impius, qui de bonis superbit.

Caput XXVI.

P R I M O generaliter ostendemus, quod valde fatuus est & impius qui de bonis superbit. Deinde ostendemus de unoquoque prædictorum bonorum, quod valde fatuum sit inde superbire. Et possunt quinque rationes assignari, quare fatuus sit & impius, qui de bonis suis superbit. Primo, quia ipse quodammodo inferior est etiam irrationabilibus creaturis in hoc, quod illi tantum sint in miseria peccatorum, ipse vero homo in miseria peccatorum & culpæ. Præterea, creatura irrationabilis unicam debet mortem, postquam nihil omnino mali sentiunt: homo vero impius debitor est duplicis mortis, quia post transitoriam habebit æternam. Vnde non parum fatuus est peccator, qui de bonis suis superbit, superiorem se alijs hominibus reputando, qui quodammodo brutis inferior est. Secundo vero fatuus est qui de bonis illis superbit, in quibus eum ipsa bruta excedunt: sicut est fortitudo corporis, & agilitas. Ipsi etiam Iudæi, & Saraceni, & alii pessimi homines plus habent de illis bonis, quam ipse habeat. Et etiam ipsi dæmones de scientia, quæ videtur esse unum de maximis bonis quæ habent impii, plus videntur habere, quam ipsi impii habeant. Vnde valde fatuus est qui de bonis illis superbit, in quibus a dæmonibus superatur. Tertio fatuus est impius, qui de bonis suis superbit, cum bona illa sint ei ad verecundiam verius, quam ad gloriam. Vnde Aug. loquens ad impium, inquit: Nonne vides te debere erubescere de bonis tuis, si domus tua plena est bonis, & te habeat malum? Quarto fatuus est impius, qui de bonis suis superbit, quia bona ipsius ei bona non sunt. Seneca. Nihil est homini bonum sine se bono. Estne bonum homini, quod est ei materia infirmitatis & impedimentum salutis? Sapiens: Omnia quæ extra nos sunt bona, quæcunque forte

Gc 2 hominibus

T O M V S II.

hominibus contingunt, non ideo laudantur, quia habuit quis ea, se quia his honeste sit usus. Ideo dicit Seneca, quod stulto nulla re est opus, nulla enim re scit uti. Quinto fatuus est impius qui de bonis suis superbit, quia tantum habet dispensationem in eis, & periculum ei inde imminet duplex. Periculum enim est ei si sortem amiserit, periculum etiam est ei si lucrum non reportauerit. Et de utroque districta ratio exigitur ab eo. Vnde qui de multitudine istorum bonorum superbit, ipse superbit de magnitudine oneris sui.

Quod fatuum sit de bonis corporis sui superbire, videlicet sanitate, fortitudine, velocitate, & pulchritudine, &c. Caput XXVII.

SPECIALITER verò fatuum est superbire de sanitate corporis. Primò quia ista sanitas momentanea est. Hodie enim qui sanus est, cras infirmus vel mortuus est. Iacobi quarto: Quæ est vita vestra? Vapor est ad modicum parens, &c. Secundo, quia corpus hostis familiaris est, & ideo multum nocius. Nulla enim pestis efficacior est ad nocendum, quam familiaris inimicus: ait Sapiens: Non debet ergo aliquis superbire propter sanitatem corporis, sed potius timere. In maiori enim periculo est homo, cum hostis eius sanus sit. Tertio fatuus est, qui de hac sanitate superbit, quum ipsa sanitas ut frequentius occasio sit infirmitatis anime, sicut e contrariò scriptum est ecclesiast. 31. Infirmitas grauis sobriam reddit animam. Non est quare aliquis superbiat de sanitate pedis, si in capite infirmitatem habeat ad mortem: sic non est superbiendum de sanitate corporis, ex quo in anima infirmitas est ad mortem. Homo sanus corpore, infirmus mente, similis est pomo exterius sano, interius putrido. De fortitudine etiam corporis fatuum est superbire, quum scriptum sit sapient. 6. quod fortioribus, fortior instat cruciatio. Et cum continua lucta sit inter spiritum, & corpus. Caro enim concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem. Vnde quanto corpus fortius, tantò magis spiritui timendum est. Et ad literam hoc videmus frequenter, quod fortiores corpore, infirmiores sunt mente. Minus enim resistere possunt iræ & luxuriæ & ceteris vitijs. Fatuum etiam est superbire de corporis velocitate, cum corpus sit velut equus quidam, in quo hostes infernales

DE SUPERBIA.

203

ut frequenter ducunt spiritum ad mortem ipsius, & ut frequentius quanto iste equus uelocior est, tanto facilius spiritus ab hostibus suis capitur. Præterea in uelocitate ista etià à canib⁹ superamur. Vnde fatuum est quod homo de hoc superbiat, in quo canib⁹ inferioriorem se uidet. De pulchritudine etià corporis est fatuum superbire, quum corpus sit uelut quoddam sepulchrum Augusti. Corpus peccatoris anime mortuæ est sepulchrum. Vnde cum peccator de pulchritudine corporis superbiat, simile est ac si mortuus de pictura sepulchri superbiat: simile est etiam ac si aliquis superbiat de pulchritudine sterquilini niue cooperto.

Quod fatuum sit de nobilitate generis superbire. Cap. XXVIII.

DE nobilitate etiam carnis fatuum est superbire, quum illa nobilitas valde contemptibilis sit. Multæ autem causæ possunt assignari quare ista nobilitas sit contemnenda. Primò contemnenda est, quia ut frequenter nobilitas carnis meliorem nobilitatem aufert, scilicet mentis nobilitatem. Sapiens: Non est quo sibi aliquis de nobilitate corporis uel generis blandiatur, si ex meliori parte sit famulus. Secundo contemnenda est, quia omnes sumus ex eodem patre & ex eadem matre: non legitur Dominum fecisse unum Adam argenteum, unde essent nobiles, & unum luteum ex quo essent ignobiles: sed unicum, & illum de luto plasmavit, ex quo omnes exiimus. Vnde si aliquis ex hoc solo nobilis est, quia ex nobili patre, aut nobili matre: aut omnes erimus nobiles, aut omnes ignobiles: quia aut parentes primi fuerunt nobiles, aut ignobiles. Si ipsi fuerunt nobiles, ergo, & nos omnes nobiles sumus, & etiam æque nobiles, sumus, quum geniti ex æque nobilibus æque nobiles iudicentur. Si uero ignobiles fuerunt, ergo nos omnes ignobiles sumus, & æque ignobiles, quum geniti sumus ex æque ignobilibus. Malach. 2. Nunquid nō pater unus omnium nostrum? Nunquid non Deus unus creauit nos? quare ergo despicit fratrem suū unusquisque uester? Tertio contemnenda est nobilitas carnis, quia ipse Deus cōtempnit eam. Noluit enim ex nobilib⁹ reges eligere in principio synagogæ, imo primū regē de post asinas assumpsit, scilicet Saul, secundum scilicet Dauid, de post iterantes accepit. In tempore ē gratia potius uoluit ignobiles eligere, quam nobiles. vnde 1. Cor. 1. Ignobilia & cōtempti

bilia mundi eligit Deus. ¶ Quarto verò cōtēnēda est nobilitas carnis, quia non est illius qui de ea gloriatur, sed potius illorū a quibus ipse descendit. vnde Sene. Nemo in gloriā nostrā vixit, nec quod ante nos fuit nostrum est, animus nobilem facit. ¶ Quinto verò cōtēnēda est nobilitas carnis, quia materia quā a parētibz cōtrahit aliqz, rōne cuius nobilē se credit, vile quid est, & immundū, & erubescibile, & opere immūdo & erubescibili procedū ab eis. ¶ Vnde quō ratione illius materiæ habebit quis nobilitatē, quum illa materia vilis fuerit? Quō audeat aliquis dicere se nobilem generatione, quum quilibet exēplo Iob possit dicere Putredini dixi, Pater meus es, & cet. Iō merito nobilitas carnis cōtēnēda est, imo abomināda est. vnde Luc. 16. Quod altum est hoībz, abominatio est apud Deū. ¶ Sexto cōtēnēda est nobilitas carnis, imò potius nō est reputāda, quū in veritate nobilitas nō sit, sicut ēt ipsi philosophi reputauerunt. Sen. Nemo altero nobilior, nisi cui rectius est ingenium, & bonis artibus aptius. Idem: Nihil aliud est nobilitas, quā antiquatē diuitiā: Idem: Quid est eques, aut seruus, aut libertinus, nisi nomina ex ambitione uel iniuria nata? Item Plato ait, Neminem regem, nisi ex seruis oriundum esse: neminem seruū, nisi ex regibus. Omnia ista longa miscuit varietas, & sursum deorsum fortuna versauit.

Quod nullus sit nobilis ex eo quod ex nobilibus parentibus sit generatus, rationibus ostenditur.

Rationibus etiam ostendi pōt, qd aliquis nobilis nō sit ex eo qd ex nobilibus parētibz genitus. Ex eadē. n. radice exeūt uile & nobile. ¶ Flos farinæ & fursur ex eadem radice exeunt: tū fursur cibis vilis est quo porci pascuntur, flos aut farinæ cibis nobilis est. Itē ex eadem radice procedit spina & rosa. Rosa creata nobilis est, quia non cessat benefacere hominibus qui sunt iuxta eam, suū gratū odorē undique spargēdo. Spina uerò quoddam uile est, quia pūgit ea quæ iuxta eam sunt. Sic ex eodem patre & ex eadē matre, possunt nasci duo. Vnus tū erit nobilis, alius ignobilis. Vn' ad modū rosę nō cessabit benefacere uicinis suis. Iste nobilis erit. Alius erit spina in ignem infernalē mittenda, qui nō cessabit pungere uicinos suos. Hic erit ignobilis. Multis aliis exemplis potest idem ostendi. Ex eadem arbore nata sunt duo poma, quorū unum est sanum, aliud putridum, vel uermem habens. Item ex eodem libero arbitrio procedūt bonū & malū. Itē si nobile ēt qd quid a nobilibus procederet, omnes nobiles essemus, quū oēs sumus a Deo qui nobilissimus est. Mala. 2. Nū-

quid

quid nō Deus unus creauit nos, &c. Itē si omne qd ex nobili procedit nobile esset, ergo pediculi & alię superfluitates qui ex nobilibus procedūt, nobilia essent. ¶ Septimò cōtēnēda est nobilitas carnis propter onus magnum quod ei est annexum. Nobilitas carnis quoddā possessio est, quæ tanto censu onerata est qd magni comitatus & archiepiscopatus, non sufficiunt ad soluendū censū illum: imo præter hæc necesse est, sicut ipsi nobiles dicūt, qd ipsi impignorēt regnū cēlorum, & seipsos diabolo pro cēsu isto soluendo. vnde multis nobilibz magis expediret qd ipsi essent lep. osi quā qd essent in statu in quo sūt, sicut aliqui ēt ex eis recognoscunt. ¶ Octauo cōtēnēda est nobilitas carnis, quia est rei cōtēptibilis, scilicet corporis, qd est quasi quiddā saccus immunditię plenus, sicut ea ostendūt quę exeunt de sacco isto per foramina quinque sensuū. Origines. Vilis nobilitas quæ in locis tā turpibus generatur. ¶ Nonò cōtēnēda est nobilitas carnis. quia inferior vī esse nobilitas ista quæ est in hominibus, nobilitate illa quæ est in canibus: quū illa nobilitas quæ est in canibus, certa si gna habeat exterius quibz agnoscitur: nobiles uero homines nō habēt certa signa necessario quibus ab aliis hominibus dignoscantur. ¶ Decimò, cōtēnēda est nobilitas ista, quia ridiculosa est. Ridiculū. n. est unum seruū alius seruis nobiliorem dicere, uel vnū rusticū nobiliore alius rusticis. Sicut filio cuiusdam ciuitis Borgen. derisorie dictū est a quodā qd ipse esset de nobilioribus rusticis suæ ciuitatis. Sic cū corpus naturaliter seruus sit (datū est spiritui ad seruiedū) & naturaliter rusticū sit, quū tot rusticitates ab eo quotidie exeant, ridiculū est corpus vnū nobilius dicere altero, uel unū nobiliore altero ex parte corporis. Vnū tū bonū habet nobilitas quæ carnis dī esse, qd quāli frānū est quoddā quod hoīes debet cohibere ne male agant. Hieron. Nihil aliud uideo in nobilitate appetendum, nisi quod nobiles quadam necessitate astringuntur, ne ab antiquorum probitate degenerent. Philosophus: Nobilitatis tū ad hoc memineris, ut cum claritate generis, morū sanctitate cōtendas, & cum nobilitate corporis animi nobilitate proficias. Itē. Laudatur in quibusdā qd geniti sint nobiles, in aliis qd nobilitatē uirtute sunt assecuti. Pulchrū est rīdī se nobilitati, pulchrū ēt humiliter genis factis illustrasse. Itē quidā uituperabat alium de genere suo, dicēs: Tu es caput tui generis. Cui ille. Et tu es cauda generis tui. Itē quidā sapiens, quū qui quidā ex patritio genere natus inferior factus ignobilitatē generis illi obieceret, inquit: Gau deo qd ego ex me surrexi, tu ex te cecidi.

Cc 4 su

st generis nostri utrique sumus decus, & dedecus. Et alius philosophus similiter alij obiurgati, respondit: Mihi obiicis, profecisse, crimen meum imputas gloria, dum tuum imputas ignavia. Et notandum est quod vera nobilitas animi est. Vnde illud: Nobilitas sola est animum quæ moribus ornat,

De animi nobilitate duplici. Caput XXIX.

NIMI vero nobilitas duplex est. Quædam naturalis, de qua Sene. Quis est generosus ad uirtutem bene à natura cõpositus. Alia nobilitas est gratuita, quæ aliquis gratiâ Dei habet, qua Dei filius est, quæ custodit eum, ut nulli turpitudini seruiat. Tullius: Liber æstimandus est, qui nulli turpitudini seruit. Itē Sapiens: De illa nobilitate gloriæ, quæ filios Dei & coheredes facit. Tunc ille nobilitatē suā integrā seruare se putet, si dedignetur seruire vitiis, & ab illis superari. A quo. n. quis superatur, eius & seruus est Bernar. An nō seruus, cui dominatur iniquitas? Quātūcūq; aliquis ex nobilibus ortus sit, tamen ignobilis est si Deū cõtēnat, & noluerit ei seruire. Et cõtrario quantūcūq; ignobilis ortus sit, nobilis tū est si Deo seruiat. Vnde 1. Reg. 2. dicit Dñs ad Heli: Absit hoc à me: sed quicunque honorificauerit me glorificabo eum: qui autem contempnunt me, erūt ignobiles. Quod sex sunt signa veræ nobilitatis.

ET notandū est q̄ sex sunt signa veræ nobilitatis. Primū ē, liberalitas. Vnde De⁹ qui nobilissim⁹ est, ipse est liberalissimus Liberalitas eius tanta est, ut non solū sua det, sed et seipsū: non solū seruientibus sibi dat sed et hostib⁹ suis. Ipse. n. solē suū facit oriri super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos, Matt. 5. Ipse pp liberalitatē suā fecit quæcūq; facta sunt. Ad dandum. n. fecit quæcūq; fecit. Creaturas. n. rationales fecit ut eis daret, alias autē creaturas ut eas daret. Leo ē, qui dī esse rex animalium, q̄ animal nobile est liberale est. Vnde Arist. dicit ipsum esse animal cõmunicatiuū. Et sicut liberalitas signū est nobilitatis: ita rapina signū est rusticitatis. Vnde multi hoc die qui nobiles reputantur, rusticiissimi sunt, cū nō cessent auferre pauperibus, & illis qui nō possunt defendere se, sicut magister Alanus ostendit quibusdā militibus. Degebat Alanus apud Montē pessulā nū, & audierunt milites vicini q̄ rātus clericus esset, & q̄ ad oīa interi. rogata responderet vnde accesserunt ad eum de cõmuni cõsilio, & quæsierunt ab eo quæ esset maxima curialitas. Qui rīdis

eis quod dare curialissimum esset, quo audito, oēs consenserunt re sponsioni eius. Ideo dicit Dominus, quod beatus est dare, quam recipere, quia dare facit simile Deo, qui omnibus dat, & a nemine recipit. Ipse vero dixit eis, ut habito consilio ad inuicē dicerent ei, quæ inter omnes rusticitates maior esset. Qui habuerunt consiliū adinuicē, & nō potuerūt conuenire in idē vnde reuertētes ad eū, dixerunt quod non poterāt cõcordare. Quo audito ipse increpauit eos, dicens: Ego polueram vos in uia per quam possetis quæstionis vobis propositæ solutionē cognoscere. Si enim dare curialissimū est, auferre, quod est ei contrarium rusticiissimū est. Vnde vos qui incessanter aufertis pauperibus, rusticiissimi estis. Secū dum signū nobilitatis est, gratitudo seu recognitio beneficii. Et per contrariū ingratitudo seu beneficiorum non recognitio, signum rusticitatis est. Vnde patet quod illi qui nobiles reputantur, qui Deum, & eos præ ceteris hominibus honorauit, præ ceteris hominibus inhonorat, subditos etiam suos, qui multo sudore lucrantur vnde ipsi viuunt, & propter quos ipsi sunt in honore, incessanter opprimunt rusticiissimi sunt. Feris etiā videntur tales deteriores esse: feræ enim officia siue beneficia sentiūt sicut ait Sen. Tertium signum nobilitatis est mansuetudo & misericordia in ea quæ sunt eis subiecta. Et hoc est vnum quod valde deçens est in his qui potestatem habēt. Vnde Sene. Nullam ex omnibus magis clemētiā, quā regē & principem decet. Idē: Iracundissimæ ac pro capto pugnacissimæ sunt apes, & aculeū in vulnere relinquūt. Sed ipse rex sine aculeo est: nō lūt ipsum natura nec sæuū esse, nec ultiōnē q̄ magno constaret pertere: & iram eius inermē reliquit, exēplar hoc oībus regibus linquens. Pudeat ab exiguis animalibus nos trahere mores. In signū huius māsuetudinis vel misericordiæ inunguntur reges Christiani. Philof. Maximā potestatem habēs creator potestatis iuxta possibilitatē suā debet imitari. In hoc autem Deū maximē imitabitur, si nihil iudicauerit, quā mifereri, pretiosius. Et sicut māsuetudo in subiectos, signum est nobilitatis, sic & crudelitas in subditos signum rusticitatis est, & seruitutis. Vnde Prouerbio. 30. Per tria mouetur terra, & quartum quod non potest sustinere. Per seruum, cum regnare ceperit. Ouid. Asperius nihil est humili si surgit in altum: Cuncta ferit dum cuncta timet, desquit in omnes. Vt se posse putet, nec bellua terrior vlla est, Quam serui rabies, in libera terga furentis. Quattum signum nobilitatis est, virilitas seu strenuitas in eos qui repugnant. In signum huius datur ens militibus nouis, quo gladio vti debent in hostes, non in subiectos. Multi

vero ex istis gladio isto in subiectos vtuntur, quos deberent valde diligere. Hi enim sunt qui iuuant eos, qui etiam fratres eorū proprios impugnant, hostibus vero Dei & ecclesiæ peccatis, sed & demonibus vel etiam ipsis persecutoribus ecclesiæ vni sunt. Impietas talis, impietas diabolica est. Diabolus autem impius est in eos qui sibi seruiunt. Quintum signum nobilitatis est, timere opprobrium vel seruitutis, vel proditiōis, vel alterius cuiusque turpitudinis. Multos tamen ex illis qui nobiles reputantur, videmus quod non timent pessimam seruitutem vitiorum suorum, vel demonum, qui non erubescunt confiteri se seruos vilissimum membrorum illorum, scilicet qui libidini deseruiunt, quæ seruitus indubitanter seruitute leproforum peior est. Non erubescunt etiam proditiōem impugnare dominum illum à quo omnia possident, cuius expensis viuunt & vestiuntur. Et non erubescunt etiam omni immunditiæ peccati se exponere. Ex quo patet eos non esse nobiles, sed valde rusticos. Sextum signum nobilitatis est, cordis magnitudo qua quis modica contemnit, & magna appetit. Et contrario vero signum rusticitatis est, amorem suum ponere in modicis, magna vero negligere. Vnde patet dominas illas, quæ potius volunt amorem suum ponere in uno misero milite, quam in rege gloriæ, quod ipse verè nobiles non sunt. Milites etiam non videntur nobiles esse, qui amorem suum in terra ponunt, contempto regno cælorum, cum tamen tota terra quasi punctum sit respectu cæli: & quia plus habent de terra, quam alij, nolunt aliquid habere de cælo. Si ad aliquem pertineret terra vnius pauperis militis ex parte matris, regnum vero ex parte patris: nunquid non infelix esset, si contempto regno adhereret illi terræ quæ eum cōtingeret ex parte matris? Sic infelices sunt illi milites, qui de regno cælorum non curant, quod ad eos pertinet ex parte patris cælestis, contenti terra ista paupertatis, quæ ad illos pertinet ex parte matris nostræ Heuæ. Pater noster Deus est, mater nostra Heuæ. Nō sic faciebat Dauid in Psalmo. Quid mihi est in cælo, & à te quid volui super terram, &c.

De consuetudine illarum Ecclesiarum quæ nolunt canonicare nisi nobiles. Cap. XXX.

STENSO quod nobilitas carnis cōtēnenda sit, vel nō reputada, tagēdū ē aliqd de consuetudine illarū Ecclesiarū, quæ nolunt canonicare nisi nobiles. Vnde notandū est quod consuetudo illa videtur esse reprehensibilis. Et videntur posse assignari sex causæ huius reprehensibilitatis. Prima causā est, peruersitas

uersitas, quæ uidetur esse in hac consuetudine quæ peruersitas apparebit si respiciatur causā huius, consuetudinis quam ipsi assignant. Dicunt enim quod ipsi habent multa temporalia quæ defensione indigent, nec habent regem, nec alium principē seculare qui eos defendat, ideo oportet nobiles canonicari qui possint ea defendere. Quibus respondeo, quod sicut ecclesiæ eorum habent temporalia, ita habent & spiritualia, quæ in infinitum meliora sunt. Vñ si oportet aliquos nobiles canonicari ad defensionem temporalium, multo fortius oportet aliquos literatos & sanctos canonicari ad defensionem spiritualium. Si uero dicant quod ibi sint aliqui ignobiles literati ad defensionē spiritualiū, sed nō canonici. Ex hoc apparet quod ipsi bona temporalia pponunt spiritualibus, ex quo defensores temporalium canonicos constituunt & superiores alijs.

De quinque peruersitatibus huiusmodi ecclesiarum.

ET possunt assignari quinque peruersitates in huiusmodi ecclesijs. Prima est, quod ibi est terra sursum, & cælū deorsum. Cœlestia enim contemnunt, terrena vero multum appetunt: contra illud Prouerbiorū vigesimo quinto. Cælū sursum, & terra deorsum. Alia peruersitas est, quod pedes sunt in loco ubi debent esse caput, & caput in loco ubi debent esse pedes. Velut pedes ecclesiæ sunt qui circa terrena solliciti sunt, velut caput sunt qui regere habent ecclesiam, viri, scilicet literati. Sed in his ecclesijs pedes sunt in capite, imo ipsi hostes in capite ponunt. Thren. 1. Facti sunt hostes in capite. Tertia peruersitas est, quod ecclesiæ huiusmodi faciē habent ad posteriora, & dorsum ad anteriora: ipsi iuxta verbū Ieremiæ facti sunt in retro, & nō in ante. Quarta autē peruersitas est, quod ipsi latitudinē scuti qui debebat esse ex parte superiori, posuerunt ex parte inferiori & ideo contingit quod fere omne caput languidū est iuxta verbū Esaiæ. Quinta peruersitas est, quod sacerdotes inferiores sunt subdiaconis, & diaconis: quod ridiculū est, sicut beatus Bernardus dicit ad Augustinū papam. Ridiculū est, inquit, quod ministri nostri nostris se prebiteris anteferre conantur. Non hoc ratio habet, non antiquitas habuit, non consensus auctoritas: & si de sua consuetudine columna struitur, melius profecto illa quam summus ordo contemnitur. Secunda causā reprehensibilitatis est, indiscretio quæ uidetur esse in huiusmodi consuetudine, quæ indiscretio primo consistit in hoc, quod quando ipsi debent querere, quis sit idoneus ad hoc, ut sit canonicus, id est, regulariter regens se, & ad regimen plebis episcopum iuuas, ipsi quæ runt quis sit idoneus ad militiam. Secundo in hoc, quod quando querere debent, an persona sit idonea quæ

canoni-

canonicanda est ipsi quærunt, quis pater eius fuerit. Vnde illis pater dicit qd dicit angelus Tobie 5. Genus quæris mercenarij, an mercenarij? Indiscretio etiã eorũ in hoc est qd ipsi credunt illud, qualis pater talis filius: quod verum est in personis increatis, ad personas creatas extendẽibi enim frequenter fallit: frequenter. n. est pater sapiens, & filius fatuus, & pater in Salomone, & Roboã filius eius. Tertio videtur hæc cõsuetudo reprehensibilis, qd valde nociva est ecclesiæ Dei. Canonici enim militares nõ bene custodiunt Chrm, sicut figuratũ vř esse in hoc qd milites male custodierũt Chrm in sepulchro. Lapidẽ sepulchri bene custodierunt milites, sed Chrm perdidierunt. Vnde cantat ecclesiã: dicant nunc Iudæi, &c. Sic milites canonici lapides castrorũ bene custodiunt, sed Chrm amittunt. Item ista cõsuetudo occasio ruinæ est in ecclesijs illis quãtũ ad spiritualia. Vñ Prouer. 17. Qui altam facit domũ, quærũt ruinam. Ista etiã cõsuetudo in ecclesijs illis in magna parte exhereditat Chrm. Frequenter enim qñ deberent institui ibi filii Dei, instituantur ibi filij diaboli. Quarto videtur reprehensibilis cõsuetudo ista, quia Christo contraria est. Christus enim ignobiles elegit in ecclesiã suã, vt essent humiles. 1. ad Chor. 1. isti vero nobiles canonicant quasi velint ipsos esse supbos. Christus ex pastorib⁹ & bubulcis eligit reges, isti vero ex regibus eligunt canonicos. Christus fundamentum ecclesiæ posuit humilitatem: ipsi vero, e contrario fundamentum ecclesiæ ponunt superbiam. Tale fundamentũ pōneret diabolus si edificaret. Quomodo implent tales illud verbum Domini, Ioan. 12. Qui mihi ministrat, me sequatur. Non sunt imitatores Christi, sed sunt quasi antichristi. Et 1. Ioan. 2. Qui dicit se in Christo manere, debet sicut ille ambulauit & ipse ambulare. Bernardus. Si omnis qui se dicit in Christo manere, debet sicut ille ambulauit, & ipse ambulare: multo magis qui pro eo ambulare se dicit, qui pro eo legatione fungitur, qui ei ministrat, si eum non sequitur, inexcusabilis est. Terrere potest tales illud Matthæi 18. Nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut paruuli, non intrabitis in regnum cœlorum. Paruulus quantumcunq; nobilis sit, societatem pauperum non refugit: sic quantumcunq; aliquis nobilis sit in ecclesiã Dei, societatem ignobilium nõ debet refugere. De societate hominum diuersorum generum in ecclesiã Dei, videtur esse dictum illud Esaia 11. Habitabit lupus cum agno, & pardus cum hœdo acubabit. Quinto videtur esse reprehensibilis illa cõsuetudo, quia videtur esse Deo abominabilis. Altitudo enim secularis non videtur Deo placere. Vnde Luca decimo sexto. Quod

Quod altum est hominibus abominatio est apud Deum. Abominatio Deo offerũt, qui nobiles tantũ canonicare volunt, Exo. 18. Abominationes Aegyptiorũ imolabimus Deo nostro. Sexto vř esse reprehensibilis hæc cõsuetudo, quia filios diaboli filiis Dei preponit, & generationem immundam generationi cœlesti, & nobilitatem putredinis preponunt cuique gratiæ Dei. Nullam autem sapiẽciam, nullam aliam gratiã nobilitati carnis adequant. Vnde cõsuetudo eorum non recipit dispensationem: quia secundum iudicium eorũ nõ inueniunt recompensationẽ, qd nõ est absque magna contumelia Dei. Sic porcus præponeret uolutabrum luri, auro & lapidibus pretiosis. Ad sola tẽporalia videntur habere oculum ecclesiæ iste, non solũ in canonicorũ institutione sed etiã in prælatorum præfectione: quod omnino intolerabile videtur, saltem in altero horum deberet respectus haberi ad spiritualia.

Quod fatuũ sit superbire generaliter de qualibet re tẽporali, scilicet libertate corporis &c. & bonis naturalibus animæ.

Cap. XXXI.

ISO qd fatuum sit superbire de nobilitate carnis, consequens est videre qd fatuũ sit superbire de alijs bonis qd prius nominata sunt. Notandum est ergo, qd fatuũ est superbire de libertate corporis, cũ corpus sit seruus maleuolus, & iõ tortura, & cõpedibus dignus: iuxta illud Ecclesiastici trigesimo tertio: Seruo maleuolo tortura & cõpedes, & cetera. De bonis verò naturalibus aĩ fatuũ est superbire: quia bona illa pōt hō habere ad malũ suũ sicut ad bonũ. Vnde Bernardus. Si i professione religionis nouus homo callidus est ingenio, si viger arte, si præminet intellectu, instrumenta sunt hæc tam vitiorũ quã virtutum. Non ergo refugiat doceri vt eo in bono, quo & in malo uti potest. Fatuum est etiã superbire de diuitijs: Hoc enim est superbire de hoc quod habet maiorem molã ad collũ, qd alij. Fatuum est etiã de potestate superbire, cũ scriptum sit Sapientiæ sexto, quod potentes potenter tormenta patientur. Ibidem legitur, quod durissimum iudicium his, qui præsumunt fieri. Et Augustinus dicit quod quanto quis in loco superiori, tanto in periculo maiori versatur. Fatuum est etiã superbire de gratia humana, cũ scriptum sit Prouerborum vltimò, quod fallax gratia, & cetera. Fa-

T O M V S II.

Fatum est etiam superbire de gloria huius mundi, cum gloria talis flos sit decidens. Vnde Etia: vigesimo octavo. Erit nos decidens gloria exultationis. Puerorum est, flores colligere, quæ ex arboribus decidunt, & inde lætari. Sic pueriles sunt qui de gloria huius mundi lætantur. Fatuum est etiam superbire de scientia, cum scriptum sit Ecclesiast. primo. Qui addit scientiam, addit & laborem. De scientia superbire, est de lumine excæcari. Fatuum etiam est de virtutibus superbire. Hoc enim est de medicamine vulnerari. Gregorius: Qui de virtutibus habitis extollitur, quasi de medicamento uulneratur.

De diuisione superbiæ sumpta penes diuersitatem personarum. Et primò de superbia ministrorum ecclesiæ in communi. Caput XXXII.

POSITIS autem duabus diuisionibus superbiæ, consequenter ponenda est tertia, quæ sumpta est secundum diuersitatem personarum in quibus est superbia. ¶ Notandum ergo quod superbia diuidi potest in superbiam laicorum, & superbiam ministrorum ecclesiæ. Superbia vero ministrorum ecclesiæ potest subdiuidi in superbiam prælatorum & superbiam subditorum: vel in superbiam claustralium, & superbiam secularium clericorum. Sed de superbia laicorum nihil specialiter hic dicemus. Sed de superbia ministrorum ecclesiæ hoc modo tractabimus. ¶ Primò dicemus aliquid de ea in communi. Secundò verò aliqua dicemus specialiter de superbia prælatorum. Tertiò verò dicemus aliquid specialiter de superbia claustralium.

Quòd superbia multum sit timenda ministris ecclesiæ.

Notandum ergo est quod superbia multum timenda est ministris ecclesiæ quinque de causis. ¶ Primò, quia multas occasiones habent superbiendi. Vna occasio est, quod ipsi sunt excepti à labore aliorum hominum. Vnde in Psalm. In labore hominum non sunt, & cetera. Iò tenuit eos superbia. Alia occasio est, libertas quam habent, quod libertas aliquibus eorum est velamen malitiæ, contra illud 1. Pet. 2. Quasi liberi, & non quasi velamen habentes malitiæ libertatē. Tertia occasio est reuerentia quod exhibet eis, eo quod sunt ministri summi regis, & vicē eius gerunt in terris, & cōceptū eorum Deus reputat: cōceptū suū iuxta illud Lucę decimo: Qui uos spernit, me spernit. ¶ Secundo timenda

D'E S'VPERBIA.

208

menda est, superbia in ministris ecclesiæ, quia multum displicet Deo in eis. Vnde Prouer. Sexto. Sex sunt quæ odit Deus, & septimū detestatur aīa eius, Oculos sublimes. Oculi sublimes clerici superbi sunt. Et Soph. 1. Et erit in die hostiæ Domini, visitabo super omnē qui arroganter ingreditur super limē. Dies hostiæ Domini erit dies iudicii quando Dominus mactabit in crassatos, impingatos dilatatos. Tunc Dominus visitabit super clericos superbos. Nec mirū si Dominus odiat superbiam in ministris suis, cum proprium signū sit superbia ministrorum diabolici iuxta illud Gregorii, Euidētissimū signū reproborū est superbia, humilitas electorū. Nō parū doleret princeps aliquis si in castro suo vexillū inimici sui videret. Tercio valde timenda est eis superbia, quia valde contraria est officio eorum. Ipsi enim sunt quasi custodes scientiæ & vasa gratiarum. Vnde Malachiæ 2. Labia sacerdotis custodiunt scientiā & legē requiruntur ex ore eius, quia angelus Domini exercituum est. Propter hoc quod custodes sunt scientiæ, necessaria est eis magna humilitas. Aqua enim sapiētiæ ad vallē humilitatis cōfluit. Prouerbio- rum 11. Vbi humilitas, ibi sapiētia. Propter hoc et quia vasa gratiarum sunt, necessaria est eis magna humilitas. Sicut enim vas non est idoneū aliquid recipere absque concauitate: sic aliquis non est susceptibilis gratiæ absque humilitate 1. Petri ultimo. Deus superbis resistit, humilibus autē dat gratiā. Propterea oportet ministros ecclesiæ esse familiares Deo: ad quod et multum valet humilitas. Vnde Gloss. super illud Psalm. Iuxta est Dominus his qui tribulato sunt corde. Altus quidē est Dominus, sed vicinatur humili, & nō se erigenti. Necessaria etiā est eis humiliter propter seruitium quod debent hominibus exhibere. Forū enim est ablueri sordes spirituales hominum: quod figuratum est Ioann. 13. in ablutione pedū. Iō summus inter ministros ecclesiæ, seruū seruorum se vocat humiliter. ¶ Ergo oportet quod se habeat ut a pauperibus & humilibus non timeantur: sed audeant ad eos accedere confidēter, & ut solatiū pauperes habeant in humilitate eorum: quia scdm verbum Augustini. Magnum solatium est membris ex capite. Magnum solatiū est subditis, qui in humilitate sunt, si videant prælatos suos in simili vel maiori humilitate. ¶ Quarto timenda est eis superbia, quia multi ex eis nō habent vnde pascāt superbiā, nisi hoc faciāt de spoliis pauperū. Bona enim ecclesiæ, bona pauperum sunt. Præterea valde indecēs est superbia in eis, cū ipsi de eleemosynis viuāt, & eleemosynas pauperū & miserabiliū personarū quotidie edāt. ¶ Quinto timenda est eis superbia, quia peccatū superbiæ in eis scādalizat.

T O M V S H.

alitat populum, cū sit manifestum. Incontinentia & alia peccata possunt ipsi abscondere, sed superbiam exteriorem in vestibus, & similibus consistentem non possunt ipsi abscondere.

Persuasiones contra superbiam ministrorum ecclesiæ.

Sed contra has & similes persuasiones quæ sunt ministris ecclesiæ ut caueat superbiam exteriorem, datur solet quadruplex responsio. **¶** Prima est, quod Dominus intuetur cor, & humilitatem cordis requirit, & humilitatis interioris magistrum se perficitur. Matth. 11. dicit: Discite à me, quia mitis sum & humilis corde. Et Ideo vix minimè quibusdā necessaria humilitas exterior. **¶** Secunda responsio solet esse, quod licet homini pulchritudines istas exteriores habere secundum modum personæ suæ, & mores eorum inter quos vivit, quod vix sumptum esse ex glo. super illud ad Timotheum secundo: Non in tortis crinibus, quæ dicit sic, ut in his omnibus ultra modulum personæ suæ & mores ecclesiæ, monenda ne concupiscentiæ studeat. **¶** Tertia responsio solet esse, quod in huiusmodi honor ecclesiæ quaeritur. **¶** Quarta est, quod ipsi non faciant hoc amore vanæ gloriæ: sed utantur talibus tanquam non videntes.

A corde humilis personæ de facili non procedit
superbia exterior.

Sed contra primam responsionem primò vix esse hoc, quod non potest esse de facili quod à corde perfectè humili exterior superbia procedat. Sicut enim arbor bona non potest malos fructus facere, ut legitur Matth. 7. sic nec cor humile superbiam à se producit. Ex fructu siquidē arbor cognoscitur, ut legitur Matth. 12. Nunquid colligunt de spinis uvas, aut de tribulis ficus. Sic nec ex humilitate cordis procedit superbia operis: quia sicut vulgariter dicitur, Non potest exire de sacco, quod ibi non continetur. Quis crederet mulieri si asserat se castam esse, ex quo, homo videt eam fornicari corpore? sic quomodo potest credi alicui de humilitate cordis, ex quo tanta superbia apparet exterius.

Quod clericis non sola sufficit interior humilitas.

Propterea non vix clericis sufficere interior humilitas multiplici ratione. **¶** Primò, quia oportet eos vitare scandalum infirmorum. Et sicut agit Apostolus de illo qui coram infirmo comederat idolis immolatum, quod peccaret scandalizando infirmum, qui crederet hoc fieri cum veneratione idoli: licet ille qui scies erat idolū non veneraret, sed contineret. Sic ille qui vestes superbas coram illo defert, qui credit quod ipse faciat propter vanam gloriam, licet ipse non faciat hoc tali causa,

D E S V P E R B I A.

209

causa, tamen ipse peccat, ut vix ipsum scandalizando. 1. Ad Corinth. 8. quis viderit eum qui habet scientiam in idolo recubentem, nonne conscientia eius quod sit infirma edificabit ad comedendum idolothytam? Et peribit infirmus in tua conscientia frater, propter quem Christus mortuus est? Sic enim peccantes in fratres, & percutientes conscientiam eorum in infirmam, in Christum peccatis. Quapropter si esca scandalizat fratrem meum, non manducabo carnes in æternū. Sic minister ecclesiæ debet dicere: Si vestis preciosa scandalizat fratrem meum, non deferam eam in æternum. **¶** Secundò sufficit humilitas interior clericis: quia ipsi debent Christum imitari, qui non solum habuit interiorem humilitatem, sed etiam exteriorem. Ipse enim ad literam pedes iuit, regnum fugit, ut legitur Ioannis sexto: Pedes discipulorum lauit. Ioannis decimotertio: Societatem pauperum elegit, ubi caput reclinaret non habuit. Matth. 1. octauo: Ad imitandum Christum monentur ministri Christi Ioannis duodecimo: Si quis mihi ministrat, me sequatur. Et 1. Ioannis secundo: Qui dicit se in Christo manere, debet sicut ille ambulauit & ipse ambulare.

¶ Tertio non sufficit clericis humilitas interior, quia oportet eos exemplum humilitatis dare alijs. unde Ioannis vigesimo primo tert dictum est Petro, Pasce oues meas, Pasce verbo, pasce exemplo, pasce temporali subsidio. Exemplo autem humilitatis quomodo pasceret, qui humilitatem exteriorem non habet? Ad humilitatem exteriorem monemur 1. Pet. 5. Omnes inuicem humilitatem in sinuate, quia Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Et ibidem paulo ante: Neque dominantes in clero, sed forma facti gregis ex animo. Exemplum superbiæ ostendere hominibus, hoc est pascere demones & non oues. Bernardus ad Eugenium papam: Tu pastor procedis deauratus, tam multa circumdatus varietate: oues quid capiunt si auderent dicere, demonum magis quam ouium pascua hæc. Sic faciebat Petrus? sic Paulus ludebat? Idem: Petrus nescitur processisse aliquando vel gemmis ornatus, vel sericis, non tectus auro, nec vectus equo albo, nec stipatus milite, nec circumstrepentibus septus ministris, neque hic tamen credidit satis posse impleri salutare mandatum, Pasce oues meas. **¶** Quarto non sufficit interior humilitas clericis: quia non solum à malo, sed ab omni specie mali eos abstinere oportet. iuxta monitionem Pauli 1. ad Thessalonicenses ultimo. Ad omni, inquit, specie mala abstinere vos. Ad hoc autem quod Dominus dicit, Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde, &c. Dicendum, quod hoc dicitur ad ostendendum quod humilitas cordis necessaria sit, & non ideo quod sufficiat sola: sed dicitur hoc contra hypochritas,

qui solam iustitiam exteriorem habere solebant. Matthæi. 23. Vobis Pharisei, & hypochritæ, qui mundatis quod de foris est calicis, & cariniuntus autem pleni estis rapina & immunditia. Et Ecclesiastici decimonono: Est qui nequiter se humiliat, interiora autem eius plena sunt dolo. Contra hoc verò quod dicitur, quod licet alicui habere has pulchritudines exteriores secundum modum suæ personæ, videtur esse illud Ecclesiastes tertio. Quanto maior es, humilia te in omnibus: qui dixit in omnibus, nihil exceperit. Et Lucæ decimoquarto: Cum inuitatus fueris, & recumbe in nouissimo loco, non dixit, in medio loco, sed in nouissimo. Præterea qui præminet in dignitate debet præminere & virtutibus. Vnde debet esse excellentioris humilitatis: Virtutes enim sunt æquales. Contra hoc verò quod dicitur, quod homo debet se conformare moribus hominum inter quos vivit, est illud: Nolite conformari huic seculo. Præterea quando aliquis est in aliqua religione dissoluta, non debet respicere ad ea, quæ ibi seruantur, sed ad ea, quæ instituerunt antiqui patres ut ibi seruarentur. Ordinauerunt enim Petrus & Paulus etiam de mulieribus, quod cauere à præcioso ornatu primæ ad Timotheum secundo: Non in tortis crinibus, aut auro, vel margaritis, vel veste preciosa. Et illud eiusdem sexto: Habentes alimenta, & quibus tegamur, his contenti simus. Non dicit, quibus ornemur, sed quibus tegamur. Et secundæ Petri tertio: Quarum non sit exterior capillatura, aut circundatio auri, aut indumenti vestimentorum cultus. Ad ea ergo quæ secundum ordinationem eorum debent fieri respiciendum est, non ad ea quæ sunt. Præterea, si quis episcopus vel presbyter in tali habitu in principio ecclesiæ fuisset, multum reprehenderetur, & haberetur pro magno peccato & magna superbia. Quomodo ergo desit esse peccatum quod superbia erat? Nunquid consuetudo peccandi aufert vel minuit peccatum? Immo potius hominem magis peccatorem constituit. Nunquid quod tunc fuit superfluitas & vanitas, modo factum est necessitas? Præterea si viuendum est alicui secundum mores eorum inter quos vivit, secundum hoc, si omnes superbi efficiuntur, omnes desinent esse superbi. Iam enim conformauit se moribus eorum inter quos vivit: & si omnes foetidi sunt, iam nullus foetet, quod constat esse falsum. Sed hoc bene verum est, ubi omnes foetidi sunt, minus foetor sentitur, secundum verbum Bernard. Præterea si liceret etiam talibus vi, cauendum esset ei qui vitur, ne licentia sua aliis offendiculum fieret. Vñ 1. ad Corinth. 8. dicit Apostolus illis qui immolata idolis comedeabant

sine

sine veneratione idolorum: Videte, inquit, ne licentia vestra offendiculum fiat infirmis. Et 1. ad Corinth. 6. Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt Bernard. Sapiens opus suum trina consideratione præuenit. Primò considerat an liceat. Secundò, an deceat. Tertio an expediat. Sed de hoc dictum est in tractatu de Auaritia, in capite de pluralitate beneficiorum. Et in veritate non decent personas authenticas, quæ quasi quoddam speculum debent esse minoribus, vestes preciosæ. Augustin. Fateor de preciosa veste crubescere: non enim decet hanc professionem, non decet admonitionem, non decet hæc membra, non decet hos canos. Contra responsionem eorum qui dicunt se talibus vi propter honorem ecclesiæ, Primò esse vi quod dicit Gregorius: Nemo preciosa vestimenta nisi ad inanem gloriam querit. Præterea, non cedit ad honorem ecclesiæ quod minister ipsius speciem superbiæ exterius ostendat hominibus, sed potius humilitatem Christi: cum scriptum sit Ecclesiast. 23. Magna gloria est sequi Dñm. Neque sponsus ecclesiæ decori exteriorem in ecclesia requirit, sed potius interiorem. Vñ postquam Dauid dixit, regem concupiscere decori ecclesiæ, ipse volens innuere de quo decore intelligit, subdit: Ois gloria eius scilicet filie regis, est ab intus. Ecclesiæ et dicit de se Canticorum primo. Nigra sum, sed formosa. Nigra est ecclesiæ exterius, iormosa verò interius. Quod etiam habitus ministrorum ecclesiæ manifestè exprimit. Habent enim capas nigras exterius, superpellicium candidum deferentes sub capis: in quo ostendunt se contemnere gloriam, & pulchritudinem exteriorem, & amare pulchritudinem & gloriam interiorem. Sed multi si veritatem in habitu suo ostendere vellent, potius capam nigram sub candido superpellicio deferrent, quàm econtrario. Præterea qui dignitatem ecclesiasticam terreno honore volunt ornare, similes sunt illis qui aurum luto volunt ornare. Honor enim terrenus in comparatione ad dignitatem ecclesiasticam se habet vt lutum ad aurum. Contumeliam etiam videtur facere naturæ humanæ, & Deo, ad cuius similitudinem homo creatus est, qui talibus hominem ornare vult, vel honorare. Seneca: Scitote tam bene homines culmo quàm auro tegi. Contemnite omnia quæ superuacuis labor vult, ornamentum aut decus poterit cogitare. Nihil præter animum est mirabile. Item cum aliquis non debeat sibi terrenam gloriam amare, videtur quod similiter non debeat eam amare proximo, cum debeat proximum diligere sicut seipsum. Igitur nec debet eam amare ecclesiæ, cum ecclesiæ nihil aliud sit, quàm collectio fidelium. Præterea, quid querunt ministri ecclesiæ in hu-

Dd 2 iusmodi

T O M V S II.

iustmodi pulchritudinibus exterioribus? Querunt ne ibi beneplacitum Dei, vel utilitatem propriam, vel proximi? Si querunt beneplacitum Dei: fatuè agunt. Deus enim spiritus est, & decor spiritualis placet ei Hieronymus: Non tenera vestis, sed munditia mentis ornatum facit clericum. Multa etiam sunt quæ constat magis placere Deo, ut sunt opera pietatis, in quibus possent expendi quæ in exteriori pulchritudine expenduntur. De huiusmodi expensis, quæ pro pulchritudine exteriori fiunt, incertum est an Deo placeant. Tene certum secundum verbum Augustini, & dimitte incertum. Item constat sanctitatem Deo placere. Illam enim expressè requirit Dominus. Levit. 19. Sancti, inquit, estote: quia ego sanctus sum. Et Apostolus 1. ad Thessalonicens. 4. Hæc est voluntas Dei, sanctificatio vestra. Si ergo querunt Deo placere, sanctitatem honori, non honorem sanctitati debent preferre. Cuius contrarium in multis ministris ecclesiæ apertè quotidie videmus. Vnde Bernardus: Videmus omnem ecclesiasticum zelum feruere pro solâ dignitate tuèda. Honori totum datur, sanctitati nihil immo, quod plus est, de placitis Dei non curant, nec de propria salute, & plus grauantur expendere denarium vnam pro amore Dei, & propria salute, quam decem libras pro amore huius mundi. Bernardus: De placito Dei vltima mentio est, pro iactura salutis nulla cogitatio, nisi quod sublime est hoc salutare dicamus, & quæ gloriâ redolet, hoc iustum. Constat et quod non utilitatè proximi in hoc querunt, quam videant quod in hoc potius proximum scandalizent, quam adficient. Utilitas et propria non apparet ibi. Bene apparet quod multum præstât talia, sed fructum quem consequuntur ex huiusmodi expensis, non videmus. Et hoc solum deberet sufficere ministris ecclesiæ ad contemptum talium: Seneca: Omnibus consilij & rebus faciamus quod solemus facere, quoties ad institutorè alicuius mercis accesserimus, videamus hoc quod concupiscimus quanti deferatur. Præterea distinguamus diuersas intentiones, quæ in talibus pulchritudinibus possunt incidere, ut appareat vtrum aliquo modo talia ministris ecclesiæ licita sint. Et constat quod si fiant propter luxuriam vel vanâ gloriam, illicita sunt. Item si ex superbia fiant, scilicet intentione & desiderio excellendi alios, constat similiter quod sint illicita. Si verò fiant ut erubescantia vitetur, quia erubesceret aliquis quod non esset honorabiliter indutus sicut alij, neque in hoc casu absque culpa esse videtur. Non enim debent Christiani humilitatem Christi erubescere. vnde Bernardus: Grata ignominia crucis, sed ei qui Crucifixo ingratus non est, & Dominus Lucas

nono:

DE SUPERBIA

211

nono: Qui autem erubuerit me, & meos sermones, hunc Filius hominis erubescet cum uenerit in maiestate sua sua, & Patris, & sanctorum angelorum. Si uero talia fiant, & ministri ecclesiæ ab hominibus honorentur, uidetur quod hoc sit ponere laqueum simplicibus. Videntur enim simplices peccare, quando ministros ecclesiæ propter pulchritudinem uestium honorant. Ad quod uidetur pertinere illud Osee quinto dictum ad sacerdotes: Laquei facti estis speculationi. Qui homines propter uestes honorant, uel propter diuitias, videntur contemnere humanam naturam, cui uestes & diuitias præponunt. Videntur etiam Deum contemnere, ad cuius similitudinem homo factus est. unde Iacobi secundo: Si introierit in conspectu uestro uir aureum anulum habens in ueste candida, introierit autem & pauper in sordido habitu, & intendatis in eum qui indutus est ueste pretiosa, & dixeritis: Tu sede hic bene: pauperi autè dicatis, Tu ista illic, aut sede sub scabello pedum meorum: nonne iudicatis apud nosmetipsos, & facti estis iudices iniquarum cogitationum? Si uero ista faciant ministri ecclesiæ, ne dissimilitudine fugent homines à se. licet hæc intentio recta uideatur, tamen neque sic omnino laudabiliter facere uidentur. Sicut enim humilis habitus aliquos diuites forsitan fugaret sic pretiosus habitus pauperes ab eis fugat, ut non audeant ad eos accedere. Si uero ista faciant ministri ecclesiæ ne ab hominibus contemnuntur, neque in hoc laudabiles uidentur, cū ad perfectionem pertineat spernere seipsum. versus: Spernere mundum, spernere nullum, spernere sese, Spernere se sperni, quatuor hæc bona sunt. Seneca: Aeque animo audienda sunt imperitorum conuicia, & ad honesta eunti contemnendus est ipse contemptus. Bernard. Verus humilis non uult humilis prædicari, sed ciuili reputari. Si uero talia faciant ne uilescat dignitas ecclesiastica, respondeo quod magis uilescit, quam conspicitur in hominibus qui superbi apparent. Homines enī illiterati non possunt credere quod dignitas uel potestas ecclesiastica in hominibus sit, quos credunt esse male uitæ. vnde dicunt heretici quod sacerdotes prauī non dant uera sacramenta. Præterea si dignitas ecclesiastica sic seruanda fuit ne uilesceret, nūquid hæc ignorauit Christus? Quare ergo nō instituit quod apostoli & discipuli sui equitaret, & purpura & bysso indueretur? Nonne quod stultum est Dei, sapientius est hominibus? ut legitur 1. ad Corint. 1. Item quis nesciat quod displicet spōto, si uideat sponsam suam facere multas expensas ad ornandum se, ut placeat adultero suo & inimico sponsi sui, præcipue si filij sponsi indigeant

Dd 3 illis

illis quæ sic expenduntur, scilicet pauperes Christi, qui esuriunt. Sponsus ecclesiæ Christus est: adulter verò mundus iste, qui inimicus Dei est, adeo ut qui amicus uult esse mundi inimicus Dei constituitur. Iaco. 4. Adulteri, nescitis quia amicitia huius mundi inimica est Deo: Qui ergo voluerit amicus esse huius mundi, inimicus constituitur Dei. Vnde verisimile est, quod multum displicat Deo quando ministri ecclesiæ tot & tanta expendunt ut placeant mundo, cum uideant tot filios Dei esurire, & sitire, & nudos esse. Mirum est etiam cum qua conscientia multi magni prælati dicant uersum illum in horis suis, Non habitabit in medio domus meæ qui facit superbiam, cum coram Deo aperte mentiri uideantur, ex quo permittunt ministros suos floribus coronatos, & alio superbo modo ornatos sibi ministrare. Præterea quaeritur quare Dominus sacco uili carnis hominē induit, si saccum illū purpura superindui uoluit. Quis illum mercatorem non reputaret fatuum, qui bagam suam de scarleto burello cooperiret, si uoluntas sua esset quod iterum super burellū scarleta poneretur? Contra quattā uero responsionem, qua dicunt ministri ecclesiæ quod ipsi non amant uanam gloriam, nec ad uanam gloriam talibus pulchritudinibus utantur, sed habent eas tanquam non habentes, primo uidetur esse uerbum Greg. prius positum. Nemo enim pretiosas uestes, nisi ad inanem gloriam, quaerit, ut uidelicet cæteris honorabilior uideatur. Nemo uult ibi pretiosis uestibus indui, ubi à nemine possit uideri. Secundo uidetur esse contra illam responsionem hoc, quod mirum est quod uanam gloriam tam care emunt, si eā non amant. Videmus quod multi non libenter expendunt pro æterna gloria decē solidos, pro uana gloria centum solidos expendunt. Item si non amant uanam gloriam, quare ostendunt hominibus in habitu suo quod ament, cum in hoc ipso scandalizēt eos? Quid prodest sermone ad humilitatem, & opere ad superbiam? cum secundum Bernardum efficacior sit uox operis, quam uox sermonis. Præterea, nonne ministri ecclesiæ exemplum debent dare hominibus contemnēdi gloriam mundi, sicut & Christus fecit? Aug. est. Omnia terrena contempsit homo Christus Deus, ut ab hominibus contemnenda monstraret: & omnia aduersa sustinuit, ut sustinenda doceret. Quare etiam quædam alia pertinentia ad hanc materiam in tractatu de Auidia in cap. de prodigalitate clericorum. Illa etiam quæ dicta sunt prius contra superbium ornatum, & contra alias species superbiæ exterioris, possunt similiter ualere contra superbiam clericorum.

De superbia prælatorum, & quod multum conandū sit contra eorum superbiam.

Cap. XXXIII.

Notandum est quod multū conandum est prælati contra superbiam, & ad humilitatē. Primo, quia multū monet eos sacra scriptura ad hoc. Vnde Deut. 17. præcipitur de rege cōstituto sup Israel, ut non eleuetur cor eius in superbia super fratres suos. Et Ecclesi. 3. Quanto magnus es humilia te in omnib⁹. Et 32. eiusdem: Rectorem posuerunt te, noli extolli, sed esto in eis quasi unus ex illis. Et Matth. 18. dicit Dñs ad apostolos quorum locum tenent prælati: Amen dico dico uobis, nisi cōuersi fueritis, à uestra elatione, dicit interlinear. & efficiamini sicut paruuli, non introibitis in regnum cælōrū. Secundo monet eos ad hoc ipsa natura. Aurū. n. q. pretiosissimū est inter metalla, contendit habere infimum locū: ponderosissimū est. n. Sic quanto aliquis superior sit, tātō ad humilitatem conari debet. Tertiū uerò quia ipse auctor nature monet eos ad hoc, qui cum esset summus, nouissimus uirorū fieri uoluit, iuxta illud Esaie 53. Desiderauimus eū uirū despectū, & nouissimū uirorum Bernardus. Quid magis admirandum, quid amplius derestandū, quid grauius puniendum, quam quod uidens Dei filium summum in regno cælorum, nouissimū factū in regno hominum, ut quid apponat magnificare se homo super terrā? Quarto uero quod ualde pretiosa est & magne uirtutis in talibus personis humilitas. Bern. Quum omni indifferenter personæ humilitas sit quædā turris fortitudinis à facie inimici, nescio quo pacto vis eius maior in maioribus, & clarior in clariorib⁹ cōprobatur. Idē: Nō magnū est esse humilē in abiectiōne, magna prorsus & rara uirtus humilitas honorata. Quinto uerò quia ex hac parte prælati sūt debiliores. Ex illa parte præcipue muniendum est castrū, ex qua parte debilius est. Ex illa parte præcipue resistendū est hostibus, ex qua parte præcipue impugnat. Sic qñ aliquis uidet se pronū ad aliquod uitiū, uel à natura, uel alia occasione, ipse debet se multū flectere ad oppositū. sic. n. faciunt se cundū uerbū Sapientis, qui tortuosa lignorū dirigunt. Superbia. n. multum infestat prælatos. Persistant enim altissima uenti. Superbia in alto loco nata, scilicet in cælo, alta petit. Vnde pauci sunt qui in dignitate ueram humilitatem seruent. Quod pater in lib. Reg. ubi de tot regibus legitur, quod excelsa non abstulerunt. Sexto, quia

prælati maiori scientia & gratia indigent quam alij, & ideo maius vas humilitatis est necessarium. Preterea prælati custodes sunt sponsæ, & ideo necesse est, ut nec in habitu, nec in alio appareant in eis aliqua signa, vel lasciuia, uel luxuria, q̄ tñ ualde male hodie seruat. Bernard. Intuere q̄m incedūt nitidi & ornati, circumamicti uarietatis, tanquā spōsa procedēs de thalamo suo. Nepe si quēpiā taliū repente emin⁹ procedēt aspexeris, spōsā poti⁹ putabis quam spōsē custodē. ¶ Et ne tādū q̄ ad hæc duo prælati multum deberēt niti, ut præessent utiliter & humiliter: & infra hæc duo limitata deberent esse ea quæ ipsi iniungūt subditis. Sed sicut Bern. dicit. Pauci profecto sunt qui utiliter, pauciores qui humiliter præsent.

De quadruplici superbia claustralium.
Cap. XXXIII.

VADRVPLEX superbia in claustralibus soler inueniri. ¶ Prima species superbiæ est eorum qui sapientes se credunt, & ideo sensu suo se regere uolunt, & multum sunt suæ uoluntatis. De hac superbia dicit Bernardus. Superbia quantum illis prudens uideatur esse, dimittenda est & abigenda. Si enim admittatur superbia, prima die qua incipit habitare, incipit leges dare. Prouerbior. 26. Vidisti hominem sibi sapientem uideri? magis spem illo habebit insipiens. Tales nolunt facere q̄ eis dicitur, etiam si prius habebant uoluntatem quam eis diceretur. Gregorius: Superba mens ad ea quæ non appetit, nullis adhortationibus flectitur: ad ea uero quæ appetit sponte, etiam cogi querit. Et hæc species superbiæ præcipue periculosa est in nouitiis: unde Bernardus: Nouitium prudentem, insipientē, sapientem in cella diu posse cōsistere impossibile est. Stultus ergo fiat ut sit sapiēs. Et hæc oīs eius sit discretio, ut in hac nulla ei sit discretio: hæc oīs eius sapientia sit, ut in hac parte ei nulla sit. ¶ Secūda species superbiæ est eorū claustraliū qui despiciunt seculares & peccatores, credentes se inquinari ex cōsortiō eorū, similes Iudæis, de quibus dicitur Io. 18. qui non introierunt in prætorium, ut non contaminarentur, sed manducaret pascha. ¶ Timebant, n. se inquinari cohabitatione infidelīū, & non timebant se inquinari sanguine innocentis, scilicet Christi. Duces cæci excolantes culicem, camelum autē glutientes: ut dicitur Matthæ. 23. De talibus legitur Esaia 65. Qui dicunt: Recede à me, non appropinques mihi, quia immūds es. Isti fumus erunt in furore meo, ignis ardens tota die. Deuter. 23. Non abo-

abominaberis Idumæū, quia frater tuus est: nec Aegyptum, quia aduena fuisti in terra eius. Isti non attendunt quod in seculo aliquis potest ducere vitam religiosam, & aliquis in claustro vitam secularē: qd figuratū v̄ esse Iosue 4. vbi precepit Dominus quod duodecim lapides sumeretur de medio Iordanis, & ponerentur in loco castrorū. Alios etiā duodecim lapides de sicco posuit Iosue in medio Iordanis. Aliqui enim seculares quo ad meritum sunt claustrales, & e contrario. Per lapides qui in fluuiō erant intellige eos qui sunt in fluxu huius mundi. Per illos qui in arido intellige illos qui sunt in claustro. Grego. In examine recti iudicis, mutat merita ordinum qualitas actionum. Et quidā in meliori ordine deteriores sunt: quia & isti sortem extremi habitus bene uiuendo transcendūt, & illi superioris loci meritum non exequendo dimittant. Sancto Paphnutio oranti, cui sanctorum esset similis, Respōsum est primo quod cuidam Symphoniacō, qui quærebat victum arte cantandi. Et cum Paphnutius eum inuenisset, quæsiuit eum si alicuius meriti esset apud Deum: Qui respondit se nihil meminisse fecisse, nisi quod quum ipse latro esset, & quædam mulier esset capta, quam socii volebant violare, restituit eis, & eripuit eam. Et alio tēpore cum quædam mulier lamentaretur per eremum, eo quod filii sui tenerentur in captiuitate, ipse errantem reduxit ad refectionem, & dedit ei trecentos solidos, quibus redemit maritū & filios. Postea ille Symphoniacus dimittens artem cantandi, intrauit eremum Paphnutij factus vir sanctus. Et cum mortuus fuisset vir Symphoniacus, iterum orauit Paphnutius, cui sanctorum similis haberetur. Et respōsum est ei: Similis est primario vici huius qui est ī proximo. Cumque uenisset ad eum, & inquisiisset de uita eius, dixit se esse coniugatum, & libenter sedantem lites, hospitalem, qui non cognosceret uxorem nisi causa prolis, nō raptorem, nō laudentem uxorem, famulos, uel greges, uel fruges aliorum. Et idem in hortatu Paphnutij uenit ad eremum. Et cum mortuus fuisset, iterum dictū est ei, quod similis esset cuidam negotiatori uenienti ad se. Cui cum occurrisset Paphnutius, hortatus est eum ad eremum: qui acquieuit ei, & omnia distribuit pauperibus. Et non post multū tempus mortuus est. Et postea per vocem eius Paphnutio reuelatū est, quod esset cito moriturus, & assumendus in cælū, & hoc non esset ideo ei prius reuelatum, ne forte elatus aliquod damnum sui laboris inde incurreret. Et mortuus est, aliis uidentibus anima eius ab angelis pfallentibus delata est in cælum. ¶ Tertia species superbiæ est eorū qui uolunt habere in claustro quæ nō habebant in seculo: ut de licias,

licias, vel magnū nomen, contra hoc quod dicit Augustin. Qui autem non habent, non ea querant in monasterio quæ nec foris habere potuerunt. Et iterū: Non erigant ceruicem, quia eis associatur ad quos foris accedere non audebant: sed sursum cor habeant, & terrena vana non querant, ne incipiant monasteria esse vilia diuitibus, non pauperibus, dum diuites illic humiliantur, & pauperes illic instantur. Quidam etiam qui ante claustrī ingressū vix in suo vico vel oppido cogniti fuerant, post circueuntes prouincias & curias frequentantes, regum notitias & principum familiaritates assequuntur. Quarta species superbiæ est superbia eorum qui in claustro gloriantur vel superbiunt, vel de diuitiis quas habuerunt in seculo, vel de hoc quod contulerunt eas claustro, vel de aliquibus quæ strenuè egerunt in seculo. Vnde August. Nec extollantur, si communi vitæ aliquid de suis facultatibus cōtulerūt nec de suis diuitiis magnis superbiant si eas monasterio partiantur, quā si eis in seculo fuerentur. Et iterum. Quid prodest dispergendo dare pauperibus, & pauperem fieri, quum anima misera superbior efficiatur diuitiis contemnendo, quā fuerat possidendo: Berna. Nonnū quā audiuius aliquos de his qui religiosè vestiti & religionem p̄fessi sunt, reminisci & iactare mala sua præterita, quæ verbi gratia, aliquādo vel fortiter in gladiatorio, vel argutè in literario gessere conflictu, siue aliud quidē secundū mundi facultatē fauorabile, secundū salutē verò animæ nociuū, perniciosū & dānosū, secularis adhuc animi iudiciū est hoc: & humilis habit⁹ q̄ gestatur a talib⁹, nō sanctę nouitatis est meritū, sed p̄fice veteritatis opculū.

De duodecim gradibus superbiæ secundum Bern.
Caput XXXV.

DRÆTER tres diuisiones superbiæ prius positas sunt aliæ duæ diuisiones quæ vidētur quodammodo pertinere ad peccatum superbiæ. Prima est, graduum superbiæ. Secunda vero est quorundā vitiorū quæ ex superbia procedunt. De utrisque ergo tractabimus. Sed primo de gradibus superbiæ. Notandū est ergo quod duodecim sunt gradus superbiæ, quos beatus Bernardus distinguit. Primus gradus est curiositas, quæ secundū Bernardū his indiciiis deprehenditur. Si videris monachum, de quo prius bene confidebas, ubi stat, ambulat, sedet, oculis incipientem vagari, caput erectum, aures portare suspensas, e motibus exterioris hominis interiorem immutatum hominem agnoscas. Oritur autem

autem secundum Bernardum ista curiositas in alios ex incuria sui vnde ipse ait: Dum anima à sui circumspectione torpescit, incuria sui, in alios curiosam eam facit. Idē: Quo à te curiosè recedis: Cui te interim committis. Nunquid audes oculos leuare in cœlum, qui peccasti in cœlum? Terram intueri, vt cognoscas te ipsum, ipsa te tibi representabit, quia terra es, & in terram ibis. Secundus gradus est leuitas, quæ secundum Bernardum sic oritur ex gradu præcedenti. Monachus, qui sui negligens est, alios curiosè circumspicit, dum quosdā suspicit superiores, quosdam despicit inferiores. In alijs quidem videt, quod inuidet, quod in alijs irridet: in de animas nulla sui cura grauatus, per superbiam ad alta se erigens, modo per inuidiam tabescit, nūc per excellentiam pueriliter hilarescit, & quod superari se dolet, & quod superare se gaudet amor propria excellentiæ facit. Quibus vero indiciiis iste gradus perpendatur, Bernardus ostendit, dicens. Has animi vicissitudines nūc pauca & mordacia, nunc multa & inania, nunc risu, nunc luctu plena, semper vero irrationabilia indicant verba. Tertius gradus est inanis læntia, quæ secundum Bernardum sic oritur ex præcedenti. Monachus qui duos gradus superbiæ ascendit: cum gaudium videt interpolari tristitia, quā de bonis alterius contrahit, impatiens suę humiliatōis, fugit ad consilium falsæ consolationis. Ex illa parte qua sua sibi vilitas, & aliena excellentia monstratur restringit curiositatem, vt in quo ipse videtur excellere curiosus notet, in quo alter præcellit, semper dissimulet: vt dū deuicat, quod triste putatur, læntia continetur. Deprehenditur etiam iste gradus his indiciiis, secundum Bernardum. Rari vel nulli gemitus sunt vel lacrymæ. Putes, si attendas, aut sui oblitum, aut ablutum à culpis: si in signis scurrilitas, in fronte hilaritas, vanitas apparet in incessu. Pronus ad iocum, facilis & promptus ad risum similis est vesicæ turgidæ vento, puncto perforatæ exiguo, quæ si stringitur crepitat, & crebros sonitus reddit, vento non passim, sed strictim egrediente, sic ventus vanitatis à monacho non valens libere egredi propter disciplinam silentiū, inter angustias faucium per cachinnos emittitur, & cum os obstruxerit, per nares strenuata auditur. Quartus gradus est iactantia in multiloquio, quæ secundum Bernardum ex præcedenti gradu sic oritur. Postquam vanitas crescere, & vesica grossescere cœperit, necesse est vt ampliori foramine laxato sinu ventositas eructetur, alioquin rumperetur. Deprehenditur autem gradus iste his indiciiis: Qui in isto gradu est, effluit & stitit auditores, quibus omne quod sentit effluit.

dat praeuenit interrogantem, non querenti respondet. Ipse querit, ipse soluit, & verba collocutoris imperfecta praescindit: Pullato signo breue conqueritur intervalum. Si de regione agitur statim visiones, & somnia proferuntur. Laudat ieiunia, comedat vigilias, super omnia orationes exaltat. Si ad ludicra sermo conuertitur, in his quanto assuetior, tanto loquacior inuenitur. Dicas, si audias, suum esse securitatis os eius, ita ut leueros, & graues animos, in leuitatem conciteris. Quintus gradus est singularitas quae a praecedenti gradu sic oritur, secundum Bernardum. Turpe est ei qui se supra ceteros iactitat, si non plus ceteris agat aliquid ut ultra ceteros appareat. Perpenditur autem gradus iste his indiciis. Qui in hoc gradu est, plus sibi blanditur de uno ieiunio quod ceteris praeferuntur facit, quam cum ceteris septem diebus ieiunauerit. Commodior videtur sibi vna oratione peculiaris, quam tota psalmodia vnius noctis. Doler aliquem se pallidiorem & minus comedetem: pallorem suum & maciem in manibus, & cetera quae potest videre speculatur. Ad omnia sua strenuus, ad omnia communia piger. Vigilat in lecto, dormit in choro. Sextus gradus est arrogantia, quae secundum Bernardum sic oritur ex praecedenti. Quum ex his quae singulariter agit, apud simplices eius opinio excreuerit, qui opera probant quae cernunt, sed unde prodeant non discernunt, dum miseram beatificant, in errorem inducunt. Credit quod audit, quid intendat non attendit. Obliscitur intentionem, dum amplectitur opinionem, ubique de omni alia re plus sibi quam aliis credit de se solo plus aliis quam sibi credit, ut non solum verbo aut operum ostentatione suam praeferrat religionem, sed intimo cordis affectu credat se omnibus sanctiorem. Et quidquid laudatum de se agnouerit, non ignorantiae aut benevolentiae laudatoris, sed suis meritis adscribit. Septimus gradus est, praesumptio quae sic ex praecedenti oritur secundum Bernardum. Qui alios se praecellere putat, quomodo plus de se quam de aliis non praesumat? Primus in conuentibus reidet, in consiliis primus respondet, non uocatus accedit, non iussus se intromittit, neque resectum nec pulchre ordinatum existimat. Iudicat iudicantes, praetudicat iudicaturis. Si cum tempus aduenit, non promoueat ad prioratum, suum abbatem aut inuidum iudicat, aut deceptum. Quod si mediocri aliqua obedientia iniuncta fuerit, indignatur arbitrans non minoribus se esse occupandum, qui ad maiora se sentit idoneum. Octauus gradus est, defensio peccati, quae secundum Bernardum

nardum sic oritur ex praecedenti. Qui promptus ad omnia se confuevit ingerere, impossibile est aliquando non errare. Ad praetatum autem pertineret errantem arguere. Sed quomodo culpam suam confitebitur, qui nec esse putat, nec putari culpabilis putatur: praeterquam cum culpa imputatur, crescit, non amputatur. Multis vero modis sunt excusationes in peccatis. Aut enim dicit qui se excusat, non feci: aut, feci quidem, sed bene feci: aut si male, non multum male: aut si multum male, non mala intentione. Si autem de illa conuincat aliena se nititur excusare suasionem. Sed qui aperta defendit quando occultas & malas cogitationes cordi suo aduenientes humiliter reuelaret abbati? Nonus gradus est simulata confessio, qui gradus quomodo ex praecedenti oritur, Bernardus ostendit dicens: Nonnulli cum de apertioribus arguuntur, scientes quod si defenderent non crederentur, subtilius inueniunt argumentum defensionis, uerba respondentes dolose confessionis: Vultus demittitur, prosternitur corpus, aliquas lacrymas si possunt sibi extorquent, vocem suspirijs, uerba gemitibus interrumpunt. Nec solum talis obiecta non excusat, sed ipse quoque culpam exaggerat, ut dum impossibile, aliquid aut incredibile culpae suae, ore suo additum audis, etiam illud quod ratum putabas, vix credere possis. Quomodo autem haec simulatio perpeditur, Bernardus ostendit dicens: Vasa figuli probat fornax, & tribulatio verum poenitentem discernit. Qui veraciter poenitet, laborem poenitentiae non abhorret. Cuius simulata confessio est, vna vel leui contumelia, aut exigua poena interrogatus, iam humilitatem simulare, iam simulationem dissimulare non potest. Marmurat, frendet, irascitur. Quanta putas tunc sit confusio in corde superbi, cum fraus decipitur, pax amittitur, laus minuitur, nec culpa diluitur. Tandem notatur ab omnibus: iudicatur ab omnibus, eoque vehementius omnes indignantur, quo falsum conspiciunt quidquid de eo prius opinabantur. Tunc opus est praetato, ut eo minus parcendum illi putet, quo magis omnes offendit si illi pareit. Decimus gradus est rebellio, quae quomodo oritur, ex praecedenti Bernardus ostendit, dicens de illo qui est in nono gradu. Nisi miseratio diuina eum respiciat, ut (quod ualde difficile est talibus) vniuersorum iudicij tacitus acquiescat: frontuosus mox & impudens factus, tanto deterior quanto desperatius in decimum gradum per rebellionem corrumpitur, quique prius latebat arrogans fratres contempsit, iam patenter inobediens etiam magistrum contemnit. Sciendum namque quod gradus duodecim in tres tantum colligi possunt: in sex superioribus sit contemptus fratrum, in quatuor sequen-

quentibus contemptus magistrī, & in duobus qui restant, sit contemptus Dei. Item notandum est, quod duo ultimi gradus in congregatione defendi nō possunt. Denique ubi fratrum concordia, aut magistrī sententiam monachus spernit quid ultra in monasterio nisi scandalum facit. Undecimus gradus est libertas peccandi per quam monachus, cum iam nec magistrum videt quem timeat, nec fratres quos reuereatur, tanto securius, quāto liberius sua desideria implere delectatur, a quibus in monasterio tam pudore quā timore prohibebatur. Sed etsi iam fratres, & abbatē nō timet, nondum tamen penitus Dei formidine caret. Hanc ratio tenuiter submurmurans adhuc voluntati proponit nec sine aliqua dubitatione quæcunque primum illicita perficitur, sed sicut is, qui uadū tentat pederentem non cursum vitiorum gurgitem intrat. ¶ Duodecimus gradus est consuetudo peccandi, qui sic oritur ex precedenti secundū Bernar. Postquā terribili Dei iudicio prima flagitia, impunitas sequitur, experta voluptas libenter reperitur, reperita blanditur. Concupiscentia reuiuiscens sopitur ratio, ligat consuetudo. Trahitur miser in profundum malorum, trahitur captiuus tyrannidi vitiorum: ita ut carnalium voragine desideriorū absorptus, suarationis diuini timoris oblitus, dicat insipiens in corde suo, Nō est Deus. Iā indifferenter libitis pro licitis vituriam ab illicitis cogitandis, patrandis, inuestigandis, animus, manus vel pedes non prohibentur: sed quidquid in cor, in buccam, ad manum venerit, machinatur, garrit, & operatur, maleuolus, magniloquus, facinorosus.

De quibusdam vitijs quæ procedunt ex superbia & aduersantur sanæ fidei. Caput XXVI.

DICTO de duodecim gradibus superbiæ, cōsequenter dicendū est de quibusdā vitijs quæ procedunt ex superbia. Dicemus autē tantūmodo de quinque illorū, licet sint multo plura. ¶ Primò dicemus de quibusdam erroribus qui sanæ fidei aduersantur. Errores enim ex superbia procedere solēt. Quia sicut dicit Aug. superbia meretur illud. Et sup illud Ierem. 49. Arrogātia tua, & superbia cordis tui decepit te, glo. Oīs hæreticus, non ignorantia. ¶ Secundò dicemus de peccato irreuerentiæ. ¶ Tertiò de peccato inobediētiæ. ¶ Quartò, de peccato vanæ gloriæ. ¶ Quintò, de peccato hypocrisis. ¶ In primo verò capitulo non proponimus dicere de omnibus erroribus qui contrarii sunt sanæ fidei, quia hoc nimis

nimis longum esset sed solum de quibusdam qui inueniuntur etiam in eis qui fideles videntur.

Quòd diabolus multum conatur seminare errores in ecclesia Dei.

IN primis verò notandum quod diabolus multum conatur seminare errores in ecclesia Dei. Ipse enim quasi coruus, qui primò currit ad oculum cadaueris, lumē fidei multum conatur extinguere in homine. Cuius multe causæ assignari possunt. ¶ Prima causa est, quia ipse scit postquam oculum fidei excāuerit in homine ipse potest hominem inducere in omne peccatum. Vnde quidam senex in Vita patrum dixit, quod quando operiuntur oculi animalis, tunc circuit ad molendinum; alioquin non ambulat in circuitu molæ. Sic diabolus si operuerit oculos mentis, in omne peccatum inclinat hominem, quod figuratum est Iudic. 16 in Sampsonē, cui postquam Philisthæi eruerunt oculos, ipsi eum clausum in carcere molere fecerunt. ¶ Secunda causa est, quod diabolus odit lucem fidei. Vnde de ipso specialiter dicit illud Ioann. 3. Qui male agit odit lucem. Ipse est falsus mercator volens homines decipere, iō tenebras procurat. Ipse etiam est deformis adulter: vnde ne deformitas eius videatur, procurat tenebras: iuxta illud Iob 4. Oculus adulteri obseruat caliginem. ¶ Tertia causa est, quod diabolus eos qui sibi seruiunt, ducit ad patibulū infernale. Ipse enim sic remunerat seruientes suos, & ideo velat eis oculos ne videant quo ducantur. Quarta causa est hæc, quia ipse scit quod si potest aliquem ponere extra viā fidei, quidquid postea ille faciet inutile erit sibi quātū ad meritum vitæ eternæ. De via ista potest intelligi illud Psal. Errauerūt in solitudine in inaquoso: viā ciuitatis habitaculi nō inuenerūt. August. Bona opera præter fidē videntur mihi esse velocissimi cursus extra viā. ¶ Quinta causa est hæc, quod fides dexter oculus est animæ, quæ si diabolus hominem eruerit, ipsum inutile ad pugnam reddit. Quod figuratū est 1. Regū. 11. in hoc quod dixit Naas Ammonites ad illos de Iabes Galaad: In hoc vobiscum foedus ferā, ut erua omniū vestrorum oculos dextros. Cuius intentio erat, quod dextris oculis erutis, cum operirentur sinistri scutis, ipsi inutiles fierent ad pugnaudū. ¶ Itē fides est fundamentum totius edificii spiritualis, quo destructo scit diabolus quod edificium spirituale spiritualiter destructum est. Item scit diabolus quod extra fidem non sit locus propitiationis. Vnde cum ipse propitiationem homini inuideat (nollet enim quod eam haberet, eam ipse non sit habiturus eam) ipse multum laborat ad hoc quod extra fidem hominem ponat. Quisquis extra fidem

fidem est gladium ire Dei habet euaginatam super se. Ioan. 3. Qui incredulus est Filio Dei, non videbit vitam, sed ira Dei manet super eum. Item quidquid extra fidem est, in mundo isto quasi in diluuiio perit. Quidquid est in hoc mundo extra fidem, est velut mare mortuum in quo nihil vivit. Vnde bona hæreticorum sunt velut poma quæ crescunt in arboribus circa mare mortuum, quæ ante maturitatem sunt viridia: matura verò incisa, fauillam habent intus. Sic bona hæreticorum vera bona videntur, sed ad ultimum ignis infernalis in eis inuenitur. Extra fidem nihil est quod placeat Deo in mundo: quia secundum Apostolum ad Hebr. 11. impossibile est sine fide placere Deo. Et Iere. 5. Domine oculi tui respiciunt fidem. Nihil etiam est bonum homini in mundo isto absque fide. Propter has causas diabolus multum conatur errores fidei contrarios seminare in ecclesia Dei. Et propter easdem causas fidei contrarios remus conari contra errores, & præcipue prælati, quorum negligentia errores vt frequentius subintrant sicut Dominus ostendit Mat. 23. dicens: simile factum est regnum celorum homini qui seminauit bonum semen in agro. Cum autem dormirent homines, venit inimicus eius, & superfeminavit zizania in medio tritici. In dormitione hominum negligentia prælatorum intelligitur.

De quatuor erroribus in quibus etiam fideles videntur esse.

Quatuor verò errores inueniuntur etiam in his qui fideles esse videntur, per quos errores diabolus innumeras animas ad inferos trahit. De quibus erroribus aliquid tagemus. Primus est error diuinationis. Secundus est, error maleficiorum. Tertius est error supersticiosorum remediorum. Quartus est, error illarum personarum quæ credunt ea, quæ fiunt in somno tantum, & in spiritu, fieri in veritate, & corporaliter, sicut est error illarum mulierum quæ dicunt se ambulare de nocte cum Herodiade.

De errore diuinationis, & quatuordecim speciebus eiusdem.

Circa primum verò notandum quod diuini dicuntur quasi Deo pleni. Isti sibi attribuit quod Dei est. Presumunt enim prædicere futura & reuelare occulta, quæ duo ad Deum specialiter pertinent. Sunt autem multe species diuinationis ex quibus quatuordecim numerare sufficiat, licet sint multo plures. Prima fit in igne, & vocatur pyromantia, à pyr quod est ignis, & mantia quod est diuinationis. Alia fit in aere, quæ vocatur acrimantia. Tertia fit in aqua, quæ vocatur hydromantia, ad hydor, quod est aqua. Quarta

fit in terra, quæ vocatur geomantia, a geos: quod est terra. Quinta fit per Pythones, in quibus spiritus malignus loquitur. Dicuntur autem pythones ventiloqui, à Pythio Apolline sic dicti. Sexta fit per mortuos suscitatos, quæ necromantia dicitur: à necros Græcè, quod mortuus dicitur Latine: mantia idem est quod diuinationis. Septima est augurium, quæ attenditur in gestu & cantu & volatu auium. Octaua attenditur circa sternutationes. Nona circa somnia. Decima circa sortes quas falso dicunt apostolorum. Undecima circa variam inspectionem Psalterii, Euangeliorum & aliarum scripturarum. Duodecima est mathematicorum, quæ constellationes perscrutat, quæ et dicuntur Magi. Tertiadecima est eorum qui arioli dicuntur, quæ in aris idolorum demonum responsa respiciunt. Quartadecima est eorum qui vocantur aruspices, quasi horarum vel auræ spectatores, qui dies, & horas in operibus agendis custodiunt. Regulariter autem tenendum est quod omnis diuinationis quocunque modorum prædictorum fiat, vel alio simili, prohibita est, maledicta a Deo & sancta ecclesia.

De his quæ faciunt ad detestationem huius peccati.

Et sunt multa quæ deberent homines cohibere ab hoc peccato. Primum est, quod hoc peccatum diabolicum est. Diuini enim ad modum Luciferi similes volunt esse altissimo, dum prædicere volunt futura, quod ad Deum specialiter pertinet. Vnde Eliaz 41. Priora & nouissima renunciate mihi, & dicam quod dii estis. Et est inuentum peccatum istud in mundo isto à demonibus. Vnde Augustinus. Hæc vanitas magicarum artium ex traditione maiorum angelorum in toto orbe terrarum plurimis seculis inualuit, & per inuentiones eorum inuenta sunt auruspicia, & augurationes, & ipsa quæ dicuntur oracula. Qui autem diuinis fidem adhibent, similes sunt illis angelis qui Luciferi superbiienti consenserunt. Et sicut Lucifer, eo quod voluit esse Deus, & satanas factus est, & Dei aduersarius, similiter & angeli qui ei consenserunt, Dei aduersarii facti sunt. Sic & diuini qui volunt esse vt Deus, & qui eis fidem adhibent, Dei aduersarii, & satanæ efficiuntur. Non parum offenderetur rex Franciæ erga eum qui regem se vellet facere in regno eius, & erga omnes qui ei consentirent. Oporteret quod ille qui se regem faceret, cum rege pugnaret, vt videretur quis potentior esset: ita necesse erit quod Deus pugnet cum diuinis, & cum illis qui consentiunt illis. Et sicut legitur Sapientiæ quinto. Pugnabit cum illo orbis terrarum contra insensatos. Ibidem legitur, quod accipiet armaturam zelus illius, & armabit creaturam ad vltionem inimicorum, & acuet iram diram in lanceam: & tunc apparebit

quis potentior erit, an ipse, an diuini. ¶ **S**ecundò deberet cohibere homines à peccato isto hoc, quod sacra scriptura ita dissuadet illud. Vnde Leuitici decimo nono. Ne declinetis ad magos, nec ab ariolis aliquid sciscitemini. Et ibidem: Non augurabimini, nec obseruabitis somnia. Et Denter. 18. Non inueniatur in te qui ariolos sciscitet, & obseruet somnia atque auguria, ne sis maleficus, non incantator, nec pythones consulas, nec diuinos, nec queras a mortuis veritatem. Et ad Galatas 4. Dies obseruatis, & menses, & tempora, & annos: timeo ne forte sine causa laborauerim in vobis. ¶ **T**ertiò deberet cohibere homines a peccato isto multiplex pœna, qua legitur Dominus punisse hoc peccatum, & pœna quæ in lege diuina & iure positio huic peccato taxantur. ¶ **N**otandum ergo quod peccatum diuinorum simile est peccato Heuæ matris nostræ, quæ diuinam scientiam appetit dicente sibi diabolo Genes. 1. Quacunque die comedetis ex eo, aperientur oculi vestri, & eritis sicut dii, scientes bonum & malum. vnde mulieres quæ diuinæ sunt, vel diuinis fidem adhibentes, quemadmodum mater earum Heuæ diuinam scientiam affectant, attendere debent multiplicem pœnam qua totus mundus pro peccato illo punitus est. De pœna et huius peccati, legitur 4. Regum 1. quod mandauit Elias Ochoziæ: Nunquid non est Deus in Israël, vt eatis ad consulendum Beelzebub Deū Accaron? Quam ob rem hæc dicit Dñs, de lectulo super quæ ascendisti, non descendes, sed morte morieris. & Paralip. 10. sic legitur: Mortuus est Saul pp iniquitates suas, eo q̃ prauaricatus sit pceptū Dñi quod pceperat, & non custodiuit illud: sed in sup̃ er pythoniā consuluit, nec sperauit in Dño, pp quod interfecit eum, & trausulit regnū eius ad Dauid filium Isai. De pœna verò taxata huic peccato, legitur Leuitic. decimo nono. Anima quæ declinauerit ad magos & ad ariolos, & fornicata fuerit in eis, pœnam faciem meam contra eam, & interficiam eā de medio populi sui. Item Leuitici vigesimo. Vir siue mulier, in quibus pythoneus vel diuinationis fuerit spiritus, morte moriantur, lapidibus obruentur eos: sanguis eorum sit super eos. ¶ **P**œna talium secundum canones multiplex est. Sunt enim infames: nec debent recipi ad Eucharistiam, si notorium est peccatum, sicut nec histriones. Item non debent admitti ad accusationem. Item adhuc debent excommunicari. Item si post admonitionem vel excommunicationem nolunt se corrigere. Si serui sunt, debent verberibus castigari. Si liberi, includi in carcere: vel vtrique sunt de parocia turpiter debonestandi: id est, confusurati vel decaluati efficiendi. Et hoc potest ipse sacerdos

sacerdos parochialis sua auctoritate facere, dum tamen caueat à membrorum destructione, morte, & sanguinis effusione: vel si necesse fuerit, iuocet brachium seculare. secundum verò leges tales capite puniuntur. ¶ **Q**uartò deberet cohibere à peccato isto hoc quod legitur Deuter. decimo octauo, vbi hæc peccata prohibentur, quia omnia hæc abominatur Dominus. ¶ **Q**uinto verò hoc quod hoc peccatum à Beato August. reputatur apostasia. Vnde ipse ait: Non obseruabis dies qui dicuntur Aegyptiaci, aut Calendarij, in quibus quædam cantilenæ & comestiones, & adinuicē dona donantur, quasi in principio anni boni faciunt augurio: aut aliquos menses aut tempora, dies verò & annos, aut lunæ solis cursu: quia qui has aut quasque diuinationes, aut fata, aut auguria obseruat, aut attendit, aut consentit obseruantibus, aut talibus credit, aut ad domum eorum vadit, aut in domo sua introducit aut interrogat, sciat se fidem Christianam & baptismum præuicasse, & paganum & apostatam & Dei inimicum, iram Dei grauer in æternum incurrere, nisi ecclesiastica pœnitentia emendatus Deo reconcilietur.

An liceat sortibus vti,

Videretur tamen, quod sortibus liceat vti, quia sorte Iosue exquisiuit peccatum Achor, Iosue 7. Sorte etiam deprehensus est Ionathas à Saul comedisse fauum mellis. 1. Reg. 14. Ionas etiam sorte à nautis deprehensus est. Ionæ 1. Dicit etiam August. quod fors non est aliquid mali, sed res in humana dubietate diuinam indicans voluntatem. Ad exempla verò obiecta dici potest quod hæc & multa alia permittebantur ante euangelium quæ tempore perfectionis disciplinæ sunt eliminata. Item sicut ait Hieron. privilegia singulæ legem communem facere non possunt. Ad illud verò quod dicit Aug. quod fors non est aliquid mali, dici potest quod verum est in sui natura, tamē prohibetur, quia propter assiduitatem labi posset quis in idololatriam. vnde si esset causa honesta, & subesset necessitas, vt si esset contentio de electione aliquorum, & esset paritas vtroque in omnibus, verisimile est quod exemplo Mathiæ posset fors fieri. Et hoc ait Beda, dicens: Si qui necessitate aliqua compulsi Deum putant sortibus apostolorum esse consulendum, videat ipsos apostolos non nisi collecto cœtu fratrum, & precibus ad Deum fatis hoc egisse. Item cum quædam ciuitas esset obsessa, & dubitaret clerus qui deberent fugere, & qui manere, consultus Augustin. respondit illud sorte esse dirimendum.

De somniis, & vtrum sint obseruanda.

Item obicitur de somniis, quæ videntur esse obseruanda. Cum quandoque per somnia ostendat Dominus hominibus quid futurum sit, vt apparet per somnium Pharaonis, vt habetur Gene. 14. quod somnium Ioseph exposuit, Daniel, de quo habetur Daniel. 4. Et Math. 2. Apparuit angelus Domini Ioseph in somnis dicēs: Ioseph fili Dauid, &c. Ad quod dicēdum est quod in veritate somnia obseruanda non sunt. Sapiens: Somnia ne cures. Eccles. 34. Somnia extollunt impudentem. Et ibidem: Multos errare fecerunt somnia, & exciderunt sperantes in illis. Vnde quidam dum multum attenderet somniis, somniauit se diu victurum. Cumq; multa bona congregasset, repente defunctus est.

Sex modis fiunt imaginationes somniorum.

Ad solutionem vero obiectionum notandum est quod sex modis fiunt imaginationes somniorum, sicut dicit Grego. in dialogo. Aliquando ventris plenitudine, aliquando ventris & capitis exinatione, aliquando dæmonum illusione, aliquando Dei reuelatione, aliquando cogitatione simul, & illusione, aliquando cogitatione & reuelatione simul. Duo prima genera somniorum experimento cognouimus, cetera in scripturis inuenimus. De tertio Eccl. 34. Multos errare fecerunt somnia. De quarto somno legitur Gene. 37. Audite somnium quod vidi dixit Ioseph, fratribus suis. De quinto somnio legitur Eccle. 5. Vbi multa sunt somnia, multæ sunt vanitates. Et parum supra: Multas curas sequuntur somnia. De sexto vero somnio legitur Dan. 2. Somnium tuum, & visiones capitis tui in cubili tuo, huiusmodi sunt. quod postea disserēs Daniel de radice cogitationis, incohauit, dicens: Tu rex in stratu tuo cœpisti cogitare, &c. Non est ergo credendum somniis, quia quo impulsu fiant facile non elucet: tamen sancti illusiones & reuelationes quodam intimo sapore discernunt, vt sciant quid à bono spiritu percipiant vel quid ab illusione patiantur: vt dicit Gregor. ¶ De somnio & illusione dæmonis facto, dicit Gregor. super illud Iob 7. Terribis me per somnia & cetera. Diabolus cupidus prospera, timidus aduersa per somnia ingerit, vt magis eos illiciat: sed & sanctos quos minus videt vigilantes, grauius tentat dormientes: quod Deus benigne permittit, ne saltē in somniis à passionis pmo vacet.

Quare tam frequenter eueniant

quæ dicunt diuini.

Sed adhuc queritur quomodo eueniant frequenter quæ prædicant diuini, ex quo fides eis adhibenda non est. Ad quod respōdet

dēt August. quod hoc sit Dei permissione, ut probetur qualem fidem homines ad Deū habeāt. Quod probat Aug. illo verbo Deut. 17. Si surrexerit in medio tui propheta, aut qui somnium vidisse se dicat: & prædixerit signū aut portentum, & euenerit quod locutus est, & dixerit tibi: Eamus & sequamur deos alienos quos ignoras, & seruiamus eis, nō audies verba propheta illius, aut somniatoris. quia tentat vos Dominus Deus uester, ut palam fiat an diligatis eū an non. Præterea diuini quibuscūq; signis solent futura cognoscere: vnde quando inquiruntur de aliqua muliere, utrum grauida sit, solent zonā ipsius inspicere, in qua aliqua signa grauiditatis possint percipere. vnde quædam decepta fuit à quodam sacerdote, qui nō poterat corrigere parochianos suos quin fidem adhererent cuidam diuinæ, sed tandem misit zonam suam ad eam, quæ zona inspecta cū sacerdos esset impingatus, in crastinus, dilatatus, ipsa iudicauit sacerdotem prægnantem esse. Præterea à casu, quandoq; dicunt ea quæ futura sunt.

De vaticiniis diaboli.

Diabolus etiam, sicut dicit Rabanus, nonnunquam solet uera multa prædicere, ut ad extremum ualeat animam aliqua falsitate laqueare. Quomodo autem diabolus futura prædicat, satis Augustinus ostendit his uerbis: Dæmones præditi acumine sensus & celeritate motus, nuntiant quæ homines pro sensus terreni tarditate mirentur. Accessit etiam dæmonibus longe maior rerum experientia, quam potest hominibus propter breuitatem uitæ prouenire. Per has efficacias, non solum multa futura prædicunt dæmones, uerum etiam multa faciūt quæ quandoque homines dicere aut facere non possunt: unde eos dignos quibus seruiant, & quibus honores diuinos proferant, arbitrantur. Prænuntiant etiā quæ ipsi facturi sunt. Accipiunt enim sæpe potestatem & morbos immittere, & ipsum aerem vitando morbidum reddere, & peruersis atque amatoribus terrenorum commodorum malefacta suadere: de quorum moribus certi sunt quod sint eis talia suadentibus consenturi. Aliquando prædicunt non quæ ipsi faciunt, sed quæ naturalibus signis futura prænoscent, quæ signa in hominum sensus venire non possunt. Non tamen propter hoc dicendi sunt dæmones diuini, licet præuideant aliqua quæ homines non præuident: sicut nec medicus diuinus dicendus est. Vnde August. Non quia prouidet medicus quæ prouidere nescit homo artis ignarus: non tamen ideo habendus est diuinus. Fallunt etiam dæmones, sicut dicit Augustinus studio fallendi & inuida uoluntate, quo homi-

num errore lætantur, sed ne apud cultores suos pondus auctoritatis amittit, id agunt ut interpretibus suis signorumque suorum coniectoris ibi culpa tribuatur, quādo ipsi decepti fuerint mentiti.

De Pythonissa quæ Samuelem suscitauit.

Item quæritur, quomodo potuit esse quod pythonissa Samuelē suscitauit, ut uidetur 1. Reg. 28. De quo sentio, sicut Aug. sentire uidetur, quod diabolus apparuit in specie Samuelem, licet multæ sint opiniones super hoc. Aug. loquens de suscitatione illa, ait: Diabolus ut errorem faceret in quo glorificaretur, habitu viri iusti & nomine se subornauit. Idem: Quomodo poterat esse ut arte magica traheretur vir à natiuitate sanctus, uirque operibus iustus? Itē Aug. Si Samuel vere apparuisset, non utique vir iustus permisisset se adorari, qui prædicauerat solum Deū adorādū. Idē: Quomodo homo Dei, qui cū Abrahā in refrigerio erat, diceret ad uirū pestilentē & dignum ardore gehennæ: Cras mecum erit. Et subdit Aug. His duobus titulis subtilitates fallaciæ suæ prodidit improvidus satanas.

Quod tempora non sit obseruanda.

Item quæritur de hoc quod dictum est, quod tempora obseruanda non sunt, cū medici tempora obseruēt in medicinis dādis & minutionibus faciendis. Ad quod dicendū quod talis obseruatio temporum reprehensibiles non est, quā naturalis ratio de hoc possit reddi. Non sunt etiā reprehensibiles agricolæ, qui obseruāt tempora ad seminandum, & ad arbores incidendas, & similia, cū hæc habeant certam rationem.

De errore maleficorum.

Sequitur de aliis tribus erroribus. Inter quos primum dicendū est de errore maleficorum. ¶ Notandū ergo quod malefici, sunt qui permissu Dei elementa concutiunt, hominum mentes turbant minus confidentium in Deo, ac sine ullo ueneni haustu uiolentia carnis interimunt. Vocantur autem tales, malefici, ob facinorū magnitudinem. unde cū facere malum ad omnes peccantes pertineat, maleficis tamen appropriatur, eo quod multum sint mali.

De errore superstitionis.

Sequitur de errore superstitionis remedium. De quo errore sicut Aug. in lib. de Doctrina Christiana. Ad superstitionē pertinent omnes ligaturæ atque omnia remedia, quæ medicorū disciplina condemnat. Inter remedia verò talia quædam sunt negatoria, quædam uero sunt noxia. Item quædam contumeliosa sūt hominibus, quædam contumeliosa sunt Deo. Nugatoria sunt, ut cū sella eueritur ut tēpestas auertatur. Item cū mulier qua in partu laborat,

nouem

hanc utensilibus tangitur ut facilius pariat. Et multa alia his similia, quæ mulieres indifferetē cōsueuerunt facere. Noxia uerò sunt, ut cum aliqua mulier talia facit, ut cōceptus eius impediatur: sicut cū aliqua asseres tagit scubæ in qua balnear se in diebus purificationis suæ, tali intētionē ut quot asseres tetigerit, tot annis nō concipiat: quæ apud Deum tot homicidiorū rea uidetur esse, quot cōceptus factio illo uoluit impedire: nec quorūcūque homicidiorum rea uidetur, sed uidetur esse interfecitrix propriorū infantū. Contumeliosa uero hominibus sunt, sicut illa quæ aliquæ mulieres solent dare hominibus, ad accēdendum eos ad amorem earum. Contumeliosa verò sunt Deo, sicut illa quæ fiunt de chrismate, uel de corpore Christi, uel aliis sacramentis ecclesiæ. Item possunt diuina remedia ista secundum diuersitatem eorum contra quæ fiunt. Alia enim fiunt contra infirmitates uel hominū uel pecorum: alia contra sterilitatem, alia contra parienti difficultatē, alia contra nimis frequentes partus, alia contra lūporū crudelitatem, ut cum bestia amissa includuntur ne à lupis deuorētur. Caueat tñ prædicator ne dum species talium remedium in prædicatione tangit, erubescilia mulierum hominibus aperiat in scandalum earū. Item ne mulieres doceat remedia quæ ipsæ nesciunt, si credit quod ea factura sint. ¶ Itē notandum est, quod peccatum istud multum habetur fauoris. Cuilibet n. sanum caput habenti naturalis ratio dictare debet, quod remedia talia illa efficaciam non habent quā credunt ea habere. Itē infidelitas siue idololatria quæ est in peccato isto deterior uidetur idololatria paganorū. Illa n. à quibus Deo relicto fatuæ mulieres sperant sanitatem, uel prole, uel similia, minus uidetur Deus esse, quā idola paganorū. Illa enim ad minus habet formam humanam, ista uero non. Præterea istud peccatum nec Deum nec homines reuereri uidetur, quantum ad hoc quod hominibus multa uilia & abominabilia dant ab comedendum quæ hoc uitio laborat. Ipsa etiam sacramēta ecclesiæ frequenter fiat, etiā de corpore Christi (quod est horridū dictū) fit sæpe: in hoc uidentur mulieres quæ talia remedia agunt, deteriores esse ipsi dæmonibus. Demones enim illum credunt uel contremiscunt, ad quem ipsæ absque timore accedunt, & de corpore eius peccatum suum faciunt.

Vnde maleficia & talia remedia habeant efficaciam.

Sed quæri posset, unde maleficia & talia remedia efficaciam habeant frequenter sicut uidetur. Ad hoc potest dici quod multa sunt quæ faciunt ad hoc quod maleficium efficaciam habeat.

Ec 4

¶ Pri-

¶ Primum est hoc, quod homines parvam fidem in Deo habent, & ideo Dominus permittit eos à demonibus impediri. ¶ Secundum est, error qui in hominibus est, cuius poena frequenter est hæc, quod creditur esse effectus maleficij. ¶ Tertium est, probatio fidei in bonis, sicut ostensum est prius auctoritate Deut. ¶ Quartum est, pactum vel societas mala demonum & hominum: unde Augu. Omnes artes huiusmodi vel nugatoriae vel noxiae superstitionis, ex quadam pestifera societate demonum & hominum quasi pacta in fidelis & dolosa amicitie constituta penitus sunt repudiandæ & fugiendæ Christiano. ¶ Quintum est, desiderium lucrâdi animas quod diabolus habet. Ideo enim diabolus talia efficit, quia tot animas occasione ista lucrari se videt: qui enim talia facit, & qui talibus fidem adhibet, ab hoc facto diabolo seipsum dat. Hoc tamen notandum est, quod si aliquis colligat herbam medicinalem cum Symbolo diuino, uel oratione dominica, vel scribat in charta Symbolum uel Dominicâ oratione ut ponat super aliquem infirmum, ut sic in istis tantum Deus creator omnium honoretur, non reprobat, dum nulla alia superstitio admisceatur. ¶ Triasunt quibus homines non prohibentur uti ad remedium, scilicet herbis, & similibus, quæ naturalem habent virtutem, de qua ratio secundum medicinam reddi potest. Item ieiuniis, orationibus & elemosynis, & aliis operibus quæ sunt de genere bonorum, quæ certum est placere Deo, possunt homines uti ad obtinendum à Deo sanitatem & alia, quibus indigent. Item possunt uti verbis sacris quæ alicuius auctoritatis sunt, & aliis sacris rebus.

De errore illorum qui credunt fieri vere, quæ tantum in somnis fiunt.

Sequitur de errore illarum personarum quæ credunt corporali ter & in ueritate fieri quæ tantum in somno fiunt. Sicut credunt quædam mulieres quæ profitentur se cum Diana dea paganorum, vel cum Herodiade, & innumera multitudinem mulierum super qualdam bestias nocturnis horis multa terrarum spatia petrasse, ei iussionibus velut dominæ obedire, certis noctibus ad eius seruitium euocari. Asserunt etiâ ab illis creaturas posse in melius vel in deterius commutari, aut in aliam speciem, uel similitudinem transformari. De his dicit Decretum, quod non à diuino spiritu, sed maligno mentibus fidelium talia fantasmata irrogantur. Diabolus enim cum animam alicui per talē credulitatē sibi subiugauerit, mentem quā captiuā tenet, multipliciter illudit. Nec debet aliquis in tantā uenire stultitiam, ut credat hæc omnia quæ in somnis & spiritu tantum fiunt, etiâ in corpore acci-

accidere, cum & Paulus non audeat asserere quod fuerit raptus in corpore. De his etiâ sic dicit Decretum: Quisquis credit fieri aliā creaturā, aut in deterius aut in melius commutari, aut transformari in aliam speciem vel aliam similitudinem, nisi a creatore, per quem facta sunt omnia, proculdubio infidelis est, & in fidelis deterior. Valde stultæ sunt mulieres huiusmodi, quibus persuaderi non potest quin in ueritate fiat quod videtur eis fieri dum dormiunt, cum constet multa uideri hominibus dormiēdo, quæ postea sciunt certissime falsissima fuisse: quandoque uidetur alicui dum dormit, quod ipse multum comedat: cum autem expergefactus fuerit, famelicum se inuenit. unde Esai. 20. Sicut somniat eluriens & comedit, cum autem fuerit expergefactus, vacua est anima eius: & sicut somniat sitiens & bibit, cum tamen expergefactus fuerit, lassus adhuc sit, & anima eius vacua est: sic erit multitudo omnium gentium quæ dimicauerunt contra montem Sion. Item uidetur alicui cum ipse dormit quod sit cum muliere: cum autem excitatus est à somno, scit nullam mulierem affuisse. Item uidetur alicui laico dum dormit quod ipse sit sacerdos. Non quod propter hoc cum excitatus est à somno sacerdos est, ut possit missam celebrare. Præterea si uerum esset quod ipsi dicunt, quomodo auderent Herodiadem sequi, quæ fuit adultera illa quā abstulit Herodes fratri suo Philippo, quæ etiam amputari fecit caput Ioannis Baptiste? quomodo audent asserere bonam rem, qui caput illius qui in uero sanctificatus est, & quomaior inter natos mulierum non surrexit, fecit amputari, cum in sacra scriptura nihil omnino legatur de eius conuersione? Super omnia uero uidetur contra hunc errorem quod in uita beati Germani Alstiodorensis legitur, qui quum declinasset ad quoddam hospitium, uidit cum omnes de domo cœnassent, mensam iterum preparari, qui cum admiratus inquisisset quibus talia prepararent, indicatum est ei quod bonis rebus quæ de nocte incedebant. Unde uir sanctus vigilans, cum demones in forma humana aduenissent & ad mensam illam sedissent, illis qui de domo erant in lectis suis quiescentibus, uir sanctus surrexit, & demones abire non permittebat, excitauit eos qui de domo erant, inquirens ab eis si personas illas cognoscerent, qui responderunt quod sic, addentes quod vicini eorum essent, unde uir sanctus misit eos ad domos vicinorum, ut uideret an essent ibi, & inuenerunt eos ibi, quod cum retulissent viro sancto, uir sanctus coegit demones indicare seipsos, & confessi sunt se esse demones, & sic hominibus illudere.

T O M V S . I I .
De peccato irreuerentię. Cap. XXXVII.

DE peccato irreuerentię hoc modo agemus, quia irreuerentia est quando aliquis negat honorē illi cui debet eum exhibere. Primo ostendemus quibus exhibere reuerentiam debeamus. Secundo, qualiter parentes tam carnales, quam spirituales sint honorandi, & quare.

Quibus reuerentia sit exhibenda.

NOtandum ergo, quod quatuor sunt quibus debemus reuerentiā exhibere: scilicet Deus, angelus, res Deo consecrata, ut ecclesia, & homines. ¶ Deo reuerentiam debemus exhibere, ut corā eo erubescamus peccare, & coram eo strenue bona agamus, ut quidā. Cum quid turpe facis quod me spectante ruberes. Cur spectante Deo, non magis ipse rubes? Boetius: Magna nobis si dissimulare nō volumus, indicta est necessitas probitatis, cum omnia ante oculos iudicis agamus cuncta cernentis. ¶ De reuerentia vero exhibenda angelo, dicit Bern. In quouis diuersorio, in quouis angulo reuerentiā habe angelo tuo. Nec audeas eo presente quod me presente non auderes. De reuerentia vero sacris locis exhibenda, intelligi potest illud Gen. 28. Quam terribilis est locus iste, nō est hic aliud nisi domus Dei, & porta celi. præcipue reuerēda est ecclesia, propter præsentiam Domini corporis. Sed valde mirandum est, quod sunt quidam homines, qui nec propter præsentiam Domini corporis ecclesias reuerentur, cum hac de causa ecclesie demonibus terribiles sunt. Videntur tales homines in hoc demonibus esse deteriores, cum Domini sit terra & plenitudo eius. Bene deberent saltem loca sibi consecrata & pacifice possidere, bene deberent homines cessare a contumelia Dei in locis huiusmodi quæ facta sunt ad seruitium Dei. Bene deberet sufficere eis quod in aliis locis seruitium diaboli facerēt, & in his soli Deo seruirent, quomodo oratio eius in ecclesia exaudietur, qui in ea non timet Deum. offenderet? Deberent etiam ecclesie terribiles esse hominibus propter sanctos illos, in quorum honore dedicate sunt, qui offenduntur, cum ecclesie eorum franguntur. Præcipue vero contra fractionem ecclesiarum valere potest illud exemplum, quod legitur 2. Mach. 3. de Heliodoro: qui locum sacrum volebat spoliare pecuniis ibi commendatis. Sic enim ibi legitur: Apparuit quidam equus terribilis habens sellatorem optimis operimentis adornatus: isque cum impetu in Heliodorum priores calces elisit: qui autem ei insidebat, videbatur habere

DE SUPERBIA.

222

bere aurea arma. Alii etiam apparuerunt duo iuvenes qui circumsteterunt eum, & ex utraque parte flagellabant sine intermissione. Subito autem Heliodorus concidit in terram, & in sella gestatoria de portatus est ex arario, & iacebat mutus atque omni spe & salute priuatus. Sed post precibus Onizæ sacerdotis vita ei donata est. ¶ Homini bus reuerentia exhibenda est, vnde 1. Pet. 2. Omnes honorate: & ibidem: Subiecti estote omni humanæ creaturæ propter Deum. Apostolus ad Roma. 12. Honore inuicem præuenientes. Specialiter autem in hominibus debemus Dei imaginem honorare, nō vestes, nō diuitias vel aliquid simile. Si imagini beatæ Virginis honor exhibendus est, quomodo imagini beatæ Trinitatis quæ in homine est, honor exhibendus non erit? Bernardus: Conscientiæ tuæ debes honorē corā qua peccare erubescas. & Ecclesiasticus 10. Da animæ tuæ honorem secundum meritum suum. Honorandi etiam sunt homines propter angelos eis ad custodiam deputatos, vnde Matthæi 18. Videte ne contemnatis vnū ex his pusillis. Angeli enim eorum semper vident faciem Patris mei, qui in cælis est. Fatuum est hominem inhonorare eos qui ita ab angelis honorantur. Luc. 16. Factum est ut moreretur mendicus, & portaretur ab angelis in sinum Abraham. Honorandi sunt etiam homines propter naturam humanam vnitam diuinæ: fatuum enim est illud inhonorare, quod Deus sic honorauit. ¶ Etiam serui contemnendi non sunt. Cyprianus: Qualem cupis esse erga te Deum, talis esto ipse erga seruum tuum. Sene. Cum inferiore sic uiuas, quemadmodū velis superiore tecū viuere. Idē: Quēadmodū stultus est qui equū empturus nō ipsum aspiciat, sed strātū, & frenū: sic stultissimū est quod hominē ex veste aut ex cōditione, qua circumdatus est, existimat honorādū. Itē Sen. Serui sunt: imo homines. Serui sunt: imo cōubernales. Serui sunt: imo conferui. Serui sunt: imo humiles amici. Et ideo istos rideo, qui turpe existimant cum seruo suo cenare. Virga murmur omne cōpescitur: tota nocte ieruni perstant. Sic fit ut isti de domino loquātur, quibus corā domino loqui non licet. At illi quibus non tantū corā dominis, sed cū ipsis sermo erat, quorū os nō cōsuebatur, parati erāt corā dño porrigere ceruicē. In conuiuiis loquebantur, sed in tormentis tacebant. Ad Coloss. 4. Domini, quod iustum est seruis præstate, scientes quoniam & vos dominum habetis in cælo. Præcipue autem honorandi sunt serui si sunt boni & fideles, vnde Ecclesi. 7. Seruus sensatus sit tibi dilectus quasi anima tua. & 33. eiusdem. Si est tibi seruus fidelis, sit tibi sicut anima tua, quasi fratrem sic eum tracta. Non sunt etiam contemnendi peccatores: quia ille qui val-

de malis modo est forsitan in Dei providentia bonus homo est. Deut. 23. Non abominaberis Idumæum, quia frater tuus est. Præcipue tamen illi honorandi sunt, qui creduntur esse bonæ vitæ, cum (ut videtur) attineant Deo omni genere parentelæ. Vnde Dominus Matth. 12. Quicumque fecerit voluntatem Patris mei qui in cælis est, ipse meus frater, & soror, & mater est. Præterea in viris iustis honoratur ipse Deus qui in eis habitat, vnde quidam religiosus dicebat adorari debere fratres aduenientes, cum certum sit in aduentu eorum aduentum Domini nostri Iesu Christi haberi. Quod videtur intellexisse Abrahâ, qui tres viros q̄ sibi apparuerunt in hospitio suo, adoratione præmissa suscepit. Vnde Gen. 18. Quos cum vidisset Abrahâ, occurrit in occursum eorum de ostio tabernaculi sui, & adorauit. In Vitis patrum etiam legitur quod diabolus pertimescat recte uiuentes. Dominus etiam contemptum talium contemptum suum reputat. Luc. 10. Qui vos spernit, me spernit, Pauperes enim despiciendi non sunt. Greg. Pauperes despiciendi non sunt ut egeni, sed exorandi, ut patroni: honor qui pauperibus exhibetur, Deo specialiter exhibetur. Quæ personæ sunt specialiter honorandæ. ¶ Et licet omnes homines honorandi sint, quædam tamen personæ magis sunt honorandæ quam aliæ, ut videtur. Vnde 1. ad Tim. 5. Viduas honorate &c. Domini etiam sunt multum honorandi à feruis. Ad Rom. 13. Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit. & ad Colos. 3. Serui, obedite per omnia dominis vestris carnalibus Et. 1. Pet. 2. Serui subditi estote in oī timore dominis &c. & Gen. 16. dictum est Agar ancillæ, Reuertere ad dominam tuā, & humilia te sub manibus eius. Et Ezech. 17. multa mala prædixit regi Iuda, quia tributū quod promiserat regi Babylonis, soluere noluit. Et Matth. 17 soluit Dominus tributum, licet illud non deberet eo quod filius regis esset. Item adolecentes debent honorare senes. 1. Pet. vlt. Adolecentes, subditi estote senioribus. Thren. 4. Facies Domini dimisit eos: non addet ut respiciat eos. Facies enim sacerdotum non erubuerunt, neque senū miseri sunt. Sap. 2. dicunt mali: Opprimamus pauperem iustum, & non parcamus viduæ, nec veterano, nec reueramus canos multi temporis. Leuit. 19. Coram cano capite consurge, & honora personam senis. Et 1. ad Tim. 5. Seniores ne increpaueris, sed obsecra ut patrem. Sen. Cum veterano parcus agendū est. ¶ Item viri honorandi sunt ab vxoribus. vñ 1. Pet. 3. Similiter & mulieres subdite sint viris suis. Sed nihilominus ipsi viri debent honorare vxores suas. Vnde ibidem. Viri similiter, cohabitantes secundum scientiam quasi infirmiori valetulo mulie-

bri

bri impatientes honorem. Ideo dominus nō de pede viri, sed de costa mulierem formauit, ne à viro contemneretur. Mulier verò debet obedire viro: quia uir caput est mulieris. Nō posset esse pax inter coniuges, si uterque vellet dominari, & esse caput. Et in signū huius cum in corpore humano sint duo pedes, duæ manus, & duo oculi, non est tamen ibi nisi vnum caput. Si enim ibi essent duo capita, quando vnum uellet esse à sinistris, aliud uellet ire à dextris: sicut patet in domo ubi sunt duo capita, quia nunquā erit ibi pax.

Qualiter & quare reuerentia sit exhibenda patribus spiritualibus & carnalibus.

Item honorandi sunt parentes, & spirituales & carnales. Despiritualibus legitur Ecclesiast. octauo. Honorifica sacerdotes, ad Hebræos vltimo. Obedite præpositis vestris. & subiaccete eis. Ipsi enim peruigilant quasi rationem pro animabus vestris reddituri ut cū gaudio hoc faciant, & non gementes. 1. ad Timoth. 5. Qui bene præsunt presbyteri, duplici honore digni habeantur, maxime qui laborant in verbo & doctrina. Ad idem facit illud Thre. 4. prius positum: Non addet dominus ut respiciat eos, Facies sacerdotum non erubuerunt. Glos. Notandum quod supra sacerdotes quasi homicidas planxit, & hic separantur à facie Domini, qui nō detulerūt eis: quamuis enim mali sint, non sunt contemnendi, sed ille in illis colendus est & honorandus, à quo missi sunt. Et alia glos. Nota quā terribile sit sacerdotibus contemnere, nec faciē eorum erubescere, id est, illis monentibus & videntibus à sceleribus non cessare. De his enim dicit Dominus Lucæ. 10. Qui uos audit, me audit. Ideo magis displicet Deo contemptus eorum, quia Dei vicem tenent, & propter dignitatem sacerdotalem, quam nec ipsi angeli creduntur habere. Non enim credo quod fieret transsubstantiatio, si verba illa q̄ profert sacerdos in missa ab angelo proferretur. Parentibus etiam carnalibus honor exhibendus est. Vnde Exod. 20. Honora patrem tuum, & matrem tuam. Et nota q̄ honor qui parentibus carnalibus exhibendus est, non solum attenditur in verbis, sed etiā in beneficiis. vnde Hieronym. Honor in scripturis non tam in salutationibus & verbis, quā in collationibus munerū sentitur. ¶ Multa autem sunt quibus possumus uti ad excitandum homines ut honorent patres. Et primò possumus ad hoc uti exemplis. Inter quæ præcipuum est exemplum Christi, qui cum esset in angustia passionis, tamen non est oblitus matris suæ, imò curam ipsius habuit, & Ioanni eam commendauit ut legitur Ioann. 19. Modò etiam adeo facit eam honorari in ecclesia sua,

sua, vt multi videantur esse deuotiores matri, quàm ipsi filio. Quid
credo ideo fieri vt ostendat quàm placeat sibi quod parentes à
filiis honorentur. Etiam infideles parentes suos honorat edocti a
lege naturali. Vnde infideli videtur esse deterior qui parentum curam
non habet, 1. ad Timoth. 5. Si quis suorum, & maximè dome
sticorum curam non habet, fidem negauit, & est infideli deterior.
Ipsa etià irrationabilia aſalia de hoc dant nobis exemplū. Dicitur
enim de grue, quod quando pater & mater eius depilati sunt, filii
quarunt eis necessaria, donec habeant pilos, vel moriantur. Præ
rea valde ingratus vſ esse, qui parentibus suis non prouider, quan
do ipsi non possunt sibi prouidere, quum ipsi prouiderint eis in
pueritia, quando ipsi sibi prouidere non poterant. Ideo dicitur 1.
Timo. 5. Filij, reddite uicē parentibus, quia hoc acceptū est coram
Deo. Qui parentibus carnalibus ingratus est de beneficiis acce
ptis, indignus est aliquod beneficiū recipere à patre cælesti. Item
iustum est vt ipsi in sua senectute filios suos sibi duos inueniāt.
Et hoc multoties iusto Dei iudicio accidit. Vnde refertur q̄ quidā
pater familias senex totam hæreditatem suam dimisit filio suo: fi
lius verò ille primò benigne se habuit erga patrem, sed post expu
lit eum à thalamo suo, volens thalamum habere sibi & uxori suæ,
& ad vltimum sibi fecit lectum fieri post ostium. Et cum hyems
esset, & pater senex frigore grauaretur, quia filius abstulerat si
bi bona coopertoria, ipse rogauit filium filij vt rogaret patrem
suum pro eo vt daret ei aliquid ad tegendum se. Puer autem vix
obtinuit duas vlnas burelli à patre suo ad opus aui sui. Et cū aliæ
duæ remanerent: patri pueri, puer flendo rogauit eum vt sibi eas
daret: qui flentibus illius victus dedit, querens quid inde faceret.
Qui respōdit: Seruabo eas quousque sis talis qualis est pater tuus:
nec dabo tibi amplius, sicut tu non vis dare patri tuo. Qui sine pie
tate est erga parētes suos, non uidetur pietatem habere erga alios:
vnde simpliciter videtur mihi sine pietate esse: ideo vix misericor
diam consequetur. Possumus etiam vti ad excitandum homines
vt parentes honorent, verbis sacræ scripturæ quæ suadent hoc, &
quæ indicant quantum hoc placeat Deo, & quàm utile sit homini,
& quantū oppositum displiceat Deo, & quantum noceat homini.
Ad quæ pertinent verba ista quæ sequuntur Ecc. 4. Fili suscipe se
nectam patris tui, & non cōtristes illum in vita illius: & si defece
rit sensu, veniam da, & ne spernas eum in tua virtute. Ibidem: Si
cut qui thesaurizat, ita qui honorificat matrem suam. Ibidem: Qui
honorat patrem suum, iucundabitur in filiis, & in die orationis
sux

sux exaudietur. Item ibidem: Qui honorat patrem suum: vita ui
uet longiore. Item: Honora patrem tuum, vt superueniat tibi bene
dictio, & post. Benedictio patris firmat domos filiorū, maledictio
aut matris eradicat fundamēta. Vnde ibi Glo. Chā nuditatē patris
irrisit, & semen suū in seruitutē perpetuā dānauit. Absalom Dauid
de regno expulit, & cōcubinas eius incestauit, sed morte cōdignas
pœnas luit. Elisei caluitium pueri Bethel irriserunt, & duo vſi
XL. ex eis lacerauerunt. Primum habemus Genes. 9. secundum 2.
Reg. 18. tertium 4. Reg. Item Ecclesi. 3. Eleemosyna patris non erit
in obliuione. Nam pro peccato matris restituetur tibi bonum,
pro peccato vocatur illud quod datur pro deletionē peccatorum,
& subditur: In die tribulationis commemorabitur tui: & sicut in se
reno glacies, soluetur peccata tua. Item ibidem: Quàm male famę
est qui relinquit patrem: & est maledictus à Deo, qui exasperat ma
trem, & Prouer. 19. Qui affligit patrem, & fugit matrem: & ignomi
niosus erit & infelix. Item Prouer. 28. Qui subtrahit aliquid à
patre suo vel matre, & dicit hoc non esse peccatum, particeps ho
micidæ est, & Ecclesi. 7. Honora patrem tuum, & gemitus matris
tuæ ne obliuiscaris. Memento quoniam nisi per illos non fuisses,
& retribue illis quomodo & illi tibi. Exod. 21. Si quis percusserit
patrē vel matrem, morte moriatur. Deut. 28. Maledictus qui non hono
rat patrem suum aut matrem Tob. 4. Honorem habebis matri tuę
omnibus diebus vitæ tuæ. Memor enim esse debes quæ & quanta
passa sit pericula propter te in vtero suo, Prouer. 29. Qui male
dixerit patri suo aut matri, extinguetur lumen eius in medijs tene
bris: id id est, morietur in suis peccatis. Ad Colo. 3. Filij, obedite pa
rentibus per omnia. Basilii: Parentes nostros vt propria viscera
diligamus. De hæreticis dicit Apostolus 2. ad Timo. 3. Parentibus
non obedientes. Et nota q̄ sicut homines tenentur prouidere ne
cessaria parentibus carnalibus, sic & spiritualibus. vnde Matthæi
10. Dignos est operariis cibo suo, secundū ad Timoth. 2. Laboran
tem agricolam oportet primum de fructibus percipere. Ad Gal. 6.
Communique is qui catechizatur cum his qui catechizant in
omnibus bonis, primū ad Timoth. 5. Qui bene præsunt presbyte
ri, duplici honore digni habeantur. Et 1. ad Thesalonicenses quin
to. Rogamus vos fratres, vt noueritis eos qui laborant inter vos,
& præsunt uobis in Domino, & movent vos ut habeatis eos abun
dantius in charitate. Et Ecclesi. 17. In omni virtute tua dilige eum
qui te fecit, & mīnistros eius ne derelinquat.

De decimis reddendis, & quæ sint ea quæ debeant mouere homines ad hoc faciendum.

Multa uerò sunt quæ homines debent mouere ad reddendum decimas & primitias & oblationes ministris ecclesiæ ad eorum sustentationem. Primum est remuneratio quam à Deo inde expectant, vnde Ecclesiast. trigésimo quinto. Da Altissimo secundum donatum eius, & in bono oculo facito adinuentum manuum tuarum: quoniam retribuens est Dominus, & septies tantum tibi reddet. Remuneratur autem quadrupliciter qui bene dat decimas, scilicet ab abundantia fructuum, sanitate corporis, remissione peccatorum, & celesti regno. De duobus primis dicit Augustinus. Si decimam bene dederis, non solum abundantiam inde recipies fructuum, sed etiam sanitatem corporis consequeris. De aliis duobus idem similiter. Qui premium desiderat comparare, aut peccatorum indulgentiam promereri, reddat decimas, & de residuis nouem partibus studeat dare pauperibus, & Malach. 3. dicit Dominus. Inferte omnem decimam in horreum meum, & sit cibus in domo mea, & probate me super hoc, dicit Dominus, si non aperuero vobis catharactas cæli, & effundero vobis benedictionem usque ad abundantiam, & increpabo pro vobis deuorantem. Et dicit Interlin. vel vitium aeris. Et non corrumpet fructum terræ vestræ: nec erit sterilis vinea in agro. Econtrario uerò qui non dant bene decimas, puniuntur in paupertate. Vnde Malachiæ tertio. Si affigent homo Deum, quia vos configitis me? Et dixistis, In quo configimus te? In decimis, & in primitiis. Et in penuria vos maledixisti estis. Ecce poena, ubi dicit Gloss. Sciatu vos ideo perdidistis abundantiam, quia fraudastis me parte mea. Augustinus: Quum decimas dando, & terrena simul & celestia posses promereri. Pro auaritia duplici benedictione te fraudas. Hæc enim Domini est consuetudo iustissima, ut si illi decimam non dederis, tu ad decimam reuoceris. Dabis impio militi, quod non vis dare sacerdoti. Idem: Maiores nostri omnibus copiis abundabant, quia decimas Deo dabant, & Cæsari censum reddebant: modo autem quia discescit deuotio Dei, accessit iudicio fisci. Secundò deberet homines mouere ad soluendum decimas & alia ministris ecclesiæ, ipsum ministrum eorum. In infinitum enim sunt meliora spiritualia, quæ ipsi ministrant, quæ carnalia quæ ipsi recipiunt. vnde primè ad Corinthios nono. Si nos vobis spiritualia seminamus, non magnū est si nos carnalia vestra metamus. Tertiò deberet homines mouere ad soluendum decimas & alia, magnitudo peccati, quæ est retinendo ea. vnde

Au-

Augustinus. Decimæ ex debitu requiruntur: & qui eas dare noluerit, res alienas inuadit: & quāti pauperes in locis suis ubi ipse habitat illo decimas non dante mortui fuerint, tantorum homicidiorum reus ante æterni iudicis tribunal apparebit: quia rem à Dño pauperibus delegatam suis vñibus referuauit. Aliis vñ esse non solum fur, imò etiam sacrilegus, vnde Hierony. Amico rapere quippiam, furtum est: ecclesiam autem fraudare, sacrilegium est, aut, quod apertius sceleris est, aliquid inde subtrahere, omnium prædonum crudelitatem exuperat. Quartò debet homines mouere ad soluendum talia hoc, quod quā ipsi talia soluant, non sua dant Deo, sed quæ Dei erant, ipsi reddunt. vnde Gloss. super Numer. Omnia quæ offerimus, Dei sunt, nihil ergo Deo damus, sed reddimus. vnde August. in libro de verbis Dñi: Habuisti me largitorem, habero me feneratorum. Prouc. 19. Fenerator Domino, qui miser est pauperis. Quintò deberet homines mouere ad soluendum talia: quia quod Deo datur, sibi ipsi in saluo ponitur, & in futurū seruat. vnde Ecclesiā. 14. Fili, si habes, bene fac tecum, & Deo dignas offer oblationes.

Quod decimæ reddendæ sunt de melioribus, integre, absque mora & libenter.

Et notandum est, quod decimæ & similia soluendæ sunt de melioribus, & non de deterioribus. Vnde Ecclesiast. trigésimo quinto. Noli offerre munera praua, non enim suscipit illa. & Gen. 3. legitur de Abel, quod obtulit Deo de primogenitis gregis sui, & de adipibus eorum, & respexit Dominus ad Abel & ad munera eius. Ad Cain uerò & ad munera eius non respexit. Cuius causa fuit quia de deterioribus obtulit. & Malachiæ 1. Si offeratis cæcum ad immolandum, nonne malum est? Offer illud duci tuo, si placuerit illi, aut si susceperit faciem tuam, dicit Dominus exercituum. & post in eodem. Maledictus dolosus, qui habet in grege suo masculum, & votum faciens immolat debile & claudum Domino. & Numer. decimo octauo. Omnia quæ offertis de decimis, & in donaria Dei separabis, optima & electa erunt. Debent etiam solui absque mora. vnde Exodi 22. Decima & primitias non tardabit offerre. Integre etiam soluenda sunt talia. vnde Ecclesiast. 35. Bono animo gloriam redde Deo, & non minuas primitias manuum tuarum. & Ecclesiast. 7. Da illis partem sicut mandatum est tibi primitiarum. & Leuitici ultimo. Omnes decimæ terræ, siue de frugibus, siue de pomis arborum, Domini sunt, & illi consecrantur. Nota quod secundum aliquos magistros de solutione decimarum statum est consuetudini. Ideo de hoc caute predicandum est. Tutius enim est

Tom. 2.

ff

filiæ,

flere, quàm dubia asserere. Dicit Hierony. De primitiis, maiorum traditione introductum est, quod qui plurimum XI partem dabat sacerdotibus: qui minimum, inter XI. & IX. licebat offerre quod voluissent: hoc in aridis & liquidis. In sœtibus verò primogenitus dabatur. Ego tamen credo quod de hoc standum est consuetudini. Libenter et hilariter soluenda sunt talia. Vnde 2. ad Corinth. 9. Vnusquisque prout destinavit in corde suo: non ex tristitia, aut ex necessitate. hilarem enim datorem diligit Deus. Tob. 4. Quo modo potueris, esto misericors. Si multum tibi fuerit, abundanter tribue. Si autem exiguum, libenter illud impartiri stude. Hoc debet mouere pauperes ad libenter dandum pro Deo: quia plus meretur obolo, quàm diuites quandoque centum solidis. Si aliqua pauper mulier crederet quod tantum habitura esset de carnibus ad macellum pro vno obolo, sicut diues burgensis pro centum solidis, tunc ipsa mitteret libenter obolum suum illuc: quia sicut vulgariter dicitur, Bonum forum trahit argentum de bursa. Sic pauperes libenter deberent dare pro Deo, quum tantum appetit Deus munera eorum respectu eorum quæ a diuitibus dantur. Vnde Luc. 21. dicit Dñs de paupercula vidua quæ miserat duo ara minuta in gazophylatium: Verè dico vobis, quia vidua hæc pauper plus quàm omnes misit.

De peccato inobedientie & eius detestatione.

Caput XXXVIII.

SEQVITVR de peccato inobediencie, de quo hoc modo agemus. Primò ponemus ea quæ faciunt ad detestationem huius peccati generaliter. Secundo agemus specialiter de inobedientia eorum, qui solennitates non seruant, & inobediencia eorum præmunt quoniam excommunicaretur, & de peccato eorum quod excommunicatis non timent communicare. Tertiò verò tangemus aliquid de peccato eorum qui indifferete precipiunt vel excommunicant. Ad detestationem verò huius peccati potest primo valere multiplex poena qua legitur punitum esse hoc peccatum in sacra scriptura. Punitum autem est in primis parentibus peccatum istud in hoc, quod propter illud eieci sunt de paradiso. Si illi qui iam erant in paradiso terrestri propter inobedientiam eieci sunt, quomodo credunt se ingreßuros in paradysum celestem qui inobedientes sunt? Secundo punitum est in vxore Lot, quæ propter inobedientiam versa est in statuam salis. Gen. 19. Statua videtur homo esse, cum non sit: sic claustralis inobediens, licet videatur claustralis esse, tamen non est.

Punitum

Punitum est etiam peccatum istud in Saul, in hoc quod propter illud eiectus est de regno: vnde. 1. Reg. 15. Pro eo quod abiecasti sermonem Domini, abiecit te Dominus, ne sis rex. & 3. Reg. 13. Propheta inobediens a leone occisus est. & 20. eiusdem, quidam qui noluit obedire cuida de filiis prophetarum, dicenti sibi. Percute me, a leone postea occisus est. & Deut. 2. habet sic de illo qui parentibus carnalibus nollet obedire. Si genuit homo filium contumacem, & proteruum, qui non audit patris, aut matris imperium, & coactus obedire contempserit: apprehendent eum, & ducent ad seniores ciuitatis illius & ad portam iudicii, dicentes ad eos: Filius noster iste proteruus & contumax est, monita nostra audire contempnit, commensationibus vacat, & luxuria atque conuiuijs. lapidibus eum obruet populus ciuitatis, & morietur, vt auferatur malum de medio vestri. Item & omnis inobedientia morte æterna digna est puniti. Præceptum quasi quidam laqueus est Vnde Eccl. 6. Vincula sapientie alligatura salutis. Transgressio verò præcepti sine inobedientia, strangulatio est sui ipsius. Poena etiam obedientie est miseria presentis seculi in quo sumus. Vnde mirum est quomodo ultra modum non odimus inobedientiam quæ in tantam miseriam nos posuit, pro qua omnes morti adiudicati sumus. Ista interfecit omnes amicos nostros qui mortui sunt, & illos qui nobis remanserunt, & nos ipsos interficiet. Adhuc vix habet homo ita bonum amicum, quem odio non haberet, si tor & tanta mala sibi fecisset & adhuc faceret quanta facit: & hoc facit inobedientia nobis. Secundo potest valere ad detestationem huius peccati magnitudo remedii quo indiguit illud peccatum ad sui curationem. Oportuit enim vt filius Dei fieret obediens vsque ad mortem, vt peccatum inobedientie sanaretur. Bernar. Ex consideratione remedii periculi mei æstimo quantitatem. In veritate, potius timere debemus inobedientiam, quam mortem, exemplo filij Dei. De quo Berna. Memento fratres, Christus ne perderet obedientiam, perdidit vitam idem: Nō dabit inobedienti copiam sui tantus obedientie amator, qui maluit mori, quàm non obedire.

De malis quæ sequuntur inobedientiam.

Tertiò potest valere ad detestationem huius peccati, si ostendatur mala quæ ex inobedientia sequuntur. Notandum ergo quod inobedientia, Primò hominem facit idololatram. Vnde 1. Reg. 15. quasi scelus idololatriæ est, nolle acquiescere. Inobediens negat Deum in quantum ipse Dominus est. Vnde Luc. 6. Quid vocatis me, Domine Domine, & non facitis quæ dico? Vera recognitio domini

T O M V S I I.

nij est obedientia fidei: inobedientia verò potius cedit ad contumeliam Dei, quàm ad honorem. Maiorem enim contumeliam facit Domino Iesu Christo qui non vult ei obedire, licet credat eum esse Deum, quàm si nollet ei obedire eo quod non crederet eum esse Deum: tunc enim per ignorantiam peccaret, quæ culpam eius aliquantulum diminueret. Secundò inobedientia reddit hominem maledictum. vnde Deuteron. 27. Maledictus qui non permanet in sermonibus legis huius, nec eos opere perficit. & 28. Si nolueris audire vocem Domini Dei tui, vt custodias & facias omnia madata eius, &c. venient super te omnes maledictiones istæ, & apprehendent te. Maledictus eris in ciuitate, Maledictus in agro. Maledictus horreum tuum, & maledictæ reliquæ tuæ. Maledictus fructus ventris tui, & fructus terræ tuæ, armenta bouum tuorum, & greges ouium tuarum. Maledictus eris ingrediens, & maledictus egrediens. Et in Psal. Maledicti qui declinant à mandatis tuis. Et ecclesiast. 41. Væ vobis viri impii, dereliquistis legem Domini Altissimi. Et si nati fueritis, in maledictione nascemini: & si mortui fueritis, in maledictione erit pars vestra. Hæc maledictio figurata est Math. 20. in hoc quod Dominus maledixit ficulnæ fructum non habenti.

¶ Tertio fere omnia mala huius seculi ex inobedientia proueniunt. Sicut potest haberi ex Deuterono. 28. vbi post illud, Si audire nolueris vocem Dei tui, vt custodias & facias omnia mandata eius, quibusdam interpositis subditur. Mitter super te Dominus famem & esuriem, & increpationem in omnia opera tua quæ tu facies: donec contrat te, &c. Greg. Ideo inferiora nostra nobis non obediunt, quia nos Deo vel illi quod loco eius est non obedimus. Gen. 3. Quia comedisti de ligno ex quo tibi præceperam ne comederes, maledicta terra in opera tuo. Et post, Spinas & tribus germinabit tibi. Ideo carnem suam multi inveniunt inobedientem, quia prælatis suis obedire nolunt. Inobedientia etiam facit quòd à Deo non exaudiamur. vñ Prou. 28. Qui declinat aures suas ne audiat legem, oratio eius fiet execrabilis. August. Qui à præceptis Dei auertitur, quod in oratione postulat non meretur. Si obediremus Deo, Deus etiam obediret nobis, & etiam creaturæ. vnde 1. Ioan. 3. Si cor nostrum non reprehenderit nos: fiduciam habemus ad Deum. vnde quidquid petierimus, accipiemus ab eo: quoniam mandata eius custodimus. Quia Iosue mandata Domini custodiebat, sol & luna ei obediebant, imò ipse Deus obediuit ei. Vnde Iosue 10. Sol contra Gabaon. ne mouearis, & luna contra vallem Aialon. Steteruntque sol & luna quousque vlcisceretur se gens de inimicis suis.

Stetit

DE SUPERBIA.

217

Stetit itaque sol in medio cæli, & non festinauit occumbere spatio vnius diei. Et subditur. Non fuit antea & postea tam longa dies, obediens Deo uoci hominis. Legimus etiam alias creaturas irracionales sanctis obedientes eo quòd ipsi uerè obediētes essent prælatis suis. Vnde legitur de Paulo abbate, quòd præcepit discipulo suo Ioanni, ut afferret ei finem bouum qui erat ei necessarius. At ille ait: In loco ubi finis est habitat leuena. Cui Abbas dixit: Si uenerit super te, alliga eam, & duces eam tecum. Iuit Ioannes & inuenit leenam. Et cum uellet super eum irruere, ipse uoluit eam capere, sed fugit, & Ioannes sequebatur eam, dicens: Abbas mihi præcepit ut te alligatam ducam ad eum. Et statim bestia substitit, & tenēs eam reuertebatur ad monasterium. Quod cum Abbas uidisset, ne forte ex hoc facto discipulus extoleretur, ait: Sicut tu insensibilis es, ita & insensibilem bestiam adduxisti: solue, & dimitte eam ut pergat ad locum suum. ¶ Quarto potest ualere ad detestationē huius peccati hoc, quòd hoc peccatum tantum displiceat Deo: nec mirum si displiceat Deo quando homo non obedit ei, cum uideat eum obedire rebus uilissimis sicut terræ. unde Ecclesiast. 10. Pecunie obediunt omnia. Obedit etiam homo ancillæ suæ: scilicet carni, & uilissimis membris suis, illis scilicet quæ generationi deseruiunt. Obedit etiam dominis terrenis. Obedit etiam hostibus suis, scilicet demonibus, & tamen creatori suo non uult obedire. vnde Bernardus loquens in persona Dei: Quæ causā est quòd inimico meo uestroque liber potius seruire, quam mihi? Non ille vos pascit, non creauit. Si parua hæc uidentur ingratum non ille sed ego redemi uos, non auro vel argento, non sole uel luna, nec aliquo angelorū, sed proprio cruore. Item non est mirum si displiceat Deo hoc peccatum, quòd homines sibi non obediunt, cum eorum obedientiam regno cælorum uelit emere, nec sic eam habere possit, quam demones & terreni domini quasi pro nihilo habent. Item uoluit Deo obedire ad leuia & utilia: diabolo uero uel uilissimis membris suis obediunt ad mortem eorum. Augustinus. Leuita iubet Deus vt in æternum uiuamus, & obedire negligimus. Præterea ceteræ creaturæ Deo obediunt. Etiam sol & luna, & alia corpora cælestia. iuxta illud Psalm. Præceptum posuit, & non præteribit. quibus tamen ipse non tot bona fecit. Non enim creauit ea ad imaginem & similitudinem suam ita expresse, sicut hominem, nec redemit ea sanguine suo. Non timent etiam puniri ab eo, si non obedierint: nec sperant remunerari ab eo, si ei obedierint: & tamen homo Deo non obedit, qui tot bona à Deo accepit, & tot bona sperat, si ei obediāt.

ff 3 cum

T O M V S II.

cum illa ei obediant. ¶ Quinto potest ualere ad detestationē huius peccati hoc, quod inobedientes socii dāmonum sunt. Inter enim omnes creaturas nō inueniuntur nisi duę quę nō obediunt Deo, scilicet dāmones & mali homines, unde Iob. 18. Habitant in tabernaculo illius socii eius qui non est. Imō uidetur inobedientes diabolo attingere, sicut obediētes reputat Dominus suos attingentes. Vnde Matth. 12. Quicumque fecerit uoluntatem Patris mei qui in cælis est, ipse meus frater, soror, & mater est.

Quod uniuersa monent hominem ad obedientiam.

Ad obedientiam monent hominem uniuersa. Monet enim Deus. Vnde Ioannis 6. Descendi de celo non ut facerem uoluntatem meam, sed eius qui misit me. ad Philip. 2. Humiliauit semetipsum factus obediens &c. Ad obedientiam monent etiam angeli exemplo suo, cum Deo obediunt custodiendo homines. Ab ortu enim hominum custodiunt eos, quantumcunque sint homines despecti, usque ad horam mortis, & tunc, si dignus est, deportant eum in paradysum: ut habetur de Lazaro Lucę 17. Et in Psalm. Angelis suis mandauit &c. Ipsę etiam creaturę ceterę exemplo suo monent ad obedientiam. Vnde ultra modum durius uidetur esse qui ad monitionem uniuersitatis non acquiescit, præcipue cum tot tormentis & flagellis diuinis quasi incessanter ad obedientiam stimuletur. Omnes enim miserię præsentis uitę quasi flagella sūt, quibus Dominus inobedientiam hominis punit, & ad obedientiam excitat: unde inobedientes homines duriores uidentur esse asinis. Illi enim flagellis & aculeis obediunt.

De inobedientia non custodientium solennitates.

Sequitur de inobedientia eorum qui solennitates non celebrāt. De qua hoc modo agemus. Primo ostendemus ea quę faciunt ad obseruationem solennitatum. Secundo tangemus aliquid de peruersitate hominum, qui in solennitatibus faciunt contraria eis ad quę ipsę institutę sunt. ¶ Notandum ergo quod quatuor sunt quę pertinent ad obseruantiam solennitatum. ¶ Primum est, uacare a terrenis operibus: unde Exod. 20. Sex diebus operaberis, & facies omnia opera tua. Septima autē die sabbatum Domini Dei tui est: Non facies in eo omne opus tu & filius tuus, & filia, seruus tuus, & ancilla tua. Monemur etiam ad hoc exemplo Domini Gen. 2. ubi legitur quod requieuit Deus die septima ab omni opere quod pararat. Nec solum uacandum est a terrenis operibus exterius, imo etiam interiori a sollicitudine terrenorum. Vnde Ezech. 3. Qui quiescit, quiescat, qui quiescit, inquam, corpore, quiescat & mente. ¶ Secun-

DE SVPERBIA

228

tundum est, depositio peccati. Vnde Ierem. 17. Nolite portare pondus in die sabbati. In vigilia solennitatis deberet quilibet attendere utrum haberet aliquod peccatum in se. & si haberet, per uerā confessionem deberet illud remouere, unde Bernar. Ad hoc nobis vigilia proponuntur ut uigilemus si in aliquo peccato vel negligentia dormiamus, & præoccupemus faciem sanctorum in confessione. ¶ Tertium est, ut caueamus nobis ne peccata committamus, unde Exod. 20. Memeto, ut diem sabbati sanctifices, hoc est, sanctam conserues, diligenter in eo a peccatis cauendo. ¶ Quartum est, ut utilitati animę intendamus spiritualia opera faciendo.

Quod in festis uacandum est a quinque.

Quinq; uero sunt a quibus specialiter uacandum est in festis, scilicet, sclus Dei, sermo Dei, sancta meditatio, oratio, eleemosynarum largitio. Laudi Dei uacandum est: ideo tunc obseruatio solennitatum quasi quedam inchoatio est beatę uitę quam expectamus. Vnde sicut ibi erit assidua Dei laudatio: sic in festis debemus intendere laudi diuinę. Bern. Nihil adeo in terris repręsentat quędam celestis habitationis statum, sicut alacritas laudantium Deum. Sermoni etiam diuino in festis uacandum est. Vnde Eccl. 38. Sapientiam scribe in tempore uacuitatis, & qui minoratur actū, percipiet eam. Homo multis occupatus, lumen sapientię a se repellit, sicut arbor ramosa lumen solis solet repellere. Ideo dicitur Eccl. 12. Filii, ne in multis sint actus tui. Quidam ait, Pluribus intētus minor est ad singula sensus. Meditationi etiam sanctę uacandū est in festis. Sen. Dimitte omnia impedimenta, & uaca bonę menti: nemo ad eā peruenit occupatus. Oportet quod cor hominis a rebus mundanis expediatur, ad hoc quod colloquio Spiritus sancti dignus habeatur. Vnde Osę 2. dicit Dominus de anima: Ducam eam in solitudinem, & loquar ad cor eius.

Quod quatuor debemus in festis meditari.

Meditatio uero sancta in solennitatibus debet esse circa quatuor. Principaliter debet versari circa Deum, qui si sanctum illum remunerauerit cuius solennitas agitur, pro modico seruitio sibi exhibito ideo debet animari homo ad seruendum tam liberali domino. Vnde in Psalm. vacate & uidete, quia ego sum Deus. Satis apparet in remuneratione sanctorum, quoniam ipse sit Deus. Debet etiam meditatio sancta uersari circa solennitatē istā quam expectamus, cuius figura sunt solennitates præsentis uitę. Et sicut in festis istis non est tempus cōgregandi, sed congregatis utendi: sic nec in illa solennitate tempus erit aliquod congregan-

T O M V S II.

di. Vnde magnam indigentiam tunc habebūt qui sibi non prouiderint, præcipue cū nō sit ibi locus medicādi, nec aliquid accipien di mutuo. In festiuis dieb⁹ deberet homo admirari delicias illius solennitatis, & accēdi ad desideriu carū. Bern. Quid est qd nō optamus etiā per medios enses, si oporteat declinare tāta miserā, & ad tantā accelerare gloriā? Greg. Quid prodest interesse festis hominum, si deesse contingat festis angelorum? Ezech. 46. Hæc dicit Dominus Deus: Porta atrii interioris quæ respicit ad Orientē erit clausa sex diebus, in quibus opus sit, die autem sabbati aperietur. Porta ista respiciens ad orientem, est meditatio de Deo à quo ortum habemus. Cui meditationi non possunt homines intendere feriatis diebus propter terrena opera: ideo deberent ei intendere diebus quietis. Et sicut solennitates præsentēs figuræ sunt æternæ solennitatis: sic uigiliæ quæ præponuntur festis figuræ sunt temporis penitentia: unde in hoc quod uigiliæ festis præponuntur, ostenditur quia via sancti ad gloriam illius solennitatis perueniunt, & qua via oporteat nos ire si ad eam volumus peruenire. Bernardus. Vniuersum tempus penitentia: quædam uigilia est solennitatis futuræ & æterni sabbati quod præstolamur. Nec cauteris uigiliis diurnitatem si æternitatem solennitatis attendas. Sicut beatus Bernar. tangit, In festis istis uigilia æqualis est festo. Festum enim diurnum præcedit uigilia diurna: sed solennitatem æternam præcedit uigilia, quasi unius dici comparatione illius solennitatis: iuxta illud Psalm. Mille anni ante oculos tuos tanquā dies hesternæ quæ præteriiit. ¶ Sed sunt qui uolunt facere festum stultorum. Prius enim uolunt facere festum, quam uigiliam. Illorum festum quasi diurnum est: uigilia uero æterna erit. Ipsi faciunt festum in hoc mundo, uigiliam cum diabolo in inferno. Non in pane & aqua, imo erunt per infinita millia annorū, quod lingua eorum ardebit igne, & unicam guttā aquæ habere non poterunt. Argumentum ad hoc Luca 16. de diuite epulone, qui tot annis transactis petiit guttam aquæ, & nondū habet. ¶ Tertio debet meditatio versari circa teipsum, ut uideas in quo statu es. Gē. 3. Adam ubi es? Et ut excogites defectus tuos, & quomodo facilius ad salutem poteris peruenire. ¶ Quarto uero debet versari meditatio circa sanctum cuius festum celebratur. Circa quem tria debemus attendere. Auxilium sancti, exemplum eius, confusionem nostram, sicut docet beatus Bern. Auxilium sancti, quia potens in terra, potentior in cælis est ante faciem Domini Dei sui. Si dū adhuc uiueret miseris est peccatoribus, & orauit pro eis: nunc tāto amplius

DE SUPERBIA.

229

plius quanto uerius cognoscit miseria nostras, orat pro nobis Patrem: quia beata illa patria charitatem eius nō mutauit, sed augmentauit, neque quia impassibilis factus est, ideo omnino incōpassibilis factus est: sed nunc potius induit sibi viscera misericordiæ cum ante fontem misericordiæ assistat. Est & alia causa quæ magis urget sanctos ut solliciti sint de nobis: quia iuxta uocē Apostoli, Deus prouider nobis ne sine nobis consumantur. De exemplo planum est: sed & diligentiori intuitu confusionem nostram interim inspicimus, quia homo ille similis fuit nobis passibilis, ex eo dem luto formatus ex quo & nos. Quid est ergo, quod nō solū difficile, imo impossibile credimus ut faciamus opera quæ fecit. Sic igitur in solennitatibus sanctorum gaudere & confundi deberemus. Gaudere quia tales, & tantos patronos præsumimus. Confundi, quia eos imitari non possumus. Ita hoc semper gaudium nostrum in hac ualle lacrymarum pane lacrymarum condiri debet.

Quod uacandum sit orationi in festiuitatibus.

Orationi etiam uacandum est in festis sicut & sanctæ meditationi. Meditatio enim & oratio sunt quasi duo pedes, quibus in cælum ascendendum est. Bern. Ascendamus duobus pedibus meditatione & oratione. Meditatio qd desit docet, oratio ne desit obtinet. Tunc etiam intendendum est eleemosynarum largitioni: iuxta illud 2. Esdræ 8. Comedite pinguis, & bibite mullum, & mittite partes his qui non præparauerunt sibi. Sed multi hodie nihil horum obseruant ppq solennitates institutæ sunt: quia nec à terreno opere uacant, nec pondera peccatorum deponunt, sed amplius peccant in festis quā in aliis diebus, & neglecta utilitate aīe, deliciis corporalibus intēdūt. Contra illos qui à terreno opere nō cessant primo potest ualere quod legitur Nu. 15. de illo qui colligebat ligna in sabbato, quē Moyses & Aaron recluserunt in carcerem requitētes à Domino quid de eo facerent. Dixitque Dominus ad Mo. sen Morte moriatur homo iste, obruat eum lapidibus omnis turba ex tra castra quod factū mysticum est. Ligna spiritaliter scindit, qui materiam ignis infernalis sibi colligit, qui lapidandus est, id est, duris obiurgationibus increpandus est, qui non uult cessare in festis quin mala ad suum incendium colligat. Potest etiam ualere cōtra peccatum horum, si ostendatur magna ingratitude & peruersitas quæ sunt in hoc peccato.

De ingratitude non obseruantium diem Dominicum.

Notandum ergo quod illi qui Dominicum diem non obseruant, ingrati sunt Deo de creatione mūdi: & de hoc quod pro
cis

T O M V S II.

eis voluit nasci in valle huius miseriae, & de beneficio quod mūdo contulit in die Resurrectionis, & in die pentecostes, quando Spiritum sanctum misit in discipulos suos. Omnia enim hæc in die Dominica facta sunt, propter quæ dies illa celebris habenda est. Tales peccant in patrem, & Filium, & Spiritum sanctum. In patrem, cuius potentia mundum creavit. In Filium, cuius sapientia mundum redemit. In Spiritum sanctum, qui tali die missus est in mundum. Ipsi ingrati sunt suo creatori, redemptori & consolatori. Bene debent aliquid pro Deo facere die illa, qua Deus mundum fecit pro ipsis, Bene debent cauere à morte sua in die illa, qua filius Dei natus est pro eis: debent etiam cauere à casu in honorem Domine resurrectionis: non debent etiam Spiritum sanctum ab hospitio suo repellere in die illa qua ecclesie datus fuit.

Quadruplex ratio quare celebrare debemus sabbatum in honore beatæ Mariæ Virginis.

ET notandum quod sicut quadruplex ratio assignatur quare dies Dominica celebris habeatur, sic potest quadruplex ratio assignari quare beatæ Virgini in sabbato potius honor exhibetur, quàm aliis diebus. **Prima ratio est**, quia beata Virgo in sabbato in quo Deus fuit in sepulchro, sola in fide stetit. Apostolis discedentibus. **Secunda ratio est**, quia sicut à ieiunio sextæ feriæ fit transitus per sabbatum ad solennitatem Dominicæ: ita à miseria præsentis vitæ vel peccati fit transitus ad statum gloriæ vel gratiæ per beatam Virginem. **Tertia ratio est**, quia tali die multoties legitur beata Virgo miracula fecisse, & beneficia peccatoribus præstitisse. **Quarta ratio est**, quia apud Græcos fuit quædam imago beatæ Virginis, cuius velamen a nona sextæ feriæ diuina uirtute recedebat, & post nonam sabbati similiter Dei uirtute redibat. Cuius miraculi hæc ratio potuit esse, ut ostenderetur quod præcipue tali die facies beatæ Virginis peccatoribus orantibus intendebat, propter quod Græci diem illam solennitatem dixerunt. Deinde consuetudo illa ad Latinos transiuit quātum ad hoc, ut in illa die specialis honor beatæ Virgini exhibetur. Valde peruersi videntur esse qui nolunt in festiuis diebus à terreno opere vacare, qui potius volunt laborare in seruitio diaboli, quàm quiescere in seruitio Dei: quin potius eligunt statum miseriæ, ut in sudore vultus sui pane vescatur suo, quàm statim ante peccatum ut sine sudore panem suum comedant, potius volunt hic inchoare infernum suum, quàm paradisum. Quædam inchoatio paradisi est quies solennitatum: potius uolunt laborando ire in infernum, quàm quiescendo ire in paradisum. Ecclesia per quietem

DE SUPERBIA.

230

quietem solennitatum vadit celerius in paradisum, quàm per laborem ferialium dierum, quod figuratum est in hoc quod legitur Actuum 1. quod mons Oliueti erat iuxta Ierusalem sabbati habens iter, ut per montem Oliueti ecclesia designetur, quæ per quietem solennitatum in cælestem Ierusalem tendit. Contra illos qui pondus peccati in festis nolunt deponere primo videtur esse illud quod legitur 2. Esdræ ult. quod Neemias die sabbati clausit portas Ierusalem, ne inferrent venalia, & comminatus est eis si secundo hoc facerent quod poneret in eos manus. Tales qui pondera peccatorum in festis deponere nolunt, valde peruersi sunt: potius enim volunt portare onus diaboli graue, quàm onus Christi. Quod onus Christi sit leue, habetur Matth. 1. Quod onus diaboli, scilicet peccatum, sit graue, habetur ex illo verbo Psal. Sicut onus graue, grauatur sunt super me. Et ex hoc quod Zach. 5 figuratur iniquitas per calatrum plumbi. Tales potius volunt portare onus, quod demergat eos in profundum inferni, quàm onus pro quo detur eis gloria paradisi. Et cum ipsi non permitterent alinum suum oneratum esse ultra quod debeat, sibi ipsis in hoc nullo modo compatiuntur, nec in festis, nec in aliis diebus. Portitores ad collum videntur esse diaboli. Bene apparet quod malum dominum habent, qui nec festis diebus permittunt eos quiescere. Diabolus videtur esse dominus eorum de quo scriptum est Ierem. 6. Crudelis est, & non miserebitur. Peccator non solum seruus diaboli est, imo est quasi pecus ipsius, unde super illud Misit in eo iram indignationis suæ, dicit glossa. Tantum potest diabolus in homine malo, quantum homo in peccato suo. Item Psalm. Contritio & infelicitas in viis eorum, & viam patris non cognouerunt. Impietas, quæ in eis est, non permittit eos quiescere unde Esai. 57. Impii quasi mare feruens, quod quiescere non potest. Et Thren. primo. Peccatum peccauit Ierusalem, propterea instabilis facta est. Muscæ quæ vexauerunt Aegyptios, eos vexare videntur. unde Greg. Israel sabbatum accepit in munere. Aegyptus percutitur muscarum multitudine. Magis bestiales videntur esse tales, quàm asina Balaam, in hoc quod ipsa cõquesta est de domino suo qui inique agebat in eam: ut legitur Numeri 22. Ipsi autem nesciunt conqueri de domino suo diabolo, qui adeo inique agit in eos. Fatuus videtur esse, qui pro talibus petit requiem eternam post mortem eorū, cum ipsi in vita sua nunquam requiem amauerunt, præcipue cum scriptum sit in fine Esa. erit sabbatum ex sabbato. Ex quiete enim mentis in præsentem sequitur requies in futuro. Et dicit Dominus Matth. 11. Venite ad me omnes qui laboratis, &

& onerati estis, & ego reficiam vos, & miseri fugiunt eum. Clamat autem diabolus contrarium, & miseri homines currunt ad eum. ¶ De illis autem qui magis peccant in festis quam in aliis diebus notandum quod ipsi sunt valde fatui & peruersi: in tempore sancto non sancte volunt vivere, similes illis qui extra ecclesiam caverent a peccato, & in ecclesia se omni immunditia exponerent. Sicut enim loco sancto deferendum est, sic & tempori sancto. Si quis in omnibus festis araret & foderet, ipse valde malus reputaretur. Quomodo ergo non multum peccat qui in diebus Dominicis fornicatur? Citius enim posset concedi quod aliquis in omnibus festis araret vel foderet, quam quod semel in die Dominica fornicaretur. Non ideo instituit ecclesia ut in festis cessaretur a terrenis officiis, quæ bona sunt, ut malis intenderetur, sed ut intederetur spiritualibus, quæ meliora sunt. Festa instituta sunt ad gratiam sanctorum acquirendam, & ipsi eorum iram prouocant. Tempus illud quod Dei seruitio appropriatum est, diabolo dedicant nec a peccato cupiditatis tunc cessant, vel in aliquo sibi cauent, & ebrietati, & luxuriæ, & superbiam, & lasciuia, & ceteris vitiis se exponunt, amplius offendunt Deum in Dominica una, quam per totam septimanam. Non videntur talia festa esse Dei. Iam videntur impleuisse demones in magna parte quod intenderant. Iam enim in magna parte quiescere fecerunt dies festos Dei a terra. Solennitates ecclesiæ iam pro magna parte similes illis factæ sunt, de quibus legitur Eia: primo. Solennitates vestras odit anima mea. Facta sunt mihi molesta, laboravi sustinens. & Thren. 1. Viderunt eam hostes, & deriserunt sabbata eius. ¶ Illi vero qui in festis vilitati corporis vacant, & deliciis corporalibus, & ornatum corporum, similiter valde peruersi sunt. De ancilla enim dominam faciunt, & festum, quod deberent facere Deo cœli, faciunt suo ventri. Hi sunt quorum Deus venter est: ut legitur ad Philipenses tertio. Hi non Domino Iesu Christo, sed ventri suo seruiunt. Ad Romanos decimosexto. Contra solennitates eorum dicit Hieronymus: Valde absurdum est onerare ventrem nimia saturitate, quem scimus Deo placuisse per ieiunium. Et Leuit. vigesimo tertio. Sabbatum requietionis est, attingeris quæ aîas vestras. ¶ Ipsi credunt, ut videtur, quod festa ideo instituta sunt ut refectio vnius sacci possint vacare, & implezioni vnius vasis immundi, scilicet ventris. Ideo Dominus comminat eis miro modo Malachia secundo. Vix auderem comminationem illam dicere, nisi Spiritus sanctus eam per prophetam diceret. Sic enim legitur ibi. Dispergam super vultum vestrum sterque solennitatum vestrarum, dicit Dominus.

De obedientia contemnentium excommunicacionem, & quod valde tremenda sit.

Sequitur de inobedientia eorum qui contemnunt quando ab ecclesia excommunicantur. Et notandum in primis, quod duæ sint species excommunicacionis, scilicet maior & minor. Minor separat a sacramentis ecclesiæ: maior separat ab ingressu ecclesiæ, & a communione fidelium, & a sacramentis, & hæc dicitur anathema. ¶ Et possunt duodecim rationes ostendi quare timenda sit multitudo excommunicatio. ¶ Primo timenda est, quia est ictus gladii spiritualis, qui magis timendus est, quam materialis. De his gladiis legitur Luca vigesimo secundo. Ecce duo gladii hic Augustinus etiam dicit de illo qui excommunicatur, quod grauius est hoc illi, quam si gladio feriretur. si a feris deuoraretur, si in flammis exureretur. ¶ Secundo timenda est excommunicatio, quia excommunicatus est ut homo valde infirmus qui nullum remedium vel medicinam potest habere: ipse enim separatus est a sacramentis ecclesiæ, quæ sunt quasi medicinæ. De quibus medicinis legitur Eccl. 38. Vnguētarius faciens pigmenta suauitatis, & vnctiones conficiens sanitatis. ¶ Tercio vero timenda est, quia excommunicatus est velut homo captus ab hostibus suis, omni auxilio destitutus & omni succursu, quia priuatus est a communione fidelium, nec habet partem in aliquibus bonis quæ sunt ab ecclesia. Ipse est similis illi qui cecidit in foueam sub onere, nec habet qui subleuet, & ideo vix illi. Ecclesiæ, quarto: Vix soli: quia si ceciderit, non habet subleuantem se. Econtrario vero dicit Proverbiorum decimo octauo. Frater qui adiunatur a fratre, quasi ciuitas firma. ¶ Quarto timenda est, quia excommunicatus est quasi infirmus habens morbum infectiuum, qui a consortio hominum eicitur: 16 lepra ab omnibus timetur, quia morbus contagiosus est. Et multi sunt qui dicunt. Alias infirmitates det mihi Deus, si sibi placuerit, sed a lepra me custodiat. Excommunicatio velut lepra spiritualis est. vñ per lepram Mariæ figurata est Numeri duo decimo. Et in hoc excommunicatus deterior est ceteris peccatoribus: quia si alij peccatori loquor, vel alicui comunico, qualiscumque sit, ex quo non est excommunicatus, non est mihi periculum, sed in excommunicato magnus est periculum, vñ alij sunt qui potius eligeret mori, quam semel comunicare cum deliberatione alicui excommunicato, & in casu non concessio. Et in veritate melius esset comedere cum porco, quam cum excommunicato. Deterioris enim conditionis in hoc videtur esse excommunicatus, quam infidelis, vnde 1. ad Corinthios 5. Si quis frater non

T O M V S II.

minatur inter vos, & est fornicator, aut auarus &c. cum huiusmodi nec cibum sumere. Augustinus: Eam nominationem intelligi voluit Apost. quæ sit in quenquam cum sententia ordine iudicario & integritate profertur. 1. ad Corinth. 10 sic legitur: Si quis infidelium vocat vos ad cenam, & vultis ire, omne quod vobis appositum fuerit manducate. Quinto timenda est excommunicatio, quia excommunicatus est quasi canis immundus, cui non licet intrare in ecclesiam. Et in veritate magis offenditur Deus quod ipse intrat ecclesiam Dei, quam si vnus canis intraret. Apocal. ultimo. Foris canes & Ecclesias. 13. Quæ communicatio sancti ad canem? Sexto timenda est excommunicatio, quæ est quasi membrum abscissum à corpore, quod nullius valoris est. Quid valet manus abscissa à corpore? & sicut super omnia timenda est abscissio membri à corpore eius: sic nihil magis timere debet Christianus, quam separari à corpore Christi, quod est ecclesia, vnde Augustinus super Ioan. Nihil sic debet formidare Christianus, quam separari à corpore Christi, iam non est membrum eius, iam non vegetatur spiritus eius. Septimo timenda est excommunicatio, quia homo excommunicatus similis est palmi abscisso à vite, qui minoris valoris est quam cereri rami postquam abscissus est, cum ualde vilis sit, cum viui adheret. Abscissus valet ad hoc ut in ignem ponatur, ex aliis ramis multa utilia fieri possunt, sed non sic ex palmitibus. vnde Ezechielis decimo quinto. Fili hominis, quid fiet de ligno vitis ex omnibus lignis nemorum, quæ sunt inter ligna sylvarum? nūquid tolletur de ea lignum ut fiat opus, aut fabricatur de ea paxillus ut dependeat in eo quodcunque vas? ecce igni datum est in esum. Et Ioannis decimo quinto. Sicut palmes non potest facere fructum à semetipso, nisi manserit in vite: sic nec vos, nisi in me manseritis. Octauo timenda est excommunicatio, quia ille, qui excommunicatur, satanæ traditur. Sicut ecclesia hæreticos conuictos relinquit seculari potestati ita illos qui excommunicantur, potestati satanæ tradit. Vnde Augustinus: Omnis Christianus, qui à sacerdote excommunicatur, satanæ traditur. Quomodo? quia extra ecclesiam diabolus, sicut in ecclesia Christus. Ac per hoc diabolo traditur, quia ab ecclesiastica communione remouetur, & Apostolus primæ ad Corinthios quinto: Ego quidem absens corpore, præsens autem spiritu, iam iudicavi ut præsens eum, qui sic operatus est, in nomine Domini nostri Iesu Christi tradere huiusmodi sathanæ, & loquebatur de Corinthio fornicatore, qui erat excommunicatus. Non timenda est excommunicatio, quia excommunicatus est sicut

ia-

DE SUPERBIA.

232

infidelis. Vñ Mathei decimo octauo dicit Dominus de excommunicando: Si ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus. Decimo timenda est excommunicatio, quia excommunicatus uidetur esse deterius quam gentilis, est enim quasi apostata à Christiana religione. vnde communiter dicuntur excommunicati esse extra legem & extra Christianitatem: & sicut deterius conditionis est qui ab aliqua religione apostatauerit, quam ille qui nunquam in aliqua religione fuit, & ille qui degradatus est ab ordine susceptis, deterius videtur esse conditionis, quam qui nunquam ordines suscepit: qui extra Christianitatem positus est propter culpam suam, deterius conditionis, quam qui nunquam Christianus fuit. vnde super illud, Sit tibi sicut ethnicus & publicanus. dicit glossa: Detestabilior est, qui sub nomine fidelis agit opera infidelium, quam aperte infidelis. Iudeus aliquam legem habet, licet non sibi sufficientem: Gentilis etiam aliquam legem habet, saltem naturalem: sed excommunicatus nullam videtur habere, quum ille extra legem Christianorum dicatur esse, & non sit Iudeus vel gentilis. Inutilis etiam uidetur esse quo ad Deum, & quo ad mundum. Homo enim apostata uir inutilis est, ut legitur Prouerborum quinto. Vnde decimo timenda est, quia isto peccato diabolus multos lucratur. unde quidam diabolus loquens in quodam demoniaco post multas adiurationes cuiusdam boni uiri, dixit ei, quod hoc erat peccatum quo plures lucrabatur. Vnus enim excommunicatus vna die quandoque facit peccare centum personas, dum facit eas communicare sibi. Duodecimo timenda est excommunicatio, quia valde damnoza est: aufert enim homini partem suam de omnibus missis & aliis bonis quæ fiunt in ecclesia Dei, quod non est paruum damnum. Quis enim dignè sufficeret estimare valorem vnus missæ? Et hæc quæ dicta sunt, de maiori excommunicatione intelligenda sunt.

De inobedientia contemnentium minorem excommunicationem.

Sequitur de peccato eorum, qui contemnant minorem excommunicationem, & ideo non timent communicare cum excommunicatis, licet communicando minorem excommunicationem incurrant. Et notandum quod ille qui communicat cum excommunicato, peccat in se, & in eum cui communicat, & in illum pro cuius iniuria excommunicatio lata est, & in matrem suam ecclesiam, & in patrem spirituales qui fert sententiam, & etiam in patrem celestem. In se peccat, quia non cauet sibi ab eo qui habet morbum

con-

contagiosum: in quo videtur minus se amare, quam porcum suū. Porcus enim suus bene caueret ab alio porco qui morbum contagiosum haberet. In eum etiam cui communicat, peccat: quia cum ipse sit infirmus ad mortem, ipse auferat ei remedium, & saltem minus efficax reddit, dum confusionem ipsius minuit, per quam corrigi debuit. Ecclesiast. quarto. Est confusio adducens gloriam. & David. imple facies eorum ignominia, &c. Et Michæ 4. Egredieris de ciuitate, & venies in Babylonem ibique liberaberis. Peccat etiam in eum, pro cuius iniuria excommunicatio lata est, quia auferat ei rem suam. Peccat etiam in ecclesiam, quam malo exemplo corrumpit, & cuius societati praeponit societatem eorum, qui sunt ut leprosi, imò sicut canes & porci: peccat etiam in patrem spiritalem, cuius sententiam contemnit. Peccat etiam in Deum, quem in ministerio suo spernit. Lucæ 10. Qui vos spernit, me spernit. Ipse potius amat priuari mensa Dei, id est altari, quam mensa excommunicati: & potius amat societatem diaboli, quam filiorum Dei. Id merito in inferno socius erit diaboli. Quidam ait in Viris patrum: Qui non vult ecclesiae ianuam humiliatus ingredi, necesse habet ianuam inferni non sponte damnatus intrudi.

De peccato indiscretè præcipientium.

Sequitur de peccato indiscretè præcipientium. Et notandum est, quod multis modis indiscretè præcipit, vel cum superbi præcipit, iuxta illud Ezech 34. Quod perierat, non quaesistis: & cum auferitate imperabatis eis, & cum potè iam. Sen. Remissius imperanti melius paretur. Natura contumax est animus humanus, & contrarium atque arduum nitentes, facilius sequitur, quam ducatur. Itaque indiscretè præcipit, qui nimia vel nimis grauiæ præcipit. Matt. 23. Alligat onera grauiæ & importabilia, & imponit in humeros hominum. &c. Act. 15. Quid tentatis Deum, iugum imponere super ceruices discipulorum, quod nec nos, neque patres nostri portare potuimus? Item indiscretè præcipit, qui præcipiendo sensum suum sequitur, sicut illi quibus Dominus dicit Matt. 15. Irritum fecistis mandatum Dei propter traditiones vestras, & postea. Sine causa colunt me, docentes doctrinas & mandata hominum. Idem indiscretè præcipit, qui non beneplacitum Dei, nec utilitatem subditorum: sed propria utilitatem, præcipiendo querit. Et notandum quod prælati in præcipiendo deberet esse minister Dei, & deferre mandatum ei ad subditos, & mandatum deberet Deo seruire subditis. vñ Aug. in libro de moribus ecclesie. ubi ostendit omnem virtutem esse amoris Dei: dicit quod iustitia est amor soli amato seruire, & id rectè imperas.

Sex-

Sex quæ debent prohibere prælatos à multitudine præceptorum.

Sex verò sunt quæ deberent prælatos cohibere à multitudine præceptorum. Primum est hoc, quod primis parentibus leguntur duo præcepta fuisse facta. Genes. secundo: Ex omni ligno paradisi comedes: de ligno autem scientiæ boni & mali ne comedas. & alterum eorum transgressi sunt. Secundum est hoc, quod nitimur in vetitum semper, cupimusque negatum, sicut impetus aquæ crescit obice inuento, sic desiderium crescit illis, qui non habent gratiam, propter prohibitionem. De nullo alio fructu paradisi leguntur primi parentes comedis, nisi de fructu vetito. Vnde ad Romanos septimo. Sine lege peccatum mortuum fuerat, & subditur paulo post: Sed cum venisset mandatum, peccatum reuixit. Item eiusdem quinto. Lex subintravit, ut abundaret delictum. Tertium est, hoc quod prælati potius deberent onera subditorum portare, quam grauari. vñ Bernard. loquens prælati: Quid iugum vestrum super eos aggrauatis, quorum onera potius portare deberetis? & 4. Regum 2. dicit Elieus ad Eliam: Pater mi, corrus Israel & auriga eius. Prælati debet esse ut auriga, ut subditos regat, & currus ut onera portet. Quartum est hoc, quod qui nimis emungit, elicit sanguinem: ut legitur Proverbiorum trigésimo. Prælati deberent esse ut matres, lac dulcis doctrinæ subditis propinando: sed aliqui hodie pro lacte propinant sanguinem peccati. Quintum est exemplum Christi dicitis Matthæi vñdecimo. Iugum meum sanne est, & onus meum leue. Ipse etiam legem nouam dedit Matth. quinto. Non imperando, sed dulcedine præmij ad legis attrahendo amorem. Beati, inquit, pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum celorum. Sextum est, quod prælati adiutores debent esse salutis. Qui autem multa præcipiunt, potius salutem impediunt. Et notandum quod valde impij sunt tales prælati. Ipsi enim iugulant filios proprios: quot enim præcepta eis faciunt, tot eis laqueos ponunt. Vnde accidit quod quem non strangulat vnus laqueus, alius strangulat: & quem non capit diabolus laqueo vno, capit alio. Ipsi occasione mortis ponunt iuxta filios suos, qui quasi phrenetici sunt, quum deberent eos elongare ab eis. Ex morsu Pomi venenati sunt homines quasi phrenetici, nisi per gratiam Dei sanati sint: & ideo noxia appetunt. Tales etiam prælati adeo arctant viam paradisi, quod quando aliquis vult pedem ponere in via, ipse ponit extra viam. Ipsi et paruos vnus diei conualescentes à magna infirmitate ita onerant, quasi essent fortes & sani. Paruuli vnus diei sunt, qui ad penitentiam veniunt. Ipsi etiam

conualefcunt à magna infirmitate. Nullus tyrannus tot iniungit sub pœna mortis temporalis, quot ipſi iniungunt ſub pœna mortis æternæ.

Contra nimietatem præceptorum in clauſtro.

Specialiter verò reprehendiſſibilis eſt nimietas præceptorum in clauſtris. Hoc eſt vnum illorum trium, quæ ſolent religionem deſtruere. Argumentum habemus de hoc Genefis ſecundo, in prima religione quæ fuit in paradifo terreſtri, in qua duo præcepta data fuerant, & contra vnum eorum factum eſt. Secundum eſt ſingularitas, de qua exemplum habemus Eſa. 14. De regione ſurperna, à qua Lucifer hoc peccato eiectus eſt. Sedebo, inquit, in monte teſtamenti, &c. Alii miniſtrabant, iuxta illud: Millia millium miniſtrabant ei, &c. Tertium eſt, amor temporalium, de quo habemus exemplum Act. 5. de Anania & Sapphira qui de abbazia Petri occasione temporalium perierunt. Sicut clauſtrales cauent ab aliis occaſionibus peccandi, ſicut à multiloquio in quo non deerit peccatum, vt legitur Pro. 10. & à iuramento ex quo ſequitur frequenter periurium: ſic deberet cauere à nimietate præceptorum, ex quo frequenter ſequitur tranſgreſſio.

Contra nimis facile excommunicantes.

Sequitur de peccato eorum, qui nimis de facili excommunicant. A quo peccato deberent cohibere ſpecialiter iſta quatuor, ſcilicet excommunicatio, quæ eſt abſciſſio membri à corpore eccleſiæ. Vnde omnia alia remedia deberent adhiberi antequam excommunicatio fieret, ſicut membro infirmo adhibent. primo multa remedia, & ſi valere non poſſunt remedia, reſcinditur, ne pars vna corrumpatur. Secundum eſt nobilitas corporis, à quo per excommunicationem membrum reſcinditur. Corpus enim illud corpus Chriſti eſt myſticum, ſcilicet eccleſia. Si rex Franciæ haberet infirmitatem in membro, non de facili abſcinderetur membrum illud. Cum quanta igitur cautela abſciendum eſt membrum de corpore Chriſti: Totum corpus eccleſiæ conremiſcere deberet, quoniam vnum membrum deberet inde abſcindi: ſicut accidit in corpore humano, quod totum corpus cõtemiſcit ſi vnum membrum ſit amputandum. Tertium verò hoc eſt, quod quando aliquis excommunicatur, ipſo gladio quo percutitur, ſathanæ traditur, ſine conſilio & auxilio relinquitur, vt prius oſtenſum eſt. Non debet autem parua cauſa eſſe, pro qua mater filium gladio percutit, lupis infernalibus exponit, & infirmum ad mortem ſine conſilio & auxilio relinquit. Quartum verò eſt hoc, quod frequentius excommunicationem

nem non ſequitur vtilitas, quam ſolebat conſequi. Excommunicatio enim ad hoc ſolebat fieri vt illi qui excommunicabantur corripentur, ne populus exemplo eorum corrumpatur: hodie autem contrariũ accidit, & frequenter qui excommunicantur excommunicationem contemnunt, & ad peccata fræna relaxant. Alii etiam corrumpuntur, quia cõmunicant eis. Vnde remediũ verum eſt in venenum. Ideo raro eſſent faciendæ excommunicationes, præcipue generales, & raro eſſent conſtituendi canones late ſententiæ.

De ſententiã iuſta vel iniuſta.

Et notandum quod ad hoc quod ſententiã ſit iuſta, requirunt tria, ſcilicet quod fiat ex certa cauſa ſufficiente, & zelo iuſtitie, & ordine iuris obſeruato. Deſiciente verò aliquo iſtorum iniuſta eſt, tamen ligat ex quo lata eſt ab illo iudice qui habet ſuper hoc iuriſdictionem canonicam. Et reſeruanda eſt ab eccleſia militante. Fallit tamen hoc in duobus caſibus. Vnus eſt, quando lata eſt ſententiã poſt legitimam appellationem: alius eſt quando continet intolerabilem errorem. Intolerabilem errorem intelligo, cum ſic dixit excommunicans: Excommunico te, quia credis in Deum, quia nõ fornicaris, quia obediens es prælatis tuis, & ſimilia. Excommunicatus verò iniuſte, ſuſtinere debet patienter, & humiliter excommunicationem, & præſentare ſe excommunicatori, offerens canonicam ſatiſfactionem ſi in aliquo offendiſſet, & ſic inſtanter poſtulare abſolutionem, ſi ſic fecerit, erit ei ad meritum. Vnde Auguſtin. Qui iuſtus eſt, & iniuſte maledicitur, præmium illi redditur. Item Auguſt. Aliud eſt ſella terrena, aliud eſt tribunal cœleſte: ab inferiori accipit ſententiã, à ſuperiori coronam.

De peccato vanæ gloriæ. Caput XXXIX.

EQUIVR de peccato vanæ gloriæ, de quo hoc modo agemus. Primò ponemus ea quæ poſſunt valere ad deteſtationem huius peccati. ſecundò ponemus diuiſionẽ vanæ gloriæ. Tertiò verò remedia contra illud peccatum. Eſt autem vana gloria ſecundum Auguſti iudicium hominum de aliquo bene opinantium. ſecundum Tullium verò vana gloria eſt magni dicti vel facti frequens fama cum laude.

De his quæ faciunt ad deteſtationem huius peccati.

Ad deteſtationem verò huius peccati poſſunt valere verba ſacra ſcripturæ, quæ illud diſtadent, vt eſt illud Pro. 27. Ne glorieris in craſtino. Et illud Hieron. Non quæras gloriam, & nõ

T O M V S II.

dolebis cum inglorius fueris. Qui laudē non appetit, contumelias non sentit. ¶ Secundo verò possunt valere ad hoc exēpla. Inter quæ præcipuum est exemplum Christi. Exemplum vanæ gloriæ vitandæ dat Christus Matth. 10. vbi duobus cæcis, quibus oculos aperuerat, dixit: Videte ne quis sciatur. & Matth. 8. dixit leproso curato: Vide nemini dixeris. Et eiusdem 14. vbi miraculo facto de quinque panibus & duobus piscibus, compulit discipulos statim ascendere nauiculam, ne vanam gloriam haberent de aliquibus quæ audierant de miraculo illo. & Lucæ decimo. vbi reprehendit discipulos suos, qui gloriabantur de miraculis factis. Videbam, inquit, satanā sicut fulgur de cælo cadentem & Ioannis octauo: Ego gloriā meā non quero, &c. Multi etiam antiqui patres fatuos se simulauerunt, vt cauere sibi possent à vana gloria. Vnde cum quidam senex in spelunca sua requiescens rogaretur multis precibus à quodam seculari sibi ministrante, vt ueniret orationem facturum super filium suum defunctum & dum ille irer ad funus, occurrunt ei multi cum lapadibus suis in occursum eius, quia sanctus homo erat, & quum videret senex, simulauit se stultum, expolians se vestimentis mittens ea in fluminē, & stans nudus lauabat ea. Secularis autem qui mini strabat seni, erubuit, dicens populo, Reuertimini senex noster perdidit sensum suum, & veniens ad senem quæsiuit quare hoc fecisset, quia omnes dicerent, Dæmonium habet senex. Cui respondit senex: Et ego volebam hoc audire. ¶ Tertio potest valere ad detestationem huius peccati vanitas, quæ in ea est. Tantæ autem vanitatis est peccatum istud, quod licet omnia, quæ sub sole sunt, vanitas sint, tamen vana gloria quasi vanissima, hoc nomen sibi appropriauit. Potest autē dici vana gloria, & quia valet nihilū, & quia vadit ad nihilū. Nihilū valet, quia nec corpori, nec aīe valet, imò plurimū animæ nocet. Naturale autē est, quod apprehendens in re apprehensa delectetur, & non econuerso: vt visus delectatur in viridi colore, & non color viridis delectatur ex eo quod videtur. sic videtur quod aliquis non debeat delectari ex eo quod creditur talis vel talis, sed potius illi qui vident eum bonum, debent in eo delectari. Præterea quæ utilitas est Chimære, ex eo quod est in opinione hominū? Vel montibus aureis, ex hoc quod finguntur vel imaginantur ex hominibus? Sic nulla utilitas videtur esse homini ex hoc quod magnus est in opinione hominum. Qui autē appetit quod sit magnus vel bonus in opinione hominum, appetit, vt videtur quod habeat tale esse, quale habet chimæra. Ad nihilum etiam vadit vana gloria. Cito enim fit ignominia superbi gloria. vt dicit Sene: Sicut potest ap
parere

DE SVPERBIA

235

parere in Domino Iesu Christo, qui in tāta gloria in Ramispalmarum in Ierusalem susceptus est. & post ab eodem populo in eodē loco, & in eodem tempore paucissimis diebus interpositis, crucifixus est vnde dicit Bernar. Vbi prius dictum fuerat ei, Benedictus qui venit in nomine Domini. dictum est postea. Tolle, tolle, crucifige eū: & qui prius uocatus fuerat Rex Israel, postea audiuit: Non habemus regem, nisi Cæsarem. Et cui prius uestimenta prosternebantur aliena, suis postea spoliatus est. ¶ Quarto potest valere ad detestationem huius peccati fatuitas magna, quæ est in ea: quia fatuitatem insinuat Dominus Matt. 25. vbi per fatuas virgines amatores vanæ gloriæ intelliguntur.

De octo vanitatibus quæ sunt in vane gloriofis.

ET possunt octo fatuitates assignari quæ inueniuntur in eo qui amat uanam gloriam. ¶ Prima est, quod ipse permittit sibi illud diuilius, quàm illuderetur alicui cæco. Dicit enim diabolus ei: Aperi os tuum, & ego implebo illud. & imponit ei diabolus, quum os desiderij aperuerit, uanam gloriam, quæ nihil est, iuxta illud uerbum Domini Ioannis octauo. Si ego gloriam meam quero, gloria mea nihil est. & fatuus credit os desiderij sui posse impleri.

¶ Secunda fatuitas est, quod uanam gloriam quæ est ad instar puncti, gloriæ æternæ præponit. vnde Gregorius: Stultum est inde transitoria querere, vnde æterna possumus habere. ¶ Tertia fatuitas est, quod ipse ponit thesaurum suum in arca sine clauē & sine sera, quum possit eam ponere in arca securissima, scilicet in arca conscientie. Bernardus: Fidelissimus sumet custos, non tutum arbitrat labiis hominum committere gloriam suam, arca sine clauē, & sine sera, nullæque omnino clausuræ nocere volenti. Non tutum planè, sed stultum est ibi thesaurum tuum recondere, ubi non ualeas resumere cum uolueris. Si ponis in os meum, non in tua, sed in mea potestate, cum utique pro meo libitu uel te laudare possim, uel derogare tibi. Sanum vas & inconcussam est conscientia, & seruandis secretis idoneum, nullis patens insidiis, nulli violentiæ cedens, nullo quippe oculo uel manui accessibilis, excepto duntaxat spiritui, qui scrutatur etiam profunda Dei: quidquid ibi repositum, securus sum, quia non perdam, seruauit uiuo, defuncto restituet. Nam quocumque vado, ipsa mecum iter facit, secum ferens depositum quod seruandum acceperat: uiuo adest, mortuū sequitur ubique gloria, vel confusio inseparabilis pro qualitate depositi. ¶ Quarta fatuitas est, quod pretio illo quo potest emere regnum æternum, emit infernale panbulum. ¶ Quinta fatuitas est,

Gg 3 quod

T O M V S II.

quod ipsa non curat qualis sit, sed qualis dicatur. Chrysostomus: Hypocrita, ut quid non vis esse laudabilis, qui vis ut lauderis? quod si formosum est apparere, formosius est esse. ¶ Sexta fatuitas est quod ipse care emit quod nihil scit ualere, scilicet quod homines ferunt bonum testimonium, illud à Deo, qui est eius iudex, non recipi. Bernardus. Ut quid alieno uel mei ipsius testimonio contentus sum, cuius nec vituperio reprobis, nec laude dignus inueniar? si ante tribunal uestrum iudicandus astarem, merito de laude uestra gloriarer, nunc autem cum solius Christi iudicio sum præsentandus, quante infamiae est mei uel alterius iudicio gloriari? sicut dicitur 1. Ioan. 5. Tres sunt qui dant testimonium in caelo, Pater, Verbum, & Spiritus sanctus. & horum testimonio stabitur in omnibus. ¶ Septima fatuitas est quod ipsi uolunt se regere secundum uerba eorum quos sciunt fatuos esse, scilicet histrionum & aliarum uilium personarum. ¶ Octaua fatuitas est, quod amator uanæ gloriæ rem istam amat, quam melius posset habere si non amaret: quia secundum uerbum philosophi, hoc solum habet uanagloria, quod se appetentes fugit, & se fugientes appetit.

Quomodo hoc peccatum si contumeliosum Deo,
& nocuum proprio subiecto.

Quinto potest ualere ad detestationem huius uitij, si ostendatur quam contumeliosum sit illud peccatum Deo, & quam nocuum homini. Amator enim uanæ gloriæ, contempto Deo, creaturam deificat, & se facit principium, dum de operibus factis gloriatur, quasi à se ea habuerit: & proximum suum finem constituit, dum omnia opera sua facit ut uideatur ab hominibus: & sic idololatrat, cum creaturam a & u constituat. Ioan. 5. Quomodo potestis in Deo credere, qui gloriam ab inuicem queritis, & gloria quæ à Deo solo est, non uultis? Amator uanæ gloriæ de ribaldo uno iudicem suum facit, & gloria quæ ab eo est, gloriæ Dei præponit: quod non est sine magna contumelia Dei. Amator etiam uanæ gloriæ, ipsam puluerem uanæ gloriæ Deo præponit. Nocet autem hoc peccatum homini, quia auertit ei bona temporalia & spiritualia. De temporalibus autem patet, quum quotidie multi expendant sua propter uanam gloriam: quandoque etiam corpora sua propter hoc exponunt morti in bellis. Spiritualia etiam bona auertit. Licet enim amator uanæ gloriæ habeat similitudinem bonorum, tamen non habet uera bona. Sapienter: Apud sapientes sunt honesta, apud uero uulgus simulachra rerum honestarum. Quidam senex in uitis patris: sicut fieri non potest ut herba simul nascatur & semen, ita impossibile

D E S V P E R B I A.

236

ibile est ut laudem & gloriam secularium habentes simul & fructum habeamus celestem. Bonum etiam in mala conuertit, & in seruitute magna hominem ponit. Est enim seruus amator uanæ gloriæ omnium illorum quorum iudicia timet, secundum illud Apostoli 1. Corinth. 4. Qui me iudicat, Dominus est. In potestate etiam est histrionum. Fingunt enim eum talem, quale uolunt, quandoque enim annihilant eum, quandoque magnificant: seruus etiam est eorundem, ita ut det eis censum: ueteres uestes super se, & redimat se ab eis Membra etiam Dei, id est, pauperes spoliat, ut tales, qui sunt membra diaboli induat. Ponit etiam hoc peccatum hominem in magna instabilitate. Bern. Qui conscientias suas in alienis linguis posuerunt, modo parui, modo magni, modo nulli uidentur, prout linguis hominum eos laudare uel uituperare placuerit. Ipse iuxta uerba Psalmi. Ascendunt usque ad cælum, & descendunt usque ad abyssos. Ipsi decidunt frequenter à cogitationibus suis, & frequenter faciunt talem saltum ad qualem uoluerunt Iudei cogere Christum. Lu. 4. Ipsi sunt quasi galli turribus ecclesiarum positi, & ad omnem uentum mouentur. Ecclesiast. 5. Non te uentiles in omnem uentum. Ipsi sunt arundo uento agitata. Ipsi sunt paleæ: iuxta illud Iob 21. Erunt sicut paleæ ante faciem uenti. Et August. Adhibe oris iudicium, & scies quid paleæ, quid granum. Istud uitium magnas uires habet. Aug. Quas uires nocendi habet uana gloria, non sentit, nisi qui bellum ei indixerit. Quo. Id est cuiquam facile est laudem non appetere cum negatur, difficile est tamen ea non delectari dum offertur. Gregor. Aliquantulum facile est humanam laudem non appetere, difficillimum oblatam respuere. Vana gloria illos uincit, qui cetera uitia uincunt. Hieronym. Difficilius arrogantia caremus, quam auro, vel argento, & gemmis. Interdum enim his abiectis gloriosis tumemus sordibus. Augustinus. Sunt qui de contemptu inanis gloriæ uanius gloriantur. Amator enim uanæ gloriæ maledictus est. Maledictus enim est, qui partem suam facit deteriore. quod facit, cum uanā gloriam præ ceteris rebus eligat. Vana gloria est deteriore ceteris possessionibus, & quia breuior. unde Iob 20. Gaudium hypocrite ad instar puncti. & quia multos dominos habet homo de possessione illa. Vnde ab uno auferitur, quum aliis conceditur: & ideo nunquam pacifice possidetur. Quando enim quis ab uno laudatur, imple utitur a multis. Præterea nihil prodest ista possessio, & ultra modum constat: nec solum perditur, imo etiam perdit possessorem suum. Osee quarto. Gloria eorum in ignominiam conuertam. Et Apocal. 18. Quan-

tum glorificauit se & in deliciis fuit, tantum date ei tormentum & luctum. Hoc uitium post alia remanet. Vnde in libro Prosperi: Quum omnia uitia superauerit homo, manet periculum, ne mens bene sibi conscia potius in se quam in Dño gloriatur. Vitiū illud inuadit res sacras, quum alia uitia eas fugiant. Committitur etiā hoc peccatum in ecclesia in seruitio diuino, & meliores in ecclesia nititur maculare, scilicet religiosus succumbere etiam facit viros religiosos spirituales in bello spirituali, sicut humilitas facit triumphare. Sicut enim Dominus virtutem tribuit ei, qui de victoria dat ei gloriam; sic vires non subministrat ei, qui furatur ei gloriam.

De diuersis quibus vana gloria comparatur.

Vltimo possunt valere ad detestationem huius peccati figure, quibus hoc peccatum figuratur in sacra scriptura. Notandum ergo quod vana gloria quandoque puluis vocatur. Hic est puluis qui adhæsit pedibus discipulorum, ut legitur Matth. decimo. Ideo aut puluis vocatur, ut ostendatur quod sicut puluis est minima pars terræ, sic vana gloria minimum est inter temporalia bona. Et sicut puluis oculum corporis incidens grauat vel cæcat: sic vana gloria oculum intentionis. Vocatur etiam vana gloria ventus, ut insinuetur fatuos esse qui eam esuriunt, ventus enim hominem inflando ei nocet, potius quam proficit. Osee duodecimo. Ephraim pascitur ventum. Ierem. 22. Omnes pastores eius pascetur ventus. Ventus iste videtur esse lenis, tamen transfert montes a regno Dei ad regnum diaboli: viros scilicet spirituales, qui dicuntur montes. Vnde, Leuaui oculos meos in montes. Vetus iste magnas naues submergit in mari huius mundi. Ventus iste ualde timendus est. Ducit enim in infernum quasi imperceptibiliter eos qui videntur ire in paradysum. Vana gloria etiam uocatur oleū Matth. 25. ubi dicitur: Quin que fatuæ acceptis lampadibus non sumserunt oleum secum. In suauitate enim similis est oleo: in veritate autem gladius est insensibiliter hominem occidens. Vocatur etiam flos, in hoc quod cito arefcit. Esaia 28. Erit flos decidens gloriæ exultationis. Vocatur etiam uipera. Act. 28. ubi legitur, quod uipera manui Pauli adhæsit, ut ostendatur, quod sicut uipera si manui adhæserit citò excutitur, sic vana gloria si se immisceat bono operi, cito excutienda est. Figuratur etiam vana gloria per uxorem, quam Dominus ipse sibi solam retinuerat: ut legitur Genes. 39. ut ostendatur, quod Dominus de operibus nostris vult gloriam habere, sed utilitatem eorum nobis relinquit. Qui autem partem Dei sibi usurpat, scilicet gloriam merito partem suam amittet, scilicet utilitatem vel mercedem eter-

nam.

nam. Figuratur etiam vana gloria Matth. 14. per saltatricem, quæ caput Ioannis fecit amputari. Vnde posset multum timere ille, qui hanc saltatricem videt ante se, præcipue si cogitet quot millibus hominum caput amputari fecit, non caput asininū, neque caput sui corporis, sed caput nobilissimū, quod est Christus, amputat. Ideo specialiter timendum est uitium istud, quia insidiatur oculo spirituali, scilicet intentioni: qui oculus si nequam fuerit, totum corpus cæcum erit: id est tota congeries operum. Matth. 6.

De diuisione vanæ gloriæ.

Sequitur de diuisione vanæ gloriæ. Notandum ergo quod gloria primo diuiditur in vanā & veram gloriam. Vera vero diuiditur in veram simpliciter & veriolem, & verissimā. Vera gloria est simpliciter bonum testimonium conscientie, quando scilicet aliquis nullius peccati conscius sibi est. Vñ Apostolus 2. ad Cor. Gloria nostra hæc est, testimonium conscientie nostre. Verior vero gloria est, quando dulcedo Spiritus sancti manifeste sentitur: quando scilicet Spiritus sanctus dat testimonium spiritui nostro quod filii Dei sumus. Verissima est gloria eterna. Vana vero gloria diuiditur in gloriam diabolicam & humanam. Diabolica est, quando aliquis gloriatur de malitia. Vñ David: Quid gloriaris in malitia, &c. Poeta Gloria peccati nulla petenda sui est. Humana vero diuiditur in carnalem & spirituales. Carnalis est gloria mundanorum, quæ est in decore vestium, & huiusmodi. Spiritualis vero est, ut gloria hypocritarum.

De his quæ valent ad detestationem gloriæ carnalis.

Notandum vero est quod carnalis gloria comparatur luminī quod de nocte videtur, in die vero non: sicut quidam vermes qui dicuntur noctiluæ, & squamæ piscium, & ligna putrida: sic apparent diuites huius seculi nunc lucidi & clari, dum nox est ignorantie & culpæ: in futuro vero tenebrosi erunt, quando erit dies domini magnus, scilicet in die iudicii. Comparatur etiam gloria illa hirundini, quæ auis picturata est, & velociter volat. Velociter enim transit mundi huius gloria & depicta esse videtur. Vnde Tob. 2. dicitur quod de nido hirundinū calida stercore ceciderunt, quæ Tobiam excæcauerant. Quod verbum expositum est in tractatu de Auaritia in apostolo, in quo avaritia diuersis infirmitatibus comparatur. Gloria etiam carnalis est velut puluis calens oculos hominum excæcans. Est etiam flos, qui a pueris huius mundi, vel potius a puerilibus colligitur. De hoc flore legitur Iere. 48. Date flores Moab, quia florens egredietur, &c. & Esaia 40. Omnis caro for-

nu.4

um, & omnis gloria eius quasi flos agri. Gloria ista vere inspicie-
ti ignominia est. Vnde 1. Machab. 2. Gloria hominis, stercus & ver-
mis: hodie extollitur, & cras non inuenietur. Gloria peccatoris est
caro eius, quæ est stercus: id est, sacculus stercorum: & vermis, id est,
esca vermium, licet vana gloria ab omnibus hominibus sit timen-
da, præcipue tamen claustralibus contemnenda est. Hieronymus.
Prima virtus monachi est, iudicia hominum contemnere. Non so-
lum non deberet letari vel gloriari claustralis cum laudatur, imo
deberet turbari: Vnde beata Virgo cum dixisset eam angelus gra-
tia plenâ, & benedictâ in mulieribus, turbata est in eius sermone.
De octo remediis contra vanam gloriam.

Sequitur de remediis contra hoc peccatum. & octo sunt reme-
dia contra ipsum. **Primum** est absconditio. vnde Esa. 32. Erit vir si-
cut qui absconditur à vento, & celat se a tempestate. Et in Vitis pa-
trum: Sicut thesaurus manifestus cito minuitur, ita virtus quælibet
dederit publicata. Nam sicut cera à facie ignis soluitur, ita & ani-
ma per laudem dissoluta, ab intentione sua perit. Hoc remediū fi-
guratū est Exod. 4. in manu Moyſi quæ leprosa erat, & cum missa es-
set in sinum eius, facta est sana. Gregorius. Ille debet publicare bo-
num quod agit, qui perfecta humilitate fundatur, & nulla elatione
contingitur. **Secundum** remedium est demissio: scilicet vt homo
descendat ad propriam infirmitatem. Sicut faciunt equitantes quā-
do nimis ventus flat, & transeunt per pontem, qui descendunt ne
ventus eis noceat: sic qui laudatur, recurrere debet ad infirmita-
tem suam, & videbit se falso laudari, & sic potius erubescat, quam
glorietur. Boetius: Qui falso predicantur, necesse est vt suis laudi-
bus erubescant. In Vitis patrum, quidam frater requisitū abba-
tem Peremenem, si melius esset remotus, quam cum aliis manere.
Respondit Abbas: Homo si seipsum reprehendat, vbique potest cō-
sistere: si autem se magnificat, nusquam stat. **Tertium** remedium
est, consideratio ignis infernalis, vel purgatorii. Hoc remedium
insinuat nobis Actuum 28. vbi Paulus viperam manu adheren-
tem excussit in ignem: quod spiritualiter fit quādo consideratione
penæ qua vana gloria punietur, homo vanam gloriam à se abiicit.
Quartum remedium est, consideratio gloriæ æternæ: quia secun-
dum Gregor. vilescunt temporalia dum considerantur æterna. Et
spiritualiter vilescit vana gloria, si cōsideretur gloria vera. **Quin-
tum** remedium est consideratio vilitatis vanæ gloriæ: quod patet
ex hoc quod venalis est, quod notatur Matthe. 25. vbi dicitur: Ne
forte non sufficiat nobis & vobis, ita potius ad vendentes, & cæte.

Terti.

Testimonium venale repellendum est. Apparet etiam vilitas vanæ
gloriæ ex vilitate personarum, apud quas habetur. A vilibus etiā
personis quomodo potest quis habere gloriam, nisi vilem? Præterea
odiunt bonum, & diligunt malum. Et propter hoc testimonium
eorum repellendum est, & de bono & de malo. De altero ratione
amoris, & de reliquo ratione odii. Amor autem vel odium veritatis
nescit iudicium, secundum Bernard. **Sextum** remedium est, consi-
deratio magnæ infidelitatis quæ est in hoc peccato. Valde enim in-
fidelis est, qui Deo auferit partem suam quam in bonis suis sibi re-
tinuit. Bene deberet homini sufficere pars illa quam Dominus ei
concessit, cum Domini sint omnia. Exemplum fidelitatis habemus
2. Regum duodecimo, de Iacob principe militiæ, qui sic scripsit ad
Dauid: Dimicauī aduersum Rabbath, & capienda est Vrbs aquarū.
Nunc congrega reliquam partem populi, & obside ciuitatem, & ca-
pe eam ne cum a me vastata fuerit vrbs, nomini meo adscribatur
victoria. Bernard. Re vera fidelis famulus es, si de multa gloria do-
mini tui, etsi non exeunte ex te, tamen transeunte per te, nihil in
manibus tuis adherere contingat. Si quis super pauca fidelis inue-
niretur, ipse super multa bona domini sui cōstitueretur. Gloria vel
laus quædam probatio hominum est, vitrum Deo sint fideles vel
infideles, vnde Prouerbiorum 27. Quomodo probatur in consti-
torio aurum, & in fornace argentum: sic probatur homo ore fla-
dantis. **Septimum** remedium est, quod quando offertur homini
gloria, ipse offerat eam regi gloriæ, cuius est, dicens: Non nobis Do-
mine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam. Et illud, Gloria in ex-
cellis Deo. Si quis ita assueuerit, vana gloria non tantam vim ha-
bebit contra eum, quantam vim habebat prius. **Octauum** reme-
dium est, quod homo opus illud, cui vana gloria adheret, dimittat
cogitans illud opus esse amissum, & potius de illo esse sciendum
gloriam, quod remedium figuratum est Genes. 39. in hoc qd
Ioseph reliquit pallium, cui domina sua adhæserat.

De Hypocrisi. Cap. XL.

DICTO de peccato vanæ gloriæ, dicendum est de hy-
pocrisi, quia hoc peccatum procedit propter hoc,
quod aliquis amat vanam gloriam, & in se simulat
sanctitatem. Agemus autem hoc modo de peccato
isto. Primo ponemus ea quæ faciunt ad detestatio-
nem huius peccati. Secundo assignabimus diuer-
sas species hypocrisis.

Do

De octo quæ faciunt ad detestationem
hypocritis.

NOtandum ergo quod octo sunt quæ possunt valere ad detestationem huius peccati. Primo verba sacra scripturæ quæ illud dissuadent: ut est illud Eccle. 1. Ne fueris hypocrita in conspectu hominū. & illud Deute. 22. Nō indueris vestē q̄ ex lana linoq; contexta est. Per linū quod subtilius est, cogitationes intus subintelliguntur. Per lanam quæ alba est, opera exterius lucentia. Vñ in hypocrita sub lanæ grossitie linū latet: quia sub puritatis imagine deprehendi calliditas non valet: ob hoc claustrales nō lineis induuntur ad carnē. Hæc dissuadet Mat. 6. vbi sic legit. Cū facis eleemosynā, noli turba canere ante te, sicut hypocritæ faciūt. Et post: Cū oratis, nō eritis sicut hypocritæ tristes. Secūdo pōt valere ad detestationē huius peccati, si hypocrita diuersis generibus rerum cōparetur.

Quibus rebus assimilatur hypocrita.

NOtandum quod hypocrita est similis diaboli, volens imitari filios Dei. Quod filij Dei faciunt ad sui decorem, ipse facit ad sui ingulationem: sicut refertur de quadam simia, quæ cum vidisset quomodo quidam rator rasisset, postea voluit imitari eum, & ingulauit se. Ipse etiam similis est sterquilinio niue cooperto, quod est exterius candidum, interius fædum. Ipse etiam est vt sepulchrum exterius dealbatum, intus vero plenum ossibus mortuorum, vt legitur Matthæi vigesimo tertio. Itē similis est vasi exterius mundo interius sordido. Item est vt cygnus extra candidus, intus habens carnes nigras. Item similis est struthioni, quæ similes penas habet accipitri, vt dicitur Iob 39. Struthionis penna similis est pennæ herodii & accipitris. Quando derelinquit oua sua in terra, hypocrita derelinquit in terra oua sua dum de operibus suis solam mercedē terrenam quærit. Vnde peccatum hypocritis prohibetur. Leuit. 11. vbi prohibemur comedere cygnū, & struthionem id est, assimilari eis. Item hypocrita est lupo pelle ouina indutus. Vnde Matth. quinto: Attendite à falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ouium: intrinsecus autem sunt lupi rapaces. Est etiam angelus tenebrarum transfigurans se in angelum lucis, & demonium meridianum, & latro qui a sinistris cum Domino pependit, & martyr diabolis: sicut viri sancti dicunt domino, Quoniam propter te tota die mortificamur, sic possunt dicere ei hypocritæ, Quoniam contra te mortificamur tota die. Hypocrita est Simon Cyrenæus, crucē ferens alienam, vnde Bernard. Fructum faciunt, sed non suum. Hypocritæ autem aliqui cum Simone Cyrenæo crucem ferunt, non suam

suam, sed alienam: quia amore gloriæ, quod non amant, facere cōpelluntur. Hypocrita etiam est arundo vento agitata: iuxta illud Matth. 11. Quid existis videre in deserto? arundinem vento agitatam? Hypocrita ad modum arundinis non habens radicem intentionis fixam in solido, id est in æternis, lanuginem habet pro fructu. Sap. Spes impij quasi lanugo. Lanugo hæc uana gloria est, quam hypocrita totis uiribus amplectitur. Sapiens in conscientia, stultus autem in gloria ponit. Intus vacuus est, extra luget, omni vento tentationis agitur. Manum innitentis sibi perforat, quia homines in eo confidentes decipit. Hypocrita est vulpes, animal, scilicet fordidum & dolosum, cuius pellis præualet carni. Vnde Ezech. 13. Quasi vulpes in deserto propheta tui Israel. Hypocrita etiam similis est Sichem, qui circumcidit se, vt Dinā in uxore haberet: non tamen circumcisio illa seruauit eum à gladio Simeonis & Leui. Sic quidam ab aliquibus malis abstinent, vt ecclesias habeant. Non tamen propter hoc gladius verbi diuini debet eis parcere, vbi homo videt quod prodesse possit, cum constet omnia mala esse quæ fiunt ambitiosa intentione. Hypocrita se mortuum simulat mundo, cum in veritate uiuus sit donec habet vnā magnam prælationem, in qua deliciis vacet, & tunc verè pater quod uiuus est. Sicut fabulose dicitur de vulpe quæ mortuam se simulauit, donec posita fuit super quadrigam in qua erant alea, & tūc comedens alea se viuam ostēdit. Ipsi etiam sunt mercatores pelium anguillarum, dum exteriorem conuersationem hominibus vendunt. Tertiò potest valere ad detestationem huius peccati pena quam scriptura eis minatur. Et est vna pena quod non videbunt Dominum nisi conuertantur. Iob. 3. Non ueniet in conspectu eius omnis hypocrita. Nec mirum, cum Deus non sit ante faciem hypocritæ. Omnia enim opera sua facit vt videatur ab hominibus. Hoc est vnum quod multum placet Deo, quod homo cor suum semper habeat ad Deum. unde super illud Psalm. Firmabo super te oculos meos. dicit glossa in persona Dei: Non auferam oculos meos à te, quia tu semper leuas oculos tuos ad me. Alia pena est vilificatio magna, quæ sequitur hoc peccatum, & in futuro, & sepe in presenti, Iob 20. Si ascenderit vsque ad celos superbia eius, & caput eius nubes tetigerit, quasi sterquilinum in fine perdetur. Quarto potest valere ad detestationem huius peccati, hoc, quod hypocritæ vix conuertuntur. Cuius rei triplex ratio potest assignari. Prima est, quia hypocrita veniam uix petit à Deo. vnde super illud Iob 36. Non clamabunt

T O M V S II

bunt: cum uincti fuerint, dicit Gregorius. Vincti non clamabunt quia humane laudis auditate superati sanctos se esse, miseri etiam cum in peccatis mori nuntur putant. ¶ Secunda est, quia Spiritus sanctus fugit eos, sine quo conuerti non possunt. Sapientia 1. Spiritus sanctus discipline effugiet fictum, id est hypocritam, qui fingit se Dei amicum, cum sit inimicus. ¶ Tertia est, quia diabolus nescitur esse in eis: & idcirco non inquietatur ibi, & ideo dormit ibi diu. Iob 40. Sum umbra dormit in secreto calami. ¶ Quarta etiam ratio potest assignari, quod hypocritæ defendunt se cum arguuntur, unde Iudicum 1. dicitur. Fuit Dominus cum Iuda, & montana posedit, nec potuit delere habitores vallis, quia falcatis turribus abutabantur. Hoc est in curribus eorum falces quæ erant sibi obuiantia & aduersantia secabant. Habitores vallis sunt hypocritæ, qui reprehensores suos conuiciis sciunt. Propter quod scirpo comparatur hypocrita. Iob 8. Nunquid yrescere potest scriptus absque humore? aut crescere carectum sine aqua? Glossa. Scirpus est iuncus vacuus, carectum manum lædit. Sic hypocrita gratia vacuus est, & correctionem non recipit, sed ad dilaniandam vitam prorumpit, itaque exprobatio alterius criminis absterisio sit proprii. ¶ Quinto potest valere ad detestationem huius peccati, si ostendatur quam nocuum sit homini. Ad quod signandum fermento comparatur. Lucæ 12. ubi legitur. Attendite à fermento Pharisæorum, quod est hypocritis. Modicum enim fermenti, iuxta verbum Apostoli totam massam corrumpit, sic peccatum istud hominis opera falsificat, unde opera hypocritæ sunt velut falsa moneta extra deaurata. Sunt etiam velut poma arborum, quæ inueniuntur in arboribus quæ sunt circa mare mortuum, quæ usque ad maturitatem sunt viridia, matura si incidat, fauillas intus inueniens. Videntur enim opera illorum meritoria esse: sed in futuro erunt materia ignis infernalis. Hoc peccatum imperceptibiliter hominem occidit. Vnde hypocritæ videntur viuere vita animæ, cum mortui sint. Vnde Apocal. tertio. Scio opera tua, quia nomen habes quod viuus, & mortuus es. ¶ Sexto potest valere ad detestationem huius peccati, si ostendatur magna fatuitas hypocritarum qui carne & sanguine suo oculos hominum pascunt. Exterminant enim facies suas, ut appareant hominibus ieiunantes: ut legitur Matthæi sexto. Ipsi enim quotidianis cruciatibus mercantur cruciatum æternum. Ipsi etiam aliis operantur. Opera enim illorum, aliis per bonum exemplum prorsunt, sibi vero nocent, similes candelæ, quæ alios illuminant, & se consumunt. ¶ Septimo potest valere ad detestationem huius peccati hoc quod

DE SVPERBIA.

240

quod toties Dominus in Evangelio hypocritas reprehendit. Mat. 7. Hypocrita, ecce primum traham de oculo tuo. Hypocritæ, bene de vobis prophetauit Esaias eiusdem decimo quinto. Et in multis aliis locis. ¶ Octauo verò possunt valere ad detestationem huius peccati, octo maledictiones quas Dominus hypocritis facit. Matthæi 23. quarum prima est. Væ vobis Scribæ & Pharisei hypocritæ, qui clauditis regnum cælorum autem homines. Vos enim non intratis nec introcuntis finitis intrare. ¶ Secunda, Væ vobis Scribæ & Pharisei hypocritæ, qui comeditis domos viduarum, orationes longas orantes propter hoc amplius accipietis iudicium. ¶ Tertia, Væ vobis Scribæ & Pharisei hypocritæ, qui circuitus mare & aridam ut facitis vnum proselytum: & cum fuerit factus, facitis eum filium gehennæ duplo quam vos. ¶ Quarta est, Væ vobis Scribæ & Pharisei hypocritæ, qui decimatis metam & anethum & cuminum, & reliquistis quæ grauiora sunt legis, iudicii, misericordiam & fidem. ¶ Quinta est, Væ vobis Scribæ & Pharisei hypocritæ, qui mundatis quod deforis est calicis & paropsidis, intus autem pleni estis rapina & immunditia. ¶ Sexta, Væ vobis Scribæ & Pharisei hypocritæ, quia similes estis sepulchris dealbatis, quæ à foris apparent hominibus speciosa, intus verò plena sunt ossibus mortuorum. ¶ Septima, Væ vobis Scribæ & Pharisei hypocritæ, qui edificatis sepulchra prophetarum, & ornatis monumenta iustorum &c. ¶ Octaua Væ vobis duces cæci, qui dicitis: Quicumque iurauerit per templum, nihil est: quia autem iurauerit in aurum templi, debitor est, &c.

Quare Dominus in euangelio ita persequitur hypocritas.

Sed cum hypocritæ videantur viles esse ecclesiæ bonum exemplum aliis præbendo, & hostes ecclesiæ terrendo, sicut formido terret aues in horro, & diabolus in carceratū teneant ne ad alios possit transire: queritur quare Dominus hypocritas ita persequitur. Præterea, dicit Hieronymus sup. Esa. 9. Prima tabula post naufragium est abscondere peccatum suum, & non publicare. Itē minus malus videtur qui malus est interior tantum, quam qui malus est interior & exterior. Minus peccare videtur qui tantum peccat in Deum occulte peccando, quam ille qui peccat aperte, cum peccat in Deum & in proximum. Ad quod dicendum est, quod hoc habet locum, cum aliquis peccatum suum occultaret bona intentione ne alios corrumpere: sed aliud est ubi peccatum occultat, ut ecclesiam decipiat, & quando sanctitas simulatur. Simulata enim æquitas, est duplex iniquitas. Et sicut dicit Hieronymus sup. Esa. Leuius

T O M V S II.

Leuius est de duobus malis aperte peccare, quam sanctitatem simulare. Causa autem quare Dominus ita persequitur hypocritas potest esse hæc: quia ipsi proditores sunt, simulantes se esse ex parte Dei, & sunt simulantes se esse ex parte Dei, & sunt ex parte diaboli. Videntur etiam esse amici, & sunt inimici: & ideo multum ecclesie Dei nocere possunt. Vnde heretici per hypocrisim homines decipiunt, & antichristus qui caput erit malorum, homines per hypocrisim decipiet. Sapiens: Nullæ sunt occultiores insidiæ, quam quæ latent in similitudine officii. 1. Timoth. 4. Spiritus sanctus manifeste dicit, quod in nouissimis diebus discedent quidam a fide, attendentes spiritibus erroris & doctrinis demoniorum: in hypocrisi loquentium mendacium. Hier. Simulata æquitas, non est æquitas, sed duplex iniquitas.

De tribus speciebus hypocrisis.

SEquitur de speciebus hypocrisis. Et possunt distingui tres species ipsius hypocrisis. Prima est, quando aliquis coram hominibus simulat se obedire Deo, & in occulto non timet offendere Deum. Secunda est, quando in occulto & in aperto bona opera facit, ut sanctus ab hominibus videatur. Tertia est, quando aliquis minorem hypocrisim relinquit, ut in maiori & in subtiliori hypocrisi permaneat: ut cum aliquis requisitus an ieiunet, dicit, Deus scit: ut dicatur, hypocrita non est, in prima specie bonitas in operibus exterioribus tantum apparet. In secunda verò, & in occultis, & in apertis: sed non in intentione. In tertia verò specie prætenditur bonitas intentionis. In prima multum occultatur diabolus. In secunda magis. In tertia verò maxime.

De octo remediis contra superbiam. Pars III.

ROSTQVAM posuimus ea quæ possunt valere ad detestationem superbiæ in communi, & posuimus diuisiones pertinentes ad hoc peccatum, & membra profecuti sumus. Vltimò tagemus aliquid de remediis contra superbiam. Et causa breuitatis ponemus octo. Remedium primum est, consideratio melioris. Greg. Sicut incertum elationis est respectus deterioris: ita cautela humilitatis est consideratio melioris. Secundum remedium est cohabitatio humilium. Sicut enim ille qui communicauerit superbo, induet superbiam, ut dicitur Eccle. 13. sic qui communicauerit humili, induet humilitatem. Episcopus Parisiensis Odo, de spe-

DE SVPERBIA.

241

Etiones pauperes ante se ponebat in mensa, & alios ex latere. Requisitus est autem quomodo posset hoc tolerare. Respondit, quod quidam nobilis miles cum hoc docuerat, scilicet Iob quinto, qui dicit: Visitationis speciem tuam non peccabis. Tertium remedium est, consideratio vilitatis corporis, quæ vilitas præcipue apparet in conceptione. Tunc enim est sperma vile, & in fine tunc est cibus vermium, in medio autem vitæ est vas stercoreum. Vnde Michæ 6. Humiliatio tua in medio tui est. Hierony. Quomodo superbit qui semper secum sententiam portat? Quartum remedium est exemplum Christi. Bernard. Medicina tumoris hominis est humilitas Christi. Erubescat homo esse superbus, quia humilis factus est ipse Deus. Intolerabilis est superbia, quod miles sedeat super scammum, cum rex iuxta eum sedeat ad terram. Quintum remedium est consideratio vilis seruitutis, in qua homo est si superbus est: quia ipse seruus est diaboli. Ipse enim est rex super omnes filios superbiæ: ut legitur Iob 14. Sextum remedium est consideratio illius districti iudicii, quod specialiter erat ad humiliandum superbos. Vbi iudicium durissimum his qui præsumunt, fieri Dominus retribuet abundanter facientibus superbiam. Esa. 2. Dies Domini super omnem superbum & arrogantem. Et Esa. 28. Pedibus conculcabitur corona superbiæ. Septimum remedium est, miseria huius mundi, unde Iob 6. Sagittæ Domini in me sunt, quarum indignatio ebibit spiritum meum. Spiritum, inquam, superbiæ. Octauum remedium est, consideratio infirmitatis, quæ in nobis est tam ex parte corporis quam ex parte animæ. Ex parte animæ adeo infirmi sumus, ut nec leui cogitationi possimus resistere, nec verbum modicum sustinere, quin ab illo deiciamur. Ad modicum etiam statum suggestionis diabolicæ igne infernali toti succendimur, & cuncta bona quæ fecerimus, amittimus. Ex parte etiam corporis adeo infirmi sumus, ut nec pulicibus resistere possimus. August. Homo dicit tibi conuiuium, & times & iratus es: pulicibus resiste, & dormias. Ad distemperantiam etiam febrilis caloris vel ad vnum paruum apostema, in cinerem vel puluerem corpus nostrum resoluitur: unde quidam dicit: Ecce repente modicæque occasio febris, Dissoluit toto quodcumque parauimus æuo.

T O M V S II.
T R A C T A T V S S E P T I M V S.
D E I N V I D I A.

De ordine dicendorum in hoc tractatu. Et de his quæ valere
possunt ad detestationem Inuidiæ. Pars I.

POST peccatum superbiæ dicendum est de Inuidia,
quia ipse est filia superbiæ. De hac hoc ordine dice-
mus. ¶ Primo ponemus ea quæ possunt valere ad
detestationem huius vitii. ¶ Secundò tangemus aliqd
de speciebus eius. Tertiò de remediis cõtra hoc vi-
tium. ¶ Inuidia fm Augu. est dolor felicitatis aliene.

De his quæ valent ad detestationem Inuidiæ.

AD detestationem verò huius vitii, Primo facit hoc, quòd vitium
istud est p̃m in Spiritum sanctum. Peccatum in Spiritum
sanctum, secundum vnam acceptionem, dicitur peccatum quod est
contra bonitatem Dei, quæ Spiritui sancto appropriatur, & sic oẽ
peccatum quod est ex certa malitia, p̃m est in Spiritum sanctum.
Quod etiam patet per diuisionem peccati in Spiritu sanctu, quod
diuiditur in p̃m obstinationis & impugnationis. Obstinatus in
Spiritum sanctum peccat, quia in bonitate Dei quæ hoĩem ad pe-
nitentiã expectat, qui eum, quamuis eius hostis sit, pascit & vestit,
& à dæmonibus defendit, qui eum iugularẽt & ipse sic ingratus bo-
ninati Dei eã impugnat, & à bonitate Dei colligit malitiã, & ex mi-
sericordia Dei thesaurizat sibi iram. Impugnatio verò diuiditur in
impugnationẽ veritatis agnitæ, quæ est in apostatis, & in impugna-
tionẽ gratiæ, quæ est in inuidis, qui gratiam Dei, quæ est in hoĩbus
persequuntur, & odiunt. Sic erga manifestum est quòd inuidia est
peccatum in Spiritum sanctum, & ideo valde magnu peccatũ. Mat-
thæi 12. Qui dixerit contra Spiritum sanctum verbum, non remit-
tetur ei, neque in hoc seculo, neq; in futuro id est, vix remittetur.
¶ Secundò facit ad detestationem huius vitii hoc quod ipsum est op-
positum charitati. Vnde cum charitas sit virtus excellentissima, in-
uidia erit pessimum vitium. Vñ vocatur fera pessima. Genesis trige-
simo. Fera pessima deuorauit filium meum Ioseph. Peior est inui-
dia quàm auaritia. Auarus enim, & si non vult communicare sua,
tamen vult, quòd alii sua communicent. Inuidus autem non vult
communicare bona sua, nec vult quòd alius ea communicet. In-
uidus de ipsa bonitate Dei dolet, quòd ipsa non est auara homini-
bus, sibi tamen eam vellet esse largam, & omnibus aliis auaram.

Im

D E I N V I D I A.

242

Immensitatem diuinæ bonitatis vellet ad se coarctari. Peior etiam
est inuidia, quàm ira vel odium: quamuis enim homo iratus vel o-
diens alium, velit malum proximi sui, cum mala voluntas ipsius
ortum habuerit à malitia proximi qui eum offendit, vnde proxi-
mus culpabilis est. Sed malitia inuidi, qua vult malum proximi, or-
tum habet ex propria malitia: scilicet à superbia, qua vult illum nõ
parificari sibi, & vult malum proximi sui omnino absque culpa
eius. ¶ Tertiò facit ad detestationem huius vitii, quia hoc vitium
purè malum est, quia quando diabolus capit hoĩes aliis vitiiis, ipse
aliquam delectationem ponit tanquam escam: sed inuidos miseros
capit, quia sine esca delectationis. Inuidia enim dolor est & amari-
tudo. Vnde mirabiliter cæci sunt, qui dolorem istum præponunt
gaudiis æternis, qui dolore & cruciata quotidiano dolore æternu
merentur, & dolori, quasi esca sit, adherent, donec perueniant ad do-
lorem æternum. ¶ Quarto facit ad detestationem huius vitii, quod
vitium istud diabolicum est, & diabolo assimilatur. Sapientiæ se-
cundò: Inuidia diaboli mors intrauit in orbem terrarum. Imitan-
tur autem eum, qui sunt ex parte illius. Ad literam, diabolus ideo
parentes nostros seducere voluit, quia inuidebat eis regnum celo-
rum quod ipse perdidit. Et propter euandem causam adhuc ho-
mines impugnat. Vnde diabolus inuidens parentibus nostris, ten-
tauit eos in forma serpentis. ¶ Quintò verò facit ad detestationem
huius vitii, quòd vitium istud venenatissimum est. Vnde super illud
ad Galatas sexto. Non efficiamur inanis gloriæ cupidi, inuicem in-
uidentes. Ibi Glossa Augustini: Sciendum quòd cum per om-
ne vitium antiqui hostis virus humano cordi infundatur, in
zelo inuidiæ tota sua viscera serpens concutit, & in hac imprime-
da quasi pestem vomit. Inuidi sunt quasi dracones. Iob. 30. Frater
fui draconum, & locus struthionum. Ipsi sunt genimina viperarum.
Lucæ 3. Et Matthæi tertio: Progenies viperarum, quis de-
monstrauit vobis fugere à ventura ira? Immo serpentibus peio-
res videntur esse. Serpens enim serpentem non persequitur. Ho-
mo verò inuidus alios homines persequitur. Inuidus est sicut ci-
conia, quæ venenatis animalibus vescitur. Vnde Ouidius descri-
bit inuidiam comedentem vipereas carnes. ¶ Sexto facit ad de-
testationem huius vitii, quòd vitium istud magnæ potestatis est.
Est enim sicut ignis Græcus, qui in aquis gratiarum accenditur.
Ex quo hoc vitium cor alicuius occupauit, iam ipse nullum scelus
abhorrer. Non parcat nocenti nec innocenti. Non timet homici-
dium, immo nec fratricidium vel patricidium. Non pepercit dia-
bolus

Hh 2 bolus

T O M V S II.

diabolus primis parentibus nostris, qui innocentes erant, quin mortem eorum procuraret. Inuidia excitatus Cain non perpercit Abel fratri suo innocenti, quin ex sola inuidia occideret eum, Genesis tertio. Non pepercit filii Iacob fratri suo Ioseph innocenti, quin eum venderent, quia inuidebant ei, immo volebant eum occidere. Genesis tricesimo tertio. Nolebat etiam parcere Saul David, qui ei valde utilis erat, quia inuidebat ei. Noluerunt Iudæi parcere Christo, quin eum facerent occidi, sola inuidia excitati. Matthæi vigesimo septimo: Sciebat enim quod per inuidiam tradidissent eum. ¶ Septimo facit ad detestationem huius vitii hoc, quod vitium istud non de facili curatur. Vnde Cyprianus super illud ad Galatas sexto. Non efficiamur inanis gloriæ cupidī, &c. loquens de zelo inuidiæ dicit: Zelus iste modum non habet permanens iugiter sine fine, quum alia scelera finiuntur: quantoque ille, cui inuidetur, successu meliori profecerit, tanto inuidas in maius incendium lioris ignibus inardescit. Nec mirum, si curatur vix hoc peccatum, cum sit peccatum in Spiritum sanctum, & cum sit quasi ignis Græcus, qui non de facili extinguitur. Inuidia est quasi rubigo ferro adhærens, quæ vix à ferro recedit. Basilius: Sicut rubigo ferrum, sic inuidia animam in qua nascitur corrumpit. Prouerborum 25. Aufer rubiginem de argento. ¶ Octauo facit ad detestationem huius vitii hoc, quod vitium istud postquam est in aliquo, ita eum occupat vt etiam exterius se ostendat. Vnde Cyprianus loquens de inuido dicit: Huius vultus minax, & toruus aspectus, pallor in facie, in labiis tremor, stridor in dentibus, verba rabida & effrenata, conuicia & manus ad violentiam prompta. Vnde poeta describit inuidiam: Pallor in ore sedet, macies in corpore toto, Nusquam recta acies, liuent rubigine dentes. Pectora felle virent, lingua est suffusa veneno, Risus abest omnis, nisi quem fecere dolores. Nec fruitur somno vigilantibus excita curis. Sed videt ingratos, intabescitque videndo. Successus hominum, carpitque & carpitur vna, Suppliciumque suum est. ¶ Nono vero facit ad detestationem huius vitii hoc, quod vitium istud infelicissimum vitium est, quia excæcat unde illuminari debuit. Vnde de inuidis legitur Iob. 5. Per diem incurrent tenebras, & quasi in nocte sic palpabunt in meridie, ubi dicit Gregorius: Mens inuidi cum de alieno bono affligitur, radio lucis obsecratur. Et subditur: Dives boni operis in proximo lucet exterius: sed quasi cæci nati palpant inuidi, quia liore cæci aliqua q̄ reprehendant inuenire satagunt. Ipsi sunt ut no-

Et

D E I N V I D I A.

243

Et lucem bonorum operum odientes, & tenebras malorum operum amantes. Bona opera proximi sunt velut candelæ lucem boni exempli præbentes, sed inuidi de ipsis candelis sibi oculos erunt. Et ipsi sunt Heli, qui non poterat videre lucernam donec extingueretur, ut legitur primo Regum tertio. Infelicitas etiam inuidorum patet ex hoc, quod ipsi de profectu aliorum deficiunt, de melioratione deteriorantur. vnde Greg. Inuidi debent perpendere quæ sint cecitatis, qui alieno profectu deficiunt, aliena lætitia contabescunt: quanta etiā infelicitatis sunt, qui de melioratione proximi deteriorantur. Inuidus infelix sit de felicitate aliorum, & de pinguedine aliorum marcescit. vnde: Inuidus alterius rebus marcescit opimis. Inuidi colligunt de vitibus spinas, & de ficibus tribulos. Inuidi etiā ex bonitate Dei deteriores fiunt. Vnde Matthæi vigesimo dicit Dominus inuido: An oculus tuus nequæ est, quia ego bonus sum? Inuidi adeo sunt infelices, quod ipsi amittunt etiā vbi alij lucrantur. Ipsi de sanitate aliorum infirmantur, & de vita moriuntur. Et sicut diligentibus Deū omnia cooperantur in bonum: ita inuidis omnia cooperantur in malum. Inuidus morietur de bono odore, de quo alij uiuunt sicut dicitur de Iuda super Ioa. duodecimo, ubi Iudas murmurauit de effusione vnguenti, inuidus profectum aliorum reputat suum defectum. Vnde Iudæi inuidi dicunt Ioannis 12. Videtis quia nihil proficimus, ecce mundus totus post eum abiit. Inuidis sunt mala ipsa bona. ¶ Decimo facit ad detestationem huius vitii hoc, quod vitium istud miserorum hominum est. vnde Iob quinto: Parvulum occidit inuidia. Omnis inuidus in eo, quod talis, minor est eo cui inuidet. Miser est inuidus, & miseria ei placet. vnde soli miserie parcat inuidia. Hier. Difficile est in prosperis inuidia carere, sola miseria inuidia caret. Nobilium personarum est, liberalitas & communicatio suorum. vnde Dominus liberalissimus est, & desiderio largiendi sua & communicandi fecit quidquid fecit. Leonem etiam qui est rex animalium, dicit Aristot. esse animal communicatiuum. E contrario inuidia ignobiliū & uilium est personarum. ¶ Undecimo quia inuidia cruciat dominum suum. Est enim sicut vermis in ligno nascens, qui post illud unde natus est, consumit. Hiero. Inuidia est sui primum mordax. Inuidia primum infestat Isidor. Inuidus medullis animo æstuans, à semetipso lioris proprii semper exigit pœnas. Socrates: Vt nam inuidi in omnibus ciuitatibus aures vel oculos haberent, ut de omnibus profectibus torquerentur. Idem: Quanta sunt felicitum hominum gaudia, tanti sunt inuidorum gemitus.

Hh 3 Hora-

T O M V S II.

Horatius: Inuidia Siculi non inuenerit tyranni Maius tormentū.
¶ Duodecimo facit ad detestationem huius vitij, quod ipsa est in
firmitas & corruptio maxima. Adeo corruptus est inuidus, ut ei
redolentia fereant, & conuerso, amara sint ei dulcia, & dulcia a-
mara. vnde ad inuidos pertinere videtur illa maledictio Esaiæ
quinto: Vt qui dicitis bonum malum, & malum bonum, ponen-
tes tenebras lucem, & lucem tenebras: ponentes amarum in dulces,
& dulce in amarum. Hac corruptio inuidiæ innuitur nobis Pro-
uerb. 14. vbi dicitur, quod putredo ossium est inuidia. Sicut ve-
stis putrefacta non recipit ablutionem: sic peccatum inuidiæ non
de facili abluatur. ¶ Decimotertio facit ad detestationem huius vi-
tij, quia hoc vitium est magis peruersitatis. Cum enim omne bo-
num in cōmune deductū pulchrius elucescat, secundum Boet. & se-
cundum Sen. nullius rei possessio iucunda sit sine socio: inuidus
tamen potius vult carere bono, quam habere socium in eo: potius
vult habere socium in miseria, quam in felicitate. Exemplum de
quodā rege, qui concessit cuidam auaro, & cuidam inuido munus
quod eligerent, ita tamen quod munus eius qui posterior pete-
ret, duplicaretur: & cum uterque differret, præcepit rex inuido ut
prius peteret: qui petiit, vt erueretur sibi vnus oculus, volens
quod proximo erueretur ambo. Noluit petere aliquod bonum,
ne proximus eius acciperet duplicatum. ¶ Quartodecimo facit
ad detestationem huius vitij hoc, quod cum alia vitia vni bono
tantum opponantur, vt incontinentiæ continentia, inuidia omni
bono opponitur. Item cum alia vitia alicui malo opponantur, vt
prodigalitas auaritiæ, inuidia nulli malo opponitur. ¶ Decimo-
quinto facit ad detestationem huius vitij hoc, quod inuidia val-
de periculosa est. Inuidum enim occidunt & bona & mala. Bo-
na cum affligendo, mala verò dando ei occasionem peccandi. unde
ad inuidum pertinere videtur illud verbum quod dicit Cain
Genesis quarto: Quicumque inuenerit me, occidet me. Viden-
tur enim creaturæ esse contra inuidum. Et merito, quia degene-
rat inuidus à creatore & à creaturis. Creator enim liberalis est, &
vult communicare bona sua. Creaturæ etiam adeo communica-
re uolunt bona sua, vt de hoc certamen videantur habere. Ex hoc
enim quod ignis vult speciem suam communicare materiæ aquæ,
ex hoc pugna est inter ignem & aquam. Similiter sol vult com-
municare, & lumen, & calorem suum. Augustinus. Indiciū di-
uinæ maximæ bonitatis est, quod qualibet res cogitur dare seip-
sam. Ab hac liberalitate degenerat inuidus, diuidens se à Deo &

crea-

DE INVIDIA.

244

creantur, & socians se diabolo, qui bona omnibus inuidet, & so-
cios vult esse homines suæ miseriæ. Et id merito creaturæ psequi-
tur eū tanquā apostatam. ¶ Decimosexto facit ad detestationem hu-
ius vitij hoc, quod inuidia valde damnoſa est suo subiecto. Aufert .n.
homini societatem ecclesiæ. De qua societate dicit David: Particeps
ego sum omnium timentium te, &c. Bona proximi, quæ inuidi eser-
t à ea diligeret, contra inuidum sunt. Aug. Pensent inuidi quantum
bonum sit charitas, quæ sine labore nostro aliena bona nostra fa-
cit. Inuidia aufert homini proximum. Vnde magister Hugo de sã
cto Victore: Superbia mihi aufert Deum, inuidia proximum, ira
meipsum. Inuidia etiam aufert homini sapientiam. Vnde Sapient.
6. Neque cum inuidia tabescente iter habebō: quoniam talis ho-
mo non erit particeps sapientiæ. Vnde Poeta describens domum
inuidi dicit, quod erat abdita, sole carens. Sol enim iustitiæ lu-
men sapientiæ abscondit ab inuidis. Inuidi etiam homines ad
paupertatem & ignominiam sepe perueniunt. vnde Proverb. 28.
Vir qui festinat ditari, & aliis inuidet, ignorat quod egestas super-
ueniet ei. Et Eccle. 7. Improperium & contumeliā malus heredi-
tabit, & omnis peccator inuidus & bilinguis. ¶ Decimoseptimo
facit ad detestationem huius vitij hoc, quod vitium istud est signū
quo diabolus discipulos suos cognoscit. Vnde sicut Dominus di-
xit Ioan. 13. discipulis suis, in hoc cognoscent omnes quia discipu-
li mei estis, si dilectionem habueritis ad inuicem. Sic dicit diabo-
lus discipulis suis: In hoc cognoscent omnes, quia discipuli mei
estis, si inuidiā habueritis ad inuicem. ¶ Decimooctauo facit ad
detestationem inuidiæ hoc, quod fere omnes inuidi sunt proditores.
Prouerb. 23. Ne comedas cum homine inuido, & ne desideres ci-
bos eius: quoniam in similitudinē arioli, & coniectoris, estimat quod i-
gnorat. Comede & bibe, dicit tibi, & mens eius nō est tecum. ¶ Dec-
imonono facit ad detestationem huius vitij hoc, quod frequen-
ter mala morte moriuntur inuidi. Vnde Eccl. 17. Laqueo peribūt,
qui oblectantur casu iustorum: dolor autem consumeret eos ante-
quam moriantur. Laqueo perit, qui improuisse perit. Hieronymus:
Non memini me uidisse mala morte mortuum, qui liberalem an-
tea duxerat vitam. Econtrario sepe accidit quod inuidus mala morte
moriatur, qui liberalem ante non duxit uitam. ¶ Vicesimo facit ad
detestationem huius vitij hoc, quod inuidi socij sunt diaboli, & in
lucro & in damno. Quando diabolus lucratur, gaudent, quasi lu-
crum ipsius lucrum suum reputarent. ¶ Quando vero diabolus per-
dit, dolent, quasi damnum eius damnum suum reputarent. Spe-

Hh 4

cia.

T O M V S II.

ciales amici diaboli videntur esse tales secundum descriptionem amicitiae; quam ponit Tullius: Habent enim idem velle & idē nolle cū diabolo. Idem. n. velle, & idē nolle, vera amicitia est, inuidia vermis est, qui arefecit hederā lonæ. Ionas interpretatur donum columbae, & significat aliquem hominē gratiosum. Hedera vero prosperitas eius est, quam vermis inuidiae vult consumere. Quam cito. n. videt inuidus aliquem prosperari, ipse velle eius prosperitati aduersari. Inuidia etiam vermis est dissoluens charitatem, siue charam vnitatē ecclesiæ, pro qua filius Dei voluit mori. Inuidia etiam est similis passioni illi, qua percussi sunt Sodomitæ, Genes. decimo nono. quæ dicitur auidentia aurisua vel acrisia. Et facit passio illa, non ut omnino nihil uideatur, sed ut non uideatur illud quod expedit non uidere. Et dicitur acrisia ab à, quod est sine, & crisis quod est iudicium. Inuidia vero econuerso facit quod illud non uideatur, quod expedit uidere. Inuidia enim sic excæcat hominem, quod ipse non uidet in bono nisi malum. Ecclesiastici decimo quarto. Oculi malus ad mala tendit. Specialiter oculus inuidi malus est. Vnde in eodem capite. Nequam est oculus inuidi. Et Mathæi 20. An oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum? Inuidus plenus est malitia vsque ad oculum.

De speciebus Inuidiæ. P A R S I.

D O S S V M V S distinguere duas species Inuidiæ, scilicet exultationem in aduersis proximi, & tristitiam in prosperis. Et notandū quod exultatio inuidi est quasi gaudium phreneticorum, qui de hoc gaudent, vnde sciendum esset, imo gaudium diabolicum est quum sit de malo alterius. De hoc gaudio legitur Prou. 17. Qui in ruina lætatur alterius, non erit impunitus. & Iob 31. Si exultaui ad ruinam eius, qui me oderat, & exultaui quod inuenisset eum malum. supple, male mihi accidat. Mirum est, quod inuidi gaudent de malo, quum enim gaudium de beat esse ex coniunctione conuenientis cum conuenienti, & inuidi natura sunt boni naturaliter de bono gaudere deberent, sed hoc accidit quod malitia quodammodo in naturam est conuersa, & deo de malitia gaudent, quū charitatis sit gaudere cum gaudentibus, & flere cum flentibus, ut legitur ad Rom. 12. Vnde Apost. 2. Cor. 11. Quis infirmatur, & ego non infirmor? Inuidi etiam peiores sunt porcis. Porci enim porcis qui occiduntur compatiuntur.

De

DE INVIDIA.

245

De remediis contra peccatum Inuidiæ.

P A R S III.

C O N T R A vitium Inuidiæ, possunt esse quatuor remedia. Primum remedium est, quod homo amet bona quæ a multis haberi possunt, ita quod ab vnoquoque plene. Greg. Qui faucibus inuidiæ carere desiderat, illam hereditatem appetat, quam nūmerus possidentium non angustat. Idem: Homo vix iustus per hoc quod in terris nihil appetit, alienis profectibus inuidere nescit. Secundum remediū est, meditatio eorum, quæ suadent nobis fraternam dilectionem, quæ sunt quatuor. Primum est, fraternitas naturalis quæ est inter homines. Oēs enim descenderunt ab vno patre & ab vna matre. Oēs enim angelos creauit simul, homines vero voluit descendere ex vno patre & ex vna matre, ad commendationem dilectionis. Secundum est fraternitas spiritualis, quæ est inter Christianos, quia nati ex vno patre Deo, & una matre ecclesiā, & eandem hereditatem, scilicet celestem diuisi sunt, & quanto plures diuident eam, tanto maior portio erit vniuersiisque eorum. Vix posset pleniter ostendi quantum aliquis habebit gaudium de gloria vnius, qui secum erit saluus. Tertium est, societas spiritualis quæ est inter fideles. Socii enim sunt in lucro & in damno. Quartum est, quod ipsi sunt membra vnius corporis, cuius corporis caput est Christus. Ad Roman. 12. Sicut enim in vno corpore multa membra habemus, omnia autem membra nō eundem actū habent: ita multi vnum corpus sumus in Christo. Et primæ Corinthiorū duodeci mo. Si quid patitur vnum membrum, compatiuntur cetera membra. Tertium remedium est, meditatio eorum quæ valent ad contemptum propriæ excellentiæ. Inuidia enim nascitur de amore propriæ excellentiæ. Vnde illa quæ dicta sunt in tractatu de superbia, contra amorem propriæ excellentiæ, valent contra inuidiam. Quartum remediū est, consideratio amaritudinis quæ inuidiam concomitatur, & damni multiplicitas quod ex ea prouenit. Ipsa amaritudo est sicut acerū, quo ignis Græcus extinguitur. Solet ignis Græcus cum arena & aceto extingui. Sic inuidia ex consideratione infructuositatis quam habet, & aceto amaritudinis, quæ est cum ea, extinguitur. Damnum etiam quod ex ea prouenit, valet ad extinctionem eius. Et est vñ damnum, amissio proximi, sicut dictum est prius. Aliud damnum est, quod postquam inuidus dissolutus est à ceteris membris ecclesiæ, non viuificatur à Spiritu sancto: sicut nec anima

anima viuificat membrum quod a corpore separatū est, & humor nō ascendit ad ramum præcisum ab arbore. Præterea sicut inuidus non uult communicare bona sua proximo: sic non est dignus quod Deus communicet sibi bona sua.

TRACTATVS OCTAVVS DE IRA.

De his quæ valent ad detestationem Iræ. Pars. 1. quæ habet quinque capitula. De ordine dicendorum in hoc tractatu. Et verbis Sacre scripture, quæ dissuadent Iram. Et quare Iræ sit auferenda à corde. Caput. 1.

POST superbiam & inuidiā, dicendū est de ira, quia tam superbia quam inuidia frequenter occasio est iræ. De ira vero tractabimus hoc modo. Primo ponemus ea quæ valent ad detestationem iræ. Secundo ponemus diuersas diuisiones iræ. Tertio agemus de peccatis, quæ ex ira sequuntur. Ultimo de remediis contra irā. Iram vero hic intelligimus, appetitum vindictæ. Ad detestationem vero iræ valere possunt verba sacræ scripture, quæ nobis dissuadent illā. Gen. 4.5. Ne irascimini in via. Vbi insinuat quod quare fatuū sit irasci. Verbum est Ioseph ad fratres suos inuitos ad patrem. Sic & nos sumus fratres in via ad Patrem nostrum celestem tendentes & iudicem, qui iustitiā nobis plenarie exhibebit. Singulis diebus facimus unā dietā magnā ad iudicem magnū, id debemus esse in pace. Mat. 5. Esto cōsenties aduersario tuo dum es in via, ne forte tradat te aduersarius iudici, & iudex tradat te ministro, & tu careere mittaris. Amen dico tibi, non exies inde, donec reddas nouissimū quadrante. Idē Leuit. 19. Non quæras ultionē: nec memor eris iniurię cuius tuorū. Et Iob 39. Nō te superet ira, ut aliquē opprimas. Quo verbo insinuat, quod ira hostis sit nos impugnās. Magis timere debemus superari ab ira, quam à quocunq; homine. Quidquid enim potest inferre iniuriator, minus est quā mors animæ, cuius causa est ira. Itē Eccl. 7. Ne sis velox ad irā. Et Iac. 1. Sit omnis hō velox ad audiendū, tardus autē ad loquendū & tardus ad irā. Velox ad irā dicitur quod dupliciter. Vno modo, quia velox est ad saliendū in ignē iræ. De facili enim irascitur. Alio modo dicitur aliquis velox ad irā, sicut equus dicitur velox ad calcaria, & bos ad stimulum. Multū velox est ad irā, qui irā stimulatus transilit chaos magnū quod est inter iram & pacē, & inter odiū, & amorem, quum ista maxime a se distent, contraria enim sunt.

sunt. Multum velox est ad iram, qui quasi in puncto transilit a porta paradisi, scilicet à gratia, ad portam inferni, scilicet ad peccatum mortale. Peccatum mortale dicitur porta inferni. Matthe. 16. Portæ inferni non præualebunt aduersus eam. Quia nihil est inter peccatum mortale & infernū, nisi corpus, quia si anima discedit a corpore, cito est in inferno. Iob 21. Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad infernum descendunt. Bene velox est ad iram, qui ira stimulus prius salit quam attendat quo saliat. Qui in odiū cadit, in foueam cadit profundam. Item Eccl. 12. Aufer iram a corde tuo. Auferenda est ira a corde, quia est quasi tempestas, mentem quasi grando destruens: sicut dicit Gregor. Vnde sicut tempestas timetur vineæ, sic ira timenda est cordi. Auferenda est etiam ira a corde, quia est ignis infernalis bona animæ exurens. Prouer. 6. Nunquid potest homo abscondere ignem in sinu suo, ut vestimentum eius non ardeat? Ira etiam est de illis serpentibus ignitis nequissimis, de quibus legitur Nume. 21. qui vexauerunt filios Israel in deserto, & hoc die homines multos in deserto claustrum. Est etiam hostis auferens homini seipsum, sicut superbia auferit homini Deum, & inuidia proximum, sicut dicit magister Hugo de sancto victore. Auferenda etiam est ira a corde: quia ad modum trabis oculum cordis impedit, unde, Impedit ira animum, ne possit cernere verum. Vnde cum festucam de oculo corporis festinemus auferre, mirum est quomodo trabem iræ non festinamus auferre de oculo cordis. Mirum est etiam quomodo qui trabem iræ habet in oculo, vult alios iudicare & corrigere. Vnde Matthe. 18. Hypocrita, eice trabem primum de oculo tuo, & tunc videbis eicere festucam de oculo fratris tui. Item Eccl. 10. omnis iniuriæ proximi ne memineris. Ad Romanos 12. Nolite esse prudentes apud vosmetipsos, nulli malum pro malo reddentes. vult autem dominus amicos suos perfecte bonitatis esse, & perfecte nobilitatis, ut neque malum neque rusticitas aliquo modo ex eis exeat. Curiales, & nobiles huius mundi parum nobiles sunt, qui nulli malum faciunt, vel rusticitatem, nisi ipse prius eis simile fecerit. Quod constat non perfecte nobilitatis esse. Cum enim non possit exire de sacco nisi quod in illo est, & rusticitas ex eis exeat, rusticitas prius in eis erat. Spinam enim & non lilium se esse ostendit anima illa, quæ conuiciis a proximo puncta proximum pungit. Non talis est amicitia Christi. vnde Cantic. 2. Sicut lilium inter spinas. Item ad Romanos 12. Non vos defendentes charissimum, sed dare locum iræ. Cum ira ignis sit, ab iracundis debemus nos elongare, si non volumus ab eis exuri. Item in eodem capite. Nolite

vinci à malo: A malo vincitur quis quum malus efficitur & malitia sit subiectus. ¶ Secundo ad iræ detestationē facit hoc, quia multū displicet Deo, placet diabolo, nocet suo subiecto & proximo. Ad primum facit illud Eccles. 27. Ira & furor utraque execrabilia sunt. Et supplet gloss. interlin. in conspectu Dei.

Quod quinque de causis displiceat Ira Deo.

Caput II.

VINQVE de causis displicet ira multum Deo. ¶ Primo quia hospitium eius turbat. Vnde ad Ephes. quarto: Nolite contristare Spiritum sanctum. Gregorius: Dum ira animū pulsat, Spiritum sancto sua habitationē perturbat, immo quandoque Patrem, & Filiū, & Spiritum sanctū de hospitio suo expellit, & diabolum introducit. Sicut in pace factus est locus Dei: sic ira factus est locus diaboli. ¶ Secundo imaginē Dei in templo eius dissipat, & imaginem diaboli ibi ponit. vnde super illud Iob quinto, virum stultum interfecit iracundia, dicit Gregorius: Mansueto animo imaginem Dei in nobis seruat, qui semper tranquillus est: sed ira dissipat, quæ multis virtutibus priuat, quæ dum quietē mentis tollit, Spiritus sanctus non requiescit. Quod autem multū displiceat Deo, quoniam imago eius in homine dissipatur, ostendi potest per hoc quod dicit Augustinus super Psal. Dñe, in ciuitate tua imaginē ipsorum ad nihilum rediges. Merito, inquit Aug. imaginē ipsorum ad nihilum rediget Deus in celesti ciuitate: quia ipsi in sua terrestri ciuitate imaginē eius ad nihilum redegerunt. Et et per hoc quod tantum peccatum reputaretur, si aliquis imaginē Crucifixi in ecclesia Dei dissiparet, & idolum alicuius demonis in loco eius poneret. ¶ Tercio displicet ira Deo, quia templum Dei incendit. Psalmista: Incenderunt igni sanctuarium tuum. & 1. ad Cor. 3. Nescitis quia templum Dei estis vos, & Spiritus Dei habitat in vobis: Si quis autē templum Dei violauerit, disperdet illum Deus. ¶ Quarto, quia nullum vitium sic cōtrahit Deum, quā ira. Hoc vitium se erigit aperte cōtra Deum. Vnde ad hominē iratum vñ pertinere illud. Iob 15. Tetēdit aduersus Deum manum suā, & cōtra oipotētem roboratus est. Cucurrit aduersus eum erecto collo. Homo iratus Deum cōtumelia afficit, & nititur expuere in faciem eius. Iob 30. Faciē meā cōspuere non verent. ¶ Quinto displicet Deo, quia Deo auferit dominium suum in hominē, & diabolum ibi facit dominari. Homo iracundus quodāmodo Deū se

se facit, dum vindictam usurpat sibi, quā Deus sibi retinuit, dicens: Mihi vindictam, & ego retribuam, ait Dominus. Ad Ro. 12. & Detestero. 32. Mea est ultio. vnde in Vitis patrum, cum quidam frater venisset ad abbatem Philosum, & diceret ei quod vellet se vindicare de quodam fratre, qui dixerat ei contumeliam, incepit orare Philosus in hunc modum: Deus, iam non es nobis necessarius ut pro nobis sollicitus sis, quia nos ipsi, sicut frater iste dicit, & possumus & volumus, nos vindicare: quod cum audisset frater, pœnituit.

Quod quatuor de causis placeat ira diabolo.

Quatuor uero de causis placet ira diabolo. Primo, quia valde potens est ad impugnationem hominum, & destructionem boni, quia ira est ignis spiritualis. Vnde sicut ignis naturalis potentior est ad destructionē, quā alia elementa: sic ira, quæ est ignis spiritualis, &c. Et ideo maligni homines, qui multū uolūt destruere terram inimicorum suorum, igne pugnant. Similiter & demones in inferno. Sic ignis iræ potens est ad destructionem bonorum. Dominus etiam ignem amoris accendere voluit in mundo, ad destructionem regni diaboli. De igne iræ specialiter potest intelligi illud Ios. 1. Ignis comedit speciosa deserti. Pulchriorē enim partem mundi, magis elurit ignis iste infernalis: scilicet nobiles & diuites. vnde Eccles. 28. Secundum ligna syluæ, sic ignis exardescit: & secundum uirtutem hominis, sic iracundi illius erit, & secundū substantiam suam exaltabit iram suam. Ira in exercitu diaboli incendiaria est. Ipsa enim causa est aliorum incendiatorum. ¶ Secundo placet ira diabolo, quia cecitatem facit in hominē, quæ multum diabolo placet. Sicut enim celesti regi minister intelligens acceptus est, Prover. 14. Sic diabolo acceptus est minister cæcus. Ipse enim similis est coruo, qui ueniens ad cadauer, primò currit ad oculum. Sic diabolus primò uult hominem excecāre, sciens quod postea poterit eum precipitare in foueam peccati ad uoluntatem suam. Exemplum in Vitis patrum dixit quidam senex. Quando operiuntur oculi animalis, tunc circuit ad molendinum: alioquin non ambulat in circuitu mole. Sic diabolus quando cooperit oculos mentis, in omne peccatum humiliat hominē. ¶ Tercio placet ira diabolo, quia per iram multum dominatur diabolus homini. Homo enim iratus non timet facere quodcumque diabolus precipit sibi, quantumcumque magnū peccatum sit: non enim parcat uxori, non parcat filio, quin quandoque proicit eum in ignem. Ipsū Deo & matri eius non parcat quin contumelijs

tumelijs eos, afficiat. vnde ad ipsum specialiter referri potest illud Prou. 18. Expedit magis vrsi occurrere raptis foetibus, quam fatuo cōfidenti in stultitia sua. ¶ Quarto placet ira diabolo, quia hoc peccato non lucratur diabolus vnum hominem tantum, sed tota domum, vel villam, vel patriam. Homo iracundus est velut serpens ignem ore vomens, exurens eos igne ira, qui sunt iuxta se. Vnde Prouer. 15. Vir iracundus procurat rixas: qui autem patiens est mitigat suscitatas. Vnde iracundus rixas prouocat more enim canis alios mordet, & latratu suo alios ad iram procurat.

Quod ira multum nocet proximo.

Proximo etiam multum nocet ira, quia ferè omnia mala, quae inferunt homines sibi inuicem, procedunt ex ira. Ideo multum deberet homo sibi cauere ab ira, quia nisi hoc fecerit, intolerabilis est hominibus. Prouer. 27. Graue est saxum, & onerosa arena: sed ira stulti vtroque grauior est, & in eodem cap. Impetum concitati spiritus sustinere quis poterit? Et Eccl. 22. Super plumbum quid grauiabitur? & quod illi aliud nomen, quam fatuus? Arenam & salem, & massam ferri facilius est ferre, quam virum imprudentem, & fatuum, & impium. Prouer. 19. Spiritum ad irascendum facilem quis poterit sustinere? Homo iracundus praecipue est onerosus amicis suis & familiaribus. vnde Prouer. 22. Noli esse amicus homini iracundo.

Quod tribus de causis cauenda est amicitia iracundi hominis.

Triplici ratione non debet homo quaerere amicitiam hominis iracundi. Primo, quia parum durat talis amicitia. Ignis enim ira comburit in eo vinculum amoris. ¶ Secundo, quia homines iracundi sunt velut lignum ignitum, quod consequitur exurere ea quae tangit. ¶ Tercio, quia sunt velut lignum spinosum, quod pugit amplectentes se: ideo familiari amore cōplectendi non sunt. Licet aliquis homo amet omnes arbores quas habet, spinosas tamen libenter declinat. Sic licet omnes homines amandi sunt, tamen familiaritas iracundorum declinanda est.

Quod proprio subiecto multum noceat ira.

Ira etiam proprio subiecto valde nocet. Et hoc multis modis. ¶ Primo, nocet corpori. vnde Ecclesi. 30. Zelus & iracundia minuent dies. ¶ Secundo, nocet etiam possessionibus. vnde Ecclesi. 20. Obiurgatio & iracundia ad nihilabunt substantiam. Homo iracundus pro una alapa amittit quandoque centum libras. ¶ Tercio,

noceat

noceat ira, & hoc multipliciter. Primo excecando eum. vnde Iob. 17. Caligauit ad indignationem oculus meus. Et in Psalm. Supercedit ignis, & non viderunt solem. Ignis ire non sinit videre solē iustitiae. Psalm. Turbatus est à furore oculus meus. Et philosophus: Duo sunt maxime contraria consilio, scilicet festinantia & ira. Psalm. Turbatus sum &c. ¶ Secundo nocet ira animae, ei omnia bona auferendo. Aufert enim misericordiam. vnde Prou. 22. Ira nō habet misericordiam, neque irumpens furor. Cuius causa est: quia ira inquit victoriam. Finis enim irae est victoria. Aufert etiam homini ira veram iustitiam, vnde Iac. 1. Ira enim viri iustitiā Dei non operatur. Vbi dicit glossa. Qui iratus iudicat, etiam si iustitiā iudicet, tamen diuini examinis iustitiā in quam perturbatio non cadit, non potest imitari. Sapient. 12. Tu autem dominator virtutum cum tranquillitate iudicas. Et super illud Iob 16. Non te superet ira. dicit glossa. Si ira correctionem superat, ante opprimit, & corrigit: & sub specie zeli iustitiā, furor est. Zelus iustitiā quasi ignis ardere debet de oleo misericordiae. Et sicut ignis lampadem destruit, nisi adsit oleum: sic zelus iustitiā cor hominis destruit, nisi adsit oleum misericordiae. Legitur de Christo Luc. 20. quod ipse destructionem Ierusalem quam ex zelo iustitiā facturus erat, prius fleuerit. ¶ Tercio ira nocet animae omnia mala introducendo. vnde super illud Prouer. 15. Vir iracundus prouocat rixā, dicit Greg. in noua omnium uitiorum est iracundia: qua clausa, uirtutibus intrinsecus datur quies: aperta, ad omne facinus armabitur animus. Prou. 29. Qui ad indignandum facilis est, ad peccata est procliuor. Dānū quod facit ira homini, ostēdit Salomon. Prou. 19. Qui impatiens est, sustinebit damnum. Primum quod sustinet impatiens est damnum perditae patientiae. Secundum est, dānū eorū qui lucrati essent si patienter iniuriam sustinuisset: velut enim lapidibus pretiosis obruimur, cum iniuria nobis inferunt. Tercium damnum, est amissio sui ipsius. Impatiens seipsum perdit: sicut patiens seipsum seruat. Vnde Dñs in Euangelio Luc. 21. In patientia uestra possidebitis animas uestras.

Quibus rebus comparatur iracundus. Caput II I.

ERTIO ualet ad detestationem irae, si iracundus diuersis generibus rerum comparetur. Vnde notandum quod iracundus est ueluti homo habens domum ligneam, cui quandoque accidit quod in uespere diues est, in mane uero nihil habet, quia sibi totū ignis subito abstulit. Ita homo iracundus

ad

ad sibilum vnus verbi, gratiam, quam habebat, perdit, dñ in iram vel odium cadit. Ideo dicitur Ecclesiasti. 2. Vñ illis qui perdidit sustinentiam. Homo etiam iracundus est quasi demoniacus, vel arreptitius. Vnde figurari potest per demoniacū illum, de quo legitur Mat. 9. Magister attuli tibi filium meum habentem spiritū mutum, qui vbiq̃ue eum apprehenderit, allidit illum, & spumat, & stridet dentibus. Matt. etiam 8. legitur quod occurrerunt Dño duo habentes demonia terribilia nimis, ita vt nemo posset trāsire per viā illā. Quibus satis assimilatur homo iracundus. Itē iracundus est sicut olla nimis habēs ignē, quē ebulliendo emitit qđ in ea erat. vnde Prou. 15. Cor fatui ebullit stultitiam. Iracundus est homo infans, licet non sit continua eius insania. Vnde Horatius: Ira furor brevis est. Item philosophus: Irrogata iniuria, eius est insania qui facit. Nunquid non infans est, qui seipsum gladio irē vel odii occidit? Homo iracundus est velut rhamnus ignem ex se producus ad impetum venti, secundum Iosephū. Sic iracundus ad ventum superbiē ignem irā ex se producit. Homo etiam iracundus est velut aper in gladium irē vel odii seipsum impingens. Gladius diaboli est ira vel odium.

De stultitiis iracundi multiplicibus. Caput III.

QUARTO potest valere ad detestationē irā, si ostēdatur quanta stultitia laborat homo iracundus, qui non vult odium dimittere, sed vult se vindicare. Et possunt assignari multe stultitię ipsius. Prima stultitia eius est, quod ipse vult sanare vulnus suū de alieno vulnere, & sanitatem querit de aliena infirmitate. In alieno querit bonū suum quod idem est ac si in igne querat aquam, & in spinis vvas, & in tribulis ficus. Hanc stultitiā insinuat nobis Augustinus dicens: Lesus, & iniuriā passus vindicari vult, quasi cuiquā pena possit prodesse aliena. De aliena pena querit sibi medicamentum, & acquirit grande tormentum.

Secunda stultitia est, q̃ ipse vult se vindicare cum periculo aīę suę, & interdū corporis, & magno labore & expensis, & tamen non potest se vindicare plenē. Maior enim vindicta quā ipse potest sumere, est mors asini hostis sui, scilicet corporis. Prouerb. 20. Ne dicas. Reddam malum pro malo: expecta Dñm, & liberabit te. Liberabit inquit, à labore & expensis, & periculo animę & corporis, & debito gehennę, cui te obligares vindicādo te. Mira insania, quod homo

homo velit se occidere, vt asinū hostis sui occidat. Si autē expectaret Dominū, Dñs plenarię vindicaret eū, hostē suū infernali patibulo affigendo. Non oportet ergo sumere vindictā de hoste suo. q̃ sibi iniuriatus est: quia nisi ipse pēnituerit, Dñs tantam vindictam sumet de eo, quod totus mundus satiabitur inde. Vñ in fine Esa. Verbis eorum non morietur, & ignis non exstinguetur & erunt vsque ad satietatē visionis omni carni. Nullus est ita immisericors, quin moueri posset ad compassionem erga illos, qui cruciabantur in inferno, si sciret qualis est cruciatus eorum, vnde legitur Lucę 16. de diuitē illo qui sine misericordia fuerat, qui tamen compassus est suis fratribus, timens ne venirent ad illum locum tormentorum. Expertus enim erat iam cruciatum infernalem. Si quis singulis horis membratim dilaniaretur, ipse non tantam pēnam sustineret, quantam ille qui cruciatur in igne infernali. Item si totus mundus excogitaret quomodo puniret aliquem, & ille posset totum sustinere, ipse non posset eum tantum punire quantum Dominus puniet vno verbo, quando dicit, Itē maledicti in ignem eternum. Nisi sciret Dominus cruciatum illum ita grauem esse, non sustinisset cruciatum passionis, vt nos liberi essemus à cruciatu illo. Tertia stultitia est, quod ipse frangit pontem, per quem ipse necesse habet transire, alioquin peribit. Et quod hęc stultitia valde magna sit, sic potest ostendi. Duo habentes capitales inimicitias adinuicem, transiri sunt per quendam pontem: qui autem prior venit ad pontē, cogitat quod destruat pontem in odium sui hostis: sed ex alia parte videt quod si pontem destruxerit, ipse ex necessitate peribit, hostis verò ipsius nihilominus transibit. Si post huiusmodi deliberationem pontem destruit, nonne infans reputandus est? Simili stultitia laborat, qui delinquenti in se non vult dimittere. Pons enim, per quem sumus de necessitate transiri ad Deum ex quo peccauimus, est ipsa misericordia: Sed hunc pontem sibi frangit, qui misericordiam negat proximo qui in eum deliquit. Iudicium enim sine misericordia erit illi, qui non fecit misericordiam. Iacobi 2. Proximus tñ nihilominus ad Deū perueniet, si fecerit quod in se est. Quarta stultitia est, q̃ ipse vult se occidere, vt Tunica hostis sui possit dilaniare: tunica hostis ipsi, caro ē eius. Vñ Psal. Cōcidisti saccū meū, &c. Saccus vocat ibi caro Chrī. Si autē caro Chrī saccus erat: id est, vestis humilis: multo fortius caro cuiuslibet potest dici vestis. Vnde qui aīam suam occidit vt corpus hostis sui ledat, prædicta stultitia laborat. Hanc stultitiā ostendit Augustinus super illud Psalm. Gladius eorum intret in corda eorum. dicens de persecutoribus

T O M V S II.

qui ita infaniunt, Quasi quis per corpus suum gladium mittit, ut tunicam alterius scindat. Gladius prius intrat in cor persecutoris, quam in corpus eius quem persequitur. Quinta stultitia est, quod ipse de se facula facit, unde ignem accendat, in qua hostis eius comburatur, sed se prius comburit. Hanc stultitiam ostendit Augustinus super illud Psalm. In laqueum cadat in ipsum. sic dicens: Nemo malus est, qui sibi prius non noceat. Sic putato malitiam esse quasi ignem. Si incendere vis aliquid, illum quod admoues igni prius ardenti, nisi ardeat, non incendit aliud. Verbi gratia, Cum faculam apponis igni, prius ardet ut aliud possit incendere. Ita ergo malitia quae procedit ex te, quid vastat ante, quam te? Qui profundum laedit, ubi radicem habet, non laedit. Malitia tua ut alteri non noceat fieri potest: quod autem tibi non noceat, fieri non potest. Item impossibile est quod iniquitas prius laedat hominem iustum, in quem tendit, quam cor iniustum unde procedit. Sexta stultitia est, quod in ipsum, quem amauit sanum, defecit cum factus sit infirmus usque ad mortem. quod non solummodo stultitia est, sed etiam proditio & crudelitas magna: quia ille qui amatur sanus, tenerius amandus est, cum sit infirmus. Hanc stultitiam ostendit Boetius in libro consolationum, dicens: Apud sapientes locus nullus odio prorsus relinquitur. Nam bonos quis nisi stultissimus oderit? Malos autem odisse ratione caret. Nam sicut corporis languor ita vitiositas, quasi quidam morbus est animarum. Cum ergo egros corpore minime dignos odio, sed potius miseratione iudicemus, multo magis tales miserendi sunt, non insequendi, quorum mentes improbitas omni languore atrocior urget. Septima stultitia est, quod cum aliquis sibi abstulerit aiquid de suo, ipse in vindictam eius projicit ea quae sibi remanserunt. Fatuus esset cum aliquis abstulisset pallium, si ipse in vindictam & tunicam & supertunicale projiceret in Rhodanum: vel cui aliquis viginti libras abstulisset, si ipse quadraginta projiceret, vel a tota sua hereditate se exheredaret. Sic fatuus est cui aliquis abstulit pallium, suae famae detrahendo, si ipse hac de causa projicit illam pulchram & preciosam vestem innocentiae, quam in die iudicii toti mundo ostensurus est. Hanc stultitiam ostendit Seneca dicens: Ridiculum est odio nocentis innocentiam perdere. Et Psalm. Custodi innocentiam. &c. Fatuus est qui illata sibi iniuria ob hoc a caelesti se hereditate exheredat.

Hostis abstulit sibi terram, & ipse aufert sibi caelum. Primo perdit suam, & modo perdit seipsum. Octaua stultitia est, quod cum

D E I R A.

250

cum ipse dicit Dominicam orationem, ipse maledicit sibi secundum communem modum loquendi, dicendo scilicet istud verbum, Dimitte nobis debita nostra, &c. sicut aliquis sic dicens. Sic Deus me adiuvat, sicut verum dico: maledicit sibi, secundum usum communem loquendi nisi verum dicat. Hanc stultitiam ostendit Anastasius, dicens: Si non dimittis iniuriam quae tibi facta est, non orationem pro te facis: sed maledictionem super te inducis, cum dicis, Sicut & nos dimittimus, &c. Unde de tali potest dici istud Eccl. 33. Vnus ornans, & vnus maledicens, cuius vocem exaudiet Dominus? Timendum est ne vocem maledicentis, nisi poenituerit. Fortitan tamen si in persona ecclesiae sic diceret, non peccaret: vel si sic simplex esset ut verba illa non intelligeret. Nona stultitia est, quod cum ipse sit oneratus multis debitis, pro quibus poneretur in carcerem horribilem, nisi ea hic soluerit, & aliquis velit eum delere de tabulis creditoris, & se scribere, & pro eo respondere, ipse tamen renuit. Qui alicui facit iniuriam, Deo pro debitis eius respondet, si tamen ille patienter sustinet. unde Matthaei 6. Si dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis pater vester caelestis peccata vestra. Et Ecclesiast. 28. Dimitte proximo tuo nocenti te, & tunc deprecanti tibi peccata soluentur. Ibi dicit glossa interlin. indignum est Deum ei esse propitium, qui crudelis est in proximum. Augustinus. Vnus quisque talem indulgentiam accepturus est a Deo, qualem ipse dederit proximo suo. Via valde congrua ad obtinendum a Deo remissionem peccatorum suorum, est remissio iniuriarum suarum, quod significata est 4. Regum 4. in muliere illa quae debita sua soluit de oleo sibi ab Eliseo multiplicato. In oleo enim misericordia intelligitur, quae iniuriarum illarum remittuntur. Homini vero, qui non vult dimittere alteri, non dimittitur aliquid, nec suis precibus, nec alienis. Unde super illud Ecclesiast. 28. Quis exorabit pro delictis illius? Dicit Glossa interlin. Frustra quis pro illo orat qui fratri debitam charitatem negat. Et in principio eiusdem capituli. Qui vindicari vult a Domino, inueniet vindictam, & peccata eius seruans seruabit. Orationem illius, qui non vult fratri suo dimittere, despiciit Dominus. Unde in eodem cap. Homo homini seruat iram, & a Deo querit medelam? In hominem enim similem sibi non habet misericordiam, & pro peccatis suis deprecatur? Ipse cum caro sit, reseruatur iam, & propitiationem petit a Deo? Nec solum oratio talium a Deo despicitur, immo etiam oblatio. Unde Matthaei 5. Si offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduersum te, relinque ibi munus tuum ante altare, &c.

T O M V S II.

Oratio aut eius qui sibi illatas iniurias dimittit, non solum valet sibi, sed et alijs. vñ Iere. 15. Si steterint Moyses & Samuel corā me, non est aīa mea ad populū istum: vbi dicit glossa. Quid est q̄ Moyses, & Samuel prae ceteris patribus in postulatione praeferuntur, nisi q̄ isti duo tm̄ in oī testamēti veteris serie et pro inimicis orasse leguntur? Vnus à populo lapidibus imperitur, & tñ pro lapidatoribus ille precatur. Alter ex principatu eicitur, & aīnabit à me hoc peccatum, vt cesset orare pro vobis. ¶ Decima stultitia est, q̄ ipse similibus contra similem pugnat, cum potius contrarijs sit pugnandum. Amore contra odiū pugnandū est, sicut aqua pugnat contra ignem, vñ Prouerbiorum 23. Si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si sitis, potum da illi. Sic enim carbones congeres super caput eius. Patientia contra impatientiam pugnandū est, bonitate contra malitiam, sapientia contra stultitiam. Prouerb. 26. Ne respondeas stulto secundum stultitiam suam, ne efficiaris ei similis. Et ad Roma. 12. Noli vinci à malo, sed vince in bono malum. ¶ Undecima stultitia est, quod ipse occiso vno filio matris suae ecclesiae, vult ei aliū occidere, luctum volens ei addere super luctum. Ad hoc potest referri quod legitur 2. Regum 14. de muliere instructa à Ioab, quae dixit David regi, quod cum duos filios haberet, & alter alterum interfecisset, venerat cognatio defuncti volens interficere illum qui remanserat, &c. ¶ Duodecima stultitia est, quod ipse scire vult in mortuum: quod non solum stultitia est, imo etiam magna crudelitas. vnde lancea quae Christum mortuum vulneravit, dira vocatur, cum clauī dicantur dulces. Membrum Christi viuum est, homo existens in mortali peccato: vnde vnguenta dulcis admonitionis paranda essent, & non esset sequendum in illum qui iam mortuus est. De vnguētis quae preparauerunt sanctae mulieres ad corpus Christi mortuum inungendum legitur Marci vltimo. ¶ Decimatercia stultitia est, quod ipse conqueritur de fratre suo hoc quod fecit sibi, vel dixit tempore infaniae, & vult inde vindicari. Hanc infantiam insinuat nobis Seneca, dicens. Homines male de te loquuntur: supple, ita tu dicis mihi. Et subdit, Mouerit si hoc iudicio sacerent: verū morbo faciunt. Et Lucā 23. Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt. Si quis haberet fratrem insanum qui ei conuicium diceret, vel alapam daret, & ex alia parte seipsum gladio interficeret: ipse plus doleret de malo, quod frater insanus sibi met, faceret, quam de hoc quod ab eo sustineret. Sic qui iniuriam patitur, magis dolere debet de peccato iniuriantis,

D E I R A.

151

iniuriantis, quam de iniuria sibi illata. Vnde Actuum 7. legitur de beato Stephano, quod positus genibus pro lapidatoribus suis exorauit. Quando autem orauit pro se, non legitur genua flexisse. Non debet aliquis admirari uel indignari, si cæcus in eum impingat: sibi potius irasci debet, quia sibi ab eo non cauit. Velut cæcus est homo iratus: ideo debet sibi cauere ille, qui iratus non est ne ad eum offendar. ¶ Decimaquarta stultitia est, quod cum ille qui habet aliquem odio, captus teneatur à diabolo, & sciat quod diabolus mortem eius fuit: tamen ille non vult dimittere illud, quod nihil sibi valet, immo valde sibi noxium est, scilicet odium, vt à dialolo dimittatur. Odium tenere velle, est retinere peccatum suum. Non remittenti odium, nihil remittitur. Lucā sexto: Dimittite, & dimittetur vobis. Immo retinere odium, est retinere diabolus. Mira infania iracundorum qui odium, quod non habet nisi amaritudinem, Deo & regno eius praeponūt, qui de odio thesaurum suum faciunt, nec volunt illum cōmutare pro thesauro Dei. ¶ Decimaquinta stultitia est, quod ipsi odiunt & persequuntur illum, qui aurum & argentum & lapides pretiosos proiecit eis vnde se redimant, & coronam eternam fabricent. De redemptione ista legitur Prouerbiorum 23. Redemptio animae viri propriae diuitiae. ¶ Propriae diuitiae hominis sunt tribulationes, quas sibi procurauit homo & non Deus. De fabricatione coronae, dicit Psalm. Supra dorsum meum fabricauerunt peccatores. Fabricauerunt, inquam, coronam perpetuam. Qui facit alicui malū, si patienter sustinet, lapidē unū pretiosū in eius coronā positio tales diligēdi sunt tanquā benefici. Luc. 6. Diligite inimicos uestros, benefecite his qui vos oderūt, benedicite maledicētibz vobis. Et ad Roma. 12. Benedicite persequentibus vos: benedicite, & nolite maledicere. ¶ Duabus de causis benedicendi sunt persequutores, quia nobis benefaciunt, & quia aliā remuneratione non expectant. Iō dicit Apost. bis benedicite. Qui se vindicant de persecutione reddūt malū pro bono, & iō malū accider eis. Prouerbio. 20. Qui reddit mala pro bono, nō recedet malum de domo eius. Si dicat q̄ illud bonū non facit ex bona intentione, & ideo non est diligendus, Respondeo, quod spina quae claudit vineam alicuius, pungens intrantes in eam, amatur ab eo cuius est vinea, licet illud bonū quod ei facit, ex intentione non faciat. ¶ Decimasexta stultitia est, quod quum iracundi amorem suum venalem habeant, nolunt tamen uendere ei qui carius eum emeret, scilicet Deo. Quod ipsi amorem suum venalem habeant, patet ex eo quod nolunt amare

T O M V S II.

nisi suos beneficos, & se amantes nolunt habere amorem uel aliquod beneficium, amoris sui pretium. Sed si ipsi pro Deo inimicos vellent diligere, Deus valde care emeret amorem eorum. Daret enim pro illo amorem suum & regnum celorum. ¶ Nota quādo Dominus in die iudicij ponet rationem de amore, de quo est maximum præceptum, & dixerit aliquis se amasse aliquem, quia ab eo amabatur, & quia beneficus suus erat: Respondebit Dominus, De hoc amore nihil tibi debeo: de illo iam solutum est tibi. Cum autem dixerint aliqui, se amasse propter eum illos, qui conuiciis & iniuriis offendeabant se ne amarentur. Tunc dicet Dominus: Istum amorem vobis debeo. Venite benedicti, percipite regnum, &c. Ad hoc pertinet illud Math. 5. Si diligitis eos, qui uos diligunt, quam mercedem habebitis? Nonne & publicani hoc faciunt? Et Lucæ 6. Si diligitis eos qui uos diligunt, quæ vobis est gratia? Et post: Veruntamen diligite inimicos vestros. Et sequitur: Et erit merces vestra multa. Et cum homines tā sitiant lucrum, mirū est quomodo cum Deo lucrari nolunt, & quomodo amorem suū nolunt Deo dare pro regno eius, quem darent alicui homini pro modico beneficio. ¶ Decima septima stultitia est, quod ipsi reputant honorem, quod in ueritate est uilitas, scilicet vindicare se. Diceret aliquis: Non possum sustinere tantum dedecus, quod malo mihi illato me non vindicem, reputans uilitatem esse, non vindicare se, cum tamen vindicare se potius sit uilitas in multis casibus. Vnus casus est, quando stultus & insanus est, qui sibi conuiciatur. Alius casus est, quando est uilis persona, vel leprosus, vel loripes. Tunc enim homo magni cordis dedignatur vindicare se de illis, nolens manus suas ibi maculare. Seneca: Quibusdam libenter parcas, à quibus te vindicare fastidias. Ab his non aliter quā ab animalibus paruis & inquinantibus reducenda est manus. Cū igitur non possis vindicare te absque spiritali iniquatione manuum, & cum ille, qui infert tibi iniuriam in hoc insanus & stultus non est uilitas, sed potius honor, si te non vindices. Seneca. Magni animi est iniurias in summa patientia pati. Idem: Si magnanimus fueris, nunquam dicas tibi contumeliam fieri. De inimico dicis, Non nocuit mihi, sed animum nocendi habuit. Et cum illum in potestate tua uideris, vindictam putabis vindicare potuisse. Scito enim, honestum & magnum & maius genus uindicandi esse, ignoscere. Prouerborum 20. Honor est homini, qui separat se à contentionibus: omnes autem stulti miscentur contumeliis. Sicut honor est se separare à contentionibus: sic uilitas est in contention-

D E I R A.

252

entione os suum conuicio alicuius maculare. ¶ Decima octaua stultitia est, quod ipsi odiunt illos qui sibi profunt: contra Dei prohibitionem scilicet iniuriantes: peccata vero odii, & alia peccata, quæ eis summe nocent, quæ Dominus præcipit odio haberi, nolunt odire. In Psalmo: Qui diligitis Deum, odite malum. De nocumento peccatorum, dictum est in principio tractatus. Hoc tamen additur, quod peccatum est occasio omnium miseriarum, quæ nobis accidunt. Fames enim & sitis, frigus, calor, labor, infirmitas, mors, sequelæ sunt peccati. Si enim homo non peccasset, non sensisset eius pœnas. Si quis interfecisset alicui fratrem suum, ipse odiret eum, præcipue si sine peccato hoc posset facere. Quare ergo non odimus peccatum, quod interfecit illos de parentela nostra, qui mortui sunt, & illos qui remanserunt occideret, & nos ipsos? ¶ In omnibus miseriis quas in mundo isto uidemus, possemus odium peccati colligere. Quando aliquem mori uidemus, debemus cogitare quam malum sit peccatum facere, ex quo talia stipendia sequuntur. Apostolus ad Romanos 6. Stipendia peccati mors. legitur quod Adam & Heua luxerunt centū annis quādo uiderunt mortuū Abel, intelligentes illam mortē sequentem esse peccati. Mirum est quomodo homines peccatum amare possunt, cum occasione illius tot miseria incesanter sustineat. Ad miseriam enim huiusmodi odium peccati deberet in eis renouari. Quod homo iracundus stultus sit iram recipiendo,

conseruando & indicando.

Homo qui alium odit, valde stultus est. Amat enim societate eius quem odit, & vult cum eo ire in infernum, quod ualde mirum est. Mirum etiam est, quod ipse malitiam, quam in hoste odit, in se diligit: propter unum delictum quod uidet in homine, omnia bona quæ in ipso uidet, odit: propter modicum quod diabolus habet in eo, odit quæ Deus habet ibi. In quo assimilatur illi qui castrum patris sui odiret, propter domum unam hostis sui, qui esset ibi: uel totum agrum unum odiret, propter unam uiticam quæ esset ibi. Et breuiter dicam, homo uolens se vindicare, stultus est, iram recipiendo, conseruando, indicando. Iram recipiendo stultus est: quia cum frater eius dicat ei uerbum durum, & ex alia parte diabolus gladio iræ uoluerit eum interficere, non curat de gladio diaboli, sed solum de verbo fratris. Hæc stultitia insinuat Iob quinto: Virum stultum interficit iracundia. quasi diceret, Ex stultitia est, quod ab iracundia se permittit occidi. Stultus etiam est iram conseruando, cum ira sit ignis, quod innuit Salomon, dicens

T O M V S II.

Ecclesiastes 7. Ira in sinu stulti requiescit. Quis non excoheret carbonem de sinu suo, nisi stultus sit. Prouerbiorum 6. Nunquid potest homo abscondere ignem in sinu suo, ut vestimenta eius non ardeat? Stultus est etiam iram indicando. Prouerbiorum 12. Fatuus autem statim indicat iram suam hominibus, quum ira furor sit, est indicare se esse hominem insanum. Item qui indicat iram suam hominibus, succendit domos vicinorum suorum, eo quod domus sua ardeat, cum potius cogitare deberet quomodo domui propriae subueniret. Sicut non esset ferenda sententia quam insanus diceret: sic non est proferendus sermo quem ira dicat, cum ira sit furor. Homo iratus nisi taceat, ostendit se magis stultum quam ipse sit. Multa enim comminatur quae non faciet. Vnde Prouerbiorum 14. Qui impatiens est exaltat stultitiam suam.

De sex iniquitatibus iracundi volentis se indicare. Caput V.

QUINTO potest valere ad detestationem irae si ostendatur multiplex iniquitas, quae est in homine irato qui se vult vindicare. Prima est iniquitas, quod ipse auctoritate sua constituit se iudicem inter se & iniuriatorem suum. Secunda est, quod ipse in eadem causa vult esse actor & iudex. Tertia est, quod ipse vult vindicare se pendere die, quae sibi assignata est, ut ei plene iustitia fiat. Dies haec dies iudicii est. Apostolus primae ad Corinthios 4. Nolite ante tempus iudicare. Quarta iniquitas est, quod ipse impunitum relinquit illum a quo debuit incipere, scilicet seipsum, qui sibi magis nocuit, quam alius. Quicquid alius potuit inferre ei minus est odio, quo ipse animam suam interfecit. Quinta iniquitas est, quod ipse iustitiam quae ex solo iudicio debet procedere, ex iniquitate vult elicere, quia ex ira & odio. Sexta iniquitas est, quod ipse non reddit patientiam iniurianti quam ei debet, sicut iniurians debet ei innocentiam.

Exempla ad detestationem irae.

Sexto possunt valere ad detestationem irae exempla. Et praecipue exemplum Christi, quem videmus patientissimum esse, qui vltimo facit vindictam de inimicis suis. Bene deberet sufficere vermiculo, quod ita cito vindicaretur de inimicis suis. Sicut dicit Augustinus: Summe religionis est imitari quem colis. De beato Bernardo legitur, quod appropinquante morte eius, cum requireretur a fratribus quod doceret eos aliqua salubria, dixit eis. Alieno sensui magnis quam meo credidi. Lesus vindictam non expetii. Nulli

D E I R A.

255

Nulli scandalum facere volui. Et si feci, sed aui ut potui. Septimo. potest valere ad detestationem irae, quod dominus ab eo, qui vult vindicare, videtur etiam remissa repetere. Sicut pater de illo, qui noluit dimittere conferuo, a quo dominus eius repetijt vniuersum debitum prius sibi dimissum. Matth. 18.

De diuisionibus ad iram pertinentibus. Pars II.

DICTO de his quae pertinent ad detestationem irae, consequenter ponendae sunt diuisiones ad iram pertinentes. Notandum ergo quod est quaedam ira bona est, quia homo irascitur vitio, de qua Ecclesi. 7. Melior est ira risu. Quasi diceret, per tristitiam vultus corrigitur animus delinquentis. Est alia ira, quae mala est, quia homo irascitur personae. De qua intelligenda sunt prius dicta. Et haec duas habet species. Quaedam enim subita est, & sine deliberatione rationis, quae venialis est. Alia vero cum deliberatione & consensu rationis, quae mortalis est. Has duas species tangit David, dicens: Irascimini, & nolite peccare &c. Si subita ira surgat in nobis, non consentiat ratio. Ira vero, quae cum deliberatione est, si inueterascat, odium dicitur. Est enim odium ira inueterata. Quod videtur prohibere Apostolus, dicens ad Ephes. 4. Sol non occidat super iracundiam vestram.

De his quae valere possunt ad detestationem odij.

Ad detestationem odij possunt ista specialiter valere. Primo illud Genesis 49. Mal edictus furor eius, quia pertinax & indignatio eius, quia dura. Secundo illud 1. Ioannis 3. Omnis qui odit fratrem suum, homicida est. Tercio, quia odium specialiter est charitati contrarium, quae est maxima virtus, maxime placens Deo, & maxime displicens diabolo. Quod maxime displiceat diabolo, patet ex verbis Gregorij dicentis: Non curat antiquus hostis ut terrena nobis tollat, sed ut charitatem in nobis feriat. De patientia vero Dei manifestum potest esse per hoc, quod dicit Dominus Ioan. 15. Hoc est praeceptum meum, ut diligatis inuicem. Quarto, quia cum torqueatur homo per quem peccat, & ille qui manet in odio iniurias sibi illatas nolit remittere, ipse punietur in hoc quod nec peccata sibi remittentur. Fatuus est qui vnam iniuriam non vult remittere, ut mille vel plura peccata sibi remittantur. Quartum est hoc, quod ira vel odium contra naturam videntur esse in homine, cum homo sit animal mansuetum natura & misericors, vnde Iob 31. Ab infantia mea creuit mecum

miseratio, & de vtero matris meæ egressa est mecum. Mansuetudini vero quæ est in homine, attestatur forma, & dispositio exterior hominis. In omni enim specie animalis, figura corporis est, & membrorum, naturæ corporis exteriori attestatur: sicut ungues acuti, fortiores & magni, & aduncati dentes, & fissio oris magna attestatur rabies, ut patet in leonibus. Contrarium vero mansuetudini attestatur in hominibus. ¶ Sextum est hoc, quod cum cupiditas & alia vitia consistant in appetitu alicuius boni, sed inordinate, odium consistit in appetitu ipsius mali. Vnde maioris peruersitatis & malitiæ videtur esse, quam cupiditas, & similia peccata.

Item diuisio Iræ.

Item notandum quod ira potest diuidi in iram occultam, quæ non prorumpit in exteriorē iniuriā, & irā prorupentē in exteriorē iniuriā, siue sit iniuria verbi vel facti. De prima ira dicit Dñs Mat. 5. Omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio. Et post subdit de secunda ira. Qui dixerit, fatueretur erit gehennæ ignis. Raca interiectio est indignantis, sed nominat aliquā specialem contumeliā. ¶ Item ira potest diuidi in irā, qua homo irascitur sibi, & in irā qua homo irascitur proximo, & in irā qua irascitur sibi, & in irā qua homo irascitur proximo, & in iram qua irascitur Deo. De prima ira dicit Socrates: Iracundus quā aliis irasci desierit, sibi irascitur. De secunda ira dictum est prius. De ira vero qua aliquis irascitur Deo, qualis est ira inique blasphemantiū Deum, potest intelligi illud Eccle. 27. Qui in altum mittit lapidem, super caput eius cadet.

De peccatis prouenientibus ex Ira. Pars Tertia, quæ habet tria capitula. De guerra, & de ira. quæ homines a guerra cohibere deberent. Caput I.

EQ V I T V R de peccatis quæ proueniunt ex Ira. Prouenit autem ex ira, lis. Vnde Prouerborū 26. Sicut carbones ad prunas, & ligna ad ignem: sic homo iracundus suscitatur rixas. Item Ecclesiast. 26. Homo iracundus incendit litem. Et ira etiam sequuntur guerra, incendia, homicidia, & alia iniectio malum iniusta, & rapinæ, & similia. De lite non discimus modo, quia de illa dicitur cū aliis peccatis linguæ. De rapina vero dictum est in tractatu de Avaritia. De aliis vero hic dicemus. ¶ Et primo de guerra, quam habemus cū hostibus. ¶ Duodecim vero sunt quæ deberent homines cohibere a guerra. ¶ Primum est guerra, quam habemus

habemus cum hostibus inuisibilibus. Iob 7. Militia est vita hominis super terram. Item dictum est Genesis 3. ad serpentem: Inimicitias ponam inter te & mulierem, & semen illius & semen tuum. Guerra ista multum periculosa est. Et propter calliditatem demonum. Genesis 3. Serpens callidior erat omnibus animantibus terræ. Et propter longum exercitium pugne. Pugna enim non cessauit ex quo Adam deiectus est in terram, & longus vsus, & experientia multum videtur docuisse eum. Et propter cōtinuitatem pugne. Vnde Gregor. Assidua tentatione diabolus tentat nos, ut saltem te dio vincat. Et propter malitiam demonum qui incessanter sitiunt sanguinem nostrum, vnde diabolus sanguisuga vocatur Prouerb. 10. Sanguisuga duæ sunt filiae. Et quia demones inuisibiles sunt. Hiero. Tunc maximè impugnaris, si te impugari nescis. Et quia magnum damnum est si quis vincitur. Regnum enim æternum perdit, & patibulo infernali affligitur. Si autem vincit, multum lucratur, quia remunerabitur regno eterno. Non accipitur redemptio de guerra ista. Et, ut breuiter dicam, sicut diabolus peior est homine, ita guerra, quam habemus cum diabolo, peior est quam guerra, quam aliquis habet cum hominibus. Sicut enim aliquis princeps quando habet aliquam guerram fortem, & periculosam, studet pacificare alias guerras superemergentes. Sic debet homo cum hominibus pacificari, ne à demonibus vincatur. Ad hoc videtur pertinere illud Iob 40. Memento belli, & non addas amplius quidquā loqui. vbi dicit glossa, Si occulti hostis bellum contra te consideras, quidquid à me pateris, non accusas. Hieronymus: Gladium tenet hostis ut me perimat: mira insania, verbum durum sibi dictum plange re, & gladium capiti immitentem non timere. Mira etiam & magna fatuitas quod aliquis captum diabolo se tradat, ut preualeat fratri suo, cum scriptum sit, quod crudelis est, & non miserebitur. Ideo reges & principes huius mundi de facili vincuntur à diabolo, quia habent alias guerras, & non sufficiunt resistere vbique. Habac. 1. ipse de regibus triumphabit, & tyranni ridiculi eius erunt. ¶ Secundo deberet homines cohibere a guerra hoc, quod Dominus amat pacem, & per contrarium guerram odit.

De signis quod Dominus amet pacem.

ET possumus multa signa ponere per quæ apparet quod Dominus multum amet pacem. ¶ Primum signum est, quod Dominus nasci voluit tempore pacis, quæ durauit 11. annis. Tunc impletum fuit illud Esa. 2. Tunc conflabunt gladios suos in vomeros, & lanceas suas in falces. Spiritualiter autem non vult Deus haberi.

T O M V S I I.

bitare alicubi, vbi non est pax, quia in pace factus est locus eius.
¶ Secundum signum quod Dominus amat pacem, est hoc, quod in
natiuitate eius commendata est pax hominibus, multitudine ange-
lorum dicente, Gloria in altissimis Deo, & in terra pax homini-
bus bonę voluntatis: uti legitur Lucę 2. ¶ Tertium signum est
quod ipse vocauit pacificos specialiter filios Dei, dicens Matth. 5.
Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur. ¶ Quartum signum
est hoc, quod ipse mittens apostolos, voluit vt homines ad pacem
hortarentur, dicens Matthei decimo: Intrantes autem domum fa-
cite eam dicentes, Pax huic domui. Mittens etiam discipulos
suos dedit eis similiter mandatum de exhortatione ad pacem, di-
cens Lucę 10. In quacunque domum intraueritis primum dicit-
e, Pax huic domui. ¶ Quintum signum est hoc, quod Dominus
relicturus discipulos suos, pacem specialiter tanquam hereditatem
eorum reliquit eis, dicens Ioan. 14. Pacem meam do vobis, pacem
relinquo vobis. Post resurrectionē et veniens ad discipulos suos,
pacem commendauit eis, dicens, Pax vobis, vt habetur Ioan. 20. in
duobus locis. ¶ Sextum signum est hoc, quod Dominus ita carē e-
mere uoluit pacem nostram, mori enim voluit, vt nos reconcilia-
ret, sibi maritari, voluit filius Dei naturę nostrę infirmę, vt pax ista
reformaretur. Adhuc etiam pacem peccatorum paratus est emere
valde care, quia paratus est eis remittere omnem offensam, & eme-
re pacem ipsorum regno, si penituerint. Honorabilis est ista pax
peccatorum. Si peccator haberet Deum in carcere, non deberet par-
tem honorabiliorem ab eo requirere. Et vt breuiter dicam, specia-
le officium filij Dei fuit, pacem reformare inter Deum & ho-
minem. Hac de causa venit ipse in mundum istum, & fuit
ibi plus quam triginta & duobus annis. Vnde ad Ephes. 2.
Ipse est pax nostra, qui fecit vtraque vnum. Tercio deberet
homines cohibere a guerris propter mala quę inde fiunt, &
bona quę inde omittuntur. Primum malum quod de guerra sequi-
tur, est odium. De vna guerra fiunt quandoque mille homines in
peccato odij. Illi autem qui sunt in peccato odij, homicidę sunt:
iuxta verbum Io. in 1. Cano, sua. Sequuntur etiam inde homicidę
& frequenter illi qui moriuntur in bellis, moriuntur morte æter-
na, quod maximum periculum est: hoc enim damnum irrepara-
bile est. Vnde Matth. 2. Rachel plorans filios suos, & noluit con-
solari, quia non sunt. Sequuntur etiam ex guerra incendia loco-
rum sacrorum & non sacrorum, rapinę & furta. Filij agriculturalium
fures efficiuntur, filię prostituuntur, omittuntur etiam infinitę elec-
mosy-

D E I R A.

255

mosynę, & infinita alia bona. ¶ Quarto deberet homines co-
hibere a guerris hoc, quod in guerris precipue malum infertur his,
qui non meruerunt. Si in guerris illi mala reciperent, qui in cul-
pa sunt, hoc tolerabilius esset, sed illi parum aut nihil mali reci-
piunt: innocentes verò depradantur iuxta illud Esa. 59. Qui recess-
sit à malo, pax patuit. Horatius: Quidquid delirant reges, plectunt
Achiui. In hoc tyranni huius mundi peiores sunt diabolo, qui nō
nocet nisi his qui meruerunt. Tyranni verò in guerris suis potius
nocent illis qui innocentes sunt: quod non est parua culpa, quum
specialiter Deo adhæreant, & in eo fiduciam habeant, & sunt in
eius protectione. Psalm. Innocentes & recti adheferunt mihi. Pro-
uerbiorum 1. Deus custodiet rectorum salutem: & proteget gradie-
tes simpliciter. In guerris etiam infertur malum pauperibus: plus
enim damnificatur aliqua pauper mulier quando vna gallina au-
fertur ei, quàm aliquis, qui multum diues esset, damnificaretur in
mille marcis. Sicut vidua pauperula, de qua loquitur Dominus
Luc. 21. plus misit in gazophylacium, mittēdo duo minuta, quàm
omnes alij secundum iudicium Domini. ¶ Quinto deberet homi-
nes cohibere a guerris hoc, quod vix est quin malum accadat eis qui
guerram faciunt. Aut enim malum infertur eis, & sic malum eis
accidit: Aut ipsi inferunt malum alijs, & tunc deterius eis accidit:
melius est enim mala sustinere, quàm mala facere. Vnde Prou. 16.
Melius est humiliari cum mitibus, quàm diuidere spolia cum su-
perbis. ¶ Sexto deberet homines cohibere a guerris, difficultas cō-
sulendi illis qui guerris interfunt. Cum enim vnus alium paratus
sit iuuare, ut fortiores sint, ex eo quod sunt simul, vnusquisque videt
esse occasio quēdā omnium malorum quę ibi fiunt, vnde Iob. 41.
dicitur de corpore diaboli: Corpus eius quasi scuta fusilia, & com-
 pactum squamis sese prementibus. ¶ Septimò deberet cohibere
homines a guerris hoc, quod nulla vel parua utilitas inde sequi-
tur quādo aliquis guerram facit, vt sua recuperet. Plus enim valet
quod ipse in guerra expēdit, quàm quod ibi in guerra acquirit.
Quando vero aliquis guerram facit vt uindictę fratrem vel cō-
gnatum sibi occisum, nulla utilitas sequitur illi qui mortuus est:
melius esset defuncto quod procuraretur quod homicida pro-
anima eius iret ad partes transmarinas, vel quod processio fie-
ret a ministris dei super interfectum cum aqua benedicta, &
cruce, quàm cum igne maledicto, & lanceis & vexillis a mini-
stris diaboli, sicut multoties fit. ¶ Octauo debet cohibere homi-
nes a guerris, fraternitas quę inter homines est. Omnes enim
homi-

homines naturaliter sunt fratres, quia ex vno patre, & una matre procellerunt, scilicet Adam & Heua. Fideles verò propter hoc quidem spirituali fraternitate fratres facti sunt, quia ex vno patre, scilicet Deo nati sunt, & ex una matre, scilicet ecclesia, & celestem hereditatem diuisuri. Vnde inimicitia inter fideles, inimicitia Cain est: quia inter fratres lupi vel serpentes videntur esse huiusmodi homines, qui bella mouent contra homines. Senec. Ferina rabies est ista, sanguine & vulneribus lætari: & hoc est, abiectio homine in syluestre animal transire. Inter serpentes & homines naturales sunt inimicitia. Vnde Gene. 3. Inimicitias ponam inter te & mulierem, & seminum, & semen illius. Vñ serpentes se esse ostendunt qui ad homines inimicitias habent, imò etiam tales peiores serpentibus & lupis videntur esse. Serpens serpenti non nocet, vel lupus lupo, etiam animalibus alterius speciei noceant, homo verò nocet homini. Seneca. Immitissimus est homo homini. Leo leoni non nocet, lupus lupum non lædit. Verè canes videntur esse tales homines, qui adinuicem certant. ¶ Non debet cohibere homines à guerris hoc, quod homines, qui guerras amant vel habent, speciales filii diaboli sunt, sicut pacifici speciales sunt filii Dei, sicut prius dictum est. ¶ Decimò debet cohibere homines à guerris: miseria quam sustinent homines qui guerras faciunt. Ipsi enim de nocte vadunt armati, in fame & siti, & huiusmodi. Si tantum sustinerent pro Deo, quantum sustinent pro diabolo, magni meriti essent apud Deum. vnde in Psalmis. Contritio & infelicitas in viis eorum, & viam pacis non cognouerunt. ¶ Vndecimo debet cohibere homines dubius euentus belli: quandoque enim ille qui fortiozem se credit, & nunc hunc, nunc illum consumit gladius. Si aliquis fortis est, inuenit aliquem æque fortem ut ipse. Ierem. 16. Fortis impiegit in fortem, & ambo corruerunt. Si aliquis malus est, vix erit quin aliquem æque malum aliquando inueniat. Vnde Prouer. 17. Semper iurgia querit malus: angelus autem crudelis mittetur contra eum, vel post hanc vitam, quando diabolus ad eum mittetur, ut eum deferat in infernum: vel in presenti, quando aliquis homo æque malus mittitur ad reprimendam malitiam eius. Vulgariter dicitur, quod canis bellicosus defert aures scaturientes vermibus. Et frequenter accidit quod qui amant bella, moriuntur gladio. vnde Primò Regum decimo quinto dicit Samuel ad Agag regem Amalech. Sicut fecit mulieres absque liberis gladius tuus, sic absque liberis inter mulieres erit mater tua. ¶ Duodecimo debet cohibere homines à guer-

ris hoc, quod sapientes tantum timent guerras, & tantum amant pacem. vnde Salomon, qui legitur sapientissimus fuisse, regnum suum in pace summa tenuit XL. annis. vnde etiam ob hoc nomen habuit. Salomon enim interpretatur pacificus. Christus etiam uocatus est rex pacificus, & in veritate nihil est quod tantum noceat ecclesie Dei quantum guerra. Luc. 11. Omne regnum in seipsum diuisum, desolabitur. Amb. Parua res concordia crescunt, magnæ verò res discordia dilabuntur. licet tantum bonum sit pax quod et suo contrario queratur, secundum verbum Augustini, tamen valde raro esset facienda guerra. Cum enim guerra & pax maximè sint contraria, maximè à se distant. Et ideo valde longa est via quæ est per guerram ad pacem. Et quandoque prius homo deficit, quàm ad pacem per viam istam veniat. Citius peruenit homo ad pacem patiendo, quàm bella faciendo. Et facilius acquirit homo largiendo, quam auferendo.

De peccato incendiariorum. Caput II.

INCENDIARIUS dicitur, qui propria auctoritate incendit ciuitatem, vel villam, vel domum aliquam, vel legem, vel rem similem, malo studio aut pro vindicta. si autem hoc faceret auctoritate illius, qui habet potestatem indicendi iustum bellum, non iudicaretur incendiarius ex quo guerra esset iusta.

Octo quæ deberent cohibere à peccato incendii.

Octo verò sunt, quæ deberent cohibere hominem ab hoc peccato. Primū est hoc, quod istud peccatum diabolicū est. Diabolus enim in inferno igne impugnat homines: sic faciunt incendiarii in hoc mundo. vnde dum ipsi diabolo assimulant in facto, merito assimilabuntur ei in tormento. ¶ Secundū est, quod peccatum istud puræ malitiæ est, & nullius utilitatis est. Peccatum rapinæ vel furii aliquid habet lucris vel utilitatis, sed peccatum incendii nihil: nulli est strenuitatis est peccatum illud. Mulier, n. aliqua posset facere idem. Preterea, quoniam sufflatores ignis in seruitio hominum sunt viles persone, quomodo non erunt viles persone sufflatores ignis in seruitio demonum? Sine culpa et sunt pauperes homines, quorum domus incenduntur, sed pro sola superbia dominorum fit. vnde Psalm. Dum superbit impius, incendit pauper. Peccatum igitur incendiariorum cum sit puræ malitiæ, ideo etiam est peccatum in spiritu sanctum. ¶ Tertiò deberet cohibere hominem à peccato hoc: quod peccatum istud valde damnosum est proximo, pauperi enim

enim ille homo exheredatur cum domum suam amittit, & oportet eum & uxorem suam & familiam ire mendicando. per domos aliorum, quod valde graue est homini in consuetudo. vnde Eccl. 29. Vita nequam est hospitandi de domo in domum. Interdum autem accidit qd nuquam redibit ad pristinum statum, & quod filii eius hac de causa fures efficiuntur, & filia prostituantur, & ille qui domum incendit reus est omnium peccatorum qui occasione illius incendij sunt. Quarto debet cohibere hominem ab hoc peccato, qd peccatum istud valde damnosum est auctori suo. Damnosi-
us etiam est illi quam proximo. vnde refert Greg. in dialogo, qd cum quidam incidisset messem cuiusdam sancti viri nomine Ste-
phani, quidam videns messem eius combustam, venit ad illum di-
cens qd messis sua esset combusta, adiungens. Vt va pater Stephane,
quid cōtingit tibi? Cui ille placide rōdit: Vt quidem illi cōrigenda
mihi qd cōgit? Ille qui credit incendere domum alienā, incidit
suam. Sua enim est domus illa quo ad emendam, & ibi amittitur.
Sicut miles, qui est in exercitu alicuius principis, equum quem
amittit, non sibi amittit, sed Domino cum quo est. Incendiarius dā
pōnit ignem ad comburendum domum, sibi etiam pręparat ignē
æternum. Igne etiam peccati exurit seipsum. August. Sic putato
malitiam esse quomodo ignem. Quinto debet cohibere homi-
nem ab hoc peccato hoc, quod peccatum istud multum impedit ā
salute auctorem suum, & propter restitutionem domus in censū quā
oportet eū facere, & propter maledictiones quę sūt eis. Quando
enim pauper aliquem defectum habet occasione illius incendij,
vel videt filios suos degentes in alieno hospitio. Ipse maledicit ei
qui domum suam incendit. Quę maledictio defert incendiarium
in ignem æternum. vnde Eccl. 2. Maladicens tibi in amaritudine
animę exaudietur deprecatio illius. exaudiet autem illum qui fe-
cit eum. De eiusdem 35. Deprecationem lęi Dominus exaudiet.
Non despiciet preces pupilli: nec viduę, si effundat loquelam ge-
mitus: Nonne lacrymę viduę ad maxillas descendunt, & exclama-
tio eius super deducentes eas? A maxilla eū ascendant usque ad
cælos, & Dominus exauditor non delectabitur in illis. De materia
ista in tractatu de Rapina, dictū est. Sexto debet cohibere hominem
ā peccato isto, pena magna qua in pręsenti puniuntur incendiarii.
Pena autem corū secundum leges humanas est, Vt qui dolo ignem
apposuerit, igne cremetur, aut capite puniatur: nec debet absolui
nisi damno restituto, & pręstato iuramento quod ignē vltius nō
apponat. A Deo ēt sape puniuntur, in hoc, quod mala morte mo-
riuntur.

riuntur: sicut patet de Absalon, qui fecit succendi messem Ioab, qui
postea suspensus est & occisus est tribus lanceis missis in cor
eius: vt legitur 2. Reg. 14. Legitur etiam Iudic. 13. Quod Samson fe-
cit succendi segetes Philistinorum, qui postea captus est ā Phi-
listinis, & exoculatus est, & ā semetipso occisus. Septimō de-
bet cohibere hominem ā peccato isto, magna pena, qua pu-
niendi sunt incendiarii in futuro. Quod potest ostendi per hoc
quod legitur Matt. 25. quod Dominus dicturus est, Ite maledicti
in ignem æternum. Et subditur causa huius damnationis: Hospes
eram, & non collegistis me. Si dominus puniturus est igne eterno
eos qui in proprio hospitio non receperunt eum, qualiter creden-
dum est illos esse puniendos qui hospitium Domini, in quo ipsi
nihil iuris habebant, combusserunt? Quot pauperes hospitati fuis-
sent in domo, quam ipsi combusserunt, toties Domino suo hospi-
tium suum abstulerunt. Merito etiam in pręsenti & in futuro cre-
matur incendiarius, cum ipse alios cremet, quia per quę peccat ho-
mo, p r hæc & torquetur: & non est lex æquior vlla, quā necis ar-
tifices arte perire sua. Octauo debet cohibere homines ab hoc
peccato, quia peccatum istud multum displicet Deo. Quod patet
per hoc, quod hospitalitas tantum placet Deo, quam hospitalita-
tem hoc peccatum destruit. Quod hospitalitas multum Deo pla-
ceat, patet ex eo quod legitur ad Heb. vlt. Hospitalitatem nolite
obliuisci. Per hanc enim quidam placuerunt angelis hospicio re-
ceptis. & Origen. Domos hospitales ingressi sunt angeli. Domos
verō hospitibus clausas, & ignis & sulphur succendit Domos quas
angeli ingressi sunt, fuerunt domus Abraham & domus Lot. Do-
mus verō succensę, fuerunt domus Sodomorum & Gomorrhæo-
rum. Hospitalitas tantum placet Deo, quod ipse in propria perso-
na legitur ad hospitales homines declinasse. vnde refert Greg. in
quadam homilia, quod quidam paterfamilias multum fuit hospi-
talis, & quadam die cum peregrinos susciperet, & aquam daret
manibus ex humilitate, vnus fuit inter eos in cuius manibus de-
buit aquam fundere, & cum reuersus vnam accepisset, non inue-
nit eum in cuius manibus aquam debuit fundere: cum quę ob
hoc apud se miraretur, eadem noctē per visionem Dominus di-
xit ei: Ceteris diebus me in mēbris meis, hesternā autem diē me in
memetipso recepisti.

De peccato homicidij, & de his quę deberent homines
cohibere ab homicidio. Caput III.

EQVITVR de homicidio, à quo primò debet
hoies cohibere hoc, quod ipsum est p̄ra naturam.
Docuit enim natura q̄ aialia diligunt ea quę sunt
eiusdem speciei cum ipsis. vñ Eccl̄. 13. Oē animal
diligat simile sibi. Vnde mirū est, quomodo homo
vult alium hominem occidere, cum natura doceat
unum lupum alium amare. ¶ Secundò deberet cohibere homines
ab hoc peccato quod ipsum multum est contra rationem. Dicitur
enim ratio homini quod non debet facere aliq̄ quod sibi odit fieri:
vt legitur Tob. 4. Vnde cum ipse super omnia mortē odio habeat,
ipse super omnia cauere debet ne mortem inferat. ¶ Tertiò deberet
homines cohibere ab hoc peccato, q̄ istud peccatum diabolicum
est, & diabolo assimilatur. vnde Io. 8. Ille homicida erat ab initio.
Diabolus fuit homicida sui ipsius ab initio, & post parentum no-
strorum. Vnde sanguisuga vocatur Pro. 30. vbi dicitur, sanguisuga
duę sunt filię. ¶ Quartò deberet cohibere homines ab hoc pec-
cato, quod videtur ab homine degenerare & in bestiam transire,
quę sanguinem humanum sūt. vnde Sen. Ferina rabies est ista, san-
guine & vulnere letari. Et hoc est abiecto homine in syluestre ani-
mal transire. ¶ Quintò deberet cohibere homines ab hoc peccato,
p̄na magna qua homicidę puniuntur, & in presenti, & in futuro.
De p̄na eorum legitur Matt. 25. Omnes qui acceperint gladium,
gladio peribunt. Et Apoc. 13. Qui in gladio occiderit, oportet
eum in gladio occidi. Et Gen. 9. Quicumque fuderit sanguinem ho-
minis, fundetur sanguis illius. Et possunt hæc auferri ad mortem
æternam, vel temporalem: vitaque enim reus est, quia auctoritate
sua gladium accipit. Ad significandum quod multum puniuntur
peccatum homicidij, dictum est Gen. 4. Vox sanguinis fratris
tui Abel clamat ad me de terra. Vox sanguinis potest dici vox
conspicuitatis: vt sit sensus, generatio quę ex Abel exisset, nisi
interfectus fuisset, requirit quod vindictam sumam de te. P̄na
etiam homicidę ostenditur, cum subditur: Maledictus igitur
eris super terram. Et fuit tanta maledictio illa, quod etiam ip-
sam terram tetigit. vnde subditur: Cum operatus fueris terram,
non dabit fructus suos. Et subditur post: Vagus & profugus eris
super terram omnibus diebus vitę tuę. Et post factus est Cain tre-
mulus. vnde ait: Omnis qui inuenerit me, occidet me.

De

De quatuor peccatis clamantibus ad Deum.

E notandum quod quatuor peccata dicuntur clamare ad Deū:
scilicet oppressio innocentium. Exod. 2. Ascendit clamor fi-
liorum Israel ad Deum. Et peccatum Sodomiticum, vnde Gene.
18. Clamor Sodomorum, & Gomorrazorum multiplicatus est. Et
detentio mercedis mercenariorum. vnde Iac. vlt. Ecce merces ope-
ratorum vestrorum, quę fraudata est à vobis, clamat, clamor eo-
rum in aures Domini sabaoth introiuit. Et peccatum homicidij.
vnde Gene. 4. Vox sanguinis fratris tui, &c. Tria verò de peccatis
nominans ideo dicuntur clamare ad Deum ad modum homicidij,
quia sunt quasi homicidium. In peccato enim cōtra naturam effun-
ditur illud quod potuit esse materia corporis humani, & ideo est
quasi homicidium. In oppressione verò innocentium & detentio-
ne mercedis auferitur pauperibus vita eorum, & ideo à Deo quasi
homicidium reputatur. vnde Eccl̄. 33. Panis egentium, vita paupe-
ris est: qui defraudat illum, homo sanguinis est. & ibidem: Qui au-
fert in sudore panem, quasi qui occidit proximum suum. Et ibi-
dem: Qui effundit sanguinem & qui fraudem facit mercenario,
fratres sunt. Puniantur etiam homicidę irregularitate. Licet enim
de peccato homicidij condignam p̄nitentiam egerint: tamen
non possunt promoueri. Vnde 1. Paralippomen. 28. dicit Domi-
nus ad David. Non ædificabis domum nomini meo, eo quod sis
vir bellator, & sanguinem fuderis. Sexto deberet cohibere ho-
mines à peccato homicidij fraternitas quę est inter Christianos.
Omnes enim Christiani fratres sunt, & fraternitate naturali &
spirituali. Ex vno enim patre & matre, sunt omnes: ex Adam scili-
cet, & Heua: Fratres etiam sunt spiritualiter ex Deo patre & eccle-
sia matre. vnde homicidium inter Christianos est fratricidium.
Ad quod potest referri illud Genesis. 27. Quid nobis proderit si
occiderimus fratrem nostrum, & celauerimus sanguinem ipsius?
melius est vt veniatur Ismaelitis, & manus nostrę non pol-
lantur. Frater enim & caro nostra est. ¶ Septimò deberet cohi-
bere homines à peccato hoc, quod fideles sunt filij Dei. Vnde
Augustinus. filij Dei sumus. vnde hoc probamus? Mortuus est
vnicus, ne remaneret vnicus. Et 1. Ioannis 3. Videte qualem cha-
ritatem dedit nobis Deus, vt filij eius nominetur & simus. Et in eo-
dem: Filij Dei sumus, sed nondum apparuit quid erimus: sed cum
apparuerit, scimus quo niam similes ei erimus: & Matthæi 23. Pa-
trem nolite vocare vobis sup̄ea terram. vnus enim est Pater vester
qui in celis est. Igitur qui aliquem fidelem occidit, filiū Dei occidit,

K k 2

quod

T O M V S II.

quod constat animæ temeritatis esse. Quomodo ante conspectu Dei stare audebit, qui filium eius occidit? Octauo deberet cohibere hoīes ab hoc peccato, quod quilibet hō angelum bonum habet deputatum sibi ad custodiam: cui contumelia facit, qui hoīem occidit, vel iniuste manus in eum iniecit, vnde Matthæi decimo octauo. Videte ne contemnatis vnum ex his pusillis. Dico enim vobis quia angeli eorum semper vident faciem Patris mei qui in cælis est. Si quis verberaret aliquem qui haberet militem de mensa regis Franciæ sibi ad custodiam deputatum, non parum offenderetur rex: quantum ergo putandus est offendi rex cælestis, quando ille occidit, vel verberatur, cui ipse vnum de angelis suis ad custodiam deputauit, qui sunt quasi milites de mensa eius. ¶ Nono deberet cohibere homines ab homicidio hoc quod homo ad similitudinem Dei creatus est. Mirum enim est quomodo aliquis audet destruere creaturam illam quam Deus ad similitudinem suam dignatus est creare. Vnde Genesis nono, postquam Dominus dixit, Quicumque fuderit sanguinem hominis, fundetur sanguis illius. Subditur causa ista: Ad imaginem quippe Dei factus est homo. Si aliquis artifex tantum habet amorem ad opus suum quod parui valoris est, quod non potest sustinere vt & verbo ei detrahatur, vt patet in versificatore qui non potest sustinere vt versibus eius detrahatur: quantum putandus est Deus amare creaturam suam, quam creare voluit ad similitudinem suam, & quantum offenditur in eius destructionem? ¶ Decimo deberet cohibere homines ab homicidio hoc, quod Dominus ita care emit hominem: non parum enim offenditur Deus, quando res illa quam ipse emit sanguine suo, ei aufertur. Primæ Petri primo. Non corruptilibus auro vel argento redempti estis de vana vestra conuersatione: sed pretioso sanguine quasi agni immaculati & incontaminati Iesu Christi. hoc pretio debemus hominem appendere, ne nobis vilescat. ¶ Undecimo deberet homines cohibere ab homicidio hoc, quod homo templum est Spiritus sancti. Vnde templum Dei violat, qui hominem occidit vel verberat. primæ ad Corinthios tertio. Nescitis quia templum Dei estis vos, & Spiritus Dei habitat in vobis? Si quis autem templum Dei violauerit, disperdet illū Deus. ¶ Duodecimo deberet cohibere homines ab homicidio hoc, quod tota Trinitas habitat in homine tanquam in hospitio suo. vnde Ioannis decimo quarto. Ad eum venimus, & mansionem apud eum faciemus. vnde toti Trinitati contumeliam facit, qui viro iusto, in quo ipsa habitat, violentiam facit.

D E I R A.

De occisione iniustorum hominum.

Sed ista ratio non videtur extendi ad mortem iniustorum hominum, & in rei veritate homicidium iniustorum hominum quantum ad aliquid periculosius est, quam homicidium iustorum: quam scriptum sit, Mors peccatorum pessima. De morte vero sanctorum scriptum est. Pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum eius. Mors peccatorum pessima est, quia est velut quædam porta per quam in infernum intratur, & est quidam transitus ad mortem æternam. Mors vero iustorum quædam porta est, per quam fit egressus de miseria huius vitæ & ideo non solum magnum peccatum est homicidium iustorum, sed etiam impiorum interfectio, nisi hoc fiat imperio Dei. Imperio autem Dei fit, quando fit auctoritate legis diuinæ: aliter non placet Deo. Ezechielis decimo octauo. Nunquid voluntatis meæ est mors impij, dicit Dominus Deus, & non vt conuertatur a viis suis, & viuat? Et eiusdem trigésimo tertio. Nolo mortem peccatoris, sed vt magis conuertatur & uiuat. & Matthæi secundo. Rachel plorans filios suos, noluit eos solari, quia non sunt, vbi dicit glossa. Ecclesia plorat non tam pro morte translatos, quam supplicio peremptos. Supplicio inquam infernali. De morte vero iustorum dicit Sapiens: Non est lugenda mors, quam immortalitas sequitur. Peccatum homicidii est tantum quod Cain ponderositate eius non valens sustinere, dixit verbum desperationis, Maior est iniquitas mea, quam ut veniam merear. Mirum est, quod postquam humana natura coniuncta fuit & unita diuinæ, quomodo aliquis ausus fuit manum mittere in hominem, vel eum occidendo, vel verberando, nisi diuino imperio, quod fit auctoritate legis diuinæ. Quando aliqua mulier nupsit alicui regi, omnes de regno illo deferunt etiam minimo de genere ipsius: quantum ergo deferendum est hominibus, cum humana natura maritata est filio Dei? Præterea si cruci tanta reuerentia exhibetur, quia coniuncta fuit corpori Christi per modicum tempus: quanta reuerentia exhibenda est humanæ naturæ, quæ unita est diuinæ, ita quod nunquam ab ea separabitur? & hæc sufficiant de peccato homicidij. De alia vero iniectione mantum iniusta, de qua videbitur hic esse dicendum, nil dicetur: quia in magna parte sunt eadem, quæ debent hominem cohibere a peccato isto, cum his quæ sunt dicta contra peccatum homicidij.

NOTANDVM. quod contra iram alienā triplex potest esse remedium. Contra iram uero propriam octo assignabimus remedia. ¶ Primum remedium contra iram alienam, est mollis responsio. unde Prouer. 15. Mollis responsio frangit irā. sermo durus suscitāt rixas. & Prouer. 25. Lingua mollis confringit duritiem. & hoc est unum de miraculis spirituales libus quod mollescit durū. unde legitur in Vita patrū de abbate Machario, quod cum properaret ad quendam locū, discipulus eius praeceps ipsum obuiauit cuidā sacerdoti idolorum portanti lignū grāde. Cui dicit discipul⁹ Macharij: Quo uadis dāmo. At ille irat⁹ percussit eū ita quod fere mortuū reliquit. Cui postea obuiās Abbas Machari⁹ ait: Salueris laborator, salueris. At ille, Quid in me boni uidi, ut ita me salutes? Cui senex, Quia uidi te laborantē. Cui sacerdos, Et ego ex tua salutatione cognoui te seruum magni Dei. Sed quidā monachus male me salutauit, quem ego plagis affeci: & statim cōpunctus est sacerdos idolorū, petiitque veniam: & duxerunt vulneratum usque ad cellā, & sacerdos idolorū monachus factus est & dixit Hier. Vide quid lenitas sermonis fecerit, & quid austeritas. Homo iratus est uelut olla bulliēs. Prou. 15. Os fatuorū ebullit stultitiā. Ideo aqua frigida mollis responsionis supersunden- da est. Eccl. 18. Nonne ardorem refrigerabit ros? Dulce uerbū est uelut ros refrigerans ardorem irā: & sicut ex ore exit flatus unde ignis materialis accenditur, & sputum unde extinguitur: sic ab ore exit uerbū durum unde ignis irē accenditur, & dulce uerbū unde ignis irē extinguitur. Ad quod uidetur pertinere illud Eccl. 28. Si sufflaueris, quasi ignis exardebit. & si spueris super illam, extinguetur. Vtraque ex ore proficiunt. Nec mirū si duris uerbis ignis irā accenditur, cū collisio durorum corporum ignem materiale producat. ¶ Secundū remedium contra iram alienā est silentium. unde Prou. 26. Cū defecerint ligna, extinguetur ignis. Velut ligna se habent uerba, quae respondentur homini iracundo, unde ignis ira nutritur. Eccl. 8. Ne litiges cum homine litigioso, & nō struas ligna in igne eius. Securius etiam esset omnino recedere ab irato, sicut aliquis recedit ab igne, quādo non uult comburi, neque calefieri ab eo. Unde Rom. 12. Non uos defendentes charissimi, sed date locum irā. ¶ Tertium remedium cōtra iram alienam, uel odium, est beneficium. Unde Prou. 25. Si esurierit inimicus

eus tuus, ciba illum: si sitis, da illi aquā bibere. Prunas enim congeres super caput eius. Beneficia quae inimico exhibentur, sunt uelut prunae accendentes inimicos eorum ad amorem. unde legitur in Vita patrū de quodā eremita nomine Theon, qui habebat gratiam sanandi egros, & cū uenissent latrones putantes eum habere multum auri, ipse fecit stare eos foribus affixos, & mane cum incola uellent eos comburere pro furto, ipse ait: Sinite eos abire illos, alioquin à me effugiet gratia sanitarum: & statim ipsi latrones conuersi sunt ad Dominum. Legitur etiā de quodam qui uocabatur Amō, qui in Aegypto in eremo morabatur, quod latrones ei auferbant panes quibus ipse uescebat. Unde Amōn praecepit duobus draconibus ut custodirent ostium cellae. Et cum latrones uenissent ad ostium cellae, uidentes dracones obstupuerunt, quos inuenit Amōn prae timore semimortuos, & fecit eis parati mentem, & compuncti facti sunt sancti homines.

De remediis contra iram propriam.

Sequitur de remediis contra iram propriam. ¶ Quorum primum est consideratio Dominicae passionis. Gregorius: Si passio Domini ad memoriā reuocetur, nihil adeo durū quod non aequo animo toleretur, quod remedium nobis insinuatū est in libro Nū. 21. ubi legitur quod filij Israel respicientes serpentem in palo, sanabantur à moribus serpentum ignitorum. Vnus de serpentibus ignitus est ira, à quo quis sanatur, si diligenter intendat quid Christus pro eo in cruce passus sit. Tūc enim patienter sustinebit quidquid oportebit eum pro amore Christi pati. ¶ Secundum est silentium. unde super illud Prou. 12. Fatuus statim indicat iram suam, dicit glo. Natura irā est ut prolata magis ferueat, occultata languescat & Prou. 26. Qui imponit stulto silentiū, iras mitigat. Stultus est homo superbus, quasi stans altus, praecipue si iracundus sit. Homo enim iracundus non solum est stultus, sed etiam quasi infans. unde si silentium ei imponatur, irā mitigantur. Ad hoc potest referri quod legitur in Vita patrū de abbate Isaac, qui requiritus à quodā fratre quare de mones eum timerent? Respondit, ex quo factus sum monachus statui apud me ut iracundia extragatur meum nō procederet: & ideo timent me ita daemones. Legitur etiā de beato Achille, quod quidā senex uenit ad eum, & uidit ipsum sanguinem expuentem, & requisit quid hoc esset. Cui abbas Achilles respondit: Sermo erat cuiusdā fratris qui me contristauerat, sed repugnauit ut non illum dicerem, sed petij Dominum ut tolleretur à me, & factus est ille sermo sanguis in ore meo. Et

postquā expui in eum, requieui, sed ipsam tristitiā & sermonem illum sum oblitus. Ad istud secundum remediū videtur pertinere illud Psal. Posui ori meo custodiā. Tertium remedium est, consideratio diuinæ ordinationis. Nullum malum penę potest inferri nobis, nisi diuina ordinatione, quod magnum solatium debet esse fidelibus. Omnis enim tribulatio velut oratio est, quam celestis medicus qui discretissimus est, & fidelissimus, habet quasi in vtre suo. iuxta illud Psal. Statuit aquas quasi in utero, & inde dispensat eam filiis suis prout uidet expedire. Ideo mansuete & patienter toleranda est tribulatio. Istam rationem insinuat nobis Dominus Ioan. 18. dicens: Calicem quem dedit mihi pater, non vis ut bibam illum: Tribulatio etiam est quasi virga in manu matris amantissimæ: quia in manu Dei, qui filios suos diligit super omnem matrem. Esa. 49. Nunquid obliuisci potest mulier infantem suū, u. non misereatur filio vteri sui? Et si illa oblita fuerit, ego tamen non obliuiscar tui. Non est multum timenda virga, quæ est in manu matris amantissimæ, scilicet misericordiæ Dei, præcipue quando aliquis sperat per uirgam huiusmodi a gladio pœnæ æternæ liberari. Ad hanc ordinationem respiciebat David, de quo legitur. Reg. 16. quod cum semel malediceret sibi, & Abisai cōminaretur maledicenti, ait David: Dimitte eum ut maledicat iuxta præceptum Domini. Quartum remedium est, considerare utilitatem quam habet tribulatio, quæ toleratur tam in presenti quam in futuro. Hanc utilitatem insinuat David quando dicit de persecutoribus: Circūdederunt me sicut apes. Ape aculeo pungunt, sed ex alia parte mel tribuunt, & liceat timeantur quia pungunt, amantur quia mel tribuunt. Sic persecutores licet pungant dum tribulationem inferunt, tamen amandi sunt, quia mel celestis dulcedinis quodammodo conferunt. Materiā enim æternæ coronæ homini ministrant. Quintum remedium est, consideratio status in quo est iniuriatus. Infans enim est, sicut prius est ostensum. Interrogata enim iuuita, ipsius est infania qui facit, ut dicit philosophus. Ideo compari debemus, ei potius quam irasci. Sextum remedium est, consideratio propriorum defectuum. Facilius enim quis portat defectus alienos, quando ipse suos nouit, quos oportuit ab aliis portari. Vnde Proverborum decimonono. Homo indigens misericors est. Ideo aliqui defectibus aliorum ita de facili irascuntur, quia suos non agnoscunt. Seneca: Regum animos induimus. Illi obliiti suæ infirmitatis alienę deseruiunt, quasi iniuriam acciperint. Augustinus. Irasceris seruo tuo ne peccet, irascere tibi ipsi

ne

ne tu pecces. Septimum remedium est, consideratio finis nostri. mortis scilicet, & eorū quæ post mortem sequuntur. Vnde Eccle. 28. Memento nouissimorum, & desine inimicari. Et subditur: Memento timorem Domini, & ne irascaris proximo. Octauum remedium est, consideratio propriæ impotentię. Multi sunt qui ideo iram seruant contra proximum suum, quia reputant dedecus esse non vindicare se de eo qui eis iniuriatus est, qui attendere debent quod nec etiam potestatem habent defendendi se a muscis & a pulicibus. Vnde Augustinus. Homo tibi conuicium dicit, & tumes, & iratus es, pulicibus resiste ut dormias, &c.

TRACTATVS NONVS DE
PECCATO LINGVÆ.

De ordine dicendorum in hoc tractatu. Et de his
quæ deberent monere hominem ad diligenter custodiam linguæ.

P A R S I.

ULTIMO inter peccata dicēdū est de peccato linguæ, quia istud peccatum remanet post alia peccata. Multi cauēt sibi ab aliis peccatis, qui nō cauēt a peccato linguæ. Agem⁹ autē de peccato linguæ hoc modo. Primo agemus de custodia linguæ cōi. Secundo enumerabimus diuersa peccata linguæ, & de vnoquoque eorum secundum ordinem prosequemur. Tertio vero tangemus de remedijs cōtra peccatū linguæ. Multa vero sunt quæ deberent homines mouere ad diligenter custodiā linguæ. Primum est, quod Dñs hominem in lingua honorauit præ ceteris creaturis. Nulli enim creaturæ dedit Deus linguam materiale ad vsum loquela, nisi homini: quod nō paruus honor est, nec paruū beneficium. Si uero nō credis beneficium istud esse magnum, cogita si mortuus es, quantum beneficium putares si redderetur tibi loquela. Plus enim amares hoc, quā si daretur tibi infinita pecunia. Vnde ingratus est homo qui Deū peccādo inhonorat in membro illo, in quo Deus hominē præ ceteris creaturis honorauit. Secundum est hoc quod lingua quantū ad vsum loquela, organū est orationis: verbum uero nūtiū est rōnis, sicut dicit Aug. & i solis habentib⁹ rōnē inuenitur naturaliter. Vnde a ratione regi debet, & solum ad imperium rationis

rationis debet lingua exire ad actum loquelæ. Indecens est vt rationis nuntius sine ratione mittatur. Ex quo secundum Psal. Comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis, de iure posset ei à Deo auferri vsus loquelæ. Ad inmentū enim non pertinet loquela. ¶ Tertium est, quod aures quæ non receperūt tantum beneficium in lingua quātum homo, nec aliquam mercedē à Deo expectant, pro usu linguæ suæ laudant creatorem suum. Vnde multum potest Deus offendi, si homo ei in lingua contumeliam irrogat, ex quo congregatio animū eum laudat. ¶ Quartum est hoc, quod lingua est membrum valde nobile, & in quo multum indecens est omnis immunditia. Nulla etiam immunditia maior est immunditia peccati, imo non reputatur corporalis immunditia comparatione ad peccatum. vnde Matthæi 15. Non lotis manibus manducare, non coinquinat hominem. Diligenter ergo custodienda est lingua, ne à peccato inquinetur: qui etiam non plus timet inquinare linguam suam peccato, quam cetera membra, porcus videtur potius quam homo. Porcus enim rostrū in lutum ponit sicut & pedem, nec magis parcat ori, quam pedi. Homo qui non timet inquinare os suum peccato, velut canis macelli est, qui labia solet habere sanguinolenta. Abominabilis etiā hominibus potest esse & Deo, quia permittit in os suum intrare ea quæ immundiora sunt muscis & pulicibus. Diabolum etiam permittit excreare sibi in gulam. Immunditia enim peccati spiritum diaboli est. Potius toleranda esset excreatio leprosi in ore, quā excreatio diaboli. Multum turpis est, qui diabolum, qui immundissimus est, permittit nidificare in ore suo. ¶ Quintum quod deberet homines mouere ad diligentem custodiam linguæ, est officiū ad quod lingua deputata est. Est enim deputata ad orandū, & ad Deum laudandum, ad susceptionē corporis & sanguinis Christi, & ad proferenda verba sacra, quorum quodlibet linguæ sanctitatem magnam requirit. Oratio magnam sanctitatem linguæ requirit: quia secundum Gregor. cum indignus ad intercedendum mittitur, irati animus ad deteriora prouocat. Vnde lingua quæ toties Deum offendit, non de facili oratione exauditur. Laus etiam Dei similiter sanctitatem magnam requirit, quia non est speciosa laus in ore peccatoris: vt dicit Eccle. 15. Dominicum etiam corpus quod in ore recipitur, sanctitatem magnam requirit: vnde si cut multum peccaret, qui in calice vbi corpus Christi recipitur. Multum immundum poneret: sic multum peccat qui os suum, in quo corpus Christi recipitur, per peccatum inquinat. Verba etiam sacra quæ in ore hominis debent versari, sanctitatem similiter oris requirunt.

quirunt, cum sint reliquæ Domini: vnde Matt. 7. sanctum vocatur, vbi Dominus ait: Nolite sanctum dare canibus. Si vestes quæ Dominicum corpus tetigerunt pro reliquiis habentur, multo plus verba quæ ex ore eius processerunt. Quod verba Domini reliquæ sint, per ea miracula spiritualia quæ per ea fiunt. Cæci enim spiritualiter per ea illuminantur. Vnde Psalm. Preceptum Domini lucidum illuminans oculos. Et mortui spiritualiter viuificantur. vnde Ioan. 5. Venit hora, & nunc est, quando mortui audient vocē filij Dei: & qui audierint, viuent. Inter alia membra os maxime videtur esse deputatum diuino officio: & bene iustum esset, cū Dominus omnia membra hominis fecerit, vt saltem vnum membrorum sibi mundū seruaretur, vnde seruiretur ei. ¶ Sextum est hoc, quod lingua custodita anima custoditur, unde Prouer. 13. Qui custodit os suum, custodit animam suam. Homo qui os suum non custodit, est quasi ciuitas absq; muro, vnde Prouer. 25. Sicut urbs patens & absque murorū ambitu, ita vir qui non potest in loquendo cohibere spiritum suū. Est etiam sicut castrum vel domus absque porta, vnde legitur in Vitis patrum, quod qdam senex cū quibuldam fratribus ibat ad beatum Antonium, & audiuit multa ab illis in via de sacra scriptura, & de operibus manuum suarum, sed ipse per omnia tacebat: & cū venissent ad Antonium, dicit Antonius seni: Bonos fratres habuisti comites itineris tui? At ille: Boni sunt quidem, sed habitatio eorum non habet ianuam. Qui vult intrare in stabulum eorum, & soluit asinum. Qui vult custodire castrum aliquod, oportet quod diligentiam habeat circa ostium porte, unde ibi turres solent fieri. Etiam in claustris ad portam custodes consueuerunt poni. Sic qui vult custodire animam suam, oportet quod diligentiam adhibeat circa custodiam oris. Homo etiam os non custodiens, est vas absque operculo: & ideo immundus est, iuxta illud Num. 19. Vas non habens operculum, neque ligaturam desuper immundum erit. Est etiam velut equus absque freno, & nauis sine gubernaculo. Vnde Iac. 3. Si equis fræna in ora mittimus, ad consentiendum nobis omne corpus eorum circumferimus. Et naues quamuis magnæ sint, & a ventis validis minentur, circumferuntur tamen à modico gubernaculo, vbi impetus dirigentis voluerit. Ita & lingua modicum quidem membrum est, & magna exaltat: id est, ad magna præmia vel tormēta ducit. ¶ Septimum est pronitas ad malum quæ in lingua est. Quam insinuat Iac. 3. dicens: Omnis natura bestiarum & uolucrum & reptantum, & ceterorum domantur, & domita sunt a natura humana: linguam autem nullus hominum domare potest. Et subditur: Est.

DE PECCATO MVS II.

Est enim inquietum malum plena veneno mortifero. Et in eodem
3. Lingua nostra ignis est, vniuersitas iniquitatis. vbi dicit glossa.
Vniuersitas; quia per eam ferè cuncta facinora aut concinnantur
vt latrocinia & stupra: aut patrantur, vt periuria, falsa testimonia:
defenduntur, vt cum quilibet scelus suum excusat quod commisit.
Lingua enim i humido siue in lubrico est, & ideo de facili labitur.
Ideo scriptum est Ecclesia. 14. Beatus vir qui non est lapsus verbo
ex ore suo. Propter pronitatem ad malum, quæ in lingua est, pos-
tur sal in ore paruulorum qui baptizantur, ad ostendendū, qd mem-
brū illud de facili putrescat, & vermibus vitiorum scaturiat. Propter
eamdem causam Spiritus sanctus in linguis igneis apparuit, pos-
quā in manibus vel aliis membris, vt ostenderetur quod membrū il-
lud maxime inflammatū erat igne infernali. Vnde necessarium erat
multum vt igne celesti inflammaretur. Propter eandem causam
etiam quum manus & cetera membra in patulo sint, lingua tamē
inclusa est quodammodo à natura. Et merito, cum propter falsita-
tem suam & pronitatem ad malum, bene conclusionē indigeat.
¶ Octauum quod debet homines monere ad diligentem custo-
diam linguæ est hoc, quod lingua multum potens est ad nocendū.
Quam potestatem nocēdi vult ostēdere Iacobus, quādo linguam
ignem vocat. Iac. 3. Ignis enim inter omnia elementa potentior
est ad destruendum. Eandem etiam potestatem insinuat quando di-
cit quod lingua inflamat rotam natiuitatis nostræ: inflammata à
gehenna: id est, suggestionē diaboli. vt dicit glossa interlin. Rota
autem natiuitatis vocatur vitæ. præsentis cursus. Potestas nocēdi
quæ est in lingua; apparebit si ostendatur quod noceat, & quantum
noceat, quam velociter, & quot modis. ¶ Nocet autem lingua, &
ipsi loquenti, & ei cui loquitur, & ei de quo loquitur. Ipse loquens
nocet multipliciter. Primo, gratiam Dei auferendo. vnde Bernardus.
Leuis res sermo: sed grauiter vulnerat, apertissimum euacuandis co-
dibus instrumentum. Aufert etiam gratiam hominum, vnde Eccl.
20. Sapiens in verbis amabilem se facit: gratia autem fatuorum
fundetur. Prou. 10. Os stulti confusione proximum est. Ecclesiast.
5. Honor & gloria in sermone sensati: lingua imprudentis subue-
sit illius. Nulla enim bestia adeo nocet hominibus, sicut lingua
non custodiatur. Os vnius mali consiliarii vel suggestoris quādo
que destruit vnā totam patriam, quod non facerent centum sa-
pi. Centum etiam templa spiritalia vel plura per iram accen-
dit: lingua etiam vnius aduocati destruit abbatiam vnā, vel ar-
chiepiscopatum vnū, dum facit illum poni in manus alicuius
qui

DE PECCATO LINGVÆ.

263

qui ex parte diaboli est, vnde Ecclesi. 28. Lingua tertia multos co-
mouit, & dispersit illos de gēte in gēte. ¶ Civitates munitas diui-
tum destruxit. Nocumentum verò quod facit lingua valde ma-
gnū est. vnde Ecclesiast. 28. Multi ceciderunt in ore gladii, sed
non sic quasi qui interierunt per linguam. Qui enim intereunt
per linguam, morte animæ intereunt: Illi autem qui gladio, cor-
pore intereunt. Item in eodem: Flagelli plaga liuorem fecit: pla-
ga autem linguæ comminuet ossa. Cōdi enim letale vulnus inflit-
git. Multis etiam modis nocet. Nocet enim occulte: & ideo compa-
ratur serpenti. vnde Psal. A cūerunt linguas suas sicut serpentes, ve-
nenum aspidum sub labiis eorum. Nocet etiam à remotis. ideo sa-
gitte comparatur. Iere. 9. vbi dicitur: Sagitta vulneras lingua eorū.
Item ibidem 9. Extenderunt linguam suam arcum mendacii & ve-
ritatis. Lingua eius qui est in Gallia nocet ei qui est vltra mare, dū
eum infamat. Item existens in terra nocet ei qui est in celo, dū Deū
& sanctos blasphematur. vnde Psal. posuerunt in celum os suum, &
lingua eorum transiit in terra. Nocet etiam lingua proximo: &
ideo gladio comparatur. Vnde Psal. Exaceruerunt ut gladium lin-
guas suas. Et iterum: Lingua eorū gladium acutus. Velociter etiam
nocet lingua. vnde Bernardus loquens de illo verbo, veloces pedes
eorum ad effundendum sanguinem. dicit: Vtique tam veloces quā
velociter currit sermo. Vnus est qui loquitur, & tantum unum ver-
bum profert, & tamen unum verbum uno momento multitudi-
nis audiētiū dum aures inficit, animas interficit. ¶ Nonū, quod
deberet mouere homines ad diligentem custodiam linguæ, est
hoc, quod nisi lingua diligenter custodiatur, primò scuit in domi-
num suum. vnde Proverbiorum. 18. Os stulti cōititio eius. Et 26.
Os lubricum operatur ruinas. ¶ Decimum est cruciatus lin-
guæ, quem sacra scriptura commemorat Luc. 16. ubi dicit diues, qui
erat in inferno: Pater Abraham, miserere mei, & mitte Lazarum
ut intingat extremum digiti sui in aqua: ut refrigeret linguam
meam. Glossa. Cruciatu linguæ specialiter exprimitur, ut pec-
catum linguæ specialiter declinetur. Similiter cruciatus linguæ
exprimitur Apocalipsi. 16. ubi sic legitur: Commanducaue-
runt linguas suas præ dolore, & blasphemauerunt Deum ex-
li præ doloribus & vulneribus suis. Non dicit quod mandu-
cauerunt manus suas, sed linguas suas. Eadem de causa qua prius.
¶ Vnde decimum est difficultas custodiendi linguam. Propter quam
difficultatem legitur in Viuis patrū de quodam sancto, qui clama-
bat incessanter: Domine Deus meus, libera me à lingua. Eccle. 22.
sic

sic legitur. Quis dabit ori meo custodiā, & super labia mea signaculum certum, vt non cadam ab ipsis, & lingua mea perdat me? Et Psal. Domine labia mea aperies, &c. Et iterū. Pone Domine custodiā ori meo. & Prou. 16. Hominis est preparare animū, & Domini est gubernare linguā. ¶ Duodecimū est, vtilitas magna quæ sequitur ex custodia linguæ: quæ vtilitas insinuat Prou. 12. vbi sic legitur. Vnusquisque de fructu oris sui replebitur bonis. Non est autem aliquis ita pauper, qui in breui non possit ditari de fructibus oris sui, si illud diligenter excoleret. De his fructibus dictum est in tractatu de Acedia, in capitulo de Orio. Vtilitas bonæ linguæ innuitur Prou. 10. vbi sic legitur. Vena vitæ os iusti. Propter utilitatem huius membri potius apparuit spiritus sanctus in linguis, quā in manibus, vel in aliis membris. Membrum enim vtilius voluit sibi eligere. ¶ Tertium decimū est, periculum quod accidit nisi lingua custodiatur. Sine custodia enim linguæ nō potest homo bonus fieri: & si bonus est, sit malus. Ad primū videtur pertinere illud Iob 11. Nunquid verbosus iustificabitur. Et Greg. Vera sententia est quæ legitur. Cultus iustitiæ, silentium. & Leuit. 15. Vir qui patitur fluxum sanguinis, immundus est. Ideo dicitur Iac. 1. Si quis putat se religiosum esse, non refrænans linguam suam à malo, sed seducens cor suum, huius vana est religio, quia vadit in nihilum. & in Psal. Quis est homo qui vult vitæ quasi aliquis respondisset. Ego, subditur, Prohibe linguam tuam à malo. Et prouer. 18. Mors, & vita in manibus linguæ. Et Mat. 12. Ex verbis tuis iustificaberis, & ex verbis tuis condemnaberis. Ad periculū illud ostendendum valet quod legitur de secundo philosopho, qui cum redisset à studio Atheniensi, & mater eius interpellaret eum de turpitudine, & instaret, ipse dixit. Non intrabo vnde exiui. Quod intelligens mater, dolore mortua est. & tunc dixit ille. Quid est optimum, & quid est pessimum verbum? & perpetuo silentio se damnauit. Si etiam aliquis est in bono statu, nisi linguam suā custodiat, citò corrumpet. Vnde Prou. 12. Propter peccata labiorum ruina proximat malo. Ideo dicitur Eccl. 8. Beatus est, qui rectus est à lingua nequā. ¶ Decimum quartum est, quod magna pars nostræ bonitatis est in custodia linguæ. Vnde Iac. 3. Si quis in verbo non offendit, hic perfectus est vir. ¶ Decimum quintum est, quod magna pars sapientiæ in moderatione ipsius linguæ consistit. vnde Prou. 17. Qui moderatur sermones suos, doctus & prudens est. & eiusdem 10. Qui moderatur labia sua, prudentissimus est. Non solum prudens est uel prudentior, sed etiam prudentissimus. Prudens est qui loquitur quando

loquendum est. Vnde Eccl. 20. Homo sapiens tacebit vsque ad tempus. Prudentior est, qui loquitur talia, qualia debet loqui: vt qui loquitur verba pura à falsitate, & à proximi nocimento, & à contumelia Dei. vnde Prou. 15. Sermo purus pulcherrimus est. Prudentissimus verò est ille, qui modum seruat in verbis: qui scilicet dulciter loquitur absque clamore & asperitate, quod non parum est civile. vnde Prou. 16. Qui sapiens est corde, appellabitur prudens: & qui dulcis est eloquio, maiora reperiet. Magis enim proficiunt qui habent dulcedinem linguæ, quam qui habent sapientiam magnā in corde. Sed videtur quod potius Salomon debuerit dicere, Qui moderatur cor suum, prudentior est, quam qui moderatur, &c. Ad quod respondendum est, quod non potest esse sermo in moderatio absque cordis moderatione. Folia. n. non possunt se habere moderatè radice commota. Et ille maximè dominatur animo suo, qui adeo habet suū in potestate sua: quod nō licet ei vti armatis suis etiam paratissimis in sua defensione, quæ sunt verba. Verbis quasi sagittis hostes de longe percutimus.

Quod in moderatione predicationis habendus est respectus ad quinque.

NOtandum quod in moderatione predicationis habendus est respectus ad quinque, specialiter autē ad personā quæ loquitur. Vnde Prou. 17. Non decent stultum verba cōposita, & ad materiā de qua homo loquitur. vnde Hiero. materias grandes ingenia parua nō sustinet. & ad personam cui homo loquitur: quia sicut dicit Greg. secundum capacitatem auditorum, formandus est sermo doctorū, & hoc quantum ad prolixitatem sermonis, & quantum ad sublimitatem: sunt quibus minus capacibus tot & tanta dicere volūt, quod ipsi nihil retinēt. Isti volunt mittere dolium vnum vini in lagenam vnam, uel in scyphum vnum. ¶ Quarto respectus est habendus ad temporis opportunitatem. Vnde Eccl. 20. Ex ore fatui reprobatu parabola, quia non dicit eam in tempore suo. Et Pro. 15. Sermo oportunitus optimus est. ¶ Quinto habendus est respectus ad feruorem. vnde Eccl. Noli esse iustus multum. Sunt qui querūt ensē ad muscā occidēdā, & securim ad ouum frangendū: qui scilicet ad minimā negligentiam cum tanto feruore mouētur, sicut si esset magnū peccatū, quod raro expedit fieri, & si in casu multū conandū sit etiā contra paruas negligentias, quando aliter corrigi non possunt. Greg. sup Ezech. Obsecro discite qualiter vnumquemque alloqui debeas quæ corrigi uis: & noli in parte ista ambulare in sensu tuo, imo in feruore tuo. ¶ Decimosexto debet mouere ad custodiam linguæ exhortatio

T O M V S II.

ratio sacra scriptura: ut est illud Eccl. 28. Ori tuo facito ostia. & ibidem. Verbis tuis facito statera, & franos ori tuo rectos: & attende ne forte labaris in lingua. Et Eccl. 5. Ne temere quid loquaris ne cor tuum sit velox ad proferendum sermonem coram Deo & Pro. 4. Remoue a te os prauum. ¶ Decimo septimo debent mouere ad custodiam lingue exemplar: ut est illud 1. Reg. 3. Creuit Samuel, & Dominus erat cum eo: & non cecidit ex omnibus verbis eius in terra, & in descriptione viri iusti dicitur in Psal. Et folium eius non defluet. Et alibi in Psal. Dixi custodia vias meas, ut non delinqua in lingua mea. ¶ Decimo octauo debet hominem mouere ad custodiam lingue hoc, quod oportebit verba nostra transire per iudicium Dei. Ideo debent hec verba nostra saltem transire per iudicium nostrum. vnde in Psal. dicitur de lingua iusti, quod loquitur iudicium: id est, sententiam examinatam: & ut breuiter dicam sicut per loquelam perperditur vtrum aliquis sit Gallicus, vel Thebanicus, uel alterius nationis: vnde in Euangelico, Verum tu ex illis es, nam & loquela tua manifestum te facit sic per loquelam perperditur in aliquo vtrum sit bonus vel malus. vnde Eccl. 4. In lingua sapientia dinoscitur. Item Eccl. 27. Ante sermonem non laudes virum. Hec enim tentatio est hominum. Hieron. In pondere verborum probatio existit humana vite.

De viginti quatuor peccatis lingue. Pars Secunda.
quæ habet viginti quatuor capitula. De ordine dicendorum in ista parte. Et primo de Blasphemia. Caput I.

DICTO de custodia lingue in communi, consequenter enumeranda sunt diuersa peccata lingue, ut de his persequamur. Ex quibus 24. enumerare sufficiat quæ sunt blasphemia, peccatum murmuris, peccatum de sensu, periurium, mendacium, detractio, adulatio, maledictio, conuicium, conuersio, bonorum decisio, prauum conuicium, peccatum seminatum discordias: peccatum bilinguium, rumor, iactantia, secreti reuelatio, indiscreta communicatio, indiscreta promissio, otiosum verbum, multiloquium, turpiloquium, scurrilitas, & indiscreta taciturnitas. ¶ Et primo persequamur de quatuor primis, quia illis directe peccat in Deum. Inter quæ incipiemus de peccato blasphemie, quia maius est. De quo peccato hoc modo agemus. Primo notificabimus istud peccatum. Secundo ponemus ea quæ valere possunt ad detestationem huius peccati. Tertio, dicemus de personis, quæ videtur

D E I R A.

265

tur esse consentientes blasphemantibus. Quarto, tangemus aliquod specialiter de spirituali blasphemia. ¶ Notandum ergo secundum Augustinum. Blasphemia est quoniam aliquid attribuit Deo quod Dei non est, vel quoniam negat de Deo quod ipsius est, vel quoniam aliquid sibi usurpat quod Dei est. Nos autem hic blasphemiam intelligimus verbum in contumeliam Dei prolatum: ut cum aliquis iratus vindicare se volens de Deo, aliqua membra de ipso nominat, quæ nominanda non sunt.

De his quæ valent ad detestationem huius peccati, & de poenis blasphemorum.

Multa verò sunt quæ possunt valere ad detestationem huius peccati. ¶ Primum est poena qua legitur Dominus punisse blasphemos: de qua legitur Leu. 24. Ecce egressus filius mulieris Israelitis, quem pepererat de viro Aegypcio, iurgatus est cum viro Israelita. Cumque blasphemasset nomen Domini & maledixisset ei, adductus est ad Moysen, miseruntque eum in carcerem donec noscerent quid iuberet Dominus: qui locutus est ad Moysen. Educ blasphemum extra castra, & ponet omnes qui audierunt manus super caput eius, & lapidabit eum. Populus vniuersus. & deinde promulgauit legem de poena blasphemorum, dicens: Loquere ad filios Israel. Homo qui maledixerit Deo suo, portabit peccatum suum, & qui blasphemauerit nomen Domini, morte moriatur: lapidibus obruet eum omnis multitudo populi. De poena et blasphemie exemplum refert Gregorius in dialogo, quod quidam Romæ tenere dilexit quendam puerum quinque annorum. qui consuetus erat blasphemare nomen Domini, statim quoniam aîo eius aliquid obstitisset: quadam autem die cum pater eius teneret eum in brachijs. clamauit puer: Nigri homines veniunt qui me tollere volunt, qui cum hoc dixisset, nomen Domini blasphemauit, & animam redidit. Si Deus in puero quinque annorum peccatum illud sic vindicauit, nunquid parceret adultis & discretis qui hoc peccatum committunt? Peccatum istud punitur etiam frequenter a Deo in presentia, vel spiritualiter, vel corporaliter. Spiritualiter, quia multoties subitanea morte moriuntur homines blasphemis assueti. vnde Proverb. 20. Qui maledicit patri vel matri, extinguetur lumus eius in medijs tenebris. Patri maledicit blasphemus, dum Domino maledicit. Matri etiam maledicit, dum triumphantem ecclesiam blasphemat, quæ mater nostra est: & ideo lux in medijs tenebris ei extinguetur, quia in peccatis suis morietur. Peccatum istud vix remittitur: iuxta illud Matth. 12. Spiritus blasphemie non remittetur, id est vix remittetur. vnde peccatum ad mortem vel in mortem dicitur: Eccl. 23. Est alia loquela contraria morti, non inueniatur

T O M V S II.

tur in hereditate Iacob. Promiserat auctor de loquela iuramenti & subdit, Est alia loquela contraria, &c. Blasphemia contraria dicitur esse iuramento, quia in iuramento nominatur Deus in blasphemiam diabolus. In iuramento quando fit eo modo quo debet honorari Deus, quando nomen eius ad confirmationem veritatis assumitur. In hoc enim Deus ostenditur veritatis cultor & auctor. In mortem vero blasphemia dicitur esse, quia frequenter moriuntur blasphemantes in peccato. Vnde blasphemum multum debentur rogare viros sanctos, ut orarent Deum quod sibi dimitteretur peccatum istud: Non enim impetrat quicumque remissionem huius peccati, immo oportet huminem esse magni meriti ad hoc quod impetret alteri remissionem huius peccati. vnde 1. Ioan. vltim. Est peccatum ad mortem: non pro illo dico ut roget quis, id est, quicumque. Pena etiam corporali punitur peccatum blasphemie frequentius quam aliud peccatum. vnde accidit quod lutoribus qui Deum blasphemant, facies quandoque preposteratur. Cuidam etiam militi dum occasione ludi per oculos Dei iuraret, proprius oculus a capite exiliit, & in alcarium cecidit. ¶ Secundum potest valere ad detestationem huius peccati, si ostendatur ingratitudo magna quae est in eo qui blasphemat. Dupliciter vero ingratus est blasphemans: & quia in membro illo Deum inhonorat, in quo Deus prae ceteris creaturis honorauit homines, scilicet in lingua, & quia membra illa infirmitatis humanae quae propter salutem ipsius Deus assumpsit, ipse ad contumeliam Dei nominat, & ingratus est de beneficio incarnationis, & quasi Deus non satis fuerit affectus contumeliis à Iudaeis pro amore ipsius, ipse adhuc contumelias supra contumelias addit, in hoc deterior Iudaeis, quia ipsi affecerunt eum contumeliis mortalem & infirmum, & in statu humilitatis, sed blasphemus Deum contumeliis afficit immortalem & regnantem in caelis. Iudaei aliquantulum per ignorantiam excusantur. Nesciebant enim Deum esse quem contumeliis afficiebant. Si enim cognouissent, nunquam Dominum gloriae crucifixissent. 1. ad Cor. 2. Blasphemus vero eum contumeliis afficit quem credit esse Deum. ¶ Tertio debet cohibere à peccato isto hoc, quod blasphemus videtur esse deterior omnibus creaturis. Aliae enim creaturae Deum laudant & benedicunt, ostendendo eius potentiam, bonitatem, & sapientiam. Nec solum Deum laudant, & benedicunt, imo etiam ad eum laudandum homines inuitant. vnde Greg. Mirum est qualiter homo Deum semper non laudat, cum omnis creatura semper ad eum laudandum inuitet. Vnde valde miser est homo blasphemus, qui

specialiter

DE PECCATO LINGVAE.

266

Specialiter propter hoc linguam accepit ut Deum laudaret, qui Deum non laudat sed contra admonitionem aliarum creaturarum eum blasphemat.

Quibus circumstantiis pateat huius peccati magnitudo. ¶ Quarto debet cohibere à peccato isto, magnitudo huius peccati, quae multis circumstantiis potest manifestari. ¶ Primo ex hoc, quod in isto peccato inferitur contumelia Deo in propria persona, cui alij peccatores contumeliam inferunt in rebus suis. Fur vel raptor contumeliam inferunt Deo in possessionibus seruorum eius: homicidæ etiam in seruis eius, sed blasphemus inferet ei contumeliam in propria persona: & ideo non parum displicet Deo peccatum blasphemie. Multum displicet Principi quod inferitur ei contumelia in subditis eius, sed amplius displicet quando in eo qui est de propria familia: sed longe maius quando in filio, vel in filia: sed super omnia ista quando inferitur ei contumelia in propria persona. ¶ Secundum potest ostendi magnitudo huius peccati per sublimitatem personae cui blasphemiam inferitur. Secundum enim sublimitatem personae, cui inferitur aliqua offensa, augmentatur culpa. Offensa magna est cum conuicium dicitur alicui burgensi, sed maior si dicatur militi, sed longe maior si dicatur principi, ergo in infinitum maior est, si in infinitum maiori dicatur vnde cum in peccato blasphemie conuicium dicitur Deo, qui in infinitum maior est omni Domino terreno, peccatum illud nimis magnum est. ¶ Tertio facit ad magnitudinem huius peccati hoc, quod in peccato isto Dei contumelia principaliter intenditur. Alij peccatores etsi contumeliam Deo inferant, tamen praeter intentionem & voluntatem illorum est contumelia illa, & bene vellent abstinere à contumelia illa si possent habere detestationem quam querunt absque contumelia illa. Sed blasphemus in contemptu & contumelia Dei blasphemat, volens se vindicare de Deo, quum tamen Deus sine culpa sit. ¶ Quarto facit ad detestationem huius peccati, peruersitas magna quae est in peccato isto. Multum enim peruersi sunt homines blasphemum qui bona quae agunt sibi attribuant, mala vero Deo adscribunt, quum e contrario mala propter culpas eorum eius eueniant, bona vero ex gratia Dei recipiant. ¶ Quinto facit ad detestationem huius peccati magnus contemptus qui est in blasphemantibus, qui potest manifestari ex hoc quod ipsi dicunt quod non possint se à blasphemia cohibere. Si autem queratur ab eis utrum aliquando conuicium dixerint episcopo vel archiepiscopo,

piscopo, vel alicui, principi ipsi respondent quod non. Imò multi sunt qui dicerent se, nunquam dixisse conuicium alicui gartioni, nisi ipse prius dixerit eis: & tamen non possunt abstinere, sicut ipsi dicunt, ne Deo contumeliam dicant. Mira insania, potest aliquis abstinere ne dicat contumeliam gartioni nisi ipse meruerit, tamen dicit se non posse abstinere quin regi gloriæ contumeliam dicat, quum tamen ipse nunquam ei conuicium dixerit, nec aliquid mali meruerit, magis proculdubio videtur talis contemnere Deum, quam gartionem vnum. ¶ Sexto facit ad magnitudinem huius peccati hoc, quod istud peccatum est in parrem cælestem, & ideo morte dignum est. vnde Matth. 5. Qui maledixerit patri, vel matri, morte moriatur. Blasphemi sunt illa generatio, de qua legitur Prouerb. 30. Est generatio quæ patri suo maledicit, & quæ matri suæ non benedicit. Blasphemi etiam assimilantur Cham filio Noe, qui vendenda patris fratribus suis ostendit. Propter quod filius eius maledictionem suscepit, vt legitur Genes. 9. ¶ Quinto deberet cohibere à peccato isto hoc, quod blasphemia peccatum diabolicum est, & quasi loquela infernalis, cuius signum est horripilatio, quam facit istud peccatum in audientibus. vnde Ecclesiast. 27. Loquela multum iurans, horripilationem capiti statuet, & irreuerentia ipsius obturatio aurium. vnde satis videtur quod diabolus in blasphemis loquatur quando ex hoc audiens horripilationem habet. Sicut aliquis à Theutonica lingua Theutonicus perpenditur: sic blasphemus ex loquela ista de familia diaboli esse dignoscitur, & ad infernum videtur pertinere. Vnde sicut dictum est Petro Matth. 26. Verè tu ex illis es, nam & loquela tua manifestum te facit. Sic potest dici de blasphemo, Verè tu de inferno es: nam & loquela tua manifestum te facit. Illi qui in inferno erant blasphemabunt Deum propter magnitudinem doloris: vñ Apo. 16. Blasphemauerunt Deum cæli pro doloribus & vulneribus suis. Sicut filij Dei assuecunt hic benedictioni & laudi diuinæ, volentes addiscere officium in terris quod facturi sunt in cælis: sic filij diaboli assuecunt blasphemijs addiscentes in mundo isto officium quod facturi sunt in inferno. ¶ Sexto deberet cohibere à peccato isto hoc, quod blasphemia Dei conuicium est dictum ei à proprio seruo illius, & ideo non de facili consequitur homo remissionem huiusmodi peccati: vnde Eccl. 22. Mittens lapidem in volatilia deiciet illa: sic & qui conuiciatur amico, dissoluit amicitiam. Ad amicum etsi produxeris gladium, non desperes: est enim regressus ad amicum. Si aperuerit os triste, ne metuas: est enim

con-

concordatio excepto cōuicio & improprio, & superbia, & mysteriorum reuelatione. Ad literam, nobiles post magnas guerras postquā in bello se laferint, amici efficiuntur. Si quis autem conuicium aliquod dixerit eis, toto tempore vitæ suæ memores sunt conuicii illius. Si conuicium unum dictum alicui cum tanta difficultate à corde illius recedit, quantum timere possunt illi qui regi gloriæ toties conuiciati sunt. Qui delectantur Deum blasphemando Iudeis deteriores videntur, qui in consuetudine habebat quod audita blasphemia aures obstruebant sibi. vnde super illud Act. 7. Continuerunt aures suas. dicit interlin. ne blasphemiam audirent. In signum etiam doloris scindebant vestimenta sua, unde super illud Matth. 26. Tunc princeps sacerdotum scidit vestimenta sua, dicit glossa. Mos est Iudeorum cum aliquid blasphemix audiunt, scindere vestimenta sua. Canibus etiam peiores videntur. Canis enim non mordet dominum suum, nec dilacerat. Ipsi verò dilacerant Dominum, dum Deum blasphemant. Ipsi eodem ore quo vinum à Deo creatum biberunt, incontinenti eum mordent, & contumeliis afficiunt, similes canibus rabidis qui manum quæ sibi panem porrigit, mordent. Maius etiam peccatum videtur esse blasphemia, quam hæresis. Hæreticus enim ea loquitur de Deo, quæ credit esse vera: blasphemus uero contra conscientiam suam de Deo dicit, quæ scit non esse dicenda.

Quam culpabiles sint, qui blasphemos tolerant, cum possint prohibere.

Nec solum blasphemi culpabiles sunt apud Deum; sed etiam illi qui tolerant peccatum istud, cum prohibere possint: ut pater & mater, qui non corrigunt filios suos blasphemantes, & quandoque hac de causa amittunt eos. Dominus enim eos interficit: ut patet exemplo Gregorii prius posito in eodem cap. Similiter illi culpabiles sunt qui permittunt contumeliam Deo fieri in domibus suis, cum prohibere possint. Nullus homo timens Deum permetteret alicui, quem sanctum crederet, contumeliam inferri in domo sua ex quo posset hoc prohibere. Quanto magis tolerare non debet ut contumelia creatori suo inferatur in domo sua, ex quo potest prohibere? Vix possunt homines sustinere quod coram eis conuicium dicatur patri suo vel domino terreno. Quomodo ergo possunt hoc sustinere de patre suo cælesti? Nunquid culpabilis esset, qui permetteret in cellario suo templum alicui demoni fieri, & in ipso sacrificari? Nonne taberna in qua luditur & blasphematur, vere diaboli templum est, in quo

T O M V S II.

Deus inhonoratur, & diabolus honoratur? Quomodo ergo potest sustinere hoc qui fidem ueram habet? Domini etiam culpabiles sunt, qui in terra sua talia permittunt fieri. Sicut illi culpabiles sunt, qui in terra sua paganorum idololatriam tolerant. Blasphemia etiam idololatria deterius esse uidetur in hoc, quod idololatria honorem suum aufert Deo: sed blasphemia non solum honorem aufert, sed etiam contumeliam infert. Magna peruersitas est principum, qui bona subditorum suorum accipiunt quando Deus hoc prohibet: quando uero possunt accipere ad honorem Dei, & salutem animarum, nolunt. Domini enim possent pernam pecuniariam imponere meritorie illis qui blasphemant. Non sunt etiam sine culpa qui locant eis taxillos, & similia, & qui assistunt ludentibus uel blasphemantibus, quasi uelint habere de factorum blasphemantium. Iudæis deteriores, in hoc quod Iudæi obtrunt aures suas audita blasphemia, & signa doloris ostendunt. Et ut breuiter dicam, in hoc distungi possunt filii Dei à filiis diaboli, quod filii Dei possunt tolerare quod pater eorum à blasphemantibus sagittetur. Filii uero diaboli non curant quando uident Deum ita sagittari. Quod tali exemplo potest ostendi. Fuit quidam vxorem habens, & ex ea tres filios, secundum opinionem suam. Cui vxor eius cum quadam die litigaret cum eo, obiecit, quod ipse crederet habere tres filios, sed unus tantum erat suus. Requisita uero ab ea quis suus esset, noluit ei indicare. Deinde cum pater infirmaretur ad mortem & vxor defuncta esset, ipse faciens testamentum omnia dimisit illi qui filius suus erat. Post mortem uero eius contentio facta est inter illos tres, quos ipse tanquam filios suos nutrierat, cuius esset hereditas. Quilibet enim dicebat quod ipse filius erat, & quod sua debebat esse hereditas. unde cum delatum esset ad iudicem, præcepit iudex ut pater mortuus alligaretur ad arborem, & ille qui directius sagittam in eum mitteret, hereditatem haberet: Vnde alligato patre ad arborem, duo ex illis sagittauerunt eum. Tertius uero uidens patrem suum sagittari, offensus est ultra modum contra alios duos, & dixit quod patrem suum nullo modo sagittaret. Ex quo cognitum uere est, quod ipse filius erat ipsius, & data est ei hereditas. simile iudicium fecit Salomon. 3. Reg. 3. de duabus mulieribus quæ litigabant de puero vno. Illam enim perpendit esse matrem, quæ non potuit tolerare pueri interfectionem. Sic filii Dei non possunt tolerare quod blasphemantes patrem eorum sagittent.

De

DE PECCATO LINGVAE.

268

De duplici blasphemia, scilicet oris & cordis.

ET notandum quod duplex est blasphemia. Quædam est oris, & quædam est cordis. De blasphemia cordis legitur in Vitis patrum. quod quidam frater impugnabatur spiritu blasphemie, & cum sæpe pergeret ad senes & ad abbatem Parmenem pro cura illius, & non aperiret causam, abbas Patmenes uidens eum habere cogitationes blasphemie, dixit, Quid habes? At ille aperuit quod impugnaret eum spiritus blasphemie. Et statim ut aperuit, apparuit impugnatio leuior, Cui abbas Parmenes, Quando hæc cogitatio te arripuerit, dic. Ego causam non habeo, blasphemia tua sit super te, o satan. Hanc enim causam anima non uult. Et innuitur in uerbis duplex causa, propter quam non sit tantum periculum in hac blasphemia, sicut multi credunt: non enim habet delectationem cogitatio blasphemie propter quam ipsa placeat homini, sed uehemens timor offense diuinæ adducit cogitationes istas. Sicut homini timido in tenebris existenti & solitario, uelit nolit adducit timor terribilia ad cor suum, & nimius amor quem habuit mater ad filium, adducit ei memoriam ipsius quando defunctus est licet etiam ipsa nolit. Præterea diabolus, quia scit quod displicet viro iusto conuictum, & contumelia Dei, interdum loquitur conuicia Dei in homine, ipso homine audiente: & blasphemia illa diaboli est, non hominis & meretur homo in hoc quod displicet illi blasphemia illa. & hæc duo insinuantur exemplo prædicto, cum dicitur, blasphemia tua: & cum dicitur, hanc enim causam anima non uult. Summum autem remedium contra uitium hoc, est occupatio quæ animum impleat, & contemptus blasphemie talis. Debet enim homo parum appreciare cogitationes tales.

De peccato murmuris, & ordine dicendorum de eo, & de his quæ faciunt ad eius detestationem.

Capit. II.

EQUITUR de peccato murmuris. Est autem murmur oblocutio indebito modo facta contra Deum uel factum alicuius. Specialiter autem dicemus de murmure quod fit contra Deum, uel contra eum qui est loco ipsius. Dicemus autem hoc modo de hoc peccato. Primo ponemus ea quæ possunt ualere ad detestationem ipsius. Secundo tangemus diuersas diuisiones murmuris. Tertio uero specialiter agemus de murmure claustralium. Quar-

T O M V S II.

to vero de remediis contra peccatum murmuris. ¶ Ad detestationem uero huius peccati possunt ualere uerba sacra scripturae quae dissuadent nobis hoc peccatum, ut est illud Sap. 1. Custodite uos à murmuratione, quae nihil prodest. Murmur quod fit contra ea quae Deus facit, nihil prodest homini, immo plurimum nocet. Non enim propter murmur cessat tribulatio: sed quod potuit esse meritorium, propter murmur fit demeritorium. Inquinatur homo unde debuit mundari, & destruitur unde debuit emendari. vnde: Destruisti eum ab emundatione uel emendatione. Item Iob 6. Nolite murmurare inuicem. & 1. Cor. 10. Neque murmuraueritis. & ad Phil. 2. Omnia facite sine murmurationibus. & 1. Per. 4. Hospitalis inuicem sine murmuratione. ¶ Secundo possunt ualere ad detestationem huius peccati, exempla. Vt est exemplum Christi, de quo Esa. 53. Quasi agnus coram tonante se obmutescit, & exempla sanctorum, de quibus cantat ecclesia. Non murmur resonat, non querimonia, & iterum. Ecce homo sine querela, & Sapient. 18. Properans homo sine querela de precari pro populis, proferens seruitutis suae scutum, oratione, & per incensum deprecatione allegans, restitit irae, & Luc. 1. legitur de Zacharia, & uxore sua, quod erant iusti ambo ante Deum, incedentes in omnibus mandatis & iustificationibus Domini sine querela. ¶ Tercio potest ualere ad detestationem huius peccati hoc, quod murmuratores maledicti sunt. vnde Ecclesiast. 28. Sussurro & bilinguis maledictus. Multos enim turbauit pacem habentes. ¶ Quarto potest ualere ad detestationem huius peccati hoc, quod murmuratores odibiles sunt Deo. vnde ad Roma. 1. Sussurrones & detractores Deo odibiles. ¶ Quinto potest ualere ad detestationem huius peccati hoc, quod nescimus quid nobis magis expediat. Alicui enim magis expedit aduersitas quam prosperitas: ideo nullus de aduersitate murmurare debet. vnde Ecclesiast. 39. Non est dicere, hoc melius illo est. Omnia enim tempore suo comprobantur. ¶ Sexto potest ualere ad detestationem huius peccati hoc, quod quum simus filii Dei, & ratione creationis & redemptionis, ideo non debemus murmurare quidquid placeat sibi facere de nobis. Bernard. Iuste sibi vendicat meam vitam, qui pro mea posuit suam. Apostolus Rom. 14. Siue morimur, siue uiuimus, Domini sumus. Idem: Empti estis pretio magno, glorificate & portate Deum in corpore uestro. 1. ad Corinth. 5. Aug. Scit celestis medicus quid nobis daturus sit ad consolationem, & quid subtrahatur ad exercitationem. Non enim homo sine causa iumento sua cibaria detra-

DE PECCATO LINGVAE.

269

detrahit, & Esaia. 45. Vae qui contradicit factori suo, & post. Nunquid dicit lutum figulo suo, quid facis? & 29. Peruersa est haec cogitatio, quasi lutum contra figulum cogiter, & dicat opus factori suo, Quid fecisti mihi? ¶ Septimo potest ualere ad detestationem huius peccati vindicta quam Dominus legitur sumpsisse de peccato isto, legitur Numer. 12. quod Maria soror Moyse lepra percussa est propter peccatum murmuris. Propter peccatum istud Dathan, & Abiron à terra sunt absorpti, ut legitur Numer. 16. & Core igne consumptus est: ut legitur ibidem. Propter peccatum etiam istud misit Dominus ignitos serpentes in filios Israel. Propter peccatum istud maior pars filiorum Israel in deserto perijt. vnde Numer. 14. Omnes qui numerati estis à xv. annis & supra, & murmurastis contra me, non intrabitis terram super quam leuaui manum meam ut habitare uos facerem, praeter Caleb filium Iephon, & Iosue filium Nun. Murmurante etiam populo contra Dominum de labore, ignis Domini deuorauit extremam castrorum partem, ut legitur Num. Et, ut breuiter dicam, sicut dicit auctoritas, Nulla re Deum magis offendisse dictus est populus ille, quam murmurando. De poena etiam murmurantium in futuro, dicit Iud. in epistola sua: Hi sunt murmuratores, querulosi secundum desideria sua ambulantes. Et praemittit poenam: dicens: Quibus procella tenebrarum seruata est. Gregor. Regnum caelorum nemo qui murmurat, accipit: nemo qui accipit, murmurare potest.

De tribus diuisionibus murmuris.

Sequitur de diuisionibus murmuris. Quarum tres ponere sufficiat. ¶ Prima talis est. Est murmur inuidiae, murmur superbiae, murmur auaritiae, murmur impatientiae, murmur sanae conscientiae. De primo sic legitur Matthae. 20. Et accipientes murmurabant, aduersus patrem familias, dicentes: Hi nouissimi una hora fecerunt, & pares illos nobis fecisti, qui portauimus pondus diei & aestus. De secundo legitur Luc. 7. Videns Phariseus, qui uocauerat eum, ait intra se: Hic si esset propheta, sciret utique quae & qualis est mulier quae tangit eum, quia peccatrix est. De tertio legitur Ioan. 32. Quare hoc unguentum non venditur trecentis denariis: De quarto Num. 11. Ortum est murmur populi, quasi quando aliquis murmurat de hoc quod aliquis iniuste uult cogere eum ad hoc quod contra Deum est. Et illud murmur uidetur esse significatum per murmur aliae murmurantis contra Baalam

T O M V S I I.

laam. De qua legitur Numeri 22. Aperuit Dominus os asinae, & locuta est, Quid feci tibi? cur percussis me? Ecce iam tertio volebat cogere Balaam asinam ad id quod erat contra Domini voluntatem. Ad hanc speciem pertinet murmur conscientie murmurantis contra peccatum. ¶ Item potest diuidi murmur in murmur de bonis quae conferimus, & murmur de illis quae sustinemus. Primum murmur dissuadetur Ecclesiastici 18. ubi legitur. In bonis ne des querelam, & in omni dato ne des tristitiam mali verbi. De alio murmure legitur Ecclesiasti. 10. Vir prudens & disciplinatus non murmurabit correptus, prudens est qui futura prouidet, scilicet praemia & tormenta, & talis non murmurat de flagello. Libenter enim virgam tolerat, quae a gladio poenae aeternae cum conferatur. Patienter etiam ab eo sustinet flagellari, a quo coelestem hereditatem expectat. Disciplinatus etiam qui circa vilitates tribulationum est instructus, similiter non murmurat de correctione.

¶ Tertia diuisio murmuris est in murmur contra Deum, & murmur contra proximum. Murmur vero contra Deum multiplex potest esse: vel de infirmitate, vel de paupertate, vel de temporis importunitate, vel de prosperitate malorum, & de aduersitate bonorum, & similibus. Valde fatuum est murmurare de infirmitate, cum vtilior sit frequentius infirmitas, quam sanitas. Vnde in Vitis patrum cum quidam peteret à Ioanne eremita à tertiana sanaretur: ipse respondit, Rem necessariam tibi cupis abicere. Vt enim corpora intus, ita animae languoribus purificantur & castigationibus, & tamen postea dedit ei oleum benedictum, & sanatus est. Item quidam miles rogauit quandam sanctum virum ut a morbo liberaret eum precibus suis. Sed audito ab eodem quod melior esset in agitudine quam in sanitate: dixit vir sanctus, Oro Dominum ut seruet te in statu, in quo magis humilieris. ¶ Fatuum etiam est de paupertate murmurare, cum sciamus pauperes electos esse ad regnum aeternum. Iacobi 2. Nonne Deus elegit pauperes in hoc mundo, diuites in fide, & haeredes regni. ¶ De importunitate etiam temporis fatuum est murmurare. Et propter hoc qui facit, nunquam pacem habebit vnde Iob. 9. Quis restitit ei, & pacem habuit, & propter hoc quia Deus scit melius quid expediat mundo, quem ipse habet regere, quam alius: & quandoque expedire videntur quae non expediunt, vnde quidam eremita seminauerat olera, & visum est sibi, pluuiam necessarium esse oleribus suis, & petijt à Deo & obtinuit. Deinde visum est ei serenitatem necessariam esse oleribus suis, & petijt,

&

DE PECCATO LINGVAE.

270

& obtinuit: & vt breuiter dicam, tale tempus dedit ei Dominus quale voluit, & tamen nec vnum olus de terra exiit: qui credens vniuersalem defectum olerum in anno illo, patienter sustinuit. Sed cum declinasset ad domum eremite alterius, & pulcherrima olera ibi vidisset, multum admiratus est. Et enarrauit eremita illi quae ei acciderant. Cui eremita respondit: Merito hoc aduenit tibi: putabas te sapienterem Deo, qui ei indicabas quid facere deberet. Econtrario vero magnae pacis occasio esset, & quandoque etiam magnae abundantiae bonorum temporalium, si quis voluntatem suam in talibus voluntati diuinæ conformaret. Vnde refertur de quodam agricola, qui semper habebat in agris & vineis suis vberiores fructus quam alii. Et cum requireretur à vicinis quare hoc esset respondit, non esse hoc mirum si fructus vberiores haberet, cum semper haberet tale tempus quale ipse velleret. Super quo cum alij mirarentur, & inquirerent quomodo hoc esset: Respondit, Ego nunquam volo aliud tempus habere, quam Deus velit: vnde cum tale sit tempus quale Deus vult, semper habeo tale quale ego volo. In pace magna erat vir ille quia voluntatem suam conformauerat voluntati diuinæ. Et propter hoc bonorum temporalium habebat abundantiam. Dum artifices ita offendi soleant, quando instruuntur in operibus in quibus ipsi periti sunt: non est mirum si multum Deus offendatur, quando de operibus suis ita à quibuscunque diiudicatur. Non est aliquis artifex, qui non offenderetur ultra modum, si de operibus suis tantum diiudicaretur, sicut iudicatur de operibus Dei. ¶ De prosperitate vero malorum & aduersitate bonorum, multum videntur murmurasse sancti. Vnde Iob 31. Quare impij viuunt, sublimati sunt, confortati que sunt diuitiis, & cetera. Ierem. 12. Quare via impiorum prosperatur, bene est omnibus qui prauaricantur, & inique agunt? Et in Psalm. Mei autem penè moti sunt pedes, quia zelau i super iniquos pacem peccatorum videns. Et Habacuc 1. Quare respicis contemptores, & taces conculcante impio iustiorum se. Et in Psalm. Vique quo peccatores Domine, usque quo peccatores gloriabuntur? Et Malach. 3. Vanus est, qui seruit Deo, & quid emolumentum quia custodiimus praecepta eius? Sed cessat murmur illud, si quis respiciat causam quare haec fiant. Fidelis medicus egro desperato vniuersa concedit quae ipse appetit. Aegro vero, de cuius salute spes habetur, multa negat. Sic Dominus reprobis abundantiam bonorum temporalium tribuit, ut si qua bona egerint, in mundo isto mercedem recipiant. Et secundum Greg. Iste succellus bo-

bonorum temporalium signum est aeternae reprobationis. Similiter secundum Greg. mactandi vituli in liberis pascuis relinquuntur, seruandus iugo premittitur mali per amena prata ad foueam bonus per aspera ad patriam venit. Omnia mala poenae sine murmure toleranda sunt, quia iusto Dei iudicio & ordinatione cernunt. Eccle. 8. Non iudices contra iudicem, quoniam secundum quod iustum est iudicat.

De murmure claustralium.

Sequitur de murmure claustralium. De quo specialiter tangemus quia hoc peccatum multum infestat claustrales. Peccatum murmuris quandoque fuit Iudeorum, sed modo dicitur esse monachorum. Notandum ergo quod claustralis murmurans de cibo vel potu, deficit in ipso principio belli spiritualis. Principium belli spiritualis est contra gulam. vnde super Matth. 4. dicit gloss. in pugna Christi prius contra gulam agitur: quia nisi haec prius refragetur, frustra contra alia vitia laboratur. Talis claustralis in primo conflictu dicit ultimum verbum sine malum verbum, ab ancilla deuictus carne scilicet. Quod magna vilitas est. Hieronym. Nihil vilius quam à carne vinci. Cum de uiro iusto cantetur. Ecce homo si ne querela, verus Dei cultor. De tali claustrali dici potest: Ecce homo plenus querela ventris sui cultor. Tales enim non Domino Iesu Christo, sed ventri suo seruiunt, secundum verbum Apostoli ad Roma. 16. Ipsi de ventre suo Deum fecerunt, iuxta illud Philipen. 3. Quorum Deus venter est. Dum vero murmur proficiunt, quasi Pater noster Dei sui, scilicet ventris, dicunt. Ipsi etiam vacua à gratia Dei se ostendunt, dum murmur in eis resonat: & dum ad ignem tribulationis crepant, satis apparet quod aqua diuinæ gratiae in eis non sit. Ad literam: olla vacua ad ignem crepat, & dolium vacuum multum resonat, plenum vero non sic. Isti enim debent Domino escam apponere cum grata falsa hilaritatis. Hilaritatem enim datorem diligit Deus. iuxta verbum Apostoli 2. ad Corinthios 9. Ipsi fel murmuris in escam eius ponunt pro falsa, vere Dominus possit de eis dicere: Dederunt in escam meam fel, quasi non legerint de Domino, quod cum gustasset acetum felle mistum, noluit bibere. Tales respiciunt retro sicut vxor Lot, & in statuam salis vertuntur. Statua videtur esse homo & non est sic. Tales videtur monachi esse, & non sunt. Vnde Pastor in Vitis patrum: Qui querulosus est, monachus non est. Claustralis murmurans, est rota non bene vncta vnctione gratiae: & ideo murmurat sicut rota carri. Vnde Ecclesiastici 33. Præcordia fatui quasi

rota.

rota cari. Claustralis etiam murmurans omne bonum claustris dat pro modico feni ad opus iumentum sui. Omne bonum claustralium est pax. Vnde super illud, Pax super Israel, dicit expositor, Omne bonum vno verbo dixit. Claustralis etiam murmurans intromittit se de hoc quod ad ipsum non pertinet. Ipse enim iam suus non est, sed Dei vel abbatis sui. Nec solum Dei est ratione creationis vel redemptionis sed etiam ratione suae redditionis. unde quando se intromittit de se, de re aliena se intromittit. Vnde Bern. Qui curam nostri semel nobis commisistis, quid adhuc uos de uobis intromittitis? Claustrali murmuranti, dicit Dominus illud Ioan. ult. Quid ad te tu me sequere. Claustralis etiam murmurans, auctoritate propria uult dispensare sibi met de cruce religionis, quam assumpsit, contra omnia iura. Bernard. Suspecta est mihi, fateor. tua ipsius dispensatio, & vereor tibi illud sub tegmine & nomine discretionis à carnis prudentia. Claustralis etiam murmurans Christo postposito, discipulus factus est Galeni. Vnde Bernardus: Dominus docet perdere animas, Galenus & Hypocrates saluare: cuius consilio potius acquiesces? aut cuius uis esse discipulus? Idem: Puta te quæso monachum, non medicum nec de complexionibus iudicandum, sed de professione. Claustralis etiam murmurans, quendam cecum quem in foueam multoties præcipit aut ducem sibi constituit. Iste cecus est proprius sensus, qui in foueam peccati multoties præcipit aut ducem tamen adhuc uult sequi. Talis claustralis ad Deum tergum uertit, & ad iumentum suum faciem, potius eligens uoluntatem facere sui corporis, quam Dei. Ipse etiam uult æquè abundanter uitium & uestitum habere in presenti, sicut illi qui nullam aliam retributionem expectant in futuro, quasi pro nihilo reputet terram desiderabilem quæ ei pro mercede danda est, cum tamen consuetudo communis habeat quoddam operariis, quibus magna merces soluitur. in uespere de uictu non provideatur: aliis autem, quibus alia merces in uespere non soluitur, provideatur. Mirari debent qui uident claustralem murmurantem, quasi si uiderent iumentum loqui, cum claustralis iumentum debeat esse, iuxta illud, Ut iumentum factus sum apud te. Vnde cum quidam uolens ingredi religionem, quæreret à beato Bernardo, quid sibi maxime esset necessarium: ipse dixit ei. Vis esse asinus? Illo quærente quomodo posset hoc esse: respondit. Qui uult esse in religione, debet quodlibet opus sibi iniunctum facere, indifferenter comedere: & is est modus asini. Sed in quibusdam claustris, adeo assueti sunt

huius

T O M V S II

huic monstrositati, q̄ non pauent cum audiunt claustrales murmurare. Sicut dicitur de Balaam, quod aded affluens erat monstrositas quod non expauit ad nocem asinae. In vno casu videtur claustrali iocundum murmurare, quando scilicet praecipitur ei aliquid voluntati diuinae contrarium. In simili etenim casu asina Balaam murmurauit. Item cum murmur sit loquela veteris hominis, vetus autem homo mortuus debet esse in claustro: mirandum est de murmurare claustrali, ac si mortui homines loquerentur. Claustralis debet esse mortuus mundo, & iam habet sudarium indutum. Habitus enim claustralium sudarium eorum est, cum in eo sepeliantur. Monachi etiam cum benedicuntur, non debent loqui per noua dies, in signum quod mortui sunt: ideo murmur omnino longe debet esse à claustralibus, quidquid eis fieret, sicut à mortuis hominibus.

De quatuor remediis contra peccatum murmuris.

Sequitur de remediis contra peccatum murmuris. Et possumus contra hoc peccatum quatuor remedia assignare.

Primum est exemplum Christi. Vnde Augustinus. Omnia terrena contempsit homo Deus, ut ab omnibus continenda monstraretur: omnia aduersa sustinuit, ut sustinenda doceret, ut nec in illis quare retur felicitas, nec in istis timeretur aduersitas. Secundum remedium est, quod homo cogitet murmur quod sit de malo poenae: alicui illato. murmur esse contra Deum, cum omne malum poenae à Deo sit. Vnde Exodus 16. Non contra me murmur est istud, sed contra Dominum. Et Numeri 14. Usquequo multitudo pessima murmurat contra Dominum? Ideo quidquid infertur à persecutoribus, patienter tolerandum est: & potius debet homo habere oculum ad Deum qui habet persecutorem in manu sua, quam ad ipsum persecutorem. Cuius formam dedit nobis Dominus in cruce, quando dimissis persecutoribus dixit: Deus meus, Deus meus ut quid dereliquisti me? Matthaei 17. Vnde super illud, Timeat Dominum omnis terra. dicit Augustinus. Si creaturae seuiant, Deum time, non illas, quia omnia lub ipso sunt. Item glossa. Cupiditatem nocendi per te habes, potestatem autem nocendi, si ille non dat, non habes. Ideo Deus homo ante hominem stans, ait Ioanni 19. Non haberes in me potestatem, nisi esset tibi datum de super. Nec etiam ipse diabolus vel unam ouiculam potuit tollere viro sancto Iob, nisi prius diceret, Mitte manum tuam. hoc est, da potestatem. Tertium remedium est, quod homo cogitet intentionem, qua Deus permittit filios suos aduersitatibus flagellari.

Qui

DE PECCATO LINGVAE.

272

Qui enim magnum amorē cogitaret, ex quo Dominus filios suos flagellat, ipse non murmuraret. Vnde Gregorius: Ille solus de flagello murmurat, qui causam percussoris ignorat. Et Apocalyp. 5. Ego quos amo, arguo & castigo. Quartum remedium & preceptum est gratia Dei. Cum enim murmur provenit ex defectu celestis vnctionis in corde hominis, summum remedium est postulare vnctionem celestis gratiae, ut faciat murmur istud cessare, & non vnctionem carnalis voluptatis, quae licet ad tempus murmur cessare faciat, tamen in posterum magis reddit querulosum. Vnde ad Hebraeos. Optimum est gratia, stabilire cor, non escis, quae non profuerunt ambulanti in eis. Aequè de facili posset homo impetrare à Deo gratiam per quam talia contemnerentur, si quis ex corde ea peteret sicut ab homine ea pro quibus murmurat. Seneca: Quare potius impetrem à fortuna quod det, quam à me ne petam.

De defensione proprii peccati, & de his quae possunt valere ad eius detestationem. Caput III.

SEQVITVR de tertio peccato linguae, scilicet de defensione proprii peccati, quo vitio multum laborat humanum genus: quod figuratum est Genesis 3. ubi legitur de parentibus nostris, quod cum cognouissent se esse nudos, conuerunt folia ficus, & fecerunt sibi perizomata. Ad detestationem huius peccati. Primo possunt patere verba sacrae scripturae dissuadentia illud ad Romanos 12. Non vosmetipsos defendentes charissimi. Et super illud, Nolite exaltare cornu. dicit Glossa. Si iam fecistis iniquitatem per cupiditatem, non defendatis per elationem. Secundum possunt facere ad hoc exempla sanctorum, qui culpabiles se agnoscunt, ubi etiam culpabiles non sunt. Gregorius. Piarum mentium est ibi culpam agnoscere ubi culpa non est. Prouerborum 18. Insuper prior est sui accusator. Et Genesis 27. Iacob. qui lenis erat, nuda colli & manus pellibus hordinis textit in signum, quod uir iustus etiam innocens sit, peccatorem tamen se debet repntare. Et Genesis 44. Scypho iuuento in sacco Benjamin. Iudas qui tenet figuram confessionis. accusauit se, licet sine culpa esset de illa re, dicens ita: Quid respondebimus Domino nostro, &c. & subdit: Deus inuentus iniquitatem seruorum suorum. Ille etiam qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius, signa peccati habere voluit. Voluit enim circuncidi, & cum iniquis reputari. Tertio potest valere

19

T O M V S II.

re ad hoc si ostendatur quantum meriti sit humilis confessio, & accusatoria. Vnde Gregorius. Non minus admiram humillimam confessionem peccatorum, quam sublimia gesta virtutum. Item in Psalm. Dixi, confitebor aduersum me iniustitiam meam Domino: & tu remisisti impietatem peccati mei. Prouerbiorum 15. Respō sio mollis frangit iram. Mollis responsio, est sui ipsius accusatio quæ multum frangit iram Dei. Item super illud, Iniustitias meas non abscondi, &c. dicit Glossa. Quando homo detegit, Deus tegit: cum homo tegit, Deus nudat: cum homo agnoscit, Deus ignoscit. Item latro regnū in cruce meruit, quia se accusauit. Vnde Augustinus loquens de illo uerbo, Sacrificium laudis honorificabit me: & illic iter, quod ostendam illi salutare Dei, dicit. Latro in cruce quare meruit quia illam viam tenuit, ubi ostenditur salutare Dei, à qua pes non exeat. In eo enim quod se accusauit, Deum laudauit & super illud. Veritas de terra orta est, & iustitia de celo prospexit. dicit Augustinus, quasi diceret Deus. Parcamus ei, quia non parit sibi agnoscamus ei, quia non ignoscit sibi. Quarto potest valere ad detestationem huius peccati hoc quod peccatum multum impedit peccatorem: non enim uult Deus à peccatis suis liberare illum qui defendit ea. unde Augustinus. Tu factus es peccati tui defensor, quomodo erit Deus liberator? Vt sit ipse liberator, & tu esto accusator.

De stultitia illius, qui peccatum suum defendit.

Quinto potest valere ad detestationem huius peccati, si ostendatur multiplex eius stultitia, qui peccatū suum defendit. Et primo stultus est talis, quia ipse defendit pessimū hostē quē habet. Peccatum ostenditur esse pessimus hostis, quem homo habet, ex hoc quod nullus alius hostis, nec homo, nec diabolus potest nocere homini, si ab hoc hoste sibi cauērit. Greg. Nulla ei nocet bis aduersitas, si nulla dñetur iniquitas. Secundo uero stultus est qui defendit peccatū suum, quia cum abyssus miseriz abyssum inuocet misericordiz, ipse debuit miseriam suam plenē exprimere, ut amplius misericordiam Dei posset mouere: ipse uero miseriam attenuat, quasi nolit quod miseria sua misericordiam Dei moueat. Non sic faciunt pauperes qui elemosynas volunt impetrare, immo paupertatem & infirmitatem, si quam habent, hominibus denuntiant. Tercio stultus est quia non uult manifestare in curia misericordiz peccatū suum, & reseruat illud in foro iustitię, ubi manifestabitur ad pœnam quod non uult manifestare ad veniam. Sexto potest ualere ad detestationem huius peccati, si ostendatur in illis magna

De PECCATO LINGVÆ.

273

magna peruersitas qui peccata sua defendunt. Peruersitas uero eorum patet ex hoc, quod illud quod Deus persecutus est usque ad mortem propriam, scilicet peccatum, sicut ostensum est in principio Summæ, ipsi defendere uolunt ad lesionem proprię conscientię, & usque ad offensam, cum tamen omnes creaturæ peccatum debeant persequi tanquam opus diaboli, & tanquam illud quod solum indecens est in mundo isto.

Septimo potest valere ad detestationem huius peccati, si ostendatur ingratitudo eorum qui peccatum suum defendunt. Ingrati uero omnes tales sunt Dei misericordię & bonitati dum beneficium ipsius uolunt attenuare. Bonitatis diuinę beneficium attenuat, qui culpam suam diminuendo beneficium remissionis quodammodo dimittit. Vnde in Spiritum sanctum uidetur peccare, cui bonitas attribuitur. Ad detestationē etiam huius peccati potest facere hoc, quod illi, qui peccata sua defendunt, in culpa sua ipsum Deum inuoluere uolunt. unde super illud Genes. 3. Vocem tuam audiui in paradiso. dicit Gregorius: Proprium est peccantibus Deo uelle attribueri unde accusantur: quod inde est, quia sic peccauit homo cum uellet esse par Deo, liber scilicet sicut ille ab omni domino: quoniam ergo illi in maiestate par esse non potuit, in peccato sibi parem eum facere contendit: immo uult eum ostendere nocentem, se autem innocentem, & super illud: Nolite inique agere. dicit glossa: Malum est peccare, & peius est perseuerare, perniciosus est in Deum defendendo culpam suam proicere. Ad detestationem etiam huius peccati uidetur facere, quod Dauid uidetur specialiter petere custodiam ori suo, propter peccatum istud. unde in Psalm. Pone custodiam ori meo, & subdit: Non declines cor meum in uerba malitię, ad excusandas excusationes in peccatis. Non declines: id est, declinare nō permittas. Excusationes uero in peccatis dicuntur uerba malitię: uel quia sunt contra bonitatem Dei, dum beneficium Dei uolunt attenuare: uel quia ille qui excusat se, Deum uult infamare, dum culpam suam in Deum nititur refundere: ut Adam Genes. 3. quando dixit Domino: Mulier, quam dedisti mihi sociam, de dit mihi de ligno, & comedi, & quia ipse defendit quod omnes persequi deberent, peccatum scilicet.

De diuersis modis excusandi

peccatum.

ET notandum quod multis modis solent homines peccatum suum excusare uel defendere. Alii propter infirmitatem car-

nis. contra illud Ecclesiast. 7. Ne dederis os tuum, vt peccare facias carnem tuam. Alii multitudine peccantium, iuxta illud Ecclesiast. 32. Peccator homo vitabit correctionem, & secundum voluntatem suam inueniet comparationem. Illis verò, qui se excusant in multitudine peccantium, dici potest illud. Non minus ardebunt qui cum multis ardebunt. Immo maior ignis erit secundum quod plura ligna erunt in igne: quia secundum ligna sylue exardescet ignis: vt legitur Ecclesiastici 28. Contra hunc modum excusationis est illud Exodi 33. Non sequeris turbam ad faciendum malum. Turbam sequitur qui eam imitatur. Et Ecclesiastici septimo: Ne pecces in multitudine ciuitatis. Alii verò excusant se per nobilitatem suam, qui magnum dedecus faciunt nobilitati suae, quando rei vilissimae & immundissimae de ea scutum faciunt. Immundissima res est peccatum. Turpius est nobilitate sua peccatum defendere, quam si aliquis miles clypeo suo vile sterquilinum protegeret. Alii verò excusant se per iuuentutem suam, qui videntur dicere quod iuuentutem suam à diabolo teneant, cum cedant diabolo in iuuentute esse seruendum.

De peccato periurii, & de duabus speciebus eius. Caput IIII.

SEQUITUR de peccato periurii. Et notandum quod duae sunt species piurii. Vna est iuratio puerla, alia est iuramenti liciti transgressio. Ad detestationem vero secundae speciei periurii notandum est, quod ille qui iuramentum licitum facit, ipse quasi laqueo ad collum suum ponit, iuxta illud Proverbiorum sexto: Illaqueatus es verbis oris tui, & captus propriis sermonibus. Quando verò iuramentum licitum transgreditur, ipse laqueo illo quasi propriis manibus se strangulat. Potius expediret ei quod solummodo contritus esset, & quod laqueo ad collum suum posito, ipse strangularetur, quam quod iuramentum licitum transgrediretur.

De duodecim quae debent retrahere hominem à peccato periurii.

DE alia verò specie iuramenti, notandum est, quod XII. sunt quae deberent homines cohibere à peccato illo. Primum est, quod ille qui scienter peierat, in primo periurio suo manum illam diabolo dat, qua ipse tangit Euangelium, vel qua tangit manum illius cui iurat: & donec ipse poeniteat de periurio illo, manus illa diaboli est, & quando cunque se manu ista signat, hoc facit

cit manu diabolica, & cibus, quem manu illa signat, manu diaboli signatur. Secundum est hoc, quia cum alia peccata fugiant, & quasi timeant res sacras, peccatum periurii non timer eas, sed illis appropinquat. Si quis vult fornicari, si est intra ecclesiam, ipse exit inde: si est in coemiterio, ipse exit inde: si propinquus est coemiterio, vel ecclesiae, elongat se ab eis. Ille vero qui vult deietare, intrat ecclesiam, si ipse erat extra, intrat ad altare, & committit peccatum periurii, quandoque super altare, quandoque super Euangelium, quandoque super ipsum corpus Christi, quod horrendum est dictum. Mirum est, quomodo ipsa terra eam non absorbet, vel quomodo angeli qui assistunt circa corpus Christi eam non perimunt. Ipse etiam diabolus timer res sacras, & quasi reueretur, quod non facit ille qui periurat. Tercium est hoc, quod ille qui peierat, fur & sacrilegus esse videtur. Contrectat enim rem alienam inuito Domino, & rem sacram, quia nomen Domini sanctum assumit contra prohibitionem illam Exod. 20. Non assumes nomen Domini in vanum. Quartum est hoc quod ipse falsarius est. Si quis sigillo alicuius domini sibi commissio ad confirmandam aliquam veritatem, vteretur ad aliud confirmandum, ipse falsarius iudicaretur. Et si faceret hoc de sigillo domini Papae, ipse esset excommunicatus ipso iure, nec posset absolui ab episcopo suo. Sic quum Deus permiserit hominibus ut assumant nomen suum ad confirmationem veritatis: si utantur nomine ipsius ad confirmationem falsitatis, ipsi falsarii sunt, & quo ad Deum excommunicatione illa quae dicitur prima ad Corinth. 16. Si quis non amat Dominum Iesum Christum, anathema sit. Quintum est hoc, quod ille qui scienter peierat, ipse praeter mortem aliorum peccantium vult Deum inuoluere in peccato suo. Cum enim iurare, secundum Augustinum, sit Deum in testem adducere, cum ipse iurat falsum, ipse vult adducere Deum ad testificandum falsum. Talis in quantum in se est vult maius malum facere Christo, quam eius crucifixores. Ipsi enim intulerunt Christo tantum malum poenae. Ipse vero vult eum inuoluere in malum culpe, quod deterius est. Ipse vult facere reputari Deum deceptorum, dum in nomine eius quasi per manum eius, vult homines seducere. quod genus peccati non legimus commissum fuisse etiam à diabolo, licet diabolus mendax sit, & pater eius, & per mendacium homines seducat: non tamen legimus quod ipse iuramentum mendacio addat, vt melius possit seducere, sicut faciunt illi qui peierant. Sextum est hoc, quod cum in nomine Iesu aetatur omne

DE OMNIBUS

genus celestium, terrestrium, & inferorum: ut legitur ad Philip. 3. ille qui peccat, quum in nomine Christi contumeliam Deo faciat, deterior videtur esse illis, qui in inferno sunt, qui in nomine eius genus flectere dicuntur. ¶ Septimum est hoc, quod cum homo per hæc torqueatur per quæ peccat, & talis in nomine Domini peccet, ipse in nomine Domini merito punietur: ut cum illud inuocauerit, non exaudiatur, & cum ad illud fugerit, non protegetur, quum alijs hominibus nomen Domini refugium sit: iuxta illud Prover. 18. Turris fortissima, nomen Domini: ad ipsam currit iustus, & saluabitur. ¶ Octauum est hoc, quod periurium enumeratur inter ea, quæ Dominus odit, Zachar. 8. ubi sic legitur. Vnusquisque malum contra amicum suum ne cogitetis in cordibus vestris, & iuramentum mendax ne diligatis: omnia enim hæc sunt quæ odi, dicit Dominus. ¶ Nonum est maledictio, quæ est super periuros, & in presenti, & in futuro. vnde Zach. 5. Vbi hominem &c. Et subditur: Et dixit ad me Dominus. Hæc est maledictio quæ egreditur super faciem omnis terre: quia omnis fur, siccut ibi scriptum est, iudicabitur. Et omnis iurans ex hoc similiter iudicabitur. Educam illud, dicit Dominus exercituum, & veniet ad domum furis, & ad domum iurantis in nomine meo mendaciter, & commorabitur in medio domus eius, & consumet eum, & ligna eius & lapides. ¶ Decimum est hoc, quod peccatum istud replet hominem iniquitate. vnde Eccl. 23. Vir multum iurans replebitur iniquitate, & non discedet à domo illius plaga. in fine huius verbi tangitur poena periurorum in presenti. ¶ Undecimum est hoc, quod periurus perdit Deum, dum iurat. Perdit etiam iustitiam siue fidem suam. Repellitur enim post periurium à testimonio: claudit etiam sibi ingressum regni celestis. Vnde in Psal. Quis ascendet in montem Domini, aut quis stabit in loco sancto eius? Et subditur: Qui non iurauit in dolo proximo suo. Ibi per contrarium innuitur, quod ille qui iurat in dolo proximo suo, non intret. ¶ Duodecimum est hoc, quod Sacra scriptura propter magnum periculum periurij adeo dissuadet iuramentum, quod quibusdam visum est quod iuramentum omnino prohibeat. vnde Matth. quintus: Ego autem dico vobis non iurare, neque per celum, neque per terram &c.

Septem quæ sacra scriptura dissuadet circa iuramentum.

ET notandum quod circa iuramentum septem dissuadentur in sacra scriptura. ¶ Primum est, appetitus incandii, siue affectio.

DE PECCATO LINGVÆ.

275

¶ Etio: vnde Iac. 3. Ante omnia fratres mei nolite iurare, neque per celum, neque per terram, neque per aliud quodcumque iuramentum. Sit autem sermo vester, est, est, non, non, ut non sub iudicio decidatis. Secundum est assiduitas iurandi. vnde Ecclesiast. 23. Iuratio non assuescat os tuum. Multi sunt casus in illa. Et iterum: nominatio Dei non sit assidua in ore tuo. ¶ Tertium est, iurare ex leui causa uel nulla. vnde Deut. 5. Non usurpabis nomen Dei tui frustra: quia non erit impunitus qui super re uana illud assumpserit. ¶ Quarta alia, quæ dissuadentur circa iuramentum sunt, falsitas eius quæ iuratur, subita iuratio, & iuratio iniusta, quæ per oppositam innuitur. Ierem. 4. ubi sic legitur: Iurabis, uiuit Dominus in veritate, & in iudicio & in iustitia. ¶ Quintum est, iurare per creaturas. vnde Marthei quinto, Ego autem dico uobis non iurare omnino: neque per celum, quia thronus Dei est: neque per terram, quia scabellum pedum eius est. Ideo autem dissuadet iurare per creaturas, ne assiduitate sic iurandi labantur homines in idololatriam.

De peccato Mendacii. Cap. V.

EQUITUR de peccato mendacii. De quo hoc ordine dicemus. Primo dicemus quid sit mendacium, & ponemus ea quæ possunt valere ad detestationem huius peccati. Secundo tangemus aliquid de diuersis dimensionibus mendacii.

Quid sit mendacium, secundum Aug. & de his quæ faciunt ad eius detestationem.

Est autem mendacium secundum Aug. falsa significatio vocis cum intentione fallendi. ¶ Ad detestationem huius peccati. ¶ Primo possunt valere verba sacre scripturæ quæ dissuadent nobis mendacium. Ut est illud Ecclesiast. 4. Ne accipias faciem aduersus faciem tuam, nec aduersus animam tuam mendacium. Faciem aduersus faciem suam accipit qui ueritate exclusa à corde suo, quæ est Dei similitudo, quæ diaboli est facies, sumit. & Ecclesiast. 7. Noli amare mendacium, & post in eodem capit. Nolle uelle mentiri omne mendacium. ¶ Secundo potest ualere ad detestationem huius peccati hoc, quod peccatum istud est diabolicum. Primum enim mendacium dixit diabolus, Genes. 3. Nequaquam moriemini. vnde Ioannis octauo legitur de diabolo: Cum loquitur mendacium ex propriis loquitur: quia mendax est & pater eius. Ipse est pater mendacii, quia primus inuentor est, & pater eius, scilicet hominis mendacii. Homo enim mendax, si-

Mm ; lius

lius est diaboli imitatione. Ioannis octauo: Vos ex patre diabolo estis, & desideria patris vestri uultis facere. ¶ Tertio potest ualere ad detestationem huius peccati hoc, quod peccatum istud membrum inquinat, in quo magis est indecedens immunditia, scilicet os. Reddit enim illud abominabile Deo. Vnde Prouerbiorum duodecimo: Abominatio est Domino labia mendacia. Si quis os suum apertum haberet muscis, & aliis rebus immundis quæcunque uellent ibi intrare, & permetteret ea ibi nidificare, os eius abominabile esset hominibus. Sic os mendax est abominabile Deo, cum immunditia mendacij multo amplius displiceat Deo, quam immunditia muscarum vel similium rerum. ¶ Quarto potest ualere ad detestationem huius peccati hoc, quod peccatum istud hominem falsum reddit: quantum præualet bonus denarius denario falso, tantum præualet homo uerax homini falso & mendaci. Vnus bonus denarius ualet centum falsos, & unus homo uerax centum mendaces. Vnde multum melioraret se aliquis, si remoto peccato mendacii uera de cetero loqueretur: quia cui non displiceat si aliquem de denariis suis inueniret falsum? quis est qui non potius uelit habere denarios bonos, quam falsos? Sed de seipso non dolent miseri homines, quando seipso falsos inueniunt, & potius se uolunt esse falsos, quam ueros. In quo apparet cecitas eorum qui amplius amant denarium unum, quam seipso. ¶ Quinto potest ualere ad detestationem huius peccati hoc, quod mendacium est quasi quoddam uenenum, quod tantę efficacię est, quod in ipso ore existens hominem interficit: iuxta illud Sapient. 1. Os quod mentitur, occidit animam. Vnde mirum est quomodo miseri homines non timent quin uenenum istud in ore sentiunt. Peius est uenenum istud ueneno materiali: sicut causa deterior solet esse suo effectu. Mendacium enim quod fuit in ore serpentis, occasio uidetur fuisse ueneni quod in ore habet serpens. ¶ Sexto potest ualere ad detestationem huius peccati hoc, quod omnis mentiens proditor est. Vult enim quod ille cui mentitur, fidem sibi adhibeat fidem tamen ei non seruat, imo uult eum decipere. ¶ Septimo potest ualere ad detestationem huius peccati, magnitudo ipsius, quæ insinuat nobis Eccle. 20. ubi sic legitur: Potior est fur, quam assiduitas viri mendacis: perditionem autem ambo hereditabunt. Ideo uidetur esse peior qui assuetus est mendaciis, quam fur: quia fur nocet corpori: ille autem qui mentitur, nocet animæ, dum eam in errorem inducit. Item appetitus malus qui est in furore quo ipse appetit rem alienam, est appetitus rei bonæ:

bonæ: sed appetitus eius qui mentitur, est appetitus rei malæ. Fur enim suum bonum temporale quaerit, sed mentiens alienum malum, scilicet errorem proximi. Vnde peccatum mendacis, peccatum diabolicum est, & peccatum malitiae: & numeratur à Salomone inter peccata quæ odit Dominus, Prouerbiorum 6. ubi sic legitur: Sex sunt quæ odit Deus, & septimum detestatur anima eius. Oculos sublimes, linguam mendacem &c. Si ergo qui in furto deprehenderetur, erubesceret, sic erubescere deberet si mendacium eius deprehenderetur. Hoc autem quod dictum est, quod & fur & mendax perditionem hereditabunt, non est intelligendum de quocunque mendace, sed de illo qui dicit mendacium perniciosum & nocuum, & ad eandem speciem mendacis referendum est, quod dictum est prius. Os quod mentitur, occidit animam. & illud Psalm. Perdes omnes qui loquuntur mendacium. ¶ Octauo potest ualere ad detestationem huius peccati, poena qua puniatur peccatum istud. De qua habetur Prouer. 20. Suauis est homini panis mendacis, & os eius implebitur calculo. De poena etiam mendacis habetur Act. 5. de Anania, ubi sic ait Petrus: Non es mentis hominibus, sed Deo. Audiens autem Ananias hæc uerba, cecidit & expirauit. ¶ Nono potest ualere ad detestationem huius peccati hoc, quod peccatum istud ualde nocuum est ecclesie Dei. Facti enim ut uix alicui fides adhibeatur. Hieronymus: Mendaces faciunt ut uera dicentibus non credatur: unde propter mendacia hominum multiplicantur iuramenta & periuria. Lingua hominis mendacis est uelut arcus diaboli, oculos interiores filiorum Dei sagittans. Vnde Ierem. 9. Extenderunt linguam suam quasi arcum mendacis & non ueritatis. & ibidem: Sagitta uulnerans linguam eorum. ¶ Decimo potest ualere ad detestationem huius peccati, si ostendatur quanti meriti sit abstinere ab hoc peccato: ad quod pertinet quod in Vitis patrum legitur de quodam eremita, qui uisitatus est ab aliis eremitis delatis illuc per fluuium ministerio angelorum, qui dixit illis quærentibus aliquid de eius conuersatione, Hoc custodiui ex quo conuersus sum, quod nunquam mendacium de ore meo procederet, nec postposui amorem celestium terreno amoris: sed nec gratia Domini in his mihi defuit: quidquid peti à Domino, sine mora consecutus sum, & infra triiduum, sicut ipsi præuiderunt, mortuus est, & anima eius ab angelis, ipsis uidentibus recepta est. Magui meriti sciebat Salomon esse à mendacio cauere, cum hoc petiit Prouer. 30. Vanitatem & uerba mendacis longe fac à me, ¶ Vndecimo potest ualere ad detestationem

T O M V S II.

nem huius peccati hoc, quod homines assueti huic peccato in opprobrio magno sunt. vnde Eccle. 20. Opprobrium magnū in homine, mendacium, & post ibidem: Mores hominum mendacium sine honore, & confusio illorum cum ipsis sine intermissione. & Eccle. 4. Non contradicas uerbo veritatis ullo modo & de mendacio in eruditionis tuæ confundere. ¶ Duodecimo potest valere ad detestationem huius peccati hoc, quod grauer vulneratur qui cadit in peccato isto. vnde Eccle. 20. Lapsus falsę linguae quasi qui in pavimento cadit. Multum videtur esse corruptus mentiens, cui potius placet quod non est, quam quod est. & multum videtur habere oculos cordis infirmos, cum tenebrę falsitatis ei placeant, & lumen veritatis ei displiceat. Corruptionem hominis mendacium insinuat Aug. super illud Psal. Perdes omnes qui loquuntur mendacium. sic dicens: Merito perditur mentiens, quia declinat ab eo quod est ad id quod non est.

De diuisionibus mendacij.

Sequitur de diuisionibus mendacij quę multę sunt. Prima est in octo membra siue octo species, quas ponit Augustinus in libro de mendacio. ¶ Prima species est, mendacium in doctrina religionis, quod est contra fidem vel bonos mores. Hoc summe fugiendum est, ad hoc nulla causa quisquam debet adduci. Secunda est, quod nulli prodest, & alicui obest. Tertia est, quod vni prodest, & alii obest. Quarta est, quod fit sola mentiendi fallendique libidine: quod est mirum mendacium, sicut dicit beatus Augustinus. Quinta, quod fit cupiditate placendi de suauis eloquio. Sexta, quod nulli obest & alicui prodest ad pecuniam eius seruandam. Septima, quod nulli nocet, & alicui prodest ad uitam corporis seruandam. Octaua est, quod nulli obest, & ad hoc prodest ut ab immunditia corporis aliquem tueatur. Tres primę species mendacij sunt mortalia peccata si cum deliberatione dicantur. Quinque alie uenialia sunt peccata, nisi adsit aliqua circumstantia quę ea mortalia faciat. ¶ Alia autem diuisio mendacij diuiditur in tres species, scilicet mendacium, perniciosum, & iocosum, & officiosum siue benignum. Primum membrum huius secundę diuisionis continet tria prima membra primę diuisionis. Secundum vero membrum continet quartum & quintum. Tertium autem membrum huius diuisionis continet ultima tria membra primę diuisionis. ¶ Tertia autem diuisio mendacij est in mendacium principalis assertionis, & mendacium falsi testimonij.

DE PECCATO LINGVÆ.

277

De his quę possunt valere contra falsum testimonium.

Ad detestationem vero falsi testimonij aliqua addere possumus, licet ea quę prius dicta sunt ad detestationem mendacij ad idē possint referri. Notandū ergo, quod contra peccatū falsi testimonij, Primo pnt valere verba sacre scripturę quę istud dissuadent: vt est illud Exod. 23. Non loqueris contra proximū tuū falsum testimoniū. Et eiusdem 23. Non iunges manū tuā, vt pro impio dicas falsum testimoniū. ¶ Secundo possunt valere ad idē cōminationes, quas sacra scriptura facit falsis testibus, vt est illud Prover. 19. Testis falsus nō erit impunitus, & q loquit mendacia, peribit, & Prouer. 21. Testis mendax peribit. ¶ Tertiu est hoc peccatū quod multū nociuū est. Nocet enim Deo, nocet iudici, nocet ei contra quē testimoniū fertur. Vnde Aug. Falsus testis tribus personis est obnoxius. Primum Deo, cuius pñtia cōtēnit. Deinde iudici, quem mentiēdo fallit. Postremo innocenti, quem falso testimonio ledit. vnde falsus testis licet septennē pñitentiā egerit de falso testimonio, nondū tñ liberatus est, donec ipsi satisfecerit pro posse suo, qui rem suā pro falso testimonio amisit. Testis iniquus deridet iudiciū, vt legit Pro. 19. & ideo in extremo iudicio merito deridebitur: quia per q peccat hō, per hęc & torquetur. Sap. 11. ¶ Quartam est hoc, quod ipse vendit Dñm. vnde super illud Matt. 26. Tunc abiit Iudas, &c. dicit glo. Multi hodie sunt qui factū Iudę execrantur, & idē faciū: nā cū promunere falsum testimoniū dicūt, quia veritatē negāt, Deū, qui veritas est, vendūt. Et notandū quod qui vult a peccato mendacij cauere oportet qd peccatū cupiditatis a se repellat: ex peccato enim cupiditatis mendacia procedūt, vt patet in mercatoribus. Vñ Cain qui inter homines primus legitur mendaciū dixisse. Gene. quarto. Nescio Domine: nūquid custos fratris mei sum &c. interpretatur possessor. Cupiditas etiā causa fuit quod Ananias & Sapphira Petro mentiri sunt. Timorē etiam humanum oportet remouere, qui vult cauere a mendacio. Hac de causa Petrus Dominum negauit.

De peccato detractionis. Et de XII. quę possunt valere ad eius detestationem. Cap. V I.

PRIMO dicemus de peccato eorum qui detractiones proferunt. Secundo de peccato eorum qui libenter eas audiunt. Tertio vero tagemus aliquid de impatiētia eorum quibus detrahitur. Circa primum primo ponemus ea quę possunt valere ad detestationem detractionis. Secundo tangemus de

de diuersis speciebus detractorum. ¶ Notandum ergo quod XI. l. sunt quæ possunt valere ad hæc verba Sacre scripturæ quæ nobis hoc vitium dissuadent. De quibus pauca ponemus. Dissuadetur autem nobis hoc vitium Leui. 19. vbi sic legitur: Non maledices surdo, nec coram ceco pones offendiculum; sed timebis Dominum Deum tuum. Ad litteram, valde impium est surdo maledicere, quum ipse non audiat, nec contra obiecta aliquid possit respondere. Valde etiam impium est coram ceco ponere offendiculū, quū ille non videat, nec possit sibi cauere. Sed secundū glossam, surdo maledicit, qui absenti detrahit. Homo absens minus potest audire detrahentem, quam si surdus esset. Surdus enim quandoque audit quando aliter sibi clamatur: absens vero qui quandoque per duas leucas distat, vel amplius, non audit detrahentem quantumcunque clamet. Detrahens etiam ponit offendiculum coram ceco, dum illi, qui eum auscultat, qui cæcus est, vel quia simplex est, vel quia non cognoscit personam cui detrahitur, narrat alienum factū, vnde ipse scandalizatur, vnde detractor impie agit & proditiose, tam in eū cui detrahitur, quam in eum coram quo detrahit. Item dissuadetur hoc vitium post eodem cap. vbi sic legitur. Non eris criminator, nec susurro in populis. Criminator idem est, quod detractor, quia in alieno crimine delectatur. Item Leui. 7. Sanguinem omnis animalis non sumetis in cibum. Item Leui. 3. Nec sanguinem, nec adipem omnino comederis. Sanguinem comedit detractor, qui in peccato alterius delectatur. Deut. 12. Caue ne sanguinem comedas. & Eccle. 1. Non appelleris susurro in vita tua, & lingua tua ne capiaris. & Ia. 4. Nolite detrahare. &c. Berna. Noli esse alienæ virg. aut temerarius iudex, aut curiosus explorator. ¶ Secundo potest valere ad detestacionem huius peccati, si diuersis generibus rerum detractor comparatur.

Quibus compararetur detractor.

Notandum quod detractor comparatur cani, vnde Math. 7. Nolite sanctum dare canibus, &c. Ecclesiastic. 19. Sagitta infixam femori, non quiescit donec remouerit: nec stultus quiescere potest, donec verbum malum quod de proximo audiuit, alij retulerit. Detractores etiā sunt canes gregem diaboli custodientes, non permittentes etiam vnā ouiculā inde auferri quin latrent, vel deridendo, vel aliter offendendo. Canes isti non solum carnes comedunt, sed etiam ossa rodunt: quia non solum carnalibus hominibus detrahunt, sed etiam spiritualibus. Specialiter autem detra-

cto-

ctores similes sunt canibus qui in macello morantur, qui sanguini insidiantur & sanguinolenta habent labia. Vnde ad eos pertinet illud Prouerbiorum primo: Insidiamur sanguini. Detractor etiam porco comparatur, quia ad modum porci ori suo non parcat ab immunditia, sicut nec pedi suo, non aduertens illud quod dicitur Sapientie primo: A detractone parcite linguæ. Qui non vult parcere ei cui detrahit, saltem deberet parcere propriæ linguæ quam inquinat, dum per immunditias aliorum peccatorum eam trahit. Porcus si hortum intret vbi ex vna parte flores videat, & ex alia stercore, floribus neglectis ad stercorem currit, & ea in ore suo ponit. Sic detractor si videat in aliquo aliqua imitatione digna, quæ velut flores sunt, & ex alia parte aliqua reprehensibilia, ipse versat in ore suo reprehensibilia: de his vero quæ sunt imitatione digna, quæ velut flores sunt, non curat. Propter hanc immunditiā quæ est in detractoribus, voluit eos excludere Augustinus à mensa sua. Vnde legitur habuisse hos duos versus scriptos in mensa sua sicut habetur in glossa super illud Prouerbiorum vigesimoquarto: Cum detractoribus ne commiscearis, &c. Quisquis amat dictis absentum carpere vitam, Hanc mensam indignam nouerit esse sibi. Multum immunda iudicauit ora detractorum Augustinus, qui præ ceteris peccatoribus eos exclusit a mensa sua. Detractor etiam comparatur serpenti. Vnde Ecclesiastici 10. Si mordeat serpens in silentio, nihil eo minus habet, qui occulte detrahit. A similitur detractor serpenti in his proprietatibus. Serpens est animal proditiosum, silentio mordens, tortuose incendens, terram comedens. Sic detractor proditor est. Illos enim mordet retro, quos dum sunt præfentes, amare se simulat, nec nisi vbi de silentio confidit: & sicut ad litteram serpentes verbis & tumultibus hominum dereruntur: sic detractor timet quando videt venire eum, cui detrahit. Tortuose etiam incedit detractor, dū a laude eius incipit, cui vult detrahare, Rectitudinem etiam suæ attentionis præterdit, dicens: Non dico hoc animo detrahendi. Et, vt ei fides adhibeatur, dicit se multum amare eum cui detrahit. Terram etiam ad modum serpentis comedat quod terrenum, & infirmum est in homine, hoc in ore suo versat. De his serpentibus legitur Deuteronomii trigesimo secundo: Dentes bestiarum immitam in eos, cum furore trahentium super terram atque serpentium. & Ieremix octauo: Ecce ego mittam vobis serpentes pessimos, quibus non est incantatio. Item homines assueti detractiōi, vix corriguntur. Vnde Ecclesiastici vigesimo tertio. Homo assuetus verbis improprietatis, omnibus diebus

bus vitæ suæ non erudietur. Bernardus: Nunquid vipera est lingua quæ tres interficit statim vno? Lingua detractoris tres interficit simul vno verbo, scilicet se, & eum qui audit quando confentit ei: quandoque etiam eum cui detrahitur, quando pervenit ad eius notitiam. ¶ Detractor etiam monstrum est, in ore gladios habens. Vnde ad detractorem pertinet illud Prouerborum trigésimo: Est generatio quæ pro dentibus gladios habet, & illud Psal. Filij hominum dentes eorum arma & sagittæ & lingua eorum gladius acutus. & iterum: Gladius in labijs eorum, quoniam quis audiuit Bernard. Gladius triiceps lingua detractoris. Nec huiusmodi linguam mucrone illo, quo Dominicum latus confossum est, crudeliorem dicere verearis. Fodit etiam hoc corpus, nec iam ex nime facit. Ipsis etiam spinis & clavis nocentior est, quos ei Iudas infixit, nisi enim corporis sui vitæ vitam istius corporis perculisset, nunquam illud pro isto mortis iniuriæ tradidisset. ¶ Detractor figuratus est per illam bestiam de qua legitur Danielis septimo, quæ similis erat vrsu, & habebat tres ordines dentium. Vrsus est homini similis sit, tamen homo non est. Sic detractor est exterius videatur esse homo, tamen verè homo non est quum sanguine humano pascatur. In tribus verò ordinibus dentium figurari possunt tres modi, quibus detractor proximum lacerat. Lacerat enim eum bona opera aperta minuendo, occulta negando, falsa crimina imponendo. ¶ Detractor etiam comparatur sepulchro patenti, de quo fœtor incessanter exhalat. vnde in Psalm. Sepulchrum patens est guttur eorum. Nullum sepulchrum ita fœtet in conspectu hominum, sicut os detractoris in conspectu Dei. Sapiens: Non refert de his garrionibus, an à superiori, an ab inferiori intonent, qui non minus à superiori quam ab inferiori fœtent. Tantis est fœtor in ore detractorum, ut ex fœtore illo multi moriantur. Aliqui tamen adeo fœtidi sunt quod fœtorem istum non sentiunt. Bern. Vbi omnes fœtidi sunt, vnius fœtor minime sentitur. ¶ Detractor etiam comparatur mulieri prægnanti, quæ cum dolore conatur ad emissionem partus. vnde Ecclesi. 19. A facie verbi parturit fatuus, tanquam gemitus partus infantis. Videtur detractori quod dirumperet nisi verbum malum auditum de proximo emitteret. Contra hoc quod dicitur Ecclesi. 19. Audisti verbum aduersus proximum tuum? Cōmoriatur in te, fidens quoniam non te dirumpet. Ad detractorem videtur pertinere illud Iob. 32. Et venter meus quasi multum absque spiraculo, quod lagunculas novas dirumpit. Detractor etiam similis est noctuæ, cuius oculos

los nox illuminat, & lux excæcat. Detractores etiam sunt ut ciconiæ quæ venenatis animalibus pascunt. Sic detractores alienum peccatum, quod quasi venenatum est, in ore deferunt. Os etiam detractoris vas est aquam maledictam diaboli continens iuxta illud Psal. Quorum os maledictione plenum est. Detractor etiam est peior furibus illis qui vestes & alia bona temporalia furantur. vnde Ambrosius: Tolerabilius sunt fures qui vestes & alia bona nostra diripiunt, quam fures qui famam nostram lacerant. Cuius ratio est hoc quod dicit Salomon Prouerborum 22. quod melius est nomen bonum quam diuitiæ multæ. vnde qui nomen bonum alicui aufert, magis nocet ei, quàm si ei multas diuitias furaretur: Præterea furtum tale vix aut nunquam potest restitui. Item detractores dapiferi diaboli sunt, qui carnes humanas hominibus comedendas apponunt. Vnde super illud Prouerborum 23. Noli esse in conuiuiis potatorum, neque in comestationibus eorum, qui carnes conferunt ad vescendum, dicit gloss. Carnes ad vescendum conferre, est in colloquutione derogationis vicissim uitia proximorum dicere. Ite detractores diabolo thurificunt, & in cœtu diaboli quasi thuribulum deferunt in quo pro suavi odore fœtorem alienorum peccatorum hominibus ingerunt. Detractores etiam sunt testes iniqui, qui nec rogati nec examinati testimonium ferunt absente eo contra quem testificantur. Seneca: Loquens de proximo tuo, scito te pro eo uel contra eum testimonium dicere. Psalm. Insurrexerunt in me testes iniqui, &c. Item videntur esse aduocati diaboli. Ipsi enim conantur ad hoc ut quod est Dei, cedat in partem diaboli. Quid enim aliud est dicere. Iste est fornicator uel usurarius: quam dicere: Ipse debet esse diaboli. Detractores figurati sunt per Amon, qui rasit dimidias barbas nuntiis David, & curauit vestes eorum usque ad nates, ut legitur 2. Reg. decimo: Dimidiam barbam radit detractor nuntiis veri David, id est Christi, dum medietatem viriditatis eis aufert. Dicit enim quod bona faciunt, sed intentione mala Detractio enim, sicut dicit auctoritas, filia inuori est: quæ ubi bene facta negare non possit, quocunque modo pervertere tentat. Detruncat vestes usque ad nates, quia si quid est pudibundum in eis, detegit. ¶ Terriò potest ualere ad detestationem huius peccati, scilicet detractionis, si ostendatur quantæ crudelitatis peccatum sit istud. Notandum autem quod detractor adeo crudelis est, quod se primo lædit, ut post alios lædere possit. Si enim prius accusat, ut aliis possit detrahare. Crudelitas etiam detractoris ex eo patet, quod carnes humanas

T O M V T S O C I T I

comedit, & sanguinem humanum bibit. Vnde Tob. 19. Quare persequimini me sicut Deus, & carnibus meis saturamini. Detractor hominem persequitur, quia de occultis uult iudicare, ac si esset Deus. Gregorius. Qui aliena detractioe pascitur, proculdubio alienis carnibus saturatur. ad Galat. 5. Si inuicem mordetis, videte ne inuicem consumamini. Detractor comedit quandoque patrem suum, vel matrem spirituales, vel carnalem, dum ei detrahit. Nulli parcat nec amico nec inimico. Vnde Ezechiel. 5. dicit Dominus. Ierusalem, id est ecclesie. Patres comedent filios suos in medio tui, & filii comedent patres suos. Et Ierem. 19. unusquisque carnes amici sui comederit. Detractores vno morsello comedunt Papam vel unum archiepiscopum, vel episcopum. Detractor etiam in Quadragesima carnes comedit. vnde quidam Abas in Vitis patrum. Melius est comedere carnes, & bibere vinum, quam comedere in vituperatione carnes fratrum. Detractor non parcat etiam mortuis. Dissepelium enim homines mortuos in peccatis: quod est vnum opus contrarium illi operi misericordiae, de quo habetur Tob. Detractor etiam crudelior esse videtur lupis, & leonibus, & ceteris bestiis. Leo enim leoni parcat, lupus lupo, & ceterae bestiae parcat bestiis sui generis. Detractor vero non parcat carnibus humanis. Detractoris lingua peior videtur esse inferno. Infernus enim solum malos deuorat. Lingua detractoris amplectitur & bonos & malos. Vnde legitur Eccle. 28. de lingua tertia, quae est lingua detractoris, potius uulius est infernus, quam illa. Quarto potest valere ad detestationem huius peccati, si ostendatur quanta immunditia est peccatum istud. Nota dum est quod detractor crabroni comparatur, qui non quiescit nisi in stercorebus: sic Detractor in alienis peccatis. De crabronibus legitur Exod. 23. Cunctorum inimicorum tuorum coram te terga vertit: emittens crabrones prius, &c. Lingua detractoris velut rotabulum est, non cessans voluere & reuolere sordes vitiorum. Quinto potest valere ad detestationem huius peccati, si ostendatur quanta iniquitatis sit detractor. Notandum ergo quod detractor iniquus est in seipsum, in proximum, & in Deum. In seipsum, quia ipse quirit testneas, unde oculos sibi eruat, quando deberet quærere lumen alicuius boni exempli, ipse sufflat in puluerem vnde oculi eius excruciantur. Greg. Quid aliud detrahentes faciunt, nisi quod in puluere sufflant, & in oculos suos terram excutunt, ut vnde plus detractores persflant, inde magis veritatis nihil debeant. Iniquus etiam est detractor in proximum, quem scetore peccatorum uult corrumpere. Iniquus est etiam in Deum, cui iudicium suum aufert: contra illud

DE PECCATO LINGVAE.

280

ad Luc. 6. Nolite iudicare, & non iudicabimini. Detractor uult usurpare sibi quod ipse Deus parat sibi non usurpat, scilicet iudicium. Pater enim non iudicat quemquam, sed omne iudicium dedit filio. Ioan. 5. Iniquus etiam est in Deum, cuius partem quantum potest conatur minuire. Bonos enim qui ex parte Dei sunt, asserit esse diaboli, quando eos malos dicit. Sexto potest valere ad detestationem huius peccati, si ostendatur detractor exorsus esse Deo & hominibus. Ad quod pertinet illud Ecclesiast. 21. Sufurro coinquinabit animam suam, & in omnibus odietur. & Ecclesia. 5. Sufurroni odium inimicitiae & contumelia. Odium cordis, inimicitiae operis, contumelia verbi. & ad Romanos primo: Detractores Deo odibiles. Septimo potest valere ad detestationem huius peccati hoc, quod detractor maledictus est à Deo, & abominabilis hominibus. De primo legitur Ecclesiast. 28. Sufurro bilinguis maledictus. Multos enim turbauit pacem habentes. De secundo legitur Prover. 24. Abominatio hominum detractor. Octauo potest valere ad detestationem huius peccati, poena qua Dominus punit detractores. De poena ista legitur Nume. 12. de Maria sorore Moysi, quae leprosa facta est, quia detraxit Moysi. De poena etiam ista legitur Leuit. septimo. Qui comederit sanguinem, peribit de populis suis. Leuitic. 17. Homo quilibet de domo Israel, & de populis qui peregrinantur inter vos, si comederit sanguinem, obfirmabo faciem meam contra animam illius, & disperdam eam de populo suo. Delectari in sanguine peccati diabolicum videtur esse. Vnde detractores specialiter filii diaboli sunt, qui sanguisuga uocatur Proverbiorum trigesimo. Sitiunt enim detractores sanguinem peccati, sicut & diabolus. Non potest valere ad detestationem huius peccati, si ostendatur quanta stultitia peccator laborat. De stultitia ipsius dicit Philosophus, quod proprium stultitiae est aliena vitia cernere, & sua obliuisci. Legitur etiam in Vitis patrum, quod quidam frater inuentus est culpabilis, & adductus est Abbas Moyses uehementia precum, qui tolens secum sportam uerustissimam, impleuit eam arena, & portauit eam retro. Illis uero admirantibus quid hoc esset, dixit. Peccata mea sunt post me currentia, & non video illa, & ueni ego hodie aliena iudicare peccata. Sic detractor facit. Peccata enim sua, quibus totus plenus est, non uidet: peccata autem aliena ante oculos suos habet. Decimo potest valere ad detestationem huius peccati si ostendatur quam damnosum sit ecclesiae Dei. Notandum ergo quod detractor est uentus uris vineam Domini, praecipue in flore. Illi enim qui sunt in initio bonae uitae, non possunt morsus detractorum susti-

sustinere, sed deficiunt à bono incerto. Et sicut poma debilius
caudarum eiciunt ab arboribus uetis: sic ventus detractionis illos
à Deo separat, qui nondum ei firmè adhaerunt. Detractor, quan-
tum in se est, vniuersales tenebras facere nititur in mundo isto, si-
cut leguntur facte in passione Domini in vniuersa terra. Lucernas
etiam conatur detractor extinguere, dum sanctos viros nititur in-
famare. Cum ecclesia tenebras suas faciat tantum tē in anno, detra-
ctor continuè tenebras suas uellet facere: detractor tenebras amat,
& ideo in tenebras ibit. ¶ Undecimò potest valere ad detestationē
huius peccati hoc, quod peccatū istud est in Spiritum sanctum. De-
tractor enim impugnatur gratiam Spiritus sancti, dum conatur eam
diminuere, uel totā suffocare in hominibus: ideo vix dimittitur pec-
catum istud a spiritu sancto, ad quem pertinet remissio peccatorum.
¶ Duodecimò potest valere ad detestationē huius peccati hoc, quod
dicit Glossa de peccato isto super illud Prou. 24. Cum detractori-
bus ne commiscearis. Hoc specialiter periclitatur uitio totū penè
genus humanum. ¶ Et notandum quod licet quilibet debeat cauere
à detractione quarumlibet personarum, præcipue tamen à detra-
ctione patris uel carnalis, uel spiritualis. Vnde Exod. 22. Diis non
detrahes, & principi populi tui non maledices. & Gene. 9. legitur
de Cham filio Noë, quod patris sui verba detexit, & ideo in sen-
tentia sua maledictionem recepit. vnde legitur ibi: Maledictus Cha-
naan puer, seruus seruatorum erit fratribus suis. Legitur etiā 2. Reg.
6. de Oza quod à Domino percussus est, quia manum suam ad arcam
Dei extendit. Per arcam, in qua continebatur manna, & virga Aarō,
& tabulae testamenti, figuratur praelatus, in quo contineri debet mā-
na dulcis consolationis, & virga correctionis, & scientia discretior-
nis. Ad quam arcam si detractor manum extenderit illi detrahentem
do, à Domino percutietur. Greg. Multi dum plus vitam sacer-
dotum quam suam discutiunt, in erroris foueam dilabuntur,
minus considerantes quod non eos uita sacerdotum lederet,
si humiliter bonis sacerdotum admonitionibus aurem accom-
modarent.

De diuersis speciebus detractionum.

Positis speciebus illis quæ possunt valere contra peccatum detra-
hentium, cōsequens est ut aliquid tangamus de diuersis specie-
bus detractionum. Notandum quod super illud Psal. detrahentem
secreto proximo suo, hunc persequeremur, distinguitur triplex genus
detractionis. ¶ Primum est, malum dicere de alio. ¶ Secundum au-
dita mala cum augmento referre. ¶ Tertium est, libenter illud audi-

re. Nos autem possumus diuidere detractionē in sex species. Qua-
rum prima est occulta mala proximi publicare. Secunda est, audita
mala cū augmento referre. Tertia, crimina falsa imponere. Quar-
ta, bona occulta negare. Quinta, manifesta bona minuere. Sexta,
bona in mala conuerti.

De peccato libenter audientium
detractionem.

Sequitur de peccato eorum qui libenter detractores audiunt.
Contra quod peccatum, Primò valere possunt verba sacra scri-
pturae, quæ illud dissuadent, ut est illud Prou. 4. Labia detrahen-
tium sunt procul à te. Et illud Prou. 23. Noli esse in conuiuijs pota-
torum, nec in conestationibus eorum qui carnes ad vescendum
conferunt. Et illud 24. Cum detractoribus ne commiscearis. Et il-
lud Eccle. 28. Sepi aures tuas spinis, & noli audire linguam nequā.
Contra hoc peccatum etiam potest valere illud Bern. Detrahente
vel detrahentem audire, quid horum damabilius sit, non facile
dixerim. Sunt autem reprehensibiles illi qui libenter detractiones
audiunt multis de causis. Primò propter hoc quod vident fratres
suos à canibus dilacerari, & non exterrere canes saltem clamori-
bus, præcipue cum sperent se proficere posse, imò canibus applau-
dunt. In quo potius se canes quam homines ostendunt. Eccle. 13.
Quæ communicatio sancti hominis ad canem? Cum detractor ser-
pens sit, ut prius ostensum est, non videntur homines esse, sed po-
tius genimina viperarum: quis eos non exhorreat, qui lapides du-
rarum increpationum non projiciunt, quando vident fratres suos
ab eis morderi.

Multis causis sunt reprehensibiles, qui liben-
ter audiunt detractores.

Reprehensibiles etiam sunt qui libenter audiunt detractores,
quia illis qui fratres suos comedunt, saltem ministrant, ad
quam eos comedant, hilarem eis vultum ostendendo, sine qua sal-
sa morsus quasi insipidus esset detractoribus. Hieronymus: Ne-
mo inuito auditori libenter narrat. Prouerbiis, 25. Ventus aquilo
dissipat pluuias, & facies tristis linguam detrahentem. Reprehen-
sibilis etiam est ille qui detractori consentit, quia testi deceptione
pleno, non iurato, neque examinato contra absentem credit, &
frequenter teste vnicò, contra illud legis diuinæ Matth. 18. In ore
duorum vel trium testium stat omne verbum. Immo, quod plus
est, si vnus ribaldus detraxerit vni viro sancto, & decem boni viri
dicerent contrarium, potius creditur illi ribaldo simplici verbo

T O M V S I I.

testificanti contra virum sanctum, quam decem bonis viris iuramentis pro ipso. Reprehensibilis etiam est talis, quia iuxta sepulchrum patens, unde sator incessanter exhalat, potius eligit esse contra Dei voluntatem, & ad suam damnationem, quam recedendo inde, & obmutescere faciat os detractoris. Si enim deesset auditor, deesset & detractor. Reprehensibilis est etiam talis, quia nocturne credit testificanti contra lucem, quam naturaliter odit.

De peccato eorum, qui impatienter tolerant detractones.

Sequitur de peccato eorum qui impatienter tolerant eos qui sibi detrahunt, qui valde fatui sunt. Valde enim vtiliter seruiunt eis si ipsi patienter sustinent. Detractores enim sunt spinæ viam inferni obstruentes viris sanctis. Vnde Osee 2. Ecce ego sepiam viam tuam spinis. Ipsi etiam sunt vigiles ciuitatum ecclesiæ custodientes ad modum vigilam quasi continuè mentientes. Ipsi etiam depascunt segetes Domini, ne in paleas luxurient, & pauca grana habeant. Ipsi sunt limæ à vasis gloriæ rubiginem auferentes. Sed sunt quedam vasa maledicta, quæ à limis istis assumunt rubiginem, unde deberent recipere pulchritudinem. Detractores à filis Dei quasi quodam rasorio peccatum elationis eradunt: vnde Grego. 14. circosilaxat Dominus linguas detractorum in electos, ut si quid in eis elationis surrexerit, lingua detractoris eradat.

De peccato Adulationis. Et de his quæ faciunt ad eius detestationem.

Caput VII.

De peccato Adulationis, hoc modo dicemus. Primo ponemus ea quæ ad detestationem huius peccati possunt valere. Secundo, tangemus de remedijs contra peccatum istud. ¶ Notandum ergo quod adulationis, sicut quidam dixit, est puerilis laudatio. Vñ nomen laudationis & adulationis eisdem literis constat, sed non eodem modo ordinatis. Sm Tullium verò nomen à sono sumptum. Canes enim quorum est mira adulatio, fere exprimiunt istum sonum. ¶ Ad detestationem verò huius peccati. ¶ Primo possunt valere verba sacre scripturæ, quæ illud dissuadent. Vt est illud Exod. 30. Hoc oleum vnctionis sanctum erit mihi in generationes vestras. Caro hominis non vngetur ex eo. Et subditur paulo post. Homo quicumque tale composuerit, & dederit ex eo alieno, exter-

DE PECCATO LINGVÆ.

282

terminabitur de populo suo. Oleum istud laus est quæ debet Deo dari, non homini viuenti. Item Leu. 2. Nihil mellis adolebitur in sacrificio Domini. In melle dulcedo adulationis intelligitur. Item dissuadetur hoc vitium Exod. 23. Non coques hædum in lacte matris. Adulator hominem durum, quem diabolus frangere non potest, in lacte adulationis coquit, ut diabolus comestibilis fiat. Item Proverbiorum 24. Nec lactes quenquam labijs tuis. Et Ecclesiastici 11. Ante mortem non laudes quenquam. ¶ Secundo possunt valere ad detestationem huius peccati exempla, præcipuè exemplum Christi, de quo dicit glossa super illud Matthæi. 21. Et relictis illis abiit foras extra ciuitatem, quia pauper erat nulli adulatus, nullum in tanta vrbe inuenit hospitem, sed apud Lazarum receptus est. Paulus etiam dicit de se 1. ad Thess. 2. Neque aliquando fuimus in sermonibus adulationis, sicut scitis, neque in occasione auaritiæ. Deus testis est.

Quod adultores diuersis generibus rerum comparentur.

Tertio potest valere ad detestationem huius peccati, si adulatorem vel adulationem diuersis generibus rerum comparamus. ¶ Notandum ergo quod adulator nutrit diaboli est, filios diaboli lactans lacte adulationis. vnde Proverbiorum 1. Si te lactauerint peccatores, ne acquiescas eis. Item Proverbiorum 16. Vir iniquus lactat amicum suum, & ducit eum per viam non bonam. Et Thren. 4. Lamie nudauerunt mammas, lactauerunt catulos suos. Lamia est bestia suis fortibus crudelior, quam ceteræ bestie. Vnde lamia quasi lania appellatur, quia catulos suos creditur laniare. Vnde bene signat adulatorem, qui in veritate eos laniat quos videtur lactare. Ideo autem comparatur adulatio lactati, ut ostendatur verendum esset homini adulto adulationem amare, sicut verendum esset homini barbato ad manillas maternas pendere. Adulator ad modum nutricis filios diaboli obdormire facit in peccatis suis. Et sicut nutrit casum paruuli ad eius consolationem saltum interpretatur: sic adulator eius peccatum cui adulatur, quod in veritate casus est, asserit esse opus magnificum. Adultores Aegyptiæ mulieres sunt quarum mamillas solum grandinis. Exodi. 10. Locusta æstate canit, hyeme silet. Vnde rectè significat adultores, qui eos laudant qui habent æstatem prosperitatis: à laude verò eorum silent, qui habent hyemem aduersitatis. Vnde Ecclesiastici 13. Dives locutus est, & om-

T O M V S II.

nes tacuerunt, & verbum eius vsque ad nubes perducunt. In grandine vero persecutor intelligitur: locusta ergo residuum grandinis comedit: quia secundum Gregorium quem persecutio frangens non vincit, multoties adulatio premit. ¶ Adulatio deterior videtur esse detractio, quia detractio hominem humiliat: sed adulatio hominem extollit. ¶ Adulatores etiam sunt ranæ propter loquacitatem suam. Vnde Psalm. Edidit terra eorum ranas in penetralibus regum ipsorum. Adulatores etiam sunt Sirenæ vsque in exitum dulces, secundum Boet. Item sunt ioculatores diaboli, non permittentes diabolum in aliquo contristari. Vnde Osee 7. In malitia sua latificauerunt regem. Ipsi etiam sunt sacerdotes diaboli, homines viuos sepelientes. Vnde Matthæi 8. Dimitte mortuos sepelire mortuos suos. De quo loquens Gregor. dicit: Tunc mortuus mortuum sepelit, cum peccator peccatorem aggre adulationis premit. Adulator est Echo conformans sibi cui adulatur. Si enim riserit, ridet: si fleuerit, flet. Sapient. 7. Refrenans in altissimis montibus Echo. Ipsi sunt quasi chamæleon, quod secundum Solinum animal est de aere viuens, quod colorem habet varium & in momento mutabilem, ita vt cui rei se iungit, eius concolor fiat. Item sunt incantatores diaboli, qui faciunt hominibus de se credere quæ si ipsi volunt. Terentius: Adulator homines prorsus insanos ex stultis facit. Vnde quidam, Nihil est quod non possit de se credere, cum laudatur æqua potestas. Item adulator quasi sub prætextu decorandi & ornandi hominem iugulat. Vnde ad eum potest dici, sicut nouacula acuta fecisti dolium. Adulator etiam proditor est, sub specie enim osculi ad modum ludæ hominem tradit hostibus suis, & sub specie amicitie hominem interficit. Vnde rectè significatur per Ioab: qui, sicut legitur 2. Regum 10. dixit ad Amasiam: Salue mi frater. & tenuit manu dextera mentum Amasæ quasi osculans eum, & percussit eum in latere, & mortuus est. Adulatio oleo comparatur. Vnde in Psalm. Oleum autem peccatoris non impinguet caput meum. De quo oleo diabolus vngit suos, qui in extremis laborant. Hoc oleo etiam vngit diabolus homines quos flectere non potest, vt ad malum eos molliat, vnde Augustinus. Oleum est falsa laus adulatoris, quæ mentes à rigore veritatis emollit ad noxia. Adulatio etiam mel est, sed toxicatum. Etiam est sagitta aurea, & ideo aliqui non curant si ab ipsa lædantur. Est etiam ventus, qui lenis videtur: transfert tamen montes de regno Dei in regnum diaboli. Item est rete diaboli inuisibile. Vnde Prouerb. 29. Qui blandis.

fictisque

DE PECCATO LINGVÆ.

283

fictisque sermonibus loquitur, rete expandit proximo suo. ¶ Quanto potest valere ad detestationem huius peccati, si ostendatur quantum sit nocumentum homini istud vitium. Ad quod pertinent verba sacre scripturæ quæ sequuntur super illud, Quoniam laudatur peccator in desideriis animæ suæ, dicit Augustinus: Hæc est ira Dei magna, ut desit correctio, & assit adulatio. Adulantium lingue alligant homines in peccatis. Delectat enim hominem ea facere, in quibus non solum non metuitur reprehensor, sed etiam auditur adulator. Et super illud Lucæ 6. Væ vobis cum benedixerint, &c. dicit glossa. Magna pars pœna est peccatori sua sceleris non solum non argui, sed insuper quasi bene gesta laudari. Et super illud, Deus in adiutorium meum intende, &c. dicit Augustinus: Plus nocet lingua adulatoris, quam manus persecutoris. & Prouerbiorum 27. Meliora sunt vulnere diligentis, quam fraudulenta oscula odientis. & Ecclesiast. 7. Melius à sapiente corripui, quam stultorum adulatione decipi. & Esaïæ 3. Popule meus, qui te beatum dicunt, ipsi te decipiunt. Item Esa. 9. Erunt qui beatificant populum istum seducentes, & qui beatificantur præcipitati. Adulator ducit eum, cui adulatur, quasi ad supercilium montis, ut inde præcipitetur, sicut Iudæi dicuntur fuisse de Domino, Luc. 4. Item Prouerbior. 11. Simulator ore decipit amicum suum. ¶ Quinto potest valere ad detestationem huius peccati, si ostendatur adulator esse maledictus, abominabilis & detestabilis. Ad primum pertinet illud Esaïæ 5. Væ qui dicitis bonum malum. Alia litera habet, Væ qui dicitis malo, bonus es. Et in eodẽ. Væ qui iustificatis impium pro muneribus, & iustitiam iusti auferitis ab eo. Et subditur pœna propter hoc: Sicut stipulam deuorat flamma ignis, & calor flammæ exurit: sic radix eorum fauilla erit. Item Ezech. 23. Væ qui consuunt puluillos sub omni cubitu manus, & faciunt cervicalia sub capite vniuersæ ætatis. Quandoque diabolus in aliquo peccatore fatigatus est, & vult corrumpere in eo: sed venit maledictus adulator, ut appodiet eum ex multis malis confirmando. Ille qui peccat, quasi parientem facit inter se & Deum, sed absque tẽperamento est: & cito corrumpet, sed adulator linit eum ut fortior sit. Vnde Ezech. 13. Ipsi ædificabant parietem, illi autem liniebant eum luto absque paleis. Dic ad eos qui liniunt absque tẽperamento quod casurus sit. Ad hoc vero quod adulator detestabilis sit, pertinet illud Prouer. 24. Qui dicunt impio, Iustus es: maledicent eis populi, & detestabuntur eos tribus. Ad hoc quod abominabilis sit, pertinet illud Prouer. 17. Qui iusti-

Na 3 ficat

T O M V S II.

ficat impiū, & qui condēnat iustū, uterque abominabilis est apud Deum. Ad idē perrinet quod dicit glossa super Lucā 16. ubi agitur de diuīte & de Lazaro, quod potest in lingua canum, lingua adulatium intelligi, qui vulnera lingunt, dum mala, quæ in nobis reprehendimus, improbo favore laudant. Lingua enim ista, quæ vulnera lingit, indubitanter abominabilis est. ¶ Sexto potest ualere ad detestationem huius peccati, si ostendatur magna stultitia qua laborat adulator. Est autem una stultitia ipsius, quod ipse laudat hominem sibiipsi, quasi uellet eum uendere. vnde quidam dixit adulanti sibi: Quid me mihi laudas? nunquid mihi uendere me vis? Alia stultitia eius est, quod ipse homini adulatur, ut gratiam eius acquirat; quam tamen melius inueniret, si ueritatem ei diceret. vnde Prouerb. 18. Qui corripit hominem, gratiam postea inueniet apud eum magis, quam ille qui per linguæ blandimenta decipit. Et eiusdem. 24. Labia deo osculabitur, qui recta respondet. & ibidem: Qui arguunt, laudabuntur, & super eos ueniet benedictio. Hoc est illud quod præcipue deest diuitibus & potentibus, uidelicet qui uerum eis dicat. vnde Seneca: Monstrabo tibi quid omnia possidentibus desit: scilicet qui uerum dicat, & hominem inter mentientes stupentem & pro rectis blanda audientem ad uerum perducatur. Idem: Dic illis non quod uelint audire, sed quod uelint semper audire.

De quatuor remediis contra peccatum adulationis.

Sequitur de remediis contra peccatum istud. Et possunt esse quatuor contra istud uitium. ¶ Primum est, ut quando uentus adulationis fiat, homo ad terram descendat, ut quod infimum est & infimum ipse in se consideret, & dicat: Quoniam tu illuminas lucernam meam, Domine Deus meus, illumina tenebras meas.

¶ Aliud remedium est, memoria mortis, quod remedium figuratum est Exodi 10. ubi legitur, quod orauit Moyses Dominum, qui flare fecit uentum ab occidente uehementissimum, & arreptam locustam proiecit in mare rubrum. In locustis adulatores, intelliguntur, quos uentus ueniens ab occidente proiecit in mare, dum memoria mortis eos fugat: quia uanas hominum laudes contemnit, qui de morte cogitat quando ueritas aperte patebit.

¶ Tertium remedium est, ut homo subtiliter discernat adulatorem esse eum qui sibi loquitur. Verecundabitur enim cum cognoscet se puerilem reputari ab eo qui sibi lac adulationis propinat. vnde Socrates cuidam sibi adulanti dixit: Nihil proficis adulator, cum

DE PECCATO LINGVÆ.

284

cum te intelligam. ¶ Quartum remedium est, quod homo triste faciem adulantibus ostendat. Tristis enim facies eos fugat, sicut hilaris facies eos multiplicat. vnde Prouerbiorum 25. Princeps qui libenter audit uerba mendacii, omnes ministros habet impios. Renuere uero lac adulationis, multum est acceptum patri celesti. Quod figuratum est Genesis 21. ubi legitur Abraham fecisse grande conuiuium, in die ablationis Isaac.

De peccato maledictionis, & de his quæ faciunt ad detestationem eius. Cap. VIII.

SEQVITVR de peccato maledictionis. Maledictionem uero hic intelligo mali imprecationem. Contra quod peccatum. ¶ Primo possunt ualere uerba sacre scripturæ, quæ illud diuadent. Vt est illud ad Rom. 12. Benedicite, & nolite maledicere. Et illud 2. Petri 3. Nō reddentes malum pro malo, uel maledictū pro maledictō. ¶ Secundo ualere possunt ad hoc exempla. Sicut est illud quod legitur de Dño Iesu Christo 1. Petri 2. Qui cū malediceretur, non maledicebat. Et illud Apostoli 1. ad Cor. 4. Maledicimur, & benedicimus. ¶ Tertio potest ualere contra hoc peccatum, si ostendatur multiplex malum quod sequitur ex eo. Primum malum est amissio regni æterni. vnde 1. ad Corinth. 6. Neque maledici, neque rapaces regnum Dei possidebunt. Aliud malum est, quod maledictio quam aliquis facit, super caput maledicentis reuertitur. vnde Prouerbior. 26. Sicut auis ad alta transiōlans, & passer quolibet vadens: sic maledictum frustra prolaturum in quempiam superueniet. Ideo autem dicitur, frustra prolaturum: quia est maledictum iuxta diuinam iustitiam prolaturum: ut est illud Act. 8. Pecunia tua tecum sit in perditionem. Et tale maledictum uenit super illum cui maledicitur. Maledictum uero si re causa prolaturum uenit super eum qui maledicit. vnde Ecclesiast. 27. Qui in altum mittet lapidem, super caput eius caderet. & Genes. 27. Qui maledixerit tibi, sit ille maledictus. Et in Psalm. Maledicent illi, & tu benedices. & Matthæi quinto: Beati estis, cum maledixerint uobis homines &c. ¶ Quarto potest ualere ad detestationem huius peccati, si ostendatur puerilitas eorum, qui male agentibus maledicunt. Cum enim illi qui male agunt infirmisunt, compatiendum esset eis, & pro eis orandum. Non esset maum imprecandum eis, cum plus malum habeant quam expediat. ¶ Quinto potest ualere contra peccatum hoc, quod male-

T O M V S H.

dicere adeo est illicitum, quod non est licitum maledicere diabolo. unde Ecclesiast. 21. Dum maledicit impius diabolum, maledicit ipse animam suam. & dupliciter intelligi potest. Vno modo sic, Cum impius maledicit diabolum: id est, cum dicit eum maledictum & condemnatum, ipse maledicit animam suam: id est, damnatam & maledictam ostendit, cum maledictum imitetur. unde ad Roman. 2. Inexcusabilis es o homo omnis qui iudicas. In quo enim iudicas alium, te ipsum condemnas. Alio modo sic intelligitur, Cum impius maledicit diabolo: id est, malum operat diabolo, ipse maledicit animam suam: id est, maledicto culpæ & pœnæ subiicit. Cum enim diabolus sit creatura Dei, peccatum est malum operare ei. Vnde in Canonica Iudæ, ubi legitur, quod cum Michael archangelus cum diabolo disputans altercatur de Moyse corpore, non est ausus inferre iudicium blasphemiam, sed dixit: Imperet tibi Dominus. dicit glossa. vbiunque uel quandoque hæc altercatio angeli facta fuit cum diabolo sibi aduersant, blasphemiam dicere noluit, sed modesto eum sermone coercuit: quanto magis hominibus omnis blasphemiam est cauenda? Item glossa. Diabolus in substantia est bonus, sed in uoluntate est malus. Et ideo ab angelo non blasphematur, quia aliquid proferre aduersus bonam naturam, blasphemiam reputat archangelus. Simile habetur Zachariæ 3. vbi sic legitur: Ostendit mihi Dominus Iesum sacerdotem magnum stantem coram angelo Domini, & satan stabat à dextris eius ut aduersaretur ei. Et dixit Dominus ad satan: Increpet in te Dominus satan, & increpet in te Dominus, qui elegit Ierusalem. Præcipue uero cauendum est parentibus a maledictione filiorum: quoniam illæ maledictiones magis nocivæ solent esse. Ecclesiastici 3. Benedictio patris firmat domos filiorum: maledictio autem matris eradicat fundamenta. Valde impium est, quod mater operat malum filio, quod non licet ei diabolo operare.

De peccato conuitij, & de his quæ cohibent homines ab hoc peccato. Cap. IX.

EQUITVR de peccato conuitij, à quo peccato primo deberet cohibere hoc, quod conuitium multum uulnerat cor eius, cui dicitur. Ecclesiastico 28. Flagelli plaga liuorem facit: plaga autem linguæ comminuet ossa. Hieronymus: Sicut homo cauet ne percutiat aliquem, cum baculo:

DE PECCATO LINGVÆ.

285

culo: sic cauere debet ne percutiat eum conuitio. Secundo deberet cohibere homines a conuitio hoc quod conuitium charitatem seu amicitiam destruit, quæ est via excellentior. Vnde Ecclesiast. 22. Mittens lapidem in volatilia, delicti illa: sic & qui conuiciatur amico, dissoluit amicitiam. ¶ Tercio deberet cohibere à vitio hoc, quod non de facili sit concordatio post conuicium dictum. Vnde Ecclesiast. 21. Ad amicum etsi produxeris gladium, non desperes. Est enim regressus, ad amicum. Si aperuit os triste, non timeas: est enim concordatio: excepto conuitio, & improprio & superbia & misterii reuelatione, & plaga dolosa. ¶ Quarto deberet homines cohibere a peccato conuitij, quod homo assuetus huic peccato vix corrigi tur. Vnde Ecclesiast. 23. Homo assuetus verbis improprij, in omnibus diebus suis non erudietur. ¶ Quinto deberet cohibere homines a conuitio hoc, quod illi qui conuitia dicunt, frequenter conuitia audiunt. Vnde Sapiens: Qui pergit dicere quæ vult, audiet quæ non vult. Prouerbiorum decimotertio. Impius confunditur, & confundetur. Prouerbiorum 16. Qui voluit lapidem, reuertetur ad eum. ¶ Sexto deberet cohibere homines a conuitio hoc, quod conuitium dignum facit hominem morte æterna. vnde Matthæi quinto: Qui dixerit fratri suo, fatueris erit gehēna ignis.

¶ Septimo deberet cohibere homines a conuitio hoc, quia dicere conuitium libenter homini, signum est impietatis, & magnæ peruersitatis. vnde Prouerbiorum 10. Labia iusti considerant placita, & os impiorum peruersa. Cum ex abundantia cordis os loquatur. Matthæi 12. Vitiolum est cor vnde frequenter exit conuitium: & in veritate rusticus est, qui rusticitatem libenter dicit. Quod valde peruersus sit qui conuitium dicit, ex hoc potest patere: quia aut conuitium quod ipse dicit est malum pœnæ, aut malum culpæ. Si malum pœnæ est, cum malum pœnæ a Deo sit, ipse dicendo opprobrium homini, exprobat creatori eius. Prouerbiorum 17. Qui respicit pauperem exprobat factori eius. Si uero est malum culpæ, diabolicum est gaudere de hoc quod aliquis illum commiserit. Leuitic. 19. Si habuerit aduena in terra vestra, & moratus fuerit inter vos, non exprobetis ei, sed sit inter vos quasi indigena. Aduena est homo, qui magnus peccator fuit, cui peccatum suum exprobandum non est. Vnde Ecclesiastici 8. Ne despicias hominem auertentem se a peccato, neque impropres ei: memento quoniam omnes in corruptione sumus. Specialiter autem cauendum est ne conuitium correctioni admisceatur, sicut faciunt quidam

T O M V S I I.

qui sub specie correctionis conuiciantur hominibus. vnde Eccl. 19. Est correctio mendax in ore contumeliosi. Vere mendax est talis correctio. Mentitur enim, talem correctionē, cum potius sit conuictio. Tullius in tractatu de Amicitia: Monere & moneri est officium veræ amicitia, ita tamen quod adulatione careat admonitio, & contumelia obiurgatio. & Prouer. 12. Qui suavis est viuit in moderationibus, in suis admonitionibus relinquit contumeliam. Homo mansuetus moderate corripit, & sic vita animæ suæ seruat homo iracundus immoderate corripiendo ipsam perdit vitam. Cauendū est ab immoderata & immanueta correptione. Nisi enim homo caueat sibi, ipse ignem incendit, quem debuit extinguere, & occidit quem debuit sanare, & tenetur de damno quod verbum in caute ab eo prolatum fecerit. Ad primum pertinet illud Eccl. 8. Nō incendas carbones peccatorū arguēs eos. Ad secundū pertinet illud Prouer. 15. Lingua placabilis lignum vitæ: quæ aut immoderata est conteret spiritum. Lingua mansueta lignum seu arbor vitæ est. Occasio enim uitæ spiritualis est illis quos corripit, sed lingua immoderata conteret spiritum tam corripientis, quam eius qui corripitur. Ad tertium pertinet illud Exod. 22. Si egressus ignis inuenerit spicas, & comprehenderit acervos frugum, siue stantes segetes in agris, reddet damnum qui ignem succenderit, quod de igne iræ potest intelligi, cuius damnum tenetur reddere, qui verbo incauto illud succenderit.

De peccato contentionis, & de eius prohibitione. Caput X.

SEQUITUR de peccato cōtentionis. A quo peccatum, Primo deberet cohibere homines, quia peccatum hoc diabolicum est. Vnde Augu. Nihil est similis actibus demonum, quam litigare, vnde seruos diaboli nō Dei se ostendunt, qui litigant. 2. ad Timoth. 2. Seruum Domini non oportet litigare sed mansuetum esse ad omnes. Item Apostolus 1. Corinth. 11. Si quis vult consentiosus esse, nos talem consuetudinē nō habemus. ¶ Secundo deberet homines cohibere à contentione hoc, quod separare se à contentione nobile est. vnde Prouerb. 20. Honor est homini, qui sepatat se à contentione. Contendere autem ignominiosum est. Senec. Muliebre est litigare. ¶ Tertio deberet cohibere homines à contentione hoc, quod litigare signum est stultitiæ seu superbiae

DE PECCATO LINGVÆ.

286

perbia, & peruersitatis, & malitiæ. Ad primum pertinet illud Prouerbiorū 18. Labia stulti miscēt se rixis, & illud 20. Omnes aut stulti miscentur contumeliis. In verbo miscendi quia commistio est inseparabilis vnio, intelligitur quod stulti a contentione separari non possunt. Ad secundum pertinet illud Prouer. 16. Homo peruersus suscitabit lites. & 26. Sicut qui apprehendit auribus canem, sic pertransit impatiens, & commiscetur rixæ alterius. Ad tertium pertinet illud Prouerbiorum 17. Semper iurgia querit malus: angelus autem crudelis mittetur contra eum. Hoc erit in morte, quando angelus malus ad eum venerit vt eum deferat in infernum. Vel angelus malus potest intelligi aliquis malus homo ad eum missus: vt dicitur vulgariter: iste est malus, sed quandoque inueniet parem suū. ¶ Quarto deberet cohibere hoīes à cōtentione hoc, qd multa mala inde proueniunt. Vnde Eccl. 22. Ante ignem camini vapor & fumus ignis inaltatur: sic & ante sanguinē maledicta, & cōtumelia, & mīa. Et eiusdem. 11. A scintilla vna augetur ignis. Et 28. Certamē festinatum incēdit ignem: lis festinans effundit sanguinem. Quinto deberet cohibere homines a contentione hoc, quod abstinere a lite magni meriti est. vnde legitur in Vitis patrum, quod orāte Machario vox insonuit ad eum, dicens: Nondum ad mensuram duarum mulierum peruenisti quæ habitant in proxima ciuitate. Cumque Macharius intrans ciuitatem quæsiuisset conuersationem earum ab ipsis, dixerunt quod erant vxores duorum fratrum, & per XV. annos simul fuerant, & nunquam aliqua earum aliam dicto vel facto contristauerat, & statuerant in corde suo, vt vsque ad mortem verbum inter se seculare non loquerentur: & libenter intrassent regionem, si viri earum permisissent. Vnum eorum, in quibus consistebat meritum harum mulierum erat hoc, quod litem non habuerant adinuicem. Animus vere innocens nescit litigare. Vnde legitur in Vitis patrum, quod duo senes erant in vna cella, qui nunquam habuerant litem inter se. Dixit ergo vnus, Faciamus litem inter nos, & ponamus laterem in medio, & vterq; dicat quod suus sit, quia nescimus quid sit contentio. Cum positus fuisset later, & iā vnus diceret. Meus est. Alter respondit, Ego spero quod meus est. Cum autem primus diceret. Non est tuus, sed meus. Alter respondit. Si tuus est, tolle eum. Et sic non inuenerunt materiam litigandi. Quod maxime cum quinque personis cauenda sit contentio.

ET licet vniuersaliter declinanda sit contentio, præcipue tamē cum quinque personis, scilicet cum homine potente, vnde Eccl. 11.

T O M V S II.

elestie. 8. Non litiges cum homine potente, ne forte incidas in manus illius. Et cum homine locuplete. Ibidem: Non contendas cum homine locuplete, ne forte contra te constituat litem tibi. Multos enim perdidit aurum & argentum. Et cum homine linguato, neque struas in igne illius ligna. Et cum homine iracundo, unde in eodem: Cum iracundo non facias rixam. Item cum propria vxore. Ex quo enim aliquis litem habere cœperit cum vxore, nunquam habebit quietem. Prouerbior. 19. Tecta iugiter perstillantia litigiosa mulier. Qui in domo perstillanti est quando vult declinare vnum stillicidium in vno loco, inuenit illud in alio, & ita non inuenit ibi quietem. Sic vir & vxor quietem non inueniunt, ex quo cœperint litigiosi esse, & valde male est eis, quantascūque delicias habeant, vnde Prouerbio. 27. Melior est buccella sicca cū gaudio, quam domus plena victimis cum iurgio, & licet de nulla re litigandum sit, præcipue tamen non est litigandum de re, quæ hominem non molestat. Vnde Eccl. 11. De illa re quæ te non molestat, ne certaueris.

De peccato derisionis. Cap. XI.

De derisione quam mali faciunt bonis, breuiter pertransimus, cum de ea dictum sit in tractatu de ornatu, in cap. de verecundia. Hoc solum addentes quod legitur Neemias dixisse 2. Esdræ. 4. quum Tobias Ammonites irriteret Iudeos edificantes, dicens: Si ascenderit vulpes, transiliet murum eorum lapideum: audi, inquit, Deus noster, quia facti sumus despectui: conuertere opprobrium super caput eorum, & paulo post subditur, Ne operias iniquitatem eorum coram facie tua, & peccata eorum non deleantur: quia irriterunt ædificantes.

De peccato prauis consilij, & de his quæ deberent cohibere homines ab hoc peccato. Caput XII.

EQVITVR de peccato prauis consilij. A quo peccato deberet cohibere homines. Primo quod prauus consiliarius proditor est. Decipit enim eum qui in eo confidit: scilicet eum qui ab eo consilium petit: quod non est paruum peccatum, vnde Prouer. 26. Sicut noxius est qui mittit lanceas,

DE PECCATO LINGVÆ.

287

& sagittas in mortem, ita vir qui fraudulenter nocet amico tuo. ¶ Secundo deberet cohibere homines ab hoc peccato, quod prauis consiliariis quasi omnia mala faciunt: sic tamen ut nihil mali fecisse uideantur. Ipsi dant palmas in faciem Christi & in membris eius, dicentes Prophetiza nobis Christus: quis est qui te percussit ut legitur factum fuisse Matthæi 26. cum Dominus captus teneretur: quasi Dominus ignorare posset astutias eorum, cum scriptum sit Iob 12. Ipse nouit decipientem, & eum qui decipitur. ¶ Terrio deberet cohibere homines ab hoc peccato, quod consiliarius prauus illud consilium, quod ipse uult dare contra aliquos, primo dat contra seipsum. Istud enim habet iustitiæ omnis iustitia, quod quicumque uult nocere alii primo noceat sibi. Omnis laqueus deceptionis primo capit eum qui tenet: Omnis gladius persecutionis spiritualiter primo transfuerat eum qui eo utitur, unde Ecclesiæ. 27. Qui fodit foueam, incidet in eam: & qui statuit lapidem proximo, offendet in eo: & qui laqueum alij ponit, peribit in illo. Facienti consilium nequissimum, super illum deuoluetur, & non agnoscat unde hoc ueniat illi. Vnde Prouer. 26. Qui fodit foueam, incidet in eam, qui uoluit lapidem, reuertetur ad eum. Et Psalm. Lacum aperuit & effodit &c. Hoc est figuratum 1. Re. 17. in hoc quod Goliath proprio gladio decapitatus est. Et Esther 7. in hoc quod Aman suspensus est in patibulo quod parauerat Mardocheo, Pravi consiliarii de rapinis & exactionibus quas fieri faciunt, habent peccatum, & ad restitutionem tenentur, cum alii habeant lucrum. Consilio eorum bene acquiescitur in malis faciendis, in bonis uero minime. Quandoque modico tempore plus mali faciunt, quam toto tempore uitæ suæ possint emendare, unde nullum peccatum est quod magis impediat homines à salute, quam istud. ¶ Quarto, deberet cohibere homines ab hoc peccato, quod peccatum istud multum nocuum est ecclesiæ Dei. Vnus enim malus consiliarius destruit quandoque totam unam patriam. Ad magnam malitiam prauis consiliariis, referri potest illud Ecclesiæ. 31. Nequius oculo quid creatum est? Consiliarius enim alicuius oculus dicitur. vnde Matth. 5. Si oculus tuus scandalizat te, &c. Si consiliarius alicuius principis malus est, negotia eius male disponuntur. Vnde Matth. 6. Si oculus tuus nequam fuerit, totum corpus tuum tenebrosum erit. ¶ Quinto deberet cohibere homines ab hoc peccato, quod quandoque illi qui astuti sunt, ad dandum consilia nocina aliis, in consulendo sibiipsis iusto Dei consilio fatui inueniuntur, vnde Iob 12. legitur quod Deus

Deus adducit consiliarios in stultum finem. Legitur etiam Iob. 5. de Domino. Qui apprehendit sapientes in stultitia eorum, & consilium prauorum dissipat. Sic enim: cauendum est homini, ne prauo consilio acquiescat. unde Ecclesiast. 6. Multi pacifici sint tibi, sed consiliarius unus de mille. & Ecclesiast. 37. A consiliario malo serua animam tuam: prius scito quæ sit illius necessitas, & quid ipse cogitabit, ne forte mittat sudem in terram, & dicat tibi, Bona est via tua.

A quibus personis consilium sumendum est.

CAuendum etiã est homini ne consilium querata iuuenibus. Hac enim de causa Roboam partem regni amisit: quia acquieuit consilio iuuenũ, relicto consilio senum: ut legitur. 3. Reg. 12. Item cauendam est homini, ne amatores huius mudi consulat de salute animæ suæ. unde Ecclesiast. 37. Noli consiliari cum socero tuo. Socer est mundus iste, qui quodammodo est pater carnis quæ vxor spiritus est, cum quo consilium habendum non est de salute animæ. Quod figuratum est Genes. 31. in hoc quod Iacob recessit à Laban, ipso nesciente. Bernard. Angelus magni consilii vocat te, & alienum consilium præstolare. Idem: Amicos consular, qui non legunt quod inimici hominis domestici eius. Esa. 19. Sapientes consiliarii Pharonis dederunt consilium insipiens. Cauendum est etiam homini ne consilium cum stulto habeat. Vnde Ecclesiast. 8. Cum factis consilium non habeat non enim poterunt diligere, nisi quæ placent eis.

De seminantibus discordias, & de his quæ cohibent ab hoc peccato. Caput XIII.

APECCATO eorum, qui seminant discordias, primo deberet homines cohibere hoc, quod illud peccatum adeo est exosum Deo. Vnde Prouer. 6. Sex sunt quæ odit Dominus, & septimum detestatur anima eius. Oculos sublimes: &c. Et numerat Salomon septimo loco, eum qui seminat inter fratres discordias: tanquam magis exosum Deo, quam alios peccatores. Nec mirum si Deus odiat eos qui seminant discordias in ecclesia. Magis enim videntur nocere ei qui hoc faciant, quam qui proprium corpus eius crucifixerunt. Plus enim dilexit Christus corpus ecclesie, quam corpus proprium, quum pro corpore ecclesie, corpus proprium morti exposuerit. unde qui fodiunt corpus ecclesie, unitatem eius diuident.

dendo, magis videntur nocere ei, quam qui corpus eius proprium foderunt, continuitatem in eo diuidendo. Ad ostendendum quod nullo modo uolebat scindi corpus ecclesie per discordias, uoluit ipse tunicam inconsutilem indiuisam manere. Ioan. 19. ¶ Secundo deberet cohibere homines ab hoc peccato hoc, quod nihil magis nocuum est corpori humano, quam diuisio continuitatis: nec magis nocuum est ecclesie Dei, quam diuisio unitatis. Ex uno uerbo quod dicit ille qui discordiam seminat, quandoque nascitur discordia facta, ex qua destruitur patria una. unde magna malitia est seminare semen tale, cum ex uno gradu illius, talis messis surgat. ¶ Tertiò deberet cohibere homines ab hoc peccato hoc, quod opus illud diabolicum est, & contrarium operi Christi. unde de diabolo scriptum est Io. 10. quod dispergit oues. Christus uero de se dicit Mat. 12. Qui non colligit mecum dispergit. Ad Christum & ad seruos eius pertinet unire & pacificare Matth. 5. Beati pacifici, quoniam filii Dei uocabuntur. Hæc de causa filius Dei uenit in mundum, ut pacem reformaret in mundo. Ad diabolum uero pertinet dispergere.

De peccato bilinguium, & de his quæ deberent hominem cohibere ab hoc peccato. Cap. XIII.

SEQUITVR de peccato bilinguium. Bilingues autem dicuntur, qui mala loquuntur de hominibus in absentia, & bona in presentia: uel qui præterdunt quod bona intentione dicant, uel causa loci illud quod proferunt, cum malam habeant intentionem. ¶ A quo peccato primo deberet homines cohibere hoc, quod multum displicet Deo. Vnde Prouer. 8. dicit sapientia increata, quod est filius Dei. Arrogantiam, & superbiam, & uitam prauam, & os bilingue detestor. Nec mirum si Deus detestat os oblingue, cum monstrum sit. Nullum animal bilingue inuenitur, excepto serpente, qui bilinguis est, iuxta vulgi opinionem, quia propter uelocem motum lingue sic apparet. ¶ Secundo deberet cohibere homines à peccato hoc, quod ualde nocuum est proximo. Vnde Prouer. 19. Verba bilingui quasi simplicitia, & ipsa perueniunt usque ad inferiora ueris: id est ad interiora mentis. Dicuntur autem uerba bilinguis quasi simplicitia, quia sub pretextu ioci uel bonæ intentionis ea dicuntur cor audientis multum ledunt. unde de ipsis potest intelligi illud Psalmi. Molliti sunt sermones eius super oleum, & ipsi sunt iacula. ¶ Tertiò deberet

T O M V S I I.

cohibere homines à peccato hoc, q̄ multū nocet pprio subiecto. ¶ Primò quia ponit illud in magno periculo: si enim est in magno periculo qui unicum linguam habet, in quanto periculo est ille, qui bilinguis est: vix sufficit aliquis unicum linguam regere. ¶ Secundò nocet quia ponit hominem in opprobrio & fama mala. vnde Ecclesiasti. 5. Denotatio pessima super bilinguem. Denotatio est digni ostensio confusione plena. Item Ecclesia. 6. Improperium, & contumeliam malus hereditabit, & omnis peccator inuidus & bilinguis. ¶ Tertiò nocet, quia hominem reddit ei maledictū. Vnde Ecclesiastici 18. Sufurro & bilinguis maledictus. Multos enim turbauit pacem habentes. Bilingues sunt pseudoapostoli variis linguis loquentes. A peccato uero isto precipue cauendum est illis qui legem Dei habent alios docere. vnde 1. Timot. 3. Diacones similiter pudicos, non bilingues, non multo &c.

De peccato amantium rumores. Caput XV.

A hoc peccato precipue cauendum est claustralibus. vnde Ber. rumorē in claustro enumerat inter XII. abusiones claustri. Duodecim vero abusiones claustri hæ sunt. Prælati negligens, discipulus inobediens, iuuenis otiosus, senex obstinatus, monachus curialis, religiosus caudicus, pānas preciosus, ci- bus exquisitus, rumor in claustro, lis in capitulo, dissolutio in choro, irreuerentia circa altare.

De peccato iactantiæ, & de his quæ valent contra illud. Caput XVI.

P E C C A T V M iactantiæ dissuadetur Prou. 27. ubi legitur: Laudet te alienus, & nō os tuū. Possunt autē ualere cōtra peccatū istud. Primò exemplar est illud qd̄ legit Daniel. 4. de Nabuchodonosor, q̄ uerbis iactantiæ proferebat in fine, dicens: Hæc est Babylon ciuitas magna, quā ego ædificauit in domū regni, in robore fortitudinis meæ, & in gloria decoris mei. Et cū adhuc sermo esset in ore regis vox de cēlo ruit, Tibi dñ Nabuchodonosor rex, Regnū tuū transit à te. Legitur et in Vitis patrum, de quodā eremita. q̄ pollens oībus animi uirtutibus cœpit iactare se, & diabolus ī specie mulieris venit ad speluncā eius dicēs q̄ à bestiis non

DE PECCATO LINGVÆ.

289

est esset deuorata, nisi susceperet eius hospitio: quæ suscepta diuēsis blandimentis inducit eū ad hoc q̄ mēbra eius singulatim tangeret: cū inclinaret se ut eā fœde amplecteretur, ipsa euanuit, derides eū: & multitudo dæmonū clamauit: O monache, qui te usq; ad stellas extollebas, quō demersus es in infernum? Disce, Qui se exaltat, humiliabitur. Tunc ille desperans & fugiens præ confusione à conspectu oīm religiosorum, reuersus est ad seculū tradēs & oī impudiciæ, ne quis eū salubribus monitis de præcipino reuocaret. Item in regione Thebaide manente quodā eremita Apollonio vitæ probatissima, dixit ei vox de cēlo: Apolloni, p te perda sapientiam sapientiam, & ē in Aegypto oīm culturam dæmonum subrues. At ille ait: Aufer à me iactantiā, ne forte elatus super fratres meos cadam ab oībus bonis. & dixit vox: Mitte manus tuas ad ceruices tuas: & quod comprehenditis, constringe, & sub arena subruet, & cōtinuo apposita manu ad ceruices apprehendit paruū Aethiopem clamantem & dicentem: Ego sum superbiæ dæmon. Et iterum vox ait: Perge nunc quocumque uolueris in Deo securus. ¶ Secundò potest ualere contra peccatum iactantiæ, si manifestetur stultitia eius qui hoc vitio laborat. Notandum ergo quod ille qui iactat se ore proprio, seipsum quandoque occidit. vnde Prouerbi. 18. Os stulti contritio illius. Filios autem suos ore proprio commedit, dum bona opera se iactando de illis amittit. Ipse etiam Dei gratiam effundit. vnde Eccl. 20. Gratia fatuorum effunditur. Ipse laudem, quam amat, in loco ponit ubi perdat: scilicet in ore proprio: omnis enim laus in ore proprio sordescit. Ipse etiam testimonium fert de seipso. Ioannis 8. Tu de teipso testimonium peribis: testimonium tuum non est verum. hoc de Christo non habet locum. quā se solus cognoscat, & ipsi soli credendum est, iuxta uerbum: Hilarij: Soli Deo de se credendum est, qui se solus nouit. Sed in aliis verum est quod dicitur 2. Corinth. 10. Non qui seipsum commendat, ille probatus est sed quem Deus commendat. Ille qui iactat se, est idolum seipsum colens, & de se ipso cantans. Ipse similis est gallinæ, quæ postquam fecit ouum, non cessat clamare donec perpenditur quod ouum fecit, & sic ouum amittit. Sic ille qui iactat se, tacere non potest, donec bonum opus quod fecit, amiserit. ¶ Tertiò potest ualere contra hoc peccatum, si ostendantur mala quæ ex eo sequuntur. Notandum ergo quod ex hoc peccato sequuntur iurgia. Vnde Prouerbi. 28. Qui se iactat & dilatat, iurgia concitat. Sequuntur etiam inodiu. vnde Sapiens: Vitiola iactatio est, affectusque audientibus

T O M V S I I.

non tantummodo fastidium, sed plerunque odium. hoc tamen sciendum est, quod licet viris bonis opera sua bona quandoque dicere ad Dei gloriam. Vnde 2. ad Corinthios 11. dicit Paulus: Aestimo enim me nihil minus fecisse à magnis apostolis. Licet etiam ea dicere ad relevationem spei. Vnde Esa. 38. dicit Ezechias: Memento quælo Domine quomodo ambulauerim coram te in veritat.

De secretorum reuelatione. Caput XVII.

SECRETORVM reuelatione, debent hominē cohibere, tria. Primum est, hoc quod legitur Ecclesiastic. 27. Qui denudat arcana amici, perdit fidem. Secundum quod legitur Ecclesiastic. 22. Est concordatio ad amicum, excepto conuicio & improperio, & superbia, & mysterij reuelatione, & plaga dolosa vnde reuelatio secreti est vnum eorum, de quibus vix sit concordatio. Tertium est hoc, quod si aliquis infamatus fuerit illa reuelatione, vix potest ei restitui damnum quod suscepit. Vnde Proverbio. 28. Quæ viderunt oculi tui, ne proferas in iurgio citò, ne postea emendare non possis cum de honestate amicum tuum.

De peccato indiscretæ comminationis.
Caput XVIII.

PECCATVM indiscretæ comminationis fugere debemus, Primò exemplo Christi, de quo legitur 1. Petri secundo. Qui cum pateretur, non comminabatur. Secundò debet cohibere ab eo vtdemus locum timori Dei. Vnde Ecclesiastici 19. Corripe amicum antequam commineris, & da locum timori Altissimi. Altissimi timor i dat locum, qui potius vult quod homines dimittant peccare timore Dei, quam timore humano. Tertio, quia comminationes multum offendunt hominem, & multa mala inde sequuntur. Ecclesiastic. 22. Ante sanguinem maledicta, & contumelia, & minæ. Quarto cauendum est à comminationibus, ne stultiore nos ostendamus quam simus. Homo qui comminari consuevit, ostendit se stultiorem quam sit, quia multa comminatur quæ nunquam facturus sit. Vnde Prou. 14. Qui impatiens est, exaltat stultitiam suam.

De

DE PECCATO LINGVAE.

290

De peccato indiscretæ promissionis Caput XIX.

INDISCRETAE promissionis peccatum fugere debent homines per tria mala quæ inde sequuntur. Primum est, remorsio propriæ conscientie. Vnde Proverb. 12. Est qui promittit, & quasi gladio pungitur conscientie. Hoc fit quoniam non soluit quod promissit. Secundum malum est, quod inimicitias eius incurrit cui promissit, & non soluit. Vnde Eccl. 20. Est qui præ confusione promittit amico, & lucratus est eum inimicum gratis. Tertium malum est, quod tenetur soluere quod promittit. Vnde Eccl. 8. Ne spondeas supra virtutem tuam: quod si sponderis, quasi reus cogita. Specialiter autem cauere debemus à voto indiscreto, ne scilicet voueamus quod implerere nolumus. In quo multum peccant aliqui claustrales, qui uouent ea, quæ sciunt se non impleturos, in quo etiam aliqui multum peccant, qui suscipiendo sacros ordines continentiam promittunt, quam tamen non proponunt seruare, quod valde periculosum est. Vnde Proverb. 20. Ruina est homini deuotare sanctos, id est, de voto suo honorare sanctos, & post votum retractare. & Eccl. 5. Melius est non vouere, quam post votum promissa non reddere. Item in eodem: Si quid vouisti Deo, ne moreris reddere. Displicet enim infidelis & stulta promissio.

De verbo otioso, & de his quæ deberent hominem ab his cohibere, Caput XX.

NOTANDVM quod verbum otiosum secundum Hieronymum, est quod sine utilitate loquentis dicitur, aut audientis. Verba vero scurrilia & turpia non sunt computanda inter otiosa. Vnde Hieron. Qui scurrilitate replicat, & cachinnis ora dissoluit, vel aliquid profert turpitudinis, non otiosi sermonis, sed criminosi reus tenetur. Multa verò sunt quæ deberent hominem cohibere à verbis otiosis: Primum est hoc, quod cum vir iustus celum sit, os eius porta celi est. Et ideo aperiendum non est absque magna causa. Legimus enim celum ad literam multoties apertum fuisse: sed nunquam legitur quin aliquod mirum subsecutum sit. Legitur in Psal. Et ianuæ celi aperuit, & subditur: Et pluit illis manna ad manducandum. Legitur etiam Luc. 3. quod Iesu baptizato & orante, apertum est celum. Et subditur quod de-

scendit Spiritus sanctus. Vox etiam patris audita est. Item cum beatus Stephanus lapidaretur, aperti sunt caeli, & vidit Iesum stantem à dextris Dei & gloriam ipsius. & sic quando porta caeli spiritualis aperitur, scilicet os viri iusti, debet inde exire manna, vel verbum dulcis consolationis, vel verbum quo Spiritus sanctus datur vel verbum quo Spiritus sanctus vel ipsius gratia hominibus ostendatur. Sed de quibusdam cum expectatur vt exeat manna, exit potius rana, aliquid scilicet garrulitatis. ¶ Secundo debet ret homines cohibere ab otiosis verbis hoc, quod lingua calamus est Spiritus sancti. vnde Psalm. Lingua mea calamus scribae velociter scribentis. Solent offendi scriptores quando calamo eorum aliquid inutile scriptatur, & illum proiciunt: sic Spiritus sanctus quandoque linguam illam repellit quae verbis otiosis se exponit. ¶ Tertio deberet cohibere homines à verbis otiosis hoc quod loquela naturaliter in solis rationem habentibus inuenitur. vnde per se data est loquela rationi, & ideo sine ratione fieri non debet. ¶ Quarto deberet cohibere homines a verbo otioso hoc, quod omnia verba ad examen Dei venient. vnde Matth. 12. De omni verbo otioso quod locuti fuerint homines, reddent in die iudicii rationem. & Eccl. vlti. Cuncta quae sunt adducet Deus in iudicium pro omni errato, &c. & dicit glossa. quod etiam de verbo ignoranter prolato intelligitur. vnde debemus verba nostra hic examinare, vt per examen illud possint transire. ¶ Quinto deberet cohibere homines à verbo otioso hoc, quod homo est velut castrum obsessum vndique. vnde Psalm. Inimici mei animam meam circumdederunt, &c. Os vero hominis porta est per quam saepe hoc castrum captum est: ideo porta ista diligenter est custodienda, & non ad verba inutilia aperienda.

¶ Sexto deberet cohibere homines à verbo otioso hoc, quod thesaurus magnus est in homine. vnde Apostolus 2. ad Corint. 4. Thesaurum habemus in vasis fictilibus. Ideo qui Thesaurum suum non vult amittere, os suum clausum diligenter debet custodire. ¶ Septimo vtilitas magna quae ex verbis potest provenire. Verbo enim vno potest homo in oratione regnum aeternum mereri. Item vno verbo potest dari occasio salutis pluribus animabus. vnde ex magna corruptione provenit hoc, quod homo otiosa & inutilia loquitur libenter, ex quo potest adeo vtilia loqui. Hoc autem praecipue reprehensibile est in sacerdotibus. vnde Bern. Inter seculares nuge sunt, in ore sacerdotis blasphemiae. Interdum si incident, ferenda forsitan, referenda nunquam.

Cor.

Consecrasti os tuum Euangelio: talibus iam aperire illicitum est, assuescere sacrilegium. Labi a sacerdotum custodiunt scientiam, & legem requirunt ex ore eius, non nugae uel fabulae. Verbum securitatis, quod facit vrbaniue nomine colorant, non sufficit ab ore peregrinari, procul ab ore est relegandum: foede ad cachinos moueris, foedius moues. Hieronymus: Beata lingua, quae non nouit nisi de diuinis texere sermonem. Aliqui uero sunt qui non multum curant cauere à uerbis otiosis, vel ab aliis uenialibus peccatis, eo quod talia peccata sibi parua uidentur.

De quinque timendis circa uenialia peccata.

I Deo notandum quod quinque sunt, quae debet homo timere circa uenialia peccata. ¶ Primum est multitudo eorum. vnde Aug. Ista leuia contemnere noli. Si contemnis quando appendis, expauesce quando connumerat. ¶ Secundum est hoc, quod protalibus ad iudicium Dei sumus trahendi. vnde super illud Iob 32. Nonne uias meas ipse considerat? dicit glossa. Sic Deus uniuscuiusque uias considerat, sic gressus dinumerat, vt nec minutissimae cogitationes ac tenuissima uerba, quae apud nos usui niluerunt, eius iudicio indiscussa remaneant. Sed quae ratio poterit reddi de verbis otiosis, cum ipsa sine ratione dicantur? vnde Bernard. Si praeterea uerbum otiosum est quod nullam rationabilem causam habeat, quam rationem reddere poterimus de eo quod est praeter rationem? licet confabulari, aiunt, donec praetereat hora, quam tibi ad agendam poenitentiam, ad obtinendam ueniam, ad acquirendam gratiam, ad promerendam gloriam, miseratio conditoris indulserrat. ¶ Tertio timendum est ne inter multa uenialia aliquid mortale incidat homine ignorante. vnde Osee 7. Alieni comederunt robur eius, & ipse nesciuit. ¶ Quarto timendum est, ne per uenialia homo ita debilitetur, quod in aliquid manifestum mortale cadat. Eccl. 39. Qui modica spernit, paulatim decideret. Greg. Vitasti grandia, caue ne obruaris arena. Idem: Si ista parua negligimus, insensibiliter seducti, audacter maiora perpetramus. Et si stupa & clau in nauibus sint minima: tamen defectus eorum occasio submersiois possit esse his, qui in nauibus sunt. Praesentia enim eorum occasio est euasione. Legitur quod Absalon occasione criminum interfectus sit. 2. Reg. 8. In crinibus parua peccata possunt intelligi, sicut & ibi. Capilli capitis uestri omnes numerati sunt. Quae parua peccata multis sunt occasio mortis. Legitur etiam Iudicium 16. quod Samson abscissis crinibus debilis factus sit. In quo figuratum est, quod aliquis debilitatur quando modica bona negli-

T O M V S II.

git facere. E contra Nazarei nutriebant comam: ut legitur Num. 6.
¶ Quinto timenda sunt uenialia, quia profecto impediunt. quando enim aliquis Deo ingratus est, & non uult facere pro eo nisi id ad quod tenetur. Deus non ita abundanter largitur gratiam ei unde proficere possit. Præterea unicus pilus cibum alicui reddit abominabilem, & modicum pulueris oculum multum obnubilat: sic uenialia seruitium alicuius minus gratum uidentur Deo reddere, & oculos cordis obnubilant.

De multiloquio, & de his quæ ab eo cohibent.
Caput XXI.

MULTILOQVIVM peccatum est, à quo primo debet cohibere hoc quod signum est imbecillitatis. Hierony. Inter canes qui iustior est, magis latrat. ¶ Secundo uero hoc, quod multiloquiū hominem odiosum reddit, pauciloquiū uero amabilem. unde quidam philosophus interrogatus quomodo quis hominibus posset placere, inquit: Si gesseris optima, & locutus fueris pauca. Et Ecclesiast. 9. Terribilis in ciuitate sua homo linguosus: & temerarius in uerbo suo odibilis erit. ¶ Tertio hoc, quod multiloquiū impedit conuersionem. unde Iob 11. Nunquid uir uerbosus iustificabitur? Leuitici 15. Vir qui patitur fluxum seminis, immundus erit. ¶ Quarto uero hoc, quod in multiloquio non deerit peccatum, ut legitur Prouer. 10. Et Ecclesiast. 20. Qui multis utitur uerbis, lædit animam suam. Et Ecclesiast. 5. In multis sermonibus inuenietur stultitia. ¶ Quinto hoc, quod multiloquiū signū est stultitiæ. Vnde Ecclesiast. 10. Stultus uerba multiplicat. Et Prouerbior. 29. Totum spiritum suum profert stultus. ¶ Sextum uero est hoc, quod dicitur in Psalm. Vir linguosus non dirigitur in terra. ¶ Septimum est hoc quod frequenter accidit, quod ubi est multitudo uerborum, ibi est indigentia operum. Sicut ubi multum est de paleis, ibi saepe parum est de grano. Prouerb. 14. Vbi uerba plurima, ibi frequenter egestas. & 19. Qui tantum uerba sectatur, nihil habebit. ¶ Octauo magna utilitas, quæ est in cauendo multiloquio. Vnde Ecclesiast. 19. Qui odit loquacitatem, extinguit malitiam. Prouerbior. 12. De fructu oris sui replebitur unusquisque bonis: Legitur in uitis patrum, quod quidam portauit lapidem tribus annis in ore, ut uitaret multiloquiū.

De

DE PECCATO LINGVÆ.

292

De Turquiloquio Caput XXII.

VRPILOQVIVM, peccatum est, à quo dissuadet nos Apostolus ad Ephes. 5. dicēs. Fornicatio aut & oēs immunditia, aut auaritia non nomine in uobis sicut decet sanctos: aut turpitudine. &c. Ab hoc peccato multū debemus cauere, quia hoc peccatum est turpitudine in ore, ubi multum indecens est immunditia. Præterea turpiloquiū proximū corrumpit. Vnde 1. ad Cor. 15. Corrumpunt bonos mores colloquia praua & 2. ad Timo. 2. Quorum sermo serpit ut cancer. Corripit etiā ipsum qui turpiter loquitur, ut tandem turpia opera non abhorreat. Seneca: Turpia ne dixeris: paulatim enim per uerba pudor deicitur. Ut à uerborum dicacitate abstinemus, & potissimum à turpibus, Natura linguam in medio capite collocauit, quam dentium multitudo, & labia circumstant. ad insinuandum quod tacendum est, vel iuste loquendum: secus est de auribus quas patulas reliquit, & ita de aliis sensibus. Insuper à multitudine actuali loquendi habitus emergit, qui uirum ita propensum ad illa loquendum reddit, quod abstinere agerime potest. Propterea habitus ne generetur, à principio obuiadum est: secundum quod dicit metrista: Principijs obsta, sero medicina paratur.

De scurrilitate, & his quæ ualere possunt contra hoc peccatum. Caput XXIII.

SCURRILITAS, quæ à stultis carialitas dicitur, est iocularitas, sicut dicit glossa super epistolam ad Ephes. 5. Contra quod peccatum, Primo possunt ualere uerba sacre scripturæ quæ illud dissuadent: ut est illud ad Ephesios 5. Fornicatio aut & oēs immunditia, aut auaritia, nec nomine in uobis, sicut decet sanctos: aut turpitudine, aut stultiloquiū, aut scurrilitas. Et 2. ad Thessal. 3. Audiui mus quosdam inter uos ambulare inquiete, nihil operantes, sed curiose agentes. His autem qui huiusmodi sunt denuntiamus, & obsecramus in Domino Iesu Christo, ut cum silentio operantes panem suum manducant. ¶ Secundum potest ualere contra hoc peccatum, si scurras diuersis generibus rerum comparemus. ¶ Notandum ergo quod scurra est uelut capra, uel

O o 4 simia

T O M V S II.

simia, cum quibus ludit diabolus, & homines excitat ad risum. Capra animal fœtidum est. Simia animal deforme. Sic tales valde fœtidi sunt & valde deformes. Ipsi etiam sunt fures damnosissimi.

¶ Tempus enim, quo nihil est pretiosius in vita ista, inter transitoria hominibus furantur. ¶ Ipsi consolatores sunt eorum qui laborant in seruitio diaboli. Ipsi releuant falsis recreationibus labores eorum qui vadunt in infernum, ne deficiant in via. Ipsi faciunt etiam obdormire homines in peccatis, ut à diabolo deferantur in infernum, & non excitentur. ¶ Tertio potest ualere contra hoc peccatum, si ponantur ea, quæ sacra scriptura dicit de risu huius temporis, ad quem uerba scurrilia excitant.

De risu huius temporis.

Notandum ergo quod risus huius temporis error est. Vnde Ecclesiast. 2. Risum reputavi errorem. Est etiam uelut quædam ebullitio stultitiæ. Vnde Prouerborum 15. Os fauorum ebullit stultitiam. Fit autem hæc ebullitio ad ignem prauæ concupiscentiæ; scurra sufflante illum ignem uento vanitatis incluso. Risus autem talis, est uelut sonitus spinarum ardentium sub olla crepitantium, unde Ecclesi. 7. Sicut sonitus spinarum ardentium sub olla, sic risus stulti. ¶ Item risus talis, est uelut quidam nuntius stultitiæ cordis exterius insinuans. Vnde Ecclesi. 19. Amictus corporis, & risus dentium, & ingressus hominis enuntiant de illo. Item risus talis maledictus est. Vnde Lucæ 6. Vt uobis, qui nunc rideis, quia loquebitis.

Quod multiplex risus malus sit.

Ex his satis manifestum est quanta sit fatuitas scurrarum, qui ad risum talem excitant. ¶ Item notandum quod est risus inuidiæ; risus perfidiæ, risus infantiæ, risus uanitatis puræ, & risus prudentiæ. De risu inuidiæ loquitur Poeta describens inuidiam: Risus adest nunquam, nisi quem fecere dolo res. De risu perfidiæ legitur Prouerb. 10. Quasi per risum stultus operatur scelus. De risu infantiæ legitur Prouerb. 15. quod stultitia est gaudium stulto. Vnde Augustinus: Malunt sapientes se habere sanos lugentes, quam phreneticos ridentes. Item Augustinus dicit: Gaudium mundanorum gaudium est phreneticorum. Risus uero puræ uanitatis est, cum aliquis ex sola leuitate ridet. Ad quem risum possumus referre quod legitur in Vitis pattum de quodam sene, qui uidit quandam ridentem, & dixit ei: Coram celi & terræ Domino rationem totius uite nostræ reddituri sumus & tu rides. Risus uero prudentiæ est risus rarus & tacitus. Vnde Ecclesiast. 21.

Fatus

DE PECCATO LINGVÆ.

295

fatus in risu exaltat uocem suam: vir autem sapiens uix tacite redebit. Et Iob 29. Si quando ridebam ad eos, non credebant. Gregorius: Prælati debent se taliter habere ad subiectos, ut ridens timere, & iratus possit amari: ne nimia lætitia uilem, ne immoderata seueritas reddat odiosum. ¶ Item notandum quod sicut risus præfatis uitæ debet esse rarus & modicus: sic luctus frequens & multus. Monemur autem ad hoc exemplo Christi, quem ter legimus fleuisse, risisse uero nunquam legimus. Fleuit Iesus super ciuitatis destructionem Ierusalem. Luc. 19. & ad Lazari suscitationem, Ioannis 11. & in agonia quando prolixius orauit de quo fletu habetur ad Heb. 5. Monet etiam nos ad hoc multiplex materia luctus quæ in mundo isto uidemus, & hoc quod lacrymæ nostræ in suo valore sunt. De hac materia regre in tractatu de Luxuria, i ca. de choreis.

De indiscreta taciturnitate. Cap. XXIII.

EQVITVR de indiscreta taciturnitate. Et notandum quod sicut uitiata est loquacitas, sic etiam, uiciosum est semper tacere, unde Ecc. 3. Tempus tacendi, & tempus loquendi. Isidorus. Seruanda est lingua non insolubiter liganda. Bernardus. Mors & uita in manibus linguæ. Ideo ori ponenda est custodia, ut nec uitalem edificationem clausura damnet, nec letalis perniciēs liberum sortiatur egressum.

Quod tacere in prælati malum sit, & maxime à uerbo predicationis.

Taciturnitas uero præcipue est reprehensibilis in prælati, qui docere habent populum. Illis enim tacere a uerbo predicationis, mors est, unde Exodi 28. præceptum est quod in extremis partibus uestium sacerdotum fierent tintinabula aurea, mista malis puniceis, ut audiretur sonitus quando Aaron ingrederetur & egrederetur Sanctuariū in conspectu Domini, & non moreretur. De quo uerbo loquens Gregorius dicit, Sacerdos ingreditur & egrediens moritur, si de eo sonitus predicationis non procedat. Ad idem pertinet illud quod legitur Ezechie. 33. Si speculator uiderit gladium uenientem, & non insonuerit buccina: & populus se non custodierit, ueneritque gladius, & uulerit de eis animas: ille quidem in iniquitate sua capus est, sanguinem autem eius de manu speculatoris requiram. Apostolus 1. ad Corint. 9. Vt mihi si non euangelizauero. Ad prælatum specialiter pertinet

T O M V S . I I .

act illud Esaia 58. Clama ne cesses. & illud Olee 8. In gutture tuo sit tuba. & illud Esaia 6. Vt mihi, quia tacui. Si propter taciturnitatem prelati aliquis peccat, simile est ac si ipse eum interficiat. Vnde Paulus Act. 20. Mundus sum a sanguine omnium. Non enim subterfugi quo minus annuntiarem omne consilium Dei in vobis. Innuens per oppositum quod reus esset sanguinis eorum, si ipse eis non annunxisset. In discretam taciturnitas distuadetur Eccles. 4. Vbi legitur: Ne retineas verbum in tempore salutis.

De octo remedijs contra peccatum linguæ.

P A R S . I I I .

POST QVAM dictum est de peccato linguæ & custodia in communi, & specialiter de 24. peccatis linguæ, consequenter tangendum est aliquid de remedijs contra peccatum istud. Et ponemus octo remedia contra peccatum illud. Primum remedium est consideratio periculi quod est in loquendo. Tunc porta alicuius castri cautius aperitur, quando notum est homini castri, quod hostes portæ insidiantur. Vnde cum hostes inuisibiles portæ eius specialiter insidiantur, cum cautela magna aperienda est. Ad hoc remedium potest referri illud Iob 40. Memento belli, & ne addas amplius loqui quidquam. Secundum remedium est consideratio tam nobilitatis quam utilitatis huius membri. De quam nobilitate & utilitate, habitum est in principio huius tractatus, vbi dictum est quod in lingua præcipue inde cens sit immunditia, & quod diuino officio præ cæteris membris deputata sit. Tertium remedium est, quod homo contra portam oris quasi quasdam barras facit. Barre istæ sunt proposita firma de clinandij personas illas cum quibus peccare solet per linguam, vel loca illa in quibus solet habere occasionem per linguam peccandi, vel silentium tenendi horis in quibus facilius homo per linguam labitur, vt hora post cibum, & alia similia proposita, quæ custodiunt hominem ne offendant in lingua. De barris istis legitur Proverbiorum 19. Frater qui adiunatur a fratre, quasi ciuitas firma: & iudicia quasi vestes urbium. Proposita ex iudicio rationis facta de custodia sensuum, quasi vestes: id est, quasi barre urbium sunt. Quartum remedium est, quod homo raro loquatur. Exemplum de hoc habemus in beata Virgine, cuius septem verba tantum leguntur in Euangelis. Vnde Ecclesiast. 19. Qui odit loquacitatem, extinguit malitiam. Quintum remedium est, quod homo pauca

DE PECCATO LINGVAE.

294

loquatur. Sicut enim in multiloquio non deerit peccatum Prou. 10. sic breuiter loqui ad hoc valet vt homo caueat a peccato. De quarto, & quinto remedijs dicit philosophus: Ad summam perfectionis volo te esse breuiloquum, & raro loquum, & submissa voce loquentem. Ad raro loquum monet Seneca, dicens: Auribus frequentius quam lingua vtare. Idem: In hoc incumbere, vt libentius audias, quam loquaris. Sextum remedium est, tarditas in loquendo, vt homo non exeat in loquendo, nisi præcedente deliberatione. Ad quod pertinent verba sacra scripturæ quæ sequuntur. Hieronymus: Prius veniat sermo ad limam, quam ad linguam. Ecclesiast. 4. Noli citatus esse in lingua. & Ecclesiast. 5. Ne temere quid loquaris neque cor tuum sit velox ad proferendum sermonem coram Deo. Innuitur causa quare non debeat homo loqui absque deliberatione: quod enim homo loquitur, coram Deo loquitur. Ecclesiast. 21. Verba prudentium statera ponderabuntur. Seneca Tardiloquum te esse iubeo, & prope erit tibi Deus. Prouerbiorum 13. Qui inconsideratus est ad loquendum, sentiet mala. Qui enim non vult loqui absque deliberatione, clauem oris habeat in arca cordis, vnde quantum ad hoc securus est. Ecclesiast. 22. In ore fatui cor illius, & in corde sapientium os illorum. Septimum remedium est, quod inter omnia præcipuum videtur esse, vt homo orando linguam suam Deo commendet. Domini enim est gubernare linguam, vt legitur Prou. 16. Vnde David: Pone Domine custodiam ori meo.

De silentio claustralium, & eius commendatione.

Octauum remedium est silentium claustrale. Hieronymus. Linguam maledicam indictum emendat silentium. Et sicut in sexto clauis oris ponitur in arca cordis, in septimo vero ponitur in manu Dei, sic in octauo ista clauis oris ponitur in manu prælati. Qui autem nesciente prælato & nolente, portam oris aperuerit, postquam ei clauem tradidit, fractor videtur esse templi spiritualis, & cum clauem faciat contra clauem, videtur esse latro.

Quæ valeant ad commendationem silentij claustralis.

Ad commendationem vero claustralis silentij primò possunt valere exempla, & præcipue exemplum Christi. De quo dicit Glossa super illud Esa. 2. Quasi agnus coram tondente se obmutescet, & non aperiet os suum. Herodi vel Pilato pauca respondit ne differretur salus humani generis. Legitur etiam quod abbas Agathon lapidem in ore suo per triennium portabat, donec taciturnitatem disceret. Legitur etiam de abbate Pambo, quod fratres

fratres dixerunt ei, vt diceret aliquem sermonem Alexandrino episcopo ad se venienti, Qui ait: Si in taciturnitate mea non edificatur, nec in sermone meo edificabitur. Inuenitur etiam de quodam milite potente qui voluit intrare religionem; & misit quendam uasallum suum ad abbatem, iniungens ei quod diceret abbati se velle intrare istam religionem. Addidit etiam quod diceret se esse mutum, paratum tamen in omnibus se obedire, quod ideo fecit, quia saepe in lingua offenderat, & cogitauit quod nisi caueret sibi, lingua sibi auferret bona quae ibi faceret, & receptus est miles in religione illa, & credebatur mutus. Exiens autem quadam vice cum abbate ad quendam militem qui laborabat in extremis, vidit animam eius quum moreretur mirabiliter a demonibus trahi & compatiens fleuit, & discedentes inde obuium habuerunt quendam alium militem, qui promisit abbati quod renuntiaret saeculo, & cum eum praecederet in quodam ponte tentaturus viam coram abbate decedens de ponte submersus est: cuius animam vidit miles ab angelis in specie monachi in caelum deferri, & solutus est in gaudium. Cum autem abbas venisset ad claustrum, adiurauit militem in virtute obedientiae vt sibi diceret si loqui posset: & cur in morte illorum duorum se taliter habuisset. Cui miles. Male fecisti, quia contra propositum meum me loqui fecisti, sed tamen tibi indicabo, & narrauit ei omnia per ordinem. Audiens abbas cecidit ad pedes eius. Miles autem renuens, petijt vt in aliquo recluderetur loco, vbi taciturnitatis suae propositum posset seruare. Secundo possunt valere ad commendationem silennii sacra verba quae illud dissuadent: vt est illud Augustin. super Domine exaudi. Loquela sit in necessitate, taciturnitas in iucunditate. Et Arsenio cum discederet a palatio vt monachus fieret, facta est vox dicens: Arseni, fuge, tace, quiesce. Haec enim sunt radices non peccandi. Hieronym. Multo melius est de duobus imperfectis rusticitatem sanctam habere, quam eloquentiam peccatricem. ¶ Tertio potest valere ad commendationem silentij, si ostendantur bona quae ex silentio proueniunt.

De vtilitatibus silentij, & eius commendatione.

NOrandum ergo quod silentium hominem fortem efficit. vnde Esaie 30. In silentio & spe erit fortitudo vestra. Abbas pastor: Omnis labor qui euenerit tibi ex taciturnitate, separabitur. Sicut vix vel nunquam pugil vincitur, nisi malum verbum dixerit: sic vix vincitur a diabolo, qui a malis verbis sibi cauerit. Item silentium pacem facit. Vnde Esaie 32. Erit opus iusti-

iustitiae, pax, & cultus iustitiae silentium. Silentium est quasi quaedam cultura iustitiae. Sicut enim ex nimia loquela frequenter sequitur iniuria tam Dei, quam proximi, sic ex silentio iustitia nutritur, ex quo velut ex quadam arbore fructus pacis colligitur. vnde cum claustralibus pax summe necessaria sit, valde necessarium est eis silentium, unde pax sequitur. Multae lites & irae remouentur ex obseruatione silentij. Prouerbior. 26. Qui imponit stulto silentium, iras mitigat. ¶ Item silentium est signum sapientiae. Senec. Taciturnitas homini stulto pro sapientia est. Quidam philosophus cuidam rustico in conuiuio tacenti. Et docti, inquit, hoc solum habes. Prouerb. 18. Stultus si tacerit, sapiens reputabitur. Et Iob 13. Vtinam taceretis, ut putaremini sapientes. Sapiens: Nemo stultus tacere potest. ¶ Item silentium est spiritualis profectus. vnde Thren. 3. Sedebit solitarius, & tacebit, quia leuauit se super se. Humo qui iam leuauit se supra statum hominum, qui habet Deum consolatorem & collokatorem potest esse solitarius, & tacere. Ex quo enim habet Deum pro socio, non curat de consortio humano. Senec. Primum argumentum compositae mentis existimo posse secum consistere, & secum morari. Bernard. Cum quo Deus est, nunquam est minus solus, quam cum ipse est solus: quod ideo dicitur, quia tunc liberius habet suum verum socium, scilicet Deum. Homo etiam cui Deus interius loquitur, non curat multum de loquela exteriori. Grego. Non sufficit proficere homo ad utrumque diuisus: quia si exterius auditum appetit, interius surdescit. ¶ Item silentium preparat hominem colloquio diuino. vnde Thren. 3. Bonum est praestolari cum silentio salutare Dei. Filius Dei uerbum est: ideo auditum & auscultationem requirit. Eccl. 32. Vbi non est auditus, non effunderetur sermo. Et 2. Reg. 3. Loquere Domine, quia audit seruus tuus. Silentium seruare, est os unde exit ignis, & flamma obstruere.

¶ Item silentium seruare est bestiam indomabilem clausam tenere. Iac. Omnis natura bestiarum, & uolucrum, & serpentum, & ceterorum domantur, & domita sunt a natura humana: linguam autem nullus hominum domare potest. ¶ Item silentium seruare, est gladium penetrantissimum in uagina abscondere. Psal. Lingua eorum gladius acutus. Item silentium seruare, est foueam obstruere, per quam homo saepe cecidit, & collum cadendo sibi fregit. Eccl. 14. Beatus uir qui non est lapsus uerbo ex ore suo.

TOM. II. DE PECCATO LINGVÆ.

¶ Quoddiligenter esset obturanda fouea illa quæ totiens
fuit homini occasio ruine, & talis ruine.

Silentium est frenum uiri claustralis. Vnde claustralis sine silencio
est quasi equus sine freno. Silentium etiam clauis religionis est,
unde claustrum absque silentio, proprie claustrum non est, cum sit
absque clausura: sed est velut urbs patens & absque murorum am-
bitu. Vnde Prou. 25. Sicut urbs patens & absque murorum ambitu:
sic uir qui non potest in loquendo cohibere spiritum suum. Clau-
strum absque silentio est uelut uinea absque sepe, quæ direptioni
exposita est, Eccl. 16. Vbi non est sepes, diripietur possessio, Eccl. 10.
Qui dissipat sepem, mordebit eum coluber. Mat. 21. legitur de sepe
ista: Homo erat paterfamilias qui plantauit uineam, & sepem circu-
dedit ei, & Prou. 24. Per agrum hominis pigri transiui, & per uineam
uiri stulti: & ecce totum repleuerant urtica, & operuerant superfi-
ciem eius spinæ, & maceria lapidum destructa erat. Id è hic per ma-
ceriam intelligitur q̃ prius per sepem. Et innuitur quod negligenti-
a & pigritia prælatorum, causa sit q̃ silentium & aliæ claustrales
obseruantie in claustris non obseruentur. Sicut solet obstrui uas,
in quo sit uinum serratum, ut uinum fortius sit sic oportet q̃ clau-
stralis distinctio obseruet silentium: ut feruor deuotionis sint in eo.
Alioquin si os eius ad loquacitatem fuerit apertum, quidquid deu-
otionis in eo est, exhalat. Item silentium in claustro, suffocatio mali-
tie est: quia iuxta uerbum prius positam, qui odit loquacitatem, ex-
tinguit malitiam. ¶ Silentium etiam signum est mortis veteris ho-
minis: loquacitas in claustrali, qui debet esse mortuus, stupenda est
sicut si uideremus hominem mortuum loquentem. Religio uero
ubi non obseruatur silentium, potest dicere illud Iob 30. Quasi ru-
pto muro & aperta ianua irruerunt super me. ¶ Ultimo ad coname-
dationem silentii potest ualere illud Sapientis: Locutum esse ali-
quando penituit metacere uerò, nunquam. ¶ Item Chusi, qui inter-
pretatur silentium, erat amicus David.

Vnde. Posui ori meo custodiam &c.

SVMMAE VITIORVM

F I N I S.

TITVLI SVMMARII SVMMAE VIRTVTVM
ET VITIORVM.

De Fide.	De Vita æterna.
De Spe.	De Vitijs in genere.
De Charitate.	De Gula. De Ebrietate.
De Dilectione proximi.	De Remedijs gulæ.
De Prudentia.	De Luxuria.
De Temperantia.	De Speciebus luxuriæ.
De Iustitia.	De Remedijs contra luxuriã.
De Fortitudine.	De Choreis. De Avaritia.
De Victoria.	De Patientia. De Vlaris. De Raptoribus.
De Martyrio spirituali.	De Monachis proprietariis.
De Tribulatione.	De Luforibus.
De Paupertate.	De Acedia & Orio.
De Humilitate.	De Indevotione.
De Obedientia.	De Desperatione.
De Timore.	De Pace. De Indicreto feruore.
De Continentia in genere.	De Ira & Odio. De Guerris.
De Continentia virginali.	De Incendiarijs.
De Munditia cordis.	De Homicidio.
De Misericordia & cõpassione.	De Remedijs iræ.
De Vita actiua.	De Inuidia. De Superbia.
De Cõtëplatione & cõsolatione.	De Superbia vestium.
De Perseuerantia.	De Hypocrisi.
De Efficacia uerbi diuini.	De Peccato linguæ.
De Prælati, & primò de ætate eorum.	De Blasphemia.
De Sollicitudine eorum.	De Marmure claustralium.
De Continentia eorum.	De Periurio. De Mendacio.
De Constantia eorum.	De Bilinguibus.
De Vita eorum.	De Semine discordiæ.
De Contemplatione eorum.	De Derisoribus.
De Scientia eorum.	De Maledicijs.
De Prædicatione eorum.	De Detractione.
De Misericordia eorum.	De Adulatoribus.
De Ambitione dignitatum.	De Iactantia.
De Pluralitate beneficiorum.	De Multiloquio.
De Simonia.	De Silentio religiosorum.
De Dotibus corporis.	De Singularitate.
	De Suspicionem & falsis iudicijs.

SVMMAE VIRTVTVM ET VITIORVM
PER FIGVRAS, SVMMARIVM.

FIDES generat { Victoriam.
Iustitiam.
Gloriam.

De primo, 1. Ioan. 5. Hæc est victoria quæ vincit mundum, fides nostra. Sed nota quod omne quod est in mundo, aut est concupiscentia &c. 1. Ioan. 2. Ista tria vincuntur fide incarnationis, passionis, ascensionis. De secundo, Genes. 15. Credidit Abraham Deo, & reputatum est &c. De tertio, Apoc. 2. Esto fidelis usque ad mortem. Hæc notantur ad Heb. 11. ibi, Sancti per fidem vicerunt &c.

Item Fides { A peccato purgat,
Animam saluat,
In tentatione confortat.

De primo, Act. 5. Fide purificans corda eorum. De secundo, Luc. 17. Fides tua te saluam fecit. De tertio, Heb. 11. Fortes facti sunt in bello: Est enim sicut clypeus & lorica. 1. The. 5. Induti lorice in fidei. Eph. 6. In omnibus sumentes scutum fidei, Heb. 11. Fidem muri septicho corru.

Item Fides { Mentem illuminat,
Tentationes mitigat,
Filios Dei parit.

De primo, Luc. 18. Respice, fides tua te saluum fecit. De secundo, Heb. 11. Fide transierunt mare rubrum. De tertio, Ioan. 1. Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei &c.

Item Fides { Virtutes generat,
Confusionem depurat.
Christum ad orandum incitat.

De primo, Aug. Fides bonorum operum fundamentum. Fides humane salutis est indicium. Matt. 7. Fundata enim erat supra firmam petram. Hac ratione dicitur mater, & radix virtutum: & hoc intellige quod ad motus, non quo ad habitus. De secundo, Rom. 10. Qui credit in illum, non confundetur. De tertio, Io. 17. Non pro his rogo tantum: sed & pro his qui credituri sunt per verbum eorum in me.

Item Fides est { Miraculorum,
Sacramentorum,
Scripturarum.

De primo, Mar. 17. Signa autem eos qui crediderint, hæc sequentur. Item: Omnia possibilia sunt credenti. Eiusdem 9. De secundo.

PER FIGVRAS.

cundo, Gregor. Fides non habet meritum cui &c. De tertio, Hebr. 11. Credere oportet accedentem ad Deum.

Item fides { Vitam tribuit,
Beatum reddit,
Terrena contemnit.

De primo, Apostolus Romano. 1. Iustus ex fide vivit. Ioan. 11. Qui credit in me, etiam si mortuus fuerit, vivet. Intellige de vita gratia. Item glorie. Mar. 16. Qui crediderit, & baptizatus fuerit &c. De secundo, Ioan. 20. Beati qui non viderunt, & crediderunt. De tertio, Hier. Qui veram fidem de Deo habet, non querit in his miseris fieri diues. Nota quod ille contemnit diuitias, delicias, & honores. Quæ tria notantur Heb. 11. Fide Moyses gradibus factus.

Item fides debet esse { Charitate formata,
Constantia fundata,
Humilitate subiecta.

De primo, Iaco. 2. Fides sine operibus mortua est. De secundo, Mar. 17. Si habueritis fidem sicut granum sinapis. Licet modicum sit, tamen est acerbum & feruidum: sic fuerunt martyres qui sua corpora tradiderunt. De tertio, Apostolus 2. Corint. 10. In captiuitatem redigentes omnem intellectum in obsequium Christi. Fides super omnem sensum est, & naturam & intellectum.

Spes operatur { A peccato liberationem,
A diabolo protectionem,
Orationis exauditionem.

De his tribus in Psalm. Quoniam in me sperauit &c. Aug. Dulcis Iesus, sub quo nemini desperandum.

Item est spes { Veniæ,
Gratiæ,
Gloriæ.

De primo, Augustinus: O breue verbum, peccaui. O tres syllabæ quæ portas aperiunt paradisi. De secundo, Iob. 14. Lignum habet spem si præcisum fuerit. De tertio, Aug. Nos cum illo per spem in celo, ipse nobiscum in terra per charitatem. Grego. Spes sine meritis non est spes, sed præsumptio.

Item spes confert { Gracitudinem,
Agilitatem,
Dei inhabitationem.

De primo, Psalm. Beatus uir cuius est nomen Domini spes eius. De secundo, Esaiæ 40. Qui autem sperant in Domino, mutabunt fortitudinem. De tertio, Psalm. Latentur omnes qui spe-

SVMMA VIRT. ET VIT.

rant in te, in aeternum exultabis, & habitabis in eis.

Diligere Deum est {
Vtile,
Delectabile,
Honestum.

De primo 1. Ioan. 4. Qui manet in charitate. De secundo, Aug. Solus sine molestia animatur, cum in cunctis amplectitur, cum securitate desideratur. De tertio, August. Suaue mihi factum est &c. unde uestis nuptialis dicitur.

Item Charitas {
Rationabilem illuminat,
Concupiscibilem inebriat,
Iraibilem confortat.

De primo, Antelm. O immarcessibilis decor, & purus. De secundo, Aug. Quis mihi det ut uenias in cor meum &c. Est enim charitas uinum Cypri. De tertio, Can. 8. Fortis est ut mors dilectio. Hec inseparabilem separauit, immortalem occidit. Laurentium afflauit, Bartholomeum excoctauit.

Item Charitas {
Incipientes mundat,
Proficientes dirigit,
Perfectos glorificat.

De primo, Luc. 7. Dimissa sunt ei &c. De secundo, August. Sectamini charitatem, sine qua diues pauper est, & cum qua pauper diues. De tertio, Iudic. 5. Domine, qui diligunt te quasi sol in ortu suo splendet, ita rutilant.

Item diligitur Deus {
Intellectu sine errore,
Memoria sine obliuione,
Voluntate sine contradictione.

De primo, Apostolus 1. Corinth. 13. Adhuc excellentiorem uiam uobis demonstro. De secundo, Prouer. 17. Omni tempore diligit qui amicus est, quia amore Dei delectatur iugiter. De tertio August. Gratis ametur, & opus quo ministratur ei merces sit cum illo.

Item Charitas {
Opera facit utilia & aurea,
Restituit amissa,
Aliena facit propria.

De primo, Gregor. Non habet aliquid uiriditatis ramus boni operis &c. Apostolus 1. Cor. 13. Si linguis ho. loquar. Honorabilis esset lapis quo si quidquam tangeretur totum aureum esset. De secundo, nota quod charitas est annuus iubilus in quo redibit possessiones ad proprios possessores. De tertio, August. Quid quid in alio diligo, mea facio.

Item

PER FIGURAS.

Item Charitas {
Mentem accendit,
Securum reddit,
Peccata operit,

De primo, Luc. 12. Ignem ueni mittere. &c. August. O amor qui semper ardes, De secundo, August. Habe charitatem, & fac quod vis. De tertio, 1. Petr. 4. Charitas operit multitudinem peccatorum. est enim quasi cappa quae reddit inuisibilem: hanc si haberet aliquis captus, multum gauderet.

Item Charitas {
Deo unit,
Mansiones in caelo disungit,
Christi discipulos ostendit,

De primo, Osee 11. In funiculis Adam traham eos &c. Est enim quasi bitumen quo linita fuit arca. De secundo, not. quod significata est per auream uirgam qua mensurauit angelus longitudinem & latitudinem Ierusalem. Apoc. 21. De tertio, 13. Ioan. 13. In hoc cognoscent omnes quia mei discipuli &c.

Item Charitas {
Fessos alleuiat,
Legem obseruat,
Mortuos laetificat.

De primo, Math. 11. Iugum meum suauis est. De secundo Greg. Charitas operatur magna si est. Itē Rom. 31. Qui diligit proximum, legē impleuit. De tertio, Aug. Infunde Domine dilectionē tuam.

Itē Charitas impedit {
Inhabitationem temporalium,
Obliuionem Christi beneficiorum,
Tentationes affligentium.

De primo, Aug. Tanto quisque à superno amore disungitur quanto inferius delectatur. De secundo, Bernard. Vis scire homo, quare Deū nō diligis? Idē: Sup omnia te mihi reddit amabilem calix. De tertio exēplū: quia sicut magnus ignis per uentū augetur: sic paruus extinguatur. ita dilectionem modicam tentationes annihilant.

Item in charitate habes {
Finem,
Modum,
Ordinem.

De primo nota exemplum de beato Francisco, de quo legitur quod quidquid in rebus reperit delectantem, redegit ad gloriam Dei. De secundo, Bernard. Causa diligendi Deum, Deus est, modus sine modo. De tertio, Cant. 2. Ordinauit in me charitatem, scilicet ut primo Deum, deinde nos, post proximum.

Dilectio proximi debet esse {
Munda,
Vera,
Gratuita.

A 3 Pri-

SVMMA VIRT. ET VIT.

Primum est, quoddam homo non ad malum diligatur: ut Herodes & Pilatus qui facti sunt amici, ut dicitur Luc. 23. De secundo 2. Ioan. Quos ego diligo in ueritate &c. quia tunc cor concordat cum ore, sic non fecit Iudas nec ille 1. Reg. 20. qui dixit ad Amasiam, Salue mi frater, tenens mentum eius &c. De tertio, Matth. 5. Si diligitis tantum eos qui uos diligunt, quam mercedem &c. Eccl. 6. Est amicus focius mensæ. Hæc est amicitia Laban ad Iacob. Sic sequitur musca mensam, cadauera lupi.

Item diligendus est proximus, quia { Hæres est regni,
Imago Dei.
Socius praelij.

De primo Psalm. Dedisti hereditatem ti. &c. Apostolus Rom. 8. Si filii, & hæredes. De secundo, 1. Ioan. secundo. Quia diligit fratrem suum. &c. De tertio Prou. 18. Frater q. adiunatur a fratre, quasi ciuitas firma. Sed de quibusdā dicitur cū fueris felix. Christus autē dilexit inimicos, dicēs: pater, ignosce illis, q. &c. Lu. 23.

Item diligendus est proximus, ut { Ius naturale impleatur,
Charitas Dei habeatur,
Ad diligendum prouocetur.

De primo, Matth. 7. Quæcunque uultis ut faciant uobis homines. Etiam naturaliter, simile simili congaudet. De secundo, 1. Ioan. 3. Qui uiderit fratrem suum necessitatem habere &c. Idem: Filii mei non diligamus uerbo, neque lingua &c. De tertio, Apostolus Ro. 12. Si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si sitit, potū da illi: hoc enim faciens, carbones ignis congeres super caput eius.

PRVDENTIA. { Beatum constituit,
Claritatem tribuit,
Omnia bona adiicit.

De primo, Eccl. 12. Beatus uir qui in sapientia morabitur. De secundo, Daniel. 12. Docti fulgebunt sicut stellæ &c. De tertio Sapient. 7. Venerunt mihi omnia bona pariter cum illa &c.

Item prudentia { Virtutes dirigit,
Iras compescit,
Insidias non metuit.

De primo, Leuit. 2. In omni sacrificio, sal. off. De secundo, Pro uerbio. 15. Stultus suscitatur rixas, sapiens autem mitigat suscitatas. De tertio, Sapient. 7. Et proposui pro luce habere illam. Prouer. 7. Dic sapientiæ, Soror mea es: & prudentiam uoca amicam tuam. Sic non fecit Samson, Amasæ, Nabal.

Item

PER FIGVRAS.

Item prudentia acquiritur { Studio scripturarum,
Contemptu delicarum,
Exemplo creaturarum.

De primo, Psalm. Præceptum Domini lucidum, illuminans oculos. Item de septem artibus. De secundo, Apostolus 1. Cor. 3. Si quis uult sapiens fieri, stultus fiat, scilicet terrena contemnendo, ut sit sapiens. Non enim inuenitur in terra suauiter uiuentium Iob 28. De tertio, Matth. 40. Estote prudentes sicut serpentes. Prouerbi. 6. Vade ad formicam, o piger.

Item Prudens considerat { Præterita,
Præsentia,
Futura.

De primo, Apocal. 4. & Ezech. 1. Animalia erant plena oculis antè & retro. De secundo, Naum 3. loquens de uoluptate mundi: Omnis qui uiderit te, a te resiliat: est enim transitoria amaritudine permixta & nociua. De tertio, Prouerbi. 4. Palpebræ tuæ gressus tuos præcedant. de his tribus Bernard. Vide hominem unde ueneris, & erubescet &c. Item Deutero. 32. Utinam sapieret & intelligeret, ac nouissima prouideret.

Item habet prudentiam { Pugnatoris,
Mercatoris,
Nauigatoris.

De primo, August. Arma uirtutis non deseras, aduersarium tuum atteras. Apostolus ad Ephes. 6. Non est nobis colluctatio aduersus carnem. De secundo, August. Vis esco primus mercator &c. Matthæi 25. Domine, quinque talenta tradidisti mihi. De tertio, August. Stude habere remos charitatis Dei & proximi, & haustorium confortationis, & uelum crucis; & cum uentos tribulationis uideris, ad litus tēde perpetuæ beatitudinis. Psalm. Hoc mare magnum &c.

Item sis prudens contra deceptionem { Mundi,
Carnis,
Diaboli.

Mundus enim decipit sicut calamus qui trahitur ante catum: & sicut lignum putridum de nocte lucens, & sicut somnium. Caro autē decipit, sicut Papelardus qui dicit se infirmum & pauperem, cum nō sit: & sicut uinum inebrians potat: & sicut laqueo qui se sociū simulat iuia, donec decipiat. Diabolus uero decipit ut cuculus arundineus, & sicut uenalis, & sicut ille qui uult canem submergere.

SVMMA VIRT. ET VIT.

Item prudenter cognosce. { Interiora vt custodias,
Superiora ut diligas,
Inferiora ut timeas.

De primo, Bernard. Multi multa sciunt &c. Idem: Integritatis sis curiosus explo. De secundo, tere. Si obliuisci potest mulier ornamentum sui. De tertio, Psalm. Descendunt in inferiora terræ. Bernard. Ne descendant morientes.

TEMPERANTIA. { Beatum ostendit,
Decorem tribuit,
Gloriæ coniungit.

De primo, Medium tenere beati. Bernard. Tene medium, si non vis perdere modum. De secundo, nota quod sol qui est de ceteris planetarum est medius inter illos. De tertio, nota quod com parat lingno vitæ quod est in medio paradisi ferens fructus vberes.

Item Temperantia { Afflictionem temperat,
Vitam refrenat,
Medium seruat.

De primo, Apostolus Rom. 12. Rationabile obsequium vestrum. Nota quod modus in omnibus commendatur, & saepe plus quam actio. Item fortuna dignior est materia. De secundo, nota quod Temperantia comparatur ferro limæ quæ tollit superfluum. De tertio, Medio tutissimus ibis. Hoc medium seruauit Dominus quando fecit Enam, non de manu uel de pede sed de costa, & quando fecit hominem partim corporalem partim spirituale, & etiam posuit eum inter creaturas partim spirituales & partim corporales.

IUSTITIA { Hominem beatum facit,
Floridum ante Deum constituit,
Suum unicuique tribuit.

De primo, Ecclesi. 14. Beatus uir qui in sapientia moritur & qui in iustitia meditat. De secundo, Psalm. Iustus germinabit sicut lilium. Item: iustus ut palma flor. &c. Tertium patet, quia reddit Deo honorem, proximo compassionem, sibi sustentationem. Unde hæc uia regia, nec ad sinistram, nec ad dexteram declinabit.

Item iustus { A Domino deducitur,
Christo in cælis iungitur,
De angustiis liberatur.

De primo, Sapient. 10. Iustum deduxit Dominus per uias rectas. De secundo, Psalm. Innocentes & recti adhererunt mihi. Et nota quod lilium habet rectum stipitem, in summo flore: sic rectus per iustitiam Christum habebit florem. De tertio, Pro-

uer-

PER FIGURAS.

uerbius in. Iustus de angustia liberatus est.

Item iustus { Viuet æternaliter,
Epulabitur delectabiliter,
Securus erit finaliter.

De primo Psalm. Iusti autem in perpetuum uiuent. De secundo, Psalm. Iusti epulentur &c. De tertio, Proverb. 28. Iustus quasi leo confidit, hoc est in morte.

Item iustus { Seruat rectitudinem,
Inducet pulchritudinem,
Recipiet benedictionem.

De primo Psalm. Latamini in Domino & exultate iusti. Rectum autem est cuius medium non exit ab extremis. De secundo, Sapient. 3. Fulgebunt iusti &c. Plal. Lux orta est iusto. De tertio, Proverb. 10. Benedictio Domini super caput iusti.

Item iustitia corrumpitur { Amore,
Timore,
Rancore.

De primo, Esa. 5. Qui iustificatis impiis pro muneribus. Nota quod duplex amor corrumpit iustitiam: scilicet personæ & pecunie. De secundo, Mach. 10. Nolite timere eos qui occidunt corpus, Item Ioannes Baptista potius uoluit occidi, quam non ueritatem dicere. Item exemplum in Eleazaro 1. Machab. 7. De tertio, Mat. 27. Sciens quod per inuidiam tradidissent eum.

Item in iustificatione { Infusio gratiæ,
Dimissio culpæ,
Remissio pænæ eternæ,
Dolor poenitentiae.

Ultimum est ex parte nostri, alia ex parte Dei. De primo, Apostolus 1. ad Corinth. 15. Gratia Dei sum id quod sum. De secundo, Esa. 43. Ego sum qui deleo iniquitatem propter me. De tertio, Sapient. 3. Iustorum animæ in manu Dei sunt. De quarto, Ioel. 2. Conuertimini ad me in toto corde uestro, in ieiunio & ietu.

FORTITUDO { In aggressionem arduorum,
In contemptum prosperorum,
In perfectionem aduersorum.

De primo, Psalm. Viriliter age, & confortetur cor tuum. Aug. Libenter debet facere immortalis futurus. De secundo, Luc. 14. Qui non odit patrem & matrem. De tertio, Cant. 8. Fortis est ut mors dilectio. Apostolus ad Romanos. 3. Quis nos separabit a charitate Christi &c.

Item

SVMMA VIRT. ET VIT.

Item fortitudo { Mentem protegit,
Perseuerantiam adducit,
Regnum coelorum tribuit.

De primo nota qd ptegit sicut vestis a pluuia. Prou. vlt. Fortitudo & decor indumentu eius. Item sicut arma. Boetius: Talia co-
tuleramus arma &c. Itē sicut custos castru. Lucā 11. Cum fortis at-
matus &c. De secundo, nota qd est sicut camentu tenens lapides
ne soluantur, & quāsi bonu fundamentu. Matth 17. Venerūt flumi-
na, & flauerūt venti. De tertio, Mat. 11. Regnū celoru vīm patit, &
uiolenti &c. Prouerb. 31. Mulierem fortem quis inueniet?

Item firmi si- { Mundum, ut diuitias contemnamus.
mus contra { Corpus, ut delicias respuamus,
{ Diabolum, ut honores non appetamus.

De primo nota qd Sanson vicit Philisthæos in mandibula asini, id est, amore paupertatis. Prouerb. 30. Leo fortissimus be-
stiarum. Sis ergo leo. De secundo, Apostolus ad Gal. 5. Caro co-
cupiscit aduersus spiritū. Vnde nota, si ea quę nobis uicina sūt,
non prosternimus, inaniter ad ea quę longe sunt a nobis impu-
gnāda transimus. Sed in his tene modum: quia si carnem multū
affligis, ciuem tuum occidis. Si plus debito reficis, hostem nu-
tris. De tertio, 1. Reg. 17. Qualiter David Goliā uicit: sic & tu dia-
bolū baculo Crucis, & funda orationis. Itē nota qd cibus & potus
confortat. 3. Reg. 19. Elias ambulauit in fortitudine cibi illius, &
Petrus potatus grā Spiritus sancti dixit Actū 5. Oportet magis o-
bedire Deo, q̄ hoīib. q̄ prius dixit: Nō noui hominē. Matth. 26.

Victoria { Hominem in celo collocat,
{ Fortitudinem incorruptionis preparat,
{ Ferculis æternis cibatur.

De primo Apoc. 3. Qui uicerit, dabo ei sedere meū in throno
meo. De secundo, Apoc. 3. Qui uicerit, faciant illū columnā in tē-
plo Dei mei, & foras non egredietur amplius. De tertio, Apoc. 2.
Vincētū dabo edere de ligno uitę, quod est in paradiso Dei mei.

Item victoria dabitur { Gloria ineffabilis.
{ Corona admirabilis,
{ Laus interminabilis.

De primo, Apoc. 2. Vincenti dabo manna absconditum, & da-
bo illi calculum candidum, & in calculo nomen nouum scriptū,
quod nemo scit, nisi qui accipit. In hoc quod dicit Absconditū,
notatur ineffabilitas: de qua Apostolus 1. Cor. 2. Quod oculus
non uidit, nec auris audiuit. De secundo, Apostolus 2. Timot. 2.

Ne-

PER FIGVRAS.

Nemo coronabitur, nisi quis legitime certauerit. Nota quod ui-
ctores olim coronabatur lauro. Item cantica de ipsi fiebant, sicut
1. Reg. 18. Saul percussit mille, & David decem millia. Adaptrade
tertio Apo. 3. Qui uicerit, non delebo nomen eius de libro uitę,
& confitebor nomen eius coram Patre meo, & Angelis eius. Itē
Amb. Lauda ducis uirtutem, sed cum uenerit ad triumphum: lau-
da nauigantis facilitatem, sed cum peruenit ad portum.

Item uictoria { A morte gehennę liberat,
{ Claritatem æternam expectat,
{ Vestitu regio decorat.

De primo, Apoc. 2. Qui uicerit, non ledetur a morte secunda.
Item de secundo, ibidem. Qui uicerit, dabo illi stellā matutinā.
De tertio, Apoc. 3. Qui uicerit, uestietur uestimentis albis.

PATIENTIA. { Christo assimilatur,
{ Iocunditatem expectat.
{ Sustinendo coronatur.

De primo, Luc. 13. Pater ignosce illis. Bernard. Vtrumque es
mihi Domine Deus, & speculum patiendi, & primum patientis.
Sed quidam dicunt se non meruisse dolorem. Tales potius uolūt
assimilari latroni qui propter culpam passus est, quam Christo.
De secundo Eccl. 1. Vsq; in tēpus sustinebit patiens, & postea reditio
iocunditatis. De tertio, Io. 12. Qui odit aīam suā in hoc mundo.
Item malū in bono cōuertit de felle sauum elicit, de merore gau-
dium facit. Deut. 33. Inundationes maris quasi lac suger.

Item patiens { Martyr probabitur,
{ Beatus ostenditur,
{ Miraculis decoratur.

De primo, Gregorius: Sine ferro martyres esse possumus, si pa-
tientiam in animo ueraciter conseruamus. De secundo, Mat. 5.
Beati qui persecutionem patiuntur. De tertio, Gregorius: Ego
uirtutem patientiæ maiorem puto signis & miraculis.

Item patientia { Iram temperat,
{ Linguam refrenat,
{ Mentem gubernat.

De primo, Apostolus Rom. 12. Noli uinci a malo. De secun-
do, Prouerb. 26. Non respondeas stulto. De tertio, Luc. 21. In pa-
tientia uestra possidebitis animas uestras.

Item patientia { Iniuria uerborum,
debet esse in { Molestia uerborum,
{ Ablatione rerum.

De

SVMMA VIRT. ET VIT.

De primo, 1. Pet. 2. Qui cum malediceret, non maledicebat. Exemplum in Vitis patrum, qui munera dedit iniuriantibus. De secundo, Iob 2. Si bona suscepimus &c. Vnde patiens assimilatur amanti. De tertio, Mathei 5. Si quis auferit tibi tunicam, dimitte ei & pallium. Exemplum in Vitis patrum de senibus qui nesciebant litigare pariter.

SPECIES martyrij spiritualis sunt,
 Abſtinentia in abundantia,
 Abiectio in gloria,
 Mansuetudo in iniuria.

De primo, Hieronymus: Duplex est species martyrij. Vna, quando quis pro Christo occiditur. Alia, quando caro pro Deo maceratur. Primo martyrio dabitur corona de roſis. Secundo, de lilijs. Congaudendum est tali, q. in aqua non submergit, sicut Iona & filij Israel in mari rubro. Et inter spinas non suffocatur, & in luto non coinquinatur. De secundo, Apostolus 1. Cor. 8. Cum esset diues, propter vos egenus factus est. Exemplum in Balaan de quatuor gladiis. De tertio, Matth. 5. Si quis te percuſerit in maxillam &c. Iste est quasi scorpius, qui sub lapide non frangitur.

Item species martyrij sunt
 Continentia in iuuentute,
 Largitas in paupertate,
 Gaudium in aduersitate.

De primo, Matth. 19. Sunt eunuchi, qui seipſos castrauerunt propter reg. ca. De secundo, exemplum in muliere quæ misit duo minuta. Marc. 12. De tertio, Act. 5. Ibant Apostoli gaudentes &c.

Item species martyrij sunt,
 Charitas cum litigiosis,
 Iustitia cum peruerſis,
 Obedientia in contrarijs.

De primo, Matth. 5. Diligite inimicos uestros, Psalm. Cum his qui oderunt pacem &c. Ili cum sint inter bestias, non dilacerantur sicut Daniel. De secundo, Psalm. Cu san cto sanctus eris. Sed iste licet picem tangat, non inquinatur: licet in rota sit, non moritur. & hoc mirabile est. De tertio, Gregorius: Obedientia quæ habet aliquid de ſuo, nulla est.

TRIBVLATIO
 Viam ad cœlum parat,
 Letificat,
 Coronat.

De primo, Actuum 14. Per multas tribulationes oportet. &c. Exod. 13. De columna ignis in nocte &c. Item filij Israel erant aque pro muro. De secundo, Iacob. 1. Omne gaudium existimate fratres &c. gloss. ne indignemini &c. Actuum 5. Ibant Apostoli gaud.

PER FIGVRAS.

li gaud. &c. De tertio, Iac. 1. Beatus uir qui suffert tenta &c. Ite in Vitis patrum de vit. coronis quas meruit quidam nocte una. Iob 2. Pelle pro pelle.

Item tribulatio
 Erudit,
 Vestit,
 Deum attrahit.

De primo, Esa. 28. Vexatio dabit intellectui auditui. De secundo, Apocal. 7. Iſti sunt qui uenerunt ex magna trib. De tertio, Psalm. Cum ipſo ſum in tribulatione. Sicut cum Susanna. Dan. 13.

Item tribulatio.
 Probat,
 Roborat,
 Refrigerat.

De primo, Tob. 12. Quia acceptus eras Deo. Eccl. 27. Vasa figure probat fornax. nota de illo in Vitis patrum, qui furi dixit, Ecce oblitus es. De secundo, Apostolus 2. Cor. 12. Quid n. infirmor, tunc potens ſum. Sicut testa in igne: sic nobilis lapis cum ſculpitur, non frangitur. De tertio, Psalm. Tranſiuimus per ignem, & aqua.

Item tribulatio
 A peccato conuertit,
 Peccata tollit,
 Pœnam peccati ſoluit.

De primo, Psalm. Conuerſus ſum in ærumna &c. De secundo, exemplum in tribus pueris quibus ignis ſoluit tantum vincula, unde tribulatio est quasi roſarium, uel ſcopa, uel peccata tollens immunditiâ. De tertio, Apoc. 21. Absterget Deus omnem lacry. Reg. 6. Sonus malleorum non audiebatur in tem.

Item tribulatio
 Stimulat,
 Humiliat,
 Glorificat.

De primo, Psalm. Imple facies eo. ig. &c. Vnde est quasi uentus pellens nauem, & quasi calcar. De secundo, Apostolos 2. Corinth. 12. Ne magnitudo reuelationum. Exemplum in marina. De tertio, Rom. 8. Non sunt condigna passionis huius temp. id est id quod in presenti est. Greg. Considerato præ. v. f.

Item tribulatio
 Conſolationem tribuit,
 Virtutem perficit,
 Acceptum Deo reddit.

De primo, Psalm. Virga tua, & baculus tuus &c. Apostolus 2. Corinth. 1. Qui conſolatur nos in omni tribulatione nostra. De secundo, Apostolus 2. Corinth. 12. Virtus in infirmit. perficitur. De tertio, Tob. 12. Quia acceptus eras Deo. Ap. 3. Ego quos amo, ar. Beatum

SVMMA VIRT. ET VIT.

Item tribulatio { Beatum constituit,
Filiū Dei ostendit,
In tentatione defendit.

De primo, Iob 5. Beatus homo qui corripitur a Domino. De secundo, Apostolus Heb. 12. Flagellat omnem si &c. Exemplum de illo qui fletuit, quia eum Dominus vno anno per infirmitatem non uisitauit. De tertio, Osee 2. Sapientiam uias spinis.

Item tribulatio { Conuiuium in celo preparat,
Inimicum debilitat,
Charitatem inflamat.

De primo, Matth. 20. Voca operarios &c. Nota quod canis libenter uult proijci cum carnibus quas comedit. De secundo, Eccl. 33. Virga, & onus & cibus asino. De tertio Aug. Accendebas nos ualide: nota quod paruus ignis extinguitur, sed magnus accenditur uento. quidam in Vitis patrum osculabatur cuidam furi manus in morte.

Item tribulatio { Paradisum reseat,
Conscientiam seruat,
Virtutes augmentat.

De primo, Act. 7. Ecce uideo celos apertos. unde comparat flammam gladio. Aug. Hic ure, hic seca &c. De secundo, Tob. 3. Post tempus stare tranquillū facis. Itē Dñs mutauit aquā in uinū. Io. 2. De tertio, Exo. 1. Quanto magis opprimebāt eos, tāto magis crescebāt.

PAUPER TAS { Curam Dei in exilio,
Iudicandi potestatem in iudicio,
Laudem perpetuam in celo.

De primo, Psal. Mendicus sum & pauper, & Dominus sollicitus est mei sicut pater de filio, magister de discipulo, medicus de infirmo, aduocatus de clientulo, speculator de castro, agricola de agro. De secundo, Iob. 36. Pauperi iudicium tribuit. De tertio, Psal. Pauper & inops lau. &c.

Item pauperes { Orantes exaudiuntur,
Venientes recipiuntur,
Morientes ad patriam reducuntur.

De primo, Psal. Desiderium paup &c. De secundo, Psal. Factus est mihi Dominus in refugium. De tertio, Luc. 16. Factum est ut moreretur mend.

Item pauperes { Imitatores Christi se esse ostendunt,
Diaboli manum effugiunt,
Obluionem Dei non incurrant.

PER FIGVRAS.

De primo, Apostolus 2. Corinth. 8. Cum esset diues, propter uos egenus &c. Item Matth. 8. Filius hominis non habet ubi caput suum reclinet. De secundo, Psal. Tibi derelictus est pauper tanquam paruulus proiectus a matre. Psal. Pater meus, & mater mea dereliquerunt me. De tertio, Psal. Quoniam nō in si. ob. er. pau.

Item paupertas { Hominum perfectum facit,
Beatum ostendit,
Pondus deponit.

De primo, Matth. 19. Si uis perfectus esse, uade &c. De secundo, Matth. 5. Beati pauperes spiritu. De tertio, Luc. 18. Facilius est camelum transire &c. Unde Socrates proiecit thesaurum suum in aquam, dicens: Mergam te, ne mergas me.

Item paupertas { Securus efficit,
Regnum tribuit,
Iudicem lenit.

De primo, Poeta: Cantabit uacuus coram latrone uiator. De secundo Aug. Paupertate comparatur regnum, labore requies, dolore gaudium, ignominia gloria. De tertio, Matt. 11. Venite ad me omnes qui labo. & onere estis. Nota exemplum de stipendiis, quod non dantur libenter his qui prius acceperunt.

HVMILITAS meretur { Dei memoriam,
Spiritus sancti gratiam,
Coelestem gloriam.

De primo, Psal. In humilitate nostra memor f. n. De secundo, Psal. Inter medium montium pertrans. aque. &c. Pet. 5. Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. De tertio, Proverb. 29. Humilem spiritu suscip. gloria.

Item humilitas meretur { Spiritus sancti inhabitationem,
honorabilem exaltationem,
Ostij celestis apertionem.

Primum datur in exilio. Secundum in iudicio. Tertium in celo. De primo, Esa. 66. Super quem requiescet spiritus meus, nisi super hu. Item Cant. 2. Ego flos campi & lil. conual. De secundo Luc. 14. Qui se humiliat, exal. Item. Amice, ascende superius. De tertio, Apocal. 3. Quia modicam habes uirtutem &c.

Item in humilitate { Preceptum Dei seruatur,
Christus imitatur,
Orationis efficacia habetur.

De primo, Ecc. 17. Humilia ualde spiritum tuum. De secundo Matth. 23. Discite a me, quia mitis sum & humilis corde. nota Christus

SVMA VIRT. ET VII.

Christus aſſum equitavit, Iude pedes lauit. De tertio, Eccleſia.
35. Opus humilitatis ſe &c.

Item humilitas { Erudit,
 Vellit,
 Deo iungit.

De primo, Proverb. 11. Vbi humilitas, ibi ſapientia. Pſal. De
claratio ſermonum ill. & intellectus dat &c. De ſecundo, Eſa.
28. Pallium breue utrunque oper. De tertio, Marci 10. Sinite par
vulos venire ad me. Hec eſt præcurſor charitatis & ſocia.

Item humilitas { Liberat,
 Saluat,
 Virtutes ſervat.

De primo, Pſal. Humiliatus ſum, & libe. me. exemplum de la-
queis, quos audit beatus Antonius per totum mundum. De ſecu-
do, Pſal. Quonia tu populum hu. ſal. ſa. De tertio, Greg. Qui vir-
tute, ſine hu. congre. quali pul. in uen. por. Bern. In ueritate didi-
ci unde ipſa eſt mater uirtutum, & cinis conſeruans ignem.
Quid autē humiliare debeat, require de miſeria uitæ præſentis.

OBEDIENTIA { Chriſto aſſimilat,
 Victimas ſuperat,
 Victoriam parat.

De primo, Apoſtolus ad Phil. 2. Chriſtus factus eſt p. no. obe-
diens. Imò ei cuncta obediunt. Iob 38. Stellæ vocatæ dixerunt, Aſſu-
mus. De ſecundo, 1. Reg. 15. Melior eſt obedientia &c. glo. q. a. dū
alienæ uoci hic ſubdimur, noſ ipſos ſuperamus, quali diceret, pro-
pria carne mactamus, ſed ibi alienā. De tertio, Prou. 21. Vir
obediens loquitur uictoriam, q. a. dū ſuit inobediens, victus eſt.

Item obedientia { Deo eſt grata,
 Angelis iucunda,
 Sibi fruſtuofa.

De his Bern. Nichil Angelis charius, nihil Deo acceptius, ni-
hil hominib. fruſtuofius, q. in ſuſcepta conuerſatione ſubſiſtere.

Item obedientia debet eſſe { Parata,
 Ordinata,
 Ardua.

De primo, Bernar. Illum optimum obedientiæ dixit &c. Au-
guſt. Verus obediens mandatu non procrastinat, aures parat au-
ditui, linguam uoci, manus operi, pedes itineri &c. De ſecundo,
Actuum 5. Oportet Deo magis obedire, quā hominibus. De
tertio, Bernard. Ille tuus miniſter eſt Domine, qui non intuetur
audire

PER FIGURAS.

audire quod uoluerit, ſed uelle quod audierit. Taliſ fuit Abrahā.
Genef. 12. Egreſſere de terra. Item 22. Tentauit Deus Abraham.

Item obedientia debet eſſe { Vniuerſalis,
 Lætabilis,
 Rationabilis.

De primo, dixit beata Virgo miniſtris in nuptiis, Ioan. 2. Om-
nia quæ dixerit uobis, facite. De ſecundo, Pſalmiſta: Paratus ſum,
& non ſum turbatus. De tertio, Gregorius: Scito quod propter
obedientiam malum nunquam debet fieri, ſed bonum quando-
que poteſt intermiti. Ioſue 1. Qui cunctis non obediuit ſer.

Item eſt obedientia { Sufficiens,
 Abundans,
 Superabundans.

Prima eſt, quando obediunt maiori. Secunda, quando æquali.
Tertia, quando minori. De primo, Apoſtolus ad Hebr. 13. Obedi-
te præpoſitis ueſtris: poſt, Non tantum bonis & modeſtis, ſed e-
tiam dyſcolis. Apoſtolus Rom. 13. Qui poteſtati contradicit, Dei
ordinationi contradicit. Vnde quia Adam non obediuit ſuo ſu-
periori, inobediens ei factum eſt ſuum interius. De ſecundo, ex-
emplum de duobus fratribus in Vitis patrum, quorum vnus ſua-
ſit alterum accendere totiens lucernam &c. De tertio, Lucæ 2.
Et erat ſubditus illis.

TIMOR alius eſt { Seruilis,
 Initialis,
 Finalis.

De primo, Eccleſ. 1. Timor Domini expellit peccatum. De
ſecundo, Pſalm. Beatus uir qui timet Dominum. De tertio, Ac-
tuum 10. In ueritate comperi &c.

Item timor { Peccatum pellit,
 Beatum oſtendit,
 Acceptabilem reddit.

De primo, Eccl. 1. Timor Domini expellit peccatum. De ſe-
cundo, Pſalm. Beatus uir timet Dominum. De tertio, Actuum 10.
In ueritate comperi.

Item timor { Sapientiam generat,
 Mentem roborat,
 In fine remunerat.

De primo, Eccleſ. 1. Radix ſapientiæ eſt timere Deum. De ſe-
cundo, Eccl. 27. Niſi in timore Domini tenueris te. De tertio,
Eccl. 1. Timentis Deum bene erit in extremis.

SVMMA VIRT. ET VIT.

Item timor Domini

{ Animam ditat,
Peccatum deuorat,
Gratiam conseruat.

De primo, Psal. Non est inopia timentibus eum. De secundo, Prouerb. 15. Timore Domini declinat omnis à malo, & per consequens à malo poenæ. vnde Matth. 10. Nolite timere eos qui cor-
occi. De tertio, Eccl. 15. Qui timet Deum, faciet bona.

Item timor Domini

{ Cor delectat,
Negligentiam fugat,
Vitam prolongat.

De primo, Eccl. 1. Timor Domini delectabit cor, & dabit gaudium, & lætitiā, long. dierum. De secundo, Eccl. 7. Qui timet Deū, nihil negli. De tertio, Pro. 10. Timor Domini apponet dies.

Item timens Deum

{ Iustitiam exequitur,
Respectum Dei meretur.
Fons uitæ irrigatur.

De primo, Malach. 1. Si ego Dominus, ubi est timor meus? De secundo, Esa. 66. Ad quem autem respiciam, nisi ad pau. & contri-
spiritu. De tertio, Prouerb. 14. Timor Domini fons vitæ, ut declinet à ruina mortis.

PAX.

{ Consilium Dei firmat,
Poenam deuorat,
Inimicos reconciliat.

De primo, Io. 14. Pacē relinquo vobis. Hanc non habuit Cain, & Ioab. De secundo, Apostolus Heb. 12. Pacē sequimini, & sanctimo-
sine qua nemo uidebit Deum, Aug. Qui in pace nō fuerit inuen-
tus, abdicatur à Patre, exheredatur à Filio, & a spiritu sancto alie-
nus efficit. De tertio, Apostolus Ro. 12. Si esurierit inimicus tuus
& sequitur. Hoc n. faciēs, carbo. Psal. cum his qui oderunt pacē.

Item est pax

{ Temporis,
Pectoris,
Aeternitatis.

De primo, Augustinus: Tantum bonum est pax q̄ etiā in suo
contrario queritur. Gen. 13. Diuisi sunt alter ab altero. De secū-
do, Luca 2. Et in terra pax hominibus bonæ uoluntatis. Hoc di-
citur sabbatum delicatum. De tertio, Esaia 32. Sedebit populus
meus in pul. pa. Hæc in celo ordinat hierarchias.

Item pacificus

{ Dei filius ostenditur,
Angelis associatur,
Christo assimilatur.

PER FIGURAS.

De primo, Mat. 5. Beati pacifici, quoniam filij Dei uoc. De secun-
do, Basilii: Pacificus homo cōfortiū Angelorum merebitur. De
tertio, patet: quia Christus propter mansuetudinē agno compa-
ratur. Si ieiunas, uel uigilas diabolus his non terretur, quia his
non utitur. Sed si pacem habeas, expauesce: quia hoc seruasti in
terris quod ille noluit in celis.

CONTINENTIA alia est

{ Coniugalis,
Vidualis,
Virginalis.

De primo, Aug. loquens de Abraham: O uirū factis utentrē ui-
riliter, uxore tēperatē, ancilla obtemperanter, nullo intempe-
ranter. De secundo, 1. ad Tim. 5. Quæ uerē uidua est & desolata, spe-
ret in Deo, & instet orationib. & obsecrationib. nocte, & die. De
tertio, Apost. 2. ad Cor. 11. Despōdi vos uni uiro uirginē cast. & c.

Item uirginitas

{ Mandatum custodit,
Decorem tribuit.
Hominem beatum ostendit.

De primo, Luca 12. Sint lumbi uestri præcin. De secundo, Psal.
Audi filia, & uide & c. Hæc est arca deaurata intus & foris: hæc est
sol inter planetas. De tertio, Mat. 5. Beati mundo corde.

Item uirginitas

{ De loco parat,
Pretium de longe portat,
Dignitate Angelorum ministrat.

De primo, Cant. 2. Qui pascit inter lilia. De secundo, Prou. 31. Mu-
lierē for. q̄ inueniet? De tertio, Ecc. 2. 6. Non est cōdigna pōdera-
tio cōtinentis aīæ. Propter hoc erat Aug. dicēs: Da qd iubes & c.

Item hæc est hortus qui

{ Floribus ornatur,
Fontibus irrigatur,
A iuueniculis inhabitatur.

De primo, Cant. 2. Sicut lilium inter spinas. De secundo, Cant.
4. Fons horticul. De tertio, Cant. 2. Sonet vox tua in aur.

VIRGINITAS.

{ In celo se Deo iungit,
Canticum nouum instruit,
Aureolam imponit.

De primo, Sapient. 6. Incorruptio proximum facit esse Deo.
De secundo, Apoc. 14. Et nemo poterat dicere canticum. De ter-
tio, Cant. 4. Veni de libano & c.

Item

{ Amissa non recuperatur,
Christum in celo sequitur,
In oratione exauditur.

SVMMA VIRT. ET VIT.

De primo, Hiero. Cūm Deus possit omnia &c. bene ergo custodientibus est flos iste ne marcescat. De secundo, Apoc. 14. Sequuntur agnū quocunq; &c. De tertio Cantic. 2. Sonet vox tua in aur. m. Vnde de sancta Catharina cātatur, Vox de celis intonuit.

Item per hanc

{	Consilium Dei seruatur,
	Anima pulchrē uestitur,
	A Deo uirgo iuuatur.

De primo, Matth. 19. Sunt eunuchi qui seipfos &c. De secundo Prouerb. 3. Purpura & hyssus &c. Psal. Assitit regina a dex. &c. De tertio, Psal. Adiuuabit eam &c.

Item uirgo

{	Honestē contrahit,
	Delectabiliter parit,
	Viriliter diligit.

Primum pater, qui sponsum accipit pulchrū, diuitē, fortē, uirtuosum. Secundum pater, quia proles sunt opera bona de quib. Psal. Ut uideas filios filiorū tuorū. i. mercedem quē sequatur operationem, Cantic. 7. Umbilicus tuus crater. to. uallatus liliis. De Tertio, nota qd in his nuptijs dos est uita eterna, thalamus cordis munditia, amplexus gratia. Cantic. 5. Læua eius sub capite meo.

MVNDITIA cordis

{	Beatificat,
	Vitam præstat,
	Mentem decorat.

De primo, Mat. 5. Beati mundo corde, De secundo, Prouerb. 4. Omni custodia serua cor tuum. De tertio, Apoc. 1. Præcinctū ad mammillas. Nota cūm florent uineę fugiunt serpentes. decorat ergo sicut flores capū, sicut arbores hortū, sicut carbunculus annulū. Gen. 2. Plantauerat autē Dñs Deus paradysum voluptatis.

Item

{	Dominum Deo præparat,
	Sedem illi collocat,
	Deum pro sigillo seruat.

De primo 3. Reg. 7. Fecit rex Salomon thronum & templum. ubi fuit mensa & candelabra. De secundo. 3. Reg. 22. Vidi Dominum sedentem super sol. Vnde similis est ordini thronorum. De tertio, Cantic. 8. Pone me sicut signaculum super cor tuum.

Item mentem

{	Ordinat,
	Sanat,
	Irrigat.

Propter primum comparatur claustrum. Vnde distingue in mente officia. Propter secundum comparatur thetiae quæ morsus serpentis & uenena curat radicis: immunda uerō cogitatio morsus

P ER FIGVRAS.

morsus serpentis, & mala radix est. Propter tertium, comparatur fontis. unde Ezech. 16. Effundam super vos aquam mundā. Gen. 2. Fons egrediebatur de loco uol.

Item

{	Hostem interficit,
	Mortem excludit,
	Turpia fugat.

De Primo, Hierony. Non est timendus hostis qui &c. Gen. 3. Ipsa conteret caput. De secundo, Ierem. 9. Mors intrauit per fenestras. De tertio, Eccl. 13. Qui tangit picem &c. Sed illas cogitationes quas diabolus immitit contra uoluntatem hominis, ipse diabolus confiteatur, & satisficiat, & non homo.

Item gratiæ fructum

{	Producit,
	Colligit,
	Custodit.

Propter primum comparatur sculneæ. Propter secundum, similis est apothecæ. Sed nota, Vbi est thesaurus tuus, ibi &c. Mat. 6. Hoc pater in statera: quia illuc ponderat ubi magis grauatur. Propter tertium comparatur castro. Luca 10. Intrauit Iesus in quoddam castellum. Expone tropologicę

Misericordia,

{	Vincit sacrificium,
	Efficat beatum,
	Pauperum est refugium.

De primo, Oia 6. Misericordiam uolui, & non sacrificium. De secundo, Matth. 5. Beati misericordes. De tertio, Psal. Et factus est Dominus refugiu pau.

Item

{	Præceptum naturæ seruat,
	Charitatem manifestat,
	Regnum celi comparat.

De primo, Matth. 7. Quæcunque uultis, ut faciāt uobis, &c. Apostolus Rom. 12. Gaudere cum gaudentibus &c. De secundo, 1. Ioan. 3. Qui uiderit fratrem suum necessitatem pati. Nota sex opera misericordię quibus charitas ostenditur. unde Matth. 25. Esuriui, & dedistis mihi &c. De tertio, Apostolus 2. ad Timoth. 2. Si compatimur, & conregnabimus.

Item

{	Vocem Christi audit,
	Martyrem spiritualem facit,
	Duritiā emollit.

De primo, Cantic. 5. Anima mea liquefacta est &c. De secundo, Greg. Qui dolorē excipit in aliena necessitate, Crucē portat in mente. Apostolus 1. Corinth. 12. Si dolet, unum membrum

SVMMA VIRT. ET VIT.

&c. De tertio, Ezechiel. 11. Auferam à uobis cor lapideum. Vnde comparatur oleo cuius est emollire.

Item { Amicum probat,
Vitam prolongat,
In iudicio commendat.

De primo, Lucæ 10. Quis horum tibi videtur proximus fuisse illi? De secundo, Apostolus 1. ad Timoth. 4. Pietas ad omnia valet. De tertio, Matth. 25. Esuriui, & dedistis mihi &c.

Itē opera misericordiæ spiritualia sunt { Peccantem corripere,
Ignorantem instruere,
Delinquenti ignoscere.

De primo, Matth. 18. Si peccauerit in te frater tuus. De secundo, Iac. 5. Qui conueriti fecerit pe. De tertio, Luc. 6. Dimitte & dimit. &c. Grego. Distinctio debetur vitiis, compassio naturæ,

Actiua vita meretur { Retributionem,
Exultationem,
Dei commendationem.

De primo, Matth. 20. Voca operarios &c. De secundo, Psalm. Qui seminant in lacrymis &c. De tertio, Matth. 25. Esuriui, & de ditis mihi &c.

Item actiua vita { Merita multiplicat,
Tentationem declinat,
Charitatem propalat.

De primo, Cantic. 7. Vēter tuus sicut aceruus, Psalm. Vt videas filios filiorū. Filij sunt, opera filiorū sunt prāmia quæ debent operibus. De secundo, Hier. Sēper aliquid operis facito. De tertio 3. Io. 3. Qui uiderit fratrem suū necesse pati. Et de opibus misericordiæ.

Item { Meretur beatitudinem,
Implet Dei ordinationem,
Imperat ad contemplationem.

De primo, Psalm. Labores manuum tuarum &c. De secundo, Genes. 3. In sudore vultus tui. De tertio, Gen. trigessimosecundo. Qui prius uocatus est Iacob, sed post Israel. Item primo Iacob. duxit Liam, post Rachel. Item Benjamin primò vocatus est Ben non. Item prius sumus viatores quàm comprehensores.

Item vita actiua { Meretur exaltationem,
Expectat satietatem,
Euadit mendicitatem.

De primo, Lucæ ult. Nonne oportuit Christum pati? De secundo, Apost. 2. ad Thess. 3. Qui non laborat, non manducet. et-

PER FIGVRA S.

go econtra. De tertio, Prouer. 20. Propter frigus piger arare non uult. Eiusdem 6. Vade ad for. &c.

Contēplationis species sunt { Lectio,
Meditatio,
Oratio.

Primo modo non solum fit contēplatio in libro uitæ uel creatore, sed etiam in creature: quia inuisibilia Dei per ea quæ facta sunt intellecta conspiciunt. Roma. 1. De secundo. Apostolus ad Philip. 3. Nōstra conuersatio in cælis est. Sapiens. Stans in terra, scilicet corpore, cælum tangebatur scilicet mente. De tertio, Apostolus ad Philip. 4. In omni oratione peti. ueltræ inno.

Item contēplatio operatur { Vitiū eiectionem,
Virtutum irrigationem,
Conscientiæ decorem.

De primo, Augustin. Suae mihi factum est &c. De secundo, Esai. 58. Eris quasi hortus irriguus. Cogitatio. n. de Deo quasi cænalis est positis ad fontē uitæ. Genes. 2. Fluius egrediebatur &c. De tertio, Cantic. 1. Lectulus noster floridus, Eiusdem 2. Fulcite me floribus.

Item contēplatione { Dulcedo hauriatur.
conuersandum est in { Idioma angelicum discatur,
cælo, ut { Familiaritas acquiratur.

De primo, August. Infunde Deo dilectionē tuā. Vnde contēplatiuus quasi apes uolat in horto cælesti supra flores gaudiorū. De secundo, Apost. 1. Cor. 13. Si linguis hominū loquar. Sed q de terra est, de terra loquitur Ioā. 3. De tertio, Apostolus Ephes. 2. Iā non estis hospites, quasi dicat, etiam hoc prius fuistis. Sed heu quibudam dicitur: Amen dico uobis, nescio uos. Matth. 25.

Item contēplatiuus à Deo { Diligitur,
Exauditur,
Cibatur.

De primo Cantic. 2. Ne suscitatis dile. &c. nā contēplatio somnus est. eiusdē 5. Ego dormio, & cor meū uigilat. De secundo, Psalm. Delectare in domino &c. De tertio, Eccl. 15. Cibauit illū pane uitæ &c.

Item contēplatio { Illuminat intellectum,
Accendit affectum,
Preparat Deo domum.

De 1. Eccl. 11. Dulce lumen & delectabile &c. unde scimus q aqua si irreuerberatis oculis intuetur solē, & propriū pullū eiicit quā nō idem facit. De secundo, August. Accendebas nos ram ualde,

SVMMA VIRT. ET VIT.

De tertio, Prouerbior. 11. Sapientia ædificauit sibi domum.

Item { Temporalia contemnit,
Secreta petit,
Finiri nescit.

De primo, Psalm. Renuit consolati. ani. Bernardus: Delicata est diuina consolatio, nec facile &c. Gregorius: Tanto quisque a superno amore disquantus inferius delectat. De secundo, Thren. tertio. Sedebit solarius, & tacebit. Hoc ideo facit, quia qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea. Prouerbiorum 13. Exemplum in topazio. De tertio, Luca 10. Maria optimam partem elegit &c.

Item mentem { Eleuat,
Lætificat,
Inebriat.

De primo, Apocalip. 12. Luna sub pedibus eius. De secundo, Psalm. Providebam Dominum in conspectu meo semper, propter hoc lætatum est cor meum. De tertio, Cantic. 5. Comedi fauam &c. August. Quis mihi det ut veni &c.

Item { Angelicum officium assumit,
Dilectionem ingerit,
Secreta pandit.

De primo, pater: quia angeli semper uident faciem Patris, & speculum eternitatis intuentur: sic & est. Apocal. 4. Plena oculis ante & retro. De secundo, Augustinus: Memoria tua super mel dulcis: unde tales quandoque rapiuntur in iubilum. est autem iubilus, gaudium quod pro sui dulcedine uel magnitudine taceri non potest, & tamen propter immensitatem rei non potest exprimi: & sic quatuor de causis uel ad insinuandam nostram infirmitatem, uel desiderij immensitatem, uel rei quam expectamus immensitatem, uel ad causandam inuicem rei dilationem. De tertio, Apocal. 2. Corinth. 12. Scio hominem raptum, talis in secreto sit loco. Cant. 6. Ego dilecto meo, & dilectus meus mihi &c.

Item contemplatiuus { Dei presentiam,
gaudium cæli iam { Societatem angelicam,
inchoat, habens. { Dorem quandam gloriam.

De primo, Ioan. 4. Qui manet in charitate, in Deo manet. sed sicut dicitur, Vbi Daps, ibi Romasita potest dici: Vbi Deus, ibi uita eterna. Luc. 17. Regnum Dei intra uos est. De secundo, Matt. 18. Angeli eorum semper uident faciem: Tertium pater: quia iam habet quandam cognitionem dilectionis, claritatem conscientie, agilitatem in bono opere. Au. Ducis me in quandam inconsuetam dulcedinem.

Item

PER FIGURAS.

Item adhæret { Ramus trunco,
anima per contemplationem { sicut { Cera sigillo,
{ Naui plato.

De primo, Ioan. 15. Sicut palmes non potest facere fructum à semetipso, nisi manserit in ui. &c. Secundum patet: quia sicut cera recipit imaginem sigilli, sic anima uirtutum similitudinem. Apostolus Ephe. 5. Imitatores Dei estote, sicut filij charitatis. De tertio, Psalm. Mihi autem adhære Deo bonum est: quia in procellis tribulationum non mouetur animus in Deo fixus. unde cum diabolus læssisset Iob in corpore, rebus, & pueris, anima non metuit, quia illam in cælo fixit, ubi diabolus non habet agere.

Perseuerantia { Viam rectam custodit,
{ Maledictionem euadit,
{ Opera ad perfectionem perducit.

De primo, 1. Pet. 1. Melius est uiam ueritatis non agnoscere. De secundo, Heb. 6. Terra sepe uenientem super se bibens imbrē. Sic Paulus euasit quod Iudas incurrit. De tertio illud philosophi. Cuius finis bonus est, ipsum bonum. Item: Hic homo cepit ædificare, Luc. 14. Item una manus edificans.

Item { Saluat,
{ Coronat,
{ Damnationem declinat.

De primo, Mat. 10. Qui perseuerauerit usque in finem. Nota in uespere laudatur serenitas. De secundo, Apoc. 2. Esto fidelis usque ad mortem, Apollolus. 2. Tim. 2. Nemo coronabitur, nisi qui legitima. De tertio, nota exemplum Dan. 2. ubi statua quæ incepit ab aureo capite consummata est in fictili, & contrita est per lapidem præcium de monte sine manibus.

Item { Animam uestit,
{ Ianuam cæli aperit,
{ Inhabilitatem contemnit.

De primo, nota quod hec est tunica talaris qua filij regum indui solebant. De secundo, Luc. 11. Si perseuerauerit pulsans &c. De tertio, Thren. 1. Peccatum peccauit Ierosalem. Nota exemplum in uitis patrum, de demone qui gloriabatur quod intra 40 annos deiecit unum monachum.

Item { Christum imitatur,
{ Claritate remuneratur,
{ Laude digna monstratur.

De primo, Ioan. 13. Cum dilexerit suos usque in finem dilexit eos, unde

SUMMA VIRT. ET VIT.

Vnde dū clamarēt Iudæi, Mat. 27. Si rex Israel est, descēdat de cruce, perseverauit pēdēs. De secūdo, Apoc. 2. Qui uicerit, dabo illi stellā marut. De tertio, Gre. Lauda nauigātis felicitatē, cū uenerit ad portum: lauda dūcis uirtutem, cū permenerit ad triumphū.

Item { Brauium percipit,
Acceptum Deo reddit,
Virtutes ad maturitatem ducit.

De primo, Apost. 1. Cor. 9. Omnes quidem currunt: sed vnus, id est, perseverans, accipit brauium. De secūdo, Leuit. 22. Hostia sine cauda non offertur, imō ouis sine cauda monstruosa res non esset. De tertio, nota si fons irrigans hortum deficeret, herbæ perirent. Propter ista Psalm. dicit. Mihi adhærere Deo bonum est.

Item { Amicum Dei verum ostendit,
Insidias diaboli non metuit,
Stultitiam expellit.

De primo, Ecclesiast. 6. Est amicus socius mensē, & non permanet. Item Prouerbiorum 17. Omni tempore dili. qui amicus est, sic non fuit Petrus, dicens Luc. 22. Non noui illum. Sed nota quod turpius eiicitur quam non admittitur hospes. August. Peccatum est spreto incommutabili bono &c. Genes. 3. Insihiaberis calc. eius, & ipsa conteret caput tuum. Sciendum quod diabolus interdum suadet bonum homini instabili, ut per residuum grauius peccet, vnde facit illud Genes. 19. Noli respicere retro &c. De tertio, 2. Pet. 2. Canis reuersus ad uomitum &c. Item stultus esset qui agrum bene seminaret, & non meteret, uel thesaurum diu collectū dispergeret, uel clypeū in fine certaminis pueret.

Verbum Dei { Mundat,
Illuminat,
Cibat.

De primo, Ioan. 1. Iam uos mundi estis. De secundo, Psalm. Luce. cerna pedibus meis uerbum tuum. Psalm. Præceptum Domini lucidum illuminans oculos &c. De tertio, Matth. 4. Non in solo pane uiuit homo &c. Cant. 2. Qui pascitur inter li. &c.

Item { Sanat,
Irrigat,
Dulcorat.

De primo, Sapient. 16. Neque herba, neque malagma &c. Psalm. Misit uerbum suum, & sa. eos. De secundo, Genes. 2. Fons egre. de loco &c. De tertio, Apoc. 10. Comedit librum. Psalm. Quam dulcia faucibus meis eloquia tua.

Item

PER FIGVRAS.

Item { Ad bonum incitat,
Tentationes mitigat,
Dæmones fugat.

De primo, Eccl. 12. Verba sapientium sicut stimuli. De secundo, Psalm. Dixit, & stetit spiritus procellarum, unde comparatur uerbum Dei incantatoribus serpentum. De tertio, Marc. 16. In nomine meo dæmonia eiici.

Item { Iustificat,
Beatificat,
Confortat.

De primo, Iaco. 1. Non auditores tantum. De secundo, Lucæ 11. Beati qui audiunt uerbum Dei &c. De tertio, Psalm. Verbo Domini celi firmati sunt.

Item { Vias demonstrat,
Mentem penetrat,
Deum homini reconciliat.

De primo, Matth. secundo, Stellam quam uiderant Magi in oriente &c. De secundo, Ezech. tertio: Qui audit, scilicet foris, audiat intus. Apostolus Hebræ. quarto: Viuus est sermo Dei & efficax &c. De tertio, Prouerb. uicesimo primo. Qui obrurat aurem suam. Similiter exponit illud Esaiæ 20. Manda remanda &c.

Item { Mortuos uiuificat,
Filios Dei generat,
Mala extirpat.

De primo, Ioan. quinto: Venit hora, & nunc est. Psalm. Dabit uoci sue uocem uirtutis, gloriæ, suscitandi mortuos. Sed hoc erit in die iudicii. De secundo, Iacobi primo: Genuit nos uerbo ueritatis. ¶ Nota tria habet uirtutem, scilicet herbæ, lapides, & uerba. De tertio, Ierem. 1. Ecce constitui te &c.

Item { Conuertit,
Erudit,
Præmunis.

De primo, Psalm. Lex Domini immaculata conuertens animas &c. De secundo, Psalm. Testimonium Domini fidele. sapient. præstans &c. De tertio, Ezech. 3. Speculatorem dedi te &c.

Item { Vitia necat,
Gratiam initiat,
Affectum inflammat.

De primo, Apostolus Ephes. sexto: Gladium spiritus, quod est uerbum &c. Apoc. 1. Ex ore eius gladius ex utraque parte acutus. Propter

SUMMA VIRT. ET VIT.

Propter secundum comparatur semini, quod est initium fructu.
Luc. octavo. Semē est uerbū Dei &c. De tertio, Luc. 24. Nonne
cor nostrum &c. Actū. 2. Apparuerunt illis dispersae linguae.

Item { Animum emollit,
De peccato extrahit,
Omnia bona adducit.

De primo, Cat. 5. Anima mea liquefacta est. Ier. 23. Nonne uer-
ba mea quasi malleus &c. De secundo, Lu. 5. In uerbis aut tuo laxa-
&c. De tertio, Sap. 7. Venerunt mihi omnia bona pariter cum illa.

Item generat { Admiratiōem,
Corrēctionem,
Cognitionem.

De primo, Psal. Mirabilia testimonia tua Domine, ideo seru-
&c. De secundo, Psal. In quo corrigit ad. uiam suam? De tertio,
Iacob. 1. Qui auditor est uerbi, & non factor, hic comparabitur.

Psal. Tunc non confundar cum perspe. &c.
Prelatus debet { Christo conformetur,
habere atarē, { Maledictio declinetur,
ut per hoc { Grex viriliter custodiat.

De primo, Luc. Et ipse Iesus erat annorum 30. De secun-
do, Eccles. 40. Ve terra cuius rex puer est. De tertio, Iudic. 7. In-
tra aetatem robur est hominis. Sed heu hodie committitur cura
animarum homini cui non committeretur cura porcorum uel
pomorum. Item: Quomodo arcebit puer lupum a grege?

Item sollicitus sit { Ne de illo querimonia moueatur,
ut Christi patimo. deseruiatur,
Ne uelut infidelis condemnatur.

De primo, Ecclesiastici 4. De patre impio. conquirentur fi-
lij. Sed Dominus fecit sententiam Genesis 43. Non uidebitis fa-
ciem meam, donec adduc. fratrem uestrum mininum. De secun-
do, Beruar. Lucrantur cantando, reddent flendo. De tertio, A-
postolus 1. ad Timotheum 5. Qui tuorum, maxime domesticor-
um curam non habet &c. Sed hodie maxima cura est de lana &
hæte: sicut dicitur Ezechiel. 43. minima de animabus.

Item sollicitus sit { In sui ordinis executione,
In subditorum cognitione,
In uiciorum extirpatione.

De primo, nota quod magis iam student in schaco quam in
antiphonario. Vnde officium uel ex toto negligunt, uel disse-
runt, uel more fixminę faciunt, aut malo modo. De secundo, Pro-
uerb.

PER FIGURAS.

uerb. 27. Diligenter cognosce uulū pecoris tui. De tertio, Ierem.
1. Ecce constitui te super gent. & reg. vt euellas. Sed magis labo-
rant in eua cuandis buris quam peccatis. Item semper sit solici-
tus qualiter respōdeat Deo in die iudicij faciēti has quēstiones.

Quēstio- { Quomodo intrasti,
nes { Quomodo vixisti,
{ Quomodo rexisti,
{ Quomodo expendisti.

De primo, Ioan. 10. Qui non intrat per ostium &c. De secun-
do 1. Machab. 6. Refulsit sol in clypeos aureos. Debet autem vita
prælati quasi regula esse subditi: sed modò incorrecta, & foratū
sunt eam sicut Achior. De tertio, Prouerbior. 6. Fili, si spopoderis
p amico tuo &c. Itē Esa. 62. Sup muros tuos Ierusalē cōstit. custo-
die & nocte. Sic ergo pñt ut pñt. De quarto, exēplū in filio pñdigo.

Continens sit prælatus, { Ne poena incuratur,
{ Ne irreuerenter Christus tractetur.

De primo, Luc. 12. Sint lumbi &c. De secundo, exemplum in
Oza, qui tangens arcam, percussus est 2. Reg. 5. Psal. Fiar men-
sa eorum &c. De tertio, Esai. 52. Mandamini qui fertis uasa Do-
mini, in huius signum albam induunt.

Item hæc continentia { In lege præfiguratur,
{ In scripturis commendatur,
{ A Domino remuneratur.

De primo, exemplum Exod. 12. ubi comedentes agnum renes
accingebant. Item sacerdos ministraturus utebatur femoralibus.
Exod. 28. De tertio, Cant. 3. Lectulum Salomonis ambiunt.

Constans sit { Bonos defendendo,
{ Malos puniendo,
{ Tentationes uitando.

De primo, Io. 10. Bonus pastor animam suam &c. Gl. super il-
lud 2. ad Cor. 11. Dimissus sum in sporta p murū. dicit q quādo p
sona queritur, fugere potest prælatus Sed quando cōmune bona
periclitat, tūc nō debet fugire sed animā ponere. De secundo, Ec-
1. Ve præsit uolatilibus, id est superbis, & piscibus. id est luxuriosis,
& bestis, id est auaris. Nā subditi in quācū boni, sunt similes suis
prælati. De tertio, Ezech. 3. Vt adamantem posuere.

Item constans sit { Iustitiæ rectitudine,
{ Fortitudinis magnitudine,
{ Perseuerantiæ longanimitate.

SVMMA VIRT. ET VIT.

De primo, Greg. Misericordia & iustitia multū destituuntur si vna sine altera teneatur. unde gigas nō est occidendus cum acu, & pulex cū securi, De tertio Greg. non hunc prospera eleuet, nec aduersa perturbent. unde mulier non suscipit charactere ordinis. De 3. Dicit Bern. q. noui sacerdotes primo anno sunt angeli, secundo homines, tertio demones, vnde cōparantur statuz. Dan. 2. quē caput habuit aureum, tandem terminabatur in fictili. sed ista datur eis in signum perseverantię.

BONA vita prælati { Affectum subditorum inflamat,
Exemplo intellectum illuminat,
Scandalum infirmorum declinat.

De primo, Lūc. 12. Lucernę ardentes in man. Sed heu sol cōuertitur in tenebras & lun. in s. Item secundum notatur in acoli-ratu. Item superiora per influxum uirtutis suę regunt inferiora. Tertium patet: quia dolente capite, dolent omnia membra. & sequitur: Qui scandalizat unum &c.

Item per bonam uitam { Subditos sanctitate præcellat,
Alios curans se non negligat,
Maledictionem euadat.

De primo, 1. Reg. 4. Saul ab humero sur. Greg. Tantum emine-re debet prælatus subditis, quantum gregem precedere solet uita pastoris. De secundo Apost. 1. ad Corinth. 9. Castigo corpus meū. Vnde portat super humerale. De tertio, Matth. 23. Vx qui decimatis mentham, & prætermittitis &c.

Item prælatus { Virtute decoretur,
Doctrinę proprię conformetur,
Laudabilis comprobetur.

De primo, Psal. Sacerdotes tui induarū iusti. De secundo, Esa. 1. Super mon. excel. &c. Gen. 27. Vox quidē uox Iacob est. Matt. 23. Super cathedrā Moysi. De tertio, 1. Pet. 2. Vos estis genus electū, reg. sacerdot. Sed hæc oīa modō possunt legi per contrariū.

Itē sint bonę uitę propter { Efficaciam prædicationis,
Euationem diuinę correctionis,
Honorem sacerdotalis dignitatis.

De primo, Aggei 1. Factum est verbū Domini &c. vnde Gallus cantans, primo alis percutit se. De secundo, Ierem. 11. Quid est quod dilectus meus in domo &c. De tertio, Gen. 1. Faciamus hominē ad imaginem. Item datū est eis quod non angelis: scilicet consecrare corpus Christi. Item corona traditur eis in signum regalis dignitatis.

Item

P E R F I G V R A S.

Item sit bonę uitę, ne { Famam perdat,
Exemplo corrumpat,
Indignus prælaturam teneat.

De primo, Apostolus 1. Cor. 4. Sic nos existimet homo. vnde consecratur chrisma in quo ponitur balsamus. De secundo, Osee 5. Facti estis laqueus uenationi siue speculationi. vnde comparatur gladio versatili quo clauditur paradysus. Gen. 3. quia nec ipsi intrant, nec alios sinunt intrare Matth. 24. De tertio, Psalm. Quis ascendet in montem Domini?

Item uiuāt { Sobriē sibi,
Iustē proximo,
Plē Deo.

De primo, Apostolus ad Timot. 3. Oportet episcopum irreprehensibilem esse. Sed incrassatus est, dilatus: unde potest dici prælatus quasi prę alij latus: scilicet in crassitudine & in uitiis. Nam modo aliqui plus terunt tabernas quā ecclesiās, & diem expendunt in ebrietate, & noctem in luxuria. De secundo, Prouerb. 22. Pondus & pondus &c. De tertio legitur Numeri 18. quod Leuitę non habebant hereditatem inter tribus, quia pars illorū Deus. Sed modo prælati possunt dici prælati: & ministri Christi sunt, sed seruiunt Antichristo.

CONTE MPLA- { Studij lectionem,
TIVVS sit prælatus per { Sanctam meditationem,
Deuotam orationem.

De primo, Apoc. 10. Comedi librum &c. Item animal quod nō ruminat, inmundū est. Leuit. 10. De secundo, Apostolus ad Phil. 3. Nostra conuersatio in celis est. Quare ut hauriret in contemplatione quod effunderet in prædicatione, dico uobis cum fiducia quod uos qui clauēs Petri geritis, & clauos Christi non respicitis, demonium incurretis. De tertio, Eccl. 44. In tempore iracundię factus est reconciliatio.

SCIENTIAM prælatus habeat, { Ianuam celi aperiat,
Fidem defendere sciat,
Sibi commissos puniat.

De primo, Matt. 16. Tibi dabo clauēs Regnū Cælorū, sed istas modo resignauerunt, & assumpserūt clauēs mortis, & inferni: quā nec ipsi celum intrant, nec alios intrare permittunt. De secundo, 1. Pet. 2. Vt sciant rationē reddere omni posceti de ea quę in uobis est spe. Malach. 2. Legem requirere de ore eius. Quia officium eorum esset ad eam scire respondere, & scire Articulos fidei implicite

SUMMA VIRT. ET VIT.

PLICITÉ & EXPLICITÉ. De tertio. Luc. 6. Si cæcus cæcum ducit. Talis facit sicut medicus impius qui cauterizat cornua.

Item scientia prælati { Fulgore clarificat,
Maledictionem declinat,
Salubriter fructificat.

De primo, nota q. clarificat in futuro per gloriâ. Danielis duodecimo, Qui docti fuerint. In presenti per gratiâ. Exod. 28. Pones in rationali iudicij doctrinam, & veritatem quæ erunt in pectore Aaron. Deut. 22. Maledictus qui errare fecerit cæcum in via. Et dicit omnis populus, amen. Sint ergo prælati animalia plena oculis, non loculis De tertio, Psal. Erit tanquam lignum qd plantatum est. Sapient. octavo: Venerunt mihi omnia bona &c. sed econtra dicitur de ignorantia, q. tu scientiâ repuli. Osee 4.

PRÆDICA- { Ne pro subditis damnetur,
TOR debet esse { Vt incautus præmuniatur,
prælati { Vt iussio diuina seruetur.

De primo, Exod. 28. Tintinnabula audiri debent Aaron ingrediente ad ministerium in sancta sanctorum. Greg. Sunt nonnulli qui magni uideri uolunt: & tamen magni non sunt. De secundo, nota q. rubis urebantur & in bellis, conuiuiis, & tabernaculorum eleuatione. De tertio, Ioan. 21. Pasce oues meas.

Item doceat { Verbo prædicationis,
Exemplo bonæ operationis,
Fama sanctæ opinionis.

De primo, 2. ad Timot. 4. Prædica uerbū, iusta &c. Item Io. 21. Pasce oues meas. De secundo, Io. 1. Ego uox clamantis in deserto. Et hoc ne una manus sit edificans, alia destruens, Bern. Multi sūt catholici prædicando, q. hæretici sunt operando: & tãto grauiores sunt quanto præualent opera. Iob. 19. Arcus meus in manu mea. Vñ os pphete calculo mūdabat. Esa. 6. De tertio, 1. ad Cor. 4. Sic nos existimet homo. sed heu dispensatores mō sunt dissipatores.

Itē prælati prædicando { Affectum subditorum irrigat,
Intellectum illuminat,
Fidelem se demonstrat.

De primo, Gen. 2. sed ipsi sunt canalīs quo aqua fontis egrediens de loco uoluitur, transit, & uacuu tandem remanet, & lixiu alios lauans ipsa sordidatur. De secundo, Psal. Lucerna pedibus meis uerbum tuum, sed modo prælati comparatur faci, quæ lucens hominibus seipsam cōsumit. De tertio, Matth. 24. Quis, putas, est fidelis seruus & prudens &c.

PER FIGURAS.

BENIGNI- { Bonitati diuinæ se conformat
TAS & miseri { Severitatem iudicii declinat,
cordia prælati { Humilitatis indicia demonstrat.

De primo, Chrys. Si Dominus Iugus &c. Item Deus semper punit citra coadignū. Consiemur enim in tribus personis, potestiam, sapientiam, bonitatem, quæ signantur per tria quæ fuerunt in arca. De secundo, Iac. 2. Iudicium sine misericordiâ illi qui non fecit misericordiâ, sit ergo flos per pietatem, non rhamnus. De tertio, Mat. 7. Quid uides testucam in oculo fratris tui. Non ergo camelum glutias, & culicem excol. Ibidem 23. Sic fecit David cum dixit ad angelum percutientem. Vertatur obsecro manus &c. 2. Reg. 24. Greg. Quare Dominus Petrū negantē cadere permittit? si ut sua culpa disceret qualiter aliis misereri debuisset.

Itē mansuetus sit prælati { Per misericordiæ compassionem,
Per patientiæ lenitatem,
Per correctionis moderationem.

De primo, Ier. 9. Quis dabit capiti meo &c. Apostolus ad Ro. 12. Frere cum flētibus &c. Sed sic non sunt modo: quia pastores murati sunt in tōfores, imō excoriatores. De secundo, 2. Reg. 23. Quam terribilis ligni uermiculus, ex eis manus inunguntur in consecratione. De tertio, nota quod stultus esset qui persequeretur pulicem cum securi, Mat. 13. Imponunt onera &c. sed non q. in subcinando strictior pars ad proprium subiectum conuertitur.

AMBITIONEM { Christi conformitatem,
Pœnarum declinationem,
Humilitatis probationem.

De primo, exēplum in Christo qui fuit raptus in regem Io. 6. sed econuerso rhamnus ingessit se prælationi lignorum cæterorum. Iudic. 9. Itē inclinato capite quasi fugit titulu ubi scriptum fuit, Rex Iudæorum. Io. 19. De secundo, Luc. 14. Nefortē ueniat quite inuita. & incip. cum rub. noui. locum tenere. Item Numer. 16. Dathan & Abiron absorpti sunt, Giezileprosus factus est 4. Regum 5. De tertio, Apostolus ad Hebræ. 5. Nemo assumat sibi hono &c. Item Ierem. 1. A, 2, 2, Domine Deus, nescio loqui, Matth. 23. Amant primos recubitus.

VNICO BE- { Ordinatio apostolica seruetur,
nescio sic con- { Res figuræ conformetur,
tenuis, ut { Stultitia declinetur.

De primo, Apostolus 2. ad Timoth. 3. Vnius uxoris uirum. Psal. Vnam petiā Dōmīno, hanc requir. &c. Cantorum 6.

SUMMA VIRT. ET VIT.

Vna est columba mea. De secundo, Genes. 6. In uno cubito summabis eam: scilicet arcam. Tertium pater: quia stultus est qui vni ecclesie regende non sufficit, quod se de pluribus intromittit. Item qd ad impossibilia se obligat, qd in veraq; ecclesia debet honoras dicere, missas celebrare, & onus importabile sibi est impositum.

SIMONIACE non intret, ne

Lepra inquinetur,
Perditione damnetur,
Culo priuetur.

De primo, exemplum in Giezi 4. Regum 5. De secundo, Act. 8. Pecunia tua tecum sit in perditionem. De tertio, Matth. 21. Christus eiecit ementes & vendentes.

Item simonia

Maledictionem inducit,
Fures discernit,
Iussa diuina contemnit.

De primo, Amos 6. Vx qui ingredimini pompaticè in domum Domini. Item Michæ 3. Vx qui edificatis Sion in sanguini. De secundo, Ioan. 10. Qui nō intrat per ostium &c. De tertio, Matthæi 11. Gratis accepistis, gratis date.

DOTES animæ erunt

Cognitio primæ veritatis,
Dilectio summæ bonitatis,
Pecunia diuinæ maiestatis.

De primo, Esaia 60. Tunc videbis, & afflues &c. Mat. 5. Beati mundo corde &c. Ioan. 17. Hec est uita æterna &c. De secundo, Esa. 3. Cutis ignis in Sio &c. Gē. 6. Arca linita fuit bitumine. Item propter charitatem, quod proprium est singulorum, commune est omnium. De tertio, Amos. Antequam oro tempus. Item nota circa primā, docentur animæ scilicet cognitionem, quod illa uisio cognitio erit matutina, uespertina, meridiana. Prima in uerbo. Secunda in proprio genere. Tertia, in aperta Dei uisione. De primo Genes. 1. Factum est uespere & mane &c. Nam sicut modo creaturæ sunt speculum creatoris: sic erunt tunc econuerso. De secundo, Greg. Quid est quod non uidet qui uidet omnia? Bern. Fili, ad scholas propera. De tertio Aug. Videbimus tuæ maiestatis &c. Esa. 33. Videbunt oculi tui regem in decore suo.

DOTES corporis erunt

Claritatis pulchritudo,
Agilitatis promptitudo,
Subtilitatis aptitudo,
Impassibilitatis fortitudo.

De primo, Matthæi 13. Fulgebunt iusti &c. Psalm. Renouabitur ut aquila &c. Nota quod pulchritudo Absalonis est ibi seditas.

PER FIGURAS.

ditas. De secundo, Esa. 40. Assument pennas ut aquile. Aug. Proptinus ubi uoluerit spiritus &c. Nota quod agilitas Azazelis esset ibi claudicatio. De tertio, Sap. 3. Tāquam scintilla in &c. Ioan. 10. Intrauit Iesus ianuam clausam. Exemplum de sole qui uitrum transiit. De quarto, Esaia. Præcipitabit mortem in sempiternum. Nota quod fortitudo Samsonis esset ibi infirmitas Moysi sanitas esset ibi uilitas, Saulis strenuitas esset ibi debilitas, Dauid & Ionathas amicitia ibi esset peruersitas, Absalonis formositas ibi esset deformitas, Salomonis sapiētia ibi esset stoliditas, Assueri diuitiæ ibi essent mendicitas, Augusti libertas ibi esset illibertas.

In uita eterna erit

Affluentia diuitiarum,
Influentia deliciarum,
Confluentia bonorum.

De primo, Gen. 15. Ego ero merces tua magna nimis. De secundo, Leuit. 20. Dabo tibi terrā fluētē lacte & melle. De tertio, Psal. Gloria & honore coro. Esa. 61. Ut darem eis coronam pro cinere.

Speculum visui,
Cithara auditui,
Mel gustui,
Flos tactui,
Balsamus olfactui.

De primo, Sap. 7. Candor lucis æternæ, speculum sine macula. De secundo, Esa. 16. Venter meus quasi cithara. Item exemplum de cithara eremitæ. De tertio, Eccl. 24. Spiritus meus sup mel dulce. Psalm. Quam magna multi dulce, tuæ. August. Ducis me in quandam dulce. De tertio, Cant. 2. Ego flos campi &c. De quinto, Eccl. 24. Sicut cinnamomum & ballamum arom. &c.

Item ibi erit gloria sine

Contrarii permitione,
Finis terminatione,
Fastidii abominatione.

De primo, Esa. 1. Excoquam ad purum &c. De secundo, Sap. 5. Iusti autem in perpetuum &c. Nota quod uita Ierusalem esset ibi mors. De tertio, Eccl. 24. Qui edunt me, adhuc esurient.

Item ibi gaudebimus de

Periculis euasione,
Mansionum ordinatione,
Felicitatione communitate.

De primo, Psalm. Misericordias Domini in æternum cātabo. De secundo, ibi, Locabuntur omnes secundum ordinem primogenitura. De tertio, August. Bonum singulorum erit omnium, & quod quisque non habet in se, habebit in alio.

SVMMA VIRT. ET VIT.

Item ibi erit { Conuiuium iucunditatis,
Pax tranquillitatis,
Facultas libertatis.

De primo, exemplum in conuiuiis Affueri. Esther. 1. Bernard.
Angelorum & hominum unum conuiuium. Item actor seruitor.
De secundo, Esa. 32. Sedebit populus meus in pulchritudine. De
tertio, Cessabit omnis prelatio.

Item ibi erit { Gaudium in corde,
Molor in ore,
Redolentia in corpore,

De primo, Esa. 9. Latrabuntur coram te sicut &c. De secundo,
Esa. 51. Gaudium & letitia audietur in ea. Exemplum de auicula
que ccc. annis cantauit. De tertio, Ecc. 24. Sicut cinnamomū &c.

Item gaudebimus { Supra, de diuina consolatione,
Infra, de loci amoenitate,
Iuxta, de amabili societate.

De primo, Apoc. 21. Abiteget Deus omnem lacrymam &c.
De secundo, Apoc. 21. Platea & muri eius &c. De tertio, Bernard.
Angelorum & hominum unum erit conuiuium. Item de corporis
& anime glorificatione, Esa. 35. Fugiet dolor & gemitus &c.
Luc. 6. Mensuram bonam & conferant.

Item ibi erit { Amoenus uernalis,
Lux æstivalis,
Vbertas autumnalis,
Quies hyemalis,

De primo, Ansel. O immarcescibilis decor. Ibi igitur rosa, li-
lia, & viola. De secundo, Apoc. 22. Ciuitas illa non eget sole & lu-
na. De tertio, Psalm. Promptuaria eorum plena &c. De quarto,
Esa. 32. Sedebit populus meus in pulchritudine &c. Idē. Sedebit
vnusquisque sub ficu sua, Michæ. 4.

Item implebitur { Rationalis sapientie illustratione,
Concupiscibilis desiderabilium adoptione,
Irascibilis triumphii decoratione.

De primo, Bernard. Fili, ad scholas propera &c. De secundo,
Psalm. Qui replet in bonis desiderium &c. De tertio de David de
quo cantabāt 1. Regū. 29. Et David decem milla in millibus suis.

GENERALITER { Dæmonibus placet,
omne peccatum fugien- Deo displicet,
dum est, quia Homini nocet.

De primo patet per hoc quod diabolus semper homines ten-
tat,

PER FIGURAS.

tat, ut in peccata præcipitet. Gregor. Nihil se fecisse æstimat cum
animas non lauciat. Idē. Assidua tēratione diabolus tērat vt saltē
tēdio vincat. Secundū pater p hoc q Deus semper est paratus pec-
cata destruere, sicut dicit Ezech. 18. Quacumq; hora peccator in-
gemuerit &c. Itē pater p hoc q nullū tantū amat quē non p pec-
cato mortali damnet si id faceret. Itē p hoc q filiū tradidit ut
peccata destrueret, & similiter matrē pati permisit, sicut dicitur
Luc. 2. Tuā ipsius animā pertransibit gladius. De tertio, Greg.
Quidquid patimur, peccata nostra meruerunt. ¶ Nota peccatum
mortale est cōtemptus Dei, fuga angeli, odium sanctorum, clausu-
ra regni Dei, perditio virtutū, obrebratio anime, conformitas
satane, meritum gehennæ. Veniale peccatum est, distractio sen-
sum, impedimentum feruoris charitatis, obstaculum diuinæ cō-
solationis, uia peccati mortalis, dilatio future retributionis.

Item pecca- { Benignitatem furibundam
tum fugien- { reddit,
dum est, { quia { Angelum custodit ab ho-
mine repellit,
Corpus & animam occidit.

De primo, Psalm. Domine, ne in furore tuo arg. me &c. De se-
cundo, Exemplum in Vitis parum; quod quando loquebantur
mala, demones in specie porcorum uolubant se coram illis gau-
dentes, & angeli à longe stabant. De tertio, exemplum 1. Reg. 31.
De Saul qui occidit se gladio proprio: sic quilibet peccator pro
prio. Item peccatum etiam occidit quasi uenenum. Item quasi
serpens. Item quasi sagitta diaboli.

Item peccatū fugiendū est { quia { Mala præterita reuocat,
Vitam temporalem breuiat,
A Deo elongat.

De primo, Matth. 18. Serue nequam, omne debitum &c. De
secundo, Psalm. Viri sanguinum & dolosi &c. Exemplum in Sodo-
mis, in Dathan & Abirō in mari Rubro, in Adam & Eua. De ter-
tio, exēplū in filio, pdigo q abiit in regionē lōginquā diss. Luc. 15.

Item peccatum { Excitat rationabilem,
Excitat concupiscibilem,
Debilitat irascibilem.

De primo, exemplū Tob. 2. De secundo, Psalm. Anima mea sicut
terra sine aqua &c. unde tales æterno incendio preparantur. De
tertio, exemplum in Samsonē qui post abscissionem crinium,
id est donorum Spiritus sancti, non potuit aduersariis resistere.
Iudic. 16.

SVMMA VIRT. ET VIT.

Item peccatū fugiendū est quia { In naturalibus vulnerat,
Gratuitis spoliat,
Maculando deturpat.

De primo, Esa. 1. A planta pedis usque ad uerticē capi. Thren. 4. Quomodo obscuratum est aurum.

Item peccatum { Hominem captiuat,
Conscientiam amaricat,
Premendo grauāt.

De primo, Psal. Educ. de carc. &c. Idem: Anima nostra erepta est &c. Peccatum autem ligat omnia membra, ut ad Christi obsequium sint inhabilia. De secundo, Jerem. 2. Vide q̄ malum & amarum est dereliquisse te &c. Psal. Conuersus sum in arum. &c. Esa. 66. Vermis eorū non morietur. De tertio, Psal. Sicut onus graue grauāt &c. nota quod oēs montes non possent hominē premere tā profundē sicut unum mortale peccatū. Est. n. mortale peccatū sicut lapis suspensus in collo canis qui submergi debet. Et sicut canis primō sentit pōderositatem lapidis q̄ de manu proficitur: sic anima primō sentit grauitatē peccati cū exierit de corpore.

Item peccatum { Apostasiam inducit,
Insensibilem reddit,
Ad plura peccata trahit.

De primo, exemplum in filio prodigo qui abiit Luc. 15. Facit autē peccator contra illud promissum baptismale. Abrenūtio satanæ &c. & quia talis non soluit Deo promissionē suam: nec Deus soluet ei suam. De secundo, Psal. Aures habent, & non aud. Satis insensibilis est qui non audit tonitruum prædicationis, & tubæ nouissimæ, & clamoris Christi in cruce. Item qui iacens in igne cōcupiscentiarū mundi non sentit. Item qui captius tenetur, & quotidie moritur, nō sentit. De tertio, Greg. Peccatum quod per penitentiam non di. &c. & hoc ideo est quia per peccatum iste efficitur minus potens resistere, quia naturalia vulnerantur: & armis suis, id est uirtutibus spoliatus adiutorem suum amittit.

Item peccatum { Deum damnificat,
Angelum defraudat,
Hominem contristat.

Primum patet: quia animam auferit quam proprio sanguine redemit, & Deum de domo propria expellit. Secūdu patet: quia angelus fraudatur illo gaudio, quod de gloria istius habiturus esset, sicut dicit Augu. quod unusquisque tantum ibi gaudet de bono alterius, sicut si esset in seipso. De tertio, nota quod peccatum

PER FIGVRAS.

istius nocet hominibus in mundo per unius adiutoris amissionē. Ecclesia. n. est ut castrorum acies ordinata. Cant. 6. Itē nocet his qui sunt in purgatorio per suffragiorū diminutionē. Item illis qui sunt in inferno per ignis augmentationē: quia non minus ardet, qui eū multis ardet immo plus, quia materia ignis augmentatur.

Item peccatum { In præterito de paradiso expulit,
In presenti omnia mala inducit,
In futuro iudicio hominem confundit.

De primo, patet Genes. 3. De secundo, Gregor. Quidquid patimur, peccata nostra merue. Igitur si odimus illum qui interfecit patrē nostrū, magis est odiendū peccatū quod mortalitā ē inducit, & oēs parentes nostros interfecit. Gen. 2. Quacūque hora comedere morie. immo Christi occidit peccatū. Vnde 1. Pet. 2. Qui peccata nostra prulit in corpore. Super. De tertio, Apost. Hebr. 4. Omnia nuda & aperta sunt. Dan. 7. Antiquum dierum sedit.

GVLA fugienda est quia { Deicit,
Idololatriam inducit,
Spiritualia bona contemnit.

De primo, exemplum in Adam qui propter cibum uetitū deiectus est de paradiso. Genes. 3. De secundo, Exod. 32. Sedet pōpulus mandu. &c. Apostolus Philip. 3. Quorum Deus uenter est. De tertio, exemplum in Esau. Genes. 25.

Item Gula { Diabolo domum præparat,
Spiritus grauāt,
Seruum contra se armat.

De primo, Matth. 8. Mitte nōs in porcos. Item exemplum in dialogo de illa que comedit dæmonem in lasica. De secundo, Luca 2. Videte ne grauentur corda uestra crapu. & ebri. De tertio, Proverbior. 9. Qui delicatē nutrit seruum suum. Eccles. 33. Virga & cibus & onus asino &c.

Item Gula { Luxuriam inducit,
Homicidia & Acediam malam facit,
Bursam uacuum reddit.

De primo, Apost. Eph. 5. Nolite inebriari uino in quo est luxuria. Exemplum in Loth Gen. 19. De secundo, Exemplum in Ioanne Baptista, & filiis Iob & Aman, qui omnes in coruinis perierūt. De tertio, Salomō Prou. 21. Qui amat pinguatē non ditabitur.

Item gula inducit mortem { Naturā,
Culpā,
Gehennā.

SVMMA VIRT. ET VIT.

De primo, Gen. 2. Quacunque hora come. morti. De secundo, Apostolus 1. Tim. 5. Vidua uiuens in deli. mor. est. De tertio, Gen. 4. 1. Septem boues, siptem anni sunt &c. Esa. 17. Auferetur gloria Iacob & ping. car. eius in m. Vnde quidam in Vitis patrum affixit se in sole propter cucumerē quē concupuit. Species huius quinque sunt. Vnde uertus. Pre. p. pere, laurē, nimis ardēt, studiose.

EBRIETAS { Hominem maledicit,
Aeternam grām inducit,
Apostatā facit.

De primo, Esai. 5. Vē qui mane sur. &c. De secundo, Luc. 16. Miſe Lizarum ut inſing. &c. De tertio, Ecclesiast. 19. Vinum & mulieres apostatare faciunt.

REMEDIA Gula { Spiritualium ciborū frequēs sumptio,
Futurę carnis cōsideratio,
Aeternę cęnę meditatio.

De primo, Deuteron. 8. Non in solo pane uiuit homo. Vnde quidā in Vitis patrum propter diuina colloquia ciborū sunt ob huius sumptione. De secundo, Eccl. 10. Cū moritur hōmo, hēre. ditabit serpentes, bestias & uermes. Peccator enim tres habet hē. redes. Amici nāque auferunt res, diabolus animam, uermes cor. pus. De tertio, Luc. 14. Quidam homo fecit cēnam magnam.

LUXURIA { quia { Placet dēmonibus,
fugienda est { Displicet angelis.
Deo est contumeliosa,
Proximo iniuriosa.

De primo, Iob 40. Behemoth dormit in locis humentibus. De secundo, exemplum in angelo qui obtruxit aures. De tertio, quia tēplam Dei inquinat. Apostolus 1. Cor. 6. Qui autē fornicatur. in corpus &c. Itē quia sponsam Christi uiolat. Apoll. 1. Cor. 11. Respondi uos uni ui. uirg. &c. De quarto, quia proximū scā. daliz. it. Osee. 5. Facti estis quasi laqueus speculationi, & quasi re. te spansum subter montem Thabor. 2. Reg. 12. Non receder. gla. dius meus de domo tua. Hoc dicitur ad Dauid propter Bersabee.

Item luxuriosus { Pars vilissima datur,
Mens infatuatur,
Christi de corde repellitur.

De primo, Genes. 3. Quia obedisti uoci uxoris tuę plus quā. m. ex, maledicta terra &c. De secundo, Osee 4. Vinum & ebrietas auferunt cor. De tertio, Exemplum de monacho qui filiam sacer. dotis idolorum uoluit accipere uxore. Matt. 6. Non potestis Deo seruire

PER FIGURAS.

seruire & mammonē. Itē uulpes foueas habent. ibide 8. Item in peccato luxurię delinquitur tripliciter, Corde, ore, & opere.

Corde, per { Cogitationem,
Delectationem,
Consensum.

Hęc tria signata sunt Gene. 3. per serpentem, mulierem, & ui. rum. De primo, Iob 31. Penigi fœdus cum oculis meis. Et quidā dixit in Vitis patrum mulieri roganti quōd haberet sui memo. riam, rogo Deum ut auferat memoriam tuā a me. De secundo, Gen. 3. Ipsa conteret caput tuum. De tertio, Ierem. 9. Intrauit mors per fenestras &c.

Item ore tripliciter { Turpiter,
delinquitur, scilicet { Cum turpibus,
De turpibus.

De primo, Psal. Pone Domine custod. ori meo. De secun. do, Ecclesi. 9. Colloquium eius sicut ignis exar. exemplum Gene. 39 de Ioseph. De tertio, Psalm. Qui loquitur iniqua, non dir. in conspectu oculorum meorum. Talis similis est scrophę, quę sem. per rostrum ponit in stercore.

Item opere delinquitur { Ipso facto,
Intuitu incauto,
Tactu inordinato.

De primo, Exod. 20. Non mœchaberis. De secundo, exem. plum in Dauid, Bersabee, & Ioseph, Iudith, & Susanna. De tertio, Ecclesiast. 23. Qui tangit picem, inquinabitur ab ea. Eiusdem 26. Qui tenet eam, quali qui apprehendit scorpionem.

REMEDIA huius peccati sunt { Mortis extrema cogitare,
Occasiones fugere,
De se nō nimis præsumere.

De primo, Ecclesiast. 7. Fili mi, me memorare nouissima tua, & in eternum non pec. Hieronymus: Facile contemni omnia qui se. semper cogitat moriturum. De secundo, Apostolus ad Corin. thio. 6. Fugite fornicationem &c nam contra alia uitia pugnan. dū est, istud tantū fugiendū est. De tertio, nota quomodo Dauid cecidit sanctissimus, Salomon sapientissimus, Sason fortissimus.

Item remedia sunt { Frequens occupatio,
Carneis mortificatio,
Tentationis repugnatio.

De primo, Ecclesiast. 1. Malicia unius horę obli. Item de se. cundo 2. Regum 1. Factum est eo tempore quo reges solent al. bella

SVMMA VIRT. ET VII.

bella procedere &c. Matth. 17. Hoc genus demoniorum non eicitur nisi in oratione & ieiunio. Hieron. Non sanat oculus quod sanat calcaneum. De tertio, Jac. 5. Resistite diabolo, & fugiet a vobis. de hoc nota exemplum in Vitis patrum, de illo qui impugnabatur a spiritu fornicationis, & saepius ueniens ad tenem non est liberatus. Tandem seni ostensa est illius negligentia, quia quando demones ludebant coram ipso in specie diuersarum mulierum, ipse condelectabatur plus debito. Item de illo qui accepit carnes putridas illius mulieris de qua tentabatur, & posuit in cella sua. Item de monacho qui fecit limosam mulierem & filiam.

PER choream { Deum offendimus,
Idolatriam introducimus,
Festis iniuriam facimus.

De primo, Exod. 32. qualiter multa millia interfecta & tabule testamenti fractae, quando coram uiculo ceperunt ludere. Secundum patet, quia processiones soli Deo exhibenda sunt, & isti diabolo faciunt, uel hirco pro quo chorizant. De tertio, August. dicit. Melius est in dominicis diebus arare, quam chorizare, uel choreas ducere. Exodi 20. Memento ut diem sabbati sanctifices, id est, te sanctum facias in eo: scilicet orando, bonis operibus uacando, non Deum impugnando.

Item per choream { Exercitus diaboli contra Deum congregatur,
Proximus scandalizatur,
Miseria praesens non attenditur.

De primo, 1. Machab. 9. Congregati sunt inimi nostri, & gloriantur: tot autem gladij sunt ibi quot mulieres ornatae. Hieron. Species mulieris gladius igneus est. De secundo, Matth. 18. Qui scandalizauerit scilicet uana audiendo, stulta loquendo, nocua tangendo. De tertio, Eccl. 11. In die bonorum ne immemor sis malorum, scilicet praeteritorum quae recolimus, praesentium quae sentimus, futurorum quae timemus.

Item chorizatores { Mendaces se ostendunt,
Impios se faciunt,
Sacramenta ecclesiae contemnunt.

Primum patet: quia contra illam promissionem faciunt. Abrenuntio satanae &c. De secundo, Psal. In circuitu impij ambulat. Tertium patet, quia baptismalem innocentiam amittunt, confirmationis signum deponunt, Eucharistiam quam sumpserunt paulo ante contemnunt: & sic de alijs sacramentis, scilicet poenitentia, extrema unctione &c.

Item

PER FIGURAS.

Item istorum { Passus omnes numerantur,
Gaudium in tristitia uertetur,
Vita temporalis breuiabitur.

De primo, Iob 13. Vestigia pedum me considera. De secundo, Luc. 6. Vae qui ridetis, quia flebitis. Esai. 3. Bli zona funiculus. De tertio, Apostolus 1. ad Corinth. 11. propter quod dormiunt multi &c.

AVARVS { Naturae contrariatur,
A Domino maledicatur,
Sceletus demonstratur.

Primum patet: quia creaturae se communicant, quod ipse non facit. Item terram super omnia diligit, quam natura infamam ordinauit. De secundo, Esai. 5. Vae qui coniungitis domum ad domum, Augustinus, Maledictus dispensator auarus cuius largus est Dominus. De tertio, Ecclesi. 10. Auaro nihil est scelestius, dat enim Christum pro denario. Unde quantum ad hoc peior est Iuda.

Item auarus est iniquus { in Deum,
in seipsum,
in proximum.

De primum patet: quia Deum suis donis impugnat. Secundum patet: quia transeundo maria & Alpes seipsum euiscerat. Tertium patet: quia proximum pro eleemosynarum subtractione iugulat. De primo, Psalm. Retribuant mihi mala pro bonis. De secundo, Ioann. 4. Impij laborauerunt, & alij in labores eorum introscili ceptatores uel mali filij. unde diuitias quas ipsi acquirunt cum labore, possident cum timore, amittunt cum dolore. Isti similes sunt arane quae faciendo telam ut muscas capiat, seipsam euiscerat. De tertio, Ambrosius: Pasce fame morientem, quod si non paupers occidisti: & hoc deo, quia in necessitate omnia sunt communia.

Item auaritia { Infernum paradisi claudit,
in infernum demergit,
Idolatriam hominem constituit.

De primo, Matth. 19. Facilius est camelum per fora. &c. De secundo, Aug. Naufragium fugies, & plumbum amplecteris: Unde Socrates magnum massam pecuniae proiecit in fluitum, dicens: Mergante, ne demergas me. Item tertium patet: quia dat fidem auarus, spem & charitatem pecuniae quibus in Deum debemus moueri. Apost. Ephes. 5. Auaritia est idolorum seruitus.

Item amor pecuniae { Dominum interficit,
Doctrinam contemnit,
Circumferentiam spiritualem inducit,

De

SVMMA VIRT. ET VIT.

De primo, habemus exemplum in Iuda: De secundo, nota quoddam Christus docuit nos auaritiam declinare uerbo, & exemplo. Verbo, Matth. 5. Beati pauperes spiritu. Item exemplo, Matth. 8. Vulpes foveas habent. Luca 2. Inuenietis infantem pannis inuolutum. De tertio, exemplum Tob. 2.

Item auaritia { Hominem captiuitat,
Hominem inquinat,
In homine omnia uitia parat.

De primo, glossa super Lamentatus sum, Amor temporalium factus est pennarum celestium siue eternarum. Apostolus 1. ad Tim. 6. Qui uolunt diuites fieri, incidunt in laqueum diaboli. De secundo, Osee 2. Vt quid aggrauant contra se densum lutum? Exod. 1. In luto & latere. De tertio, 1. ad Timot. 6. Radix omnium malorum &c. Ex hac enim sequuntur oppressiones. Sen. Quiescenti uiuerent homines si hec duo pronomina tollerentur, meum & tuum. Item sequuntur lites. Exemplum habes in Abrahā & Loth. Genes. 13. Item ex hac sequitur gula, luxuria, inuidia, superbia &c.

Item auaritia { In seruitutem redigit,
In terram mentem figit,
Insatiabilem facit.

De primo, Eccl. 10. Pecunie obediunt omnia. Sed difficile est tali dominare seruire, quæ facit famulam mori fame. Si quis seruit auaricie non audeat ad sufficientiam comedere. De secundo, Gen. 3. Super pectus tuum gradieris. Talis comparatur talpæ. Sed nota, leuia tendunt sursum. unde pauperum est celum: quia in ultima spoda dabitur illis, quibus primo non fuit datum. De tertio, Ecclesiast. 5. Auarus non implebitur pecunia, unde comparatur hydropico, & sacco pertuoso, & inferno qui nunquam dicit, Sufficit. & mari, cui omnia influunt, & tamē non redūdat. Hieronym. Auaro tā de est qd̄ habet, quā quod nō habet. Vnde accidet ei sicut canis qui uoluit in aqua umbram carnis capere, & illā quā habuit, amisit.

Usurarius { Rem mortuam litit,
Magnum pretium negligit,
Expensas super nobile pignus recipit.

De primo, Job 20. Diuitias quas deuorauit euomet. unde comparatur sanguisugæ. De secundo, Augustinus: Fœnerare, & centuplum accipies. Idem. Vis esse optimus mercator, egregius fœnerator, da quod non potes retinere, ut consequaris quod non potes amittere. Bernard. Optimus mercator qui nihil suorum sibi præferendum putat. Item tertius patet, quia recipitur super animā.

Item uir-

PER FIGURAS.

Item usurarius { Viam paradisi obstruit,
De aqua ignem accendit,
Proprios filios occidit.

Primum patet: quia cum arcta sit uia quæ ducit ad uitā, Matth. 7. Ipse tamen magnum pondus super se ponit. De secundo, Ecclesiastici. 3. Aqua extinguit ignem, ita elemosyna. Igitur cum quod deberet ignem extinguere, ignem accendit. De tertio. Osee 9. Ephraim ad occisionem filios suos ducit. Vnde in inferno pater filio maledicit, & econuerso: quia uterque potest alteri causam damnationis imponere. Ecclesiastici 4. De patre impio conqueruntur filij, quoniam propter illum sunt in opprobrio.

Item usurarius { Naturæ ordinem peruerit,
Requiem & lucem uendit,
Festa sanctorum contemnit.

Primum patet: quia natura est uis insita rebus ex similitudine. Similia procreas. ipse autē ex auena facit triticū, & sui nummi frumentum parit, & hoc singulis diebus. De secundo, Eze. 7. Qui uendit, ad id quod uendit nō reuertetur. ergo usurarius luce perpetua carebit. Non ergo cantetur ei Requiem æternā. Vendit & tempus quod commune est omnibus. De tertio, habemus quoddam colligens ligna sabbato mortuus est. Nu. 15. Præterea omnes sancti derelinquent, eum in die iudicii quorum dies uendidit.

Item usurarius { Legem triplicem transgreditur,
Vix ab hoc uitio compescitur,
Diabolo assimilatur.

De primo, Gen. 3. In sudore uultus tui &c. Sed iste sine labore uult comedere. Psalm. In labore hominum non sunt. Item facit contra illud Deut. 23. Non fœneraberis fratri tuo, sed alieno: unde quantum ad hoc peior est Iudæo. Secundum patet, quia uix restituit, unde peior est inferno qui aliena in passione Domini restituit. Iste autem passioni Domini nil restituit, imò prædicationem eius fugit, sicut buse odorem floris uinearum. Item ipse peior est Iudæa, qui xxx. denarios restituit. Tertium patet: quia sicut diabolus non dormit, ita nec iste quantum ad lucrum. Ex quo igitur usurarius nocte & die ad infernū tendit, nō est mirū si citius peruenit. Item diabo. aliena rapit, & est altutus in lucro animarū, sicille.

Item usurarius { Plura peccata simul in diuersis locis perpetrat,
Plus quā latro spoliat,
Stultum se esse demonstrat.

Propter

SVMMA VIRT. ET VIT.

Propter primum comparatur grandini, quæ propter suam dilationem simul in diuersis locis nocet: unde quantum ad hoc peior est aliis peccatoribus, ex quo ergo rustici pullant contra grandinem, multo fortius pulsare deberent adueniēte usurario. Quia cum grandio percutit fructus in capō, percutit & fruges: iste uerò pertulit ex arca frumentum, denarium de bursa, lectū de dorso, pallium de collo. Secundum patet: quia lacrymas & sanguinem pauperum denorat. Esa. 9. Vestimentum mistum sanguine erit in combust. & cibus ignis, contra dixit David 1. Reg. 23. Vivit Dominus, non bibam sanguinem uirorum qui cum periculo hauserunt: quā. unde peior est lupo: quia lupo sufficeret una capra, isti non sex porcæ. Præterea lupo tantum dentibus, sed quidquid iste habet, comedit, immo & homines. unde Esa. 33. Væ qui prædatis, nonne & ipse prædaberis? Itē usurarius spoliabitur celo, terra, & omnib. bonis: quo ergo deueniet cum diuidetur: quia datur caro uermibus, anima dæmonibus, res parentibus. De tertio, nota quod stultus esset qui asino suo uestimento diuitias congregaret: sic iste facit corpori, non animæ. Item stultus apparet: quia Deum decipere putat, cum usuram diuersis nominib. palliat sed nōne est ita sicut alius q. diuersimodè nominat. & tamē semper est asinus.

Raptores { In oratione non exaudiuntur,
Preces pro eis factæ frustrabuntur,
Pro spoliatis damnabuntur.

De primo, Esa. 1. Cum multiplicaueritis orationes uest. non exau. Secundum patet: quia lacrymæ pauperum obsistunt. Eccl. 35. Non despicit Deus preces pupillorum, imò lacrymæ uiduârū per maxillam descendunt, & exclamatio super deducentem eas, scilicet super raptorem. Eiusdem 34. Vnus orans, & alter maledicens, cuius vocem exaudiet Dominus? Nihil potest obtinere in curia regū qui ibi multos habet aduersarios. De tertio, Sapiē. 5. Tunc stabunt iusti in magna constantia aduersus eos qui se angustiauerunt & qui abstulerunt labores eorum.

Item raptores { Homicidæ iudicantur,
In iudicio damnabuntur,
Diabolo assimilantur.

De primo, Eccl. 34. Qui aufert in sudore panem, quasi qui fratrem suū occidit. De secundo, Esa. 33. Væ qui prædatis &c. Greg. Qui mihi visibiliter rapit vrgente exitu, inuisibiliter rapietur: & certe rapietur ut fur cuius collo imponitur furtum. Thien. 1. Iniquitates mex circūuolutæ sunt & ligatæ collo. Hæc attēdens qui dam

PER FIGURAS.

Itē in Vitis patrū, qui cū cucumerē rapere uoluit in sole se afflixit. Tertium patet: quia diabolus in celo rapere uoluit, & in paradiso, & adhuc facit. Item diabolus affligit malos, isti autem bonos & malos Esa. 59. Qui recessit à malo, prædæ paruit. Item deferunt angelo ad custodiam deputato, iste non: unde quantum ad hoc peiores sunt diabolo.

Item rapina { Deo est odibilis,
Proximo detestabilis,
Sibi damnabilis,

De primo, Esa. 61. Ego Dominus amans iudiciū, & odio habens rapinam. Eccl. 34. Qui offert sacrificiū de substantia pauperis, quali qui vic. fil. in cons. pat. Secundum patet, quod plus nocet proximo, quam fur vel usurarius nocet enim manifestè, & uolenter. Item lupo comparatur qui semper uiuit de alieno, imo sibi quandoque sufficit capra una, isti non. Item sunt nuntij diaboli, quia perimunt homines in mundo, sicut ille in inferno. unde eis. Matt. 25. dicitur, Itē maledicti in ignem eternum. & sequitur qui paratus est diabolo & angelis eius. De tertio, August. Lucrum in arca, damnum in anima. Item si damnabuntur qui sua non dant, quādo saluabuntur qui aliena rapiunt? Unde potest Dominus dicere, Esuriui, & non solū nō deditis mihi māducare, sed qd̄ comedere debui, mihi abstulistis, & sic de aliis operibus misericordiz.

Monachus proprietarius { Furtum committit,
Vilem se ostendit,
Damnationem incurrit.

De primo, Ios. 7. Achior furatus est chlamydem coccineam & tegulam auream cōtra prohibitionem Domini propter quod multi sunt puniti. Item Gen. 31. Rachel furata est idola patris. Ananias & Saphira fraudantes de pretio agri, mortui sunt. Actuum 5. De secundo, Hier. Monachus habens obolum, non ualet obolum: imò comparantur tales Iudæi qui loculos habuit. De tertio, Actuum 8. Pecunia tua tecum sit in perditionem. ira dixerunt sancti patres ad quemdam sepeliendū, sicut legitur in dialogo Greg. Unde de porta celi facit portam inferni, claustrū enim porta celi est Gen. 38. Vidit Iacob scalam &c. & quia huiusmodi furtū est, meritō talis sicut fur suspenditur, imò ut gallus gallinaceus.

Item { Sacrilegium committit,
Apostatiam incurrit,
Stultum se ostendit.

Primo patet: quia sacrū de sacro tollit: animas quoque frangit.

SUMMA VIRT. ET VIT.

dāt, propter quas eleemosynę datę sunt. Secundum patet: quia non magis habere proprium potest quā non ire de clauſtro. Item molam afinariam amoram de collo iterum alligat, & in spinas quas euaserat iteratō se proicit: & luto quod proiecerat, ſecundario ſe inquinat, ut ſus o. 2, & canis reuerſus ad uomitum, & uxor Loth reſpiciens retro. Luc. 9. Nemo mittens manum ad aratrum. Tertium patet: quia cum in nau ſit, guttam haurit ut in mari ſeipſum ſubmergat. Cum ſit in horto, ſal ſpargit, ne herba gratiæ ſibi creſcat: & fontem pietatis obſtruit, ne ſibi fluat. Itē cum mortuus ſit mūdo, timet fame mori. Itē facit ſua priuſiora ſeipſo.

Lufor { Idolatriam incurrit,
Proximum corrumpit,
Multa bona perdit.

De primo patet: quia Haſchart dominiſ appellat, & ipſum inuocat, & plus obedit taxillis, quā ſanctus Martinus Domino: quia ille dedit ſatū diuidiū palliū, ille totū. Secundū ſimilitudine patet, quia cōuenientes ad ludū ad ſimilia incitātur. Perſonę quę locāt taxillos, aſſerēt, & ſume, omnes peccant, imō porrigūt illis gladiū, ut ſe interficiāt. Tertiu patet: quia perdit tēpus, gratiā & gloriā, diabolus autem nunquam perdit. Ad minus enim lucratur duas animas.

Item luſor { Maledictionem incurrit,
Plura peccata committit,
Stultum ſe oftendit.

De primo Eſā 64. Maledictus puer centum annorum. Secundum patet: quia ibi ſunt periuria, uituperia, maledictiones, irę, rixę, homicidia, mendacia, auaritia, furta, ſcandala, blaſphemię. Unde tales quandoque puniuntur, ſicut quidam qui iurauit per oculos Dei, & ſuus exiit. Item quidam uoluit ſagittare Deum, & cruentata ſagitta rediit. Tertium patet, quia illum ordinem peruertit. Eccl. 3. Eſt tempus ſlendi, & tempus ridendi. Nota exemplum in Barlaam de quatuor gladiis.

Acedia fugienda eſt, ne { Pręceptum Domini negligamus,
Maledictionem incurramus,
A creaturis cęteris diſcrepemus.

De primo, Gen. 3. In odore uultus tui. De ſecundo, exemplum de ſicu quā Dominus maledixit, quia folia tantum habuit. De tertio, nota quod exemplum debemus ſumere in corporibus inanimatis ſicut in herbis & arboribus, quę licet in hyeme ſint nudę, tamen uirtutem ſuam eruant, & tempore ſuo redeunt ad conſuetudinem. Item in corporibus ſenſibilib. Prouerb. 6. Vade ad formicā o piger

PER FIGURAS.

o piger. Item in rationabilibus. Auguſt. O ſi tales eſſemus amatores uitę permanentis, quales illi ſunt uitę fugientis. Idem: In quiete eſt cor noſtrum, donec requieſcat in te.

Itē acedia fugienda eſt { Ut denarius diurnus recipiatur,
Ne tempus amittatur,
Ne uitā temporalis ſuccidatur.

De primo, Matth. 10. Itē & uos in uineam meam. De ſecundo. Bern. Nihil pretioſius tēpore, hoc ideo dicit, quia breui hora poſteſt quis acquirere uentam, gloriā, & gratiā, & ſequitur in auctoritate, ſed heu nihil uilius reputat. Dicūt homines. Venite, ducamus tēpus cū breue ſit. De tertio, Luc. 13. Succide illā, ut qd ē ter rā occupat? Dignū eſt ut inutiliter uitā expendēs, uitā amittat.

Itē acedia fugienda eſt { Ut futuram famem pręueniamus,
Ne expectantem Deum cōtemnamus,
Ne cęli gloriā negligamus.

De primo, Apoſtolus 2. Corint. 9. Qui parce ſeminat, parce & metet. Prou. 20. Propter frigus piger arare noli. De ſecundo, Eſaię quinto: Expectaui ut faceret uias, & fecit labruſcas. De tertio, exemplum in fatuis uirginibus. Matth. 25. Item qui non mercatur in nundinis, poſtea non habebit. Itē qui propter pigritiā non extēdit manū ad recipiendā gratiā, poſtea non habebit gloriā.

Item acedia { Deo diſplicet,
Diabolo placet,
Homini nocet.

De primo, Apocalyp. tertio, Ueinā frigidus eſſes, aut calidus: ſed quia tepidus es &c. diſplicet autē Deo quod in luto iacēs propter pigritiā non uult ſurgere, & in igne concupiſcentiæ, & in ſtillicidio pręſentis miſerię. De ſecundo, Matth. 25. Mute nos in porcos. & quī porcos maſtandus eſt, permittitur in quiere pingueſcere. Sed ſtultus eſt qui propter pulchram uiām tendit ad mortem. Exemplum de duobus lociis in Barlaam. De tertio, Prou. vigefimo quarto: Per agrum pigri hominis tranſiui, & per uineā uitri ſtulti, & ecce totū repleuerant &c. Nota quod aqua corrumpitur ex quiete, & ferrum rubiginem contrahit. Auguſtinus, Diſferebam uiuere in te, & non diſferebam in me mori.

Item acedioſus { Hoſtem contra ſe armat,
Diabolo locum parat,
Tentandi ſiduciam preſtat.

Primum patet: qui corpus per quietem nutrit, laſciuire facit. 1. Petr. 5. Sobrii eſſote, & uigilate, quia aduerſarius ueſter diabolus. D tanquam

SVMMA VIRT. ET VIT.

tanquam leo &c. De secundo, Hier. Semper aliquid operis facito ut te diab. inueniat occupatum. Est puluinar diaboli otiosus homo. Nota quod patellam vacantem libenter petunt vicini non occupatam: sic & diabolus. Item muscæ libenter incidunt ollæ repidæ non seruicæ. De tertio, dixerunt sancti in Vitis patrum, quod monachum operantem vnus demon impulsat, otiosum innumeri. Est enim otiosus homo quasi vrbs absque murorum ambitu, & sicut signum positum ad sagittam, & quasi cera subito liquefcens ad ignem.

Item { Deum à se elongat,
Dæmonum poenis se sociat,
Stultum se esse demonstrat.

De primo, Iob 28. Non inuenitur in terra suauiter vi. De secundo, Psal. In labore hominū nō sunt. Tertiu patet, quia metere vult, & non seminare. Item languens & paralyticus, & claudicans non querit medicum, sciens se esse in aquis, non mouet manum. Vincula non vult per pigritiam soluere.

Item nimis { Furem fodientem parietem non repellit,
est acediosus qui { Se receptaculum sordium facit,
Tonitrua audiens non surgit.

De primo, Matth. 24. Si sciret paterfamilias qua hora fur ueniret, mors fur ueniret, mors fur quotidie tollit vnum asserem: id est, unum diem. Exēplum in Balaā de unicornē. Sen. Incertum est quo loco te mors expectet, ideo tu illam in omni loco expecta. De secundo, Bern. Omnium tentationum sentina est otium: nam occasio est luxuriæ. 2. Reg. 11. Factū est eo tēpore quo solēt reges ad bella procedere &c. Ne nugarū. Athenienses ad nihil uacabat, nisi &c. Itē curiositatis. 1. ad Timot. 5. Discunt circuire domos. De tertio, Canticor. 5. Vocauī, & non respondit mihi. Tonuit autem Christus in prædicatione, & tonabit etiam in die iudicii.

Item piger est qui { Ad cælum non scandit,
Sercora de oculo non eiicit,
Iaculum de vulnere non extrahit.

De primo, Matth. 11. Regnū cælōrū uim patitur, sed tardè perueniret ad locū mouens vnum pedē hodie, per annum alterū: sic & illi quorum motus est pes intellectus, sed non affectus. De secundo, exēplum in Tob. 1. Matt. 7. Eice primum trabē de oculo. De tertio, cātamus. Peccata mea do. sicut sang. Stultus est qui uulnere nō præcauet arma sumēdo. Boetius: Talia tibi cōsuleramus arma quæ nisi prior abi ecisses inuicta de infirmitate tuerentur.

Indeuotio

PER FIGVRAS.

Indeuotio nascitur ex { Remorsu conscientia,
Cibi spiritualis esurie,
Vicio superbiz.

De primo, Aug. Palato non sano pœna est pa. qui sano &c. & oculis eggit odiosa lux quæ puris &c. De secundo, Psal. Aruit cor meum, quia oblitus sum comedere. &c. Isti semper sunt in pascuis & macilenti manent. & hoc ideo: quia tedium habent terere aromata, & applicare olfactui. De tertio 2. Reg. primo: Montes Gelboe, nec ros, nec pluuia ue. Isti semper iuxta ignem frigidi manent: quia inter ipsos & solem iustitiæ ponitur mons superbiæ.

Item indeuotio nascitur ex defectu { Timoris,
Amoris,
Occupationis.

De primo, Ecc. 7. Qui timet Deum, nihil negligit. Est enim timor Domini quasi stimulus agitans. De secundo, Gregor. Qui amat ardētius, currit velocius, & puenit citius. Charitas est ignis mobilis, & anima spiritualis subleuās hominē, & reddēs agilē. Tertium patet, quia aqua ex quiete putrescit, & ferrum rubiginem contrahit.

Desperatio { Deo displicet,
Dæmonibus placet,
Homini nocet.

De primo, Hier. Magis offendit Iudas q̄ se suspēdit, q̄ Deum tradidit. Secūdu patet: quia homo p desperationē efficitur similis diabolo. De tertio, Prouerb. 24. Si desperaueris lapsus, in die angustia minuetur fortitudo tua. Nota, nimis artū haberet cor, qui timeret mori fame, si mūdus plenus esset panibus. Sic qui desperat, cū misericordia Domini plena sit terra. secundum Psalm.

Item talis { Infinito sinem ponit,
Fontem misericordiæ Dei obstruit,
Deum mirabilem credit.

De primo, Aug. Deus est inter omnia non inclusus, extra omnia non exclusus: quanta autem Dei est maiestas, tanta & bonitas. vnde idē, Ingenti libertate atque vbertate replet omnes creaturas p capacitatem earū. De secūdo, Ans. O æternū & incessabile, clarū & dulce, pfluuiū, cuius unda sine ortu, p fundū sine fundo, cuius altitudo incircūscriptibilis, cuius puritas imperturbabilis. Cant. 4. Fons horticulorum, puteus aquarū. De tertio, nota q̄ iste credit Deū nunc crudeliore: quā quando latronē saluauit, Mariā Magdalen. Paulum, Petrum, & deprehensam in adulterio.

D 2 Item

SVMMA VIRT. ET VIT.

Item remedium } Dominica passionis,
desperationis est } Diuinae ueritatis,
consideratio } Misericordiae uirtutis.

De primo, Bernard. Duplici ratione debetur uita aeterna, scilicet filiali hereditate, & meriti uirtute, ideo unum sufficit, aliud mihi reliquit. Sic respondit diabolo uolenti eum in desperationem ducere. Item, desperans uilipendit passionem Christi, quasi non sufficiat delere peccata: De secundo, Ezech. 33. Quacunque ho. pec. & c. Item. Viuo ego, dicit Dominus, nolo mor. Not. quod peccator dicitur magnus propter peccatorum magnitudinem uel multitudinem. Contra hoc misericordia Dei magna est & multa. Psalm. Miserere mei Deus secundum magnam misericordiam tuam & c. Tanta uero Dei est misericordia quod geometrici nequeunt mensurare eius magnitudinem, nec arithmetici possent numerare eius multitudinem. Ansel. Quot Deus maior est homine, tanto mea malitia inferior est bonitate eius. De tertio, Dixit beatus Martinus ad diabolum, Si adhuc ageres penitentiam, consequeris veniam.

FERVOR } Corpori boni operis effectum,
indiscretus } Spiritui affectum,
aufert } Deo honorem diuinum.

Primum patet: quia arcus nimis tensus frangitur. Exemplum de illo qui propter nimiam festinantiam fregit ollas. De secundo, Prouerb. 10. Qui festinus est pedibus, offendet. Nota quod periculosa est infirmitas quae est ex calore. Item peius est equum habere inter hostes sine calcaribus, quam cum calcaribus. Tertium patet, quia aufert Deo debitum sacrificium, quia sine sale. Item quia magistrum, scilicet Christum, uoluit excedere: & eius obsequium fuit rationale. Ro. 12. Rationabile obsequium uestrum. Sis ergo animal findens uigulam.

Item tales } Diuinum bonum breuiter destruunt,
} Arma nimis ponderosa sumunt,
} Vanam gloriam in se nutriunt.

De primo, Psalm. Fortitudinem meam ad te cu. & c. Nota cum equo subtrahitur aueua, facit malam dietam. Eccles. 33. Virga, & onus, & cibus a vino. De secundo, exemplum de Dauid quando debuit pugnare. Nota naui nimis onerata submergitur. De tertio, Bern. Quae maior superbia, quam quod unus homo toti congregationi iudicii sui praeferat, tanquam solus habeat Spiritum Dei.

IRA } Imaginem Dei dissipat,
} Hospitium Spiritus sancti turbat,
} Execrabilem se demonstrat.

PER FIGURAS.

De primo, Augustinus: Mansuetudo imaginem Dei in nobis seruat, qui semper tranquillus est: sed ira dissipat, & multis uirtutibus priuat. De secundo, Gregorius: Deus ira ex animo pulsatur, Spiritui sancto hospitium suum turbat. Ecc. 27. Furor & ira utraque execrabilia sunt. & dicit glossa interlin. in conspectu Dei.

Item ira } Diabolum introducit,
} Se Deum ostendit,
} Templum Dei incendit.

Primum patet, quia sicut in pace factus est locus Dei: sic ira locus diaboli. Secundum patet, quia uindictam quam Deo seruanda est, sibi usurpat. Roman. 12. Mihi uindictam, & ego retribuam. Unde quidam in uitis patrum, Domine, non es nobis necessarius. De tertio, Psalm. Incenderunt igne sanctuarium tuum. Ioelis 1. Ignis comedit speciosa deserti. Isti sunt similes draconi qui vomit ignem.

Item ira } Excecat,
} Captiuat,
} Mortificat.

De primo, Act. 7. Domine, ne statuas illis hoc peccatum, quia nesciunt & c. Idem dixit Christus. De secundo, Luc. 6. Dimitte, & dimittemini & c. De tertio, Iob. 5. Virum multum interficit nauium, & furiosi solent se occidere. de his Augustinus: Qui per corpus suum mittit gladium ut laedat tunicam alterius: talis, primo deberet iudicare in seipso quia se occidit.

Item talis } Iudicium extremum praenit,
} Aures Dei sibi claudit,
} Infirmum se esse ostendit.

De primo, Apostolus 1. Cor. 4. Nolite ante tempus iudicare. talis uult esse actor & iudex in eadem causa. Augu. Dicit malus, Domine occide malum. Respondet tibi Deus, Quem uestrum: imo sic orando facite iudicem, & Deum uis esse tortorem, quod est officium diaboli. De secundo, Ecc. 28. Homo homini reueruat iram & a Deo querit medelam. Item Luc. 7. Duo debitores erant cuidam foeneratori & c. Tertium patet, quia ira tremere facit hominem sicut febris mouens hominem decies in die. Unde talibus infirmis potius est miserandum, quam irascendum. Unde ungendi sunt consolationibus, & non mortui lacerandi, sicut domus.

Item iracundus } Seipsum perdit,
} Stultum se ostendit,
} Bonum sibi malum facit.

De primo, Luc. 21. In patientia uestra pos. & c. Prou. 16. Melior

SVMMA VIRT. ET VIT.

est patiens viro forti. Ibidem: Melior est patiens expugnatore. ubi
bium. Sancti temporale pœnam lucrũ putant, quia per hanc æternam
nam euadere nō ignorant. Secundũ pater, Qui aufert tibi palliũ
bonæ famæ, da tunicam innocentie. Tertium pater, quia talis au-
ro tribulationis obruitur, & fornace tribulationis annihilatur.

Per guerras { Fraternitas violatur,
Maius periculum non præcauetur,
Regnum animæ desolatur.

Primũ pater, quia sumus omnes fratres, & Deus, pater noster
est. De secundo, nota q̃ minores guerræ sedeant propter maiores
quæ imminet, scilicet propter mundũ, carnem, & diabolum. De
tertio, Matt. 12. Omne regnũ in se diuisum, desolabitur.

Item per has { Beatitudo amittitur,
Peccatum incurritur,
Diabolus in extremis inuitatur.

De primo, Matth. 5. Beati pacifici. De secundo, nota quod ex
calibus sequuntur rapinæ & incendia. Innocentes opprimuntur
& pauperes. De tertio, Prouerb. 7. Semper iurgia quarit malus,
angelus autem crudelis mittetur contra eum.

Peccatum incendii { Spiritui sancto contrariatur,
Diabolo assimilatur,
Sultum monstratur.

Primum pater: quia puræ malitiæ est. nec quidquam excusa-
tionis habebit in iudicio: cum enim Dominus improperabit in
iudicio quibusdam. Hospes fui, & collegitis meretum istis dices,
qui non solũ non collegerunt eum, sed & expulerunt. Secundum
pater, quia diabolus nunc incendit per cõcupiscentiam, & in in-
ferno per pœnam. Tertium pater, quia seipsum incendit. tenetur
enim ad restitutionem. Item parat sibi ignem æternum.

Homicida { Filium Dei occidit,
Gladio peribit,
Angelo contumeliam facit.

De primo, Matth. 23. Vnus est pater uester, Deus. De secundo
Matt. 26. Omnis qui accipit gladium, gladio peribit: illo inquam
gladio, de quo Apoc. 1. Et gladius ex vtraq; parte acutus exibat.
Tertium pater, quia occidit eũ cui angelus est ad custodiã deputatus.

Item homicidium { Ad Deum clamat,
Diabolo se assimilatur,
Christum inhonorat.

De primo, Gen. 4. Ecce vox sanguinis &c. De secundo. Ioã. 8.

PER FIGURAS.

Ille homicida erat. Tertium pater ex eo, quod naturã quã Christus
assumpsit iugulat, & imaginẽ ad quam homo factus est, dissipat.

Renedia ire sunt, { Silentii obseruatio,
Mollis responsio,
Dominicę passionis recordatio.

De primo, Pro. 26. Cũ defecerint ligna, ignis extinguetur.
Nota q̃ ex collisione duorũ lapidum elicitur ignis: sic ex amaris
uebis duorũ ira. De secundo, Prou. 15. Responsio mollis frangit
irã eiusdẽ 16. Quasi qui canẽ auribus apprehendit, sic &c. Ro. 12.
Sic furiet inimicus tuus, ciba illũ. De tertio, Greg. Si passio Do-
mini ducitur ad memoriã. Vnde respicientes serpentem æneum.

Inuidus { Per lumen excæcatur,
De uita moritur,
Diabolo assimilatur.

Primum pater, quia ad bona proximi torquetur: unde cõpa-
ratur noctuæ quæ lumen diei non potest sustinere. Secundũ pa-
te: quia sicut omnia munda mundis: sic omnia istis nociua, sicut
ferocitati boni cibi sunt contrarij. De tertio, Sap. 2. Inuidia dia-
boli intravit mors, nimis esset inuidus qui uellet erui oculum ut
ali sic fieret: sic facit diabolus. & isti per hoc quod aliis inuidet,
sibi magis nocet. Vnde nota exemplum de inuido & auaro. Si-
cut ergo dicit Dominus Ioan. 13. In hoc cognoscent omnes quia
discipuli mei estis: sic potest diabolus dicere de inuido.

Item inuidia { Proximum occidit.
De uuis spinas colligit,
Sensus corrumpit.

De primo, Gen. 27. Fera pessima deuorauit filium meum. hæc
etiã occidit Abel, & Ioseph vedit, nec Domino Iesu Christo pe-
percit: vnde Mar. 15. sciens quod per inuidiam tradidissent eum.
De secundo, Sen. Utinã inuidi omnium oculos & aures haberet,
ut de omnium profectibus torquerentur. Tertium pater, quia a-
mara dulcia facit, & econuerso. Esa. 5. Vg qui dicitis bonũ malũ

Item contrariatur { Spiritui sancto,
Tollit bona proximi,
Morem gerit perfido.

De primo pater: quia diuinitas omnia bona cõcat, & boni ho-
minis sibi placet, mala verò displicent. De secundo Hugo de san-
cto uictore, Superbia aufert mihi Deum, inuidia proximum, ira
meipsum. Aug. Quidquid in alio diligo, meum facio, bonum uel
malum. Tertium pater, quia facit ut canis mordens à tergo curat

SVMMA VIRT. ET VIT.

cauda blanditur in facie. & sicut fur qui subtrahit occulte, & sicut perfidus homo qui laedit alium, qui non contradicit ei prius, & talis magis nocet. Grego. Iacula quæ præuidentur minus feriunt.

Superbia { Diabolo assimilatur,
Gloriam Dei usurpat,
Perfectos impugnât.

De primo, Iob. 41. Ipse est rex super omnes filios superbiæ. Vnde est signum per quod diabolus suos cognoscit, sicut Christus suos per charitatem. De secundo, Esa. 42. Gloriam meam a terri non dabo. De tertio, August. Superbia etiam bonis operibus infidiatur ut pereant, unde est quasi turris Babel, ad celum, id est celestes viros pertingens, inexpugnabilis ut castrum in alio situm.

Item superbia est { Deo odibilis,
Proximo detestabilis,
Sibi damnabilis.

De primo, Eccl. 25. Tres species odiuit anima mea &c. Pauper superbus est homo respectu angelî. Secundum patet, quia subueniendum esset pauperibus de talibus quibus mulieres ornatae sunt quasi laqueus, & rete, & hamus, & gladius, & sagitta diaboli. De tertio, Apoc. 18. Quantum glorificauit se, & in deliciis fuit, ita tum date illi tormentum. Item amittit quod expendit in huiusmodi.

Item superbia { Bona expellit præsentia,
Excludit absentia,
Falsificat omnia.

De primo, Gregor. Superbia uirtutes destruit. De secundo, 2. Reg. 1. Mores Gelboe, nec &c. De tertio, Eccl. 13. Qui tam pie, inquit, ab ea est autem superbia quasi cuprum diaboli, quo falsificat moneta Christi. Aug. Superbia et bonis operibus infidiatur, ut pereat.

Item superbia { Auxilium Dei subtrahit,
Alia uitia parit,
Hominem deiecit.

De primo, Hugo de sancto Victore. Superbia auferit mihi Deum. De secundo, Eccl. 10. Initium omnis peccati est superbia, scilicet hæresis, contentio, rapina &c. vnde non uenit sola, sed cum exercitu quasi regina uitiorum. De tertio, exemplum in Lucifero & Adam. Luc. 14. Qui se exaltat, humiliabitur. Scandentes libenter cadunt: & qui se eleuant, sub otio humili sedunt caput.

Item superbia { Memoriam hominis annihilat,
A Deo elongat,
Deum impugnât.

De

PER FIGURAS.

De primo, Eccl. 10. Memoria superbi. Ps. Vt pdat de terra memoria eorum. De 2. nota quod elogio a Deo est dissimilitudo. Christus autem fugit ne fieret rex. De tertio, nota quod quoniam alia cauentur, tunc istam precipue exercent hostes: scilicet sacro loco, & sacro tempore.

Item superbia { Hominem decipit,
Scandala tendit,
Stultitiam facit.

De primo, Esa. 3. Erit pro zona &c. De secundo, Ecc. 10. Initium superbiæ hominis, apostatare a Deo, quia uotum istud transgreditur, Abrenuntio satanae. De tertio, Eccl. 3. Est tempus flendi, & tempus ridendi. Præterea isti ancillam ornant, dominam nudant, præterea mulieres contra naturam ordinem cornu sibi faciat & caudas. In Vitis patrum, quomodo diabolus equitauit super cauda talis.

Item superbia { Hominem confundit,
Apostatam facit,
Ordinem Dei peruerit.

De 1. Matt. 23. Sepulchra dealbata. De secundo, nota mulieres videntes hoc, inuidet, & querunt similia. & maritis suis sunt molestæ, ut uelut pmitteret eos fieri usurarios. Psal. Luxta iter scandalum posuerunt mihi. Tertium patet, quia magna per paruis uidentur, scilicet laude. Item stultus esset qui iudicaret equum suum ornatum selle. Item tales plus laborant ut oculos hominum reficiant quam suum uetrem.

Item superbia { Inflatur,
Captiuatur,
Damnatur.

De primo, Sap. 4. Dirumpit illos inflatos. Nota, inflati non possunt currere: ita nec isti ad regnum celorum. De secundo, nota quod aues cum magnis pedibus capiuntur de facili cum laqueis, ita isti capillos nutriunt, & uestes multiplicant ut teneri possint a diabolo.

Item isti offendunt { Deum,
Sanctos,
Angelos.

Primum patet, quia templum Dei incendunt: id est, corda inuentum. Psal. Incenderunt igne sanctuarium tuum. Item uexillum inimici suus est diaboli, ponunt in castro suo. & deponitur signum Christi, id est crucis. Secundum patet, quia in seitis sanctorum se ornant. Esaia. 3. In die illa auferet &c. Tertium patet quia clientulos angelorum mortificant.

Superbia uestium reprehenditur { Pretiositate,
Mollitie,
Superfluitate.

De

SVMMA VIRT. ET VIT.

De primo, Luc. 16. Induebatur purpura & bisso. Contra secundum, est consideratio vestium infernalium. Esa. 14. Subter te sternetur tinea. De tertio, Iacob. 5. Vestimenta uestra a tineis comestant. unde peritica clamare possunt in die iudicii quia nimis onerabantur. Nota quod pellis catti comburitur, ne aliquis furetur. propter pulchritudinem ergo predicantur uestes.

Item uestis reprehenditur ex

- Colore,
- Forma,
- Ostensione.

De primo, Esa. 13. Facies cōbusta uultus eorū. Eiusdem 3. Erit pro zona funiculus & c. De secundo Gen. 3. Fecit ei tunicas pelliceas. nota quod artifex dolet cuius forma alteratur: sic Dominus indignari potest nobis. Contra tertium, quia in Christo apparuit humanitas, latuit quod nobilius fuit, scilicet diuinitas. Nota quod circulus est signū uēditionis vini, & frōdes i capite signū uēditionis eq.

Hypocrita

- Homines decipit,
- Dupliciter uiuit,
- Diabolum se facit.

De primo, nota quod assimilatur uulpi, & falsę monetę, & simulacro in horto. De secundo, Deut. 22. Non indueris ueste & c. zalis comparatur simiæ quę imitatur actus humanos, non tamen est homo. De tertio, 2. Corin. 11. Angelus satanę transfiguratur se in angelum lucis, unde est quasi dæmonium meridianum.

Item hypocritis

- Animam deturpat,
- Spiritum sanctum fugat,
- Conspectu Dei se priuat.

Propter primū cōparatur sepulchro dealbato: & mirū est, quia oīa sua sunt munda, ipse at turpis. Tales lauant de foris quod calice. & c. De secundo, Sap. 1. Spiritus sanctus discipline effugiet hūm. De tertio, Iob 13. Nō ueniet in conspectu eius omnis hypocrita.

Item hypocrita

- A Deo maledicetur,
- In iudicio confundetur,
- Martyr diaboli efficitur.

De primo, Matt. 23. Vae uobis hypocrite. Nota de secundo, quod accidet ei sicut coruo qui accommodauit pennas ab omnibus alibus, quibus ablaris, confusus stetit. De tertio nota quod isti portant crucē sicut Simon Cyrenęus. unde propter te mor. tota die.

Item

- Virtutes in se corrumpit,
- In infernum se demergit,
- Lupum se constituit.

PER FIGVRAS.

De primo, Luc. 12. Attendite a fermento Phar. Isti sunt quasi arbores cum foliis sine fructu. De secundo, Apoc. 6. Ioannes uidit equum pallidum, & infernus sequebatur eum, & qui sedebat super eum, nomen illi mors. Sic isti sunt equus pallidus per sanctitatem quā prętendunt. Matt. 6. Exterminant enim facies suas, ut appareant hominibus ieiunantes, & mors, id est, diabolus equitat eos, infernus autem sequitur: id est, eterna damnatio. De tertio, Matt. 7. Veniunt in uestimentis ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces: quia hypocritę spoliant homines.

Mala locutio

- Angelos fugat,
- Pixidem Christi deturpat,
- A gratia cor euacuat.

De primo, exemplum in Viris parum, de porcis qui uenerūt, & c. Secundū patet, cum enim homo communicat, os suum quasi pixis Christi est. De tertio, Eccl. 20. Gratia stultorum effundetur.

Item mala locutio

- Nocer loquenti,
- Nocer audienti,
- Et illi de quo fit sermo.

Primum patet, quia talis aperit inimici suis portas castri sui. Ierem 9. Intrauit mors per fenestras. De secundo, Iacob. 3. Lingua inquietum malum est. Propter tertium cōparatur gladio & sagittę, quia nocet a remotis. Psal. Acuerūt linguas suas sicut serpētes.

Item

- Vagum reddit,
- In iudicio confundit,
- In inferno punit.

De primo, exemplum in equo sine freno, & naui sine gubernaculo, & momento in itacera quod inclinatur ubi maius est pondus. sic qui de terra est, de terra loquitur. De secundo, Matth. 12. De omni uerbo otioso & c. ergo & de nociuo. De tertio, Luc. 16. Mitte Iazarum ut intingat & c. Apoc. 16. Cōmandauērunt linguas suas prę dolore. Propter hęc omnia tribus annis quidā porta uit lapidē in ore, ne uerbis excederet. Nota etiā exēplū de duabus mulieribus in Viris patrū, quę disponebant non loqui secularia.

BLASPHEMIA

- Essentiali er dam nat,
- subitō mortificat,
- Infanum demonstrat.

De primo, Mat. 12. spiritus blasphemię nō remitteretur. De secundo, patet, quia saepe uidetur quod uel exilit oculus, uel lingua punitur. Exēplū de illo qui uoluit sagittare Deū, & sagitta rediit cruentata. Tertio patet, quia canis nō mordet dominum suū nisi sit rabidus.

SVMMA VIRT. ET VIT.

Item talis { Iudeos superat,
Deum sine causa inhonorat,
Mala pro bonis donat.
Primum patet: quia Iudei blasphemant tantum mortalem & ignoranter, iste immortalis & scienter. Itē peior est bufone & serpente, quia omnis creatura Deū laudat suo mō, iste autē vituperat. De secūdo, Ier. 2. Quid inuenerunt in me patres vestri? Itē Michas. 6. Popule meus quid teci tibi &c. vnde homo facit Deo quod nō faceret gartionē. De tertio, Psal. Retribuebant mihi mala p bonis.

Item talis { In statuam salis se conuertit,
Ordinem diuinum peruertit,
De alieno se intromittit.
De primo, in Vitis patrum, Qui querulosus est, monachus nō est, quasi dicat, idolum est siue statua & simulacrū. Secundum patet, quia plus pōderat pabulum quam pacem: mirum esset si mortuus loqueretur uel iumentū. Ipsi autem tales sunt. Psal. ut iumentum factus sum. Sed isti assueti monstris, ut Balaam non curant. De tertio, Bern. Qui curam uestri semel nobis commissistis &c. MVRMV- Fel in escam Dei ponunt,
ratores in { Vacuos gratia se ostendunt,
claustro { De alieno se intromittunt.

De primo, Psal. dederunt in escam meā fel. Secundum patet: quia crepant ad ignē tribulationis, sicut uasa uacua. Itē ut currus non unctus, murmurāt. Eccl. 33. Præcordia fatui quasi rota carri. de hoc potest dici. Ecce homo plenus querela, falsus Dei cultor. De tertio, Bern. Dominus docet animas in hoc mundo perdere, hypocritas saluare, cuius consilio acquiesces? cuius uis esse discipulus? Idem, Puta te quæso esse monachum non medicum.

PERIVRVS { Manum diabolo porrigit,
Sigillum Domini corrumpit,
Peiorem diabolo se ostendit.

Primum patet, quia manū contra Deum extendit, unde quando talis se benedicit, hoc manu diaboli facit. Secundū patet, quia scripturam sanctam uel reliquias ducit in testimonium de falso. Vnde excommunicatus est, sicut qui bullam Domini papæ falsificat. Tertium patet similiter: quia licet diabolus sit mendax & pater eius, non tamen perituros est.

MENDAX { Deum contemnit,
Proximum fallit,
Seipsum lædit.

PER FIGVRAS.

Primum patet, quia veritatem necat, Deus autem est ueritas. Secundum patet, quia est uelut denarius falsus: maxime enim falsus sit in mercationibus. Vnde Cain legitur primus mendax, qui interpretatur maledictionē passus. De tertio, Actū. 5. de Anania &c. Sapient. 1. Os quod mentitur, occidit animam.

Item { Diabolo assimilatur,
Filii diaboli ostenditur,
In lingua punietur.
De primo, Ioan. 8. Mendax est, & pater eius. Gen. 3. Nequaquam moriemini &c. De secundo, Ioan. 8. Vos ex patre diabolo estis. De tertio, Sapient. 11. Per quæ quit peccat, per hæc & punietur.

BILINGVIS est { Deo odiosus,
Sibi damnosus,
Proximo monstruosus.

De primo, Prouer. 8. Os bilingue detestor &c. quia tales sunt apostoli diaboli loquuntur. n. variis linguis. De secūdo, Eccl. 28. Sa furro & bilinguis male dictus: multos. n. turbauit pacē habentes. Itē est similis serpenti qui tortuosum hēt incessum, quia modō mouetur huc amabiliter loquēdo, modō illuc detrahendo uel deridēdo. Tertiu patet, quia duplicē uidetur habere linguā. vnde exēplū in Auiano, de illo qui p duplicē statū expulsus est. Gen. 27. Vox quidē uox Iacob. vnde uersus. Si Deus elinguem faceret quemcunque bilinguem, Vnaquaque die multi fierēt Zacharia.

SEMINATOR discordie est { Odibilis Deo,
Similis diabolo,
Damnandus in iudicio.

De primo, Prou. 6. Septimū detestatur aīa eius &c. Et est rō quia ipse pro concordia uoluit mori, & uidetur peccatum in spiritum sanctū. De secūdo, Ioan. 10. Lupus rapit, & dispergit oues. De tertio, Apost. Galat. 6. Quæ. n. seminauerit homo, hæc & metet.

DERISOR { Deo exprobat,
Se damnat,
Proximum irritat.

De primo, Prou. 14. Qui deridet pauperem, exprobat &c. Hī sunt uulpeculæ quæ demolitur uineas, id est bonos: immo quasi bufones non sustinent odore florētis uineæ. De secundo, Matt. 5. Qui dixerit fratri suo, fatue. De tertio, Exo. 22. Si egressus ignis inuenerit spicas &c. Et post: Reddet damnū qui ignē succederit, sed iste cor proximi incendit. Isti etiā quasi noctuæ lucē odiūt, & ut Pharao, & Herodes paruulos, id est nouiter cōuersos occidūt.

SVMMA VIRT. ET VIT.

MALEDICVS

Regnum cœlorum amittit,
Seipsum interficit,
Vacuum gratia se ostendit.

De primo, 1. ad Cor. 6. neque maledicti regnum Dei possidebunt. De secundo, Prouer. 26. Qui voluit lapidem, reuertetur ad eum. Aug. Dicit malus, Domine, occide me. Vilis esset sagitta quæ emissa perimeret sagittantem. Tertium patet: quia quod est in vase, de vase egreditur, unde sic: facit, sic fiet ei in iudicio. Genes. 27. Qui maledixerit tibi, sic ille maledictus. Detractionis tria distinguuntur genera super illud Psal. Detrahentem secretum proximo suo.

Gaudet

Malum de aliquo dicere,
Audita mala cum augmento referre,
Detractiones libenter audire.

De primo, Leuit. 19. Non maledices surdo. Talis est ut canis rabidus mordens retro. Eccl. 19. Sicut sagitta in femore canis. De 2. Leuit. 19. Carnem cum sanguine non comedetis. De 3. dicit Bern. Nescio utrum maius peccatum sit, detrahere uel detrahentem audire.

Item detractor crudelis est

Sibi,
Deo,
Proximo.

Primum patet, quia os inquinat, Psal. Sepulchrum patens est guttur eorum. unde comparatur porco qui rostrum ponit in stercore, & ciconiæ quæ venenosis animalibus pascitur. Secundum patet, quia bonos qui Dei sunt, malos esse dicunt: unde peiores sunt inferno qui tantum malos deuorat. De tertio, Eccles. 10. Si mordeat serpens in silen. &c. in sexta feria comedunt carnes, imò uno morcello hominem deuorant, dicentes: Ille nullus est.

Item detractor

A Domino maledicatur,
Furi comparatur,
Stultus ostenditur.

De primo, Gen. 4. Maledictus Cain, talis versus comparatur, Daniel 7. qui habebat tres ordines dentium: quia iste sibi nocet, & auditori, & ei cui detrahit. De secundo, Amb. Tolerabiliores sunt quæ uelles diripiunt, quæ qui famam nostram lacerant: imò quasi lupi qui oves errantes inuadunt, quæ potius essent reducendæ. De tertio, Matt. 7. Et ecce primum trahes de oculo tuo. Itæ nota quod unius hominis testi monium, uel uilis non est accipiendum. Sen. Non refert de his garlionibus aut superioribus. quæ non minus a superiori quam ab inferiori ferentur.

Adulator

Deum gloria sua priuat,
Proximum in peccato ligat,
Contra se maledictionem congregat.

De

PER FIGURAS.

De primo, Apost. 1. ad Timot. 1. Soli Deo honor, & gloria. Secundu patet: quia est quasi cémentum quo peccator linitur ut fortior sit in malo. Esa. 3. Popule meus quæ te beatum &c. De tertio, Esa. 5. Vex qui dicunt bonum malum, & malum bonum. Et isto patet quod sunt incantatores diaboli: quia dicunt bonum malum, & econtrario. Sed nota quod qui laudem non habet, laudare non potest.

Item talis { Nutritor diaboli dicitur,
Sacerdos eiusdem ostenditur,
Proditor esse probatur.

De primo, Prou. 1. Fili, si te lactauerint peccato. &c. De secundo, Greg. Tunc mortuus mortuum sepelitur, cum peccator peccatore aggere adulationis premit. Inungitur etiam oleo in extremis. Psal. Oleum autem peccatoris non impinguet caput meum. De tertio, Luc. 22. Osculo filium hominis tradis? Prouer. 27. Meliora sunt uulnera diligentis, quam fraudulenta oscula.

PER iactantiam homo

Proprios filios occidit,
Gratiam Dei effundit,
Deum seipsum facit.

Primum patet: quia bona opera sunt filii Dei quæ per iactantiam amittimus. De secundo, Eccl. 10. Gratia stultorum effunditur, istis contingit sicut gallinæ quæ cum facit ouum cantat, & sic amittit. Tertium patet: quia seipsum colit per iactantiam. Nota quod duo sunt in bono opere, gratia uidelicet & utilitas. Vnum Deus sibi tenuit, & aliud nobis dedit. Si ergo Deum fraudamus in parte sua, ipse fraudabit nos in parte nostra.

MULTILOQVIVM

Iustificationem impedit,
Peccatum inducit,
In iudicio punit.

De primo, Iob 11. Nunquid verbosus iustificabitur? quia ubi multum est de palea, parum est de grano. De secundo, Eccl. 10. In multiloquio peccatum non deerit. De tertio, Matt. 12. De omni uerbo otioso &c. propter ista, equo est frenum iungendum, & uinea sepes.

Item multiloquium

Pacem dissipat,
Hominem precipitat,
Diabolo uiam parat.

De primo, Prou. 26. Qui imponit stulto silentium, iras mitigat. Unde gladius acutus in vagina seruandus est. Psal. Lingua eorum gla. acu. & fera crudelis incarcerationanda est. Iacob. 3. Lingua nullius hominum domare potest. Secundum patet, quia si uoca caueda est in qua sæpe cadens collum fregit. De 3. Iob 30. Quasi rupto muro &c.

FRA

SVMMA VIRT. ET VIT.

FRACTIO silentii { Contemplationem impedit,
Furem facit,
Tempus amittit.

De primo, Thren. 3. Sedebit solitarius. & tace. & leua. Nota foramina obstruenda sunt ne uirtus uini euaporet. Secundū patet, quia lingua religiosi prelato est tradita: unde si loquatur sine licetia, uiolator templi uidetur, uel fur. Nota si brutum animal loquatur, mirum uidetur. Psal. Vi iumentū factus sum. De tertio, Greg. Licet fabulari, aiunt, donec hora pertranseat, quā sibi ad poenitentiam agendam, ad obtinendam veniam, ad querendam gratiam, ad promerendam gloriam miseratio conditoris indulserat. Nota quod lingua religiosi est calamus Spiritus sancti, quo non debemus inuoluntate uti. Psal. Lingua mea calamus scribæ uelociter scribentis.

SINGVLARITAS { Deo priuat,
Mentem sordidat,
Animam mortificat.

De primo, Thren. 1. Quomodo sedet sola ciuitas, De scđo, Ber. Vbi angulus, ibi sordes. De 3, Aug. Vbi singularitas, ibi angulus.

Item { Lucem fugat,
Maledictionem ostendit,
Exemplum bonorum destruit.

De primo, Ioan. 3. Qui male agit, odit lucē. Num. 11. Extrema castiorum consumpsit ignis: talis cōparatur uespertilioni. De secundo, Eccl. 3. Vā soli. e conuerso, Ecce quā bonum & quā iucundum &c. Bern. Arbitror quod tu qui in congregatione es &c. De tertio, Apost. 1. ad Cor. 9. Omnibus omnia factus sum &c.

Suspicio { Iudicium contra se prouocat,
Officiū diuinum usurpat,
Plus alios, quā se, curat.

De primo, Matth. 7. Nolite iudicare, & non iudicabimini. Secundū patet: quod solus Deus nouit intentionē hominis. De tertio, Bern. Integritatis tuæ &c. talis alienū hortū colit, suū relinquit.

Item { Spiritui sancto detrahit,
Tempus iudicii præuenit,
Stultum se ostendit.

De primo, Ambr. Nescit tarda molimina Spiritus sancti gratia. Actū 2. Factus est repēte de cæl. sonus. Gregorius: Qui uidetur malē facere, subito pōt bonus esse. De secundo, Apost. 1. ad Cor. 4. Nolite ante tempus iudicare. Tertium patet: quia stultus est qui trabem habens in oculo &c. Item qui glutitens camelum &c.

F I N I S.

